

“Халг мәнә умид бәсләjир. Мән дә бу умиди доғрултмаг учун һәjатымын галан һиссәсини халға бағышламышам вә она гурбан вермәjә һазырам.”

Һеjдәр ӘЛИJЕВ,
Азәрбаjчан Республикасынын Президенти

Азәрбајчан Республикасынын Президенти
Зати-алиләри Һејдәр ӘЛИЈЕВИН
анадан олмасынын
75 иллијинә һәср едилир

633(2Ə)
Г85

63.3(5Аз)8+63.3-8
Г 86

ГУРТУЛУШ

Азәрбајчан Республикасы Президенти
Ишләр Идарәси Тәсәррүфат шөбәсинин
КИТАБХАНАСЫ
Библиотека Хозяйственного отдела
Управления Делами Президента
Азербайджанской Республики

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsinin
KİTABXANASI

E 19018

Məs'ul redaktor
Murtuz ƏLƏSKƏROV

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin nəşri

© "Azərbaycan" nəşriyyatı, Bakı—1998

MÜDRİK RƏHBƏRİMİZ

Bu kitab Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, dünya şöhrətli siyasətçi və müdrik dövlət xadimi Heydər Əliyevin dəhşətli faciələrlə təkbətək qalmış ölkəmizdə şəraəflə həyata keçirdiyi xilaskarlıq missiyasına həsr olunmuşdur. 1993-cü il iyunun 15-də Heydər Əliyev xalqın tə'kidi ilə yenidən hakimiyyətə qələrkən respublikanın hansı vəziyyətdə olduğunu həyəcansız xatırlamaq mümkün deyildir. O vaxt elə körünürdü ki, Azərbaycan neçə illərdən bəri hər tərəfdən onun üstünə ajaq açan fəlakətlərə daha tab kətirə bilməyəcək, böyük qanlar bahasına əldə etdiyi müstəqil dövlətçiliyini itirəcək, xalqımız isə jadlarını mərhəmətinə köz dikən kölə vəziyyətinə düşəcəkdir.

Lakin xoşbəxtlikdən belə olmadı, çünki Azərbaycan xalqının Heydər Əliyev kimi dahi övladı vardır. Dar ajaqda xalq ovladını köməjə çağırdı, Heydər Əliyev isə canından artıq sevdiyi xalqının səsini eşidib imdadına çatdı.

O dövrdə Azərbaycan son dərəcə ağır vəziyyətdə idi. AXC—Müsavat igtidarının səriştəsizliyi üzündən hərc-mərclijin dövlət həyatının bütün sahələrinə sirayət etməsindən, ölkədə həkm sürən başıpozuqluqdan, hakimiyyət uğrunda didişmədən, əslində milli ordunun olmamasından istifadə edən təcavüzkar Ermənistan Respublikası bir-birinin ardınca torpaqlarımızı işğal edir, jüz minlərlə soydaşımızı öz vətənində qaçqına çevirirdi. Xalq təşviş içərisində idi. Sür'ətlə kedən dağılma prosesinin məntiqi nəticəsi kimi, 1993-cü ilin ortalarında Azərbaycan real vətəndaş müharibəsi təhlükəsi ilə üz-üzə dajanmışdı. Şəhidlərin qanı bahasına qazanılmış müstəqilliyimizin itirilməsi qorxusu vardı. Azərbaycan parçalanmaq, bir dövlət kimi məhv olmaq müsibətinin lap jaxınlığında idi. Xaricdən dəstək alan və-

тән хаини Сурәт Һүсејновун гијамчы дәстәләри сүр'әтлә Бакыја доғру ирәлиләјирди. Чәнубда үздәниряг "Талыш-Муған Республикасы" јаратмаг хүлјасы илә јашајан Әликрам Һүмбәтов әввәлчәдән харичи гүввәләр тәрәфиндән һазырланмыш ссенарија ујғун олараг Азәрбајчаны парчаламаг гәсди илә һәрәкәтә башламышды.

Рәһим Газыјев кими дөнүкләр дә бу вәтән хаинләринин сырасында идиләр. Онлар харичдәки нәвадарларынын әмрләрини јеринә јетирмәк үчүн дәридән-габыгдан чыхараг Азәрбајчаны јенидән башга дөвләтләрин әсарәти алтына салмаға чалышырдылар.

Азәрбајчан халгынын јеканә хошбәхтлији вә тәсәллиси онда иди ки, дөвләтчилијинин мүгәддәратынын һәлл едилдији мәгамда нәһәнк сијаси хадим, гејри-ади зәка саһиби Һејдәр Әлијев јенидән өлкә рәһбәрлијинә гајытды вә бөјүк хиласкар кими Азәрбајчан халгынын миниллик салнамәсинә әбәди һәкк олунду. Онун тарихи гајыдышы илә Азәрбајчан халгынын талејиндә јени бир дөвр башланды.

Һејдәр Әлијевин республикада һакимијјәтә гајытмасындан сонра өтән илләр әрзиндә нечә дөвләт чеврилиши чәһдләринин, террор актларынын, тәхрибатларын гаршысы алынды, торпагларымызын ишғалы дајандырылды, чәбһәдә атәшкәс е'лан олунду, орду гуручулуғунда тә'хирәсалынмаз тәдбирләр һәјата кечирилди. Азәрбајчанын һагг сәсинин бүтүн дүнјаја чатдырылмасы үчүн кечәли-күндүзлү вар күчү илә чалышан Һејдәр Әлијевин мүдрик вә узагкөрән дөвләт сијасәти өз бәһрәсини верди. Азәрбајчан бејнәлхалг бирлијин там һүгуглу үзвү кими лајиг олдуғу јерини тутду, дүнјанын нүфузлу дөвләтләри онун мөвгеји илә һесаблашмаға башладылар.

Һејдәр Әлијевин гыса мүддәт әрзиндә республикада сабитлик јаратмасы, вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысыны алмасы, дүнјанын нүфузлу дөвләтләри, бејнәлхалг тәшкилатлары илә әлагәләри мөһкәмләтмәси харичи өлкәләрдә өзүнә сығыначаг тапмыш һакимијјәт һәрисләрини чох нараһат едирди. Өз бәд ниҗјәтләрини һәјата кечирмәк үчүн онлар республика дахилиндәки нөкәрләринин јардымы илә сабитлији позмаға, вәтәндаш

гаршыдурмасы јаратмаға чалышырдылар. 1994-чү илин октјабр, 1995-чи илин март дөвләт чеврилиши чәһдләри мәһз харичи гүввәләрдән дәстәк алан дахили дүшмәнләрин мәкрли планларынын нәтичәси иди. Халга, онун сарсылмаз күчүнә архаланан Һејдәр Әлијев мүдриклији дүшмәнләрин бәд ниҗјәтләрини пуча чыхарды, мүстәгил дөвләтимиз бирбаша тәһлүкәләрдән хилас олуб кәләчәјә инамла бахмаға башлады.

1993-чү ил ијунун 15-дә Азәрбајчанда һакимијјәтә гајытдыгдан сонра Һејдәр Әлијевин гәтиҗјәтлә һәјата кечирдији тәдбирләр нәтичәсиндә өлкәмиз сијаси вә дөвләт бөһранындан хилас олмагла јанашы, игтисади бөһран мәнкәнәсиндән дә гуртулду. Бу дөврдә республикамызда әсаслы сијаси вә игтисади ислаһатлар башланмыш, мүлкиҗјәт мүнасибәтләрини дәјишдирән өзәлләшдирмә програмы, торпағын хүсуси мүлкиҗјәтә верилмәсини нәзәрдә тутан "Торпаг ислаһаты һаггында" вә бир сыра дикәр чох мүһүм ганунлар Президент Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында һазырланмыш вә парламентдә гәбул едилдикдән сонра онун имзасы илә һәјата вәсигә алмышдыр. Тәмкинлә вә дүшүнүлмүш шәкилдә апарылан ислаһатлар артыг өз бәһрәсини верир, халгын фираван јашајыша үмидләрини артырыр.

1994-чү ил сентјабр ајынын 20-дә "Әсрин мүгавиләси" кими мәшһур олан бөјүк нефт контрактынын имзаланмасы Азәрбајчанын сијаси-игтисади һәјатында ән әһәмиҗјәтли һадисәләрдән бири олду. Һејдәр Әлијев бу тарихи мүгавиләнин имзаланмасыны белә гиҗмәтләндирмишдир: "Биз белә бир аддымы атмагла Азәрбајчанын дүнја үчүн, дүнја иҹтимаиҗјәти үчүн ачыг өлкә олдуғуну нүмајиш етдиририк. Биз бу мүгавиләни имзаламагла Азәрбајчан Республикасынын суверен һүгугларынын бәргәрар олдуғуну, Азәрбајчанын там мүстәгил дөвләт олдуғуну, халгымызын өз сәрвәтләринә өзүнүн саһиб олдуғуну дүнјаја бир даһа нүмајиш етдиририк." Өлкәдә јаранмыш мөһкәм сабитлијин нәтичәсидир ки, бу күн дүнјанын нәһәнк нефт ширкәтләри Азәрбајчанла әмәкдашлыг едирләр.

1993-чү ил ијунун 15-дән сонра Азәрбајчанын харичи сијасәтиндә дә әсаслы дөнүш баш верди. Бу дөнүш сајәсиндә илк

нөвбәдә әввәлки илләрдә бурахылмыш кобуд сәһвләр арадан галдырылды. Азәрбајҹанын мүстәгиллијини, суверенлијини дәстәкләјән дөвләтләрин сајы күнү-күндән артмаға башлады. Харичи сијасәтимиздә әлдә едилмиш наилијјәтләр Лиссабон Зирвә топлантысында өзүнү даһа бариз шәкилдә көстәрди: дүнјанын 53 дөвләти Азәрбајҹанын әразі бүтөвлүјүнүн тохунулмазлығыны тәсдиг етди. Харичи сијасәт саһәсиндә газанылмыш бу санбаллы гәләбәни халгымыз бөјүк рүһ јүксәклији илә гаршылады вә Азәрбајҹан Президенти Һејдәр Әлијевин мәһарәтли сијаси аддымыны үрәкдән алгышлады. Бу күн гәтијјәтлә сөјләјә биләрик ки, Һејдәр Әлијевин јеритдији мәгсәдјөнлү сијасәт Азәрбајҹанын мүстәгиллијини дөнмәз етмишдир.

Азәрбајҹанын мүстәгил дөвләт сијасәти јеритдијини республикамызын бејнәлхалг тәшкилатларла, нүфузлу дөвләтләрлә сых гаршылыглы әмәкдашлығы бир даһа сүбут едир. Харичи сијасәтдә нашылыг үзүндән гоншу өлкәләрлә гырылмыш әлагәләр Президент Һејдәр Әлијевин көркин әмәји сајәсиндә јенидән бәрпа едилмиш, дүнјанын нүфузлу дөвләтләри илә мећрибан мүнасибәтләр јарадылмышдыр. Инди Азәрбајҹан бејнәлхалг аләмдә өз имзасы вә нүфузу илә сечилән дөвләтләрдән биридир.

Һејдәр Әлијев дәфәләрлә бәјан етмишдир ки, Азәрбајҹан һүгуги, демократик вә дүнјәви дөвләт гуручулуғу јолуну артыг өзү үчүн мүәјјәнләшдирмишдир. Президентимизин рәһбәрлији илә республикамызда демократик дөвләт гуручулуғу үчүн һүгуги базанын јарадылмасы мәгсәдилә сәмәрәли тәдбирләр һәјата кечирилмишдир.

1995-чи ил нојабрын 12-дә Азәрбајҹанын јени Конститусијасынын гәбул едилмәси, мүстәгил республикамызын парламентинә илк демократик вә азад сечкиләрин кечирилмәси Азәрбајҹан тарихиндә талејүклү һадисәләрдәндир. Бу тарихи һадисәләр, һеч шүбһәсиз, Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр.

Һејдәр Әлијевин Азәрбајҹанын мүстәгиллијини горумаг, онун суверенлијини тә'мин етмәк саһәсиндә фәалијјәти кениш вә чохшахәлидир. О, Азәрбајҹанын мүстәгиллијини, дөвләт суверенлијини мүасир дүнја реаллығынын ајрылмаз бир һиссәси

кими дәјәрләндирир, онун дүнја мигјасында танынмасы үчүн чидди сә'јләр көстәрир. Бу күн елә бир бејнәлхалг көрүш, мәчлис, топланты јохдур ки, орада Һејдәр Әлијев Азәрбајҹан халгынын мүстәгиллик јолундан һеч вахт дөнмәјәчәјини уча сәслә вә гәтијјәтлә бәјан етмәсин.

Президентимизин Алманијаја, Франсаја, Русија Федерасијасына, Америка Бирләшмиш Штатларына, Италијаја вә башга өлкәләрә сәфәрләри харичи сијасәтимиздә әлдә олунан уғурларын мәнтиги нәтичәси кими гијмәтләндирилмәлидир. Бу сәфәрләрин һәр бириндә Һејдәр Әлијев Дағлыг Гарабағ проблеми илә бағлы дүнја ичтимаијјәти тәрәфиндән тәгдир едилән чәсарәтли аддымлар атмыш, Ермәнистан—Азәрбајҹан мүнагишәсинин динч јолла һәлл едилмәси вә Гафгазда сүлһ јарадылмасы наминә бөјүк әзмкарлыг көстәрмишдир. 1997-чи илин август ајында Президентимизин АБШ-а сәфәри исә харичи сијасәтимизин ән парлаг наилијјәтидир. Һејдәр Әлијевин АБШ-а сәфәри заманы Ағ евдә имзаланмыш Биркә бәјанат, нефт мүгавиләләри вә дикәр вачиб сәнәдләр Азәрбајҹанла АБШ арасында әмәкдашлығын јени мәрһәләјә дахил олмасы демәкдир. Бу уғурларымыз, сөзсүз ки, кәләчәкдә дә давам етдириләчәк, Азәрбајҹанын һагг сәси дүнјанын һәр јериндә ешидиләчәк вә мүдафиә олунаҹагдыр.

1993-чү ил ијунун 15-дә Һејдәр Әлијевин гајыдышы тәкчә Һејдәр Әлијев өмрүнүн дејил, һәм дә бүтүн тарихимизин хүсуси мәрһәләси, әсаслы дөнүш нөгтәсидир. Бу гајыдыш Азәрбајҹан халгынын итирилмиш инамыны өзүнә гајтарды, сабаһа, кәләчәјә үмидини артырды. Президентимиз: "Мән бураја вәзифә үчүн кәлмәмишәм. Мән бөјүк јүкү анчаг она көрә чијнимә көтүрмүшәм ки, халгын һәјатынын ән чәтин дөврүндә она хидмәт көстәрим" дејәрәк өмрүнүн галан һиссәсини дә халгынын хиласына һәср едәчәјини билдирмишдир.

Һәгиги лидер олан нәһәнк шәхсијјәтләрин тарихи гајыдышы надир һадисәдир, онун шаһиди олмаг да һәр нәслин гисмәтинә дүшмүр. Бу мә'нада биз өзүмүзү хошбәхт инсанлар саја биләрик, она көрә ки, зәманәмизин бөјүк сијаси мә'чүзәләриндән бириниң — Һејдәр Әлијевин тарихи гајыдышынын шаһидләријик.

15 ијунун гуртулуш күнү кими гејд олунмасы өлкәдә јарамыш хаосдан, силаһлы груплашмаларын төрәтдији вәһшиликләрдән, һакимијјәт давасындан чана дојмуш халгын үрәјиндән гопан бир истәкдир. Чүнки мүстәгиллијинин, дөвләтчилијинин бөјүк тәһлүкә алтында олдуғуну дәрк едән халг ону бу ағыр вәзијјәтдән чыхармаға гадир олан шәхсијјәти көзләјирди. Бу, өмрүнү, бүтүн гүввә вә бачарығыны Азәрбајчан халгынын азадлығы, мүстәгиллији уғрунда мүбаризәјә һәср етмиш XX әсрин бөјүк сијасәтчиси Һејдәр Әлијев иди. Һејдәр Әлијевин бу тарихи гајыдышыны халг минилликләрин јаддашындан көлән ән әзиз бајрамлары илә бир тутур. Республикамызын бүтүн кушәләриндән 15 ијунун гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси барәдә көндәрилән мүрачиәтләр, тәклифләр дә халгын истәк вә арзуларынын тәзаһүрү иди.

Һәмин күнүн бајрам күнү е'лан едилмәси илә әлагәдар Азәрбајчан Республикасынын Президентинә, Милли Мәчлисә республиканын мүхтәлиф јерләриндән минләрлә мүрачиәт вә телеграм көндәрилмишди. Бу мүрачиәтләрдә Милли Мәчлис төрәфиндән 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунараг дөвләт бајрамлары сырасына дахил едилмәси һаггында гәрар чыхарылмасы хаһиш едилир, Һејдәр Әлијевин халг гаршысында мисилсиз хидмәтләриндән сөз ачылырды.

Азәрбајчан Республикасынын Милли Мәчлиси халгын ирадәсини нәзәрә алараг бу мәсәләнин Милли Мәчлисдә мүзакирәсини тарихи зәрурәт кими гијмәтләндирди. Милли Мәчлисин ичласында јекдилликлә гәбул едилән бу мүһүм гәрар Азәрбајчан халгынын ирадәсинин тәзаһүрү, онун өз мүдрик рәһбәринә бәсләдији дәрин мәһәббәтин ифадәси олду.

1993-чү илин ијунундан бәри дәһшәтли фәлакәтләрдән хилас олдуғуна көрә халгымыз Һејдәр Әлијевә миннәтдардыр, онун рәһбәрлији дөврүнү һаглы олараг "гуртулуш дөврү" адландырыр. Өзү дә гуртулуш һәлә давам едир. Азәрбајчан Республикасынын гүдрәтли бир дөвләт кими дүнјанын сајылан дөвләтләри сырасына дахил олачағы, өлкәмиздә һәр кәсин фираван јашајачағы хош күнләрә кедән јолда бизи чох чәтинликләр көзләјир. Амма даһа һеч бир чәтинлик халгымызы горхутмур. Һамы әминдир ки, Һејдәр Әлијев дүһасы халгы өз архасынча апарыб бүтүн мүшкүлләри арадан галдырмаға гадирдир.

Азәрбајчанын ән јени тарихинин "гуртулуш дөврү" һәлә чох арашдырылачаг, халгы фәлакәтләрә кәтириб чыхаран шәраит дәриндән тәһлил едиләчәк, Һејдәр Әлијев феномени кениш тәдгигатларын мөвзусу олачагдыр. Охучулара тәгдим олунан "Гуртулуш" китабында 1993-чү ил ијунун 15-дә Һејдәр Әлијевин Азәрбајчанда һакимијјәтә гајытдыгдан сонра һәјата кечирдији хиласкарлыг миссијасынын маһијјәтини ачыглајан бир сыра тарихи сәнәдләр, дөвләтчилијимизин вә мүстәгиллијимизин чәтин мәгамларында онун телевизија вә радио илә халга етдији мүрачиәтләрин, мүхтәлиф топлантыларда сөјләдији нитгләрин мәтнләри, милли гуртулуш күнүнүн е'лан едилмәси илә бағлы дөвләт һакимијјәти органларына көндәрилмиш мүрачиәтләрин бир һиссәси, Милли Мәчлисин гәрарлары вә ичласынын стенограмы, Азәрбајчан Республикасы Ганунунун мәтни вә бир сыра дикәр сәнәдләр хроноложи ардычыллыгла верилмишдир. Китабда топланмыш фотошәкилләр Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә тарихи гајыдышыны, онун Али Советин сәдри вә Азәрбајчан Республикасынын Президенти сечилмәсини вә башга мәгамлары әкс етдирән надир сәнәдләрдир.

Азәрбајчан халгынын үлви арзуларынын ифадәси кими гәбул едилмиш 15 ијун — гуртулуш күнүнә һәср олунан бу китаб, инанырыг ки, Һејдәр Әлијев дүһасынын тәнтәнәсини, халгымызын букүнкү тарихини көләчәк нәсилләримизә чатдырмаг бахымындан бөјүк әһәмијјәт кәсб едәчәкдир.

Муртуз ӘЛӘСКӘРОВ,
Азәрбајчан Республикасы
Милли Мәчлисинин сәдри

I

ФӘСИЛ

АЗӘРБАЙЧАН "ОЛУМ, ЈА ӨЛҮМ" АРЫЧЫНДА

ГУРТУЛУШУН БАШЛАНҒЫЧЫ

1993-чү илин ијунунда Азәрбајчан чох ағыр вәзијјәтә дүшмүш, өлкәдә игтисади, сосиал вә сијаси кәркинлик сон һәддә чатмыш, бојүк ганлар баһасына газанылмыш дөвләт мүстәгиллијинин итирилмәси горхусу јаранмышды. Бундан әввәл республикаја рәһбәрлик етмиш Ә.Вәзировун, А.Мүтәллибовун, онларын ардынча исә Әбүлфәз Әлијев башда олмагла гаракүрүһчу АХЧ режиминин сәриштәсизлији үзүндән Азәрбајчан 1960—1980-чи илләрдә дүнја шөһрәтли сијасәтчи вә мүдрик дөвләт хадими Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында газандығы бир сыра наилијјәтләрдән мәһрум олмуш, фәрсиз вә сатғын рәһбәрләрин милли хәјанәти вә совет империјасынын мисли көрүнмәмиш чинајәти нәтичәсиндә 1990-чы илин јанварында вердији гурбанлардан сонра јени фәлакәтләрә дүчар олмаг тәһлүкәси гаршысында галмышды.

Гарабаг проблемини һәлл етмәк вә өлкәдә демократик ислаһатлар апармаг вә'ди илә игтидара көлмиш АХЧ — Мүсават режими бир илдик һакимијјәти доврундә өлкәни бәла кирдабына сүрүкләмиш, гардаш гырғыны вә дағылмаг һәддинә кәтириб чыхармышды. Довләт структурларында гаршылыглы әлагәнин олмамасы, мүхтәлиф сијаси груплар ын һакимијјәт угрунда дидишмәси, һәрч-мәрчлијин һәјатын бүтүн саһәләринә сирајәт етмәси, гулдурлуг, коррупсија, орду ады илә јарадылан силаһлы дәстәләрин өзбашыналығы мовчуд боһраны күн-күндән дәринләшдирир, Ермәнистан силаһлы гүввәләри тәрәфиндән Азәрбајчанын јени-јени торпагларынын ишгал едилмәсинә, гачгынларын сајынын дурмадан артмасына шәраит јарадырды. Тарихин доғуш мәгамында дүзкүн дахили вә харичи сијасәт јеридилмәмәси, довләтин идарә олунмасында јол верилән кобуд

сәһвләр мовчуд игтидары тамам көздән салмышды. Үстәлик, өз әтрафында ганунсуз силаһлы бирләшмәләр јаратмыш Сурәт Һүсејнову тәрксилаһ етмәк үчүн АХЧ — Мүсават режиминин Кәнчәдә һәјата кечирдији угурсуз әмәлијјатдан сонра өлкәдә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси төрәнмишди. Сурәт Һүсејновун дәстәләри халгын е'тибарыны итирмиш АХЧ — Мүсават игтидарынын исте'фасы тәләби илә Бакыја јүрүш едиб јолу үстүндәки бөлкәләрдә һакимијјәти әлә алырдылар.

Белә бир ағыр, чыхылмаз шәраитдә Азәрбајчан халгы јеканә үмидини Һејдәр Әлијевә бағламышды, өлкәнин дүшмүш олдугу ағыр бәлалардан јалныз онун зәкасы сајәсиндә хилас едиләчәјинә инанырды. Һәр күн Азәрбајчанын мүхтәлиф јерләриндән Нахчывана нүмајәндәләр јолланыр, телеграм телеграм ардынча көндәрилир, Һејдәр Әлијев дар ајагда халгынын һарајына чатмага дә'вәт едилирди. Халг вә тарих гаршысында мәс'улијјәт һиссиндән ваһимәјә дүшән, дикәр тәрәфдән, өзүнүн јаратдыгы проблемләри арадан галдырмагда ачиз олдугуну көрән АХЧ — Мүсават игтидары үмумхалг истәјинә вә тәләбинә бојун әјмәјә мәчбур олду. Ијунун 9-да Һејдәр Әлијев халгын дә'вәти вә тә'киди илә Бакыја кәлди, Кәнчәдән аловланан вәтәндаш мүһарибәсинин кенишләнмәсинә јол вермәмәк үчүн ораја кетди, бөјүк гәтијјәти, надир дөвләтчилик зәкасы вә инчә сијаси дујуму сајәсиндә бу мәгсәдә наил олду. Бу күн инамла сөјләмәк олар ки, әкәр республикада баш верән һадисәләрә Һејдәр Әлијевин шәхси мүдахиләси олмасајды, дүнјанын сијаси хәритәсиндә Азәрбајчан адлы дөвләтин варлыгына чохдан сон гојулмушду.

1993-чү ил ијунун 15-дә Азәрбајчан Республикасы Милли Мәчлисинин ичласында Һејдәр Әлијев Али Советин сәдри сечилди. Елә һәмин ичласда Һејдәр Әлијев програм характерли чыхышында мөвчуд дөвләт бөһранынын арадан галдырылмасы јолларыны, мүстәгил Азәрбајчан Республикасынын дахили вә харичи сијасәтинин әсас истигамәтләрини мүәјјәнләшдирди.

Һ. Ә. Әлијевин Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри сечилмәси һаггында

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН ГӘРАРЫ

Азәрбајчан Республикасынын Милли Мәчлиси **гәрара алыр**:

Һејдәр Әлирза оғлу **Әлијев** Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри сечилсин.

Азәрбајчан Республикасы Али Совети сәдринин мүавини
А.ЧӘЛИЛОВ

Бакы шәһәри, 15 ијун 1993-чү ил.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ АЛИ СОВЕТИНИН СӘДРИ ҺЕЈДӘР ӘЛИРЗА ОҒЛУ ӘЛИЈЕВИН АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН 1993-ЧҮ ИЛ 15 ИЈУН ТАРИХЛИ ИЧЛАСЫНДА ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли милләт вәкилләри, һөрмәтли Президент!

Мәнә бу күн бөјүк е'тимад көстәрдијинә көрә Милли Мәчлисин үзвләринә, Азәрбајчанын Али Советинә миннәтдарлыгымы билдирирәм вә сизи әмин едирәм ки, бүтүн имканлардан истифадә едиб бу бөјүк вәзифәни, ағыр бир јүкү апармага чалышачағам вә бу вәзифәнин ләјагәтлә јеринә јетирилмәсинә сә'ј едәчәјәм. Билдирмәк истәјирәм ки, Азәрбајчан Республикасынын бүкүнкү ағыр, мүрәккәб вә кәркин вәзијјәтини там мәс'улијјәтлә дәрк едирәм. Бу вәзифәни үзәримә көтүрәрәк өз мәс'улијјәтими анлајырам вә бунларын һамысыны рәһбәр тутараг әлимдән кәләни едәчәјәм. Мән бурада бөјүк бир нитг

19018
2-542
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsinin
KİTABXANASI

сөјләмәк нијјәтиндә дејиләм. Јалныз бир нечә кәлмә мүтләг демәлијәм. Али Советин сәдри кими Азәрбајҹан халғынын тарихи наилијјәти олан Азәрбајҹан Республикасынын дөвләт мүстәгиллијини горумағы, мөһкәмләндирмәји, инкишаф етдирмәји өзүм үчүн ән әсас вәзифәләрдән бири һесаб едирәм. Азәрбајҹан Республикасынын дөвләт мүстәгиллији 1918-чи илдә јаранмыш илк Азәрбајҹан Демократик Республикасынын ән'әнәләри әсасында, мүасир тәләбләрлә, дүнјада кедән просесләрлә бағлы олараг тә'мин олунмалыдыр. Бу сәһәдә мән даим чалышачағам вә һеч кәсин шүбһәси олмасын ки, өмрүмүн бундан сонракы һиссәсини, һарада олурса-олсун, јалныз вә јалныз Азәрбајҹан Республикасынын мүстәгил дөвләт кими инкишаф етмәсинә һәср едәчәјәм. Бунунла әлагәдар олараг билдирмәк истәјирәм ки, мәним фикримчә, Азәрбајҹан Республикасы, бундан сонра онун башына нә кәлирсә-кәлсин, мүстәгиллијини итирмәјәчәк, јенидән һеч бир дөвләтин тәркибинә дахил олмајачаг, һеч бир башга дөвләтин әсарәти алтына дүшмәјәчәк. Кечмиш Советләр Иттифагынын бәрпа олунмасы, Азәрбајҹан Республикасынын да ора дахил олмасы еһтималы һаггында бә'зи шајиәләр, фикирләр кәзир. Бунлар хүлјадыр. Мән бу фикирләри рәдд едирәм вә бүтүн Азәрбајҹан вәтәндашларыны бу фикирләри рәдд етмәјә дә'вәт едирәм.

Республиканын гаршысында чох бөјүк вә ағыр вәзифәләр дурур. Мүстәгиллији, суверенлији тә'мин етмәк үчүн Азәрбајҹан Республикасынын Ермәнистан тәрәфиндән ишғал олунмуш торпаглары керијә гајтарылмалыдыр. Азәрбајҹан Республикасынын әрази бүтөвлүјү тә'мин олунмалыдыр, мүһарибә гуртармалыдыр, сүлһ јаранмалыдыр. Азәрбајҹан Республикасынын вәтәндашлары сүлһ вә әмин-аманлыг шәраитиндә јашајыб өз дөвләтини өзү истәдији кими гурмалыдыр. Она көрә дә бу мәсәлә әсас мәсәләләрдән биридир. Бундан сонра да бу мәсәләләр Али Мәҹлисин диггәт мәркәзиндә олмалыдыр. Сизи бу барәдә там әмин едирәм.

Дүнән е'лан олунан Америка Бирләшмиш Штатларынын, Русијанын вә Түркијәнин тәшәббүсү нәтичәсиндә имзаланмыш сәнәд бизим мүһарибә шәраитиндән тәдричән чыхмағымыз үчүн

илк аддымдыр. Јәгин ки, бу сәһәдә кәләчәкдә даһа да күчлү тәдбирләр көрүлмәлидир ки, Азәрбајҹан Республикасы бүтүн әразисинин сәһиби олсун вә бизим халғымыз мүһарибә шәраитиндән чыха билсин.

Беләликлә, Азәрбајҹан Республикасынын дөвләт мүстәгиллији ән әсас мәсәләдир. Мүстәгил Азәрбајҹанда демократија инкишаф етдирилмәлидир. Сијаси плүрализмә кениш јол верилмәлидир. Азәрбајҹан Республикасында Конститусијанын позулмасына, ганунун позулмасына јол верилмәмәлидир. Дөвләт гуручулуғу вә чәмијјәтин формалашмасы мәһз демократик принсипләр әсасында олмалыдыр. Сијасәтдә вә игтисадијјатда сәрбәстлик, һүрријјәт, инсан азадлығы, инсан һагларынын горунмасы вә сәрбәст игтисадијјат, базар игтисадијјаты принсипләри бәргәрар олмалыдыр. Јә'ни бизим республикамыз бир сәнә бундан өнчә башладығы јола давам етмәлидир. Бу, дүзкүн јолдур, доғру јолдур, бу јолла бизим республика даһа гәтијјәтлә кетмәлидир. Әмин олмалысыныз ки, мән бу јола һәмишә садиг олачағам.

Инди бизим республиканын кәркин вәзијјәтдә олмасынын әсас сәбәбләриндән бири ијун ајынын 4-дә Кәнчәдә баш вермиш һадисәләрдир. Һадисәләр дәһшәтлидир, ган төкүлүб, чинајәт едилиб. Бунлар арашдырылмалыдыр вә бүтүн гануну позмуш адамлар, чинајәтдә иштирак етмиш адамлар, чинајәти тәшкил етмишләр, һансы тәрәфдән асылы олмасына бахмајараг, ганун гаршысында мәс'улијјәт дашымалыдыр. Бу мәсәлә илә депутат-истинтаг комиссијасы мәшғул олур. Биз исә кәрәк тезликлә јаранмыш кәркинлији арадан галдыраг. Дүнән Президент Әбүлфәз Елчибәјлә данышыгларымыз олуб, Кәнчәдә дә мән данышыглар апармышам, мәнимлә кедән шәхсләрлә вә тәкбәтәк. Она көрә мән күман едирәм ки, бизим бүтүн сә'ји-ләримиз бу кәркинлији арадан көтүрмәји, бу гаршыдурманы арадан көтүрмәји тә'мин едә биләчәкдир. Анчаг демишәм, бир дә дејирәм: һеч вәчһлә силаһ ишләдилмәсинин тәрәфдары ола билмәрәм. Бу кәркинлик, гаршыдурма анчаг сүлһ јолу илә, барышыг јолу илә, гаршылыглы анлашма јолу илә, данышыглар јолу илә һәлл олунмалыдыр. Күман едирәм ки, бизим халғымызын мүдриклији, нүфузлу адамларын, Азәрбајҹанын зијалыларынын, Азәрбајҹа-

нын ағсаггалларынын һамысынын бир јердә сә'ји вә бизим һамымызын бир јердә чалышмамыз, шүбһәсиз ки, бунлары тә'мин едә биләчәк.

Биз Азәрбајчанда демократик, мүстәгил республика гурараг, сивилизасијалы чәмијјәт уғрунда мүбаризә апарараг, үмуми дүнјәви, бәшәри дәјәрләрин һамысындан истифадә етмәлијик. Биз чалышмалыјыг ки, Азәрбајчан узун илләрдән, әсрләрдән сонра, илк дәфә мүстәгиллијини алдыгдан сонра бүтүн дүнјаја өз тарихи наилијјәтләрини, өз милли ән'әнәләрини нүмајиш етдирә билсин. Күман едирәм ки, Азәрбајчан халгынын бу барәдә һәм тарихи, һәм мүасир потенсиалы олдугча бөјүкдүр. Бунларын һамысындан сәмәрәли истифадә олунарса, Азәрбајчан һәм там мүстәгил, демократик бир дөвләт олачаг, һәм дә бизим чәмијјәтимиз там демократик, һүгуги, үмумбәшәри дәјәрләрин әсасында гурулан демократик бир чәмијјәт олачаг. Бунун үчүн бизим һәм елмимиз, һәм мәдәнијјәтимиз, һәм тарихи ән'әнәләримиз, һәм дини мәнбәјимиз олан ислам дини — һамысы бирликдә чох бөјүк әсас јарадыр. Вәзифәмиз бундан ибарәтдир ки, бунлардан сәмәрәли истифадә едәк.

Азәрбајчанда кәркинлик бир тәк Гарабағ проблеми илә, јә'ни Ермәнистанын Азәрбајчана тәчавүзү илә әлагәдар олан сәбәбләрдән дејил. Инди Кәнчә һадисәләри баш верди. Тәәссүф ки, кәркинлији јарадан сәбәбләрдән бири дә Азәрбајчанда узун илләр бир јердә јашајан милләтләр, етник груплар арасындакы мүнасибәтләрин бир гәдәр позулмасыдыр. Азәрбајчан он илләрлә, јүз илләрлә бу торпагда јашајан бүтүн инсанларын Вәтәни олуб, бундан сонра да Вәтәни олмалыдыр. Азәрбајчан Республикасынын әразисиндә олан һәр бир вәтәндаш миллијјәтиндән, дининдән, сијаси мәнсубијјәтиндән асылы олмајараг, ејни һүгуга малик олмалыдыр. Әкәр биз бу мәфһумлары рәһбәр тута билсәк вә буну әмәли сурәтдә һәјата кечирә билсәк, биз Азәрбајчан Республикасында олан бүтүн халгларын, бүтүн милләтләрин там бирләшмәсини тә'мин едә биләрик. Бу бизим әсас вәзифәләримиздән биридир. Күман едирәм ки, биз буна наил олачағыг.

Харичи сијасәт саһәсиндә кечән бир ил мүддәтиндә чох иш көрүлүб. Анчаг көрүләси ишләр даһа да чохдур. Күман едирәм

ки, Азәрбајчан Республикасы демократик дөвләт кими бүтүн дөвләтләрлә бәрабәрһүгуглу мүнасибәтләр јаратмалыдыр. Һансы дөвләтин дахили гурулушу, дахили сијасәти һансы истигамәтдә кетмәсиндән асылы олмајараг, биз нормал мүнасибәтләр јаратмалыјыг. Биринчи нөвбәдә, бизим јахын гоншуларымызла лазыми мәдәни, игтисади, дөвләт мүнасибәтләри јарадылмалыдыр. Бу бахымдан Түркијә Чүмһуријјәти илә олан әлагәләр, шүбһәсиз ки, республиканын әһалиси тәрәфиндән бәјәнилир. Гоншу Иран Ислам Республикасы илә бизим мүнасибәтләримиз јахшылашдырылмалыдыр, инкишаф етдирилмәлидир. Русија чох бөјүк дөвләтдир, бизим шималда олан гоншумуздур. Шүбһәсиз ки, Русија илә Азәрбајчан арасында мүстәгил принсипләр әсасында мүнасибәтләр бундан сонра даһа да јахшы, даһа да кениш, сәмәрәли олмалыдыр. Кечмиш Советләр Иттифагына дахил олан, инди мүстәгил дөвләт олан бүтүн дөвләтләрлә — Украјна, Беларус, Күрчүстан, Орта Асија дөвләтләри, Газахыстан, Прибалтика дөвләтләри, Молдова илә биз даһа кениш гаршылыглы әлагәләр јаратмалыјыг. Бизим үчүн бу чох лазымдыр. Чүнки бу дөвләтләрлә бизим игтисади әлагәләримиз, мәдәни әлагәләримиз, инсани әлагәләримиз узун илләр, јүз илликләрлә чох јахын олуб. Бунлары гырмаг олмаз, әксинә, инкишаф етдирмәк лазымдыр. Шүбһә етмирәм ки, мәһз белә сијасәт Азәрбајчан Республикасынын мүстәгил дөвләт кими формалашмасына вә инкишаф етмәсинә көмәк едәчәкдир.

Азәрбајчан Республикасы артыг үмуми дүнја мигјасына чыхыбдыр. Азәрбајчан Республикасына Америка Бирләшмиш Штатлары тәрәфиндән сон заманлар мүсбәт мүнасибәтләр һамымызы севиндирир вә күман едирәм ки, бу мүнасибәтләр даһа да кенишләниб инкишаф етдирилмәлидир. Бүтүн Авропа өлкәләри илә бизим әлагәләримиз кенишләнмәлидир. Хүсусән Инкилтәрә, Франса, Алманија вә башга Авропа өлкәләри илә. Бүтүн мүсәлман өлкәләри илә, әрәб өлкәләри илә, түркдилли өлкәләрлә бизим әлагәләримиз даһа да сүр'әтлә инкишаф етмәлидир. Бир сөзлә, садәчә олараг харичи сијасәт саһәсиндә өз мөвгејими билдирмәк истәјирәм. Али Советин сәдри кими бу истигамәтдә фәалијјәт көстәрәчәјәм, бизим Президентимизин фәалијјәтинин,

Али Советин, һөкумәтин фәалијјәтинин уғурлу олмасы јолунда чалышачағам.

Анчаг бунларын һамысындан үмдә инди Кәнчәдә баш вермиш һадисәләри, бунунла әмәлә кәлмиш көркинлији арадан көтүрмәкдән ибарәтдир. Мән бурада, Милли Мәчлисин ичласында, бу трибунадан үзүмү бүтүн Азәрбајчан вәтәндашларына тутурам, бизим гардашларымыза, бачыларымыза, өвладларымыза тутурам вә мүрачиәт едирәм вә билдирирәм ки, бизим республика инди ағыр вәзијјәтдәдир. Бизим ән бөјүк чәтинлијимиз, бир дә дејирәм, ишғал олунан торпагларымызы кери гајтарыб, Азәрбајчанын әразн бүтөвлүјүнү, суверенлијини тә'мин етмәкдән ибарәтдир. Она көрә бүтүн дахили иғтишашлар, дахили дидишмәләр кәнара гојулмалыдыр. Мән мүрачиәт едирәм бүтүн Азәрбајчан халгына, мән Кәнчә әһалисинә, Азәрбајчан Республикасынын депутаты Сурәт Һүсејнова мүрачиәт едирәм, онун силаһдашларына мүрачиәт едирәм вә онларын һамысыны мүдриклијә, инсани мүнасибәтләрә дә'вәт едирәм. Бизим республикамызын инди буна чох бөјүк еһтијачы вар вә онлар да билмәлидир, бүтүн халг да билмәлидир ки, инди биз һамымыз бир олмалыјыг. Азәрбајчанын бу фачиәли дөврүндә биз бөјүк фәлакәт гаршысындајыг. Бу дөврдә бүтүн гүввәләр бирләшмәлидир, бүтүн сијаси партијалар, бүтүн сијаси гурумлар, бүтүн сијаси вә ја ичтимаи тәшкилатлар, бүтүн инсанлар һамысы бирләшмәлидир. Һамы кин-күдурәти кәнара гојмалыдыр, һамымыз бирләшиб Азәрбајчаны бу ағыр вәзијјәтдән чыхармалыјыг. Күман едирәм ки, Кәнчә әһалиси, Кәнчәнин әтрафындакы рајонларда јашајан инсанлар мәним бу сәсими ешидәчәкләр, буна сәс верәчәкләр. Сурәт Һүсејнов мәним бу сәсими ешидәчәк, өзүнү мүдрик апарачаг вә биз бу бәладан тамамилә гуртара биләчәјик. Мән сизин һамынызы да бу саһәдә фәалијјәт көстәрмәјә, бирләшмәјә дә'вәт едирәм. Мән рича едирәм, кичик һиссијјаты кәнара гојмаг лазымдыр, хырда деди-годуну кәнара гојмаг лазымдыр, бунларын вахты кәләр. Кимин киминлә нә һагг-һесабы вар, сонра едәр. Инди бунун вахты дејил.

Бунунла әлагәдар оларағ бир мәсәләјә дә тохунмаг истәјирәм. Бә'зи даирәләрдә мәним һаггымда белә сөһбәтләр кедир ки, һејдәр Әлијев әкәр јенидән Азәрбајчанда бир вәзифәјә кәләрсә, кимдәнсә гисас алачаг. Кимсә вахтилә онун әлејһинә олуб, јахуд кимсә она пис мүнасибәт көстәриб, она гаршы пис мүнасибәт көстәрәчәк. Мән сизин гаршынызда там мәс'улијјәтлә дејирәм вә бүтүн Азәрбајчан халгына е'лан едирәм ки, үмумијјәтлә, мәним тәбиәтимдә гисасчылыг һиссијјаты јохдур. Буну садәчә олараг, ајры-ајры адамлар сүни сурәтдә јарадыблар вә көрсәнир ки, бир мәнә ләкә вурмаг үчүн јох, үмумијјәтлә, бизи парчаламаг үчүн. Сизә сөз верирәм ки, һеч вахт гисасчылыг һиссијјатына гапылмајачағам. Әкәр кимсә, нә вахтса мәнә гаршы дүзкүн мүнасибәт бәсләмәјибсә, нәсә едибсә, инанын ки, мән онларын һамысыны чохдан бағышламышам. Мән өзүмү о һиссләрин сәвијјәсинә һеч вахт салмамышам вә салмајачағам. Она көрә јох ки, сиз мәнә инди е'тимад көстәрдиниз, мән белә бир вәзифәјә кәлдим. Јох. Мән садәчә бир вәтәндаш кими дә һеч вахт һеч кәслә әдавәт апармаг, гисас алмаг, јахуд да ки, кимәсә пислик етмәк истәмәмишәм вә истәмәјәчәјәм. Анчаг вәзифә чәрчивәсиндә, шүбһәсиз ки, биз һамымыз низам-интизама табе олмалыјыг, биз һамымыз гануна табе олмалыјыг, биз һамымыз гануна риајәт етмәлијик, ганунун алилијини тә'мин етмәлијик вә бу јолда, шүбһәсиз ки, мән өз әгидәмдән дөнмәјәчәјәм.

Күман едирәм ки, Али Советлә, Азәрбајчан Президенти Әбүлфәз Елчибәјлә бирликдә, һамымыз бирликдә биз бу вәзијјәтдән чыха биләчәјик. Сизин һамынызы бу јолда бирлијә дә'вәт едирәм. Саг олун.

АЗӘРБАЈЧАН ХАЛГЫНЫН БИРЛИЈИ САРСЫЛМАЗДЫР

Һејдәр Әлијевин сијаси мәһарәти вә узагкөрәнлији сајәсиндә өлкәдә сабитлик јарадылмасы наминә илк аддымларын атылдыгы бир заманда һеч кәсин көзләмәдији һадисә баш верди: 1993-чү ил ијунун 17-дән 18-нә кечән кечә Азәрбајчан Республикасынын Президенти Әбүлфәз Әлијев дөвләт органларынын рәһбәрләринә хәбәр вермәдән Бакыны тәрк едиб Ордубад рајонунун Кәләки кәндинә гачды.

1993-чү ил ијунун 21-дә Милли Мәчлис "Азәрбајчан Республикасынын Президенти Әбүлфәз Елчибәјә мүрачиәт едилмәси һаггында" гәрар гәбул едәрәк ону тә'чили республиканын пајтахты Бакы шәһәринә, оз иш јеринә гајытмага вә дөвләт башчысы кими оз Конститусија сәлаһијјәтләрини һәјата кечирмәјә дә'вәт етди. Бу мүрачиәтә мәһәл гојмајан Әбүлфәз Әлијев пајтахта гајытмады вә әслиндә Президент кими өз фәалијјәтини дајандырды.

1993-чү ил ијунун 24-дә Милли Мәчлис "Азәрбајчан Республикасынын Президенти Әбүлфәз Гәдиргулу оглу Әлијевин (Елчибәјин) Азәрбајчан Республикасынын Президенти вәзифәләрини даһа ичра едә билмәмәси вә Азәрбајчан Республикасы Президентинин сәлаһијјәтләринин Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри Һејдәр Әлирза оглу Әлијевә кечмәси һаггында" гәрар гәбул етди. Бу гәрары гәбул едәркән Милли Мәчлис Нахчыван Мухтар Республикасы Ордубад рајонунун Кәләки кәндиндә галан Әбүлфәз Елчибәјин Азәрбајчан дөвләтинин башчысы кими оз фәалијјәтини һәлледичи дәрәчәдә мәһдудлашдырдыгыны, республиканын дөвләт идарәетмә органлары илә фактик олараг әлагәсини итирдијини вә али ичра һакимијјәти функсијаларынын јеринә јетирилмәсиндән озүнү кәнарлашдырдыгыны,

һабелә өлкәдәки кәркин ичтимаи-сијаси вә һәрби вәзијјәтә дүзкүн гијмәт верилмәсиндән, баш верән һадисәләрә тә'сир көстәрә билән тә'хирәсалынмаз гәрарлар гәбул олунмасындан озүнү мәһрум етдијини, белә ликлә, һадисәләрин инкишафына нәзарәт етмәк имканыны итирдијини вә дикәр сәбәбләри әсас көтүрмүшдү.

1993-чү ил ијунун 4-дә Кәнчә шәһәриндә баш верән һадисәләрдән сонра республикада јаранмыш ичтимаи-сијаси бөһрандан чыхыш јолларыны тапмаг, һабелә Гарабагын Агдам, Агдәрә, Фүзули вә башга рајонларында ермәни һәрби гүввәләринин гаршысыны алмаг, Азәрбајчан дөвләтчилији үчүн јаранмыш тәһлүкәни арадан галдырмаг, идарәетмә системинин фәалијјәтини бәрпа етмәк мәгсәдилә Һејдәр Әлијев гәти тәдбирләр көрмәјә башлады.

Кәнчә һадисәләринин ардынча Азәрбајчан дөвләтчилији үчүн ән бөјүк тәһлүкә өлкәнин чәнуб бөлкәсиндә јаранмыш вәзијјәтлә бағлы иди. Ләнкәран, Астара, Масаллы, Лерик, Јардымлы, Чәлилабад вә Биләсувар рајонларынын әразисиндә өзүндән "полковник" Әликрам Һүмбәтовун е'лан етдији "Талыш-Муган Республикасы" дејилән ојунчаг гурум Азәрбајчанын әрази бүтовлүјүнү тәһдид едирди. Бу гурумун идеологу илк нөвбәдә Ајаз Мүтәллибов иди. Әликрам Һүмбәтов тез-тез ону хатырладырды вә ону Азәрбајчанда рәһбәр көрмәк истәдијини кизләтмирди. Әликрам Һүмбәтову кизлинчә дәстәкләјәнләр сырасында Рәһим Газыјев вә Сурәт Һүсејнов да варды. Онларын мәгсәди кеч-тез гүввәләрини бирләшдириб Бакыја кәлмәк вә Һејдәр Әлијев һакимијјәтини девириб оз истәдикләри шәхси игтидара кәтирмәк иди. Бу, Москвадакы империјапәрәст гүввәләр үчүн дә сәрфәли иди. Һејдәр Әлијевин Азәрбајчанда һакимијјәтә кәлмәси, һеч шүбһәсиз ки, өз чиркин нијјәтләрини һәјата кечирмәјә чалышан һәмин гүввәләрә мане олурду.

Әликрам Һүмбәтов вә ону дәстәкләјән адамлар бөлкәдә чинајәтләр, ганунсуз һәрәкәтләр төрәтмәклә, јерли һакимијјәт органларыны ифлич вәзијјәтинә салмагла кифајәтләнмир, һәм дә Азәрбајчан орду һиссәләринин бир гис-

мини әлиндә сахлајараг онларын чәбһә бөлкәсинә кондәрилмәсинин гаршысыны алырдылар. Вәзијјәт кетдикчә кәркинләшир, халг Әликрам Һүмбәтовун төрәтдији ганунсузлугларын гаршысыны алмаг үчүн гәти тәдбирләр көрүлмәсини тәләб едирди.

1993-чү ил августун 17-дә Милли Мәчлис ики күнлүк мүзакирәдән сонра Ләнкәранда вә онун әтрафындакы рајонларда баш верән һадисәләрә, Әликрам Һүмбәтовун өзүнү вә онун силаһлы дәстәләринин чинајәтләринә, ümumијјәтлә, бөлкәдә кедән просесләрә өз мүнасибәтини билдирәрәк бу барәдә кениш гәрар гәбул етди. Ләнкәранда вә онун әтрафындакы рајонларда әһали Азәрбајчанын довләт органларының бу һадисәләрә мүнасибәтини там билдикдән сонра ајага галхды, өз һүгугларыны мүдафиә етмәјә чалышды, чинајәткар вә ганунсуз һәрәкәтләрә гаршы е'тиразыны билдирмәјә башлады.

1993-чү ил августун 23-дә Һејдәр Әлијев телевизија илә халга мүрачиәт етди. Бу мүрачиәтдән сонра халгда инам артды ки, Азәрбајчанда даһа һакимијјәтсизлик јохдур, довләт органлары фәалијјәтдәдир, республиканын бу агыр күнүндә Азәрбајчан довләтчилијини горујуб сахламага игтидары вар вә бундан сонра да олачагдыр. Һејдәр Әлијевин чагырышындан руһланан халг өз ирадәсини көстәрәрәк Әликрам Һүмбәтовун вә онун чинајәткар дәстәсинин әлејһинә галхды, бу ганунсуз һәрәкәтләрә, чинајәт әмәлләринә даһа јол вермәјәчәјини билдирди. Әликрам Һүмбәтовун дәстәләри бу гулдурун көстәриши илә әлијалын чамаата атәш ачдылар, үч нәфәр шәһид олду, беш адам јараланды. Халгын гәзәбиндән горхуја дүшән Әликрам Һүмбәтов вә онун әтрафындакылар гачыб кизләндиләр, бир мүддәтдән сонра исә һәбс едилдиләр. Бөлкәдә вәзијјәт тәдричән сабитләшмәјә башлады, Азәрбајчан довләтчилији үчүн реал тәһлүкә төрәдән "Талыш-Муган Республикасы" иддиасына сон гојулду.

Азәрбајчан Республикасының Ләнкәран, Астара, Масаллы, Лерик, Јардымлы, Чәлилабад вә Биләсувар рајонларында јаранмыш вәзијјәт һагтында

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН ГӘРАРЫ

Азәрбајчан Республикасының Милли Мәчлиси гејд едир ки, сон заманлар Азәрбајчанда јаранмыш кәркин ичтимаи-сијаси вә һәрби вәзијјәтдән истифадә етмәјә чалышан бир сыра ганунсуз силаһлы бирләшмәләр Азәрбајчанын довләтчилијинә вә әразі бүтөвлүјүнә хәјанәт етмәк гәсдинә дүшмүшләр. Беләләриндән бири Ләнкәранда узун мүддәтдән бәри Әликрам Һүмбәтовун башчылыг етдији, Азәрбајчан Республикасының Мүдафиә Назирлијинә табе олмајан ганунсуз силаһлы бирләшмәдир.

Әликрам Һүмбәтов әлә кечирдији силаһлы гүввәләрдән истифадә едиб Ләнкәран, Астара, Масаллы, Лерик, Јардымлы, Чәлилабад вә Биләсувар рајонларының әһалисини тәзјиг алтында сахлајыр, онлара гаршы ганунсуз һәрәкәтләр едир, довләт органларына һәдә-горху кәлир, онлары өзүнә табе олмаға мәчбур едир. О, силаһлы тәзјиглә Ләнкәран шәһәриндә вә гоншу рајонларда һәдә-горху јолу илә шәһәр вә рајон халг депутатлары советләринин сессијаларыны кечирмиш, Азәрбајчан Республикасының Конститусијасына вә ганунларына зидд олан гәрарлар гәбул етдирмишдир.

Әликрам Һүмбәтов онун гануна зидд вә чинајәткар һәрәкәтләринә е'тираз едәнләрә зоракылыг едир, диван тутур, онлары һәбс едир. Һеч бир сәлаһијјәти олмадан Әликрам Һүмбәтов чинајәт әмәлләринә көрә һәбсдә олан Ә.Гулијеви вә Р.Нуријеви азад етмәк һагтында көстәриш вермишдир. Бу ганунсуз көстәри-

шини јеринә јетирмәдијинә көрә Чәлилабад рајон прокурору К.Тағыјеви һәбс етмәјә чәһд көстәрмиш, ону тапа билмәдикдә рајон прокурорлуғунун ишчиләриндән М.Казымову, К.Гасымову, С.Мирзәјеви вә рајон полис идарәсинин рәиси А.Һачыјеви зор күчүнә Ләнкәрана апарыб һәбс етдирмишдир. Астара рајон полис шө'бәсинин рәиси И.Гулијев дә Әликрам Һүмбәтовун гануна зидд тапшырыгларыны јеринә јетирмәдијинә көрә киров көтүрүлмүшдүр. Ләнкәран шәһәр Ичра һакимијјәтинин башчысы Һ.Мәммәдов Әликрам Һүмбәтовун көстәришләрини јеринә јетирмәдијинә көрә һәбс олунмушдур.

Әликрам Һүмбәтов өзүнү гондарма "Талыш-Муған Республикасы"нын али баш команданы е'лан етдикдән сонра Ләнкәран, Астара, Масаллы, Лерик, Јардымлы, Чәлилабад вә Биләсувар рајонларында гануни јолла тә'јин едилмиш ичра һакимијјәти башчыларыны вәзифәдән кәнарлашдырмыш, һәмин вәзифәләрә әгидәчә өзүнә бағлы сәриштәсиз адамлары тә'јин етмишдир. Јерли әһали бу тә'јинатлара гаршы е'тиразларыны билдирсә дә, Әликрам Һүмбәтов ганунлары тапдалајараг гарақүруһ јолу илә һәмин рајонларда истәдији адамлары һәрби комендант тә'јин етмиш, онлара техника вә һәрби сурсат вермишдир.

Беләликлә, Әликрам Һүмбәтов әтрафындакы чинајәткар үнсүрләрлә Азәрбајчан Республикасынын Конститусијасыны позараг гануни һакимијјәти зәбт етмишдир. Онларын һәрәкәтләри һәмин рајонларда дәрәбәјлик вә ганунсузлуг шәраитинә кәтириб чыхармышдыр.

Әликрам Һүмбәтов өзбашыналыг едәрәк рубл пул нишанларынын дәјишмә мүддәтини узатмыш, бунунла да республиканын игтисадијјатына чох бөјүк зијан вурмушдур.

Ләнкәран, Астара, Масаллы, Лерик, Јардымлы, Чәлилабад вә Биләсувар әһалисинин ирадәсинә зидд олараг Әликрам Һүмбәтовун мафиоз сепаратчы дәстәләри силаһ күчүнә һеч бир сәлаһијјәти олмајан гондарма "Талыш-Муған Республикасы" јаратмаг иддиасына дүшмүшләр.

Әликрам Һүмбәтов Азәрбајчан һөкүмәтинә гаршы өзүнү сајмазјана апармыш, МДБ-јә дахил олмаг үчүн Русијанын рәһбәр органларына мүрачиәт етмишдир. Русијанын мүвафиг тәшкилатлары онун мүрачиәтинә мәһәл гојмамышлар. Әликрам Һүмбәтов өзбашына гондарма "Талыш-Муған Республикасы" јаратмаг иддиасы илә Азәрбајчан Республикасынын Конститусијасыны кобудчасына позмуш, Азәрбајчан дөвләтчилијинә хәјанәт етмиш, Азәрбајчан Республикасынын әразиси бүтөвлүјүнү позмаға чалышмышдыр.

Әввәлләр Талыш Милли Партијасы кими јарадылмыш Азәрбајчан Халгларынын Бәрабәрлији Партијасы (сәдри Һилал Мәммәдовдур) гондарма "Талыш-Муған Республикасы" јарадылмасынын илк тәшәббүскарыдыр. Бу партија милләтчилик хәтти көтүрәрәк һәр васитә илә сепаратчылыг мөвгејиндә дајаныр, талышларла башга халглар арасында гаршыдурма јарадыр. Һәмин партија әслиндә өз програмына вә низамнамәсинә зидд кедәрәк позучулугла мәшғул олур, әһали арасында гондарма "Талыш-Муған Республикасы"нын зәрурилији барәдә кениш тәблиғат апарыр.

Буна бахмајараг, Ләнкәран, Астара, Масаллы, Лерик, Јардымлы, Чәлилабад вә Биләсувар рајонларынын әһалиси Әликрам Һүмбәтовун, еләчә дә онун азсајлы тәрәфдарларынын фитнәкар һәрәкәтләрини, чиркин ниҗјәтләрини рәдд едир. Бөлкәнин рајон советләринин ичласларында, сијаси партијаларын вә ичтимаи тәшкилатларын рајон шө'бәләринин јығынчагларында гәбул едилән бәјанатларда, танынмыш алим вә зијалыларын, халг депутатларынын Милли Мәчлисә мүрачиәтләриндә вә Али Советин үнванына дахил олмуш минләрлә телеграмда бөлкәдә кедән просесләр гәтиҗјәтлә писләнилир.

Милли Мәчлис бөјүк тәәссүф һисси илә гејд едир ки, һәмин бөлкәдән олан бир сыра халг депутатлары, вәзифәли шәхсләр, јерли советләрин депутатлары, ағсаггаллар, зијалылар вә дикәр һөрмәтли шәхсләр бу өзбашыналыглара, гијамчылыг вә милләтчилик һәрәкәтләринә гаршы принсипиал мөвге тутмамыш вә гәтиҗјәт көстәрмәмишләр. Бә'зиләри исә тә'сир алтына дүшмүш вә гијамчылара һавадарлыг етмишләр.

Белә һавадарлардан бири Азәрбајчан Республикасынын кечмиш мүдафиә назири, Милли Мәчлисин үзвү Рәһим Газыјев олмушдур. О, тез-тез Ләнкәрана кедир, Әликрам Һүмбәтову дәс-

təkləjir, ona kömək edir və istigamət verir. Məhz R.Gəzijevin müdafiə nazири işlədiji dövrdə Əlikram Hümbətov qanunsuz jolla həmin hərbi hissələri ələ keçirmiş, özünü komandan tə'jin etmişdir. Bu müddətdə Müdafiə Nazirliji həmin hissələrin özünə tabelijini tə'min etməmiş, jaxud tə'min etmək üçün heç bir tədbir körməmişdir. Buradan belə bir qənaət hasil olur ki, həmin hərbi hissələrin özbaşına qojulmasы keçmiş müdafiə nazири Rəhim Gəzijevin və Əlikram Hümbətovun əvvəlcədən düşünülmüş xəjanətinin nəticəsidir.

Bütün bunlarla janaşы, Rəhim Gəzijev Azərbajcanla Rusija arasında münasibətləri hər vasitə ilə pozmağa çalışır, dövlətlərarası münasibətləri kərkinləşdirməjə çəhd köstərir. O, keçmiş Prezident Ajaz Mütəllibovun jenidən Azərbajcan Respublikasında hakimijjətə qajtarılmasına var küçü ilə sə'j köstərir və bununla da respublikada qarışıqlıq, hərc-mərclik salmag məqsədi küdür. Bu çirkin məqsədinə çatmag üçün böhtanlardan, şajiələrdən, şantaždan istifadə edir. Onun sepаratçы mövqeji, respublikada içtimai-sijasi vəzijjəti daha da kərkinləşdirmək məqsədi, Azərbajcanın ərazi bütövlüjünə xələl kətirə biləcək hərəkətləri, Əlikram Hümbətovla birkə çan atdığı çirkin nijjətləri respublikanın mövcud rəhbərlijinə qarşı jönəlmiş və jüksək vəzifə tutmag iddiasından irəli kəlmişdir. Milli Məclisin içlasında o, nəqsanlarы səmimi e'tiraf etmək əvəzinə özünü dəfələrlə ləjagətsiz, kobud, təkəbbürlü apармыş, öz xəjanətlərini ört-basdır etməjə çalışmışdır.

Lənkəran, Astara, Masallы, Lerik, Jardымlы, Çəlilabad və Biləsuvar rajonlarında jaranmış vəzijjət eјni zamanda hakimijjət organlarının — respublika Daxili İşlər Nazirlijinin, Milli Təhlükəsizlik Nazirlijinin, Müdafiə Nazirlijinin, respublika Prokurorluğunun, onların jerli organlarının Əlikram Hümbətovun və onun havadarlarının çinajətkar hərəkətlərinə qarşı vахtında lazımi tədbirlər körmədiklərinin nəticəsidir.

Azərbajcan Respublikasının Milli Məclisi **qərara alır:**

1. Lənkəran, Astara, Masallы, Lerik, Jardымlы, Çəlilabad və Biləsuvar rajonlarının ərazisində Əlikram Hümbətovun və

onun mafioz, millətçi, qijamçы dəstələrinin jerli əhalijə qarşı zorakılığı, terrorçulug əməlləri, insan hüqularını tapdalamasы, özbaşınalığı çinajət kimi qijmətləndirilsin və Azərbajcan Respublikasы Konstitusijasının və qanunlarının pozulmasы, respublikanın ərazi bütövlüjünə qəsd, dövlətçilijinə xəjanət kimi pisləniłsin.

2. Lənkəran rajonunda əvvəllər hərbi hissə kimi mövcud olmuş, sonradan Əlikram Hümbətov tərəfindən qanunsuz jolla ələ keçirilmiş hərbi birləşmə heç bir şərt qojulmadan Azərbajcan Respublikasının Müdafiə Nazirlijinə tabe edilsin.

3. Respublikanın daxili işlər nazири V.Novruzova, milli təhlükəsizlik nazири N.Imranova, Baş prokurору Ə.Əməрova tapşırılsın ki, Lənkəran, Astara, Masallы, Lerik, Jardымlы, Çəlilabad, Biləsuvar rajonlarında Azərbajcan Respublikasы Konstitusijasının və qanunlarının qüvvəsini, dövlət hakimijjəti organlarının fəaliјjətini tam tə'min etmək, insan hüqularının pozulmasının, çürbəçür çinajət əməlləriniń qarşısını almag üçün tə'xirəsalınmaz tədbirlər körüb müqəssirləri məc'ulijjətə çəlb etsinlər və nəticəsi barədə Milli Məclisə mə'lumat versinlər.

4. Azərbajcan Respublikasы Milli Məclisinin üzvü, respublikanın Baş nazири Surət Hüseјnova tapşırılsın ki, bu qərardan irəli kələn məsələləri üç kün müddətində həll etsin.

5. Azərbajcan Xalqlarının Bərabərlijи Partijasının (sədri H.Məmmədovdur) milliətçilik mövqeјində dajandığı qejd olunsun və Azərbajcan Respublikasının Ədlijjə Nazirlijinə tapşırılsın ki, bu partijanın fəaliјjətini təhlil edib, lazımi tədbirlər körsün.

6. Respublika əhalisi arasında, eləcə də sərhəd bölkələrində apardığı sijasi təxribatlara, Əlikram Hümbətov qijamında bilavasitə iştirak etdijinə, Azərbajcan Respublikasının ərazi bütövlüjünü pozmağa çəhd köstərdijinə, dövlətçilijinə xəjanət etdijinə körə Rəhim Həsən oğlu Gəzijev Milli Məclisin üzvlüjündən azad edilsin və onun məc'ulijjətinin müəjjənləşdirilməsi Azərbajcan Respublikasının Prokurorluğuna tapşırılsın.

7. Азәрбајҹан Республикасынын Прокурорлуғуна тапшырылсын ки, Хоҹалы, Шуша, Лачын вә Кәлбәҹәр рајонларынын Ермәнистан силаһлы гүввәләри тәрәфиндән ишғалы илә әлагәдар апарылан тәһгигат вә истинтаг ишләрини сүр'әтләндирсин вә нәтиҹәси барәдә Милли Мәҹлисә мә'лумат версин.

Азәрбајҹан Республикасы Али Советинин сәдри
Һејдәр ӘЛИЈЕВ

Бакы шәһәри, 17 август 1993-ҹү ил.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТИНИН СӘЛАҺИЈЈӘТИНИ ҺӘЈАТА КЕЧИРӘН АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ АЛИ СОВЕТИНИН СӘДРИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1993-ҸҮ ИЛ АВГУСТУН 23-ДӘ ТЕЛЕВИЗИЈА ИЛӘ ХАЛГА МҮРАҸИӘТИ

Һөрмәтли һәмвәтәнләр! Бачылар вә гардашлар! Бу күн мән сизә мүраҹиәт етмәк мәгсәдилә телевизија студијасына кәлмишәм вә бә'зи мәсәләләр һаггында мүлаһизәләримми, фикирләримми сизә чатдырмаг истәјирәм.

Азәрбајҹан халгы, Азәрбајҹан Республикасынын вәтәндашлары ағыр күнләр кечирирләр, һәјатымыз сон дәрәҹә кәркин вәзијјәтдәдир. Бу кәркинлик ијул ајынын әввәлиндән башламыш просесләрлә мүәјјән гәдәр бағлыдыр вә ондан сонра һәмин просесләри нормал һала салмаг үчүн мүһүм тәдбирләр көрүлмәсинә бахмајараг, бу просесләр һәлә дә тамамилә ләғв олунмајыбдыр вә кәркинлик давам едир.

Азәрбајҹан Республикасы беш илдән артыгдыр ки, Ермәнистанын силаһлы гүввәләри тәрәфиндән тәчавүзә мә'руз галыбдыр. Азәрбајҹан халгы өз торпағыны, өз Вәтәнини горумаг үчүн мүһарибә апарыр, вурушур, дөјүшүр. Тәәссүф ки, сизә мә'лум олан сәбәбләрдән бу дөјүшләрдә бизим гәләбәмиз һәлә ки јохдур вә Азәрбајҹан Республикасынын торпагларынын бир гисми ишғал олунубдур. Сон вахтларда бә'зи јашајыш мәнтәгәләримизи, гәсәбәләримизи итирмишик, јени-јени аиләләр гачгын дүшүб, инсанлар гачгын дүшүб вә бу да республикада олан кәркин ичтимаи-сијаси вәзијјәти даһа да кәркинләшдирибдир.

Мән бу чыхышымда һеч дә чәбһәдә вәзијјәт, јә'ни Ермәнистанла Азәрбајҹан арасында олан мүһарибә вәзијјәти һаггында кениш данышмаг истәмирәм, она тәһлил вермәк истәмирәм, бу барәдә әввәлки чыхышларымызда вә Милли Мәҹлисин ичлас-

ларында бә'зи сөзләр дејилибдир. Тәәссүфләр олсун ки, сон вахтлар бизим орду һиссәләри торпағымызы лајигинчә горуја билмирләр вә чүрбәчүр тәхрибатчы групларын халга, милләтә, дөвләтә хәјанәти нәтичәсиндә бә'зи јашајыш мәнтәгәләримиз әлдән кетмишдир. Тәкрар едирәм, бу мәсәләни тәһлил етмәк истәмирәм. Садәчә олараг, бир-ики кәлмә илә сизә билдирмәк истәјирәм ки, сон дөврдә торпагларымызын мүдафиәсиндәки мәғлубијјәтләр һеч дә Азәрбајчан халгынын ачизлијиндән, јахуд да ки, бизим дөјүшчүләрин вурушмаг габилијјәтинин олмамасындан ирәли кәлмир. Бунун даһа дәрин сәбәбләри вар.

Бир нечә күн бундан өнчә, Фүзули вә Чәбрајыл рајонларында тәһлүкәли вәзијјәт јарандығы заман, үмумијјәтлә, о бөлкәдә әһали арасында бөјүк һәјәчан һисси олдуғуну биләрәк биз мүшавирә кечирдик. О бөлкәјә Азәрбајчан Республикасынын рәһбәр вәзифәли шәхсләрини көндәрдик. Баш назирин биринчи мүавини Ваһид Әһмәдов, Баш назирин мүавини Аббас Аббасов, назирләр, халг депутатлары, башга мәс'ул ишчиләр, инзибати органларын ишчиләри јердә вәзијјәтлә таныш оландан сонра ајдын олду ки, бизим бу мәғлубијјәтләримиз, бу бөлкәдә јаранан ағыр вәзијјәт биринчи нөвбәдә дахилдәки тәхрибатларын нәтичәсидир.

Мәсәлән, биз дүнән мүшавирә кечирирдик. Елә бу кечә орадан кәлән бизим вәзифәли шәхсләр мә'лумат вердиләр ки, Чәбрајыл рајонунда чамааты һаја-күјә салыб, горхудуб гачырдан, тәхрибат едән јалныз вә јалныз оранын ичра башчысы вә онун әтрафында олан лајигсиз адамлардыр. Онлар шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн, өз шәхси чиркин мәнафеләрини һәјата кечирмәк үчүн халгы да бәдбәхт еләмәјә, торпағы да, јашадыглары дәдә-баба јурдуну да дағытмаға һазыр олан адамлардыр. Орадан мәнә хәбәр верирләр ки, бир баталјон дөјүшдән чыхыр, чүнки бу, һансыса Әлисојун баталјонудур, Халг Чәбһәсинин; бир баталјон чыхыр, дејирләр ки, бу, Рәһим Газыјевин баталјонудур, мүһарибә еләмәк истәмир; бир баталјон чыхыр, дејир бу, нә билим, филанкәсин баталјонудур, мүһарибә еләмәк истәмир. Һәрәси бир тәрәфә гачыр вә бу әли силаһсыз, мүһарибәјә һазыр олмајан сакинләр исә, әлбәттә ки, вәтәниндән ајрылмаг истәмир,

торпағындан, евиндән-ешијиндән ајрылмаг истәмирләр, амма рәһбәрләрин бу тәхрибаты нәтичәсиндә һаја-күјә дүшүрләр, горхурлар, гачырлар.

Белә һадисә Фүзули рајонунда да олмушдур. Оранын әввәлки ичра һакими кетмиш, сонра бу просесләр вахты кимин тәрәфиндән, һансы гүввәләр тәрәфиндән, куја ки, һансы һәрби һиссәләр тәрәфиндәнсә кәтирилиб ора ичра һакими гојулмуш, о да чох чиркин ишләр көрмүш вә бунлар да Фүзули вә Чәбрајыл рајонларында вәзијјәти һәддиндән артыг кәркинләшдирмишдир. Дүнән хәбәр вердиләр ки, куја Фүзули рајону Ермәнистан гошунлары тәрәфиндән ишғал олунубдур. Ондан бир күн габаг белә мә'лумат кәлирди ки, Ермәнистанын силаһлы гүввәләри ора дахил олурлар.

Мән сизә ачыг билдирмәк истәјирәм ки, сон вахтлар дахилимиздә олан бу тәхрибатлар нәтичәсиндә, ордуда олан бә'зи позғунлуглар нәтичәсиндә кәндләримизин, шәһәрләримизин әлдән кетмәси илә, јахуд бунун тәһлүкәси илә әлагәдар олараг биз Ермәнистанын рәһбәрлији илә билаваситә әлагә сахламышыг вә ајын 23-нә гәдәр, јә'ни бах, бу күнә гәдәр атәшин кәсилмәси вә данышыглар апарылмасы мәсәләсини ирәли сүрмүшүк. Бәли, биз бу јола кетмишик вә мән һесаб едирәм ки, дүзкүн еләмишик. Чүнки инсанларымыз гырылыр, кәндләримиз дағылыр, ичимиздә олан тәхрибатчылар өз чиркин нијјәтләрини һәјата кечирмәк үчүн халга, милләтә, торпаға хәјанәт едирләр. Биз данышыглар апарыб мүәјјән бир сазишә кәлмәји гәрара алмышыг. Анчаг бу дөврдә јенә дә ичимиздә тәхрибатлар баш верир.

Дүнән мән Ермәнистанын Президенти Левон Тер-Петросјанла телефонла даһа ики дәфә данышмышам. Тәәссүф ки, онун вердији вә бизим сонра јохлатдығымыз мә'лумата көрә, биз атәшин дајандырылмасы, сүлһ данышыглары апарылмасы һаггында сазиш әлдә етдијимиз һалда Ағчабәди тәрәфдән бир баталјон,— Лән-кәранда пејда олмуш, өзбашына өзүнү һәрби командан тә'јин етмиш Әликрам тәрәфиндән ораја көндәрилмиш бир баталјон,— һеч кәсин көстәриши олмадан о тәрәфә һүчум едиб, әлдә олунмуш сазиши позубдур. Һүчум нәтичәсиндә бир нечә нәфәр һәлак олуб вә 50-јә гәдәр адам әсир дүшүб вә һеч бир мүсбәт нәтичә

әлдә олунмајыб. Әксинә, мәғлубијјәт олуб, нәтичәдә о тәрәфә әсас верилиб бизи күнаһландырсын ки, биз әлдә олунан сазиши позмушуг — өзүмүз атәшин дајандырылмасыны истәмишик, өзүмүз дә атәши давам етдиририк.

Бах, белә өзбашыналыг бизим ән бөјүк бәлаларымыздан биридир. Она көрә дә республикада вәзијјәт һәддиндән артыг кәркиндир вә кәркинләшмәкдәдир. Анчаг бу кәркинлијин сәбәби тәкчә чәбһәдә олан вәзијјәт дејил. Орада бөјүк тәхрибатлар кедиб вә бу мәсәләләр, шүбһәсиз ки, Милли Мәчлисдә мүзакирә олунаҹаг, ачылаҹагдыр. Мән халга сөз вермишәм вә бу күн дә халғын гаршысында дејирәм ки, һеч бир шеј халгдан кизләдилмәјәчәкдир. Чүнки индијә гәдәр, бу беш илин әрзиндә һәр бир сијаси гүввә, һәр бир һаким өз фәалијјәтсизлијини, нечә дејәрләр, өрт-басдыр етмәк үчүн, өз чинајәтләрини өрт-басдыр етмәк үчүн халгдан чох шеји кизләдибдир. Мән һәр шеји ачаҹағам. Гој халг һәр шеји билсин. Әкәр халғын мәнә инамы варса, — мән минләрлә телеграмлар алырам, он минләрлә телеграм вә мәктуб алырам ки, халг мәнә үмид бәсләјир, — әкәр доғрудан да, белә инам варса, бу күн мән бир даһа сизин гаршынызда чыхыш едиб дејирәм: халг һәр шеји билмәлидир вә биләчәкдир. Һамысы билинәчәкдир.

Милли Мәчлисин август ајынын 16-17-дә кечирилмиш ичласларында халг чох шеји билди. Биз чанлы јајым васитәсилә халга билаваситә билдирдик нә вар-нә јох, фикирләримиз нәдир, нә едирик. Анчаг мәни бу күн бу телевизија студијасына кәлмәјә мәчбур едән тәкчә бу дејил вә һәтта тамамилә бу дејил, сон вахтлар Азәрбајчанын Ләнкәран, Астара, Лерик, Масаллы, Јардымлы, Чәлилабад, Биләсувар рајонларында баш верән гануна зидд, Конститусијаја зидд һәрәкәтләрдир вә онларын чох ағыр нәтичәләридир. Бу барәдә кениш данышмағын әһәмијјәти јохдур. Чүнки август ајынын 16-да вә 17-дә Милли Мәчлисин ичласларында бу мәсәлә артыг мүзакирә олунду вә әһали, халг, Азәрбајчанын бүтүн вәтәндашлары бу мәсәләнин нәдән башландығыны, бу просесләрин нә чүр шишиб јоғунладығыны вә нә үчүн бу дәрәчәјә кәлдијини билдиләр вә бунун күнаһкарларыны да билдиләр.

Бу мәсәләләрә гајытмаг, вахтынызы алмаг истәмирәм. Анчаг биз бу мәсәләни әтрафлы мүзакирә етдик. Јадыныза салмаг истәјирәм ки, Милли Мәчлисин ичласында вә ондан бир күн габаг Али Советдә кечирилән кениш мүшавирәдә Ләнкәран вә онун әтрафындакы рајонлардан олан нүмајәндәләр, Азәрбајчан зијалылары, Мәчлис үзвләри, халг депутатлары бизә вә о чүмләдән шәхсән мәнә ирад тутдулар ки, нә үчүн бу налајиг һәрәкәтләрә, Азәрбајчаны парчаламаг, дағытмаг чәһдләринә индијә гәдәр лазыми гијмәт верилмәјиб, лагејд мүнасибәт көстәрилиб вә бунларын гаршысы вахтында алынмајыбдыр. Мән о вахт изаһ етдим вә инди бир даһа демәк истәмирәм. Биз садәчә олараг, бир тәрәфдән, мәсәләјә сәбирлә јанашдыг, тәмкинлә јанашдыг, һесаб етдик ки, бу рајонларда олан һөрмәтли адамларымыз, ағсаггалларымыз, зијалыларымыз бу гејри-гануни, чиркин һаллара јол вермәјәчәкләр, мәсәләләри өзләри һәлл едәчәкләр. Бизим проблемләримиз, хүсусән Гарабағ бөлкәсиндә, Ермәнистанла һәмсәрһәд олан јерләрдә Азәрбајчанын торпагларыны мүдафиә етмәк проблемләри вә башга проблемләримиз онсуз да бизим үчүн бәсдир. Һесаб етдик ки, о проблемләр јериндә һәлл олунар. Ејни заманда о вахтлар Баш назир Сүрәт Һүсејнов сөз верди ки, бу мәсәләләри һәлл еләјәчәк. Биз дә она үмид бәсләдик вә чох сәбир етдик, чох тәмкинлә јанашдыг.

Анчаг бунларын һеч бири нәтичә вермәдијиндән август ајынын 16-да вә 17-дә мәсәләни Милли Мәчлисин ичласында әтрафлы, мүфәссәл мүзакирә етдик вә мүвафиг гәрар гәбул етдик. Биздә олан мә'луматлара көрә, бизә кәлән мәктубларa вә телеграмлара көрә, ичтимаи рә'јин өјрәнилмәсинә көрә, бу гәрар халг тәрәфиндән там јүксәк дәрәчәдә бәјәнилиб, мүдафиә олунур, о чүмләдән Ләнкәран, Астара, Лерик, Масаллы, Јардымлы, Чәлилабад, Биләсувар рајонлары әһалисинин, демәк олар ки, 99 фаизи бу гәрарымыза тәрәфдар чыхыб, мүдафиә едиб вә һәтта буну кечикмиш бир гәрар кими гәбул едибдир. Анчаг кечикмиш олса да, белә бир гәрарын гәбул олунмасы бу рајонларда әһалидә бөјүк бир сијаси фәаллыға сәбәб олуб вә әһали, доғрудан да, көрүб ки, дөвләт, Азәрбајчанын рәһбәр дөвләт органлары белә чинајәткар, гејри-гануни, Конститу-

сијаја зидд олан һәрәкәтләрә јол вермәк фикриндә дејил вә бундан сонра да јол вермәјәчәкләр.

Биз белә күман етдик ки, бу гәрар гәбул едиләндән сонра һәјата кечирилмәлидир. Сизә чатдыра биләрәм ки, о рајонлардан бизә кәлән мә'луматлар буну там ајдынлығы илә көстәрир ки, бу гәрар бир тәрәфдән, бөјүк рүһ јүксәклији илә гаршыланыб, икинчи тәрәфдән, о рајонларын әһалисиндә бөјүк сијаси-ичтимаи фәаллыг мөвгеји јарадыбдыр. Ејни заманда Әликрам Һүмбәтов вә онун әтрафында олан бир груп гулдур дәстәси бизим бу гәрардан чох горхуб, чәкиниб вә мүәјјән гәдәр өз фәалијјәтини дајандырыб.

Тәәссүфләр олсун ки, бир мүддәтдән сонра орада вәзијјәт јенә дә дәјишмәјә башлады. Бу дәјишмәнин дә сәбәби ондан ибарәт олмушдур ки, август ајынын 18-дән 19-на кечән кечә Баш назир Сурәт Һүсејнов Кәнчәдә бир мүшавирә апармыш, орада бир чох рајонларын ичра һакимијјәти башчылары, назирләр, республиканын башга рәһбәр шәхсләри иштирак етмиш вә ора Әликрам да дә'вәт олунмушдур. Милли Мәчлисин гәрарынын һәјата кечирилмәси Сурәт Һүсејнова тапшырылмышды вә өзү тәклиф вермишди ки, буну мәнә һәвалә един, мән һәјата кечирәрәм. Мән күман етдим ки, Кәнчәдә Сурәт Һүсејновла Әликрам арасында көрүшләрдән сонра бу гәрарын һәјата кечирилмәси тә'мин олуначагдыр вә ола биләр ки, биз бу проблемлә гуртараг вә бу проблем артыг бизи нараһат етмәсин. Тәәссүфләр олсун ки, Кәнчәдә кечирилән мүшавирәдән сонра Әликрам Һүмбәтов Ләнкәрана гајыдыб јенидән бу чиркин фәалијјәтини давам етдирмәјә башлајыбдыр. Јерли телевизија илә Милли Мәчлисин гәрарынын әлејһинә чыхыш едиб, онун ләғв олунмасыны тәләб едиб вә куја Кәнчәнин вә бир нечә башга реқионларын онларла һәмрә'ј олдуғуну, онун бу һәрәкәтләринә бәраәт газандырдығыны билдириб вә дејиб ки, биз бу ишимизи давам етдирәчәјик, Талыш - Муған Республикасы јараначагдыр. Биз Мәчлиси сајмырыг, онун гәрарларыны гәбул етмирик вә Милли Мәчлисин гәрарлары ләғв олунмалыдыр.

Бу, јерли әһалини һиддәтә кәтирир. Јерли әһали тәрәфиндән Милли Мәчлисә, Азәрбајчанын рәһбәрлијинә мүрачиәтләр олмушдур. Она көрә дә сарағакүн кечә бу мәсәләни мүзакирә етдик вә белә фикрә кәлдик ки, Баш назир Сурәт Һүсејнова тапшырылсын, — о, инди Кәнчәдәдир, — бу ишә чидди јанашсын вә Милли Мәчлисин вердији тапшырығы јеринә јетирсин, нәһајәт, Әликрамын вә онун гулдур дәстәсинин бу чинајәткар һәрәкәтләринин гаршысыны алсын. Ејни заманда биз о бөлкәдән олан депутатларын, вәзифәли адамларын бир групуна көстәриш вердик ки, бу рајонлара кетсинләр. Һәмин рајонларда чамаат артыг ајаға галхмышдыр. Адамлар Әликрам Һүмбәтовун бу чиркин һәрәкәтләринә дөзә билмирләр. Һәмин депутатлара вә вәзифәли адамлара тапшырдыг ки, ораја кедиб халгла бир јердә олсунлар ки, ығтишаша, тоггушмаја јол верилмәсин. Ејни заманда өз имканларындан истифадә едиб Әликрам Һүмбәтову бир даһа гануна дә'вәт етсинләр, онун әтрафында олан адамлара бир даһа баша салсынлар ки, бу ганунсуз һәрәкәтләрдән әл чәкмәк лазымдыр, халгы парчаламасынлар.

Әликрам Һүмбәтовун бу гејри-гануни һәрәкәтләри тәкчә һәмин рајонларда сакитлијин позулмасы демәк дејил. Тәәссүф ки, Милли Мәчлисин гәрарында гејд едилдији кими, бир мүддәт бундан әввәл кечмиш мүдафиә назири Рәһим Газыјевин чиркин вә сатғын һәрәкәтләри нәтичәсиндә Азәрбајчан Силаһлы Гүввәләринин бөјүк бир һиссәси һеч бир һәрби сәлаһијјәти, һәрби һазырлығы олмајан Әликрам Һүмбәтовун ихтијарына верилмишдир. О инди бу һәрби һиссәләрин һакими олмушдур.

Биз бә'зи вәзифәли шәхсләрлә, о чүмләдән Баш назир Сурәт Һүсејновла да данышанда дејирләр ки, филан јердә Һүмбәтовун бригадасы вурушур, филан јерә Һүмбәтовун бригадасы кетди. Мән сорушурам, әчәба, бу Һүмбәтов кимдир, һансы сәркәрдәдир? Мәкәр бу һәрби һиссәләр Һүмбәтова бабасындан, јахуд улу бабасындан галмышдыр? Мүһарибә кетдији бир вахтда Азәрбајчанын һәрби һиссәләри парчаланмышдыр, ајры-ајры гулдур дәстәләринә, о чүмләдән ән бөјүк бир һиссәси Әликрам кими гулдура, чанијә верилмишдир. Инди онун назы илә ојнамаг лазымдыр? Бә'зиләри кими, онун о тәрәфинә-бу тәрәфинә кечмәк лазымдыр ки, Әликрам Һүмбәтов истәсә һиссәсинин бирини Ермәнистанла дөјүш бөлкәсинә көндәрәчәкдир, истәмәсә көндәр-

məjəvəkdir? Əlikram Hümbətova bir söz dejilsə, o bu hissələri sahlajavagdır? Bu ki dövlətçilik olmadı. Bu, ganun olmadı.

Demək, burada ajrı-ajrı güldür dəstələri hərəkət edirlər. Mən isə dövlət adamı kimi, halg tərəfindən, Milli Məvlis tərəfindən mənə verilən səlahijjətə görə, indi Azərbajvanın dövlət başçısı vəzifəsini jerinə jetirən adam kimi, belə shejlərə, shübhəsiz, dözə bilmərəm. Ona görə də mən prinsipial mövgejimi Milli Məvlisə də bildirmishəm, sonra ajrı-ajrı mүshavirələrdə də demishəm. Baş nazir Surət Hүsejnovla danıshıgларımda da dəfələrlə bildirmishəm və ondan tələb etmishəm ki, Milli Məvlisin gərarını jerinə jetirsin, bu məsələlərə dүzkүn mүnasibət bəsləsin.

Ona görə də biz son nətivəjə gəlib chıxdıg ki, Milli Məvlisin gərarı jerinə jetirilməlidir. Anvag jerlərdə buna imkan vermirlər. Halg ajaga galxmışdır, өz e'tirazını bildirir. Bu da təbiidir. Onlar əlijalın, silahsız, dinvlik, əmin-amanlıg istəjən adamlardır. Lakin Əlikram Hümbətov dövlətə, halga məxsus olan silahlı dəstələri əlinə kechirmishdir, bir gruh adamı əlində ojunchaga chevirmishdir, halga garshı təvavүz edir, kimi istəjir tutur, kimi istəjir atır. Onun adamları ganunsuz olarag tutmasa, onlara təzjig kөstərməsi Milli Məvlisin gərarında əksini tapmışdır.

Son күnlər o, nə etmishdir? Iki күn bundan əvvəl xəbər gəlir ki, Əlikram Hümbətov өz dəstəsi ilə Irana səfər etmək istəjir. Hansı səlahijjətlə, nə үvүn? Kim ona də'vət etmishdir? Mən dүnən Iran hөkumətinə xəbərdarlıg etdim ki, belə bir gүldүrүn sərhədi kechib Irana ketməjə ixtijarı joxdur. Onlar bildirdilər ki, buna heч vaxt jol vermәzlər. Anvag Əlikram Hümbətov buna nail olmag үvүn Lənkəran rajonunun polis rəisini həbs edir ki, sərhədi kechmək үvүn ona sənəd versin. Başga adamları da həbs etmishdir.

Bүtүn bunlar halgın nifrətinə, e'tirazına səbəb olur. Dүnən Lənkəran shəhərində izdihamlı mitinq olmushdur. Lənkəran sakinləri Əlikramın bu chirkin hərəkətlərinə e'tirazlarını bildirmish və tələb etmishlər ki, onlardan əl chəksin. Astarada və Vəlilabadda da mitinglər olmushdur. Əhali mitinglərdə өz sөzүnү demək istəjir. Bəs Əlikram nə etmishdir? Bir tərəfdən, silah ishlətməjə chalıshmısh, o biri tərəfdən, dүnən lənkəranlıları bir daha təhgir etmish, onları aldatmag үvүn, kүja ichərisində vəhazə olan tabut kətirmishdir ki, vamaat dəfn mərasiminə ketsin. Lakin halg buna dүjmush, onun arxasınvca ketməmishdir. Adamlar mitinqi davam etdirərək chıxıshlarda Əlikramı satgın, xəjanətkar adlandırmıshlar. Lakin Əlikram Hümbətov jenə də өz əməllərini davam etdirir.

Məni burada, studijada kəlməjə Lənkərandan alınmış həjəvanlı mə'lumatlar vadar etmishdir. Mə'lumat isə belədir: halg tələb edir ki, Əlikram Hümbətov nəinki өz chirkin hərəkətlərindən əl vəksin, hətta dövlət organları tərəfindən təvrid olunsun. O isə mejdana toplashmış silahsız adamlara, adi vətəndashlara garshı silah ishlətmishdir, atəsh achmışdır. Beləliklə də, vamaatı gorxutmag istəmishdir.

Anvag o, halgın iradəsi, halgın күvү garshısında dura bilməmishdir, gachıb başga jerlərdə өz dəstəsini dүzəltmishdir və jenə də halga hүvүm etmək istəjir. Lakin halg өz iradəsini bildirmishdir və indi Lənkəran Icra hakimijjətində halgın nүmajəndələri otурur, halg tərəfindən irəli vəkilmish və bizim təsdig etdijimiz Dilruba Vamalova bu күn mənim fərmanımla Lənkəran rajon Icra hakimijjətinin başçısı tə'jin edilmishdir. O, ish jerində otурmushdur, halg onun ətrafındadır və onu mүdafiə edir.

Lakin chox kөrkin vəzijjət jaranmışdır. Bizə kələn mə'lumatlara kөrə, Əlikram Hümbətovun jalan və'dlərinə, fırıldagларına, avantүrasına ujan və onun dəstələrində olan adamların əksərijjəti ondan imtina etmishdir. Onun əmr vermәsinə bahmajarag, əsgərlərin və zabitlərin əksərijjəti atəsh achmagdan bojun gachırmısh və onu tərk etmishdir. Onun Prishibdə, Lənkəranda olan hissələri onu tərk etmishlər. Mənə indi verilən mə'lumata kөrə, Əlikram Hümbətov kөstəriш verib ki, Agvabədi tərəfdə kүja onun tabelijində olan hissələr kери vəkilsinlər. Beləliklə, onlar mənə təzjig kөstərmək istəjirlər. Kөrүrsүnүz, belə hallar bu ishə kətiriб chıxarır. Mən o adamlara dedim və bu күn halgın garshısında da bildirirəm:

Вәтәнимизи Әликрам Һүмбәтов кими чаниләрин, гулдурларын јолу илә мүдафиә етмәмәлијик. Мән белә һесаб едирәм ки, о бөлкәләрдә вурушан әскәрләрин, забитләрин һамысы Азәрбајчан халгынын мәтин оғулларыдыр. Онлар Азәрбајчан ордусунун әскәр вә забитләридир, Азәрбајчан дөвләтини мүдафиә едирләр, Азәрбајчан Республикасынын торпагларыны горујурлар.

Она көрә дә бу бәһанәләри кәтириб јенә дә Әликрам Һүмбәтова бә'зи шәраитләр јаратмаг истәјән адамлара бу күн халг гаршысында чаваб верирәм. Күман едирәм вә там әминәм ки, Әликрам Һүмбәтовун фикирләрини, ола билсин ки, анчаг онун әтрафындакы мафиоз груплар бөлүшдүрүр. Һеч кәс бу фикирләрлә һәмрә'ј ола, онун архасынча кедә билмәз. Һеч бир ағыллы адам о чүр авантүрист, чани, Вәтәнинә хәјанәт едән адамын архасынча кедә билмәз. Рәһим Газыјев кими адамлар вә башга һавадарлар ону әлләриндә аләт етмишләр. Мән буну Милли Мәчлисдә дедим. Азәрбајчаны парчаламаг истәјән харичи вә дахили дүшмәнләримиз Әликрам Һүмбәтову аләтә чевирмишләр. О, бунун ичрачысыдыр. Анчаг онун әтрафында олан адамларын там әксәријјәти сағлам адамлардыр, Азәрбајчан вәтәндашларыдыр, Азәрбајчана сәдагәтлә хидмәт етмәлидирләр вә бу, онларын борчудур.

Мән биринчи нөвбәдә һәрби һиссәдә гуллуг едән әскәрләрә мүрачиәт едирәм: миллијјәтиндән, сијаси мәнсубијјәтиндән, дилиндән асылы олмајараг сиз Азәрбајчанын вәтәндашларысыныз. Әликрам Һүмбәтов Азәрбајчан халгына хәјанәт етмиш адамдыр. Күман едирәм ки, ордуда олан бүтүн әскәрләримиз, забитләримиз, көнүллүләримиз мәним сөзләрими ешидирләр вә онлар, шүбһәсиз ки, белә авантүрадан, бу чүр фырылдагчылардан узаг олачаглар. Чәбһәдә команданлыг едән, Ләнкәран бөлкәсиндән олан кенерал Заур Рзајев дүнән дә, бу күн дә телефонла зәнк едиб шәхсән билдирмишдир ки, о өзү вә табелијиндәки бүтүн гошунлар, о чүмләдән Ләнкәран бөлкәсиндән олан әскәрләр Әликрам Һүмбәтовун бу хәјанәткар һәрәкәтләрини писләјирләр, е'тиразларыны билдирирләр вә бәјан едирләр ки, онлар чәбһәдә Азәрбајчан торпағыны, Азәрбајчаны горујурлар вә бундан сонра да мәтанәтлә горујачаглар. Мән һәм Заур Рзајевә, һәм дә чәбһәдәки бүтүн әскәрләримизә, забитләримизә миннәтдарлығымы билдирирәм вә әминәм ки, онлар һеч вахт Әликрам Һүмбәтов кими авантүристләрин һәрәкәтләринә ујмајачаглар.

Бајаг дедијим кими, онун әтрафында олан, инди Ләнкәранда, Чәлилабадда, Астарадакы һәрби һиссәләрдә гуллуг едән адамларын әксәријјәти ондан имтина етмишдир. Мән һәмин забитләрә, әскәрләрә мүрачиәт етмәк истәјирәм. Онлара билдирмәк истәјирәм ки, көзләрини ачсынлар, ајылсынлар, ағы гарадан сечә билсинләр. Билсинләр ки, онлар үчүн биринчи нөвбәдә Вәтән, әзиз торпаг, Азәрбајчанын дөвләтчилији, милли бирлијимиз лазымдыр. Әликрам Һүмбәтов исә бүтүн бу мәфһумларын әлејһинә чыхан адамдыр. Она һавадарлыг едән, ону дәстәкләјән адамлар да, тәәссүф ки, бу јола дүшмүшләр.

Она көрә дә мән һәмин бөлкәдә олан бүтүн әскәрләрә вә забитләрә мүрачиәт едирәм вә елә билирәм ки, онлар бу күн мәним сәсими ешидирләр. Онлара аталыг гајғысы илә мүрачиәт едирәм, Азәрбајчан дөвләтинин башчысы кими мүрачиәт едирәм ки, Әликрам Һүмбәтовун бу авантүрист, фырылдагчы һәрәкәтләриндән әл чәксинләр. Биз онларын һамысыны доғма өвладымыз кими гәбул едирик. Онларын һамысыны бағрыма басырам. Һамысы Азәрбајчан бајрағы алтында, мүстәгил Азәрбајчан дөвләтинин јашамасы вә мөһкәмләнмәси уғрунда чалышмалыдыр, дөјүшмәлидир, өз чәсарәтини көстәрмәлидир.

Әликрам Һүмбәтов вә онун әтрафындакы мафиоз дәстәләр өз чиркин ниҗјәтләрини һәјата кечирмәк үчүн бир мәсәлә ортаја атмышлар: куја "Талыш Республикасы" јаратмаг истәјирләр. Билирсиниз, бизим Азәрбајчан ваһид Азәрбајчандыр. Онун вәтәндашларынын һамысы ејни һүгугларa маликдир. Индијәдәк Азәрбајчанда һеч вахт талыш — азәрбајчанлы, түрк вә саир сөһбәти олмамышдыр. Бу, сүни сурәтдә ортаја атылмыш шејдир. Талыш көклү олан адамларын һамысы азәрбајчанлы кими, Азәрбајчанын ләјагәтли вәтәндашлары кими јүз илләрлә Азәрбајчанын ваһид аиләсиндә јашамышлар, бирләшмишләр, бир-биринә говушмушлар. Онлары бир-бириндән ајырмаг олмаз. Бу, әти дырнагдан ајырмаға бәрабәрдир. Ајры-ајры авантүристләрдән савајы буна һеч кәс јол вермәз. Она көрә дә бизим, шәхсән мәним талыш

көклү адамларын һамысына һәмишә бөјүк һөрмәтим олуб, о бөлкәнин адамларына шәхсән мән, нәинки мән, бүтүн Азәрбајчан рәһбәрлији бөјүк һөрмәт вә рәғбәтлә, гајғы илә јанашмышыг вә бундан сонра да бу давам едәчәкдир.

Бизим бирлијимизи һеч кәс поза билмәз, бизи бир-биримиздән һеч кәс ајыра билмәз. Әликрам кими шәхсләр талыш көклү адамлар үчүн тәһгирдир вә ким ону өзүнә бир рәһбәр кими, јахуд лидер кими гәбул едирсә, о, өзүнү мә'нәви чәһәтдән, сијаси, милли чәһәтдән тәһгир едир. Беләләри варса, онлар да ајылмалыдырлар вә мәсәләләри өзләри арашдырараг бүтүн бу чиркин ишләрдән узаглашмалыдырлар. Нәинки узаглашмалы, һәм дә е'тираз сәсләрини учалтмалыдырлар, һәмин адамлары тәчрид етмәлидирләр, Азәрбајчанын бирлијинә көмәк етмәлидирләр.

Инди Ләнкәранда көркин вәзијјәт јаранмышдыр, һәм дә тәкчә Ләнкәранда јох, әтраф рајонларда да. Сизә мә'лумат вердим ки, орада халг ајаға галхмышдыр, Әликрам Һүмбәтов атәш ачса да, силаһ ишләтсә дә, халгын күчү гаршысында даҹана билмәмишдир, гачыб кәнарда гүввә топлајыр. Јә'ни јенә халга тәчавүз етмәк истәјир.

Мән ән әввәл Әликрам Һүмбәтову вә онун әтрафында олан адамлары хәбәрдар едирәм: әкәр онлар белә чинајәткар һәрәкәтләрини бундан сонра да давам етдирсәләр, кәләчәкдә даһа бөјүк чәзаја мәһкум едиләчәкләр. Әкәр онлар бу һәрәкәтләриндән әл чәксәләр, бизим бағышламаг үчүн бөјүк үрәјимиз вар. Мән буну билдирирәм.

Ејни заманда Ләнкәран, Астара, Лерик, Јардымлы, Масаллы, Чәлилабад, Биләсувар рајонларынын әһалисинә мүрачиәт едирәм: ајаға галхын, өз инсанлыг мәнлијинизи көстәрин, вәтәндашлыг мәнлијинизи көстәрин, намусунузу, шәрәфинизи горујун, Азәрбајчанын бүтөвлүјүнү горујун, Азәрбајчан дөвләтини горујун. Мән һәјатым боју чох имтаһанлардан чыхмыш адамам. Бу күн там гәтијјәтлә дејирәм ки, халгын күчү гаршысында һеч бир силаһ үстүн кәлә билмәз. Халгын ирадәсини һеч вахт, һеч бир силаһла гырмаг олмаз.

Она көрә дә мән халга мүрачиәт едирәм, һәмин рајонларын әһалисинә, онларын ағсаггалларына, зијалыларына мүрачиәт едирәм. Демәк истәјирәм ки, ајаға галхын, белә чинајәткарлара, белә хаинләрә, халгы, дөвләти парчаламаг истәјән адамлара гаршы өз гүдрәтинизи көстәрин, чәсарәтинизи көстәрин вә бөлкәдә әмин-аманлыг јарадын.

Ејни заманда Азәрбајчан Республикасынын бүтүн вәтәндашларына мүрачиәт едирәм: бизимлә һәмрә'ј олдугларыны билдирсинләр, республика рәһбәрлијинин бу гануни, әдаләтли һәрәкәтләринә гошулсунлар. Шүбһәсиз ки, мән һеч кими бир-бири илә даваја, тоггушмаја, вурушмаја дә'вәт етмирәм. Мән һәмишә сүлһ тәрәфдары олмушам. Бу күн дә сүлһ тәрәфдарыјам. Һәтта Ермәнистанла кедән бу ағыр мүһарибәни дә инди сүлһлә гуртармаг тәрәфдарыјам. Она көрә дә мән сизи вурушмаға, тоггушмаға дејил, садәчә олараг вәтәндашлыг мөвгејинизи билдирмәјә дә'вәт едирәм. Инсанлыг мә'нәвијјатыны, инсанлыг шәрәфини билдирмәјә дә'вәт едирәм. Күман едирәм ки, халгымызын әксәријјәтиндә бу кејфијјәтләр итмәмишдир, галыр вә халг буну көстәрәчәкдир.

Фүрсәтдән истифадә едиб бир-ики мәсәләјә дә тохунмаг истәјирәм. Сон вахтлар Азәрбајчанда чүрбәчүр шајиәләр јајылыр. Бу барәдә өз фикримі августун 16-17-дә Милли Мәчлисин ичласларында демишәм. Шајиә јајырлар ки, куја бурада тәхрибатлар һазырланыр, дөвләт чеврилиши олачаг. Каһ дејирләр ки, Әликрам Мүтәллибовла вә Мүтәллибовун Бакыда олан силаһлы күввәләри илә чеврилиш едәчәкләр. Каһ дејирләр ки, бу јахынларда намә'лум сәбәбләрә көрә бураја бир чох һәрби һиссәләр кәлиб долмушдур, онлар һәрби чеврилиш едәчәкләр. Куја Халг Чәбһәси јенидән чеврилиш едәчәк вә саирә. Мән хәбәрдарлыг етмәк истәјирәм, халгы ачаһ етмәк истәјирәм. Бәли, Азәрбајчанын бу ағыр дөврүндә, дахили сабитлијин позулдуғу бир дөврдә өз шәхси мәгсәдләрини күдән Рәһим Газыјев кими вә она бәнзәр ајры-ајры адамлар, шүбһәсиз ки, чүрбәчүр чиркин һәрәкәтләрә әл атмаг чәһдиндәдирләр вә буну едә биләрләр. Ајры-ајры груплар өз шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн белә һәрәкәтләр едә биләрләр.

Анчаг мән белә һесаб едирәм ки, Азәрбајчан халгы, Бакынын әһалиси бүтүн бу һәрәкәтләрә гаршы өз е'тиразыны, нифрәтини

билдирәчәк вә Азәрбајчан дөвләтчилијини горујачаг, белә һәрәкәтләр баш верәрсә, она лајигли чаваб верәчәкдир.

Мән бә'зи адамлара демишәм. Шәхсән мәним һеч бир силаһым јохдур: нә топум, нә тапанчам, нә дә автоматым вар. Мәним идракым вар, ирадәм вар вә халг мәнә үмид бәсләјирсә, халг мәнә бу сәлаһијјәти вермишдирсә, халгы бу ағыр вәзијјәтдән чыхармағы өз өһдәмә көтүрмүшәмсә, күман едирәм ки, халг мәни мүдафиә едәчәкдир. Она көрә дә нә чеврилишдән горхурам, нә мәнә гаршы террор актлары һазырлајан гүввәләрдән горхурам. Һеч бир шејдән горхмурам. Демишәм вә инди дә дејирәм: һәјатымын бундан сонракы һиссәсини халга бағышламышам. Халг ону һарада көсәрсә, орада да көсиләчәкдир. Мән һәјатымы халгын сәрәнчамына вермишәм. Һәр дәгигә, һәр саат, кечә-күндүз халга хидмәт едирәм. Һеч бир гүввәјә хидмәт етмирәм. Һеч бир гүввә дә мәнә тәзјиг едә билмәз.

Һәмин о "Ләнкәран амилини" сахлајан адамлар ачыгча дејибләр ки, буну Һејдәр Әлијевә тәзјиг көстәрмәк үчүн сахламышыг. Башга гүввәләр ачыгча дејирләр ки, буну Һејдәр Әлијевә тәзјиг көстәрмәк үчүн етмишик. Нә билим, Мүтәллибов һагтында шајиә јајанлар, онун орада-бурадакы силаһлы дәстәләри, Мүтәллибову һакимијјәтә кәтирмәк истәјәнләр Һејдәр Әлијевә тәзјиг етмәк үчүн, ону девирмәк үчүн етмишләр. Һеч ким мәни девирә билмәз. Мән буну халгым гаршысында дејирәм. Мән халгын ирадәсини јеринә јетирирәм. Азәрбајчан Республикасынын дөвләтчилијини мүдафиә едирәм, онун бүтөвлүјүнү мүдафиә едирәм. Бу јолда һеч кәс мәни сындыра билмәз, чәкиндирә билмәз, һеч кәс дә горхуда билмәз.

Анчаг сөһбәт тәкчә мәндән кетмир. Мән бир шәхсәм, бир инсанам. Ола биләр ки, мән олмајым. Инди сөһбәт Азәрбајчан Республикасынын дөвләтчилијиндән, Азәрбајчанын мүгәддәратындан кедир. Лакин ајры-ајры груплар Азәрбајчан Республикасынын мүгәддәратыны һәррача гојмушларса, һәм дә бир нечә илдир ки, гојмушларса вә бундан сонра да гојмаг истәјирләрсә, мән буна јол вермәјәчәјәм. Бундан өтрү имканларым вар. Она көрә дә бүтүн һәмвәтәнләрә мүрачиәт едирәм, Азәрбајчанын бүтүн вәтәндашларына, бүтүн сијаси гүввәләринә, сијаси партијалара мүрачиәт едирәм.

Инди Азәрбајчан Республикасы үчүн, Азәрбајчанын дөвләтчилији үчүн бирлик, милли һәмрә'лик, милли бирлик, вәтәндаш бирлији һава, су кими лазымдыр. Биз көрәк торпагларымызы мүдафиә едәк, көрәк ишгал олунмуш торпагларымызы кери гајтараг, Азәрбајчанын әразі бүтөвлүјүнү тә'мин едәк, Азәрбајчанын мүстәгиллијини горујуб сахлајаг. Она көрә дә арамызда олан, ајры-ајры шәхси мәнафе күдән гүввәләрә хәбәрдарлыг едирәм: бүтүн бу ишләриндән әл чәксинләр, бунларын һеч бир нәтичәси олмајачаг, онлар һеч нәјә наил ола билмәјәчәкләр. Чүнки халг артыг ајылмышдыр, ајаға галхмышдыр. Халгын күчүнүн гаршысында һеч бир гүввә дајана билмәз. Мән дә халгын күчүнә архаланырам. Әкәр халг мәни бу күн лазым билмәсә, сабаһ кетмәјә һазырам. Анчаг мәнә кәлән мә'луматлара көрә, халг мәнә үмид бәсләјир. Мән дә бу үмиди доғрултмаг үчүн һәјатымын галан һиссәсини халга бағышламышам вә она гурбан вермәјә һазырам.

Мән бу сөзләри сизә чатдырмағы өзүмә борч билдим. Ләнкәранын вә онун әтрафында олан рајонларын әһалисинә бир даһа мүрачиәт едирәм, онлары мәтин олмаға, чәсур олмаға, вәтәндаш мөвгеләрини мүдафиә етмәјә вә Әликрам кими чинајәткарлары тәчрид етмәјә чағырырам. Өз һакимијјәтләрини өзләри гурсунлар. Бајаг дедијим кими, Ләнкәранда Ичра һакимијјәтинин башчысы тә'јин олунмушдур. Ләнкәран чамаатыны ону мүдафиә етмәјә, ишләмәк үчүн она шәраит јаратмаға чағырырам. Бу күн бүтүн башга рајонлара да ичра һакимијјәти башчылары тә'јин олуначагдыр. Онлары да мүдафиә етмәјә, ишләмәк үчүн шәраит јаратмаға чағырырам.

Бир даһа бүтүн халга мүрачиәт едәрәк бу ағыр күнүмүздә ондан сәбир, тәмкин вә ағыллы аддымлар көзләјирәм. Азәрбајчан халгына бу ағыр күнләрдә сәбир арзулајырам, Азәрбајчан вәтәндашларына севкими, мәһәббәтими билдирирәм. Бир даһа демәк истәјирәм ки, мәнә көстәрилән е'тимады доғрултмаға чалышачағам. Сизинлә бирликдәјәм. Азәрбајчан Республикасы јашајачаг, мүстәгил дөвләт кими инкишаф едәчәк, Азәрбајчанын әразі бүтөвлүјү тә'мин олуначаг, онун дахилиндә милли һәмрә'лик, гардашлыг тә'мин олуначагдыр.

Саг олун, дигтәтинизә көрә миннәтдарам.

ХАЛГ ИРАДӘСИНИН ТӘНТӘНӘСИ

Дөвләт вә чәмијјәт һәјатынын сағламлашдырылмасы просеси давам едирди. Довләт һакимијјәти органларында рәһбәр вәзифәләр тәсадүфи адамлардан тәмизләнир, вәтәндаш һәмрә'јлијинин јарадылмасы наминә дүшүнүлмүш тәдбирләр көрүлүрдү. Лакин дөвләт идарәетмә органларынын фәалијјәтинин там бәрпа едилмәси үчүн Ордубад рајонунун Кәләки кәндиндә галан Әбүлфәз Елчибәјлә бағлы гејри-мүәјјәнлик арадан галдырылмалы иди. Мә'лум олдугу кими, Милли Мәчлис озүнүн 1993-чү ил 16 ијул тарихли гәрарында 4 ијун Кәнчә һадисәләрини Президент Әбүлфәз Елчибәј вә дикәр јүксәк вәзифәли шәхсләр тәрәфиндән Азәрбајчан Республикасы Конститусијасынын вә гануларынын кобуд сурәтдә позулмасы кими гијмәтләндирмишди. Бундан бир нечә күн сонра Милли Мәчлис Әбүлфәз Елчибәјин Ордубад рајонунун Кәләки кәндиндә јашадығыны, дөвләт идарәетмә органларынын рәһбәрләри илә әлагәсини итирдијини вә Президент вәзифәләрини ичра едә билмәдијини, белә бир шәраитдә Азәрбајчан дөвләтчилијинин тәһлүкә гаршысында гојулдугуну, һәрби мүнагишә болкәләриндә вәзијјәтин сон дәрәчә кәскинләшдијини нәзәрә алараг 1993-чү ил августун 29-да Президент Әбүлфәз Елчибәјә е'тимад көстәрилмәси мәсәләсинә даир үмумхалг сәсвермәси (референдуму) кечирилмәси һаггында гәрар гәбул етди. Бојүк һазырлыг ишиндән сонра референдум республиканын бүтүн болкәләриндә халгын өз ирадәсини сәрбәст ифадә етмәсинә һәр чүр имкан јарадылдығы, вәтәндашлыг шүрунун нүмајиш етдирилдији шәраитдә, олдугча јүксәк сәвијјәдә кечди вә Азәрбајчан Республикасынын бүтүн вәтәндашларынын јекдиллијини, демократијаја садиг олдугларыны бир даһа тәсдиг етди. Референдумда иштирак едән-

ләрин там әксәријјәти Президент Әбүлфәз Елчибәјә е'тимад көстәрмәдијини билдирди.

Јаранмыш вәзијјәтдә Азәрбајчан Республикасынын дөвләтчилијини мөһкәмләндирмәк, онун әразі бүтөвлүјүнү горумаг, милли мәнафеләри мүдафиә етмәк үчүн халгын бирлијинин тә'мин олунмасы мәгсәдилә Милли Мәчлис Азәрбајчан Республикасы Конститусијасынын 121-7-чи маддәсинә вә "Азәрбајчан Республикасы Президенти сечкиләри һаггында" Ганунун 6-чы маддәсинә үјгун олараг Азәрбајчан Республикасы Президенти сечкиләрини 1993-чү ил октјабрын 3-нә тә'јин етди.

Президент сечкиләри әслиндә референдумдан башланмышды. Августун 29-да сечки мәнтәгәләринә кәләнләр Әбүлфәз Елчибәјә "јох" демәклә Һејдәр Әлијевин әтрафында сых бирләшмәк әзминдә олдугларыны бәјан етмишдиләр. Сечкиләр әрәфәсиндә Азәрбајчанын бүтүн күшәләриндән, јахын вә узаг өлкәләрдән сојдашларымыз дөвләт һакимијјәти органларына сајсыз-һесабсыз мәктуб вә телеграмлар кондәрәрәк республикамызын јени рәһбәрлијинин сијасәтини үрәкдән бәјәндикләрини билдирирдиләр.

Сечкиләр там демократија шәраитиндә, дүнјада гәбул олунмуш нормалар вә гајдалар әсасында кечирилди. Илк дәфә иди ки, Азәрбајчана АТӘМ-дән, Бејнәлхалг Әмәк Тәшкилатындан, Инсан һүгуглары үзрә Һелсинки групундан, һабелә АБШ-дан, Алманијадан, Түркијәдән вә башга өлкәләрдән мүшаһидәчиләр кәлмишдиләр. Сечкиләрин кедишини тәгрибән 60 әчнәби журналист ишыгландырырды.

Президент сечкиләри республикамыз үчүн һәгигәтән тарихи һадисәјә чеврилди, халгымызын ирадәсини парлаг сурәтдә нүмајиш етдирди. Сәсвермәдә иштирак едәнләрин 98,8 фаизи Һејдәр Әлијеви Азәрбајчан Республикасынын Президенти вәзифәсиндә көрмәк арзусуну билдирди. Бу, дүнјанын ән көркәмли сијасәтчиләриндән вә дөвләт хадимләриндән бири олан Һејдәр Әлијевә халгымызын түкәнмәз мәһәббәтинин вә сонсуз е'тимадынын ифадәси демәк иди.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТИ СЕЧКИЛӘРИ ҮЗРӘ МӘРКӘЗИ СЕЧКИ КОМИССИЈАСЫНЫН МӘ'ЛУМАТЫ

1993-чү ил октјабрын 6-да Чәфәр Вәлијевин сәдрлији илә Азәрбајчан Республикасы Президенти сечкиләри үзрә Мәркәзи сечки комиссијасынын јекун ичласы олмушдур. Ичласда октјабрын 3-дә кечирилмиш Азәрбајчан Республикасы Президентинин нөвбәдәнкәнар сечкиләринин нәтичәләри мүзакирә едилмишдир.

Гејд едилмишдир ки, бүтүн тәшкилат ишләри "Азәрбајчан Республикасы Президентинин нөвбәдәнкәнар сечкиләринин кечирилмәси һаггында" Азәрбајчан Республикасы Милли Мәчлисинин 1993-чү ил 1 сентјабр тарихли гәрарына, "Азәрбајчан Республикасы Президенти сечкиләри һаггында" Азәрбајчан Республикасынын Ганунуна, дикәр ганунвериҹилик актларына мүвафиг сурәтдә апарылмышдыр.

Сечки даирәләри Мәркәзи сечки комиссијасынын биринчи ичласында тәсдиг олунмуш тәгвимдә көстәрилән мүддәтләрдә јарадылмышдыр. Мәнтәгә сечки комиссијаларынын тәркиби вахтында мүәјјәнләшдирилмишдир. Истәр даирә, истәрсә дә мәнтәгә сечки комиссијаларында мүхтәлиф сијаси партијаларын вә ичтимаи тәшкилатларын нүмајәндәләринин кениш тәмсил олунмасына хүсуси диггәт јетирилмишдир.

Намизәдләр ирәли сүрүлмәси, онларын вә вәкилләринин, әмәк коллективләринин јығынчагларында вә партијаларын рәһбәр органларынын ичласларында сечилмиш тәшәббүс гручларынын гејдә алынмасы үчүн ајрылан вахта дәгиг әмәл олунмушдур.

Президентлијә намизәдләрин сечичиләрлә көрүшмәләри, мәт-

буат органлары, телевизија васитәсилә чыхыш етмәләри үчүн лазыми шәраит јарадылмышдыр.

Сечкиләр алтернатив әсасда, сәсвермә там ашкарлыг шәраитиндә кечирилмишдир. АТӘМ-дән, Бејнәлхалг Әмәк Тәшкилатындан, Инсан һүгуглары үзрә Һелсинки групундан, һабелә Америка Бирләшмиш Штатларындан, Түркијәдән, Инкилтәрәдән, Ирандан, Алманијадан, Русијадан, Газахыстандан 35 нәфәр мүшаһидәчи кәлмишди. Сечкиләрин кедишини тәхминән 60 әчнәби журналист ишыгландырырды. Онлар республикамызын мәтбуат органларындакы јазыларында, радио вә телевизија илә чыхышларында өз тәәссүратларыны билдирмишләр.

Үмуми рә'ј беләдир: сечкиләр демократик гајдалара әмәл олунмагла кечирилмиш, нәтичәјә тә'сир көстәрә биләи ганун позунтусуна јол верилмәмишдир.

Мәркәзи сечки комиссијасы 80 сечки даирәсиндән, 3140 сечки мәнтәгәсиндән алынмыш протоколлары нәзәрдән кечирмиш вә мүәјјән етмишдир ки, Азәрбајчан Республикасы үзрә сечичи сијаһыларына дахил едилмиш вәтәндашларын үмуми сајы 4.062.053 нәфәр олмуш, сәсвермәдә 3.966.327 сечичи иштирак етмишдир.

Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин леһинә 3.919.923 нәфәр, јахуд сәс верәнләрин 98,8 фаизи, әлејһинә 40.298 нәфәр, јахуд сечичиләрин 1 фаизи сәс вермишдир.

Мәркәзи сечки комиссијасы "Азәрбајчан Республикасы Президенти сечкиләри һаггында" Азәрбајчан Республикасы Ганунунун 15-чи маддәсини рәһбәр тутараг Һејдәр Әлирза оғлу Әлијеви Азәрбајчан Республикасынын Президенти сечилмиш һесаб етмәји гәрара алмышдыр.

ВӘТӘНӘ, ДӨВЛӘТӘ, ХАЛГА СӘДАГӘТ АНДЫ

1993-чү ил октјабрын 10-да Республика сарајында Азәрбајҹанын јени дөвләт башчысынын тәнтәнәли андичмә мәрасими кечирилди. Бајрамсајағы бәзәдилмиш салона Азәрбајҹанын дөвләт вә һөкумәт рәһбәрләри, халг депутатлары, Милли Мәҹлисин үзвләри, сијаси партијаларын, ичтимаи бирликләрин, ҹәмиjjәтләрин башчылары, ичтимаиjjәтин, зијалыларын, кәнчләрин, һәрбчиләрин нүмајәндәләри, дин хадимләри, Азәрбајҹанда фәалиjjәт көстәрән сәфирликләрин рәһбәрләри, харичи гонаглар, мәтбуат нүмајәндәләри топлашмышдылар.

Азәрбајҹан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев андичмә мәрасиминдә нитг сөјләди.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИРЗА ОҒЛУ ӘЛИЈЕВИН 1993-ҮҮ ИЛ ОКТЈАБРЫН 10-ДА АНДИЧМӘ МӘРАСИМИНДӘ НИТГИ

Әзиз һәмвәтәнләр!

Һөрмәтли ханымлар вә ҹәнаблар!

Мүстәгил Азәрбајҹан Республикасынын Президенти сечилмәјими јүксәк гијмәтләндирирәм вә бу мүнасибәтлә Азәрбајҹан халгына, Азәрбајҹан Республикасынын бүтүн вәтәндашларына өз һөрмәт вә еһтирамымы, дәрин миннәтдарлығымы билдирирәм.

Азәрбајҹан халгы өз тарихинин ән мүрәккәб, фаҹиәли дөврүнү јашајыр. Мәһз бу дөврдә мәним үзәримә гојулан бу вәзифәнин мәс'улиjjәтини дәриндән дәрк едирәм вә әмин етмәк истәјирәм ки, бүтүн фәалиjjәтими, бүтүн һәјатымы бу е'тибары доғрултмаг, халғын үмидләрини доғрултмаг ишинә һәср едәҹәјәм.

Белә бир јүксәк вә мәс'улиjjәтли вәзифәни өз үзәримә көтүрәркән, биринчи нөвбәдә Азәрбајҹан халғынын зәкасына, мүдриклијинә, гүдрәтинә күвәнирәм, архаланырам. Азәрбајҹан халғынын мәнә бәсләдији үмидләр мәни бу вәзифәни үзәримә көтүрмәјә мәҹбур едибдир. Әмин етмәк истәјирәм ки, бу үмидләри доғрултмаг үчүн әлимдән кәләни әсиркәмәјәҹәјәм.

XX әсрин сону дүнјада көклү дәјишикликләрә сәбәб олмуш сијаси просесләрлә әламәтдардыр. Азәрбајҹан халгы да бу просесләрдән кәнарда галмамыш, нәһајәт, әсрләрдән бәри бәсләдији үмидләринә, арзуларына чатмыш, өз мүстәгиллијинә наил олмушдур. Азәрбајҹан Республикасынын дөвләт мүстәгиллији әлдә етмәси дүнјада, кечмиш Советләр Иттифагында кедән ичтимаи-сијаси просесләрин мәнтиги нәтиҹәсидир. Азәрбајҹан Республикасынын мүстәгиллији тарихи бир һадисәдир. Бу, Азәрбајҹан халғынын милли сәрвәти, милли наилиjjәтидир вә бу мүстәгиллијин әлдә олунмасында һәр һансы групун, һәрәкатын, гүввәнин мүстәсна хидмәтләри олдуғуну һеч вәҹһлә гәбул етмәк олмаз. Ејни заманда Азәрбајҹанын мүстәгиллији республика гаршысында, онун вәтәндашлары гаршысында чох бөјүк вә мүрәккәб вәзифәләр гојубдур. Дөвләт мүстәгиллијини мөһкәмләндирмәк, мүстәгил дөвләт гурулушу јаратмаг, дөвләт атрибутларыны јаратмаг вә инкишаф етдирмәк, Азәрбајҹан Республикасынын әразн бүтөвлүјүнү, там суверенлијини тә'мин етмәк, өлкәмизи мүһарибә шәраитиндән чыхармаг, республика вәтәндашларынын рифаһыны јахшылашдырмаг, онларын јашамасы үчүн лазыми шәраит јаратмаг — бу вәзифәләр мәним Президент фәалиjjәтимдә әсас истигамәтләр олаҹагдыр вә мән бунларын һәјата кечирилмәсинә чалышаҹағам.

Азәрбајҹан Республикасы гәдим тарихә, зәнкин мәдәниjjәтә, бөјүк тәбии сәрвәтләрә маликдир. Дөвләт мүстәгиллији бунларын һамысындан Азәрбајҹан Республикасынын кәләҹәк инкишафы үчүн сәмәрәли истифадә етмәјә шәраит јарадыр. Бунлар бизим әсас вәзифәләримиздир. Азәрбајҹан Республикасы өз мүстәгиллијини ағыр вә чәтин бир шәраитдә әлдә етмишдир. Республика үчүн ән ағыр мәсәлә беш илдән артыг мүддәтдә Азәрбајҹанын мүһарибә шәраитиндә олмасы, ермәни силаһлы гүввәләри

tərəfindən əraziмizə təcavüz edilməsi və bunun nəticəsində də Azərbaycan xalqının böyük bəlalara düçar olmasıdır. Ona görə də Azərbaycan Respublikasının mühарibə şəraitindən çıxması və vətəndaşlar üçün rahat, sakit, əmin-amanlıq şəraiti jaradılması qarşımızda duran əsas vəzifədir.

Azərbaycanın ağır mühарibə şəraitinə düşməsi bu problem, jə'ni Qarabağ problemi başlanan dövrdən respublika rəhbərlijinin, keçmiş Sovetlər Ittifagы rəhbərlijinin burахdığı səhvlərin nəticəsidir. Lakin təəssüf ki, ötən dövrdə respublikanın bu vəzijjətdən çıxması üçün lazımi tədbirlər görülməmişdir. Respublikanın dүşdүjү ağır igtisadi, sosial, sijasi-içtimai və mə'nəvi böhran ахır zamanlar daha da dərinləşmiş və 1993-cү ildə, demək olar, son həddə çatmışdır. Bu ilin ijun ajында Azərbaycanda dахili sakitlik tam pozulmuş, respublikada ajры-ajры güvvələrin qarşıdurması, bə'zi cinajətkar grupларын, separatçы güvvələrin respublikanы parçalamaq mejlлərini həjata keçirmək istəməsi və başqa səbəblər dахili böhranы daha da dərinləşdirmişdir.

Azərbaycanın dövlət rəhbərlijinin burахdığı kobud səhvlər nəticəsində ijul ajында respublikamыz vətəndaş mühарibəsi həddinə kəlib çatmış və onun bə'zi bölкələrinin parçalanmasы real bir hal kimi mejdana çıxmışdы. Allaha şүkürlər olsun ki, bunların qarşısы alındы, bə'zi cinajətkar qruplar arадan kөtүrүldү və respublikanın dахilində içtimai-sijasi sabitlijin tə'min edilməsi üçün şərait jaradılды. Son dörd aj bizim respublika üçün ağır və çətin bir dövr oldu. Bu müddətdə respublikamыz, onun vətəndaşlarы böyük imtahanlardan çıxdılar və bir daha sübut etdilər ki, xalqın müdrikliji, milli birlik və həmrə'jlik, vətəndaş birlijі bүtүn bu çətinlikləгin qarşısыnы ala bilər və respublikanы bu ağır vəzijjətdən çıxmaq üçün imkan jarana bilər.

Respublikanın dахilində nisbi sakitlik və sabitlik jaranса da, biz hələ böyük təhlүkə altındajыq. Ermənistan silahlы güvvələrinin beş ildən bəri davam edən təcavüzү nəticəsində Azərbaycan torpaglarının bir gismi — təхminən 20 faizi işğalçılarын əlinə keçibdir. Keçmiş Dağlыq Qarabağ

vilajəti tamamilə işğal olunub, Azərbaycan xalqы üçün əziz və mө'təbər olan Şuşa şəhəri artыq il jarымdыr ki, əlimizdən kedibdir. Laçın, Kəlbəcər, Ağdam, Füzuli, Cəbrajıl, Qubadlы rajonlarımыz da ermənі silahlы güvvələri tərəfindən işğal olunubdur. Bunların nəticəsində jүzlərlə kəndlər, qəsəbələr, jaşajış məntəqələri dağılıb, evlər viran olub. Bu əraziləгdə jaşajan sojdaşlarımыz — bir milјona gədər vətəndaş doğma jerlərini tərk edib, qaçqın olublar, ağır vəzijjətdə jaşajırlar. Bүtүn bunlar respublikanın içtimai-sijasi, mə'nəvi vəzijjətini kəskinləşdirmişdir. Bizim ən əsas vəzifəmiz respublikanы mühарibə vəzijjətindən çıxarmaq, işğal olunmuş torpagların hamısыnы keri qajtarmaq, Azərbaycanın ərazi bүtөvlүjүnү, mүstəqil respublikanın səhədlərinin təhlүkəsizlijini tə'min etmək, jurd-juvasından didərkin dүşmүş sojdaşlarımызы — bacыlarımызы, qardaşlarımызы өz doğma jerlərinə qajtarmagdır.

Əmin ola bilərsiniz ki, bir Prezident kimi mən bu vəzifəni өzүmün əsas vəzifəm hesab edirəm və buну jerinə jetirmək üçün bүtүn Azərbaycan xalqının güvvələrini səfərbər edib, bүtүn imkanlardan istifadə edib, bүtүn sə'jlərimi sərf edib Azərbaycan xalqının istəjinə nail olacağam.

Beş ildən artыq davam edən mühарibədən çıxmaq, işğal olunmuş torpaglarы keri qajtarmaq, şүbhəsiz, asan məsələ dejildir. Çəmijjətimizdə çүrbəçүr fikirlər var: buna hansы jollarla nail olmaq mümkүndүr? Biz, ümumijjətlə, sülhsevər mөvge tutaraq, bu vəzifəni birinci növbədə sülh jolu ilə, danышыglar jolu ilə həll etməjə üstünlүk veririk. Bu baхımdan mүstəqil Azərbaycan Respublikası diplomatik vasitələrdən səmərəli istifadə etməli, sülh danышыgларыnы Azərbaycan Respublikasının mənafelərini tə'min etmək jolu ilə apармalы və bu danышыglar nəticəsində məqsədimizə nail olmalыjыq. Biz Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, ATƏM-in, BMT Təhlүkəsizlik Şurasının, bu mүnagişənin arадan galdırılmasında iştirak edən böyük dövlətlərin və bүtүn bejnəlxalq təşkilatların imkanlarından səmərəli istifadə edərək, Azərbaycanы mühарibə şəraitindən çıxarmaq, işğal olunmuş

торпагларымызы кери гајтармаг үчүн бундан сонра да сә'j көстәрәчәјик.

Анчаг бунунла јанашы, Азәрбајчан Республикасы бир мүстәгил дөвләт кими өзүнү мүдафиә етмәјә гадир ордуја малик олмалыдыр. Тәәссүф ки, мүстәгиллик әлдә едиләндән сонра кечән дөврдә бу саһәдә аз иш көрүлүбдүр. Лазым кәләрсә, сүлһ јолунда аддымларымыз нәтичә вермәсә, Азәрбајчанын әразн бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк үчүн, республиканы мүдафиә етмәк үчүн гүдрәтли бир ордунун јарадылмасы бизим әсас вәзифәмиздир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, беш ил әрзиндә кедән мүһарибә нәтичәсиндә Азәрбајчан халгы бөјүк сынаглардан чыхыб, гәләбәнин дә, уғурсузлуғун да нәтичәләрини көрүбдүр. Бу мүһарибә бизим үчүн бөјүк фачиәдир. Ејни заманда бу мүһарибәдә Азәрбајчан халгынын күчү, гүдрәти, гәһрәманлығы, мүдриклији бир даһа бүтүн дүнјаја нүмајиш етдирилди. Бу мүһарибәдә халгымыз бөјүк гурбанлар вермишдир. Икид оғулларымыз торпагларымызы мүдафиә едәрәк гәһрәманчасына һәлак олмуш, шәһид олмушлар. Бу күн, бу тәнтәнәли мәрасимдә Азәрбајчан торпагларыны мүдафиә едәрәк, Азәрбајчанын суверенлијини горујараг һәлак олмуш шәһидләрин хатирәсини бир дәгигәлик сүкутла јад етмәји ријаја едирәм. Аллаһ онлара рәһмәт еләсин, гәбирләри нурла долсун.

Мән бу күн бәјан едирәм ки, шәһидләримизин ганы јердә галмајачаг, онларын хатирәси гәлбимиздә әбәди јашајачаг, көнчләримиз вә көләчәк нәсилләр онларын гәһрәманлығындан нүмунә көтүрәчәкләр. Азәрбајчан халгы өз гамәтини дүзәлдәчәк, ајаға галхачаг, күчүнү бирләшдирәчәк, мүасир ордусуну јарадачаг вә мүстәгил дөвләтини, өз әразисини бундан сонра көз бәбәји кими горујачагдыр.

Мүстәгил Азәрбајчан Республикасынын гаршысында дуран әсас вәзифәләрдән бири республиканын дөвләт гуручулуғуну тәшкил етмәкдир. Бизим јолумуз ајдындыр, буну дәфәләрлә бәјан етмишик. Јолумуз демократија јолудур. Мүстәгил Азәрбајчанда демократик, һүгуги дөвләт гурулмалыдыр. Азәрбајчан дөвләти демократик принсипләр әсасында фәалијјәт көстәрмәлидир, өз тарихи ән'әнәләриндән, милли ән'әнәләриндән бәһрәләнәрәк, дүнја демократијасындан, үмумбәшәри дәјәрләрдән сә-

мәрәли истифадә едәрәк демократик дөвләт гуручулуғу јолу илә кетмәлидир. Бизим јолумуз бу јолдур вә мән сизә бир даһа сөз верирәм ки, биз мәһз бу јолла кедәчәјик.

Бу јол илә кетмәк һәм тарихи кечмишимизә ујғундур, һәм дә бир мүстәгил дөвләт кими дүнја сивилизасијасына даһа јахындан говушмаг үчүн лазыми шәртдир. Бунун үчүн Азәрбајчанда бүтүн имканлар јараныб вә бундан сонра да јараначагдыр. Азәрбајчанда инсан азадлығы, сөз азадлығы, дин азадлығы, дил азадлығы, вичдан азадлығы — бунларын һамысы демократик, сивилизасијалы чәмијјәтин јаранмасына имкан верән шәртләрдир. Биз бу шәртләрин бәргәрар олмасыны тә'мин едәчәјик. Азәрбајчанда чохпартијалы чәмијјәт јаранмагдадыр. Бир чох партијалар јараныб вә бундан сонра да јараначагдыр. Бунларын јаранмасы вә инкишаф етмәси үчүн Азәрбајчан дөвләти бүтүн имканлары тә'мин едәчәкдир вә чохпартијалы чәмијјәт, демократик принсипләрин бәргәрар олдуғу чәмијјәт, шүбһәсиз, Азәрбајчанын мүстәгил бир дөвләт кими инкишафына көмәк едәчәкдир.

Чохпартијалы чәмијјәтдә мүхалифәтин дә бөјүк ролу вар. Биз мүхалифәтә бундан сонра да бөјүк һөрмәтлә мүнасибәт көстәрәчәјик вә әмин олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, Азәрбајчан чәмијјәтиндә мүхалифәт мөвгејиндә олан партијалар, сијаси гүввәләр конструктив әмәкдашлыг мөвгејиндән чыхыш едәчәкләр вә бу да Азәрбајчанда һәгиги демократијанын инкишафы үчүн даһа кениш имканлар јарадачагдыр. Бир сөзлә, биз Азәрбајчанда мүхалиф гүввәләр олмасыны тәбии бир һал һесаб едирик, ејни заманда дөвләт мүхалиф гүввәләрлә конструктив әмәкдашлыға һәмишә һазыр олдуғуну билдирир.

Анчаг мүхалифәтдә олан *груплар, ајры-ајры сијаси тәшкилатлар* сон илләрдә истифадә етдикләри гејри-гануни, әчаиб, демократијаја зидд үсуллардан, методлардан әл чәкмәлидирләр. Сијаси партијалар, һәрәкатлар Азәрбајчанда сәрбәст фәалијјәт көстәрә биләрләр. Лакин һеч бир сијаси партијанын вә ја һәрәкатын, ичтимаи-сијаси тәшкилатын силаһлы дәстәләри, силаһлы гүввәләри ола билмәз. Бу күн мән буну бүтүн Азәрбајчан вәтәндашлары гаршысында там гәтијјәтлә бәјан едирәм. Вахтилә Азәрбајчан Республикасынын ичтимаи-сијаси һәјатында мүсбәт

рол ојнамыш Халг Чәбһәсинин бу сahәдә чох мәнфи тәчрүбәси, тәәссүф ки, Азәрбајчанда ајры-ајры гејри-гануни силаһлы дәстәләрин јаранмасына вә фәалијјәт көстәрмәсинә сәбәб олмушдур. Күман едирик ки, бүтүн партијалар, һәрәкатлар, ичтимаи-сијаси тәшкилатлар өз силаһлы дәстәләриндән имтина едәчәкләр. Чәмијјәтимиздә бир силаһлы дәстә ола биләр — о да дөвләтин силаһлы гүввәләридир. Биз һамымыз бирликдә гејри-гануни силаһлы дәстәләрин ләғв олунмасына чалышмалыјыг вә бу да республикамызда дахили ичтимаи-сијаси сабитлик јаранмасы үчүн әсас шәртдир.

Демократик, сивилизасијалы чәмијјәтдә инсан һүгугларынын горунмасы дөвләтин әсас вәзифәләриндән биридир. Әмин ола биләрсиниз ки, бу јүксәк вәзифәдә мән һәмин сahәни даим диггәт мәркәзиндә сахлајачағам вә инсан һүгугларынын горунмасы үчүн бүтүн тә'минатлары јарадачағам. Бир сөзлә, чәмијјәтимиздә инсанын там азад олмасы үчүн шәраит јарадылачагдыр. Бу бахымдан һәјатымызын индики мәрһәләсиндә вичдан азадлығы мәсәләси дә мүһүм јер тутур. Халгымыз өз дининә гајытды. Ислам дини дүнјада өз тарихи јерини тутмушдур. Халгымызын мә'нәвијјатына, елминә, үдрәтинә, зәкасына ислам дининин бөјүк тә'сири олмушдур. Милли ән'әнәләримиз, мәдәнијјәтимиз бир чох һалларда ислам дини васитәсилә нәсилдән-нәсилә кечиб, инди бөјүк милли сәрвәтимиз кими бүкүнкү нәсилләрә чатмышдыр. Азәрбајчанда ислам дининә инсанларын сәрбәст е'тигад етмәси үчүн бүтүн шәраит јарадылмышдыр вә бундан сонра да јарадылачагдыр. Күман едирик ки, бизим динимиз республиканын бу ағыр дөврүндә вәтәндаш һәмрә'лијинин, вәтәндаш бирлијинин јаранмасы үчүн чох бөјүк фәалијјәт көстәрәчәкдир.

Азәрбајчан чохмиллətли республикадыр. Бу, республиканын сәчијјәви чәһәтидир. Бунун бөјүк тарихи вар вә бу тарихлә, республиканын бу ичтимаи-сијаси мәнзәрәси илә биз фәхр едирик. Республикамызда бүтүн вәтәндашлар дини вә милли мәнсубијјәтиндән асылы олмајараг, ејни һүгуга маликдирләр вә бундан сонра да бүтүн вәтәндашларын бәрабәр һүгугла Азәрбајчан Республикасынын ичтимаи-сијаси һәјатында иштирак етмәси үчүн имканлар јарадылачагдыр.

Бу күн бизим ислам дининин, Гафгаз мүсәлманларынын рәһбәри, христиан дининин, јәһуди дининин нүмајәндәләри мәни бу вәзифәјә кәлмәк мүнасибәти илә тәбрик етдиләр. Мән онлара өз миннәтдарлығымы билдирирәм вә әмин етмәк истәјирәм ки, Азәрбајчанда бүтүн милләтләрин, бүтүн динләрин бәрабәр һүгугла јашамасы үчүн бүтүн шәраит јарадылачагдыр.

Республикамызын мүстәгиллијини мөһкәмләтмәк үчүн әсас вәзифәләрдән бири Азәрбајчанын мәнафејини дүнја мигјасында мүдафиә едә биләк ағыллы, сәриштәли харичи сијасәтин олмасыдыр. Мүстәгиллик әлдә едилдикдән сонра харичи сијасәт сahәсиндә, тәәссүф ки, аз иш көрүлмүшдүр. Гаршыда бөјүк вәзифәләр дурур. Бизим харичи сијасәтимиз биринчи нөвбәдә Азәрбајчанын дөвләт мүстәгиллијини тә'мин етмәјә јөнәлдилмәлидир. Вәзифә дүнјанын бүтүн дөвләтләри илә бәрабәр һүгуглу, гаршылыглы сүрәтдә фајдалы әлагәләр јаратмаг вә инкишаф етдирмәкдән, бу әлагәләрдән һәм Азәрбајчан Республикасынын бејнәлхалг мөвгеләрини мөһкәмләндирмәк үчүн, һәм дә республиканын игтисадијјатыны, елмини, мәдәнијјәтини инкишаф етдирмәк үчүн сәмәрәли истифадә етмәкдән ибарәтдир. Бизим харичи сијасәтимиз сүлһсевәр сијасәтдир, биз һеч бир дөвләтин суверенлијинә, әразі бүтөвлүјүнә тохунмаг мәгсәди күдмүрүк. Лакин ејни заманда, нәјин баһасына олурса-олсун, республиканын суверенлијини, мүстәгиллијини вә әразі бүтөвлүјүнү харичи сијасәт васитәсилә тә'мин етмәјә чалышачағыг. Күман едирәм ки, бундан сонра көрүләси ишләр Азәрбајчанын даһа кениш танынмасына шәраит јарадачаг вә республикамыз дүнја дөвләтләри бирлијиндә өз лајигли јерини тутачагдыр.

Мәним Президент сечилмәјимлә әлагәдар олараг дүнјанын бир чох дөвләтләринин башчылары тәбрик мәктубларыны көндәрмишләр. Бунларын биринчи нөвбәдә Азәрбајчан Республикасынын мүстәгиллијинә, дүнја бирлијиндә тутдуғу јерә верилән гијмәт кими гәбул едирәм. Тәбрик мәктубларыны көндәрмиш дөвләт башчыларына, харичи өлкәләрин бу салонда олан тәмсилчиләринә миннәтдарлығымы билдирирәм вә онларын әмин етмәк истәјирәм ки, Азәрбајчан Республикасы бир мүстәгил дөвләт кими кәләчәкдә бүтүн бу дөвләтләрлә вә башга өлкәләрлә сәмәрәли

әлагәләр јаратмаға вә республикамызы бу ағыр вәзијјәтдән чыхармаг үчүн онларын имканларындан истифадә етмәјә чалышачагдыр. *Чох сағ олун, тәшәккүр едирәм вә ејни заманда дөвләтләринизин башчыларына* вә халгларыныза сәадәт, хошбәхтлик вә бүтүн ишләриниздә мүвәффәгијјәтләр диләјирәм.

Азәрбајчан Республикасынын ағыр бөһран вәзијјәтиндән чыхмасы үчүн сосиал-игтисади саһәдә бөјүк ишләр көрүлмәлидир. Тәсәввүр един ки, мүстәгиллијимизин әлдә едилмәси бизим үчүн тарихи бир һадисәдирсә, игтисадијјатымызын белә вәзијјәтдә олмасы ағыр вә чәтин бир һалдыр. Тәәссүф ки, сон илләрдә республиканын бөһран вәзијјәтиндә олмасы игтисадијјатын бүтүн саһәләринә мәнфи тә'сир көстәрмишдир. Игтисадијјат, демәк олар ки, тамамилә дағылмыш вә бу да республика вәтәндашларынын рифаһынын ашағы дүшмәсинә кәтириб чыхармышдыр. Ејни заманда гејд етмәк истәјирәм ки, республиканын бөјүк игтисади-сосиал, елми-техники потенсиалы вардыр. Азәрбајчанын чоғрафи-сијаси вәзијјәти, онун тәбии сәрвәтләри, узун илләр боју јаранмыш әсас фондлары республиканы бу ағыр бөһрандан чыхармаға имкан верир. Бу бахымдан биз кәләчәк ишимиздә бир тәрәфдән, јаранмыш потенсиалдан сәмәрәли истифадә етмәк, дикәр тәрәфдән исә, јени игтисади ислаһатлар апармаг јолу илә базар игтисадијјатына кечмәк истигамәтиндә һәрәкәт етмәлијик.

Бу јол чәтин, ағыр јолдур. Он илләр боју јаранмыш игтисади-сосиал системдән сәрбәст игтисадијјат системинә кечмәк бөјүк чәтинликләрлә бағлыдыр. Бу саһәдә сон илләрдә бурахылан сәһвләр вәзијјәти даһа да кәркинләшдирмишдир. Анчаг биз бу јолла кетмәлијик, башга јол јохдур. Бу иш Азәрбајчан Республикасынын игтисадијјатына, ән'әнәләринә ујғун олараг тәшкил едилмәлидир. Бу јола кечәркән әлимиздә олан игтисади потенсиалдан сәмәрәли истифадә етмәлијик, онун бундан сонра дағылмасына јол вермәмәлијик. Чалышмалыјыг ки, бу потенсиал бүтүн Азәрбајчан халгынын сәрвәти кими бундан сонра да республикамызын бүтүн вәтәндашларынын, бүтүн тәбәгәләрин һәјат тәрзинин јахшылашмасы үчүн шәраит јаратсын.

Бу саһәдә демократик ислаһатлар кечирмәк, ағыллы һәрәкәт

етмәк бизим борчумуздур вә әмин ола биләрсиниз ки, биз бу јолла кедәчәјик. Бунунла әлагәдар олараг мән Азәрбајчан Республикасынын Мүстәгил Дөвләтләр Бирлијинә дахил олмасыны хүсуси гејд етмәк истәјирәм. Республикада узун мүддәт бу барәдә мүзакирәләр кетмиш вә нәһајәт, Азәрбајчан Мүстәгил Дөвләтләр Бирлијинә дахил олмушдур. Биз әминик ки, Азәрбајчанын МДБ-јә дахил олмасы республиканын игтисадијјатынын инкишаф етмәси үчүн јахшы шәраит јарадачаг вә биз бу имканлардан сәмәрәли истифадә етмәлијик.

Ону да гејд етмәк истәјирәм ки, бә'зи даирәләр Азәрбајчанын МДБ-јә дахил олмасыны тәһлүкәли бир һал кими гәләмә вермәјә чалышырлар. Бу, сәһв фикирдир. Азәрбајчан МДБ-дә өз мүстәгиллијини даим горујачаг вә МДБ-дә иштирак етмәк Азәрбајчанын мүстәгиллијинә гәтијјән хәләл кәтирмәјәчәкдир. Азәрбајчан мүстәгил бир дөвләт кими демократик јолла кедәчәк, бејнәлхалг демократија нормаларына риајәт едәчәкдир. Азәрбајчанда коммунист идеолокијасы, коммунист режими бир даһа бәрпа олмајачагдыр. Күман едирәм ки, Азәрбајчан вәтәндашларынын әксәријјәтинин дә фикри белә дир. Азәрбајчан Республикасы бундан сонра һеч вахт башга бир дөвләтин тәркибинә дахил олмајачаг, башга бир дөвләтин табелијинә дүшмәјәчәк, өз мүстәгиллијини даим горујачагдыр.

Бизим дахили сијасәтимиз, харичи сијасәтимиз дүнја демократијасынын ачдығы јолла, демократик принсипләр әсасында кедәчәкдир. Биз Азәрбајчанын дахилиндә демократик принсипләри бәргәрар едәрәк республиканын харичи сијасәтиндә Азәрбајчанын мүстәгиллијини даим горујачағыг. Мән бир Президент кими халгын гаршысында өз фикирләримми ачыг бәјан едир вә әмин етмәк истәјирәм ки, бу фикирләрә, бу принсипләрә даим садиг олачағам.

Әзиз вә һөрмәтли һәмвәтәнләр!

Бу күн мәним үчүн тарихи, әламәтдар бир күндүр. Мәнә көстәрилән бу бөјүк е'тимада көрә Азәрбајчан вәтәндашларына, Азәрбајчан халгына бир даһа дәрин миннәтдарлығымы, һөрмәтими, мәһәббәтими билдирир вә әмин етмәк истәјирәм ки, һәјатымын сонуна гәдәр халгыма сәдагәтлә хидмәт едәчәк вә бү-

түн фəалиjjətими Азəрбаjчан Республикасының кəлəчəк инкишафына сəрф едəчəjəм.

Əлими Азəрбаjчан Республикасының Конститусиjасына басараг анд ичирəм ки, билиjими, тəчрүбəми, гүввəми Азəрбаjчан халгының, Азəрбаjчан Республикасының рифаһына һəср едəчəjəм.

Анд ичирəм ки, Президент вəзифəсини али мəгсəдлəр, амаллар наминə jеринə jетирəчəк, Азəрбаjчан Республикасының там мүстəгиллиjини, суверенлиjини, əрази бүтөвлүjүнү тə'мин етмək үчүн əлимдən кəлəни əсиркəмəjəчəjəм.

Анд ичирəм ки, Азəрбаjчан Республикасы Конститусиjасының вə ганунларының һəjата кечирилмəсинин тə'минатчысы олачаг, милли мənсубиjjətиндən асылы олмajараг Азəрбаjчан вətəндашларының һүгугларының вə азадлыгларының горунмасының, мүдафиə едилмəсинин тə'минатчысы олачағам. Азəрбаjчан Республикасында азадлығын, демократик дəjишикликлəрин, Азəрбаjчан Республикасының демократик, һүгуги дөвлəт кими инкишаф етдирилмəсинин тə'минатчысы олачағам. Азəрбаjчан Республикасына, Азəрбаjчан халгына лəjагəтлə хидмəт едəчəjəм. Азəрбаjчан Республикасының дүнjа дөвлəтləри ичəрисиндə, дүнjа бирлиjиндə лəjагəтли jер тутмасына чалышачағам.

Əлими Гур'ани-Шəрифə басараг анд ичирəм ки, Азəрбаjчан халгының милли вə мə'нəви ən'ənəлəринə даим садиг олачаг вə бу ən'ənəлəрин Азəрбаjчанда бəргəрар олмасына, jашамасына тə'минат jарадачағам.

* * *

Азəрбаjчан Республикасының Дөвлəт баjрагы тəнтəнəли сурəтдə сəһнəjə кətирилди. Азəрбаjчан Республикасының Президенти Һejдəр Əлирза оглу Əлиjев Дөвлəт баjрагыны өпəркən салонда республиканын Дөвлəт һимнинин əзəмətли мелодиjасы сəсləнди.

ДҮНJА АЗƏРБАJЧАН ХАЛГЫНЫН СЕВИНЧИНƏ ШƏРИК ОЛУР

1993-чү ил октjабрын 3-дə Азəрбаjчанда кечирилмиш Президент сечкиləри вə Һejдəр Əлиjевин jекдилликлə Азəрбаjчан Республикасының Президенти сечилмəси бүтүн дүнjада бөjүк əкс-сəда догурду. Һəмин һадисə дүнjанын онларча өлкəсинин чохсаjлы сиjаси хадимləринин, дөвлəт рəһбəрləринин, ən ири информасиja акентликləринин вə мəтбуат органларының һədсиз марагына сəбəб олду. Бу мараг һəм Президент Һejдəр Əлиjевин шəхсиjjətиндən, һəм дə мүасир бejнəлхалг сиjасəтдə Азəрбаjчанын тутдугу мөвгедən ирəли кəлирди.

Нəһаjət, Азəрбаjчанда ədaлəт зəфəр чалмыш, нечə илləрдən бəри өлкəмизин дүчар олдугу фəлакəтləрə сон гоjулачагына үмид артмышды. Халгымыз өз талеjини тарихин имтаһанларындан шəрəфлə чыхмыш, ону дүшдүjү ағыр бөһрандан гуртармыш, онда өз гүввəсинə дəрин инам jаратмыш бир шəхсиjjətлə багламышды.

Азəрбаjчан Республикасының Президенти сечилмəси мүнасибəтилə Һejдəр Əлиjевин үнванына харичи өлкələрин дөвлəт вə һөкумət башчылары, нүфузлу сиjаси вə ичтимаи хадимləри, иш адамлары, бejнəлхалг тəшкилатларын рəһбəрləри тəбрикlər көндəрмишдиlər.

Түркиjə Чүмһуриjjətинин Президенти Сүлеjман Дəмирəл, АБШ Президенти Билл Клинтон, Русиja Федерасиjасының Президенти Борис Jелтсин, Иран Ислам Республикасының Президенти Əли Əкбəр Һашими-Рəфсəнчани, Һиндистан Республикасының Президенти Шанкар Даjjал Шарма, Исраил дөвлəтинин Президенти Езер Вajтсман, Бирləшмиш Əрəб Əмирликləринин Президенти Зəид Бин Султан Əл-

Нәһәјјан, Куба Республикасы Дөвләт Шурасынын вә Һөкумәтинин сәдри Фидел Кастро Рус, Оман Султаны Кабус Бин Сәид, Бангладеш Халг Республикасынын Президенти Әбдүррәһман Бисвас, Кореја Халг Демократик Республикасынын Президенти Ким Ир Сен, Әфганыстан Ислам Довләтинин Президенти Бүрһанәддин Рәббани, Ливија Чәмаһирijjәсинин рәһбәри Мүәммар Гәззафи, Румынија Президенти Ион Илијеску, Таиландын Баш назири Чуан Ликпај, Ислам Конфрансы Тәшкилатынын Баш катиби Һамид Әл-Габид, Ислам Өлкәләри Тәһсил, Елм вә Мәдәнијјәт Тәшкилатынын (ИСЕСКО-нун) баш директору Әбдүләзиз Отман Алтваһичри, Азәрбајчан-Алман Күлтүр Чәмијјәтинин сәдри Ибраһим Әһрари, БМТ-нин Гачгынлар үзрә Али Комиссарлыгы, Русија Федерасијасынын Түркијәдәки сәфири А.С.Чернышов, Украјнанын Түркијәдәки сәфири Игор Турјански, Газахыстанын Түркијәдәки сәфири К.Саудбајев, Гырғызыстанын Түркијәдәки сәфири Т.Окејев, АБШ конгресмени Чон Таннер, АБШ Милли Сүлһ Фондунун президенти Стефен П.Стриклид, Бејнәлхалг Валјута Фондунун мәс'ул директору Даниел Кајзер, Үмумдүнја Банкынын мәс'ул директору Жан-Даниел Кербер, "Бритиш Петролеум Експлорејшн" ширкәтинин президенти Чон Браун, "Статојл" ширкәтинин президенти Һармо Новрик, "АМОКО Каспиан Си Петролеум Компани" ширкәтинин президенти Роберт Блантон, "Пеннзојл" ширкәтинин президенти Т.Һамилтон, "Ремко Енерчи" ширкәти идарә һеј'әтинин сәдри вә баш ичрачы директору Стивен Ремп, МакДермотт ширкәтинин ичрачы витсе-президенти В.Һиккинис, һәмин ширкәтин идарә һеј'әтинин сәдри Р.Һаусон, витсе-президенти вә баш директору Ч.Пирсон, "ЈУНОКАЛ" корпорасијасынын рәһбәрлији вә башгалары дөвләтимизин башчысыны сечкиләрдә гәләбә газанмасы мүнасибәтилә тәбрик едәнләр сырасында идиләр.

Бу тәбрикләрдән бир нечәсини охучулара тәгдим едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ САЈЫН ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Һөрмәтли дост!

Дост вә гардаш Азәрбајчанын Президенти сечилмәјиниз мүнасибәтилә Зати-алиләринизи үрәкдән тәбрик едирәм.

Азәрбајчанын чох чәтинликлә әлдә етдији суверенлијини вә мүстәгиллијини, демократикләшмә саһәсиндә наил олдуғу инкишафы рәһбәрлијинизлә горујачағыныза вә мөһкәмләндирәчәјинизә әминәм.

Азәрбајчан халғынын бирлик вә бәрабәрлик руһу ичиндә олмасы бу күн һәмишәкиндән даһа бөјүк әһәмијјәт дашымагдадыр. Түрк милләтинин арзу вә диләји дә будур.

Өлкәләримиз арасындакы сағлам достлуг вә гардашлыг әлагәләринин јени вәзифәниз дөврүндә даһа да мөһкәмләнәчәјинә инанырам.

Азәрбајчанын ермәни тәчавүзүнә вә ишғалына ән гыса мүддәтдә сон верәрәк даими вә сағлам бир сүлһә чатмасы ән бөјүк арзумуздур. Түркијә бу мәгсәдин һәјата кечирилмәси үчүн бејнәлхалг мигјасда сә'j көстәрилмәси ишиндә гардаш Азәрбајчан халғынын даим јанында олачагдыр.

Дост вә гардаш түрк милләти адындан вә өз адымдан јени вәзифәнизи бир даһа тәбрик едир, Сизә чансағлығы вә уғурлар диләјирәм.

Сүлејман ДӘМИРӘЛ,
Түркијә Чүмһуријјәтинин Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Әзиз чәнаб Президент!

Азәрбајчан Республикасынын Президенти вәзифәсинә башламағыныз мүнасибәтилә Сизи тәбрик едирәм. Демократијаја, сијаси плүрализмә, базар ислаһатларына вә инсан һүгугларына һөрмәт јолунда Азәрбајчана башчылыг етмәк кими јени вәзифәниздә Сизи дәстәкләјирик. Кәләчәјә бахараг, бу мәгсәдләрә наил олмаг истигамәтиндә биз Сизинлә биркә ишләјирик. Инанырыг ки, бу мәгсәдләрә чатмаг истигамәтиндә Азәрбајчанын ата биләчәји ән мүсбәт аддымлардан бири атәшин дајандырылмасы вә данышыгларын башланмасы наминә АТӘМ-ин Минск групу илә әмәкдашлыгдыр. Әминәм ки, Сиз силаһлы гүввәләрин ишгал олунмуш әразиләрдән чыхарылмасыны, гаршылыглы хош мәрам нүмајиш етдирилмәсини, атәшкәсә нәзарәт үчүн мүшаһидәчиләрин јерләшдирилмәсини вә нојабрын 2-дә Минск групу конфрансынын чағырылмасыны нәзәрдә тутан АТӘМ-ин Минск групунун планыны гәбул едәчәк вә һәјата кечирәчәксиниз.

Бу мүнагишәнин инсанлара кәтирдији әзаблар мәни чидди нараһат едир. Әминәм ки, һәр һалда, әкәр бүтүн әлагәдар тәрәфләр өз сө'јләрини бәрпа етсәләр, биз бөлкәдә сүлһүн бәргәрар олмасы јолуну тапарыг. Азәрбајчанын тәрәгтиси вә Америка — Азәрбајчан мүнасибәтләринин кәләчәји үчүн бундан мүһүм шеј јохдур.

Уилјам Ч.КЛИНТОН,
АБШ Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЗАТИ-АЛИЛӘРИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Һөрмәтли Һејдәр Әлијев!

Азәрбајчан Республикасынын Президенти сечилмәјиниз мүнасибәтилә Сизи үрәкдән тәбрик едир, бу мүһүм вә мәс'улијјәтли вәзифәдә Сизә уғурлар арзулајырам.

Үмид едирәм ки, Русија Федерасијасы илә Азәрбајчан Республикасы арасындакы ән'әнәви достлуг мүнасибәтләри вә әмәкдашлыг өлкәләримизин рифаһы наминә, Гафгаз рекионунда сабитлијин тә'мин олунмасы наминә даһа да инкишаф едәчәкдир.

Борис ЈЕЛТСИН,
Русија Федерасијасынын Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Бисмиллаһир-рәһманир-рәһим!

Зати-алиләринизи халгын мүтләг әксәријјәти тәрәфиндән Азәрбајчан Республикасынын Президенти сечилмәјиниз мүнасибәтилә сәмим-гәлбдән тәбрик едирәм. Мөһкәм әминәм ки, Азәрбајчан Республикасы Зати-алиләринизин мүдрик рәһбәрлији вә зәнкин тәчрүбәси, халгын кениш мүдафиәси сајәсиндә инкишаф вә тәрәгги јолунда инамла аддымлајачагдыр.

Үмидварам ки, Зати-алиләринизин рәһбәрлији дөврүндә гаршылыглы хејирхаһ әлагәләр даһа да кенишләнәчәкдир.

Аллаһ-тәаладан Зати-алиләринизә уғурлар, мүсәлман вә гардаш Азәрбајчан халгына мүвәффәгијјәт вә хош күнләр арзулајырам.

Әли Әкбәр ЊАШИМИ-РӘФСӘНЧАНИ,
Иран Ислам Республикасынын Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Зати-алиләри!

Азәрбајчан Республикасынын Президенти вәзифәсинә башламағыныз мүнасибәтилә Сизә сәмими тәбрикләримі јетирирәм.

Әминәм ки, Һиндистан илә Азәрбајчан арасындакы мүнасибәтләр Сизин рәһбәрлијиниз алтында халгларымызын мәнафеји наминә гаршылыглы сурәтдә фајдалы зәмин әсасында интенсив инкишаф едәчәкдир. Фүрсәтдән истифадә едәрәк, Сизә сәадәт вә мүвәффәгијјәтләр, дост Азәрбајчан халгына исә әмин-аманлыг вә тәрәгги арзулајырам.

Шанкар Дајјал ШАРМА,
Һиндистан Республикасынын Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ Ә'ЛАЊӘЗРӘТ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Азәрбајчан Республикасынын Президенти сечилмәјиниз мүнасибәтилә Зати-алиләринизә ән һәрарәтли тәбрикләрими мәмнунијјәтлә билдирир, Бирләшмиш Әрәб Әмирликләри халгы вә һөкумәти адындан вә шәхсән өз адымдан Зати-алиләринизә сәадәт вә гардаш Азәрбајчан халгынын арзуларынын һәјата кечирилмәсиндә мүвәффәгијјәт арзулајырам.

Зәид Бин Султан ӘЛ-НӘЊАЈЈАН,
Бирләшмиш Әрәб Әмирликләринин Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Азәрбајчан Республикасынын Президенти кими јүксәк вәзифәјә сечилмәјиниз мүнасибәтилә Исраил халгы адындан вә өз адымдан Зати-алиләринизә сәмими вә һәрарәтли тәбрикләримизи јетирмәји өзүмә шәрәф билирәм.

Әминәм ки, әмәкдашлығымыз өлкәләримизин вә халгларымызын арасында мөвчуд олан достлуг мүнасибәтләринин инкишафына көмәк едәчәкдир.

Езер ВАЈТСМАН,
Исраил дөвләтинин Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Јүксәк вәзифәјә — Азәрбајчан Республикасынын Президенти вәзифәсинә сечилмәјиниз мүнасибәтилә Сизә өз тәбрикләрими јетирмәк вә уғурлар арзуламаг мәним үчүн хүсусилә хошдур.

Мә'лум олдуғу кими, Румынија Азәрбајчан Республикасынын мүстәгиллијини биринчиләр сырасында танымышдыр. Биз дипломатик мүнасибәтләр јарадараг икитәрәфли мүнасибәтләрин һүгуги әсасыны гојмаға башламаг арзусундајыг.

Мән әминәм ки, дөвләтләримиз арасында халгларымызын вә өлкәләримизин рифаһы наминә истәр игтисади, сијаси саһәләрдә, истәрсә дә гаршылыглы марағын дикәр саһәләриндә сәмәрәли әмәкдашлыг инкишаф едәчәкдир.

Ион ИЛИЈЕСКУ,
Румынија Президенти

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ӨЗҮНҮ МҮДАФИӘ ЕТМӘЈӘ ҚҮЧҮ ВАР

Республикамызын вәзијјәти һәлә дә мүрәккәб вә гарышыг иди. АХЧ — Мүсават игтидарындан Һејдәр Әлијевә чох ағыр мирас галмышды. Ән бөјүк проблем бундан ибарәт иди ки, мүстәгил дөвләтин чох мүһүм атрибутларындан бири олан низами орду јарадылмамышды. Дахили чәкишмәләрдән, мүхтәлиф групларын һакимијјәт иддиасы илә довләтчилијимизә гәним кәсилмәсиндән истифадә едән Ермәнистан силаһлы гүввәләри сон вахтлар һүчумларыны даһа да шиддәтләндирәрәк Фүзули, Чәбрајыл вә Зәнкилан рајонларыны ишғал етмиш, јашајыш мәнтәгәләрини дағытмыш, он минләрлә вәтәндашымызы догма јурдундан говмушду. Үмумијјәтлә, Ермәнистанын Азәрбајчана гаршы тәчавүз башланандан бәри торпагларымызын тәхминән 20 фаизи ишғал олунмуш, 16 мин азәрбајчанлы шәһид олмуш, тәгрибән 22 мин нәфәр јараланмыш, 1 милјондан чох адам гачгына чевриlмишди.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев Ермәнистанла мүһарибәјә сон гојулмасына, Дағлыг Гарабаг мүнагишәсинин динч јолла низама салынмасына чалышырды. Тәәссүф ки, данышыглар апарылмасы мәгсәдилә чәбһә хәттиндә е'лан олунан атәшкәс ермәни силаһлы гүввәләри тәрәфиндән дәфәләрлә позулмушду. Ермәнистан Республикасы Азәрбајчан ордусунун куја һүчума һазырлашмасы барәдә тәблигаты даһа да гызышдырараг, Азәрбајчанын шимал-гәрб сәрһәдләри бојунча Газах-Агстафа-Товуз-Кәдәбәј истигамәтиндә чанлы гүввә вә һәрби техника топлајыр, Дағлыг Гарабағын шималында вә шәргиндә Коранбој, Тәртәр вә Бејләган рајонлары үзәринә һүчум һазырлајырды.

Ипә-сапа јатмајан дүшмәнин јериндә отурдулмасы, ејни заманда республикамызын әрази бүтөвлүјүнүн горунмасына е'тибарлы тә'минат верән күчлү милли ордунун јарадылмасы гаршыда дуран ән бөјүк вәзифә иди. 1993-чү ил нојабрын 2-дә Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев телевизија вә радио илә халга мүрачиәт етди. Бу тарихи мүрачиәтиндә Һејдәр Әлијев Азәрбајчанын дүчар олдугу фәлакәтләрин, Вәтәнимизин дүшмәндән мүдафиәси саһәсиндә јаранмыш ағыр вәзијјәтин сәбәбләрини дәриндән тәһлил етди, милли орду гуручулугу мәсәләсинин һәлли үчүн үмдә вәзифәләри мүәјјәнләшдирди. Азәрбајчаны бу ағыр вәзијјәтдән чыхармаг үчүн һамыны ајага галхмага, вар күввә илә ордуја көмәк көстәрмәјә, халгымызын гәһрәманлыг ән'әнәләрини дирчәлтмәјә, дөјүшкәнлик вә интеллектуал потенсиалындан сәмәрәли истифадә етмәјә чағырды.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин халга бу мүрачиәти дөјүш әмәлијјатлары зонасында әсаслы дөнүшүн башланғыч нөгтәси олду. Президентин Вәтән, Торпаг, Халг тәәссүбкешлији илә, һәјәчанла, јана-јана дедији созләр республикада кениш әкс-сәда догурду, милли ордунун јаранмасы вә мөһкәмләнмәси наминә халгын күввәләрини һәрәкәтә кәтирди. Республикада сәфәрбәрлик е'лан олунду, әлавә минләрлә кәнч конүллү сурәтдә орду сыраларына гошулду.

Декабрын 11-12-дә Һејдәр Әлијев Имишли, Бејләган вә Шәмкир рајонларында олду, Агчабәди вә Кәнчәдә мүшавирәләр кечирди. Бүтүн корүшләриндә Президент Азәрбајчан халгынын шанлы дөјүш ән'әнәләрини вә бир чох нәсилләрин гәһрәманлыгыны хатырладараг һамыны мәглубијјәтчилик әһвал-рүһијјәсини јахын гојмадан тәчавүзкара гаршы елликлә мүбаризәјә галхмага, дөвләтимизин әрази бүтөвлүјүнү вә мүстәгиллијини, лазым кәләрсә, һәјатыны гурбан вермәклә горумага чағырды. Һејдәр Әлијев өз чыхышларында гејд едирди ки, мүстәгил Азәрбајчанын милли ордусу өлкә үчүн чәтин бир заманда јарадылыр. Чәтинлик әсасән онунла баглыдыр ки, орду гуручулугу ишә онун бөл-

мәләринин ермәни тәчавүзкарларына гаршы дөјүшләрдә иштиракы илә бир вахтда һәјата кечирилир. Иткиләр дә вар, лакин бу иткиләр халгын ирадәсини гырмамышдыр. Вәтән гејрәти, онун мүгәддәс торпагларыны горумаг әзми арха чәбһәни өн чәбһә илә бирләшдирмишдир. Һејдәр Әлијев инамла сөјләјирди ки, бунун сајәсиндә Азәрбајчан ордусу ишғал олунмуш торпаглары азад едәчәк, мүстәгил республикамызын әразиси бүтөвлүјү бәрпа олуначагдыр.

Мүстәгил дөвләтчилијимизи горумага гадир олан орду гуручулугу сащәсиндә көрүлән ишләр өз бәһрәсини верди. Азәрбајчан ордусу тезликлә өзүнү топлајыб чәбһә хәттинин мүхтәлиф һиссәләриндә, о чүмләдән Бејләган, Агчабәди, Агдам, Кәранбој рајонларынын вә башга рајонларын әразисиндә дүшмәнә агыр зәрбәләр ендирәрәк ону кери чәкилмәјә мәчбур етди.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти, Али Баш Командан Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында дөјүш габилијјәти күнбәкүн мөһкәмләнән милли ордумуздан бир нечә ај әрзиндә алдығы күввәтли зәрбәләр Ермәнистан Республикасыны Азәрбајчанла силаһ күчүнә данышмагын мүмкүн олмадығына инандырды. Бәли, Азәрбајчан даһа әввәлки Азәрбајчан дејилди, инди онун Һејдәр Әлијев кими узагкөрән, гәтијјәтли вә мүдрик рәһбәри варды. Азәрбајчан халгы да әввәлки халг дејилди, инди онун күдрәтли вә мәтин сәркәрдәси варды. Даһа бу халга зорла һөкм етмәк олмазды.

1994-чү ил мајын 8-дән 9-на кечән кечә Ермәнистан — Азәрбајчан чәбһә хәттиндә атәшкәс е'лан олунду, Даглыг Гарабаг мүнагишәсинин динч јолла арадан галдырылмасы үчүн бејнәлхалг тәшкилатларын васитәчилији илә данышыгларын башланмасына имкан јаранды.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1993-ЧҮ ИЛ НОЈАБРЫН 2-ДӘ ТЕЛЕВИЗИЈА ВӘ РАДИО ИЛӘ ХАЛГА МҮРАЧИӘТИ

Әзиз һәмвәтәнләр, һөрмәтли бачылар вә гардашлар!

Сон вахтлар ермәни силаһлы күввәләринин Азәрбајчан Республикасынын әразисинә јени һүчумлары вә тәчавүзү нәтичәсиндә республикада јаранмыш вәзијјәтлә әлагәдар мән бу күн телевизија студијасына кәлиб бә'зи фикирләрим вә мүлаһизәләрим һаггында сизинлә сөһбәт апармаг, өз рә'јими билдирмәк истәјирәм.

Азәрбајчан Республикасы, онун вәтәндашлары беш илдән чохдур ки, мүһарибә шәраитиндәдирләр. Бу мүддәтдә ермәни силаһлы күввәләринин Азәрбајчана гаршы тәчавүзү мүтәмади олараг давам едиб, республикамызын әразиси бүтөвлүјү ајбаај, илбәил позулараг, онун торпаглары тәчавүзкар тәрәфиндән ишғал олунубдур, инди исә бөјүк бир гисми ишғал алтындадыр.

Сон һәфтәләр Азәрбајчанда, республиканын Ермәнистанла һәмсәрһәд бөлкә вә рајонларында вәзијјәт даһа да кәркинләшмиш, ермәни силаһлы күввәләринин тәчавүзкар һүчумлары шиддәтләнмиш вә бунун нәтичәсиндә Фүзули, Чәбрајыл рајонларынын чәнуб һиссәсиндә олан јашајыш мәнтәгәләри — кәндләр, гәсәбәләр дағыдылыб виран едилмишдир. Бу рајонлар тамамилә ермәни силаһлы күввәләринин ишғалы алтына кечмишдир. Сонра Зәнкилан рајонуна һүчумлар олмуш вә нәтичәдә бу рајон да ишғал едилмишдир. Беләликлә, республикамызын вәтәндашларына, һәјатына, Азәрбајчанын әразі бүтөвлүјүнә јени зәрбәләр ендирилмиш, инсанлар тәләф олмуш, јараланмыш, он минләрлә вәтәндашымыз јерләриндән дидәркин дүшүб гачгына чевриlмишдир. Онларын чох һиссәси башга јол олмадығына көрә Араз чајы васитәсилә Иран әразисинә кечмиш вә орадан республикамызын дикәр рајонларына, мәнтәгәләринә кәлиб чыха билмишдир.

Мүһарибә дөврүндә, jә'ни беш илдән артыг бир мүддәтдә Азәрбајчан Республикасы вәтәндашларынын бир гисми тәләф, шәһид олмушдур. Сон һадисәләр заманы да һәлак вә шәһид оланлар вар. Үмумијјәтлә, Ермәнистанын тәчавүзү башланандан индијә гәдәр тәхминән 16 мин азәрбајчанлы шәһид, тәләф олмуш, 22 минә гәдәр адам јараланмыш, јүз минләрлә адам гачгын дүшмүшдүр. Инди гачгынларын сајы 1 милјон нәфәрдән артыгдыр. Кәндләримиз, шәһәрләримиз, гәсәбәләримиз виран олмушдур.

Мән бу күн сизин өнүнүздә чыхыш едәрәк шәһид олмуш азәрбајчанлыларын руһу гаршысында баш әјирәм, онларын аиләләринә, гоһум-әгрәбаларына башсағлығы верирәм.

Бәли, Азәрбајчан инди ағыр вәзијјәтдәдир. Сон һәфтәләр вәзијјәт даһа да ағырлашмыш вә кәркинләшмишдир. Мән бу күн һәмин вәзијјәтә кениш тәһлил вермәк фикриндә дејиләм. Садәчә олараг бә'зи мәсәләләрә тохунуб өз фикирләрими сизә чатдырмаг, еjни заманда бә'зи мәсәләләри ајдынлашдырмаг истәjирәм.

Азәрбајчан вәтәндашларына мә'лумдур ки, мән Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри сечилән күндән индијә гәдәр, инди исә Президент вәзифәсиндә олдуғум заман Ермәнистанла Азәрбајчан арасында кедән мүһарибәjә сон гоjулмасы, ишғал едилмиш торпагларымызын кери гајтарылмасы вә үмумијјәтлә, бу һәрби мүнагишәнин кәсилмәси тәрәфдары олмушам. Мүнагишәнин һәлл едилмәсиндә сүлһ jолуна үстүнлүк вермишәм вә бу мәсәләләрин данышыглар jолу илә һәлл олунмасыны даһа лүзумлу билмишәм. Милли Мәчлисин ичласларында бу барәдә дәфәләрлә фикир мүбадиләси олубдур вә Милли Мәчлис, Азәрбајчан ичтимаијјәти бу сијасәти бәjәнмишдир. Биз бу jолла кетмәjә чалышмышыг.

Мә'лумдур ки, биз бу сијасәти һәjата кечирәрәк, бу jолла кедәрәк биринчи нөвбәдә бејнәлхалг тәшкилатларын имканларындан истифадә етмәjә чалышмышыг. Чәсарәтлә дејә биләрәм ки, бу сahәдә чох сәмәрәли вә чох фәал тәдбирләр көрмүшүк. Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын, онун Тәһлүкәсизлик Шурасынын, АТӘМ-ин, онун чәрчивәсиндә олан Минск групунун имканларындан максимум истифадә етмәjә чалышмышыг. Бунунла

јанашы, бөjүк дөвләтләрин тәшәббүсләриндән вә васитәчилик имканларындан да истифадә етмәjә сә'j көстәрмишик. АБШ-ын, Русијанын, Түркијәнин бу барәдә тәшәббүсләриндән вә имканларындан истифадә етмәjә чалышмышыг. Һәмишә дә һесаб етмишик ки, бу jолла кетсәк, мүвәффәгиjjәт газанарыг. Тәәссүф ки, бу көрүлән тәдбирләр индијә гәдәр лазыми нәтичә вермәjиб. Лакин бу о демәк дејилдир ки, биз һәмин jолдан чәкинирик.

Бу мәгсәдләрә наил олмаг үчүн биз, шәхсән мән вә мәним мәсләкдашларым Ермәнистан Республикасынын рәһбәрлиjи илә данышыглар апарылмасыны да лүзумлу һесаб етмишик. Дағлыг Гарабағда олан күввәләрлә билаваситә әлагәjә кириб, онларла данышыглар апарыб, мәсәләләрин сүлһ jолу илә һәлл олунмасына да сә'j көстәрмишик вә бу барәдә дә сизә мә'лум олан данышыглар апарылмышдыр. Бунларын нәтичәсиндә атәшин кәсилмәси вә атәш кәсилдиjи дөврдә мүәjjән данышыглар апарылмасы, мәсәләнин сүлһ jолу илә һәлл олунмасы, ермәни силаһлы күввәләринин Азәрбајчанын ишғал едилмиш торпагларындан чыхмасы мәсәләләрини гәти сурәтдә гоjмушуг.

Сизә мә'лумдур ки, узун мүддәт атәш кәсилмишди вә биз бу вахт данышыглар апарырдыг. Сазишә көрә атәшин кәсилмәси нојабрын 5-нә гәдәр давам етмәли иди. Тәәссүф ки, атәшин кәсилмәси позулмушдур. Бу, илк дәфә октjабрын 10-да, jә'ни мән Азәрбајчан Республикасынын Президенти вәзифәсинә башладығым күн олмушдур. Чәбраjыл рајону әразисиндә ермәни силаһлы күввәләри тәрәфиндән, бизим силаһлы күввәләримиз тәрәфиндән һәрби әмәлиjjатлар апарылмышдыр. Бундан сонра данышыглар нәтичәсиндә атәшин jенә дә кәсилмәсинә наил олмушдуг. Фәгәт, октjабрын 21-дә бу сазиш jенә дә позулмуш, ермәни силаһлы күввәләри шиддәтли һүчумлара кечмиш вә әввәлләр Фүзули, Чәбраjыл рајонларынын шимал һиссәләри ишғал олунмушдуса, чәнуб бөлкәсиндәки гәсәбәләр вә кәндләр, о чүмләдән Иранла һәмсәрһәд олан һиссә Азәрбајчан Республикасынын нәзарәти алтында олдуғу һалда, инди бунлар да әлдән кетмишдир.

Даһа сонра Зәнкилан рајонуна һүчумлар олмушдур. Бу һүчумлары дајандырмаг вә Зәнкилан рајонуну мүдафиә етмәк үчүн

лазыми тәдбирләр көрмүшдүк. О вахт Иран Ислам Чүмһуријјәтинин Президенти ағаји Һашими-Рәфсәнчани дә бурада иди. Иран рәһбәрлији дә бу ишә гошулду. Ермәнистан рәһбәрлији илә данышыглар апарылды, атәшин кәсилмәси вә Зәнкилана һүчумларын дајандырылмасы һаггында тәклифләр верилди. Ејни заманда Зәнкиланын мүдафиә олунмасы үчүн лазыми тәдбирләр көрүлдү. Лакин бунлар да нәтичә вермәди. Зәнкилан рајонундан да һәм әһали, һәм дә орду чыхды.

Бунлар һамысы, шүбһәсиз ки, биздә чох бөјүк нараһатлыг һисси доғурубдур. Биринчи нөвбәдә она көрә ки, торпагларымызын бир гисми дә ишғал едилиб, бу әразидә олан јашајыш мәнтәгәләримиз дағыдылыбдыр. Республикаја јенә дә бөјүк зәрбә вурулубдур. Он минләрлә адам гачгын дүшүбдүр. Шүбһәсиз ки, бунлар һәм бизи, һәм дә Азәрбајчан Республикасынын ичтимаијјәтини нараһат едир. Биз бунларын һеч биринә биканә галмамышыг вә биканә дејилик.

Бу дөврдә биз кечә-күндүз һәмин ишләрлә мәшғул олмушуг, лазыми тәдбирләр көрмәјә, мөвчуд имканларын һамысындан истифадә етмәјә чалышмышыг. Лакин бу, көзләнилән нәтичәләри верәјиб. Бунун сәбәбләрини инди сизин гаршынызда там тәһлил етмәк фикриндә дејиләм. Анчаг ону гејд етмәк лазымдыр ки, бизим мәғлубијјәтләримиз бир тәрәфдән, Азәрбајчан ордусунун дөјүшән һиссәләринин бир чох јерләрдә күчсүзлүју нәтичәсиндә, дөјүш габилијјәтинин олмамасы нәтичәсиндә баш вермиш, дикәр тәрәфдән, бу әразидә јашајан вәтәндашларын, бизим сојдашларымызын өз торпагларыны горумаг, сахламаг әвәзинә дәрһал гачмаг, јурдларыны гојуб дидәркин дүшмәк әһвал-руһијјәси илә әлагәдар олмушдур.

Бу һеч дә сирр дејилдир ки, сон һадисәләр заманы Чәбрајыл рајону әразисиндә, Һорадиздә вә башга мәнтәгәләрдә әскәрләримиз, дөјүшчүләримиз өз мөвгеләрини вурушмадан, јерли әһалидән габаг тәрк етмишләр. Зәнкиландакы вәзијјәтә нәзарәт едәрәк, орада олан силаһлы гүввәләримизин рајону мүдафиә етмәси үчүн дәфәләрлә тәдбирләр көрәрәк мүшаһидә етдик ки, һәмин дөјүшчүләрин дә чох һиссәси мүдафиә едәчәји јерләри дөјүшсүз, мүгавимәтсиз, һеч бир атәш ачмадан тәрк едиб кери-јә, Иран әразисинә гачмаға үстүнлүк вермишдир.

Бунларын һамысы бизи бөјүк дәрдә салан һаллардыр. Бунлары е'тираф етмәк биздән өтрү ағырдыр, чәтиндир. Анчаг нә гәдәр ачы олса да бу, һәгигәтдир.

Сон вахтлар торпагларымызын бир гисминин ишғал олунмасы бә'зи адамлар тәрәфиндән белә гијмәтләндирилир ки, бу, јәгин ки, Азәрбајчанын мүдафиә габилијјәтинин олмамасынын, јахуд бу ишдә республика рәһбәрлијинин лазыми тәдбирләр көрмәмәсинин нәтичәсидир. Лакин бу, белә дејилдир. Уғурсузлуглар, мәғлубијјәтләр беш илдән артыг мүддәтдә Азәрбајчанда кедән просесләрин мәнтиги нәтичәсидир. Ермәнистан тәрәфиндән, ермәни силаһлы гүввәләри тәрәфиндән Азәрбајчана тәчавүзләр 1988-чи илин февралындан е'тибарән башламышдыр. Алты илә јахындыр ки, биз бу вәзијјәтдәјик. Тәәссүф ки, бу мүддәтдә Азәрбајчан Республикасыны идарә едән шәхсләр, органлар дөвләтимизи горумаг, сахламаг, онун әразі бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк үчүн лазыми тәдбирләр көрмәмиш, нәтичәдә тәчавүзкар гүввәләр далбадал ирәлиләмиш, республикамызын мөвгеләри итирилмиш вә бүтүн бунлар инди бизи бу фачиәли вәзијјәтә кәтириб чыхармышдыр.

Бунун бир һиссәси Азәрбајчан Республикасы Советләр Иттифагынын тәркибиндә икән олмушдур. Анчаг ики илдән артыгдыр ки, Азәрбајчан Республикасы мүстәгил бир дөвләтдир. Бу ики ил мүддәтиндә мүстәгил дөвләтимиз өз мүдафиә гүввәләрини, өз ордусуну јаратмалы иди. Бундан өтрү Азәрбајчан Республикасынын бүтүн имканлары варды. Ордуну бир күндә, беш күндә, бир ајда, үч ајда јаратмаг мүмкүн дејил. Анчаг ики ил, үч ил мүддәтиндә орду да јаратмаг, Азәрбајчанын е'тибарлы мүдафиәсини тәшкил етмәк вә әразисинин дә бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк мүмкүн иди. Лакин бу фүрсәтләр әлдән верилиб вә Азәрбајчанын мүдафиә имканлары кет-кедә мөһкәмләнмәк әвәзинә зәифләмишдир. Ајры-ајры дәстәләр, груплар, јахуд баталјонлар тәрәфиндән апарылан ајры-ајры дөјүшләрин һамысы пәракәндә шәкилдә олмуш, мүхтәлиф гүввәләрә, мәгсәдләрә хидмәт етмиш, бөјүк бир һәрби стратеҝија, мүдафиә стратеҝијасы әсасында, һәрби низам-интизам әсасында көрүлән тәдбирләр олмамышдыр. Белә һаллар бә'зән Азәрбајчан ичтимаијјәти арасында

чүрбәчүр әсассыз тәблиғатларын јајылмасына кәтириб чыхармышдыр. Әслиндә исә Азәрбајчанын мүдафиә гүввәләри, дедијим кими, күнбәкүн, ајбаај зәифләмишдир.

Мән инди бүтүн бунлара гијмәт вермәк истәмирәм. Анчаг бир нечә сөзлә Азәрбајчан вәтәндашларыны, халғымызы ағаһ етмәк истәјирәм ки, һарадан башламышыг, нә үчүн бу күнә кәлиб дүшмүшүк, бөјүк потенсиалы, имканлары, 7 милјон әһалиси олан Азәрбајчан Республикасы нә үчүн инди ағыр вәзијјәтә дүшмүшдүр.

Тәәссүф ки, бүтүн бу дөврдә Дағлыг Гарабағ мәсәләсиндән Азәрбајчанда бир чох груплар тәрәфиндән һакимијјәт уғрунда мүбаризә үчүн истифадә едилмишдир. Ајры-ајры гүввәләр, сијаси груплар, ајры-ајры шәхсләр Азәрбајчанын бу фачиәли вәзијјәтиндә бири о биринә үстүн кәлиб, үстүн кәлмәјә чәһд көстәриб, бири дикәрини јыхараг онун јеринә кечмәк истәмишдир. Белә бир шәраитдә Азәрбајчанын агибәти, халғымызын үмуми вәзијјәти унудулуб, мүхтәлиф гүввәләрдән һәр бири баш верән просесләрдән истифадә едәрәк һакимијјәтә кәлмәк истәмишдир. 1992-чи илдә һакимијјәтә кәлән гүввәләр дә елә Гарабағ проблеминдән истифадә етмишдиләр. Инди дә ајры-ајры сијаси гүввәләр јаранмыш фүрсәтдән өз мәгсәдләри, сијаси һиккәләри үчүн истифадә етмәјә чалышырлар.

Әкәр сон дөврә нәзәр салсаг, бу илин әввәлиндән көтүрсәк, Азәрбајчанын мүдафиә имканларынын бөһраны, дөвләт рәһбәрлијинин бөһраны о вахтдан башланмышдыр. Хатырлајын, бу илин февралында Азәрбајчанда дәрин бөһран әмәлә кәлди, республиканын рәһбәрлијиндә тоггушмалар, ајры-ајры групларын гаршыдурмасы вә бир-бири илә мүбаризәси, Халг Чәбһәсинин вердији бәјанатлар вә чүрбәчүр рәгабәтләр Азәрбајчан Республикасынын мүдафиә гүввәләрини чох зәифләтди. Бу гүввәләр бирләшмәк, республиканы горумаг әвәзинә бир-бири илә тоггушмаға башладылар. Нәтичәдә мартын ахырында Кәлбәчәр рајону әлдән кетди.

Бу илин ијун ајыны јада салын. Республика дәрин һакимијјәт бөһраны кечирирди. Азәрбајчаны бүрүмүш ичтимаи-сијаси, игтисади бөһранлара јениси дә әлавә олунду — дөвләт рәһбәрлији

бөһраны баш верди. Бә'зи гүввәләр өз шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн республиканы парчаламаг сәвијјәсинә кәтириб чыхардылар. Орду парчаланды. Бунлары унутмаг лазым дејил. Силаһлы гүввәләрин бир һиссәси Кәнчә тәрәфдә, бир һиссәси Гарабағда, бир һиссәси Ләнкәран зонасында галды. О вахт Ләнкәран зонасында милли-етник проблемләр габарыг шәкилдә үзә чыхды. Азәрбајчан вәтәндаш мүһарибәси сәвијјәсинә кәлиб чатды. Бир тәрәфдән, "Талыш-Муған Республикасы" јаратмаг истәјән гулдур дәстәләри, икинчи тәрәфдән, сүни сурәтдә "ләзки проблемини" ортаја атан адамлар, үчүнчү тәрәфдән, куја башга етник групларын мәнафејини мүдафиә едәнләр — бунларын һамысы дөвләт рәһбәрлијинин сијасәтиндә бөјүк сәһвләрин нәтичәсиндә, ејни заманда һәмин рәһбәрлијин дахилиндә кедән чәкишмәләрин нәтичәсиндә, јенә дә һакимијјәт уғрунда мүбаризә нәтичәсиндә мејдана чыхды. Бу да, шүбһәсиз, Азәрбајчанда ордунун јарадылмасына вә мөһкәмләнмәсинә мане олду, һәтта мөвчуд гүввәләрин дағылмасына, парчаланмасына кәтириб чыхарды.

Ијун һадисәләри дөврүндә Кәнчәдә, Бакынын јахынлығында гардаш ганы төкүлдү, адамлар бир-биринә атәш ачдылар, тәләф олдулар. Нә үчүн? Һакимијјәт уғрунда мүбаризә үчүн, ајры-ајры гүввәләрин өз шәхси мәгсәдләринә наил олмасы үчүн. Бир даһа гејд едирәм ки, о заман Азәрбајчан вәтәндаш мүһарибәси әрәфәсинә кәлиб чатмышды.

Бу күн дејә биләрик ки, биз Азәрбајчаны һәмин тәһлүкәдән гуртара билдик. Мәһз һәмин дөврдә мән бөјүк тә'кидли дә'вәтләр нәтичәсиндә Нахчывандан Бакыја кәлдим. Мән һеч вахт һакимијјәт үчүн, вәзифә үчүн мүбаризә апармамышам, бу нијјәтдә дә олмамышам. Анчаг Азәрбајчанын белә ағыр дөврүндә дә'вәт олундум вә кәлдим. Азәрбајчан халғынын ирадәси бир јерә топланды, вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсинин гаршысы алынды, лазыми тәдбирләр көрүлдү. Лакин ајры-ајры гүввәләр јенә дә республиканы парчаламаг, өлкәдәки ичтимаи-сијаси груплары бир-биринә гаршы гојмаг, беләликлә дә, Азәрбајчанын мүдафиә имканларыны зәифләтмәк истәдиләр. Онлар бу әмәлләри инди дә давам етдирирләр.

Әкәр сон ики ил әрзиндә, Азәрбајчанын мүстәгил дөвләт ол-

дуғу дөврдә республиканы е'тибарлы мүдафиә етмәк үчүн лазыми силаһлы гүввәләр јарансајды, дахили сабитлик олсајды вә бүтүн гүввәләр торпагларымызы горумаға, әразн бүтөвлүјүмүзү тә'мин етмәјә јөнәлдилсәјди, инди бу күнә дүшмәздик. Сон ајларда чөбһә бөлкәләриндәки уғурсузлуглар, бә'зи рајонларын ермәни силаһлы гүввәләри тәрәфиндән ишғал олунмасы бу бөһран просесләринин, дахилдәки чәкишмәләрин, тоггушмаларын, рәгабәтин нәтичәсиндә баш вермиш бөһранын мәнтиги јекунудур.

Бу гыса мүддәтдә истәнилән сәвијјәдә орду јаратмаг, Азәрбајчаны мүдафиә етмәк чох чәтин вәзифәдир. Чүнки чох шеј позулдуғу кими, мүдафиә гүввәләри дә позулмушдур. Әкәр сон һәфтәләрдә бизим минләрлә дөјүшчүмүз өз мөвгеләрини вурушмадан гојуб гачыбса, буну нечә гијмәтләндирмәк олар? Демәк, ордуда низам-интизам, тәләбкарлыг, ганун-гајда олмамышдыр. Ејни заманда биздә олан мә'лумата көрә, орду һиссәләринин бә'зиләринин дөјүшсүз, мүгавимәтсиз кери чәкилмәси, бә'зән исә јерли әһалини вањимәјә саларағ, горхудараг вахтындан әввәл өз јерләриндән чыхарылмасы ајры-ајры чинајәткар дәстәләрин, мүхтәлиф сијаси групларын јенә дә шәхси мәнафеләринә, мәгсәдләринә наил олмаг үчүн апардыглары тәхрибатларын нәтичәсидир. Буну демәк үчүн әлимиздә чох әсаслы дәлилләр вар.

Она көрә дә вәзијјәтә дүзкүн гијмәт верилмәлидир вә һеч кәс белә дүшүнмәмәлидир ки, куја бу вәзијјәт анчаг сон вахтларда јаранмышдыр. Јох. Бу, Азәрбајчанда кедән просесләрин, һәм орду ичәрисиндә, һәм сијаси гүввәләр арасында кедән просесләрин мәнтиги нәтичәсидир, индијә гәдәр Азәрбајчанда силаһлы гүввәләрин тәшкил олунмамасынын, Мүдафиә Назирлијиндә, орду һиссәләриндә јол верилән кобуд сәһвләрин, бә'зән исә чинајәт һалларынын, хәјанәтләрин нәтичәсидир. Белә һесаб едирәм ки, биз бу мәсәләләрә доғру-дүзкүн, објектив мүнасибәт бәсләмәлијик вә һеч кәс јаранмыш вәзијјәтдән өз шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн истифадә етмәмәлидир. Бир даһа гејд едирәм, бу күнләрдә биз кечә-күндүз бу мәсәләләрлә мәшғул олмушуг. Ола биләр, башга мәсәләләрлә мәшғул олмаға вахт тапмамышыг.

Дүнән биз јаранмыш вәзијјәти Мүдафиә Шурасында мүзакирә етдик, чидди тәдбирләр көрдүк. Мүдафиә назирinin биринчи мүавини, сәрһәд бөлкәләриндә һәрби һиссәләрә рәһбәрлик едән кенерал-мајор Задир Рзајев вәзифәсиндән кәнарлашдырылды. Онун кенерал рүтбәсиндән мәһрум едилмәси мәсәләси дә мүзакирә олунду. Анчаг кечмиш хидмәтләрини нәзәрә аларағ, бу гәрары гәбул етмәдик, јалныз ону вәзифәсиндән көтүрдүк. Ејни заманда тапшырыг вердик ки, бу мәсәләләр даһа дәриндән тәһлил олунсун. Мүдафиә назирinin биринчи мүавини, Баш Гәрарkаһ рәиси Сәфәр Әбијев вәзифәсиндән кәнарлашдырылды. Мүдафиә назири јени тә'јин олунуб, чәми икинчи ајдыр ки, ишләјир, она төһмәт верилди.

Ејни заманда гејд олунду ки, Назирләр Кабинети, онун рәһбәрлији сон ајларда мүдафиә мәсәләләринин тәшкилини өз үзәринә көтүрсә дә, лазыми тәдбирләр көрмәмиш, ордунун тәчһизаты мәсәләләри илә јахындан мәшғул олмамыш, ордунун тәшкили ишиндә сәһвләрә јол вермишдир. Бунунла әлагәдар онлара хәбәрдарлыг едилмишдир. Кенерал Нәчмәддин Садыгов Баш Гәрарkаһын рәиси тә'јин олунмушдур. Башга тәдбирләр дә көрүлүр.

Анчаг күман етмирәм ки, сон һадисәләрә гијмәт вермәјимиз бу тәдбирләрлә гуртарыр. Хејр. Һүгуг-мүһафизә органларына, прокурорлуг органларына көстәриш вермишик ки, орду һиссәләриндә хәјанәткар, чинајәткар һәрәкәт етмиш адамлар һаггында лазыми тәдбирләр көрүлсүн. Бу шәхсләрин һамысы һәм ганун гаршысында, һәм дә халг гаршысында чаваб вермәлидир.

Дүнәнки мүзакирәнин кедишиндә мә'лум олан бир мәсәләни дә гејд етмәк истәјирәм. Сон күнләрдә ишғал олунан әразиләрдәки орду һиссәләриндә хидмәт едән адамларын әксәријјәти һәмин рајонларын вәтәндашларыдыр. Мәсәлән, Зәнкилан рајонундан чыхан һәрби һиссәдә әскәрләрин, забитләрин әксәријјәти јерли адамлардыр. Онлар дөјүшмәк әвәзинә, өз торпагларыны мүдафиә етмәк әвәзинә, атәш сәси ешидән кими тез-тәләсик аиләләрини чыхармагла вә башга ишләрлә мәшғул олмушлар. Шүбһәсиз ки, динч әһали дөјүш бөлкәләриндән чыхарылмалыдыр, бунун үчүн лазыми тәдбирләр көрүлмәлидир. Лакин бу о

демək дејилдир ки, дөјүшчү өз мөвгејини тәрк едәрәк јалныз өзү вә аиләси һагтында дүшүнсүн, гачмаға чалышсын. Гејд етмәк истәјирәм ки, бу рајонларын әразисиндә бизим вәтәндашларымыз, өз торпагларыны мүдафиә етмәјә гадир олан чаванлар да вар иди. Онларын да чоху вахтындан әввәл гачыб кетмишдир. Әкәр адам өз евини, өз очағыны, өз торпағыны, јашајыш јерини горумурса, онун әвәзинә ким кәлиб горујачагдыр?

Бәли, Азәрбајчан халгы гәһрәман халгдыр. Онун тарихиндә икидлик ән'әнәләри һәмишә күчлү олмушдур. Халгымыз өз гәһрәманлары илә даим фәхр етмишдир. Азәрбајчан халгынын гүдрәти бу күн дә итмәмишдир. Анчаг гејд етдијим кими, сон илләрдә кедән мәнфи просесләр инсанларын бир чохунун мә'нәвијјатыны позмуш, онларын бә'зиләриндә вәтәнпәрвәрлик һиссини тамамилә күтләшдирмишдир. Вәтәни горумаг, торпаға бағлы олмаг һиссини, "өлсәм дә өз торпағымда шәһид олум" һиссини чохлары итирмишдир. Бу, онларын күнаһы дејил, онлара рәһбәрлик едән адамларын тәгсиридир.

Ордумузда нараһатлыг доғуран, адамы дәһшәтә кәтирән башга һаллар да вар. Мән буну сизә чох бөјүк тәәссүфлә, һәјәчан һисси илә дејирәм, лакин бу һәгигәти е'тираф етмәјә мәчбурам. Бүтүн бу просесләр, бир нечә ил әрзиндә јығылмыш бу күнаһлар, нөгсанлар, чатышмазлыглар, ајры-ајры јерләрдә мә'нәвијјат позғунлуғу, чинајәткарлығын артмасы, чинајәткар үнсүрләрин үстүн мөвге тутмасы — бунларын һамысы бүтөвлүкдә гәһрәман, мәрд, мәтанәтли, чәсарәтли Азәрбајчан халгыны белә ағыр, чәтин вәзијјәтә салмышдыр.

Анчаг бу о демәк дејилдир ки, биз чыхылмаз вәзијјәтдәјик. Хејр. Бу вәзијјәтдән чыхмаг үчүн Азәрбајчан халгынын гүдрәти вә имканлары вар. Лакин бундан өтрү кәрәк халг бир мәгсәдә хидмәт етсин. Торпағымызы, Азәрбајчанын әрази бүтөвлүјүнү горумаг, онун суверенлијини, мүстәгиллијини горумаг һәр бир вәтәндаш үчүн, һәр бир азәрбајчанлы үчүн ән үмдә, ән үлви, ән башлыча вәзифә олмалыдыр. Галан һиссләр, дујғулар, галан чәһдләр һамысы бир кәнара гојулмалыдыр. Анчаг индијә гәдәр биз буну етмәмишик. Јәгин инди һамы баша дүшүр ки, Азәрбајчан чох кәркин вәзијјәтдәдир. Она көрә дә, бир даһа гејд еди-

рәм, бу барәдә лазыми тәдбирләр көрүләчәкдир. Мүдафиә Назирлијинин рәһбәрлијиндә апарылмыш дәјишикликләр вә башга тәдбирләримиз, шүбһәсиз ки, өз нәтичәсини вермәлидир. Биз мүдафиә күввәләримизи һәр чәһәтдән күчләндирмәлијик.

Һәтта белә ағыр вәзијјәтдә дә мән јенә атәшин дајандырылмасы, сүлһ данышыглары апарылмасы, мәсәләнин сүлһ јолу илә һәлл олунмасы вә ишғал едилмиш торпагларымызын бу јолла кери гајтарылмасы тәрәфдарыјам. Мәним мөвгејим беләдир вә она әсасланараг ајры-ајры дөвләтләрлә әлагә сахлајырам, Ермәнистанла бә'зи данышыглар апарырыг. Бу мөвгени кәләчәкдә дә давам етдирәчәјик. Ејни заманда биз тәкчә буна үмид бәсләмирик. Азәрбајчанын кәрәк е'тибарлы мүдафиәси олсун. Биз ишғалчылыг, гәсбкарлыг сијасәти јеритмирик. Биз садәчә олараг торпагларымызы өзүмүзә гајтармалыјыг, ишғал едилмиш әразиләримизи кери алмалыјыг. Азәрбајчанын әрази бүтөвлүјүнү тә'мин етмәлијик. Бу, һагг ишидир. Биз бу һагг јолда бүтүн имканлардан истифадә етмәлијик.

Мүдафиә күввәләрини мөһкәмләндирмәк үчүн Азәрбајчанда бүтүн мә'нәви-психоложи вәзијјәт дәјишмәлидир. Индики әһвал-руһијјә илә Азәрбајчанын бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк мүмкүн олмајачагдыр. Бир тәрәфдә торпагларымыз әлдән кедиб, јүз минләрлә адам гачгын дүшүб, ағыр вәзијјәтдә јерсиз-јурдсуз, чадырларда (бә'зән бунлар да чатышмыр) јашајыр, о бири тәрәфдә исә Азәрбајчан торпағында јашајан, онун чөрәјини јејиб сујуну ичән, һавасы илә нәфәс алан, сәрвәтләриндән истифадә едән адамлар ејш-ишрәт ичәрисиндәдирләр. Һәләлик онларда Азәрбајчаны горумаг, мүдафиә етмәк әһвал-руһијјәси јохдур. Шүбһәсиз ки, белә вәзијјәтдә биз бу уғурсузлугларын тәбии олдуғуну гејд етмәлијик. Она көрә дә кәрәк бүтүн күввәләримизи топлајаг.

Инди Мүдафиә Назирлији лазыми тәдбирләр көрүр, сәфәрбәрлик апарылыр. Бу, үмуми сәфәрбәрлик дејил, ади сәфәрбәрликдир. Сизә хатырлатмаг истәјирәм ки, Азәрбајчан Советләр Иттифагынын тәркибиндә оланда һәр ил совет ордусуна 60 мин нәфәр чағырышчы јола салынырды. Инди Азәрбајчан мүстәгил бир дөвләт оланда нә үчүн буну етмәк мүмкүн олмасын? Нә үчүн кәнчләрин бир һиссәси чағырышдан бојун гачырыр, ордуда хид-

мәт етмәк истәмир, валидејнләри исә чүрбәчүр васитәләрлә онлары һәрби хидмәтдән азад етдирирләр? Бә'зиләри ордуда хидмәт етмәли олан оғланларыны Азәрбајчандан кәнара, башга өлкәләрә көндәрмишләр. Бәс онда Азәрбајчаны ким горујачаг, онун мүстәгиллијини ким тә'мин едәчәкдир? Инди адамлары ајаға галдырмаг, милли вәтәнпәрвәрлик һиссини јүксәлтмәк, халгы сәфәрбәр етмәк әсас вәзифәләримиздән биридир.

Мән бу күн телевизија илә верилән кичик бир хәбәри динләдим. 1941-чи илдә Бөјүк Вәтән мүһарибәсинин илк күнүндә Азәрбајчандан 18 мин нәфәр көнүллү јазыларағ чәбһәјә кетмишди. О вахт Азәрбајчанын әһалиси чәми үч милјон нәфәр иди. Инди нә үчүн буну едә билмирик? О заман Советләр Иттифагыны горумаг үчүн чәбһәјә кедирдиләр. Инди исә доғма торпағымызы, өз дөвләтимизи, мүстәгил Азәрбајчаны горумаг үчүн адамлары сәфәрбәр едә билмирик.

Доғрудур, сон күнләр бизә мә'луматлар кәлмишдир ки, бә'зи јерләрдә һәрби комиссарлыглар, полис идарәләри бу ишдә дә әјинтиләрә јол вермишләр. Бу әјинтиләр нәдән ибарәтдир? Бир тәрәфдән, онлар адамлары ганунсуз топлајараг чағырыш мәнтәгәләринә апарыр вә орада гејри-гануни һаллара јол верирләр. Бу исә халгын наразылығына сәбәб олур. Биз дүнән Мүдафиә Шурасында мүзакирә заманы белә һаллары писләдик. Икинчи тәрәфдән исә, хәбәр верирләр ки, адамлары јығыб чағырыш мәнтәгәсинә апарырлар, сәһәри күн бурада һәмин адамларын чәми 20 фаизи галыр, 80 фаизи јох олур. Бу нә тәһәр олур? Рүшвәт алыб бурахырлар.

Азәрбајчанда рүшвәтхорлуг инди ән дәһшәтли бир һалдыр. Һәјатын һәр саһәсиндә рүшвәтхорлуг баш алыб кедир. Азәрбајчан вәтәндашлары, хүсусилә 70-чи илләрдә фәалијјәт көстәрән адамлар билирләр ки, мән о дөврдә республикаја рәһбәрлик едәндә рүшвәтхорлугла мүбаризәни фәалијјәтимин әсас истигамәти кими гәбул етмишдим. Азәрбајчана рәһбәрлик етдијим 14 ил әрзиндә фәалијјәтимин чох һиссәсини рүшвәтхорлугла мүбаризәјә сәрф етмишдим. Доғрудур, мән Азәрбајчандан кедәндән сонра, хүсусән дә исте'фаја чыхандан сонра бә'зи адамлар һәмин рүшвәтхорлары, оғрулары милли гәһрәман сәвијјәсинә

галдырдылар, онлары 70-чи илләрин куја гурбанлары һесаб етдиләр. Нәтичәдә нә олду? Азәрбајчанда рүшвәтхорлуг он гат, ијирми гат, јүз гат артды. Инди бу вәзијјәт бүтүн халгы дәһшәтә кәтирир. Елә бу сәфәрбәрлик һадисәсиндә дә. Һәрби комиссарлыгларын әксәријјәтиндә рүшвәтхорлуг һаллары вар.

Ким мәндән инчијирсә, гој инчисин, һәгигәти демәк лазымдыр. Һеч белә иш олармы? Рүшвәт верән, өз оғлуну чағырышдан азад едән адам Вәтән һаггында, торпаг һаггында дүшүнүрмү? Јахуд да ки, рүшвәт алыб, чинајәт јолу илә чибини пулла долдуран адам Вәтән һаггында, торпаг һаггында, Азәрбајчанын мүстәгиллији һаггында дүшүнүрмү? Бунларын һамысы арадан көтүрүлмәлидир. Биз бу саһәдә чидди тәдбирләр көрәчәјик. Мән һамыја хәбәрдарлыг едирәм вә билдирмәк истәјирәм ки, биз бу һаллара дөзмәјәчәјик. Лакин биз нә гәдәр мүбаризә апарсаг да, — мән буну өз һәјат тәчрүбәмә әсасән дејирәм, — әкәр инсанларын мә'нәвијјатында дәјишиклик олмаса, позулмуш мә'нәвијјат бәрпа едилмәсә, инсанларда вәтәнпәрвәрлик, намус, шәрәф, гејрәт һисси баш галдырмаса, биз һеч нә едә билмәрик.

Буна көрә дә сизә мүрачиәт едирәм. Инди бизим ордумуз јаранмалы вә гурулмалыдыр. Бир дә гејд едирәм, ордумуз анчаг Азәрбајчаны мүдафиә етмәк мәгсәди дашыјыр. Ишғалчылыг мәгсәди дашымыр. Бизим ишимиз һагг ишидир, көрәк һәр бир вәтәндаш буну өзүнүн шәрәфли борчу кими гәбул етсин. Ким өзү ордуда гуллуг едә билирсә, гој көнүллү сурәтдә кетсин. Ким өзү гуллуг едә билмирсә, јанындакылары баша салсын ки, кедиб ордуда хидмәт етмәк лазымдыр. Јахуд әкәр өзү ордуда гуллуг едә билмирсә, фикирләшсин ки, ордуја нечә көмәк етмәк лазымдыр. Инди бунларын һамысы ән зәрури вәзифәләрдир. Бүтүн халга, Азәрбајчан вәтәндашларына мүрачиәт едирәм ки, бу тәдбирләрин һәјата кечирилмәсиндә фәал иштирак етсинләр.

Азәрбајчан бөјүк тәһлүкә алтындадыр. Лакин биз бу тәһлүкәнин гаршысыны ала биләрик, алмалыјыг да. Һәр кәс өз вәзифәсини баша дүшмәлидир. Полис органлары, һәрби комиссарлыглар, башга һүгуг-мүһафизә органлары, прокурорлуг органлары ганун-гајда јарадылмасы үчүн, адамларын гануна риајәт етмәси үчүн лазыми тәдбирләр көрмәлидирләр. Амма бунун үчүн көрәк

həm polis, həm prokurorluq orqanlarında, həm hərbi komissarlıqlarda, həm də başqa sahələrdə, ordumuzun zabit hej'ətində, jüksək təbəqələrində mə'nəvijjatça saf adamlar olsunlar. Əkər belə olmasa, onlar öz vətəndaşlıq, azərbajçanlılıq, vətənpərvərlik məs'ulijjətini hiss etməsələr, bu vəzifələri jerinə jetirə bilməjəçəklər.

Bəli, polis, prokurorluq orqanlarına, hərbi komissarlıqlara böjük səlahijjətlər verilib. Ançaq bu səlahijjətlərdən jalnız və jalnız dövləti möhkəmləndirmək, nizam-intizamı küçləndirmək, ordunu qurmaq, müdafiə qüvvələrini möhkəmləndirmək, ərazi bütövlüjümüzü tə'min etmək üçün istifadə etmək lazımdır. Şəxsi məqsədlər bir jana atılmalıdır. Indi hər şej çəhə üçün, müdafiə üçün olmalıdır. 1941—1945-çi illər müharibəsi dövrünü bir daha jadınıza salın. O dövrü jaşajan adamlardan biri də mənəm. O vaxt insanlar aç da, çılpaq da qalırdılar, çox şejdən məhrum idilər. Lakin bir şej hamı üçün ümdə idi, əsas vəzifə idi: çəbhəjə, ordüja kömək etmək, Vətənin müdafiəsini təşkil etmək. Indi də hamı belə etməlidir, inki də belə olmalıdır.

Indi biz respublikamızda iqtisadijjat sahəsində islahatlar keçiririk. Bazar iqtisadijjatı əsas jolumuzdur, sərbəst iqtisadijjata böjük mejdan vermişik və bu jolla da kedəçəjik. Lakin bu o demək dejildir ki, bə'zi adamların çıxışlarında, bizə kələn məktublarda dejildiji kimi, Bakıda çaban oğlanlar alver eləsin, kommersija mağazalarında otursun, ejş-işrətlə məşğul olsun, xalqımızın bir hissəsi — onsuz da ağır vəzijjətdə, kənd rajonlarında jaşajan hissəsi isə kedib torpaqları müdafiə etsin. Bu torpaq hamımızındır — təkçə orada jaşajan adamların, təçavüzə mə'ruz qalanların dejil, bütün Azərbajçanın torpağıdır. Hesab edirəm ki, bizim vətəndaşlarımız, içtimai-sijasi təşkilatlarımız məni düzkün başa düşərlər. Bir tərəfdə restoranlarda çalğı, həddindən artıq pullu adamların çürbəçür kef məclisləri, dikər tərəfdə isə şəhidlər, çəbhədə vurşanlar, qaçqın düşüb ağır vəzijjətdə jaşajanlar. Jox, hamı bərabər jaşamalıdır. O adamların hamısı bu işlərini qojub çəbhəjə ketməlidir. Ümumijjətlə, inki Azərbajçanda

hamıda Vətəni müdafiə əhval-ruhijjəsi olmalıdır. Mən bütün vətəndaşları bu jola də'vət edirəm. Kim bu jolla kedəçəksə, o, xalqını sevən, Vətəninə sədaqətli olan adamdır. Kim bizim əxlaqımıza, mə'nəvijjatımıza, milli ən'ənələrimizə zidd olan jollarla kedəçəksə, o çür həjat tərzi ilə jaşajaçaqsa, onların Azərbajçanda jaşamaq hüququ joxdur.

Hətta bə'zi hərbçilər də mənə dejirlər ki, bu ağır vəzijjətdə Azərbajçanı atıb başqa ölkələrə kedən, vəzijjət dəjişdikdən sonra keri qajtmaq istəjən adamları respublikanın vətəndaşlığından məhrum etmək lazımdır, onların Azərbajçana qajtmasına imkan verilməməlidir. Bu təklifdə həqiqət var. Hamın təklifləri irəli sürənlər Azərbajçana çanı janan adamlardır. Küman edirəm ki, mənim bu sözlərimi düzkün başa düşəçəksiniz.

Biz çoxlu məktub alırıq, bizə xejli müraçiətlər də olur. Əhalinin əksər hissəsi qanun-qajdanı möhkəmlətməji, təlabkarlığı artırmağı, adamları nizam-intizama tabe etməji, qanunları çiddiləşdirməji istəjir. Bunların hamısı təbiidir. Yeni Vətən üçün, xalq üçün, torpaq üçün janan adam belə düşünür və belə də düşünməlidir. Biz bu sahədə də lazımi tədbirlər körəçəjik.

Qejd etdim ki, Azərbajçanda 1 milјon nəfərdən çox qaçqın var. Son vaxtlar onların sajı artıb. Qaçqınların bir hissəsi Imişli rajonunun ərazisində jerləşdirilib, Iran Islam Çümhurijjətindən oraja jardım, çadırlar və sair şejlər köndərilib. Qaçqınların bir hissəsi başqa rajonlarda jerləşdirilib, bir hissəsi də Bakıja kəlib. Onların hamısına mütləq qajğı köstərilməlidir. Lakin lazımi qajğı joxdur. Mən jenə də əlli il bundan əvvəlki müharibəni jada salıram. O vaxtlar Sovet Ittifaqı ərazisinin xejli hissəsi fašist qoşunları tərəfindən zəbt edilmişdi. Çox adam öz jerlərini tərk etmiş, qaçqın vəzijjətinə düşmüşdü. Ançaq o vaxtlar həmin adamları ajrı-ajrı ailələr öz himajəsinə kötürürdülər. Mən hesab edirəm ki, Bakı şəhərində də, başqa şəhər və rajonlarımızda da hər ailə bir qaçqın ailəsini qəbul etmək imkanına malikdir. Bu, böjük bir xejirxah iş olardı. Indi bizim rajonlarda,

гәсәбәләрдә, кәндләрдә вә шәһәрләрдә бә'зи адамларын ири евләри, бир нечә отаглы мәнзили вардыр. Нә олар ки, гој онларын һәрәси бир гачғын аиләсини көтүрүб сахласын. Буну етмәк лазымдыр. Биз гачғынлары јағышын, гарын алтында гоја билмәрик. Бунунла јанашы, дүнән биз чидди тәдбирләр көрмүшүк. Назирләр Кабинетинә көстәриш вермишик. Гачғынларын мәскунлашдығы јерләрдә әлавә тәдбирләр көрмәк нијјәтиндәјик.

Ејни заманда белә бир фикир дә мејдана чыхыб вә мән ону сизә чатдырмаг, мүрачиәт етмәк истәјирәм. Инди Азәрбајҹан Республикасынын, мәсәлән, Бакы, Кәнчә, Сумгајыт вә башга шәһәрләриндә, дикәр јерләриндә һәм дөвләт мүәссисәләримиз вар, һәм дә чохлу ширкәт, иш адамлары, коммерсија илә мәшғул олан тәшкилатлар вар. Бунларын бир чоху сон илләр мүвәффәгијјәтлә фәалијјәт көстәрир, хејли вәсаит топлаја билиб. Бәс онлар нә иш көрүрләр? Онларын көрдүју ишләрә е'тиразымыз јохдур. Гејд етдијим кими, биз базар игтисадијјаты, сәрбәст игтисадијјат јолу илә кедирик вә бунларын һамысына имкан верилиб вә вериләҹәкдир. Лакин бунунла јанашы, бах, һәмин структурлар — һәм дөвләт мүәссисәләри, һәм дә хүсуси бөлмә, ширкәтләр, фирмалар, ассосиасијалар, иш адамлары гачғынлара көмәк етмәлидирләр. Шүбһәсиз ки, бу ишләр пәракәндә һалда ола билмәз. Биз Назирләр Кабинетинә көстәриш вермишик ки, бу иши мүтәшәккил һала салсынлар.

Лакин елә олмасын ки, кимсә балаҹа бир иш көрмәклә, гачғынлара апарыб јемәк вермәклә өз вәзифәсини битмиш һесаб етсин. Јахшы олар ки, гачғынларын мүәјјән бир һиссәсини ајры-ајры ширкәтләр, иш адамлары вә башгалары өз өһдәсинә көтүрсүн, гачғынларын јерләшдирилмәси, мадди чәһәтдән тә'мин едилмәси гејдинә галсынлар, та гачғынлар өз торпагларына гајыдана гәдәр. Әлбәттә, онлара бундан да чох көмәк едилмәлидир, чүнки гачғынлар өз јурдларына гајытдыгдан сонра чәтинликләри чох олачагдыр. Ахы, онларын евләри дағыдылмышдыр, бу адамлар вар-дөвләтләрини итирмишләр. Бу саһәдә лазыми ишләр көрмәк лазымдыр. Биздә Гачғынлар Комитәси вар. Мән онун фәалијјәтини гәнаәтбәхш һесаб етмирәм. О, өз ишини кенишләндирмәлидир. Биз бу саһәдә дә лазыми тәдбирләр көрәҹәјик.

Мән бүтүн рајонларын, бүтүн шәһәрләрин ичра һакимијјәти башчыларына, бүтүн назирликләрин рәһбәрләринә, бүтүн иш адамларына, фирма рәһбәрләринә — һамыја мүрачиәт едирәм ки, күчүмүзү, имканларымызы топлајыб гачғынлара лазыми көмәк көстәрмәлијик.

Сон вахтлар баш вермиш һадисәләрдән бә'зи гүввәләр Азәрбајҹанда дахили сабитлији позмаг үчүн истифадә едирләр. Биз буну көрүрүк. Һәмин гүввәләр, биринчи нөвбәдә Халг Чәбһәсинин гүввәләри вә башга гүввәләр ордуда тәхрибатла мәшғул олмуш, чәбһәјаны рајонлара кедәрәк әһалини јаландан горхудуб кери чәкилмәјә мәчбур етмишләр. Бу гүввәләрин бә'зиләри рајонларын ишғал олунмасына гәсдән имкан јаратмаға чәһд көстәрмишләр вә фүрсәтдән истифадә едәрәк өз фәалијјәтини давам етдирмәјә чан атырлар. Бунларын һамысы хәјанәтдир. Халгына хәјанәт едән, торпаға хәјанәт едән адам әсл хәјанәткардыр. Лакин бу бир адамын иши дејилдир, бунлар груплардыр, тәшкилатлардыр. Биздә белә мә'луматлар вар. Азәрбајҹанын бу вәзијјәтә дүшмәсинин әсас күнаһкарлары олан бу адамлар фүрсәти әлдән вермәјиб итирилмиш мөвгеләрини кери гајтармаг, гисас алмаг мәгсәди күдүрләр. Бунун үчүн онлар чох чиркин јоллара кедирләр вә чиркин ишләр көрүрләр. Адамлар арасында чүрбәчүр тәблиғат апармаға, халгы чашдырмаға, ичтимаи-сијаси сабитлији позмаға чәһдләр көстәрирләр.

Сон күнләр алынан мә'луматлар көстәрир ки, Халг Чәбһәсинин бә'зи дәстәләри, бә'зи тәшкилатлар јерләрдә адамлара силаһ пајлајырлар вә силаһлы үсјан галдырмаг фикринә дүшүбләр, һакимијјәти әлә кечирмәк нијјәтиндәдирләр. Һалбуки, һакимијјәт онларда иди. Амма сиз ону сахлаја билмәдиниз. Һеч кәс һакимијјәтинизин әлдән кетмәсинә чалышмырды. Әкәр сиз бу һакимијјәти сахлаја билмәдинизсә, өзүнүз гачдынызса, кери чәкилдинизсә, бунда ким тәгсиркардыр? Бәс инди нә истәјирсиниз?

Көтүрәк елә һәмин ијун һадисәләрини. Бу һадисәләрин нә үчүн вә нәдән баш вердијини тәһлил етмәк истәмирәм. Бу барәдә Милли Мәчлисин гәрары вар. Анчаг Баш назир Пәнаһ Һүсејнов ијунун 6-да исте'фа вериб, гачыб, индијә гәдәр тапылмыр.

Али Советин сədри Иса Гəмбəров ијунун 13-дə истеʼфа вериб. Азəрбајҹан Президенти Əбүлфəз Елчибəј ијунун 17-дə Бакыны тəрк едəрək кедиб вə индијəдəк Кələки кəндиндə јашајыр. Əкəр онлар күнаһкар дејилдиləрсə, һакимијјəти өзləриндə сахламаг фикриндə идиləрсə, нə үчүн истеʼфа вердиләр, нə үчүн гачдылар? Һалбуки, һакимијјət дə, дөвлət дə онларын əлиндə иди. Онлар һакимијјətдəн дə, дөвлətдəн дə, бүтүн имканлардан истифадə едиб Азəрбајҹанда сабитлик јаратмалы, вətəндаш мүһарибəсинин гаршысыны алмалы вə силаһлы гүввələри күчləндириб Азəрбајҹанын мүдафиəсини тəʼмин етмəли идиләр. Анҹаг буну етмədиләр. Она көрə етмədиләр ки, онлар һакимијјətə кələн күндəн дахилдə бир-бири илə мүбаризə апармаг, бир-бирини јыхмаг, бир-биринин вəзифəсини əлиндəн алмаг ниҹјətləри илə јашајыр, чүрбəчүр ганунсуз һəрəкətləрə јол верир, халгда наразылыг јарадырдылар. Она көрə дə бу һакимијјət өз-өзүнə јыхылыб кетмишдир.

Бир сөзлə, бу һакимијјəти онларын өзləри тəһвил вериб, өзləри чыхыб кедиблəр, онлары һеч кəс јыхмајыбдыр. Инди бу вəзијјətдə торпағы, Вətəни горумаг əвəзинə Халг Чəбһəсинин фүрсətдəн истифадə едиб ара гызышдырмасы, инсанлары чаш-баш салмасы, гачгын вəзијјətинə дүшəн адамлардан өз чиркин мəгсədləри үчүн истифадə едиб тəхрибатлар төрətмəси, дөвлət органларына гаршы тəблиғат апармасы нəјə лазымдыр? Һалбуки, Халг Чəбһəси торпағы горумаг, Вətəни горумаг мəгсədи илə јарадылмышды. Демək, белə чыхыр ки, беш илдəн бəри кедəн просеслəр инди дə давам едир. Бунлара сон гојмаг лазымдыр.

Буна көрə дə октјабрын 10-да Президент вəзифəсинин ичрасына башлајаркəн халга мүрачиətимдə дə билдирдим ки, мəн Президент кими Азəрбајҹан Республикасында сијаси дүнјабахышындан асылы олмајараг бүтүн гүввələри əл-əлə вериб Азəрбајҹаны бу ағыр вəзијјətдəн чыхармаға дəʼвət едирəм. Ола билсин ки, кимисə кимдənсə хошу кəлмир, биринин бир чүр, башгасынын ајры чүр дүнјакөрүшү вар, — бунларын һамысы кənара гојулмалыдыр. Ола биләр ки, тарихи бири бир чүр, башгасы ајры чүр төһлил етсин — бунлара сон гојулмалыдыр. Инди Азəрбајҹан үчүн бир амал, бир мəгсəд вар: Азəрбајҹаны

бу ағыр вəзијјətдəн хилас етмəк, онун əрази бүтөвлүјүнү, мүдафиəсини тəʼмин етмəк. Кимин əлиндəн нə кəлирсə, бу мəгсəд, бу амал наминə етмəлидир.

Һамымыз үчүн бир бөјүк мəфһум вар: Азəрбајҹан Республикасы, Азəрбајҹан халгы. Бу мəфһумун əтрафында һамы сых бирləшмəлидир. Азəрбајҹанын мүстəгиллији, мүдафиəси, əрази бүтөвлүјү тəʼмин едилдикдəн сонра ким һансы вəзифəни истəјирсə, кəлиб көтүрсүн. Анҹаг инди дуруб вəзифə давасы дөјмəк, бу фүрсətдəн, бу јазыг, мəзлум адамлардан, онсуз да ағыр бəлаја дүчар олмуш инсанлардан, гачгынлардан истифадə едиб тəблиғат апармаг, гисас əһвал-руһиҹјəси илə јашамаг — бунларын һамысы халгымыза хəјанətдир. Мəн баша дүшмүрəм, нəдəн өтрү гисас алмаг истəјирləр? Она көрə дə мəн Халг Чəбһəсинə вə башга сијаси гүввələрə хəбəрдарлыг едирəм ки, бу əмəлləриндəн əл чəксинləр. Азəрбајҹанын дөвлət ганунлары горуначагдыр, Азəрбајҹан дөвləти өзүнү вə республиканы горумаға гадирдир. Һесаб едирəм ки, бундан һəрə өзү үчүн нəтиҹə чыхармалыдыр. Биз белə һаллара јол вермəјəчəјик! Бунунла əлагədар мəн халга, һамыја — бүтүн сијаси партијалара, сијаси гүввələрə, Азəрбајҹаны севəн, Вətəнинə һөрмət бəсləјən бүтүн адамлара бир даһа мүрачиət едирəм: һамы гүввələри топлајыб бир һədəфə вурмалыдыр, Азəрбајҹаны мүдафиə етмəк, бу ағыр вəзијјətдəн чыхармаг лазымдыр.

Азəрбајҹанын игтисадијјатында да дағынтылар чохдур. Мəн буну дəфələрлə демишəм. Һазырда сənајемиз дə, кənд тəсəррүфатымыз да ағыр вəзијјətдədир. Бир тəрəфдəн, торпагларын бир һиссəси ишғал едилиб, дикəр тəрəфдəн, кənд рајонларында лазыми ишləр көрүлмəди, мəһсул јығылмады. Əлагədар назирликləр үзəрləринə дүшəн вəзифələри јеринə јетирмədиләр, рајон рəһбəрləри лазыми ишləри көрмədиләр. Игтисадијјатда да чətинликləримиз чохдур. Анҹаг һəм сənаједə, кənд тəсəррүфатында, һəм дə адамларын тəчһизаты саһəсиндə олан чətинликləри арадан галдырмаг мүмкүндүр. Халгымыз дөзүмлү халгдыр, бу ағыр вəзијјətə дөзəчəкдир. Ола биләр, аз јесин, ола биләр, нəјисə чатмасын, ола биләр, лазыми палтары олмасын. Лакин торпағы итирмək олмаз. Она көрə дə инди бүтүн гүввəләр чəлб

олунмалыдыр ки, һамымыз бирләшәк вә һамымыз Азәрбајчанын мүдафиәсини тә'мин едәк, јаранмыш вәзијјәтдән бирликдә чыхаг.

Бу бахымдан һесаб едирәм ки, ишғал олунмуш рајонларын әһалиси дә фәалијјәт көстәрмәлидир. Һәмин рајонларда чох гәһрәман, чәсур адамлар, һөрмәтли адамлар олубдур. Лачын рајонундан да, Кәлбәчәр рајонундан да, Дағлыг Гарабағын әразисиндән, Шушадан, Ағдамдан, Фүзулидән, Чәбрајылдан, Губадлыдан, Зәнкиландан олан һөрмәтли, нүфузлу шәхсләр, бу рајонларын әһалиси мүдафиә үчүн имканлара малик адамларын сәфәрбәр едилмәсиндә бизә көмәк етмәлидирләр. Бу рајонларын әһалиси арасындан бизим ордуда хидмәт етмәк имканы олан адамлары көтириб өзләри тәгдим етмәлидирләр. Белә етсәләр, сәфәрбәрликдә бурахылмыш сәһвләр дә, јәгин ки, олмаз, јахуд да аз олар.

Она көрә дә һәмин рајонларын һөрмәтли адамларына, вәтәндашларына мүрачиәт едирәм. Мән бу рајонларын сәлаһијјәтли нүмајәндәләри илә, — өзү дә беш-он нәфәрлә јох, бөјүк тәркибдә, һәр рајондан 500, 600, 700 нәфәрлик тәркибдә, — ајры-ајрылыгда көрүшмәјә һазырам. Онларла көрүшүб, бу рајонларын кери гајтарылмасы үчүн һансы тәдбирләри көрмәк барәдә мәсләһәтләшмәк әзминдәјәм вә дә'вәт едирәм ки, бу көрүшләр јахын күнләрдә тәшкил олунсун. Мән буна һазырам. Ејни заманда бүтүн башга нүфузлу шәхсләрин һамысы илә, бу ишдә иштирак етмәјә имканы олан һәр бир адамла көрүшмәјә һазырам. Бу күн мәнә хәбәр вердиләр ки, бөјүк бир дәстә — Әфганыстанда вурушмуш азәрбајчанлы дөјүшчүләр, тәхминән мин нәфәр адам мәнимлә көрүшмәк үчүн мүрачиәт едибләр. Мән онларла көрүшмәјә разылыг вермишәм. Онлар Азәрбајчанын мүдафиәси үчүн вурушмаға һазырдырлар. Бу јахшы тәшәббүсдүр. Арзу едәрдим ки, белә тәшәббүсләр давам етсин. Беләликлә, биз мүдафиә гүввәләримизи мөһкәмләндирәр, Азәрбајчанда милли һәмрә'лији, милли бирлији тә'мин едәрик. Анчаг бунларла јанашы, бизә кәлән мәктубларын, тәклифләрин һамысында биздән бир шеј тәләб олунур: ганун-гајданы мөһкәмләтмәк, тәләбкарлығы күчләндирмәк, чинајәткарлыға гаршы мүбаризәни чиддиләшдирмәк, һүгуг-мүһафизә органларында ганун-гајда јаратмаг, орду-ну мөһкәмләтмәк, ордуја гајғы көстәрмәк.

Бахмајараг ки, бә'зи сәбәбләрдән, ја горхаглыға көрә, јахуд пис ниҗҗәтләрә көрә ордунун ајры-ајры һиссәләриндән гачыб кедән адамлар вар, биз ордумуза, әскәрликдә олан адамлара һөрмәт етмәлијик, ордумузу һөрмәтлә, гајғы илә әһатә етмәлијик. Мән халгы буна дә'вәт едирәм. Бә'зи гәзетләр белә мә'лумат верирләр ки, куја бизим уғурсузлугларымыза сәбәб будур ки, ајры-ајры баталјонлар варды, онлар ләғв едилди. Бунлар һамысы јалан сөздүр. Онларын нечә баталјонлар олдуғу мә'лумдур, чохусу чинајәткар баталјондур. Онлар чәбһә бөлкәләриндә јерли әһалини гарәт етмәклә мәшғул олублар. Ермәни силаһлы гүввәләри илә әлагәјә кириб, вар-дөвләтимизи онлара сатмагла мәшғул олублар. Онларын адлары да мә'лумдур. Мән бу адлары чәкмәјә еһтијач көрмүрәм.

Онларын чоху Халг Чәбһәси илә, бә'зиләри башга гүввәләрлә бағлы олубдур. Бәдбәхтлик дә бурасындадыр ки, биз бу ики иллик мүстәғиллик дөврүндә Азәрбајчанда дөвләт структуру әсасында низами орду јаратмаг әвәзинә, ајры-ајры адамлар, ајры-ајры гүввәләр һәрәси өзүнә бир баталјон јарадыб, кедиб һарадаса балача бир кәнди куја алыб, куја бөјүк бир шүчаәт көстәрибдир. Әслиндә исә бунлар һеч бир нәтичә вермәјиб, бизи көтириб, бах, бу дағынты вәзијјәтинә чыхарыб.

Она көрә дә мән чүрбәчүр иттиһамлары тамамилә рәдд едирәм. Ким истәјирсә бизим мүдафиә гүввәләримиз мөһкәмләнсин, һамы бир мәркәздә — Мүдафиә Назирлијиндә, ордумузда чәмләнмәлидир. Ким орада гуллуг етмәк истәјирсә, кәлиб гуллуг етсин.

Ганун-гајданы, низам-интизамы мөһкәмләндирмәк үчүн бизә тәклифләр кәлир ки, Азәрбајчан мүһарибә шәраитиндәдир, буна көрә дә һәрби вәзијјәт е'лан етмәк лазымдыр. Јахуд бә'зиләри тәклиф едирләр ки, фөвгәл'адә вәзијјәт е'лан олунмалыдыр. Бу тәклифләрдә әсас вар. Мән бунлара да мүәјјән дәрәчәдә бәраәт газандырырам. Биз бу барәдә дүшүнүрүк. Анчаг күман едирәм ки, һәр бир шәхс өз вәтәндашлыг борчуну лајигинчә јеринә јетирәрсә, һәр бир азәрбајчанлы өз торпағына, вәтәнинә, өз елинә, обасына садиг галарса вә вәтәнини, торпағыны һәр шејдән үстүн тутарса, белә тәдбирләрә әл атмаға еһтијач олмајачагдыр.

Инди бүтүн сијаси гүввәләр бир мәгсәдә гуллуг етсәләр, дөвләтин әтрафында топлашыб, дөвләтчилик јолу илә, ганун-гајда јолу илә Азәрбајҹаны бу ағыр вәзијјәтдән хилас етмәк әзминдә олсалар, онда бу тәдбирләрә әл атмаг лазым кәлмәјәҹәкдир. Анҹаг ола биләр ки, вәзијјәт бизи белә тәдбирләрә дә әл атмаг мәҹбуријјәтинә кәтириб чыхарсын. Күман едирәм ки, әкәр биз милли һәмрә'јлијә, вәтәндаш бирлијинә, вәтәндаш һәмрә'јлијинә наил ола билсәк, бу тәдбирләрин һамысындан, шүбһәсиз, имтина едә биләрик вә онлара еһтијаҹ олмаз.

Бу фикирләрими сизә чатдырараг гејд етмәк истәјирәм ки, биз өз дипломатик, сијаси фәалијјәтимизи дә давам етдиририк вә давам етдирәҹәјик. Данышыглар јолу илә атәшкәсин давам етдирилмәсинә наил олмаға чалышаҹағыг. Мәсәләләрин сүлһ јолу илә һәлл едилмәсинә бундан сонра да үстүнлүк верәҹәјик. Анҹаг һәр бир вәтәндаш, һәр бир азәрбајҹанлы һисс етмәлидир ки, инди Вәтәни горумаг үчүн һәрә өз пајыны вермәлидир, һәрә өз јерини тапмалыдыр. Инди һәр кәс мүсәлләһ әскәр олмалыдыр. Бундан артыг вәзифә јохдур. Бүтүн галан проблемләр сонра һәлл едиләҹәкдир. Бүтүн дикәр проблемләр икинчи, үчүнчү сыраја кечмәлидир. Өн чәркәдә биринчи нөвбәдә бу проблем дурмалыдыр. Һамы онун әтрафында бирләшмәлидир.

Мән бә'зи ачы һәгигәтләри сизә чатдырараг, ејни заманда билдирмәк истәјирәм ки, доғрудан да, Азәрбајҹан халгынын потенсиалы — һәм гәһрәманлыг, һәм дөјүшкәнлик, һәм дә интеллектуал потенсиалы бөјүкдүр. Биз бу потенсиалдан сәмәрәли истифадә етмәлијик. Бу саһәдә зијалыларымыз даһа фәал чалышмалыдырлар. Онлар сәрһәд бөлкәләриндә, гачгынларын арасында, орду һиссәләриндә олмалыдырлар.

Бурада отуруб ah-вај етмәкдән, јахуд гејбәтлә мәшғул олмагданса, ајры-ајры мәсәләләрә чүрбәчүр гијмәт вермәкдәнсә кедиб һәрә бир чәбһә бөлкәсиндә, орду һиссәсиндә адамларын әһвалруһијјәсини, вәтәнпәрвәрлик һиссини галдырса, мүдафиә гүввәләринин мөһкәмләнмәсиндә иштирак етдикләрини көстәрә биләрләр.

Мән јенә дә әлли ил бундан әввәлки мүһарибә дөврүнә гајыдырам. О заман бизим зијалыларымыз — јазычылар, мәдәнијјәт

хадимләри, алимләр бу мәсәләләрдә чох фәал иштирак едирдиләр. Инди дә зијалыларымызы дә'вәт едирәм, чох хаһиш едирәм ки, бу ишә гошулсунлар. Анҹаг бир мәгсәдлә — адамларын фикрини, мә'нәвијјатыны дүзкүн истигамәтә јөнәлтмәк үчүн гошулсунлар, онлары чашдырмаг, ајры-ајры тәхрибат ишләри апармаг үчүн јох. Күман едирәм ки, бу јолда һамымыз бир олмалыјыг. Белә һесаб едирәм ки, дин хадимләри дә бу саһәдә өз ишләрини көрмәлидирләр. Азәрбајҹан халгынын зәнкин милли ән'әнәләри вар. Торпагларымызын е'тибарлы мүдафиәси үчүн бу ән'әнәләрдән истифадә олунмалыдыр.

Бир сөзлә, вәзијјәт ағырдыр, көркиндир. Анҹаг бу о демәк дејил ки, биз вәзијјәти чыхылмаз һесаб едирик. Хејр. Јенә дә дејирәм, бу күн Азәрбајҹанын бөјүк күчү, потенсиалы, халгымызын зәнкин гәһрәманлыг ән'әнәләри — бунларын һамысы бирләшдирилмәлидир. Бүтүн имканлардан истифадә едәрәк Азәрбајҹанын ишғал олунмуш торпагларыны кери гајтармаға бизим имканымыз вар.

Сизә бу фикирләримлә, бу арзуларымла мүраҹиәт едәрәк, һамынызы бу јолда фәдакар мүбаризәјә, Азәрбајҹанын мүдафиәсинә галхмаға дә'вәт едирәм вә һамыныздан тәшәббүс, әмәли фәалијјәт көзләјирәм. Диггәтинизә көрә саг олун, кеҹәниз хејрә галсын. Азәрбајҹан халгына һәјатын бу ағыр дөврүндә уғурлар диләјирәм. Саг олун!

II

ФӘСИЛ

АЗӘРБАЙЧАНЫ МУСТӘГИЛЛИК ЈОЛУНДАН КЕЧ БИР ГҮВВӘ ДӨНДӘРӘ БИЛМӘЗ

УЗАГКӨРӘН ДӨВЛӘТ СИЈАСӘТИНИН НӘТИЧӘСИ

Өлкәдә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсинә, "Талыш-Муган Республикасы" иддиасына сон гојулдугдан вә Ермәнистан Республикасы илә мүһарибә әмәлиҗјатлары мејданында атәшкәс е'лан олундугдан сонра Азәрбајҹан бир гәдәр раһат нәфәс алды. Инди довләтин сијаси мүстәгиллији илә бирбаша баглы олан игтисади мүстәгиллијини мөһкәмләндирмәк мәсәләләри илә јахындан мәшгул олмага шәраит варды. 1960—1980-чи илләрдә Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији илә республикада јарадылмыш јүксәк сәвиҗјәли игтисадиҗјат сонракы дөврдә тамамилә дагыдылмышды, сәнаједа вә кәнд тәсәррүфатында дәрин бөһран һөкм сүрүрдү. Азәрбајҹанын игтисадиҗјатыны галдырмаг, чох зәнкин тәбии еһтијатлар потенсиалыны һәрәкәтә кәтирмәк үчүн харичдән инвестисијаларын чәлб едилмәси зәрури иди. Бу мәгсәдлә Хәзәр дәнизинин Азәрбајҹан секторундакы бир сыра нефт јатагларынын биркә ишләнмәси мәсәләсинә даир дүнјанын ири өлкәләринин нефт ширкәтләри консорсиуму илә үч ил әрзиндә апарылан данышыглар баша чатдырылмыш, кәркин әмәјин нәтичәси олан, "Әсрин мүгавиләси" ады верилмиш бојүк Сазиш имзаланмаг үчүн һазыр вәзиҗјәтә кәтирилмишди.

Сазишин әһатә етдији јатагларын нефт еһтијаты 500 милјон тондан артыг гиҗмәтләндирилирди. Јатагларын ишләнилмәси үчүн лазым олан инвестисијаларын 80 фаизинин консорсиум тәрәфиндән гојулмасы, Сазиш гүввәјә миндикдән сонра илк нефтин 18 ај әрзиндә чыхарылмасы, әсас јатагларда нефт һасилатына 48 ајдан кеч олмајараг башланмасы вә Азәрбајҹан нефтинин бејнәлхалг базара сәмәрәли јолла чыхмасыны тә'мин едән нефт кәмәри тикин-

тисинин 54 ај әрзиндә башa чатдырылмасы нәзәрдә тутулурду. Сазишә көрә Азәрбајчан нефт јатагларынын истисмарына нәзарәт вә истисмарын идарә едилмәси һүгугуну өзүндә сахламышды. Имзаланачаг Сазишин шәртләри кәлирли нефтин 80 фаизинин Азәрбајчана чатмасыны, әлавә олараг, нефт илә биркә чыхан вә еһтијатлары 55 милјард кубметр һәчминдә гијмәтләндирилән сәмт газынын республикамыза верилмәсини тә'мин едирди. Консорсиумла багланан сазишин әһатә етдији саһәдә 90 милјард кубметр һәчминдә гијмәтләндирилән азад газ јатагларынын истисмары Азәрбајчанын мүстәсна сәлаһијјәтиндә сахланылыр вә бу да Сазишин игтисади сәмәрәсини даһа да артырырды.

1994-чү ил сентјабрын 20-дә "Күлүстан" сарајы Азәрбајчан, АБШ, Бөјүк Британија, Русија, Норвеч, Түркијә вә Сәудијјә Әрәбистанынын дөвләт бајраглары илә бәзәдилмишди. Хәзәр дәнизинин Азәрбајчан секторундакы "Азәри", "Чыраг" јатагларынын вә "Күнәшли" јатағынын дәринликдә јерләшән һиссәсинин биркә ишләнмәси һаггында Азәрбајчан Республикасынын Дөвләт Нефт Ширкәти илә һәмин өлкәләрин нефт ширкәтләри арасында Сазишин имзаланмасы мүнасибәтилә тәнтәнәли мәрасим кечирилирди. Бу тарихи һадисәдә иштирак етмәк үчүн бир сыра өлкәләрин нүмајәндә һеј'әтләри, консорсиума дахил олан ширкәтләрин рәһбәрләри, харичи дипломатлар Бакыја кәлмишдиләр.

Мәрасимә топлашанлар Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијеви сәмими саламладылар. Һејдәр Әлијев Сазишин имзаланмасы мәрасимини ачараг данышыгларын кедишиндән әтрафлы данышды, харичи нефт ширкәтләри илә мүгавиләнин Азәрбајчан үчүн әһәмијјәтини изаһ етди.

ХӘЗӘР ДӘНИЗИНИН АЗӘРБАЈЧАН СЕКТОРУНДАКЫ "АЗӘРИ", "ЧЫРАГ" ЈАТАГЛАРЫНЫН ВӘ "КҮНӘШЛИ" ЈАТАҒЫНЫН ДӘРИНЛИКДӘ ЈЕРЛӘШӘН ҺИССӘСИНИН ХАРИЧИ НЕФТ ШИРКӘТЛӘРИ КОНСОРСИУМУ ИЛӘ БИРКӘ ИШЛӘНМӘСИ ҺАГГЫНДА САЗИШИН ИМЗАЛАНМАСЫ МҮНАСИБӘТИЛӘ 1994-ЧҮ ИЛ СЕНТЈАБРЫН 20-ДӘ "КҮЛҮСТАН" САРАЈЫНДА КЕЧИРИЛМИШ ТӘНТӘНӘЛИ МӘРАСИМДӘ АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН НИТГИ

Ханымлар вә чәнаблар, һөрмәтли гонаглар!

Бу күн Азәрбајчан Республикасынын һәјатында тарихи бир һадисә баш верир, Хәзәрин Азәрбајчан Республикасына аид секторунда "Азәри", "Чыраг" нефт јатагларынын вә "Күнәшли" нефт јатағынын бир һиссәсинин мүштәрәк ишләнмәси һаггында Азәрбајчан Республикасынын Дөвләт Нефт Ширкәти илә харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри арасында үч ил давам едән данышыглар сона чатмыш вә мүштәрәк ишләр апарылмасы үчүн мүгавиләнин лајиһәси һазырланыб тәгдим едилмишдир.

Бу күн биз Азәрбајчанын пајтахтында, Бакыда, бу көзәл "Күлүстан" сарајында мүгавиләнин имзаланмасы мәрасиминә топлашмышыг. Мүгавиләнин имзаланмасы илә әлагәдар олараг Бакыја харичи өлкәләрдән дөвләт нүмајәндәләри, гонаглар кәлмишләр. Бакыја, бу мәрасимдә иштирак етмәјә кәлән гонагларымызын һамысыны үрәкдән саламлајыр, онлара "Хош кәлмисиниз!" дејирәм.

Азәрбајчан Дөвләт Нефт Ширкәтинин харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри илә апардығы данышыглар бу өлкәләрин дөвләт вә һөкумәтләринин һимајәси алтында олмуш вә онлар тәрәфиндән дәстәкләнмишдир. Мүгавиләнин имзаланмасы мәраси-

минә харичи өлкәләрин нүмајәндә һеј'әтләри кәлмишләр. Бу мәрасимдә иштирак едән Америка Бирләшмиш Штатларынын, Русија Федерасијасынын, Бөјүк Британија Краллығынын, Түркијә Чүмһуријјәтинин, Норвечин нүмајәндә һеј'әтләрини үрәкдән саламлајыр, онлара "Хош кәлмисиниз!" дејирәм.

Бу тарихи мәрасимдә иштирак едән Түркијә Чүмһуријјәтинин дөвләт назири һөрмәтли Нәчмәддин Чөбһәрини саламлајырам. Бөјүк Британија Краллығынын енеркетика назири һөрмәтли чәнаб Тимоти Еггары саламлајырам. АБШ енеркетика назирининин мүавини һөрмәтли чәнаб Уилјам Уајты саламлајырам. Норвеч дөвләти сәнаје вә енеркетика назирининин биринчи мүавини һөрмәтли чәнаб Гуннар Мурвангы саламлајырам. Русија Федерасијасынын Јанаҹаг вә Енеркетика Назирлији Баш Идарәсинин рәиси һөрмәтли чәнаб Станислав Пугачы саламлајырам. Бу мәрасимдә иштирак етмәк үчүн зәһмәт чәкиб Бакыја кәлән вә бизим сыраларымызда олан Бөјүк Британија парламентинин үзвләрини, Инкилтәрә — Азәрбајҹан Достлуғу Чәмијјәтинин нүмајәндә һеј'әтини саламлајырам. Бизим мәрасимдә иштирак едән Ислам Инкишаф Банкынын президенти һөрмәтли чәнаб Осам Чәфәр Факиһи саламлајырам. Азәрбајҹандакы дипломатик корпусун нүмајәндәләрини, һөрмәтли сәфирләри, бејнәлхалг тәшкилатларын нүмајәндәләрини вә рәһбәрләрини саламлајырам.

Азәрбајҹан Дөвләт Нефт Ширкәти харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри илә вә онларын сонрадан бирләшдикләри консорсиум илә үч ил мүддәтиндә данышыглар апармыш, мүгавиләнин *лајиһәсини бирликдә* һазырламышлар. Бу бөјүк нефт ширкәтләринин нүмајәндә һеј'әтләри бизим бүкүнкү мәрасимдә иштирак едирләр. Мән онлары үрәкдән саламлајырам. "АМОКО" ширкәтинин президенти чәнаб Уилјам Лаурини саламлајырам. "Би-Пи" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы, ширкәтин президенти чәнаб Чон Брауну саламлајырам. "Статојл" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы чәнаб Јоһан Ник Волду саламлајырам. "ЛУКојл" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы, ширкәтин президенти чәнаб Ваһид Әләкбәров саламлајырам. "МакДермотт" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы чәнаб Уилјам Витниси саламлајырам. "Пеннзојл" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы, ширкәтин президенти чәнаб Томас Һамилтону саламлајырам. "Ремко" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы, ширкәтин президенти Стивен Ремпону саламлајырам. "Түркијә Петроллери" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы чәнаб Сидги Сәнчәри саламлајырам. "ЈУНОКАЛ" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы, *ширкәтин президенти чәнаб Чон Амели* саламлајырам. "Делта интәнәшнл" ширкәтинин нүмајәндә һеј'әтини, онун башчысы, ширкәтин президенти чәнаб Фатеһ әл-Албаны саламлајырам.

Һөрмәтли ханымлар вә чәнаблар!

Нефт Азәрбајҹан Республикасынын вә Азәрбајҹан халғынын ән бөјүк милли сәрвәтидир. Азәрбајҹан гәдим дөврләрдән нефт дијарыдыр, нефт вә газ кими тәбии сәрвәтләрә маликдир. Буна көрә дә Азәрбајҹаны "Одлар дијары" адландырырлар. Азәрбајҹанда нефт чыхарылмасы, ондан истифадә едилмәси, нефтин е'мал олунмасы бөјүк тарихә маликдир. 1847-чи илдә Азәрбајҹанда — Бакыда, Бибиһејбәтдә илк дәфә олараг нефт фонтан вурмушдур. Азәрбајҹанда нефтин сәнаје үсулу илә чыхарылмасы просеси дә о вахтдан башланмышдыр. 1872-чи илдә Нобел гардашлары Бакыда илк нефт ширкәти јаратмышлар вә бунунла да Азәрбајҹан нефтиндән истифадә етмәк үчүн харичи өлкәләрин фирмалары, харичи капитал өлкәмизә кәлмәјә башламышдыр.

Беләликлә, XIX әсрин икинчи јарысында бир сыра дүнја өлкәләри, инкишаф етмиш дөвләтләрин фирмалары Азәрбајҹанда, Бакыда *нефт чыхарылмасына бөјүк мараг көстәрмишләр*. Һәмин әсрин сонундан е'тибарән Бакы нефтинин чыхарылмасы үчүн бир чох харичи өлкәләрин ширкәтләри фәалијјәтә башламышлар. 1872-чи илдә Азәрбајҹанда 26 мин тон нефт чыхарылмышдыр. Чари әсрин әввәлиндә, 1900-чү илдә Азәрбајҹанда артыг 10 милјон тон нефт һасил олунмушдур ки, бу да Русијада чыхарылан нефтин 95 фаизини, дүнјада чыхарылан нефтин исә 50 фаизини тәшкил етмишдир. XX әсрин биринчи 20 илиндә дә Азәрбајҹанда харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри вә јерли саһибкарлар Бакы нефтинин чыхарылмасы, е'малы үчүн чох бөјүк фәалијјәт көстәрмишләр вә Азәрбајҹанда нефт сәнајеси инкишаф етмишдир.

Бу дөврү шәрти олараг Азәрбајҹанда нефт сәнајеси тарихинин биринҹи мәрһәләси адландырмаг олар. Һәмин дөврдә Бакы нефтиндән бүтүн дүнјада истифадә едилмишдир. Азәрбајҹан нефти харичи өлкәләрин ширкәтләринә бөјүк мәнфәәт кәтирмишдир. Азәрбајҹанда бөјүк саһибкарлар мејдана чыхмыш, онлар күлли мигдарда мәнфәәт әлдә етмишләр. Һәмин дөврдә Азәрбајҹан нефт сәнајесинин инкишафы Бакынын, үмумијјәтлә, Азәрбајҹанын инкишафына бөјүк тәкан вермишдир. Азәрбајҹанын пајтахты Бакы бөјүк сәнаје шәһәринә чеврилмиш вә о вахтлар Русија императорлуғунун әразисиндә ән ири сәнаје мәркәзләриндән бири олмушдур. Гәдим тарихә малик олан Бакымыз һәмин дөврдә јени сима кәсб етмиш, кенишләнмиш, көзәлләшмишдир вә бурада о вахтын тәләбләринә ујғун мүасир биналар, истеһсал мүәссисәләри, заводлар, дикәр сәнаје објектләри тикилмишдир. Бу күн биз һәмин мәрһәләдә көрүлмүш ишләри лајигинҹә гијмәтләндирмәли вә Азәрбајҹанын, Бакынын инкишафында нефтимизин бөјүк рол ојнадығыны гејд етмәлијик.

1918-ҹи илдә өлкәмиздә демократик дөвләт јарадылмыш, Азәрбајҹан өз мүстәгиллијини әлдә етмиш, ики илә јахын мүддәтдә мүстәгил дөвләт кими јашамыш, бу дөвләт халгымыза мәнсуб олан сәрвәтләрдән онун рифаһы наминә истифадә едилмәси үчүн сә'јләр көстәрмишдир. Лакин тәәссүфләр олсун ки, бу сә'јләр истәнилән нәтиҹәни вермәмишдир. Чүнки 1920-ҹи илдә Азәрбајҹан демократик дөвләти сүгута уғрамышдыр.

Һәмин ил Азәрбајҹанда совет сосиалист һакимијјәти гурулмушдур. Бундан сонра 70 ил әрзиндә Азәрбајҹан һәмин гурулуш шәраитиндә, Совет Иттифагынын тәркибиндә олмушдур. Азәрбајҹан халгынын ән бөјүк сәрвәти олан нефтдән Совет Иттифагынын мәнафеји наминә истифадә едилмишдир. Һәмин дөврү Азәрбајҹанын нефт сәнајесинин һәјатында икинҹи дөвр адландырмаг олар. Бу дөврдә Азәрбајҹанын нефт сәнајеси сүр'әтлә инкишаф етмишдир. Совет Иттифагынын сәнајесинин вә игтисади гүдрәтинин, сәнаје потенсиалынын инкишафы үчүн Азәрбајҹанын нефт сәнајеси чох лазымлы олдуғуна көрә бураја бөјүк сә'јләр јөнәлдилмишдир. Одур ки, Азәрбајҹанда нефт сәнајесинин инкишафында мүһүм наилијјәтләр газанылмышдыр.

О дөврдә Азәрбајҹан нефтчиләринин бөјүк ордусу јаранмышдыр. Азәрбајҹан нефт вә газ сәнајеси сүр'әтлә инкишаф етмиш, бөјүк мүәссисәләр инша олунмушдур. Нефт саһәсиндә бөјүк елм очаглары, елми тәдгигат институтлары јарадылмышдыр. Нефт сәнајеси үчүн јүксәк сәвијјәли мүтәхәссисләр һазырламаг мәгсәди илә институт, инди Нефт Академијасы адландырылан институт ачылмышдыр. Азәрбајҹан нефтчиләри, мүтәхәссисләри, алимләри, бир сөзлә, нефт саһәсиндә чалышан бүтүн адамлар республиканын нефт сәнајесинин инкишафы үчүн фәдакарчасына ишләмиш, Азәрбајҹанын тарихинә шанлы сәһифәләр јазмышлар.

Дедијим кими, Азәрбајҹан нефтиндән онун өзүнүн дејил, бүтүн Совет Иттифагынын инкишаф етмәси үчүн истифадә олунмушдур. 1941—1945-ҹи илләрин Икинҹи дүнја мүһарибәси дөврүндә Азәрбајҹан нефти бүтүн өлкәдә чыхарылан нефтин 75 фаизини тәшкил етмишдир. Һәм дә Азәрбајҹанын нефт сәнајеси, бизим нефтчиләримиз бүтүн дүнја үчүн тәһлүкәли олан алман фашизминин мәғлубијјәтә уғрадылмасында, мәһв едилмәсиндә бөјүк хидмәт көстәрмишләр.

Совет Иттифагынын һәр јериндә јени нефт јатагларынын ашкара чыхарылмасында, онларын истисмар едилмәсиндә Азәрбајҹанын нефт саһәсиндә чалышан алимләринин, мүтәхәссисләринин, нефтчиләримизин күчлү фәалијјәти олмушдур. Тәсадүфи дејилдир ки, онларын сә'јләри вә әмәји сајәсиндә Совет Иттифагы әразисиндә ашкара чыхарылан јени нефт јатаглары "Икинҹи Бакы", "Үчүнҹү Бакы" вә "Дөрдүнҹү Бакы" адландырылмышдыр. Русијанын ән бөјүк нефт јатаглары олан Сибир, Түмен јатагларынын кәшф вә истисмар олунмасында, орада бөјүк нефт вә газ комплексләринин јарадылмасында Азәрбајҹан нефтчиләринин әвәзсиз хидмәтләри вар вә индијәдәк дә онлар һәмин бөлкәләрдә чалышан нефтчиләрин әксәријјәтини тәшкил едирләр.

Бу күн мән бүтүн бу мә'луматлары гонагларымыза чатдырмағы, Азәрбајҹан халгына бир даһа хатырлатмағы лазым билирәм. Чүнки бунларын һамысы Азәрбајҹан халгынын фәхридир, шөһрәтидир, халгымызын, нефтчиләримизин дүнја игтисадијјатына көстәрдикләри бөјүк хидмәтләрдән хәбәр верир.

Азәрбајҹан нефтчиләринин бөјүк наилијјәтләриндән бири дә ондан ибарәтдир ки, онлар Хәзәрдә нефт чыхарылмасы үчүн чох чалышмышлар. Бу сащәдә истәр 20-чи илләрин әввәлләриндә, истәрсә дә 30-чу илләрдә бир чох ады млар атылмыш, лакин Хәзәр дәнизиндә бол нефт чыхарылмасына 1949-чу ил нојабрын 7-дән башланмышдыр. Һәмин күн Хәзәрин инди Нефт Дашлары адландырдығымыз сащәсиндә нефт гујусу илк дәфә фонтан вурмушдур.

Азәрбајҹанын дәниз нефтчиләринин тәчрүбәси өтән 45 ил әрзиндә истәр кечмиш Совет Иттифагында, истәрсә дә дүнјанын бир чох өлкәләриндә дәнизин дәрин гатларындан нефт чыхарылмасы үчүн өрнәк олмушдур. Азәрбајҹан алимләринин, нефтчиләринин бу сащәдә хидмәтләри бөјүкдүр.

Билдијиниз кими, үч ил бундан габаг халгымыз өз азадлығыны әлдә етмиш, Азәрбајҹан мүстәгил республика олмушдур. Азәрбајҹан халгы өз талејинин сащибинә чеврилмишдир. Халгымыз өз тәбии сәрвәтләриндән өзү истәдији кими истифадә етмәк имканлары газанмышдыр. Беләликлә, Азәрбајҹанын һәјатында јени дөвр башланмышдыр. Нефт сәнајемизин тарихиндә дә шәрти олараг үчүнчү мәрһәләнин бүнөврәси гојулмушдур. Инди биз јени мәрһәләдә мүстәгил Азәрбајҹан Республикасынын ирадәсини ифадә едәрәк, онун өз тәбии сәрвәтләриндән истифадә етмәси үчүн лазыми тәдбирләр көрүрүк. Сон үч ил әрзиндә харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри илә данышыглар апарылмыш вә сазишләр әлдә едилмишдир.

Бу күн, бу тарихи күндә, Азәрбајҹанда нефтин сәнаје үсулу илә һасил вә е'мал едилмәсинә башландығы дөврдән тәхминән 150 ил сонра, мән Азәрбајҹан нефтчиләринин бүтүн нәсилләринә, республикамызын нефт сащәсиндә чалышан алимләринин, мүтәхәссисләринин, мүһәндисләринин вә фәһләләринин һамысына бу дөврдә тәбии сәрвәтләримизи чыхарыб халгымызын рифаһынын мүәјјән гәдәр јахшылашмасына сә'j көстәрдикләринә көрә, фәдакар әмәкләринә көрә, бөјүк елми кәшфләринә көрә тәшәккүрүмү билдирирәм вә онлары индијәдәк газандыглары наилијјәтләр мүнасибәтилә үрәкдән тәбрик едирәм.

Азәрбајҹанда нефтин сәнаје үсулу илә истеһсалына башландығы вахтдан индијәдәк өлкәмизин әразисиндә јерин тәкиндән — гуруда вә суда 1 милјард 325 милјон тон нефт чыхарылмышдыр. Хәзәрин Азәрбајҹана аид һиссәсиндә 45 илдә 400 милјон тон нефт һасил едилмишдир. Бу мүддәтдә ејни заманда 400 милјард кубметрәдәк газ чыхарылмышдыр. Бүтүн бунлар бөјүк наилијјәтләрдир вә кәләчәкдә Азәрбајҹан Республикасынын игтисадијјатынын, нефт сәнајесинин инкишафы үчүн бөјүк әсас вә тәмәлдир.

Биз өтән дөврләрдә нә гәдәр чох нефт чыхарсаг да, нә гәдәр бөјүк наилијјәтләр әлдә етсәк дә, бир һәгигәти нәзәрә чарпдырмалыјыг ки, сон вахтларадәк, ја'ни Азәрбајҹанын мүстәгиллији әлдә олунан дөврәдәк халгымыз һеч вахт өз тәбии сәрвәтләринин сащиби олмамышдыр. 1920-чи илә гәдәр нефтимиз һәм харичи нефт ширкәтләри тәрәфиндән, һәм дә Азәрбајҹанын өз сащибкарлары тәрәфиндән һасил едилсә дә, Азәрбајҹанын, хүсусән Бакынын инкишафы үчүн бөјүк ишләр көрүлсә дә, халг бу сәрвәтин сащиби дејилди.

1920-чи илдән башлајараг, Азәрбајҹанын һәјатында чох бөјүк дәјишикликләр баш вермишдир. Азәрбајҹан игтисадијјаты инкишаф етдирилмиш, республикада нәһәнк сәнаје потенсиалы, елми потенсиал јарадылмыш, нефт сәнајемиз бөјүк тарихи јол кечмишдир. Анчаг јенә дә Азәрбајҹан өз нефтинин јеканә вә там сащиби олмамышдыр. Бүтүн бу сәрвәтләримиз өзүмүзә јох, совет дөвләтинә мәхсус олмушдур. Инди исә биз јени бир мәрһәләдә јашајырыг. Азәрбајҹан Республикасы мүстәгил дөвләтдир. Азәрбајҹан халгы өз тәбии сәрвәтләринин сащибидир. Бу сәрвәтләрдән нечә истифадә едилмәсини халгымызын өзү сәрбәст сурәтдә мүәјјәнләшдирир.

Нефт јатагларымызын мүштәрәк ишләнмәси һаггында Азәрбајҹан Дөвләт Нефт Ширкәти илә харичи өлкәләрин апарычы нефт ширкәтләри арасында данышыглар үч ил әрзиндә мәһз бу принсипләр әсасында апарылмышдыр. Шүбһәсиз, данышыглар һамар јолла кетмәмишдир. Бурада чәтинликләр дә олмушдур, енишләр вә јохушлар да. Лакин данышыглар, нәһајәт, баша чатдырылмышдыр. Харичи өлкәләрин зәнкин тәчрүбәли бөјүк нефт

ширкәтләринин Азәрбајҹан нефтинә марағы тәбии һалдыр вә биз буну мәмнуниҝјәтлә гәбул етмишик. Елә өзүмүз дә буна бөјүк мараг көстәрмишик вә көстәририк.

Кечмиш дөврләрдән фәргли олараг, инди бу мәсәләләр барәдә Азәрбајҹан Республикасы һәр бир өлкә илә, о ҹүмләдән бу нефт ширкәтләринин мәнсуб олдуглары өлкәләрлә, харичи дөвләтләрин нефт ширкәтләри илә мүстәгил сурәтдә данышыглар апарыр вә данышыгларда өз принсипләринин гәбул едилмәсинә чалышыр. Хәзәрин Азәрбајҹана аид секторундакы "Азәри" вә "Чыраг" нефт јатагларынын, "Күнәшли" нефт јатағынын бир һиссәсинин мүштәрәк ишләнмәси һаггында мүгавилә Азәрбајҹан Дөвләт Нефт Ширкәти илә харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри арасында данышыглар нәтиҹәсиндә, нәһајәт, һазырланыб баша чатдырылмышдыр. Бу мүгавилә мәнә, Азәрбајҹан Президентинә тәгдим едилмишдир. Сизә мә'лум олдуғу кими, сентјабрын 14-дә мүгавиләнин лајиһәси тәһлил едилдикдән сонра мән онун Азәрбајҹан Дөвләт Нефт Ширкәти тәрәфиндән имзаланмасы һаггында фәрман вермишәм. Харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри дә лајиһәнин имзаланмасы һаггында гәрар гәбул етмишләр. Бу ширкәтләрин мәнсуб олдуглары өлкәләрин дөвләт рәһбәрләри дә хејир-дуа вермишләр. Бүтүн бунларын нәтиҹәсиндә инди биз бураја, мүгавиләнин имзаланмасы мәрасиминә топлашмышыг.

Ачыг демәк истәјирәм, мүгавиләдә Азәрбајҹан тәрәфинин истәк вә арзуларынын һеч дә һамысы өз әксини тапмамышдыр. Лакин биз баша дүшүрүк ки, һәр һансы бир мүгавилә һәр ики тәрәфин мәнафеләрини тә'мин етмәлидир. Гәрб нефт ширкәтләринин консорсиуму өз мәнафеләрини тә'мин етмәјә чалышмыш, Азәрбајҹан Дөвләт Нефт Ширкәти исә Азәрбајҹан Республикасынын милли мәнафеләрини тә'мин етмәјә сә'ј көстәрмишдир. Дејә биләрәм ки, көрүлән бөјүк вә көркин ишин нәтиҹәсиндә, тәрәфләрин мәсәләјә јүксәк мәс'улиҝјәтлә јанашмасы нәтиҹәсиндә, нәһајәт, һәр ики тәрәфин мәнафеләринә чаваб верән лајиһә һазырланмышдыр. Она көрә дә мән бу күн имзаланачаг мүгавиләни Азәрбајҹан Республикасынын индиси вә көләҹәји үчүн игтисади бахымдан мәнфәәтли һесаб едирәм вә онун имзаланмасына гәрар вермишәм.

Биз белә бир аддым атмагла Азәрбајҹанын дүнја үчүн, дүнја игтисадиҝјаты үчүн ачыг өлкә олдуғуну нүмајиш етдиририк. Биз бу мүгавиләни имзаламагла Азәрбајҹан Республикасынын суверен һүгугларынын бәргәрар олдуғуну, Азәрбајҹанын там мүстәгил дөвләт олдуғуну, халгымызын өз сәрвәтләринә өзүнүн саһиб олдуғуну дүнјаја бир даһа нүмајиш етдиририк. Биз мүгавиләни имзаламагла Азәрбајҹан Республикасы илә дүнјанын инкишаф етмиш дөвләтләри, онларын ән бөјүк ширкәтләри арасында әлагәләр јарадыр, Азәрбајҹан игтисадиҝјатынын дүнја игтисадиҝјатына, азад базар игтисадиҝјатына гошулмасы үчүн әсас јарадырыг. Биз бу мүгавиләни имзаламагла дүнјаја бир даһа нүмајиш етдиририк ки, мүстәгил Азәрбајҹан Республикасы демократик вә һүгуги дөвләтдир, Азәрбајҹанда демократик принсипләрин бәргәрар олмасы вә инкишаф етмәси үчүн кениш мејдан ачылмышдыр, Азәрбајҹан Республикасы базар игтисадиҝјаты јолу илә кетмәк әзминдәдир. Бу мүгавиләнин имзаланмасы базар игтисадиҝјатынын Азәрбајҹанда һәјата кечирилмәси үчүн илк бөјүк аддымдыр. Биз бу мүгавиләни имзаламагла харичи өлкәләрдән Азәрбајҹана инвестисија гојулмасы үчүн бөјүк јол ачырыг, дикәр саһәләрдә чалышан ширкәтләрин дә Азәрбајҹанда фәалиҝјәт көстәрмәси үчүн зәмин јарадырыг, мүстәгил Азәрбајҹан Республикасынын игтисадиҝјатында вә иҹтимаи-сијаси һәјатында һөкм сүрән сабитлији дүнјаја бир даһа нүмајиш етдиририк. Биз бу мүгавиләни имзаламагла мүгавиләдә иштирак едән ширкәтләрин мәнсуб олдуглары бөјүк өлкәләрлә — Америка Бирләшмиш Штатлары, Русија, Инкилтәрә, Түркијә, Норвеч кими дөвләтләрлә достлуг әлагәләринин, игтисади әмәкдашлығын вә үмумиҝјәтлә, бүтүн саһәләрдә әлагәләрин мөһкәмләнәчәјинә үмид бәсләјирик.

Беләликлә, мүгавиләнин имзаланмасы үчүн көзәл шәраит јаранмышдыр вә биз бу күн бөјүк бир һадисәнин шаһидијик. Мүгавиләнин имзаланмасы Азәрбајҹан Республикасынын һәјатында, игтисадиҝјатында вә хүсусән нефт сәнајесиндә јени бир мәрһәлә ачыр. Мүгавилә 30 ил мүддәтинә бағланыр. Демәли, гаршымызда узун бир јол вар вә бөјүк ишләр, бөјүк вәзифәләр дурур. Мүгавиләни һазырлајанлар јахшы билирләр, лакин мән

бураја топлашанлара, бүтүн Азәрбајҹан халгына бәјан етмәк истәјирәм ки, бу мүгавиләнин бағланмасы нә гәдәр чәтин идисә, онун һәјата кечирилмәси ондан да чәтин олачагдыр. Мүгавиләнин һәр ики тәрәф үчүн, о чүмләдән Азәрбајҹан халгы үчүн, мүстәгил Азәрбајҹан Республикасы үчүн мәнфәәти вә мүсбәт нәтичәләри онун ардычыл сурәтдә ичрасындан асылыдыр. Мүгавилә икитәрәфли һәрәкәт олан јола бәнзәјир: кәрәк һәр ики тәрәф ејни сүр'әтлә һәрәкәт етсин. Шүбһәсиз ки, бурада харичи нефт ширкәтләринин үзәринә чох бөјүк вәзифәләр дүшүр. Үмидвар олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, һәмин ширкәтләр вә онларын мәнсуб олдуглары өлкәләрин дөвләт органлары бу мүгавиләнин һәјата кечирилмәси үчүн вахтында лазыми тәдбирләр көрәчәкләр.

Азәрбајҹан Республикасынын үзәринә дүшән вәзифәләр даһа чәтин, даһа ағырдыр. Билирсиниз ки, Азәрбајҹан игтисадијјаты ағыр бөһран ичәрисиндәдир. Нефт сәнајесиндә дә бөјүк чәтинликләр јаранмышдыр. Мәһз бу бөһрандан чыхмаг, Азәрбајҹан игтисадијјатыны инкишаф етдирмәк, халгымызын рифаһыны гыса мүддәтдә лазыми сәвијјәјә галдырмаг үчүн һамы әл-әлә вериб мүгавиләнин һәјата кечирилмәсинә чалышмалыдыр. Үмидварам ки, Азәрбајҹанын гәһрәман вә тәчрүбәли нефтчиләри, алимләри, мүтәхәссисләри, игтисадијјатымызда бу саһә илә мәшғул олан шәхсләр, бир сөзлә, һамы бу вәзифәни ән бөјүк, ән шәрәфли вәзифә кими гәбул едиб, онун һәјата кечирилмәсинә чалышачагдыр. Мән Азәрбајҹан Президенти кими, бу мүгавиләнин имзаланмасына гәрар верәрәк өз мәс'улијјәтими һисс едирәм, сизә сөз верирәм ки, онун һәјата кечирилмәси үчүн әлимдән кәләни әсиркәмәјәчәјәм.

Бу күн бу тәнтәнәли вә мөһтәшәм мәрасимдә мән Азәрбајҹан нефтчиләрини, Азәрбајҹан халгыны, бүтүн Азәрбајҹан вәтәндашларыны бу әламәтдар тарихи һадисә мүнасибәтилә тәбрик едирәм. Азәрбајҹан Дөвләт Нефт Ширкәтинин бу саһәдә чалышан нүмајәндә һеј'әтинин әмәјини, үмумијјәтлә, ширкәтин бу саһәдә көрдүјү ишләри гијмәтләндирирәм вә онлары наил олдуглары мүвәффәгијјәтләр мүнасибәтилә тәбрик едирәм. Бу мүгавиләнин һазырланыб баша чатдырылмасы үчүн бөјүк ишләр

көрмүш олан харичи өлкәләрин нефт ширкәтләри консорсиумунун рәһбәрләрини, һәмин ширкәтләрин ишчиләринин һамысыны үрәкдән тәбрик едир, онлара хош арзуларымы јетирир вә әмин олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, әмәкдашлығымыз уғурлу олачагдыр.

Харичи нефт ширкәтләринин мәнсуб олдуглары өлкәләрин — АБШ-ын, Русијанын, Бөјүк Британијанын, Түркијәнин, Норвечин дөвләт вә һөкумәт башчыларыны бу һадисә мүнасибәтилә үрәкдән тәбрик едирәм.

Биз бу мүгавилә әсасында сых бирләшир, бөјүк әмәкдашлыға башлајырыг вә мән шүбһә етмирәм ки, әмәкдашлығымыз уғурлу олачагдыр, буна манечилик төрәдән бүтүн гүввәләр дәф едиләчәкдир, мүстәгил Азәрбајҹан Республикасы өз талејинин, өз сәрвәтләринин саһиби кими, бу әмәкдашлыг сајәсиндә дүнја бирлијиндә, дүнја игтисади бирлијиндә өз лајигли јерини тутачагдыр.

Сизи, бу мәрасимә топлашанлары, бүтүн бу мәсәләләрә мүсбәт мараг көстәрәнләрин һамысыны бир даһа үрәкдән тәбрик едир, мүгавиләнин имзаланмасы үчүн хејир-дуа верирәм. Хејирли олсун, уғурлу олсун! Азәрбајҹан халгынын хошбәхт кәләчәји наминә бу мүгавиләнин бу күн бурада имзаланмасыны үрәкдән тәбрик едирәм! Сағ олун.

* * *

Азәрбајҹан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев билдирди ки, инди мүгавиләнин имзаланмасына башланыр. Хәзәр дәнизинин Азәрбајҹан секторунда "Азәри", "Чыраг" јатагларынын вә "Күнәшли" јатагынын дәринликдә јерләшән һиссәсинин биркә ишләнмәси вә нефт һасилатынын пај болкүсү һаггында Азәрбајҹан Республикасынын Дөвләт Нефт Ширкәти илә АМОКО Каспиан Си Петролеум Лимитед, Би-Пи Експлорејшн (Каспиан Си) Лимитед, Делта Нимир Хәзәр Лимитед, Ден Норске Статс Олјеселскап а.с., ЛУКојл Сәһмдар Чәмијјәти, МакДермотт Азәрбајҹан Инк., Пеннзојл Каспиан Корпорејшн, Ремко Хәзәр Енерчи

Лимитед, Түркијә Петроллери А.О., ЈУНОКАЛ Хәзәр Лтд. арасында Сазиши Азәрбајҹан Республикасы Дөвләт Нефт Ширкәтинин президенти вә консорсиума дахил олан харичи нефт ширкәтләринин президентләри имзаладылар.

* * *

Мүгавилә имзаландыгдан сонра Һејдәр Әлијев деди:

— Һөрмәтли ханымлар, ҹənаблар, гонаглар!

Мүгавиләјә имза атылды, мүгавилә имзаланды. Мүгавиләни бүтүн ширкәтләрин — һәм харичи өлкәләрин ширкәтләринин рәһбәрләри, һәм дә Азәрбајҹан Дөвләт Нефт Ширкәтинин рәһбәрләри имзаладылар. Ејни заманда, мүгавиләјә бизим мәрасимдә иштирак едән харичи өлкәләрин дөвләт нүмајәндә һеј'әтләринин башчылары да имза атдылар.

Артыг јолун чох һиссәсини кечдик, бу јолун сон нөгтәсинә чатдыг. Мүгавилә имзаланды. Бу мүнасибәтлә мән сизи, Азәрбајҹан Республикасынын бүтүн вәтәндашларыны тәбрик едирәм.

АЗӘРБАЈҸАН ДӨВЛӘТЧИЛИЈИ АҒЫР СЫНАГ ГАРШЫСЫНДА

Азәрбајҹан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин узагкөрән вә мәгсәдјönлү сијасәти нәтичәсиндә дөвләтимизин күндән-күнә моһкәмләнмәси, Ермәнистанын республикамыза гаршы силаһлы тәчавүзү һаггында һәгигәтләри дүнја ичтимаиҹјәтинә чатдырмаг үчүн бүтүн имканлардан истифадә едилмәси, игтисадиҹјаты бөһран вәзиҹјәтиндән чыхармаг мәгсәдилә дүшүнүлмүш тәдбирләрин һәјата кечирилмәси Азәрбајҹан халгынын мүстәгиллијини көзү көтүрмәјән харичи вә дахили гүввәләри чох нараһат едирди. Онлар өлкәмизи јени бәлалара салмаг үчүн чүрбәчүр јоллар арајыр, Һејдәр Әлијевин кәркин әмәји сајәсиндә өлкәмиздә јаранмыш ичтимаи-сијаси сабитлији позмага чалышыр, бу мәгсәдлә һәтта Вәтәнә, халга хәјанәт етмәкдән белә чәкинмирдиләр.

1994-чү илин октјабр һадисәләри Азәрбајҹан халгынын мүстәгиллик јолу илә ирәлиләмәсинә мане олмаг истәјән гара гүввәләрин төрәтдикләри јени чинајәт, зоракы үсулларла һакимиҹјәти зәбт етмәк үчүн атдыглары новбәти аддым иди. Һеч дә тәсадүфи дејилди ки, бу һадисәләр Азәрбајҹан Довләт Нефт Ширкәти илә харичи нефт ширкәтләри арасында Сазиш багландыгдан бир нечә күн сонра башланмышды. Азәрбајҹанын мүстәгил довләт кими өз талејинин саһиби олмасы, халгымызын өз сәрвәтләриндән мүстәгил истифадә етмәјә гадир олмасы вә бу мәгсәдлә истәдији довләтлә, харичи ширкәтлә биркә фәалиҹјәт көстәрмәси олкә дахилиндә дә, харичдә дә бир сыра даирәләри чох нараһат едирди. Онларын мәкрли планларыны һәјата кечирмәк үчүн Рөвшән вә Маһир Ҹавадов гардаш-

ları başda olmagla respublika Daxili Işlər Nazirliji Xüsusi Tə'jinatlı Polis Dəstəsinin bir grup üzvü Bakıda, Baş nazir Surət Hüsejnovdan kizli köstərişlər alan silahlı dəstələr isə Kənçədə qanuni dövlət hakimijjəti organlarını devirmək üçün əlbir fəalijjət köstərirdilər. Sentjabrın 21-də başlanan hadisələrin kedişində Kənçədə və bir neçə rajonda dövlət hakimijjəti organları ələ kecirilmiş, Bakıda da dövlət çevrilişi etmək üçün lazımi tədbirlər körülmüşdü.

Ölkədə çaşqınlıq jaratmaq, sabitliji pozmaq məqsədilə sentjabrın 22-də dövləti çinajətlərdə təqsirləndirilən Rəhim Qazıjev, Əlikram Hümbətov, Baba Nəzərli və Ariф Paşajev Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin təçridxanasından qaçırıldı, bir neçə kün sonra Ali Sovet sədrinin müavini Afijəddin Çəlilov və respublika Prezidenti janında Xüsusi Idarənin rəisi Şəmsi Rəhimov bəhşiçəsinə qətlə jetirildi, respublika Prokurorluğunun binası Xüsusi Tə'jinatlı Polis Dəstəsi tərəfindən zəbt edildi. Vəzijjət kün-kündən kərkinləşir, dövlət çevrilişi etmək istəjən qüvvələr son zərbəni vurmağa, Prezident sarajını, başqa dövlət hakimijjəti organlarının binalarını ələ kecirməjə hazırlaşırdılar. Azərbajçan dövlətçiliji çox böjük təhlükə qarşısında idi.

Belə bir ağır məqamda Hejdər Əlijev dövlət çevrilişi çəhdinin qarşısını almaq və ölkədə sabitliji qorujub saxlamaq üçün Azərbajçan xalqının qüvvələrinin birləşdirilməsi məqsədilə 1994-çü il oktjabrın 4-də televizija və radio ilə xalqa müraciət etdi, Azərbajçanın müstəqillijini və dövlətçilijini qorumaq istəjən hər kəsi Prezident sarajının önünə toplaşmağa, Azərbajçan dövlətçilijinin başı üstünü almış qara buludları dağıtmaq, dövlət organlarını qorumaq üçün respublikanın bütün sakinlərini birləşib əlbir fəalijjət köstərməjə çağırdı.

AZƏRBAJÇAN RESPUBLIKASININ PREZIDENTI HEJDƏR ƏLIJEVIN 1994-ÇÜ IL OKTJABRIN 4-DƏ TELEVIZIJA VƏ RADIO ILƏ XALQA MÜRAÇIƏTI

Hörmətli həmvətənlər, əziz bacılar, qardaşlar!
Azərbajçanın vətəndaşları!

Bu axşam vaxtı mən jaranmış vəzijjətlə əlaqədar olaraq televizija vasitəsilə sizə birbaşa müraciət etmək məçburijjətindəjəm. Dünən televizija ilə xalqa müraciət edərək son künlər Azərbajçanda jaranmış kərkin vəzijjət haqqında mə'lumat verdim, öz mülahizələrimi bildirdim və Azərbajçan xalqını bu vəzijjətdən çıxmaq üçün fəalijjət köstərməjə də'vət etdim.

Televizija ilə dünənki çıxışımda mən jaranmış vəzijjət, Azərbajçanda kərkinlik törədən son hadisə haqqında, Xüsusi Tə'jinatlı Polis Dəstəsinin bir qrupunun Rövşən və Mahir Çavadovların rəhbərliji altında Prokurorluğun binasında törətdiji çinajətlər haqqında danışdım. Bundan sonra həmin məsələnin sülh jolu ilə həll olunmasi üçün körülən tədbirlər barədə sizə mə'lumat verdim. Bildirdim ki, törədilən hərəkətlər qanuna nə qədər zidd olsa da, biz jaranmış vəzijjəti sülh jolu ilə, danışıqlar jolu ilə aradan qaldırmaq istəjirik. Buna körə də mən Xüsusi Tə'jinatlı Polis Dəstəsindən olan vətəndaşlarımıza, Rövşən Çavadova müraciət etdim və bildirdim ki, bu joldan çəkinmək lazımdır. Danışdığımız kimi, silahları təhvil verib kənara çəkilmək lazımdır və Azərbajçanda vəzijjəti kərkinləşdirmək lazım dejil. Mən Rövşən Çavadovun atasına — Bəxtijar kişijə müraciət etdim və ondan xahiş etdim ki, bu məsələnin həll olunmasında öz xidmətini köstərsin.

Mən Azərbajçanın hörmətli adamlarına, partijalara, içtimai təşkilatlara, bütün Azərbajçan xalqına müraciət etdim.

Мәним дүнәнки мүрачиәтимдән сонра минләрлә телеграм кәлиб, телефон зәнкләри олуб. Мәним мүрачиәтим әһали тәрәфиндән һөрмәт вә еһтирамла гәбул олунуб. Телеграмларда, телефон зәнкләриндә билдирилир ки, вәтәндашлар Азәрбајчанын бу вәзијјәтдән чыхмасы үчүн өз хидмәтләрини көстәрмәјә һазырдырлар.

Дүнән Рөвшән Чавадовун атасы Бәхтијар киши кедиб оғланлары илә көрүшмүш, сонра мәним јаныма кәлмишди. О, халг шаири Бәхтијар Ваһабзадә илә бәрабәр апардығы данышыглар һаггында мәнә мә'лумат верди. Мәнә дедиләр, Рөвшән Чавадовун хаһиши бундан ибарәтдир ки, онларын 8-чи километр гәсәбәсиндә Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин базасындан сәрбәст кетмәләринә шәраит јарадылсын, һәмин дәстәнин үзвләри орадан чыхыб кетсинләр, силаһлары тәһвил версинләр.

Мән бу тәклифләри гәбул етдим, бу ишләри тә'мин етмәк үчүн мүдафиә назиринин биринчи муавини кенерал Нәчмәддин Садыгову онлара гошдум вә һәмин базаја көндәрдим. Билдирдим ки, орада оланларын тәһлүкәсизлији тә'мин едиләчәк, Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин үзвләринин һамысы сәрбәст сурәтдә өз евләринә кедә биләрләр. Бу мәсәләләр сонра арашдырылачагдыр. Јаранмыш ағыр вәзијјәти бунунла да тамамилә һәлл етмәјә наил олмаға чалышдым.

Күман етдим ки, ағсаггал, һөрмәтли бир адам олан Бәхтијар Чавадовун бу тәшәббүсү өз нәтичәсини верәчәкдир. Тәәссүфләр олсун ки, кечәдән хејли кечмиш мәнә мә'лумат кәлди ки, бу данышыглар бир нәтичә вермәмишдир; онлар аталарынын тәклифинә дә, халг шаири Бәхтијар Ваһабзадәнин тәклифинә дә гулаг асмамышлар, демишләр ки, сабаһ, јә'ни бу күн Рөвшән Чавадов мәнимлә — Азәрбајчан Президенти илә көрүшмәк истәјир. Көрүшүб данышандан сонра бу мәсәләләри һәлл едәчәкләр.

Мән дүнән ахшам Бәхтијар Чавадова да билдирдим ки, телевизија илә е'лан етмишәм, Рөвшән Чавадову гәбул етмәјә, данышыглар апармаға һазырам. Бу күн онунла көрүш тә'јин етдим. Мән онунла телефон әлагәсинә кирдим. Рөвшән Чавадова билдирдим ки, бу мәсәләләри һәлл етмәк үчүн о, көрүш истәјирсә,

мән дә көрүшмәјә һазырам. Кәлсин, көрүшәк, данышаг, мәсәләләр һәлл олунсун вә кәркинлик арадан кетүрүлсүн.

Мәнә билдирди ки, ола биләр, кәлмәси онун үчүн мүәјјән гәдәр тәһлүкәли олсун, јолдашлары тәһлүкәсизлик бахымындан онун кәлмәсини мәсләһәт көрмүрләр. Өзү хаһиш етди ки, Президентин Ишләр Идарәсинин мүдири Акиф Мурадвердијев онун јанына көндәрилсин вә ону мүшајиәт етсин. Мән Акиф Мурадвердијеви ораја көндәрдим вә тапшырыг вердим ки, онун бураја кәлмәси үчүн бүтүн шәраитләр јарадылсын.

Бир мүддәтдән сонра Акиф Мурадвердијев мәнә телефонла зәнк едәрәк билдирди ки, куја базанын әтрафында бә'зи һәрби гүввәләр олдуғуна көрә Рөвшән Чавадов нараһатдыр. Мән јенә дә дедим ки, онун сәрбәст, тәһлүкәсиз кәлмәси тә'мин олунур, әкәр бир нараһатчылыг варса, мән мүдафиә назиринин биринчи муавини кенерал Садыгову әлавә ора көндәрирәм.

Кенерал Садыгов мәним әмримлә ора кетди. Данышыглар апарылды. Тәәссүфләр олсун ки, ахшам саат 7-дәк мән көзләдим. Саат 7-дә кенерал Нәчмәддин Садыгов вә Акиф Мурадвердијев мәним јаныма кәләрәк билдирдиләр ки, Рөвшән Чавадов јенә дә көрүшмәк истәдијини билдирир. Анчаг дејир ки, о, бу күн артыг јорулуб, Президентлә көрүшмәк үчүн чәтинлик чәкир. Она көрә дә сабаһ саат 12-дә көрүшә кәләчәкдир. Мән дә буна инандым вә дедим ки, ола биләр, сабаһ көрүшәк. Чүнки мән төмкинлилик көстәрирәм, бу ишә сәбирлә јанашырам вә чалышырам ки, бу иш барышыг јолу илә, данышыглар јолу илә һәлл олунсун вә һеч бир хәта чыхмасын.

Сонракы саатларда кәлән мә'луматлар ону көстәрди ки, бу, белә дејил. Чүнки ики күн бундан габаг баш вермиш һадисә илә әлагәдар Бакы шәһәриндә вә Азәрбајчанын бир нечә мәнтәгәләриндә ајры-ајры гүввәләр баш галдырараг сабитлији позмаға чалышырлар. Мән Рөвшән Чавадовун атасы илә данышанда да дедим ки, бу вәзијјәтдән ајры-ајры гүввәләр истифадә едә биләрләр, она көрә дә бу мәсәләни тез гуртармаг лазымдыр.

Бу күн бизә мә'луматлар кәлир ки, 8-чи километрдәки һәмин базаја — Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин јерләшдији базаја чохлу кәнар адамлар кәлирләр, орада гызышдырычы даны-

шыглар апарырлар. Ајры-ајры адамлар бундан суи-истифадә етмәјә, онлары гызышдырыб пис јоллара салмаға чалышырлар. Она көрә дә бунларын һамысыны мүшаһидә едәрәк мән тез данышыглар апарыб бу мәсәләнин гуртармасына чалышырам.

Анчаг јенә дә дејирәм, сон саатларда алынан мә'луматлар ону көстәрир ки, һәм о базада олан бә'зи гүввәләр сабитлији позмаға чалышыр, һәм дә бу шәраитдән истифадә едиб бә'зи мәнтәгәләрдә бизим дахили ичтимаи сијасәтимизи позмаға чәһд көстәрән ајры-ајры гүввәләр фәалијјәтә башлајыблар.

Ики саат бундан өнчә хәбәр кәлди ки, Кәнчәдә һәрби кејимли бир дәстә адамлар шәһәр Ичра һакимијјәтини, орадакы бә'зи дөвләт органларыны, һава лиманыны зәбт едибләр вә өз һакимијјәтләрини гурмаға чалышырлар. Бу дәстәләрин кимә мәнсуб олдуғу һәлә мә'лум дејил. Мән Баш назир Сурәт Һүсејновла әлагә сахладым, дедим ки, Кәнчә шәһәриндә шәхсән она мәнсуб олан бә'зи һәрби гүввәләр вар. Бу мәсәлә нәдир? Чүнки орадан кәлән мә'луматларда билдирилир ки, бу ишләри төрәдәнләрин ичәрисиндә Сурәт Һүсејнова мәнсуб олан гүввәләрдән дә вар. Она көрә дә мән ондан хаһиш етдим ки, мәсәләни арашдырсын вә лазыми тәдбир көрсүн. Бир аздан сонра о мәнә телефонла зәнк етди вә билдирди ки, куја орада, доғрудан да, бә'зи һәрби гүввәләр вар, онлар Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинә мәнсуб олан адамлардыр. Онлар орада, доғрудан да, ганунсуз һәрәкәтләр едибләр. О мәнә билдирди ки, өз адамларына көстәриш вериб, онларла әлагәјә кириб ки, бу мәсәләни һәлл етсинләр вә бу вәзијјәти арадан галдырсынлар. Анчаг Кәнчә илә әлагәјә кирәндән сонра мә'лум олду ки, о гүввәләрин һамысы бирләшиб. Кәнчә полисинин дә, һәрби полисин дә бир һиссәси о гүввәләрлә бирләшиб. Онлар орада гејри-гануни һәрәкәтләр едирләр, дөвләт органларыны зәбт етмәјә башлајыблар. Белә-ликлә дә, Бакыда јаранмыш дөвләт чеврилиши чәһди артыг Кәнчәдә өзүнү бүрузә верир.

Мән јенә дә Сурәт Һүсејнову ахтардым. Анчаг бундан сонра ону тапа билмәдим. Инди онун јери дә мәнә мә'лум дејил. Бурада, Бакыда бизә дахил олан бир нечә сигналлар ону көстәрир ки, ајры-ајры төхрибатчы гүввәләр Бакыда вә Азәрбајчанын

бә'зи шәһәрләриндә, рајонларында сабитлији позмаг истәјирләр. Демәк, әввәлчәдән һазырланмыш, гурулмуш, дөвләт чеврилишинә јөнәлдилмиш һәрәкәтләр артыг сүр'әтлә һәјата кечирилир.

Она көрә дә мән бу күн, бу дәгигә, кечәнин бу вахтында биринчи нөвбәдә Рөвшән Чавадова вә онун әтрафында олан хүсуси тә'јинатлы полисләрә бир даһа мүрачиәт едирәм. Мүрачиәт едирәм ки, онлар ағылларыны башларына јығсынлар, һәрәкәтләриндән әл чәксинләр. Билсинләр ки, Азәрбајчан халгы гаршысында нә гәдәр тарихи мәс'улијјәт дашыјырлар. Онларын бу һәрәкәтләри бирбаша Азәрбајчан дөвләтчилијинин әлејһинәдир. Ејни заманда, бу һәрәкәтләр Азәрбајчанын ајры-ајры мәнтәгәләриндә, о чүмләдән Бакы шәһәриндә сабитлији позмаға чалышан төхрибатчы гүввәләрин фәаллашмасына көмәк едир вә белә-ликлә, онлар өзләри истәсә дә, истәмәсә дә бу һәрәкәтләрин баш вермәсиндә күнаһкар олачаглар.

Она көрә дә онлара төклиф едирәм ки, бу һәрәкәтләриндән әл чәксинләр, гыса мүддәтдә силаһларыны төһвил вериб јерләшдикләри базадан чыхсынлар. Онларын орадан сәрбәст, төһлүкәсиз чыхмасы үчүн бүтүн шәраит вар. Онсуз да бу күн шәһәрә чыхмыш, сәрбәст кедиб-кәлмишләр. Онлара һеч ким мане олмамышдыр. Анчаг әкәр орадан чыхыб кетмәләри үчүн хүсуси шәраит лазымдырса, о да јарадылмышдыр вә бу шәраитдән истифадә едәрәк өз әмәлләриндән әл чәкмәлидирләр. Әкәр әмәлләриндән әл чәкмәсәләр, бундан сонра Бакыда, бүтүн Азәрбајчанда јарана биләчәк чинајәт һәрәкәтләрини, төхрибатлары, дөвләт чеврилишинә јөнәлдилмиш һәрәкәтләри истигамәтләндирмәләри кими гијмәтләндириләчәк вә онлар бунун үчүн күнаһкар олачаглар.

Она көрә дә онлара бир даһа сүлһ јолу, доғру јол көстәрирәм, мәсләһәт верир вә төләб едирәм ки, јаранмыш бу ағыр вәзијјәтдә өзләринин вәтәнпәрвәрлијини, вәтәндашлығыны баша дүшсүнләр. Әкәр онлар, доғрудан да, мүстәгил Азәрбајчанын дөвләтчилијинә садигдирләрсә, мүстәгил Азәрбајчан уғрунда чалышмаг истәјирләрсә, дүз јола кәлсинләр. Мән буну төклиф едирәм вә онлардан буну төләб едирәм. Чүнки инди јаранмыш вәзијјәт мәни, Азәрбајчан дөвләтинин башчысыны буна вадар едир.

Мән еjни заманда Бакынын сакинләринә мүрачиәт едирәм. Инди бизә кәлиб чатан сигналлар көстәрир ки, Бакы шәһәриндә Азәрбајчанын дөвләтчилији артыг тәһлүкә алтындадыр. Ајры-ајры дүшмән күввәләр, силаһлы күввәләр дөвләт чеврилишинә башламышлар. Она көрә дә, нә гәдәр кеч олса да, нә гәдәр чәтин олса да мән сизи ајаға галхмаға дә'вәт едирәм. Әзиз бакылылар, әзиз Бакы сакинләри! Сизин һамынызы бизим бу кәрәкли ишимизә гошулмаға чағырырам. Хаһиш едирәм, зәһмәт чәкәсиниз, нә гәдәр чәтин олса да, Президент Апаратынын гаршысына топлашасыныз. Бу күн ким Азәрбајчанын мүстәгиллијини, дөвләтчилијини горумаг истәјирсә, мән ону Азәрбајчан Республикасы Президенти Апаратынын өнүнә дә'вәт едирәм.

Инди бизим үчүн чох һәлледичи мәгамдыр, һәлледичи дәгигәләрдир. Ким Азәрбајчана, доғрудан да, үрәк јандырырса, бу һәлледичи дәгигәләрдә бизимлә олмалыдыр, Азәрбајчанын мүстәгил дөвләти илә бирликдә олмалыдыр. Бунун үчүн Азәрбајчан Президентинин әтрафында топлашмалыдыр. Мән сизи бураја, Президент Апаратынын гаршысына дә'вәт едирәм. Сизинлә көрүшмәк истәјирәм, сиздән көмәк көзләјирәм. Сиздән хаһиш едирәм ки, Азәрбајчан дөвләтчилијинин башы үстүнү алмыш гара булудлары дағытмаг үчүн бирләшәсиниз, әлбир оласыныз, бураја кәләсиниз.

Мән бүтүн Азәрбајчан халгына мүрачиәт едирәм. Инди, бу дәгигәләрдә сизи бураја кәлмәјә дә'вәт едирәм, сизи көзләјирәм. Азәрбајчанын мүстәгиллијини горумаг үчүн һәрә өз евиндә-ешијиндә, өз шәһәриндә, гәсәбәсиндә, кәндиндә ајаға галхсын, фәалијјәт көстәрсин. Јашадығыныз јерләрдә Азәрбајчанын дөвләт органларыны горујун, онлары сахлајын, тәхрибатчы күввәләрин гаршысыны алын. Еjни заманда, Азәрбајчанын шәһәрләриндән, рајонларындан Бакыја кәлиб бизимлә бирликдә олмаг истәјән вәтәнпәрвәр адамларын бураја кәлмәсини разылыгла гаршылајардым. Кимин буна имканы варса, кәлин, сизи Бакыја дә'вәт едирәм.

Кәнчә шәһәринин сакинләринә мүрачиәт едирәм. Кечән илин ијунунда Кәнчә шәһәри бир дәфә ағыр вәзијјәтә дүшдү. Орада ган төкүлдү, чох дәһшәтли һадисәләр баш верди. Кәнчә

шәһәринин сакинләри һәмин күнләри көрмүшләр вә билирләр ки, бу һадисәләр тәкчә кәнчәлиләр үчүн јох, бүтүн Азәрбајчан үчүн нечә баһа баша кәлди. Инди тәхрибатчы күввәләр јенә дә Кәнчәдә араны гарышдырмышлар, дөвләт органларынын биналарыны зәбт етмишләр. Она көрә дә кәнчәлиләрин һамысыны ајаға галхмаға, күчәјә чыхмаға, тәхрибатчы груплары дәф етмәјә, онларын гаршысыны алмаға, Азәрбајчанын икинчи бөјүк шәһәри, тарихи шәһәри олан Кәнчәдә Азәрбајчанын дөвләтчилијини горумаға чағырырам. Мән кәнчәлиләрә үмид бәсләјирәм, онлара инанырам вә күман едирәм ки, кәнчәлиләр өзләринин намусуну, гејрәтини көстәрәчәкләр, мәнликләрини горујачаглар вә баш вермиш бу һадисәнин өһдәсиндән кәләчәкләр.

Әзиз һәмвәтәнләр, Азәрбајчанын вәтәндашлары! Бу ағыр дәгигәләрдә бир даһа сизә мүрачиәт едирәм. Сизи әмин едирәм ки, Азәрбајчанын дөвләтчилијини горумаг үчүн сон нәфәсимә гәдәр, сон дамла ганыма гәдәр өз јеримдәјәм. Халгла бирликдәјәм. Халгын тәһлүкәсизлијини горумаға чалышачағам. Бундан өтрү лазыми имканлардан истифадә едәчәјәм. Еjни заманда, әзиз һәмвәтәнләр, мән сизә күвәнирәм, сизә архаланырам. Истәмирәм ки, инди, бу күнләр ган төкүлсүн. Мән буну истәмирәм. Она көрә дә сизи сүлһ мәрамы илә күчәләрә чыхмаға, мәним әтрафымда топлашмаға дә'вәт едирәм.

Бакынын 8-чи километр гәсәбәсиндә чохлу адам јашајыр. Әзиз һәмвәтәнләримиз, сиздән рича едирәм, евләриниздән чыхын, Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин базасынын әтрафына топлашын, онлары баша салын, онлара тә'сир един. Онлара анладын ки, ата-аналарына, бачы-гардашларына атәш ачмамалыдырлар, күллә атмамалыдырлар, чинајәт етмәмәлидирләр. Мән һесаб едирәм ки, 8-чи километр гәсәбәсинин әһалиси, сакинләри өзләрини мүдафиә етмәјә гадирдирләр вә онлар һәмрә'j олуб Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин базасынын әтрафына топлашараг орадакы полисләри баша сала биләчәкләр.

Мән Азәрбајчанын ағсаггалларына үзүмү тутурам. Бу күн һөрмәтли адамларын, ағсаггалларын сөзүнә бөјүк еһтијач вар. Мән сизә мүрачиәт едирәм, өз мүдриклијинизи, чәсарәтинизи, вәтәнпәрвәрлијинизи көстәрин.

Мән Азәрбајҹанын гадынларына мүраҹиәт едирәм. Аналар, бачылар ҹәмијјәтдә сүлһ јаранмасы үчүн һәмишә бөјүк васитәчи олмушлар. Ағбирчәк аналар һәмишә өз өвладларына өјүд-нәсиһәт вермәклә онлары дүз јола дә'вәт етмиш, бу јолла кетмәләринә чалышмышлар. Һөрмәтли аналар, бачылар, һөрмәтли кәлинләр, гызлар! Мән сизә мүраҹиәт едирәм. Бу ағыр дәгигәләрдә ајаға галхын, фәалијјәт көстәрин, күчәләрә чыхын, Президент Апаратынын гаршысына кәлин. Өз ҹәсарәтинизлә, гадынлыг гејрәтинизлә бу вәзијјәтдән чыхмаға көмәк един.

Мән Азәрбајҹанын кәнҹләринә мүраҹиәт едирәм. Азәрбајҹанын ағыр анларында кәнҹләр һәмишә өзләринин гәһрәманлығыны, ҹәсарәтини көстәрмишләр, бу күн дә көстәрмәлидирләр. Әзиз өвладларымыз, сизә мүраҹиәт едирәм, күман едирәм ки, мәним сәсимә сәс верәрәк ајаға галхачагсыныз, Азәрбајҹанын дөвләтчилијини, мүстәгиллијини горумаг үчүн фәалијјәт көстәрәҹәксиниз. Әминәм ки, бу јолла кедәҹәк, дүзкүн мөвге тутачагсыныз.

Мән бу мүраҹиәти едәрәк, ејни заманда, Азәрбајҹан дөвләтинин гүдрәтли олдуғуну билдирмәк истәјирәм. Мән Азәрбајҹан дөвләтинин гүдрәтинә күвәнирәм вә бу вәзијјәтдән чыхмаг үчүн онун бүтүн имканларындан истифадә етмәјә чалышачағам. Анчаг је́нә дә дејирәм: мәним јолум сүлһ јолудур, әмин-аманлыг јолудур. Бунун наминә сизә мүраҹиәт едәрәк ајаға галхмаға дә'вәт едирәм. Әмин ола биләрсиниз ки, Азәрбајҹан Республикасынын мүстәгиллијини горумаг үчүн өзүмдә һәмишә гүдрәт һисс етмишәм вә бу күн дә һисс едирәм. Билин ки, инди, Азәрбајҹанын сәрһәдләриндә бизим гәһрәман ордумуз, ҹәсур оғланларымыз, өвладларымыз торпагларымызын кешијиндә дурдуғу бир вахтда, Азәрбајҹан торпагларыны тәҹавүздән горудуғу бир вахтда өлкәмизин дахилиндә белә бир вәзијјәтин јаранмасы Азәрбајҹанын торпагларына олан тәҹавүзә көмәкдир, республикамызын әрази бүтөвлүјүнә, мүстәгиллијинә хәјанәтдир. Она көрә дә ордумуза мүраҹиәт едәрәк бир даһа билдирирәм ки, әскәр вә забитләримиз өз сәнкәрләриндә, өз постларында ҹәсарәтлә дајанмалы, торпагларымызы мүдафиә етмәлидирләр, бу ағыр дәгигәләрдә, ағыр саатларда Азәрбајҹанын торпагларына гаршы тәҹавүз

олунмасына јол вермәмәлидирләр. Ејни заманда, онлар да өз гејрәтләри, намуслары, ҹәсарәтләри илә бу ағыр дәгигәләрдә һәмрә'јликләрини билдирмәлидирләр.

Мән Азәрбајҹанын бүтүн сијаси партијаларына мүраҹиәт едирәм. Дүнән онларын бир групунун нүмајәндәләри илә көрүшдүм, данышдым. Онлар дөвләтимизлә, дөвләтчилијимизлә һәмрә'ј олдугларыны билдирдиләр. Онлар бу күн ајаға галхараг күчәјә чыхмалыдырлар. Мән онлары Президент Апаратынын гаршысына дә'вәт едирәм. Бүтүн ичтимаи-сијаси тәшкилатлара, ҹәмијјәтләрә мүраҹиәт едирәм, онларын үзвләрини бураја дә'вәт едирәм.

Бир сөзлә, һамыја мүраҹиәт едирәм вә бу ағыр күндә һамыдан мәтанәт, дәјанәт, ҹәсарәт, гәһрәманлыг, намус, гејрәт көзләјирәм. Азәрбајҹан халгы гејрәтли халгдыр, мәтин халгдыр. Әминәм ки, бу ағыр сынаглардан чыхачағыг. Мән сизә инанырам вә сиз дә әмин ола биләрсиниз ки, Азәрбајҹанын дөвләтчилијинин кешијиндә даим дајанмышам вә дајаначағам. Саг олун.

ХАЛГ ӨЗ ПРЕЗИДЕНТИНИН ЧАҒЫРЫШЫНА СӘС ВЕРИР

Октјабрын 4-дә кечәдән хејли кечмиш он минләрлә бакылы дөвләтчилијимизи вә мүстәгиллијимизи горумаг әзми илә Президент сарајынын өнүнә топлашмага башлады. Пајтахтын һәр јериндән гочалар, гадынлар, чаванлар, ушаглар бураја ахышырдылар.

Белә һәјәчанлы мәгамда инсанлары Азәрбајчан дөвләтчилијинин итирилмәси тәһлүкәсинин догурдугу нараһатлыг вә Һејдәр Әлијевә бәсләдикләри дәрин мәһәббәт вә инам һисси бирләшдирирди. Онлар јекдилликлә билдирирдиләр ки, дөвләт чеврилиши етмәк, Азәрбајчаны јени фәлакәтләрә сүрүкләмәк истәјәнләрин гаршысына моһкәм сипәр чәкмәк әзминдәдирләр вә харичдәки һавадарларынын бујругу илә һәрәкәт едән дөнүкләрин оз бәд ниҗҗәтләрини һәјата кечирмәсинә јол вермәјәчәкләр. Һамынын фикри бу иди ки, Азәрбајчан оз мүстәгиллијини горујуб сахлајачаг, республикамыз, чәмиҗҗәтимиз бу чүр дүшмән үнсүрләрдән тәмизләнәчәкдир. Азәрбајчан халгы, мүстәгил республикамыз чох сынаглардан чыхмышдыр, бу сынагдан да кечәчәкдир. Дөвләт чеврилиши етмәк истәјән гүввәләр оз чәзаларыны алачаг, чиркин ниҗҗәтләринә наил ола билмәјәчәкләр. Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији илә халг оз мовгејиндән дөнмәјәчәк, Азәрбајчанын мүстәгиллијини горујуб сахлајачагдыр.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев митингдә чыхыш етди.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1994-ЧҮ ИЛ ОКТЈАБРЫН 4-ДӘ ПРЕЗИДЕНТ САРАЈЫ ГАРШЫСЫНДА БАКЫ ЗӘҺМӘТКЕШЛӘРИНИН МИТИНГИНДӘ ЧЫХЫШЫ

Әзиз бачылар, гардашлар, әзиз һәмвәтәнләр, әзиз бакылылар!

Бу кечә вахты, јухунуза һарам гатараг, истираһәтинизи позараг Азәрбајчан дөвләтчилијинин горунмасы наминә мәним чағырышымла бураја, Президент сарајынын гаршысына топлашдығыныза көрә сизә сәмими гәлбдән тәшәккүр едирәм, чох саг олун. Сиз, Азәрбајчан вәтәндашлары бир ил бундан өнчә — октјабрын 3-дә мәнә бөјүк е'тимад көстәрдиниз, мәни мүстәгил Азәрбајчан Республикасынын Президенти сечдиниз. Бир илдир ки, сизин е'тимадынызы доғрултмаға чалышараг, Азәрбајчан Республикасынын мүстәгиллијини мөһкәмләндирмәк, халгымызын вәзиҗҗәтини јахшылашдырмаг, Азәрбајчанын торпагларыны горумаг үчүн әлимдән кәләни етмишәм. Буну өзүмә шәрәфли борч билирәм вә Азәрбајчан халгына хидмәт көстәрмәјә имканым олдуғуна көрә өзүмү хошбәхт сајырам.

Республикамыз өз тарихинин ағыр дөврүнү јашајыр. Торпагларымызын бир гисми Ермәнистан силаһлы гүввәләри тәрәфиндән ишғал олунмушдур. Бир милјондан артыг вәтәндашымыз гачгын вәзиҗҗәтиндәдир. Игтисади-сосиал вәзиҗҗәт ағырдыр. Дөвләт башчысы кими мән билирәм ки, Азәрбајчан вәтәндашлары чәтин вәзиҗҗәтдә јашајырлар. Белә бир вәзиҗҗәтдән чыхмаг үчүн, Азәрбајчанын мүстәгиллијини мөһкәмләндирмәк, әразн бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк үчүн бу бир ил әрзиндә чох аддымлар атылмышдыр. Анчаг истәдијимизә һәлә наил ола билмәмишик. Белә ағыр вәзиҗҗәтдә јашајан халгымыз вәтәнпәрвәрлијини, Вәтәнә сәдагәтини даим нүмајиш етдирмиш вә бүтүн бу әзаб-әзиҗҗәтә, чәтинликләрә дөзәрәк јалныз вә јалныз Азәрбајчанын мүстәгил-

лијини, дөвләтчилијини горумаға чалышмышдыр. Бу кечә вахты сизин бураја топлашмағыныз да ону көстәрир ки, һәјатымыз нә гәдәр чәтин олса да, нә гәдәр өзијјәт ичиндә јашасаг да гәддимизи әјмирик, башымызы ашағы дикмирик. Биз һамымыз бирик, һамымыз бирликдә Азәрбајчаны бу вәзијјәтдән чыхармаға чалышырыг, онун дөвләт мүстәгиллијини горујуруг.

Чох мәмнунам ки, мәним чыхышыма сәс вердиниз, шәһәрин мүхтәлиф јерләриндән бураја топлашдыныз. Бурада аловлу нитгләр сәсләнир, инсанлар һәјәчана кәлиб, чошуб. Азәрбајчанын һәр јериндә инсанлар күчәләрә, мејданлара чыхараг өз мәнлијини, милли гүруруну, өз дөвләтчилијини, мүстәгиллијини горујур. Чох саг олун, миннәтдарам.

Аталардан галмыш мүдрик мәсәл вар: Ел күчү сел күчүдүр. Ел күчүнүн гаршысында һеч кәс, һеч бир гүввә дајана билмәз. Мәним дә дајағым, күвәндијим халгымдыр, сизсиниз, өзиз Азәрбајчан вәтәндашларыдыр. Саг олун.

Дүнән вә бу күн республика чәтин вәзијјәтә дүшдүјү вахтда мән телевизија илә сизә, бүтүн Азәрбајчан вәтәндашларына мүрачиәт етдим. Һәмин мүрачиәтләримдә јаранмыш вәзијјәти тәһлил етдим, сизә чатдырдым вә дөвләт башчысы кими атдығым аддымлары, көрдүјүм тәдбирләри билдирдим. Доғрудан да, сон күнләр Азәрбајчанда кәркин вәзијјәт, гаршыдурма јаранмышдыр. Анчаг мән дүнән дә, бу күн дә сизә дедим вә инди дә сизин гаршынызда чыхыш едәрәк дејирәм ки, бүтүн имканларымдан, тәчрүбәмдән, билијимдән истифадә едәрәк бу вәзијјәтдән јалныз вә јалныз динч јолла, данышыглар, гаршылыглы анлашма јолу илә чыхмаг хәтти көтүрмүшдүм. Чох мәмнунам ки, бу тәдбирләр өз нәтичәсини верди вә биз бу кәркинлији арадан көтүрдүк.

Республикамыз вәтәндаш мүһарибәси һәддинә кәлиб чатмышды, ган төкүлә биләрди, мән артыг буну көрүрдүм, дәрк едирдим. Бу мәни нараһат едирди, инчидирди вә чалышырдым ки, белә ағыр проблемләри ган төкүлмәдән, сүлһ јолу илә һәлл едим. Буна наил олмаг үчүн сизә күвәнирдим, архаланырдым. Сизин күчүнүзлә, мәнә көстәрдијиниз һәмрә'лијинизлә биз бу мәсәләләри һәлл етдик.

Мәним бу күн телевизија илә халга мүрачиәтим үрәкләрә јол тапды, инсанлара тә'сир етди, онлары ојатды вә һамы баша дүшдү ки, республикамызын инди бир проблеми вар: халгымызы Ермәнистанын тәчавүзүндән гуртармаг, ишғал олунмуш торпагларымызы азад етмәк, гачгынлары өз јерләринә гајтармаг, Азәрбајчанын мүстәгиллијини горумаг. Бу күн, бу ахшам буну артыг һамы дәрк етди вә Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсиндән олан, јолуну азмыш, сәһв етмиш кәнчләримиз дә буну анладылар, баша дүшдүләр. Рөвшән Чавадов мәним телевизија илә чыхышымдан сонра өзү бураја кәләрәк бизимлә бирликдә олдуғуну көстәрди вә бәјан етди ки, Азәрбајчанын мүстәгиллији јолунда чалышмыш, вурушмушдур, бундан сонра да Азәрбајчанын дөвләтчилији уғрунда сә'јләрини әсиркәмәјәчәкдир вә бу күн бизимләдир, Азәрбајчанын Президенти иләдир.

Мән дүнән дә, бу күн дә телевизија илә мүрачиәтимдә билдирдим ки, Азәрбајчанын харичиндә вә дахилиндә олан гара гүввәләр јаранмыш вәзијјәтдән дәрһал истифадә етмәјә башламышлар. Чох тәәссүф ки, арамызда белә гүввәләр, белә груплар вар. Онлар бу мүнагишәдән истифадә едәрәк өз хејирләри үчүн мүәјјән тәдбирләр көрдүләр, араны даһа да гарышдырдылар, даһа да гызышдырмаға, адамлары бир-бири илә тоггушдурмаға чалышдылар. Беләликлә, Азәрбајчанда сабитлијин позулмасы, дөвләтчилијимизин тәһлүкә алтына алынмасы реал вәзијјәтә чевриlмишди. Она көрә дә мән сизә мүрачиәт етдим. Күман едирәм ки, һәмин о гара гүввәләр, белә чиркин әмәлләрлә јашајан адамлар вә харичдән өлкәмизи дағытмаға чалышанлар бу күн халгымызын һәмрә'лијини, онун бирлијини көрәрәк өзләри үчүн нәтичә чыхарачаглар. Мән халга инанырам, халга күвәнирәм, саг олун ки, сиз бу күн бурадасыныз.

Мән дүнән Азәрбајчан халгыны хәбәрдар етдим ки, бу һадисә бизә чох бәлалар кәтирә биләр. Дедијим бу сөзләр, тәәссүф ки, бу күн тәсдиг олунду. Кәнчәдә ајры-ајры шәхсләр тәрәфиндән идарә едилән силаһлы гүввәләр, дахилдән, бәлкә дә харичдән идарә олунан гүввәләр дөвләт чеврилиши етдиләр. Кәнчәдә шәһәрин, рајонларын ичра һакимијјәтләрини, һава лиманыны, дәмир јол вағзалыны, Милли Тәһлүкәсизлик Назирлијинин идарә-

сини зәбт едәрәк дөвләт чеврилишини реаллашдырдылар. Анчаг онлар да чох бөјүк сәһв етдиләр, халг гаршысында, дөвләт гаршысында күнаһ етдиләр, онлара һимајәдарлыг едән дә күнаһ етди. О анламалыдыр ки, Азәрбајчанын бу ағыр күнүндә белә јол тутмаг олмазды. О, индијәдәк она көстәрилән һөрмәти башa дүшмәди, анламады вә белә пис јол тутду.

Анчаг мән сизә хәбәр верә биләрәм ки, Кәнчәдә сағлам гүввәләр ајаға галхмышлар. Азәрбајчанын дөвләтчилијинә гәсд едәнләри чиловлајыр, јахалајыр, онлары арадан галдырырлар. Јәгин ки, инди Кәнчә әһалиси телевизија гаршысында мәни динләјир. Мән онлары бурадан, Бакыдан, Азәрбајчанын пајтахтындан саламлајыр, кәнчәлиләрә һөрмәт вә еһтирамымы билдирирәм. Әмин олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, онлар дүшмән гүввәләрин өһдәсиндән кәләчәкләр. Кәнчәдә әмин-аманлыг јараначаг, орада Азәрбајчан дөвләтинин, Азәрбајчан Президентинин һакимијјәти бәргәрар олачагдыр. Һәмин о гүввәләр Кәнчәнин јахынлығында олан Јевлах шәһәриндә дә араны гарышдырмаг истәдиләр, орада да бә'зи чәһдләр көстәрдиләр. Лакин бу әмәлләр баш тутмады, оранын әһалиси, дөвләт органлары синә көрәрәк бу һәрәкәтләрин гаршысыны алдылар. Мән Азәрбајчанын дөвләтчилијинә тәчавүз едән, она гаршы тәхрибат төрәдән гүввәләрә бу күн хәбәрдарлыг едирәм: бүтүн бунлар баш тутмајачаг, һеч кәс буна үмид бәсләмәсин!

Азәрбајчанын бу ағыр дөврүндә өз шәхси мәнафеләрини күдәрәк шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн вәзифә, һакимијјәт уғрунда мүбаризә апарараг республикамыза зәрәр вуранлар халгымыза, Азәрбајчан дөвләтинә хәјанәт едирләр. Биз бу хәјанәткарларын чиркин әмәлләринин һәјата кечмәсинә һеч вахт јол вермәјәчәјик. Сизин һәмрә'лијиниз, Азәрбајчан халгынын һәмрә'лији буна зәмин вә тә'минатдыр.

Дүнән дә, бу күн дә мән халга мүрачиәт едәрәк вәтәндашларымызын бүтүн тәбәгәләрини, һамыны бирлијә, һәмрә'лијә дә'вәт етдим. Бүтүн сијаси партијалары, ичтимаи-сијаси тәшкилатлары, һәр бир вәтәнпәрвәр инсаны бирлијә, вәтәндаш һәмрә'лијинә чағырдым. Чох мәмнунам ки, бу чағырышым әкс-сәда тапды. Бураја, бу мејдана, Азәрбајчан Президентинин игамәткаһы гаршысына топлашанлар республикамызын чохрәнкли ичтимаи-сијаси мәнзәрәсинин, демәк олар, бүтүн тәбәгәләрини әкс етдирирләр. Бу, чох көзәл һадисәдир, чох бөјүк наилијјәтдир. Мән буна севинирәм вә әмин ола биләрсиниз ки, мүстәгиллијимизи тә'мин етмәк наминә бундан сонра да Азәрбајчан халгынын бүтүн тәбәгәләрини, бүтүн тәшкилатларыны, бүтүн гүввәләрини бирләшдирмәк үчүн, јахынлашдырмаг үчүн әлимдән кәләни едәчәјәм.

Бу күн халга мүрачиәт едәркән хүсуси олараг гадынлара — ана вә бачылара, гыз вә кәлинләрә үзүмү тутдум. Гадынлар чәмијјәтимиздә һәмишә чох фәал олмушлар. Һәјатымын чох ағыр вахтларында гадынларын нә гәдәр чәсарәтли, нә гәдәр мәтин олдугларыны дәфәләрлә көрмүшәм. Бу күн дә, кечәнин бу вә'дәсиндә гадынларын бурада олмасыны, һәтта гучағында көрпә илә бураја кәлмәләрини көрәндә халгымызын нечә јүксәк кејфијјәтләрә малик олдуғуну бир даһа һисс едирәм. Ешг олсун бизим гадынлара, ешг олсун бизим аналара, бачылара! Ешг олсун бизим ағсаггаллара, һөрмәтли адамларымыза, кәнчләрә! Ешг олсун Азәрбајчан халгына!

Бу күн бакылыларын, бүтүн Азәрбајчан халгынын өз гүдрәтини нүмајиш етдирмәси, доғрудан да, бизим мәтинлијимизи көстәрир. Анчаг әзиз бачылар вә гардашлар, әзиз һәмвәтәнләр, билин ки, гаршыда бизи һәлә бөјүк сынаглар, бөјүк имтаһанлар көзләјир. Һәлә Азәрбајчанын мүстәгиллијинә һәм дахилдән, һәм дә харичдән тәчавүз етмәк истәјән гүввәләр вар. Бүкүнкү мүтәшәккиллијинизә, чошғунлуғунуза, вәтәнпәрвәрлијинизә көрә тәшәккүр едирәм. Анчаг бу күн сизи бир даһа сајыг олмаға, һәјатымыза зидд олан гүввәләрин гаршысыны вахтында алмаға, Азәрбајчанын дахили ичтимаи-сијаси сабитлијини тә'мин етмәкдә иштирак етмәјә чағырырам. Бу, Азәрбајчанын ән бөјүк проблеминин, онун мүһарибәдән чыхмасы, мүстәгиллијинин, әразиbütөвлүјүнүн тә'мин олунмасы проблеминин һәлли үчүн әсас јарадачагдыр. Әмин олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, сиз бу ишдә бизимлә, мәнимлә чијин-чијинә кедәчәксиниз.

Әзиз һәмвәтәнләр! Мән бу кечә вахты бу бөјүк мејданда, мүгәддәс бир јердә топлашан азәрбајчанлылары, республикамызын

вәтәндашларыны, бакылылары, һамынызы гучаглајыр, һәр бирини-зи үрәкдән өпүрәм, бағрыма басырам. Сизә һөрмәт вә еһтирамымы, мәһәббәтими билдирирәм. Һәр биринизә һәјатынызда сәадәт, ишиниздә уғурлар арзулајырам.

Мәғрур вә гүдрәтли Азәрбајчан халғына ешг олсун!

Јашасын мүстәгил, әјилмәз Азәрбајчан Республикасы!

Бу көрүш үчүн һамыныза бир даһа тәшәккүр едир, һәр биринизә чансағлығы, хошбәхтлик арзулајырам. Сағ олун.

ДӨВЛӘТ ЧЕВРИЛИШИ ЧӘҺДИ ПИСЛӘНИР

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин чағырышы илә бүтүн халғын ајаға галхараг оз рәһбәринин әтрафында јумруг кими бирләшдијини, Азәрбајчанын мүстәгиллијини вә дөвләтчилијини горумаг әзминдә олдугуну көрән Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин ағыр чинајәт јолуна дүшмүш үзвләри гаршыдурма нијјәтиндән әл чәкмәјә мәчбур олдулар. Чинајәткарлара башчылыг едән Ровшән Чавадов Президент сарајына кәләрәк күнаһыны бојнуна алдыгыны, Азәрбајчан дөвләтинин рәһбәринә табе олдугуну, Азәрбајчанын мүстәгиллији вә дөвләтчилији үгрунда сә'јләрини әсиркәмәјәчәјини бәјан етди.

Ертәси күн, октјабрын 5-дә пајтахтдакы Азадлыг мејданында кечирилән митингә топлашмыш бир милјондан артыг Азәрбајчан вәтәндашы — һәм Бакыдан, һәм дә республиканын башга шәһәр вә рајонларындан кәлмиш адамлар Азәрбајчан халғынын сых һәмрә'јлијини бир даһа нүмајиш етдирдиләр.

Азәрбајчанын мүстәгиллијинә вә дөвләтчилијинә гаршы јөнәлдилмиш чеврилиш планынын гаршысы алынды. Чинајәткарларын бир гисми јахаланды, дикәрләри, о чүмләдән Сурәт Һүсејнов исә гачыб харичи өлкәләрә сығындылар. Бир мүддәтдән сонра Сурәт Һүсејнов да Русија Федерасијасынын әразисиндә һәбс едиләрәк Бакыја кәтирилди.

1994-чү ил нојабрын 28-дә Республика сарајында Һејдәр Әлијевин сәдрлији илә халг нүмајәндәләриниң үмумреспублика топлантысы кечирилди. Топлантыда 1994-чү илин октјабр һадисәләри, республикадакы ичтимаи-сијаси вәзијјәт мүзакирә едилди. Чыхыш едәнләр октјабр һадисәләриниң дөвләтчилијимиз үчүн догурдугу тәһлүкәдән данышдылар, бу һадисәләрин тәшкилатчыларының вә иштиракчыларының чәзаландырылмасыны тәләб етдиләр.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев топлантыда кириш созү сөјләди.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1994-ЧҮ ИЛ НОЈАБРЫН 28-ДӘ ХАЛГ НҮМАЈӘНДӘЛӘРИНИН ҮМУМРЕСПУБЛИКА ТОПЛАНТЫСЫНДА КИРИШ СӨЗҮ

Һөрмәтли халг нүмајәндәләри!

Әзиз һәмвәтәнләр!

Бачылар вә гардашлар!

Азәрбајчан халгы өз тарихинин ән ағыр, ән чәтин, кешмәкешли вә ејни заманда шәрәфли мәрһәләсини јашајыр. 1988-чи илдән Азәрбајчан Республикасынын әразі бүтөвлүјүнү позмаг үчүн, онун әразисинин бир һиссәсини әлә кечирмәк үчүн Ермәнистан тәрәфиндән, ермәни милләтчиләри вә Дағлыг Гарабағда олан сепаратчы гүввәләр тәрәфиндән Азәрбајчана гаршы тәхрибат, тәчавүз һәрәкәтләри башлајыбдыр вә бу, Азәрбајчанын һәјатында бөјүк дәјишикликләр әмәлә кәтирибдир. О вахтдан Азәрбајчан халгы бу дәһшәтли һадисәјә көрә даим нараһатлыг һисси кечирир вә әразисини, торпагларыны горумаг, өз мәнлијини, шәрәфини горумаг әзиндә олубдур.

Һәмин дөврүн тарихи халгымыза вә бу салона топлашанлара мә'лумдур, ону инди тәһлил етмәјә еһтијач јохдур. Анчаг гысача буну демәк олар ки, мүәјјән објектив сәбәбләрә көрә, о вахт Советләр Иттифагынын һаким даирәләриндә олан бә'зи гүввәләрин Азәрбајчан халгына гаршы, Азәрбајчан Республикасына гаршы әдаләтсиз мөвгејинә көрә, ејни заманда Азәрбајчанын һаким гүввәләри, һаким структурлары, һаким органлары халгын мәнафејини, милләтин, дөвләтин, торпағын мәнафејини горумаг әзиндә олмадыгларына көрә, јахуд горумаг истәмәдикләринә көрә, бә'зиләри дә хәјанәткар, сатгын олдугларына көрә бу мәсәлә илә әлагәдар Азәрбајчанын мөвгеләри ајбаај, илбәил зәифләмишдир. Нәтичәдә Азәрбајчан индики вәзијјәтә кәлиб чыхмышдыр.

Ејни заманда халг даим өз торпагларыны, әразисини, сәрһәдләрини, милли мәнлијини вә шәрәфини, милли тарихини, ән'әнәләрини горумаг әзиндә олубдур. Мәһз бунлара көрә дә халг "Дағлыг Гарабағ проблеми" дејилән проблемин ортаја атылмасы вә Азәрбајчан әразисинин бир гисминин Ермәнистан тәрәфиндән әлә кечирилмәси илә әлагәдар кедән просесләрә өз мүнасибәтини, е'тиразыны билдириб, мејданлара чыхыб, митингләр едибдир, о вахткы Советләр Иттифагынын рәһбәрлији тәрәфиндән Азәрбајчана гаршы олан әдаләтсизлијә, һагсызлыға өз мүнасибәтини билдириб вә мүбаризә апарыб. Һәм дә Азәрбајчанын һаким даирәләринә, дөвләт башчыларына, о вахткы партија башчыларына өз е'тиразларыны билдириб, фәал мүбаризә апарыбдыр.

Бунлар һамысы бизим тарихимиздир, тарихимизин сәһифәләридир. Биз бунлары һәмишә јадымызда сахламалыјыг. Бүкүнкү мәсәләләри һәлл етмәк үчүн дә буну билмәк лазымдыр.

Бу дөврдә Азәрбајчан халгынын сағлам гүввәләри, милли азадлыг уғрунда мүбаризә апаран вәтәнпәрвәр гүввәләри илә јанашы, Азәрбајчанын әрази бүтөвлүјүнү горумаг, чанындан кечәрәк, шәһид олараг торпагларыны горумаг әзиндә олан инсанларла јанашы, бу һадисәләрдән өз шәхси мәгсәдләри, шәхси мәнафеләри наминә истифадә етмәк үчүн мејдана чыхмыш инсанлар, груплар да вар, мөвчуд олубдур. Бунлар да кечмиш дөврүн характерик чәһәтләридир вә халгымыза, ичтимаијјәтимизә мә'лумдур. Мәһз белә чинајәткар гүввәләрин мејдана чыхмасы, ајры-ајры гүввәләрин, о чүмләдән дөвләт башында олан групларын белә чинајәткар гүввәләрдән өз һакимијјәтини сахламаг үчүн истифадә етмәси Азәрбајчанын дахили һәјатында мүрәккәб, гарышыг бир вәзијјәтлә бағлыдыр. Азәрбајчанда һәгиги вәтәнпәрвәрлик һисси илә јашајан, торпагларымызы горумаг әзиндә олан инсанларын милли азадлыг уғрунда, Азәрбајчаны горујуб сахламаг уғрунда мүбаризәси илә јанашы олараг, ајры-ајры чинајәткар гүввәләрин бу һадисәләрдән истифадә етмәси вә о дөврләрдә олан һаким даирәләрин, дөвләт башчыларынын бу чинајәткар груплары әлләринә кечириб нәјин баһасына олурса-олсун өз мөвгеләрини, өз һакимијјәтләрини сахламасы просесләри мөвчуд олубдур.

Бунларын һамысы мә'лумдур. Күман едирәм ки, тәдгигатчыларымыз, тарихчиләримиз, сијасәтчиләримиз бүтүн бунлара доғру-дүзкүн, објектив, дәгиг тәһлил вә гијмәт верәчәкләр. Мәһз бунларын нәтичәсиндә ола биләр ки, Азәрбајҹан халғы — өз тарихиндә милли ғәһрәманлыг нүмунәләри көстәрмиш вә бу күн дә ғәһрәманлыг әһвал-руһијјәси илә јашајан Азәрбајҹан халғы ермәни гәсбкарларынын, ермәни ишғалчыларынын тәчавүзкар һәрәкәтләринә лазыми чаваб верә билмәјиб вә торпагларымызын бир гисми ишғал олунуб, инсанларымызын бир гисми һәлак олубдур, өз јерләриндән, обаларындан, јурдларындан дидәркин дүшүбдүр. Әразимизин 20 фаизи ермәни силаһлы гүввәләринин ишғалы алтындадыр, бир милјондан артыг сојдашымыз, Азәрбајҹан вәтәндашы өз өлкәсиндә гачгын вәзијјәтиндә јашајыр.

Белә бир заманда, белә күнләрдә чинајәткар дәстәләрин, чинајәткар групларын — бу фүрсәтләрдән өз шәхси мәнафеләри үчүн истифадә етмәк истәјәнләрин фәалијјәти Азәрбајҹана чох зәрбәләр вурубдур. Бу, бәлкә дә ермәни ишғалчыларынын вурдуғу зәрбәләр кими зәрбәләрдир. Күман едирәм, әкәр бу тәхрибатчы групларын, Азәрбајҹанын дахилиндәки бу тәхрибатчы дәстәләрин, ајры-ајры тәшкилатларын Азәрбајҹан халғынын милли мәнафејинә зидд, чинајәткар һәрәкәтләри олмасајды, халғымыз бәлкә дә бу вәзијјәтә дүшмәзди, Азәрбајҹан Республикасы торпагларынын бир һиссәсини итирмәзди вә гачғынларымыз, шәһидләримиз дә бу гәдәр олмазды.

Бу просесләр давам едир вә тәәссүф ки, белә шәраитдә Азәрбајҹанын мә'тәбәр, ағыллы, танынмыш, ағсаггал адамлары бә'зән кәнарда галыблар. Бә'зән өзләри өзләрини кәнара чәкибләр. Бә'зән мәчбуријјәт нәтичәсиндә биканәлик мөвгеји тутублар. Анчаг бә'зи јарамаз гүввәләр, Азәрбајҹан халғыны ләкәләјән гүввәләр меjдана чыхыб, һәтта өзләрини халг ғәһрәманы, милли ғәһрәман, азадлыг уғрунда мүбаризәнин апарычы гүввәләри кими ғәләмә верибләр. Бунлар һамысы Азәрбајҹанын үмуми мәнафејинә — һәм онун әразисинин горунмасына, һәм дә дахили ичтимаи-сијаси вә игтисади вәзијјәтинә өз тә'сирини көстәрмишдир.

Белә һадисәләр кечмишдә олуб. Мән вахтынызы алыб бу барәдә чох данышмаг истәмирәм. Анчаг хатырлатмаг истәјирәм ки, 1993-чү илин әввәлиндән Азәрбајҹанда вәзијјәт кәркинләшмишдир. Бунун сәбәбләрини дә мән инди тәһлил етмәк фикриндә дејиләм, садәчә, бир нечә мәгамы јадыныза салмаг истәјирәм. Буна көрә дә бу күн үмумхалг нүмајәндәләри топлантысынын кечирилмәсини лазым билмишик.

Һәмин вахт республикада вәзијјәт кәскинләшмишди. Ермәни силаһлы гүввәләринин һүчумларына гаршы мүтәшәккил гүввә јох иди. Орду јаранмамышды. Ајры-ајры дәстәләр, ајры-ајры гүввәләр күја Азәрбајҹан торпагларыны горујараг, әслиндә чүрбәчүр ишләрлә, бә'зән дә гарәтлә, тәхрибатларла мәшғул иди.

Анчаг һакимијјәтдә олан шәхсләр, дөвләт структурлары бунларын гаршысыны алмаға гадир олмадылар. Беләликлә дә Рәһим Газыјев, Сурәт Һүсејнов кими адамлар вә онларын јанында олан дикәр шәхсләр баш галдырдылар. 1993-чү илин феврал ајында Азәрбајҹанда бөһран вәзијјәти — дәрин ичтимаи-сијаси бөһран, дөвләт бөһраны јаранды. Бу бөһранын гаршысыны алмаг үчүн дөвләтдә вә дөвләт башчыларында гүдрәт, чәсарәт, сәриштә чатмады. Бунлары сиз билирсиниз. Азәрбајҹан 1993-чү илин әввәлиндән артыг парчаланырды, парчаланмышды да. Әкәр 1993-чү илин әввәлиндә — феврал ајында Кәнчә шәһәриндәки вә онун әтрафындакы ајры-ајры силаһлы гүввәләр фактик олараг ораны әлә кечирмишдиләрсә вә Азәрбајҹанын дөвләт башчылары бу вәзијјәтин өһдәсиндән кәлә билмирдиләрсә, демәли, көзләринин габағында Азәрбајҹанын парчаланмасыны көрүрдүләр.

Азәрбајҹанын чәнуб һиссәси парчаланырды. Ләнкәран — Астара зонасы, тәхминән 7 рајон артыг парчаланмышды. Ораны бир нечә гулдур әлә кечирмишди. О чүмләдән кечмишдә Халг Чәбһәси Мәчлисинин, сонра күја Сосиал-Демократ Партијасынын үзвү олан бир гулдурун — һеч бир сијаси һөрмәти олмајан Әликрам Һүмбәтов кими бир адамын әлиндә Азәрбајҹанын бир һиссәси јесир олмушду. Она көрә бу сөзү ишләтмәјә мәним һаггым вар. Бунларын һамысы Азәрбајҹанын дөвләт башчыларынын, дөвләт адамларынын көзү габағында иди.

Нəhajət, ијунда Кəнчə hадисəси вə онун нəтичələри — бунлар да мə'лумдур. Она көрə дə мən бу мəсələjə дə тохунмурам. Бир сөзлə, бир тəрəфдən, Ермənистан вə Ермənистанла бағлы олан гүввəлəр Азəрбајчаны парчаламаг вə онун бир hиссəсини ələ кечирмək истəjирдиләр, дикəр тəрəфдən исə, Азəрбајчанын дахилиндə олан гүввəлəр анчаг вə анчаг өз шəхси мəгсəдләринə наил олмаг истəjирдиләр, hакимиjjət уғрунда мүбаризə апарырдылар, вəзифə давасы апарырдылар. Бу, анчаг өз шəхси мənафеләри, jə'ни ганунсуз олараг сəрвəтлənмək, зənкинləшмək, ганунсуз пул, имкан ələ кечирмək мəгсəди дашыjырды. Онлар hамысы бу кими чиркин əмəллəр jолу илə Азəрбајчаны парчаламаг истəjирдиләр. Белə бир вəзиjjət 1993-чү илдə jаранмышды.

Биз бунларын hамысынын өhдəсиндən кəлə билдик. Анчаг бу гүввəлəр jенə дə сакит дајаныб галмадылар. Онлар jенə дə өз чиркин əмəлләринə наил олмаға чалышдылар. Биз бунлары hансы jолла, нечə дəф етмишик, — мən инди буну демək фикриндə дејиләм. Бунлар hамысы мənə мə'лумдур вə күман едирəм ки, Азəрбајчана үрəji jанан вə Азəрбајчанда кедən просесләрə диггəт едən инсанлара да, хүсусən бу салонда оланларын əксəриjjətинə дə мə'лумдур.

Белə бир вəзиjjətдə 1994-чү илин əввəлиндən башлајараг апрел вə мај ајларында бу гүввəлəрдə jенидən hакимиjjəти ələ кечирмək, өз мөвгеләрини мөhкəмлətмək, шəхси мənафеləри үчүн Азəрбајчанын бүтүн варыны-jохуну истифадə етмək мејлləри баш галдырмышды. Шүбhəсиз ки, бунлар бир тəрəфдən, белə инсанларын чиркин ниjjətләринин, əмəлләринин бəhрəси иди, икинчи тəрəфдən исə, Азəрбајчаны харичдən парчаламаг, зəифлətмək вə белəликлə дə, тəслим етмək, өлкəмизин бир hиссəсини тамамилə əлимиздən алмаг истəjən харичи гүввəлəрин тəхрибатчы фəалиjjəти илə əлагədар иди. Чох тəəссүфләр олсун ки, бизим дахилимиздən олан, чиркин əмəлләрлə jашајан, чиркин мəгсədләрə наил олмаг истəjən адамлар халгымыза, өлкəмизə, милləтимизə дүшмən олан харичи гүввəлəрлə бу сahədə бирləшиб hərə өз мəгсədини дашыjырды. Əкəр харичдə олан гүввəләр Азəрбајчана гаршы бөjүк тəхрибат мəгсəди, глобал мəгсəдләр дашыjырдыларса, дахилдə оланлар исə бунлардан истифадə едиб чалышырдылар ки, Азəрбајчан да дағылса, милләт дə парчаланса, тəки бунлар вəзифə əлдə етсинләр, hакимиjjət əлдə етсинләр, өз чиркин əмəлләрини jеринə jетирсинләр, онсуз да чох ағыр вəзиjjətə дүшмүш Азəрбајчан игтисадиjjатыны daha да дағытсынлар, халгы сојсунлар — өзләринə вар-дөвлət jығмаг үчүн вə ганунсуз зənкинləшмək үчүн.

Бу сигналлар, бу мə'луматлар бизə кəлирди, чатырды. Бунлар чүрбəчүр истигамətдə кедирди. Сон ајларда Москва мətбуатында, башга харичи өлкəләрин — Түркиjənин, Гəрб өлкəләринин мətбуатында, hətта Азəрбајчанын мүхалифət гəзетләриндə дə Азəрбајчанда дөвлət чеврилишинин hазырланмасы, ајры-ајры гүввəлəрин бирləшмəси haггында мə'луматлар верилирди. Əкəр бир тəрəфдən, буну кечмиш Баш назир Сурət Hүсејнов хəлвəтчə hазырлајырдыса, икинчи тəрəфдən дə, она руh верən, бу ишə гызышдыран, она həмрə'лик көстəрən гүввəлəр, адамлар вар иди.

Белə мə'луматлар бизə кəлирди, чатырды. Мən шəхсən бир Президент кими, Азəрбајчанда həм дахили ичтимаи-сијаси сабитлијин олмасы, həм дə ки, өлкəмизин əрази бүтөвлүjүнүн горунмасы вəзифəсини үзəримə көтүрмүшəм. Она көрə дə бу мə'луматлар мəни нараhат етмəjə билмəзди. Ејни заманда мən өлчүб-бичиб нəтичəjə кəлирдим ки, бу гүввəлəр нə гədəр чалышсалар да, Азəрбајчанда артыг формалашмыш үмуми həмрə'лик əзмини, халгын үмуми фикрини корлаја билмəзлəр, поза билмəзлəр. Одур ки, бə'зи адамлар hətta кəлиб чох горху илə, тəhлүкə илə мənə дејəндə ки, дөвлət чеврилиши hазырланыр, филанкəсләр hазырлајыр, шүбhəсиз ки, мən бунлары нəзəрə алырдым, бу барədə мүəjjən jохламалар апарырдым. Анчаг ејни заманда hеч вахт ehтиjат етмирдим. Кечмиш Баш назир Сурət Hүсејнов бəлкə дə онун haггында бу гədəр данышылмаға лајиг олан адам дејил. Мən дедим ки, сон илләрдə кедən просесләрдə белə адамлар мејдана чыхды — Сурət Hүсејнов кими, Рəhим Газыјев кими, Əликрам Hүмбətов кими адамлар. Башгалары да вар. Онларын адларыны чəкмək истəмирəм, — hамысы бир-бир үзə чыхачагдыр, онлара əл алтындан көмək етмək истəjən адамлар да. Су-

рәт Һүсејнову ким иди мејдана чыхаран, ким иди она Милли Гәһрәман ады верән, ким иди онун — бу чинајәткар адамын әтрафында белә әһвал-руһијјә јараданлар? Онларын өзләри дә бу чинајәткарын гурбаны олдулар.

Анчаг мән сон вахтларын һадисәләри һаггында данышмаг истәјирәм. Бу Сурәт Һүсејнов кими адам Баш назир вәзифәси илә мәшғул олмаг әвәзинә — бахмајараг ки, онун бу вәзифә илә мәшғул олмаға о гәдәр дә потенсиалы, имканы јох иди, амма әкәр истәсәјди, бир шеј өјрәнә биләрди, — анчаг алтдан-алтдан чиркин ишләрлә мәшғул олурду, башга ишләрлә мәшғул олмаға вахты јох иди.

Тәәссүф ки, бизим бә'зи вәзифәли, рәһбәр ишчиләр, бә'зи груплар да јенә кечмишләри јада саларағ, — јә'ни кимсә һансы зоракылыг әмәли илә нә исә едә биләрсә, она јыхылмаг, она јахынлашмаг, — онунла әлбир олмаға, бирләшмәјә чалышдылар. Беләликлә дә, чүрбәчүр гүввәләрин дөвләт чеврилиши һазырламасы просеси күчләнди. Хатириндәдир, гәзетләрдә јазырдылар, һәтта мән сентјабрын 24-дә Америкаја сәфәр едәркән Истанбулда тәјјарә мејданында мәнә бир нечә гәзет көстәрдиләр. Билдирдиләр ки, чеврилиш һазырланыр. Сурәт Һүсејнов чеврилиш һазырлајыр, — буну гәзетләрдә јазмышдылар. Бунлары мән өзүмдән демирәм, — чеврилиши Әбүлфәз Елчибәј һазырлајыр, Рөвшән Чавадов һазырлајыр, чеврилиши Ајаз Мүтәллибов һазырлајыр, филанкәс һазырлајыр. Мүхбирләр буну чох тәлашла, нараһатлыгла мәнә дедиләр. Мән билдирдим ки, нараһат олмајын. Азәрбајчан халгы артыг белә шејләрә јол вермәз, имкан вермәз.

Анчаг ејни заманда бу адамлар, көрүнүр ки, халгын инди нә гәдәр јеткин олдуғуну дәрк етмәмишләр. Онлар көһнә әһвал-руһијјә илә, көһнә фикирләрлә јашајырлар.

Бир нечә тәхрибат һадисәси һәјата кечирилди. Бунлар сентјабрын 21-дән башлајараг, октјабрын 4-нә гәдәр олду. Нәһајәт, октјабрын 3-4-дә дөвләт чеврилиши просеси сон һәддә чатды. Кәнчәдә, бир нечә рајонда дөвләт һакимијјәт органлары артыг әлә кечирилмишди вә Бакыда да дөвләт чеврилиши апармаг үчүн лазыми тәдбирләр көрүлмүшдү.

Биз бу дөвләт чеврилиши чәһдинин гаршысыны алдыг. Бунун гаршысыны силаһ күчүнә јох, ган төкүлмәси илә јох, дава илә јох, анчаг вә анчаг халгымызын, Азәрбајчан вәтәндашларынын милли һәмрә'лији илә, халгын артыг белә чинајәткар үнсүрләри таныјараг, онлара бундан сонра имкан вермәмәк әзми илә алдыг.

Октјабрын 4-дән 5-нә кечән кечә вәзијјәтин кәркинләшмәси илә әлагәдар оларағ мән халга мүрачиәт етдим. Әмин идим ки, халг мәним сәсимә сәс верәчәкдир. Чүнки халгын әксәријјәти әдаләт истәјир, раһатлыг истәјир. Халгын әксәријјәти артыг бу чәкишмәләрдән, бу чинајәткар үнсүрләрин чүрбәчүр фырылдагларындан дојубдур. Әмин идим ки, әкәр халг 1993-чү илин октјабр ајында үмумхалг сәсвермәсиндә мәнә е'тибар көстәрибсә, мәни Президент сечибсә, демәк, белә бир бөһранлы вәзијјәтдә дә халг өз дөвләтчилијини горујачагдыр, халг буну едәркән дөвләтчилијинин башында дуран Азәрбајчан Президентини горујачагдыр.

Буна көрә дә мән там чәсарәтлә халга мүрачиәт етдим. Халг бу мүрачиәтә сәс верди. О кечә вахты Бакыда Президент сарајынын гаршысына јүз минләрлә адам топлашды. Азәрбајчанын, демәк олар ки, бүтүн рајонларында, бүтүн шәһәрләриндә инсанлар о кечә ајаға галхдылар, һәмин о гијамчылара, о чинајәткарлара вә Азәрбајчан дөвләтини девирмәјә чалышанлара лазыми чаваб вердиләр. Сабаһысы күн, октјабрын 5-дә Азадлыг мејданында кечирилән митингә топлашмыш бир милјондан артыг Азәрбајчан вәтәндашы — һәм Бакыдан, һәм дә башга шәһәрләрдән, рајонлардан кәлмиш адамлар Азәрбајчан халгынын, милләтинин, вәтәндашларынын милли һәмрә'лијини бир даһа нүмајиш етдирдиләр. Һәм о чинајәткарлара, һәм дә бүтүн дүнјаја билдирдиләр ки, артыг Азәрбајчан халгы өз мүстәгиллијини вә өз республикасынын дахили ичтимаи-сијаси вәзијјәтини горумаға гадирдир вә бундан сонра да горујачагдыр.

Мән бу күн бир даһа о анлары, о дәгигәләри, о саатлары, о кәркин кечәни вә октјабрын о ишыглы күнәш шүалары илә ишыгланмыш Бакыны јадыма салырам. Бир даһа һәм сизин гаршынызда, һәм дә республикамызын бүтүн вәтәндашлары

гаршысында Азәрбајҹан халгына, бүтүн Азәрбајҹан вәтәндашларына вәтәнпәрвәрликләринә көрә, чәсурлугларына, гәһрәманлыгларына көрә, Азәрбајҹанын дөвләтчилијини горумаг әзминдә олдугларына көрә вә чинајәткарлара лајигли зәрбәләр вурдугларына көрә, Азәрбајҹанын дөвләтчилијини, Азәрбајҹанын Президентини горудугларына көрә өз миннәтдарлығымы вә тәшәккүрүмү билдирирәм.

О күн, јә'ни октјабрын 4-дән 5-нә кечән кечә, октјабрын 5-дә мән өз чыхышларымда һадисәләрә мәһз о күнә бәлли олан мә'луматлар әсасында гијмәт вердим, фикирләрими билдирдим. Анчаг инди артыг ики ај јахын вахт кечибдир. Бу мүддәтдә халгымыз бу мәсәләләри даһа әтрафлы тәһлил етмәјә имкан тапыбдыр. Һәр бир инсан о күнләри дә вә ондан сонра кечән күнләри дә тәһлил етмәјә имкан тапыбдыр. Бунунла јанашы, бизим истинтаг органлары, һүгуг-мүһафизә органлары о чинајәткарларын бәд әмәлләрини мејдана чыхармаг үчүн лазыми ишләр, лазыми тәдбирләр көрүбләр вә бунлары нәзәрә алараг, һәмин о күнләрдән кечән дөврдә апарылмыш ишләри мүәјјән гәдәр тәһлил етмәк, ејни заманда сизә вә республиканын ичтимаијјәтинә даһа кениш мә'лумат вермәк мәгсәди илә бу күн үмумхалг нүмајәндәләринин топлантысыны кечирмәји лазым билмишәм.

Бу күн бу салонда халгын нүмајәндәләри топлашыб. Халгын бүтүн тәбәгәләринин нүмајәндәләри бураја дә'вәт олунубдур. Бу, дөвләт мүшавирәси дејил, өтән дөврләрдә кечирилән фәаллар јығынчағы дејил. Бу, октјабрын 4-дән 5-нә кечән кечә Президент сарајынын гаршысына топлашмыш адамларын митингинин бир һиссәсидир. Октјабрын 5-дә Азадлыг мејданына топлашмыш вәтәндашларымызын кечирдикләри митингин бир һиссәсидир. Шүбһәсиз ки, бу салона инди орадакы гәдәр адам топлаша билмәз. Анчаг истәсәјдик, бундан да чох адам бизим мөһтәшәм Азадлыг мејданына топлашарды. Буна инди еһтијач јохдур. Биз, садәчә оларағ, бу мәсәләләри, јенә дә дејирәм, тәһлил етмәк үчүн, чевриліш чәһди илә әлагәдар мәсәләләрдән ирәли кәлән вәзифәләри ајдынлашдырмаг үчүн үмумхалг нүмајәндәләринин индики топлантысыны кечирмәји лазым билмишик вә топлантыја јығышмышыг.

Бу күн бурада сәрбәст, сәмими вә демократик әсасларла сөһбәт кедәчәкдир. Анчаг мәсәләләри ачмаг үчүн, мүзакирә етмәк үчүн, һәмин мәсәләләрин Азәрбајҹан үчүн нә гәдәр тәһлүкәли олдуғуну бир даһа дәрк етмәк үчүн вә ејни заманда, хүсусән бундан сонра белә чинајәткар групларын, адамларын, тәшкилатларын чинајәткар һәрәкәтләринин гаршысыны алмаг үчүн бурада мүәјјән сөһбәт, данышыглар, мүзакирә апармалыјыг. Бу мүзакирәләрин истәнилән сәвијјәдә кечмәси үчүн вә үмуми сөһбәт шәклиндә дејил, конкрет фактлар әсасында кечмәси үчүн, јәгин ки, бизим һүгуг-мүһафизә органлары рәһбәрләринин мә'луматыны динләмәк лазым оларды. Онлар бизи мә'луматландырарлар. Сонра исә ким чыхыш етмәк истәјирсә, буна имканы вардыр.

Топланты бу күн бүтүн күн әрзиндә кечириләчәкдир. Јә'ни республиканын бу ағыр вәзијјәтдән чыхмасы үчүн, һәм игтисади, һәм сосиал вәзијјәти, һәм дә дахили ичтимаи-сијаси вәзијјәти даһа дәриндән дәрк етмәк үчүн бурада сәрбәст сөз демәјә һәр кәсин имканы вардыр.

Беләликлә, мән үмумхалг нүмајәндәләри топлантысыны ачыг е'лан едирәм.

* * *

Азәрбајҹан Республикасынын Баш прокурору вәзифәсини ичра едән Елдар Һәсәнов, Президент Апараты Үмуми шө'бәсинин мүдири Рамиз Мећдијев, дахили ишләр назири Рамил Усубов, милли тәһлүкәсизлик назири вәзифәсини ичра едән Намиг Аббасов, мүдафиә назири Мәммәдрәфи Мәммәдов, Бакы шәһәриндәки Сәттархан адына заводун гајнагчысы Мисир Исајев, халг шаири Габил Имамвердијев, Сәдәрәк рајонунун мәктәб директору Вагиф Мәммәдов, Кәнчә шәһәр Ичра Һакимијјәтинин башчысы Расим Дашдәмиров, Гарабаг Әлиләри Чәмијјәтинин үзвү Самир Әлијев, Бәрдә рајонунун колхоз бригадири Зејнәб Әлијева, Гафгаз Мүсәлманлары Руһани Идарәсинин сәдри шејхүлислам Һачы Аллаһшүкүр Пашазадә, Маштага гәсәбәсинин мәктәб директору Сәјјарә Зејналова, "Н" һәрби һиссәси-

нин командири Рөвшән Әкбәров, Милли Мәчлисин үзвү, Рус Иҷмасы Ҷәмиjjәтинин сәдри Михаил Забелин, Бакы шәһәринин сакини, әлил, пенсиjачы Рафиг Бәбиров, Ләнкәран рајону Порт-Илич гәсәбәсинин орта мәктәб директору Камил Һүсејнов, Бакы шәһәри Әзизбәјов рајону Шаган кәндинин сакини Тәвәккүл Сәлимов, Күрчүстан Республикасы Марнеули рајону Јухары Сирач кәндинин сакини К.Рүстәмов, Азәрбајчан Нефт Академијасынын кафедра мүдири Изәт Рүстәмов халг нүмајәндәләринин үмумреспублика топлантысында чыхыш етдиләр.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев топлантыја јекун вурду.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1994-ҶҮ ИЛ НОЈАБРЫН 28-ДӘ ХАЛГ НҮМАЈӘНДӘЛӘРИНИН ҮМУМРЕСПУБЛИКА ТОПЛАНТЫСЫНДА ЈЕКУН СӨЗҮ

Һөрмәтли халг нүмајәндәләри!

Һөрмәтли ханымлар, ҷәнаблар, һөрмәтли гонаглар!

Бу күн бу салонда Азәрбајчан халгынын, Азәрбајчан вәтәндашларынын бүтүн тәбәгәләринин нүмајәндәләринин топланмасы вә Азәрбајчан Республикасынын дөвләтчилији илә, мүстәгиллији илә әлагәдар олан мүһүм мәсәләнин мүзакирә едилмәси республикамызын һәјатында әламәтдар бир һалдыр. Азәрбајчанда дөвләт чеврилиши етмәк ҷәһдиндән ики ај кечир. Бу мүддәтдә халгымызын, милләтимизин, республикамызын вәтәндашларынын һәм сентјабрын сону — октјабрын әввәлиндә баш вермиш һадисәләри даһа дәриндән тәһлил етмәјә, һәм дә онлары гијмәтләндирмәјә имканлары вар иди. Бүкүнкү топлантыдан, еләҷә дә әһалидән, ајры-ајры вәтәндашлардан, коллективләрдән, тәшкилатлардан Азәрбајчан Президентинин үнванына, башга дөвләт органларына, мәтбуат, информасија органларына кәлән мәктублардан белә бир нәтичә чыхыр ки, халгымыз, Азәрбајчан вәтәндашлары о һадисәләри, доғрудан да, дөвләт чеврилишинә

ҷәһд кими гијмәтләндирир, о һадисәләри писләјир вә Азәрбајчан дөвләтчилијини горумаг өзминдә олдугларыны бир даһа бәјан едирләр.

Бу күн бурада һүгуг-мүһафизә органларынын, инзибати органларын рәһбәрләри мә'лумат вердиләр. Бунлар вә нүмајәндәләрин чыхышларындакы мә'луматлар һамысы бирликдә бир даһа сүбут едир ки, Азәрбајчанын мүстәгиллијинә гаршы, дөвләтчилијинә гаршы узун мүддәт һазырланмыш чеврилиш планы вар имиш вә һәмин планы һәјата кечирмәк ҷәһди олмушдур, бу ҷәһдин гаршысы алынмышдыр. Ҷинајәткарларын бир гисми јахаланыб, дикәрләри исә гачыблар, республиканы тәрк едибләр, башга өлкәләрдә кизләнибләр. Анҷаг јенә дә сакит дурмурлар, јенә дә өз бәд әмәлләрини һәјата кечирмәк истәјирләр, ҷинајәткар фәалиjjәтләрини давам етдирирләр.

Она көрә дә бу күн белә бир топлантынын кечирилмәсинин зәрурилијини, бу тәдбир артыг сона чатаркән мән даһа чох һисс едирәм. Һисс едирәм ки, әкәр октјабрын әввәлиндә — 4-дә, 5-дә о митингләрдә, ондан сонра шәһәрләрдә, рајонларда, гәсәбәләрдә, тәшкилатларда, мүәссисәләрдә олмуш јығынҷагларда, митингләрдә бу мәсәләләр һаггында чох сөзләр дејилмишдисә, инди, о һадисәләрдән тәхминән ики ај кечәндән сонра бу мәсәләләр һаггында даһа чиддиjjәтлә данышмаг олар, бу мәсәләләрин, бу һадисәләрин Азәрбајчан үчүн нә гәдәр бөјүк тәһлүкә олдуғуну демәк олар вә вәтәндашларымызы, халгымызы бир даһа сајыглыға дә'вәт етмәк олар.

Азәрбајчан мүстәгиллијини әлдә едән күндән индијә гәдәр, тәәссүф ки, чох ағыр бир шәраитдә јашамышдыр. Мән бу күн топлантыны ачаркән гејд етдим ки, 1988-чи илдән индијә гәдәр Азәрбајчанын һәјатында бир чох мәрһәләләр, бир чох дәјишикликләр олмуш вә бунлар һамысы да ајбаај, күнбәкүн, илбәил халгымызын, вәтәндашларын, республиканын вәзиjjәтини ағырлашдырмыш, чәтинләшдирмишдир. Бу күн биз бир даһа гејд етмәлијик ки, Азәрбајчан халгы үчүн, Азәрбајчан Республикасы үчүн ән ағыр бәла өлкәмизин һәрби тәчавүзә мә'руз галмасыдыр, мүһарибә шәраитиндә олмасыдыр, алты илдән артыг кедән мүһарибәдә Азәрбајчанын бөјүк иткиләри, торпагларынын ишғал олунмасыдыр, бир милјондан чох әһалисинин гачгын вәзиjjә-

тинə дүшмəсидир. Бу, бизим үмуми проблемимиздир. Азəрбајҹан халғынын, Азəрбајҹан Республикасынын вə Вətəни, торпағы һаггында дүшүнən һəр бир азəрбајҹанлынын башына кəлən бəладыр. Бу, бизим дəрдимиздир, фаҹиəмиздир.

Бу илләр əрзиндə Азəрбајҹан фаҹиəли күнləр, фаҹиəли илләр јашајыб. Бу күн дə биз фаҹиəли күнləр јашајырыг. Она көрə дə дүшмəнин Азəрбајҹаны парчаламаг, дағытмаг, торпагларымызын бир гисмини əлə кечирмək планларынын гаршысыны алмаг үчүн, буна синə көрмək үчүн, бу планлары позмаг, Азəрбајҹаны горумаг үчүн һамынын бир мəгсəди олмалы иди: о вахт да, 1988-ҹи илдə дə, ондан сонракы илләрдə дə бирləшиб халгымызы бу вəзијјətдəн чыхармаг, үмуми дүшмəнин, тəчавүзкарын, Азəрбајҹаны парчаламаг истəјən дүшмəнləрин гаршысына чыхмаг, онларын гаршысыны алмаг. Халгын əксəријјəти, — бу күн мən буну үрəјимдə олан сөзләр кими демək истəјирəм, чүнки һəмин бу илләрин бир һиссəсини өз доғма торпағымда олмасам да, бу дəрдləрлə јашамышам, дикəр һиссəсини исə халгымла бир јердəјəм, — халгын там əксəријјəти һəмишə бу һиссləрлə, бу дујғуларла јашамышдыр, јə'ни башга бир мəгсəди, фикри олмамышдыр. Анҹаг тəəссүфләр олсун ки, 1988-ҹи илдə башланмыш просесләрдə — халгын əксəр һиссəсинин сағлам əһвал-руһијјəдə, Вətəнини, торпағыны горумаг əзминдə олдуғу бир вахтда халгын ичəрисиндə бу дөврүн, шəраитин, просесләрин имканларындан истифадə едəрək өз шəхси мəгсəдләринə наил олмаг истəјənләр вардыр. Онлар о вахт да олмушлар, тəəссүф ки, инди дə вар. Məһз онлара көрə Азəрбајҹан мəғлубијјətләрə уғрамышдыр, məһз онлара көрə Азəрбајҹанын башына белə бəлалар кəлмишдир.

Бу күн топлантынын башланғычында дедијим сөзləри бир даһа тəкрар етмək истəјирəм. 1988-ҹи илдən Азəрбајҹанда һакимијјətин ədaлətсизлијинə көрə, тəркибиндə олдуғумуз Советләр Иттифагынын рəһбəрləри Азəрбајҹан Республикасына, Азəрбајҹан халгына ədaлətли мүнасибət көстəрмədијинə көрə вə Азəрбајҹанда һаким олан шəхсләр, органлар Азəрбајҹан халгынын, миллətинин гајғысына лазыми гədəр галмадығына көрə, һəлə 1988-ҹи илдə бу күнləри көрən адамлар Азəрбајҹанын мүдафиəсинə галхмыш, онун торпагларыны мүдафиə етмək үчүн фəалијјət көстəрмəјə чалышмышлар. Бунлар һамысы Азəрбајҹанда милли руһун, вətənпəрвəрлик руһунун ојанмасына, јүксəлмəсинə, формалашмасына көмək етмиш, милли азадлыг һəрəкаты мејдана чыхмыш вə бу просесләр, нəһајət, Азəрбајҹанда башга просесләрлə јанашы, мүстəгиллијин əлдə олунмасына кəтириб чыхармышдыр.

Биз бу ил нојабрын 17-дə Азəрбајҹанын Милли дирчəлиш күнүнү гејд етдик. Бəли, бу, доғрудан да, тарихə дүшмүш бир күндүр. О вахт Азəрбајҹанын кəнчləри, милли шүурла, вətənпəрвəрлик шүуру илə јашајан инсанлары Азəрбајҹана гаршы ədaлətсизлијə е'тираз əламəти олараг мејданлара чыхдылар, бөјүк митингләр кечирилди. Азəрбајҹанда милли азадлыг һəрəкаты формалашды. О вахтлар бу митингләрə ајры-ајры адамлар јох, Азəрбајҹанын јүз минләрлə вətəндашы топлашырды. Нојабрын 17-дə Азадлыг мејданында, хүсусəн Не'мəт Пəнаһовун рəһбəрлији алтында башланан митингләр — бунлар һамысы Азəрбајҹанын ағыр вəзијјətдə олмасы илə əлагədар мејдана кəлən мүсбət һадисələр иди. Бу һадисələр сонра инкишаф етди вə шүбһəсиз ки, Азəрбајҹанда милли руһун артмасына көмək етди, өз мүсбət нəтичələрини көстərди. Бунлары биз гијмətləндирмəлијик, унутмамалыјыг. Ондан сонра кедən мүсбət просесləри дə һəмишə гијмətləндирмəлијик. Бунлары да унутмамалыјыг.

Анҹаг ејни заманда бу просесләр Азəрбајҹанын белə ағыр вəзијјətиндən өз шəхси мəгсəдləри үчүн истифадə етмək јолуна дүшмүш ајры-ајры инсанлары да үзə чыхарды. О вахт Азəрбајҹанын һаким даирələри халга пис мүнасибət бəсləјирдиләр, Вətəни, торпағы горуја билмədиләр. Гарабағ мəсələси башлајаркən онун гаршысыны ала билмədиләр. Məһз она көрə дə халг Азəрбајҹанын коммунист рəһбəрлијинин əлејһинə галхды вə 1990-ҹы ил 20 Јанвар һадисələри баш верди.

20 Јанвар һадисələри Азəрбајҹан халгынын милли шүурунун даһа да јүксəлдијини көстərди. Ејни заманда бу һадисələр милли һəрəкатын, милли шүурун империја күввələри тəрəфиндən богулдуғуну көстərди. Азəрбајҹан халгы шəһидлəр верди. Онларын хатирəси бизим үчүн даим əзиз олачагдыр. Анҹаг ејни

заманда Азәрбајҹан халгы сүбут етди ки, онун мәнлији вар, милли гүруру вар. О, шәһидләр вермиш олса да, артыг бу әдаләтсизлијә дөзмүр.

Һакимијјәт дәјишилди. Анҹаг јени һакимијјәт өзү үчүн нәтиҹә чыхармады. Ајры-ајры гүввәләр бүтүн бу просесләрдән Вәтәни, торпағы, милләти горумаг үчүн јох, — бир тәрәфдән, һакимијјәтдә олан адамлар өзләрини горумаг үчүн, дикәр тәрәфдән исә, ајры-ајры адамлар, груплар, тәшкилатлар шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн истифадә едирдиләр.

Беләликлә, Ермәнистанда орду, силаһлы гүввәләр јаранды, Гарабағы ардычыл олараг өз әлләринә кечирмәјә башладылар. Азәрбајҹанда исә орду јаратмагла мәшғул олмадылар. Ајры-ајры силаһлы дәстәләр бу фүрсәтдән истифадә едиб өз шәхси мәгсәдләринә наил олмаға чалышды. Белә олан һалда, о вахт Азәрбајҹанын рәһбәри Мүтәллибов өзү үчүн дә "Гардашлыг" адлы силаһлы дәстә јаратды. Бу, хатириниздәдир. Мүхалифәтдә олан адамлар чәбһәдә дөјүшмәк әвәзинә, торпағымызы горумаг әвәзинә өз мүхалифәт фикирләрини һәјата кечирмәк үчүн силаһлы дәстәләр јаратдылар. Белә силаһлы дәстәләрин јаранмасы, шүбһәсиз ки, гануна сығмајан шеҹдир. Өлкәдә дөвләт структуру вар, орду, һүгуг-мүһафизә органлары вар. Лакин һакимијјәтдә олан адамларын бунлара инанмајараг өзләринә силаһлы гүввә јаратмасы ајры-ајры налајиг шәхсләрин мејдана чыхыб Азәрбајҹанын һөрмәтли, нүфузлу адамларынын, нечә дејәк, кәнара чәкилмәсинә шәраит јаратды. Мән буну кениш тәһлил етмәк истәмирәм. Бах, бу просесләр нәтиҹәсиндә Рәһим Газыјев кими, Сүрәт Һүсејнов, Әликрам Һүмбәтов кими вә онлара бәнзәр адамлар мејдана чыхды. Вәзиров халгына хәјанәт етди, гачды, Мүтәллибов халгына хәјанәт етди, гачды.

Нәһајәт, дөрд илдән сонра, бу илин әввәлиндә Милли Мәҹлис Јанвар һадисәләринә гијмәт верди. О вахт Азәрбајҹан халгына хәјанәт едән адамларын адлары Милли Мәҹлисин гәрарында өз әксини тапды. О адамлар гачыб кизләндиләр. Амма Азәрбајҹанда јаранмыш бу силаһлы дәстәләр јенә дә һакимијјәт әлдә етмәк, вәзифә әлә кечирмәк әһвал-руһијјәсиндән чәкинмәмишләр. Онлар буну давам етдирдиләр вә 1993-чү илин ијун һадисәләри баш верди.

1993-чү илин ијунунда Азәрбајҹан артыг парчаланмышды. Мән топлантынын әввәлиндә дедим, бир дә тәкрар етмәк истәјирәм, — 1993-чү илин әввәлиндән Азәрбајҹанда артыг парчаланма просеси кедирди. Азәрбајҹанын бә'зи бөлкәләриндә етник груплары гызышдырмаг, бир-биринә гаршы гојмаг истәјирдиләр. Милли мәсәләдә бурахылан бә'зи сәһвләр Азәрбајҹанын бөлкәләриндә етник груплар арасында чүрбәчүр просесләр јаратды. Рәһим Газыјев, Әликрам Һүмбәтов вә Сүрәт Һүсејнов кими адамлар да бу просесләрдән өз сијаси мәгсәдләри үчүн истифадә етмәкдән өтрү мүәјјән фәалијјәтә башладылар.

Бунларын гаршысы алына биләрди. Нечә ки, мән бу күн дә һесаб едирәм ки, әкәр 1987-чи илин ахырында, 1988-чи илин әввәлиндә о вахткы Советләр Иттифагы Гарабағ проблеминин јаранмасыны истәмәсәјди, онун гаршысыны аларды. Нә Ермәнистанла Азәрбајҹан арасында мүһарибә башланарды, нә дә Гарабағ проблеми бу сәвијјәјә чатарды. Анҹаг онлар буну истәмәдиләр, бу проблеми сүни сурәтдә өзләри јаратдылар. Ејни шәкилдә, әкәр кичик мигјасда көтүрсәк, Азәрбајҹан Республикасында 1993-чү илин әввәлиндә бу просесләрин гаршысы алына биләрди. Анҹаг һакимијјәтдә олан шәхсләр, тәшкилатлар, хүсусән о вахт һакимијјәтдә олан Халг Чәбһәси бунун гаршысыны ала билмәдиләр вә ала да билмәздиләр. Чүнки артыг онлар халг гаршысында һөрмәтдән дүшмүшдүләр. Әкәр һөрмәтдән дүшмәсәјдиләр, Сүрәт Һүсејнов кими адам башына бир елә дәстә јығыб ордунун бир һиссәсини өз әлинә кечирә билмәзди. Әкәр дөвләт, онун башында дуран адамлар һөрмәтдән дүшмәсәјдиләр, халгын онлара инамы итмәсәјди, Әликрам Һүмбәтов кими адам, — бурада чыхыш едән мүәллим онун һаггында карикатура шәклиндә бир сөз деди, һәгигәтән, белә иди, — Азәрбајҹанын чәнубунда једди рајону әлинә кечирмәзди. Ахы, Әликрам Һүмбәтов тәкчә ијун ајында дејил, ондан әввәл дә буну етмишди. Артыг феврал ајындан башлајараг һәмин рајонлар онун әлиндә иди. Ордунун бир һиссәсини дә, танклары, топлары да — һамысыны әлә кечирмишди.

Азәрбајҹанын о вахткы рәһбәрлији ачиз галды. Нә үчүн? Чүнки дөвләтчилији гурмаг әвәзинә, дөвләтин структурларына ис-

тинад етмәк әвәзинә, о вахт Халг Чәбһәси дә өзүнә силаһлы гүввә сахлајырды. Мән о заман тәәччүб едирдим ки, нечә ола биләр, сән дөвләтин башында оласан, дөвләтә рәһбәрлик едәсән, дөвләт структурларындан савајы, онларла јанашы Халг Чәбһәсинин силаһлы дәстәләри дә олсун? Мән буну Нахчыванда көрдүм. Амма бу, тәкчә орада дејилди. Нахчыван Мухтар Республикасынын Дахили Ишләр Назирлији вар иди. О вахтлар биз Русијаја мәнсуб олан дивизијаны чыхардыг, орада бир һәрби бригада јаранды. Амма ејни заманда Халг Чәбһәсинин бөјүк силаһлы дәстәләри варды. Онларын бир гисми индијәдәк галыр. Үч күн бундан әввәл орадан нә гәдәр силаһ тапылды. Бу күн милли төһлүкәсизлик назири вәзифәсини ичра едән Намиг Аббасов һәмин силаһлар барәдә данышды. Амма сон ајларда орада ајры-ајры јерләрдә кизләдилмиш нә гәдәр силаһ тапылды. Бунлар нәјә лазымдыр? Әкәр дөвләтә лазымдырса, дөвләтин әлиндә олмалыдыр. Амма дөвләтин башында дура-дура ејни заманда кизли силаһлы дәстә сахлајырсанса, демәк, ја сән дөвләтә башчылыг етмәјә јарамырсан, јахуд да гәсдән буну едирсән ки, араны гызышдырасан.

Бах, бунларын нәтичәсиндә 1993-чү илин әввәлиндә бу һадисәләр баш верди. Сурәт Һүсејнов кими адамы мејдана чыхаранлар Азәрбајчан халгы гаршысында чавабдеһдирләр. Чүнки Сурәт Һүсејнов артыг бөјүк вәзифәләр саһиби иди. Президентин Дағлыг Гарабағ үзрә сәлаһијјәтли нүмајәндәси, Баш назирин биринчи мүавини, корпус командири иди вә Милли Гәһрәман ады алмышды. Бунларын һамысыны она Азәрбајчанын дөвләт башчылары вермишди. Рәһим Газыјев кими адам, — мән буну дәфәләрлә демишәм, Азәрбајчан халгына онун вурдуғу зәрбәни, ола биләр, һеч кәс вурмамышдыр, — бир тәрәфдән, куја Халг Чәбһәсинин рәһбәрләриндән, лидерләриндән иди, Халг Чәбһәсинин лидерләриндән бири кими мүдафиә назири иди, куја ки, Азәрбајчанын торпагларыны мүдафиә едирди, ејни заманда Азәрбајчаны ичәридән дағыдырды. Нә үчүн? Ашкар олду, 1993-чү илин ијун — ијул ајларында Милли Мәчлисдә кедән мүзакирәләр онун ич үзүнү тамамилә ачды. Һалбуки буну етмәк о гәдәр дә чәтин бир шеј дејилди. Онун ич үзүнү 1991-чи илдә дә,

1992-чи илдә дә вә 1993-чү илин әввәлләриндә дә ачмаг оларды, ифша етмәк оларды ки, Азәрбајчаны кәтириб бу вәзијјәтә салмасын. Бунларын һамысынын нәтичәсиндә белә лајигсиз адамлар үзә чыхдылар, өзләринә јени силаһлы дәстәләр дүзәлтдиләр вә 1993-чү илин ијунунда Азәрбајчаны вәтәндаш мүһарибәси һәддинә чатдырдылар.

Вәтәндаш мүһарибәси башлады. Кәнчәдә ган төкүлдү. Фәрги јохдур, ким кимә атәш ачды, нә тәһәр олду, — һәлак олан, өлән азәрбајчанлылар олду. Азәрбајчанлы азәрбајчанлы илә вурушду. Бакынын јахынлығында ган төкүлдү. Буңун гаршысыны алмаг, Азәрбајчаны белә вәзијјәтдән чыхармаг лазым иди. Она көрә дә Сурәт Һүсејнов мејдана чыхды. Әлбәттә, инди шүбһә етмәк олар ки, Сурәт Һүсејнов кими адам нә чүр кәлиб Баш назир олду. Чүнки ону Баш назир вәзифәсинә кәтирән адамлар әввәлдән ону бу сәвијјәјә чатдыранлар иди. Она көрә дә белә олду.

Әликрам Һүмбәтовун гурдуғу ишләр сентјабр ајына гәдәр һәлә давам едирди. Биз орада да истәмирдик ки, ган төкүлсүн. Анчаг једди рајон онун әлиндә иди. Нәһајәт, халг ајаға галхды. Әликрам Һүмбәтовун гулдур дәстәси адамлара атәш ачды, орада да дөрд нәфәр һәлак олду. Әликрам Һүмбәтова һавадарлыг едән адамлар ону гачырдылар. Сонра биз нә гәдәр әзаб-әзијјәтлә ону тапыб һәбс етдик. Рәһим Газыјев дә һәбс олунду. Мәһкәмә башланды. Көрәндә ки, һәр шеј ачылачаг, бәли, јенидән дөвләт чеврилишинә башладылар. Мән бу күн дедим, о вахтдан јајылан шајиәләр, бизә кәлән мә'луматлар, истинтагда әлдә едилән сүбутлар, харичи мәтбуатын вә Азәрбајчандакы гејри-формал, мүхалифәт гәзетләринин јазылары — һамысы ону көстәрирди ки, догрудан да, Азәрбајчанда ајры-ајры гүввәләр дөвләт чеврилиши һазырлајырлар. Иш бурасындадыр ки, — мән бу күн буну демәлијәм, — Сурәт Һүсејнов өзү дә бир нечә дәфә кәлиб мәнә дејирди ки, онлар бизи девирмәк, јыхмаг истәјирләр, бизим әлејһимизә чыхмаг истәјирләр. Мән бунунла демәк истәмирәм ки, онун сөзләринин һамысы догрудур. Анчаг о, дәфәләрлә мәнә демишди ки, онун јанына Халг Чәбһәсинин дә, Мүсават Партијасынын да нүмајәндәләри кәлир, нә билим, Рөвшән Чавадов да кәлир, о бириси, бу бириси дә кәлир. Һамысы дејир ки, кәлин

бирләшәк, Һејдәр Әлијеви јыхаг, амма мән дејирәм ки, јох, Һејдәр Әлијев бизә чох лазымдыр, ағсаггалдыр, белә шеј олмаз.

Мән ону динләјирдим вә дејирдим ки, ахы, нә тәһәр олур бунлар һамысы сәнин јанына кәлир? Нијә белә олур? Нәдән өтрү сәнин јанына кәлирләр? Әкәр сән һесаб едирсәнсә ки, бунлар дөвләт чеврилиши етмәк истәјирләр, демәли, онда сәнин кими адамы өзләринә мүттәфиг етмәк истәјирләр. Јахуд да сән јалан дејирсәнсә, бунлары өзүнә мүттәфиг етмәк истәјирсән. Мән бу сөзләри она дәфәләрлә демишәм. Сон заманлар, һадисәләр гызышан вахтда да дејирди ки, мәним јаныма һамысы кәлир вә билдирирләр ки, бизимлә ишин олмасын, бизим дә сәнинлә ишимиз јохдур. Биз анчаг Һејдәр Әлијеви јыхачағыг, сонра сәнинлә бирликдә олачағыг. Дедим ки, јахшы, кет онларла бирләш, әкәр јыха биләрсәнсә, јых.

Демәк истәјирәм ки, бу гајнашма республикамызда мај ајындан да әввәл башланмышды вә тәәссүф ки, — мән инди конкрет һеч бир шеј демәк истәмирәм, — вәзифә һәриси олан ајры-ајры адамлар, бу фүрсәтдән бәһрәләнәрәк өзләринә мәгам сечмәк истәјән адамлар бунларын һамысындан истифадә едирдиләр. Сурәт Һүсејновун мәнә дедији сөзләрдә дә мүәјјән һәгигәт вар иди. Чүнки јохламалар көстәрирди ки, һәмин гәбилдән олан ајры-ајры гүввәләр Сурәт Һүсејновла көрүшүр, данышыр, әлагә сахлајырдылар.

Анчаг бу, тәкчә онларын иши дејилди. Шүбһәсиз ки, харичдән идарә олунан Мүтәллибов, онун һавадарлары, башгалары — бунлар һамысы бирләшмишди. Бу просесләр нә үчүн сентјабрда башланды? Чүнки биз нефт мүгавиләсини имзаладыгдан сонра бу гүввәләр фикирләшди ки, инди бундан сонра чевриліш етмәк лазымдыр. Русијанын бир дипломаты мәнә дејир ки, Сурәт Һүсејнов онунла көрүшәркән билдириб ки, о, нефт мүгавиләсинин әлејһинәдир, буна јол вермәјәчәк, Русијаја тәрәфдардыр вә с. Белә сөзләрлә куја онлардан көмәк алмаг истәјирди. Шүбһәсиз ки, мән буну дөвләтә шамил етмирәм, хаһиш едирәм, дүзкүн баша дүшәсиниз. Һәмин дипломат да буну мәнә Сүрәт Һүсејновун чиркин әмәлләрини ачмаг мә'насында деди. Көрүрсүнүз, нә гәдәр чиркин јоллара әл атырлар!

Она көрә дә бу һадисәләр башланды. Тарихдә һәлә көрүнмәјиб ки, Милли Тәһлүкәсизлик Назирлијиндән, — кечмиш НКВД десәк, онун ән'әнәләри һәлә орада јашајыр, — орадан инсанлар гача билсин. Инди мән гәти сөз демирәм, бунларын һамысына истинтаг чаваб верәчәкдир. Анчаг һеч шүбһә етмирәм ки, онларын орадан гачырылмасы чеврилишин башланғычы иди. Онлары гачыран вә чеврилиши едән гүввәләр ејни иди. Афијәддин Чәлиловун вә Шәмси Рәһимовун террорчулуг васитәсилә өлдүрүлмәси икинчи һәлгәдир. Үчүнчү һәлгә Хүсуси Тә'јинатлы Полис дәстәләринин јолуну азмыш бә'зи гүввәләринин башга истигамәтә јөнәлдилмәси иди: Прокурорлугла мүнагишә вә с., нәһајәт, Кәнчәдәки һадисә. Бунларын һамысы планлашдырылмыш просесләр иди. Онлар Азәрбајчанда дөвләти девирмәк истәјирдиләр. Бурада дејилән мә'луматлар да буну көстәрди, сүбут етди.

Мај ајында да, ијун ајында да, ондан әввәл дә адамлар нараһатлыгла мәним јаныма кәлирдиләр ки, белә данышыглар кедир, шајиәләр јајылыр, ола биләр, дөвләт чеврилиши олсун. Мән бу адамлара, — шүбһәсиз, үрәји јанан адамлара, чүнки көрүрдүм, онлар доғрудан да, милләтин, халгын дәрдинә јанан адамлардыр, — дәфәләрлә демишдим вә инди дә дејирәм: әкәр кимсә Азәрбајчанын дөвләтчилијинә хәјанәт едәчәксә, мән сон дамла ганыма гәдәр онунла мүбаризә апарачағам. Азәрбајчанын дөвләтчилијинин, мүстәгиллијинин кешијиндә бир вәтәндаш кими дә, бир Президент кими дә дурмушам, дурачағам вә бу јолда һәр дәгигә, һәр күн шәһид олмаға һазырам. Она көрә бу сөз-сөһбәт, бу данышыглар мәни нә о вахт горхудурду, нә дә бу күн горхудур.

Мән сизә бир дәфә демишәм, тәкрар да едә биләрәм ки, мән Америкаја јола дүшәркән Азәрбајчанда вәзијјәт кәркин иди. Анчаг ораја кетмәк, Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатында Азәрбајчанын сөзүнү демәк лазым иди. Ону да билирсиниз ки, Азәрбајчан мүстәгиллик газанандан бәри онун дөвләт башчысы БМТ-дә олмамышды. Мүстәгиллик әлдә едилдикдән сонра кечән үч ил әрзиндә илк дәфә иди ки, Азәрбајчанын дөвләт башчысы Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатында олмалы иди. Бу, әввәлләр дә ола биләрди, амма олмамышды. Она көрә мән буну етмәли идим. Мән ораја кедәркән Истанбулун һава лиманында мүх-

бирләр мәни әһатә етдиләр, гәзетләри көстәрдиләр. Гәзетләрдә ири һәрфләрлә јазылмышды ки, Азәрбајчана зәрбә вурмаг, чеврилиш етмәк истәјирләр. Мән һамысына дедим ки, нараһат олмајын. Биринчиси, зәрбә олмајачаг, икинчиси, әкәр оларса, мән Азәрбајчанда олсам да, олмасам да, халг бунун гаршысыны алачагдыр.

Анчаг чинајәткарлар чиркин планларыны јеринә јетирдиләр. Демәк истәјирәм ки, бу, һеч вахт мәни горхутмамышдыр вә бу күн дә горхутмур, сабаһ да горхутмур, һеч вахт да горхутмајачаг. Она көрә ки, мән өз саф вичданыма инанырам. Мән бураја вәзифә үчүн кәлмәмишәм, мәнсәб үчүн кәлмәмишәм. Мән бөјүк јүкү анчаг она көрә чијнимә көтүрмүшәм ки, халгын һәјатынын ән чәтин дөврүндә она хидмәт көстәрим. Мәним башга фикрим, башга мәгсәдим јохдур. Икинчиси дә, әкәр белә чинајәткар гүввәләр, доғрудан да, Азәрбајчан халгына күч кәләрсә, онда елә мән дә һәлак оларам, башгалары да һәлак олар. Лакин әминәм ки, бу чинајәткар гүввәләр һеч вахт Азәрбајчан халгына, онун ирадәсинә күч кәлә билмәз. Әкәр кечмишдә бә'зи һадисәләрдә онлар истәдикләринә наил ола билмишдиләрсә, бундан сонра артыг наил ола билмәзләр. Белә олмасајды, Сурәт Һүсејнов вә онун әлалтылары гојуб гачмаздылар, бурада галардылар. Әкәр мүбаризә апарачагдыларса, апарајдылар, гачмајајдылар. Һамысы гачды. Тутулан тутулду, галанлары гачды. Әввәлкиләр дә гачдылар, Москвада јерләшдиләр, о бириләр дә гачдылар. Инди бир гисми Москвададыр, бири Кәләкидәдир, бири нә билим, һарададыр.

Анчаг мән бир мүддәт Азәрбајчандан кәнарда олмушам. Инди Азәрбајчана өмүрлүк кәлмишәм, бура мәним доғма Вәтәнимдир, доғма торпағымдыр. Мәни бурадан һеч бир гүввә тәрпәдә билмәз. Мән бу иши ја баша чатдырмалыјам, ја да, әкәр буну едә билмәсәм, Азәрбајчанын дөвләтчилији, мүстәгиллији, әразиб үтөвлүјү јолунда һәлак олачағам.

Анчаг сиз дә билин, халг да билсин, бүтүн Азәрбајчан вәтәндашлары да билсин: мән никбинәм, һесаб едирәм ки, халг, милләт, Азәрбајчанын вәтәндашлары — биз һамымыз бирликдә бу чәтинликләрин өһдәсиндән кәләчәјик. Һеч бир гүввә Азәрбајчанын мүстәгиллијини әлиндән ала билмәз, бундан сонра һеч бир гүввә Азәрбајчанын дөвләтчилијини мәһв едә билмәз. Буна архајын ола биләрсиниз!

Шүбһәсиз ки, бу һадисәләрдән нәтичә чыхармаг лазымдыр. Биринчи нәтичә ондан ибарәт олмалыдыр ки, чинајәткарларын һамысы чәзаланмалыдыр. Бу күн бурада чох әдаләтли сөзләр дејилди ки, чәзасызлыг чох вахт белә һаллара кәтириб чыхарыр. Биз артыг буну там дәрк етмәлијик. Бүтүн тәбәгәләрдә һәр бир Азәрбајчан вәтәндашы, һәр бир вәзифәли шәхс көрәк билсин ки, Азәрбајчаны бу вәзијјәтдән чыхармаг үчүн гајда-ганун мөһкәмләндирилмәлидир, ганун тәтбиг олунмалы, һәр бир чинајәткар чәзасыны алмалыдыр. Чәзасыз һеч бир шеј галмамалыдыр.

Биз һуманистик, демократик дөвләт гуруруг, демократик принсипләр әсасында јашамаг истәјирик. Инсан һүгугларының, инсан шәхсијјәтинин горунмасына чалышачағыг. Анчаг көрәк инсан да дөвләтин ганунларына риајәт етсин. Дөвләтин ганунларына әмәл етмәјән инсан дөвләтин ганунлары әсасында чәзаланмалыдыр. Башга јол јохдур. Биз өзбашыналыға, һәрч-мәрчлијә јол верә билмәрик. Бу мүддәтдә, кечдијимиз дөврдә, тәәссүф ки, белә һаллара јол верилмишдир. Октјабр һадисәләри көстәрди ки, бунлара јол вермәк мүмкүн дејилдир. Шәхсијјәтиндән, кечмиш хидмәтләриндән, адындан-санындан асылы олмајараг һәр кәс гануна табе олмалыдыр. Ганунун алилији һамы үчүн ејни олмалыдыр — ади вәтәндаш үчүн дә, вәзифәли шәхс үчүн дә, Президент үчүн дә. Мән дә ганунун алилијинин кешијиндә дурачағам. Бу һадисәләрдән чыхарачағымыз биринчи нәтичә вә ганунун кешијиндә дуран бүтүн адамлардан мәним тәләбим ондан ибарәтдир ки, гануну горумаг, ону тәтбиг етмәк, чинајәт төрәтмиш адамларын һамысыны мәс'улијјәтә чәлб етмәк, чәзаландырмаг лазымдыр.

Чеврилиш чәһди илә әлагәдар бир гисим адам һәбс олунмушдур. Истинтаг органлары гыса мүддәтдә өз ишини көрмәлидир. Һөрмәтли шаиримиз Габил бурада доғру деди, буну унутмаг олмаз, истинтаг кедир, узаныр, мәсәләни өлдүрүрләр. Инди мәһкәмә органларында о гәдәр натәмиз адамлар пејда олублар ки, онлар мәһкәмәдә бу ишләри тамамилә өлдүрүрләр вә беләлик-

лә, чинајәткар чәзасыз галыр. Она көрә биринчи нәтичә вә истинтаг органларындан, һүгуг-мүһафизә органларындан бизим биринчи тәләбимиз ондан ибарәтдир ки, бүтүн истинтаг гыса мүддәтдә кетмәлидир, кејфијјәтли кетмәлидир, чинајәткарлар ашкара чыхарылмалы вә тезликлә мәһкәмә гаршысында дајанмалыдырлар. Мәһкәмә өз сөзүнү демәлидир. Гачмыш вә ја Азәрбајчан әразисиндә кизләнән, јахуд да Азәрбајчандан кәнарда олан адамлары ахтарыб тапмаг лазымдыр. Бу, бизим һүгуг-мүһафизә органларынын, хүсусән Дахили Ишләр Назирлијинин борчудур вә бу вәзифә јеринә јетирилмәлидир.

Ејни заманда, һәм о чинајәт фикирли адамлар, һәм дә бүтүн башгалары билмәлидирләр ки, бундан сонра белә һадисәләрә јол верилмәјәчәк. Һамы билмәлидир ки, бу һадисәләр Азәрбајчан халгынын нәјә гадир олдуғуну көстәрди. Бундан һәрә өзү үчүн нәтичә чыхарсын. Инди орада-бурада данышыг, сөз-сөһбәт кедир ки, јенә һарадаса груплашыблар, јенә кимсә араны гарышдырмаг истәјир, Москвада куја онлар јығышыр, көрүшүрләр, планлар гурурлар, һарадаса һансы гүввәләрини исә ишә салмаг истәјирләр вә с. Билирсиниз, бу мә'луматларын мүәјјән әсасы да вар, мүәјјән мә'нада бунлары бәлкә шиширдирләр дә, анчаг һәгигәт бундан ибарәтдир ки, республикамызда ајры-ајры пуллу, вәсаит әлә кечирмиш адамлар һәмин о чинајәткарларла әлагәдәдирләр, онлары малијјәләшдирирләр, мадди јардым көстәрирләр. Бурада чыхыш едәнләрдән бири деди, онлар јенә дә фикирләширләр ки, бәлкә дә јенә ара гарышды, бир шеј олду вә онлар јенә дә бир мөвге тута биләрләр.

Она көрә дә һүгуг-мүһафизә органларынын вә бүтүн ичтимаијјәтин икинчи вәзифәси будур ки, белә адамлар ашкара чыхарылмалыдыр. Бурада чох данышыглар олду ки, елә адамлар вар, ики стулда отурмушлар — о тәрәфә дә бахырлар, бу тәрәфә дә. Инди һәр шеј ајдын олду, кәлин о адамлары ашкара чыхараг. Әкәр көзләјирсинизсә ки, о адамларын һамысыны мән тапмалыјам, онда сизин мәнә јазығыныз кәлмир. Буну сизә ачыг дејирәм. О адамлар бизим арамыздадыр. Онлар ашкар олунмалы, кәнарлашдырылмалыдырлар. Анчаг ејни заманда, мән дәфәләрлә демишәм, һеч кәсә дамға вурмаг олмаз. Әкәр бир адам дүнән сәһв

етмишдисә, баша дүшмәмишдисә, јолуну азмышдыса вә бу күн дүз јолла кедирсә, халгла бирликдәдирсә, гануна риајәт едирсә, — буна сөз јохдур. Лакин адамлар вар ки, үздә бу дејиләп сөзләрә риајәт едирләр, архада исә чиркин ишләр көрүрләр, халгына хәјанәт едирләр, јенә дә араны гарышдырмаг истәјирләр.

Она көрә белә адамлар ашкара чыхарылмалыдыр. Ајры-ајры мафиоз гүввәләр, һансылар ки, республикадан кәнарда вә ја дахилдә араны гарышдырмаг истәјән, јенә дә дөвләтчилијимизә, мүстәгиллијимизә гәсд етмәк истәјән адамлара көмәк едирләр, онлары малијјәләшдирирләр, силаһландырырлар, — беләләри ашкара чыхарылмалыдыр. Бу, бизим һүгуг-мүһафизә органларынын вәзифәсидир, ејни заманда ичтимаијјәтин вәзифәсидир, һәр бир вәтәндашын вәзифәсидир. Дүздүр, сон илләр белә чинајәткарлар инсанлары о гәдәр горхудублар ки, бә'зиләри өз чанларындан, аиләләриндән, ушагларындан горхурлар. Она көрә дә чинајәти көрәндә көз јумурлар, јахуд үзләрини јана чевирирләр. Белә һаллар вар, белә һаллар чохдур.

Елә көтүрүн Кәнчә шәһәринин өзүнү, бөјүк абидәләр, тарихи ән'әнәләр шәһәри, бөјүк Низами Кәнчәви шәһәри, көркәмли шәхсијјәтләр јетишдирмиш шәһәр Сурәт Һүсејновун, инди бурада адыны чәкдиләр, — Кәрамәт Кәримовун вә бу чүр гулдурларын әлиндә јесир галмышды. Кәнчәдә адамлар күчәјә чыха билмирдиләр. Инди бәс нә олду — гулдурлар гачандан сонра Кәнчәдә һамы раһат нәфәс алыр. Кәнчәлиләр артыг раһатлашыблар. Әкәр тәкчә Сурәт Һүсејновун евинин бир диварындан 30 автомат, пулемјот, гумбараатан, гумбара чыхыбса, буна нә ад вермәк олар? Һәм дә о, тәк дејилдир, башгалары да вар. Әлбәттә, онлар бу силаһларла, сурсатларла адамлары һәм горхудурдулар, һәм дә инчидирдиләр.

"Үчтәпә" һаггында сөз кедир. Бу "Үчтәпә" нәдир? Вахтилә орада олан дивизијанын командиринин игамәткаһы иди, јә'ни баг еви иди. Бундан сонра һәмин баг евини Сурәт Һүсејнов әлинә кечирди. Мәним бундан хәбәрим јох иди. Мән биләндә, мүдафиә назиринә көстәриш вердим ки, бу, һәрби һиссәнин әмлакыдыр вә ону кедин алын. Сурәт Һүсејнов буна мүгавимәт көстәрмишди. Мүдафиә назири дә бир шеј едә билмәмишди. Сурәт Һү-

сејнов орада чүрбәчүр чиркин ишләр көрүрдү. Республика дахили ишләр назири бир дәфә Кәнчәдә иди. Мәнә дедиләр ки, орада һадисәләр вар. Мән она дедим ки, кедин бахын, көрүн орада нә олуб? Кетди, орада ону тәһгир етдиләр, она гаршы чох һөрмәтсизлик көстәрдиләр.

Кәрамәт дејилән бу адам кимдир? Һеч адыны да чәкмәли адам дејил. Кәнчә кими зијалылар шәһәрини, бөјүк шәхсијјәтләр шәһәрини бу чүр гулдурлар әлинә кечириб, инсанлара нә гәдәр әзијјәт, мә'нәви әзаб верибләр. Она көрә дә мән белә һесаб едирәм ки, бә'зи адамлар горхурлар, чәкинирләр. Анчаг кәлин вәтәндашлыг һиссини, бизим үмуммилли һиссимизи һәр шејдән үстүн тутаг. Әкәр Сурәт Һүсејновун, онун Кәнчәдәки дәстәсинин гаршысындан биз дә башгалары кими ора-бура гачсајдыг, онлар јенә дә һаким олачагдылар. Амма гачмадыг.

Бурада сизин гаршынызда шаһидләр чыхыш етдиләр. Мән бу забитә һәмин кечәки һадисәләрдә икидлик көстәрдијинә көрә Милли Гәһрәман ады вердим. О, кәнч Азәрбајчан өвладыдыр, дөјүшләрдә чәсарәтлә иштирак едиб. Һараларда дөјүшдүјү барәдә өзү бурада сөһбәт ачды. Мән Фүзули рајонунун әразисиндә, дөјүш јериндә ону көрмүшдүм, көрүшмүшдүм. Хатиримдәдир, вахтилә Нахчывана да кәлмишди, Сәдәрәкдә дә олмушду. Бу да хатиримдәдир ки, Нахчывански адына мәктәби охујуб гуртаранлардан биридир. Јә'ни мәним гәлбимдә о вахтдан һазырладығым кәнчләрдән биридир, кәнч, Вәтәнинә садиг, тәмиз, саф инсандыр. Һәм дөјүшүр, һәм дә көзәл гәһрәманлығы илә чинајәткарларын гаршысыны алды. Онунла бәрабәр бригада командири Чәбрајылов да чинајәткарларын гаршысыны алды.

Амма Кәнчәнин Ичра һакимијјәти башчысы Елсевәр Ибраһимову үч дәфә тутуб апармыш, онларын о шәхси һәбсханасында саатларла сахламышдылар. Инди буна бахын, — бу кәнч, чаван оғлана. Елсевәри көрмүсүнүзмү? Бу да онун кишилији. Она о бојда вәзифә верилмишди. Октјабрын 2-дә ону тутуб апармышдылар, орада сахламышдылар. Сабаһысы күнү, ајын 3-дә е'лан едиб ки, һеч бир шеј олмајыб. Мә'лумат вериб ки, орада һеч бир шеј јохдур. Мәкәр сән көрмүрдүн ки, орада дөвләт чеврилиши һазырланыр? Демәк, чанындан горхурдун? Әкәр о да, бу да

чанындан горхса, чинајәткарлар кәлиб бүтүн милләтимизи дағыдар ахы! Буна имкан вермәк олармы? Мәкәр Рөвшән Әкбәровун чаны чан дејилми? Чәбрајыловун чаны чан дејилми?

Кәнчә һадисәләриндә бизим үч нәфәр кәнч әскәримиз һәлак олду. Бәли, чинајәткарларын гәддарлығынын һәдди-һүдуду јохдур — орада үч нәфәр әскәри өлдүрдүләр. Онлар һәлак олдулар, амма бә'зи шәхсләр гачыб евдә кизләнирләр. Әскәрләр халгын јолунда, Азәрбајчанын мүстәгиллији јолунда, Азәрбајчанын дөвләтчилијини горујараг һәлак олдулар. Лакин онлар дүнјаларыны дәјишдиләрсә дә, Милли Гәһрәман кими Азәрбајчан халгынын гәлбиндә даим јашајачаглар. Она көрә дә көрәк бизим һамымызда чәсарәт олсун. Чинајәткарлары үзә чыхараг вә индән сонра бунлара јол верилмәсин.

Бу һадисәләрдән сонракы тәхминән ики ај мүддәтиндә әһалидә олан силаһларын бир гисми јығылыб. Силаһларын бир гисмини әһали кәтириб көнүллү тәһвил верир, бир һиссәсини һүгуг-мүһафизә органлары алырлар. Билирсиниз, бу мүддәтдә јығылан силаһларын сајына баханда көрүрсән ки, әһалидә нә гәдәр силаһ вар. Бизә, ордумуза силаһ лазымдыр. Бизә силаһ лазымдыр — ермәни ишғалчыларынын гаршысыны алмаг үчүн. Бизә силаһ лазымдыр — Вәтәнимизи, торпагларымызы горумаг үчүн. Амма һәр евдә силаһ сахлајыб, бир-биринә атәш ачыб, бир-бирини өлдүрүб, бир-бири илә әдавәт кәсмәк, нечә дејәрләр, бизи ичәримиздән дағытмагдыр. Буна јол вермәк олмаз.

Она көрә дә бир даһа дејирәм, бүтүн бу чинајәткарларын ашкар олунмасы, мејдана чыхарылмасы һәм һүгуг-мүһафизә органларынын, һәм ичтимаијјәтин ишидир, һәм дә һәр бир вәтәнпәрвәр инсанын ишидир. Мән һамыныза мүрачиәт едирәм. Бүтүн Азәрбајчан халгына, Азәрбајчан вәтәндашларына мүрачиәт едирәм ки, кәлин һамымыз бирликдә бу вәзифәнин јеринә јетирилмәсинә чалышаг, гаршыда гојулан мәгсәдә наил олаг, республикамызда әмин-аманлыг јаранмасы, чинајәткарлығын гаршысынын алынмасы үчүн лазыми ишләр көрәк.

Анчаг буну бир дә гејд етмәк лазымдыр: бахмајараг ки, дөвләт чеврилишинин гаршысы алынды, ајры-ајры чинајәткар адамлар өз фикирләриндән әл чәкмирләр. Јенә дә дејирәм, онлар

Москвада, башга јерләрдә топлашыблар, чүрбәчүр ишләр көрүрләр. Она көрә дә һүгуг-мүһафизә органлары чох чидди ишләр көрмәли, бүтүн бу каналлар ашкара чыхарылмалыдыр.

Бурада тәләбләр олду. Һүгуг-мүһафизә органларынын рәһбәрләри дә бу мәсәләләри галдырдылар. Мән һесаб едирәм ки, бизим Баш Прокурорлуг да, Дахили Ишләр Назирлији дә, Милли Тәһлүкәсизлик Назирлији дә өз сәвијјәләриндә бу мәсәләләри башга өлкәләрин лазыми органлары гаршысында гоја биләрләр, гојмалыдырлар вә буна наил олмалыдырлар. Чинајәт етмиш бүтүн шәхсләр — башга өлкәләрдә јашајан бу адамларын һамысы Азәрбајчана гајтарылмалы, бурада мәһкәмә, әдаләт, халг гаршысында чаваб вермәли вә чәзаларыны алмалыдырлар. Өз тәрәфимиздән биз лазыми тәдбирләр көрәчәјик, анчаг һүгуг-мүһафизә органлары рәһбәрләринин бу мәсәләдә һәм имканлары, һәм дә сәлаһијјәтләри вардыр. Бу күн бурада сәсләнән тәклифләрин һамысыны нәзәрә алараг онлар бу иши дә көрмәлидирләр.

Бу күн бу топлантынын кечирилмәсинин мәгсәди кечмиш дөврә мүәјјән гәдәр јекун вурмаг, о һадисәләрә гијмәт вермәк, ејни заманда халгы бир даһа бирлијә, һәмрә'лијә дә'вәт етмәк, халгы бирләшдирмәкдир.

Азәрбајчанда демократик принсипләр бундан сонра да бәргәрар олачагдыр. Республикамызда фикир, сөз, инсан азадлыгы вар вә бунларын һамысы бундан сонра да горунуб сахланылачагдыр. Республикамызда чохпартијалы систем вар вә биз бундан сонра да онун давам етмәсинә шәраит јарадачағыг. Анчаг бунларын һамысы сағлам мәфкурә әсасында, сағлам принсипләр әсасында, Азәрбајчанын дөвләтчилијинин, гануларынын горунмасы принсипләри әсасында олмалыдыр. Тәәссүф ки, мүхалифәтдә олан бә'зи гүввәләр, — адларыны партија вә ја тәшкилат гојурлар, — өз ишләридир, — белә фүрсәтләрдән истифадә едиб истәдикләринә наил олмаға чалышырлар.

Биринчиси, мән онлары бир даһа хәбәрдар етмәк истәјирәм ки, белә һәрәкәтләрдән әл чәксинләр. Икинчиси дә, билсинләр ки, һәмин октјабр һадисәләринә елә октјабрын 4-дән 5-нә кечән кечә чаваб верән халг Азәрбајчанын дөвләтчилијинә, мүстәгиллијинә, гануларына гаршы һәр бир белә чинајәтә чаваб вермәјә гадирдир. Она көрә дә һәрә өзү үчүн нәтичә чыхарсын. Шүбһәсиз ки, һәр бир партија, һәр бир ичтимаи-сијаси тәшкилат фәалијјәт көстәрә биләр, әкәр о, гануницирсә. Анчаг бу "Ничат" тәшкилаты кимиси јох. Шүбһәсиз ки, кәрәк әдлијјә назири чаваб версин, нечә ола билир ки, бу чүр гулдурлар, чинајәткарлар дәстәсини дөрд күн ичәрисиндә һеч бир әсас олмадан гејдијјата алыб онлара бир ад верир? Нә чүр олур ки, бу гулдур дәстәсинә өзләрини ејни заманда демократ адландыран Сосиал-Демократ Партијасынын үзвләри дахил олурлар? Бу нә чүр олур? Бунлар анлашылмаздыр. Шүбһәсиз ки, Әдлијјә Назирлији чаваб верәчәк. Анчаг о бирисиләр дә өзләри үчүн нәтичә чыхармалыдырлар.

Јенә дә дејирәм, һәр бир партија, һәр бир тәшкилат фәалијјәт көстәрир вә фәалијјәт көстәрә биләр. Анчаг кәлин ачыг данышаг. Бу партијаларын-филанларын мәгсәди нәдир? Азәрбајчанын мүстәгил дөвләт олмасы? Азәрбајчан мүстәгил дөвләтдир. Дәфәләрлә демишәм, Азәрбајчанын мүстәгиллијини горумаг Президент кими мәним вә мәним рәһбәрлијим алтында олан структурларын һамысынын биринчи вәзифәмиздир вә ону горујуруг, горујачағыг. Мүһарибәнин гуртармасы мәсәләси? Бу барәдә нә ишләр көрүлдүјүнү билирсиниз. Әразимизин бүтөвлүјүнүн тә'мин олунмасы, ишғал едилмиш торпагларымызын азад олунмасы, гачгынларын өз јерләринә гајытмасы? Бу мәсәләләрлә дә мәшғул олуруг. Јә'ни дөвләтин көтүрдүјү принсипиал хәтлә бу партијаларын, тәшкилатларын принсипиал хәтләри арасында фәрг нәдән ибарәтдир?

Азәрбајчан мүстәгил дөвләтдир, мүстәгил дөвләт кими јашајачагдыр. Азәрбајчанда демократик принсипләр вар, јашајачагдыр. Инсан, сөз азадлыгы вар вә јашајачагдыр. Азәрбајчан базар игтисадијјаты јолу илә кедир, кедәчәкдир. Өзәлләшдирмә принсипләри тәтбиг олунур, олуначагдыр. Бу барәдә јахынларда ганунлар гәбул едиләчәкдир. 1995-чи илдә Азәрбајчанда демократик әсасда парламент сечкиләри кечириләчәкдир. Бунлар һамысы олачагдыр. Әкәр бунлар дөвләтин сијасәтинин вә әмәли фәалијјәтинин дә әсас принсипләридирсә, партија вә тәшкилатларын да принсипләри бундан ибарәтдирсә, онда фәрг нәдәдир? Бу

вурушма, сөјүшмә нәдән өтрүдүр? Әкәр бу принсипләр бизим һамымыз үчүн ејнидирсә, һамы бу принсипләр әтрафында бирләшсин. Мән демирәм һамы бир партијада олсун, јох. Ајры-ајры партијалар да олсун. Лакин бу партијалар, бу тәшкилатлар анчаг һәмин принсипләрин һәјата кечирилмәси илә мәшғул олсунлар, нәјин баһасына олурса-олсун вәзифә тутмагла, һакимијјәтә кәлмәклә јох. Инди һакимијјәтә кәлмәк мүмкүн дејил.

Бурада дедиләр ки, мән Сурәт Һүсејнову бир ил үч ај, — мән сајмамышам нә гәдәрдир, әкәр дејирләрсә, демәли, бу гәдәрдир, — тәрбијә етмәк истәдим, амма тәрбијә едә билмәдим. Сизә ачыг дејирәм, мән дәфәләрлә, саатларла онунла сөһбәтләр апармышам. Мән истәјирәм ки, һәр бир инсаны аздығы јолдан чәкиндирәм. Она дәфәләрлә демишәм ки, сән чаван адамсан, бу вәзифәни тутмаға сәнин нә савадын, нә тәчрүбән, нә дә билијин чатыр — бунлар сәндә јохдур. Анчаг шәраит елә кәтириб ки, сән бу вәзифәјә кәлиб чыхмысан. Сәбәбләри дә мә'лумдур, буну ачмаға еһтијач јохдур. Бир һалда ки, кәлиб дүшмүсән, бир шеј өјрән. Әкәр доғрудан да, дүз јолла кетмәк истәјирсәнсә, кәл бир тәчрүбә топла. Кәл бу дөвләтчилик принсипләрини өјрән, игтисадијјаты өјрән, дикәр шејләри өјрән, башга ишләрлә мәшғул олма. Мән бунун үчүн чох сә'јләр етдим, анчаг наил ола билмәдим. Чүнки о, мәнә һәр дәфә "баш үстә, баш үстә" деди, анчаг сонрадан гулдур дәстәсини башына јығыб өз ишләри илә мәшғул олду.

О бу вәзифәни тутараг, бир чох адамлары әлинә кечирмишди. Мәсәлән, милли тәһлүкәсизлик назири, кәнд тәсәррүфаты назири онун әлиндә иди, бир чох башга адамлар она јалтаглыг едирдиләр, икиүзлүлүк едирдиләр. Бә'зиләрини мән нә үчүн ишдән чыхардым? Мәсәлән, Әскәр Мәммәдову, Әли Тәһмәзову дәрһал ишдән көтүрдүм. Чүнки она јалтаглыг едирдиләр, икиүзлүлүк едирдиләр. Әлбәттә ки, Баш назирин тапшырығыны јеринә јетирмәк лазым иди. Анчаг әкәр көрүрсәнсә ки, бу Баш назир гејри-гануни иш көрүр, сән ону баша сал ки, буну етмәк олмаз. Амма Әли Тәһмәзов бир јерә кедирди вә дејирди — һөрмәтли Президентимиз, һөрмәтли Али Советин сәдри, һөрмәтли Баш назир белә деди, елә деди. Бу чүр ишләмәк олмаз. Анчаг белә-ләри вар иди. Беләләри олан һалда, әкәр бу Сурәт Һүсејнов дөв-

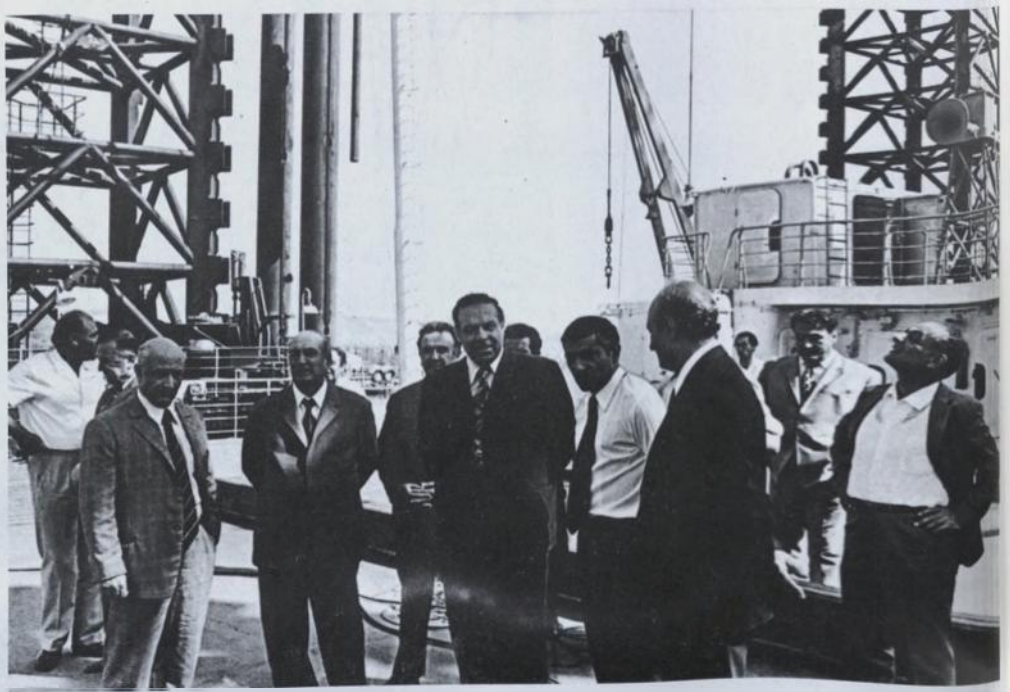

AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI

MİLLİ
MƏCLİS

YAP
ENİ, MÜSTƏQİL
AZƏRBAYCAN
UĞRUNDA

TRT

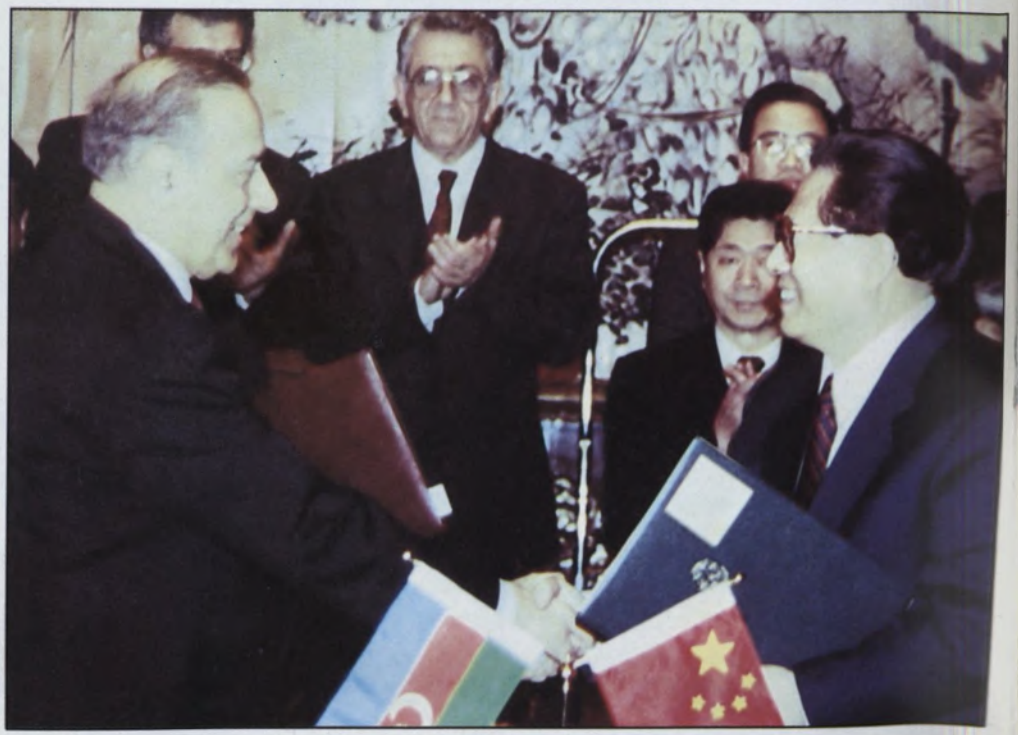

BRITISH A
BRITISH A
BRITISH A
BRITISH A

22 20

DEVELOPMENT
Copenhagen
COORDINATOR

ләт чеврилиши едә билмәдисә, башгалары нечә чеврилиш едиб һакимиjjәтә кәлә биләрләр? Мән баша дүшә билмирәм, буну нә чүр етмәк истәjирләр?

Һакимиjjәтә кәлмәjин гануни jолу вар. Биринчиси, парламент сечкиләриндә галиб кәлиб парламентдә jер тутмаг олар. Анчаг бу, һакимиjjәтә кәлмәк демәк дejил. Һакимиjjәт Президентдәдир. Президенти халг сечибдир. Президентин һәлә габагда дөрд ил вахты вар. Мән бир илдән чох чалышдым ки, Сурәти өjрәдәм, өjрәдә билмәдим. Она көрә дә мән о адамларын һамысына мәсләһәт көрәрдим ки, онлар, һеч олмаса, өзләри өз үзәрләриндә ишләсинләр, кәләчәкдә — дөрд ил сонра Президент сечкиләриндә өзләрини бир jохласынлар ки, ола биләр, бәлкә онлардан бир шеj чыхар. Мән буну мәсләһәт билирәм. Амма ара гарышдырмаг, чүрбәчүр ишләр көрмәк лазым дejил. Республикамыз ағыр вәзиjjәтдәдир. Ону бу ағыр вәзиjjәтдән чыхармаг лазымдыр.

Алты ajдан чохдур, бир нечә күндән сонра jедди ај олачаг ки, чәбһәдә атәш кәсилиб. Сиз тәсәввүр един, буну инди ачыг демәк истәмирәм, бу jедди ај мүддәтиндә о күн олмаjыб ки, биз бу мәсәләләрдән, мүһарибәдән чыхыш jолу ахтармаjаг. Биз мүһарибәнин jенидән башланмасыны истәмирик. Елә дөвләт, елә бejнәлхалг тәшкилат jохдур ки, бу мәсәләләрдән чыхыш jолуну онларла мүзакирә етмәjәк. Бүтүн имканлардан истифадә етмәjә чалышырыг.

Мүһарибәни гуртармаг, чамааты jеринә-jурдуна гаjтармаг, ишғал олунмуш торпагларымызы азад етмәк лазымдыр. Бунлар бизим әсас вәзифәмиздир. Ким бу вәзифәjә гуллуг етмәк истәjирсә, кәлсин бәрабәр едәк. Бу барәдә ким ағыллы мәсләһәт верә биләрсә, кәлсин. Амма тәхрибатла мәшғул олмаг лазым дejил.

Игтисадиjjатда чәтинликләр вар. Бу, сон илләрин просесләринин нәтичәсидир. Вәзиjjәт ағырдыр. Мүәссисәләрин бир чоху jа ишләмир, jахуд да ки, истеһсал күчүнүн 20-30-35-40 фаизи сәвиjjәсиндә ишләjир. Чамаатын чоху ишсиздир, мәвачибләри аздыр, чатмыр. Бунлар мә'лумдур. Мән сизә, бүтүн халга дejирәм ки, бизим инсанларын мадди вәзиjjәтинин ашағы олмасына көрә гәлбим һәр күн ағрыjыр.

Бир гисим шәхсләр бу шәраитдән истифадә едиб чох көзәл јашајырлар. Анчаг әксәријјәт ағыр мадди вәзијјәтдәдир, чәтинлик чәкир. Чадырлар алтында јашајан адамлар, гачғын вәзијјәтиндә олан адамлар ән чәтин вәзијјәтдәдирләр. Мән шәхсән бунларын һамысыны көрүрәм, билирәм. Республиканы бу вәзијјәтдән чыхармаг үчүн лазыми тәдбирләр көрүрәм вә бир Президент кими бундан сонра да көрәчәјәм. Биз бу мәсәләләрлә мәшғул олуруг, олачағыг. Анчаг республиканын вәзијјәтиндән истифадә едиб јенә ара гарышдырмаг лазым дејил.

Телевизорда бахырсыныз, — дүнән дә, сорағакүн дә Күрчүстанда, Ермәнистанда олан вәзијјәти Москва телевизијасы илә веридиләр. Вәзијјәти көрүрсүнүз — чәмиси бир саат ишыг верирләр. Газ јохдур. Онлар о гәдәр дә газ алмырлар — Түркмәнистандан бир аз алырдылар, ону да кәсибләр. Чөрәк, башга шејләр јохдур. Күрчүстанда да, Ермәнистанда да мадди вәзијјәт һәддән артыг ағырдыр. Шүбһәсиз ки, бу, бизә тәскинлик верә билмәз. Һәр халғын өз иши вар. Дејә билмәрик ки, орада вәзијјәт писдир, биздә дә пис олсун. Анчаг биздә електрик дә, газ да вар. Апарылан ишләрин нәтичәсиндә Американын "Пеннзојл" ширкәти бизим бөјүк бир газ мәнбәјиндән газын Бакыја кәтирилмәсинә көмәк етди. Бунун һесабына бизим газ тә'минатымыз артыб. Електрик енержиси дә вар.

Инди тәсәввүр един, мәсәлән, Азәрбајчанын електрик енержиси өзүнү бүтүнлүклә тә'мин едир, һәтта Күрчүстан биздән енержи истәјир. Бә'зән онлара да енержи веририк. Анчаг нә Ермәнистан, нә дә Күрчүстан өзүнү өз енержиси илә тә'мин едә билмир. Мән буну сизә демәклә өзүмә шөһрәт газандырмаг истәмирәм. О гаракүрүһчу адамлара исә һеч чаваб вермәк истәмирәм. Үмумијјәтлә, демәк истәјирәм ки, әкәр биз 70—80-чи илләрдә Минкәчевирдә о електрик стансијаларыны тикмәсәјдик, — орада 8 блок тикилиб, — инди Азәрбајчан Күрчүстандан да, Ермәнистандан да пис вәзијјәтдә иди. О вахтлар бу блоклар тикилди. Һәр блок бир заводдур — онлары алмаг да чәтин иди, чүнки Ленинградда һазырлајырдылар вә о вахтлар Советләр Иттифагынын һәр јеринә лазым иди. Биз онлары нә чәтинликләрлә алырдыг, кәтирирдик, тикирдик, јарадырдыг. Дүздүр, инди

онларын да чоху көһнәлиб. Әкәр тә'мир олунмаса, бә'зиләри бәрпа едилмәсә, ола биләр, бир-ики илдән сонра електрик енержиси илә тә'минатымыз пис олсун. Анчаг вахты илә биз онлары јаратмышыг. Онлары бу һај-күјчүләр јох, чинајәткарлар јох, орада-бурада гышгыранлар јох, Азәрбајчан халғы, Азәрбајчанын зәһмәт адамлары јарадыб вә мәним дә орада хүсуси хидмәтләрим олуб.

Анчаг бунлар о демәк дејил ки, — јенә дә дејирәм, — биздә електрик енержиси, газ вә башга шејләр вар вә онларда јохдурса, өзүмүзә тәскинлик вермәлијик. Јох. Биз нараһатыг, чох нараһатыг. Мәсәлән, мәни ән чох нараһат едән чөрәк мәсәләсидир. Сиз тәсәввүр един, 2-3 ај бундан габаг алынан буғданын гијмәти илә инди алынан буғданын гијмәти арасында һәддиндән артыг бөјүк фәрг вардыр. Бу буғданы биз харичдән доллара алырыг. Алыб кәтирмәк дә чәтиндир. Шимали Гафгаздан јол бағланыбдыр. Биз буғданы Волгограддан, Һәштәрхандан кәмиләрлә кәтирмәк үчүн нә гәдәр чәтинликлә јоллар ачдыг. Мән Ашгабадда оланда Иранын Президенти Рәфсәнчанидән хаһиш етдим, орадан да чәтинликлә тахыл кәтиририк. Мән сизә дејим ки, бу, баһа гијмәтә кәлир. Биз Газахыстандан да чәтин јолла буғда кәтиририк. Инди Авропа Игтисади Шурасынын бизә көмәји кәлмәлидир. Биз кечә-күндүз бу ишләрлә мәшғулуг.

Мән баша дүшүрәм ки, чөрәјин гијмәтинин галхмасы кәркинлик јарадыр. Мән буну билирәм. Анчаг бахын көрүн, башга јерләрдә чөрәјин гијмәти нечәјәдир. Бахын көрүн ки, чөрәјин һәр килограмынын маја дәјәри нә гәдәрдир, сатыш гијмәти нә гәдәрдир. Ахы, инди Азәрбајчанда башга имкан јохдур ки, чөрәји учуз гијмәтә сатмаг үчүн дотасија верилсин. Бу имкан јохдур. Она көрә дә мән халғымызын, хүсусән касыб јашајан, ағыр вәзијјәтдә јашајан тәбәгәнин дөзүмлүлүјүнү јүксәк гијмәтләндирирәм вә үзүмү онлара тутараг мүрачиәт едирәм ки, даһа да дөзүмлү олун.

Мән өзүм ач гала биләрәм. Анчаг истәмирәм ки, бизим бир нәфәр дә вәтәндашымыз ач галсын. Сиз бу проблемләри дә билин, көрүн. Кәлин бу проблемләрин һәлл олунмасы үчүн бирликдә иш көрәк. Анчаг бу проблемләрдән истифадә едиб о гәзетдә, бу гәзетдә, орада-бурада јалан-палан шејләр јазмаг лазым

дејил. Биз һәр һансы бир имкандан истифадә етмәмишиксә, көлиб ону көстәрсинләр ки, бу вар, буну етмәмисиниз, буну етмәк олар. Бу, көмәк олар. Анчаг кәнарда отуруб, јејиб-ичиб, чүрбәчүр шејләр јазан адамларын әксәријјәти касыб јашајанлар дејил. Һамысы чох јахшы јашајыр. Һарада јашајыр — Аллаһ билир, амма чох јахшы јашајыр.

Ағыр игтисади вәзијјәтдән чыхмаг үчүн биз тәдбирләр көрүрүк вә бундан сонра да көрәчәјик. Бу бахымдан да һамынын бирлијинә күвәнирик. Бу вәзијјәти һамынын ејни сәвијјәдә дәрк етмәсинә күвәнирик вә мән күман едирәм ки, бүкүнкү көрүшүмүз, данышыгларымыз бу саһәдә дә мүәјјән нәтичә верәчәкдир.

Азәрбајчан чохмилләтли республикадыр. Рус ичмасынын башчысы Михаил Забелин бу күн бурада чыхыш етди. Рус әһалисинин, русдилли әһалинин өлкәмиздә бүтүн һүгугларын вар вә онлар һүгуглардан истифадә едәрәк јашајыр. Бундан сонра да јашајачаглар. Тәхрибат етмәк истәјән адамлар бу амилдән истифадә етмәјә чалышырлар. Күман едирәм ки, онлар буна наил ола билмәјәчәкләр. Михаил Забелинин сөзү тәкчә онун сөзү дејил, Азәрбајчанда јашајан русдилли әһалинин там әксәријјәтинин сөзүдүр.

Биздә башга етник груплар да вар. Бә'зиләри бу етник груплары бир-биринә гаршы гојмаг истәјирләр. Ола биләр ки, кечмиш илләрдә бурахылан сәһвләр дә буна мүәјјән гәдәр шәраит јарадыр. Анчаг мән дәфәләрлә демишәм, бу күн бир даһа дејирәм: милли мәнсубијјәтиндән, милли көкләриндән асылы олмајараг Азәрбајчан вәтәндашларынын һамысы ејни һүгуглудур. Һеч кәс ајры-ајры бөлкәләрдә олан, ајры-ајры көкләрә мәнсуб олан Азәрбајчан вәтәндашларыны бир-биринә гаршы гојмаға, бир-бири илә вурушдурмаға чалышмасын. Биринчиси, мән там әминәм ки, бизим ајры-ајры бөлкәләрдә белә фикирләрлә јашајан адамлар аздыр. Ола биләр ки, оланлар да Әликрам Һүмбәтов кимиләри вә башгаларыдыр. Икинчиси дә, илләр, әсрләр боју бизим бир јердә јашајыб бир јердә олмағымыз вә бүтүн бу милләтләрин һамысынын бир динә — ислам дининә мәнсуб олмасы һамымызын бирлијини тәшкил едир. Ејни заманда Азәрбајчан дили бизи бир-биримизә бирләшдириб. Бурада бизим бир чох етник көклү милләтләрә мәнсуб олан адамларын һамысы Азәрбајчан дилини өз ана дили кими гәбул едиб. Азәрбајчан дили бизи кечмишдә дә, инди дә, көләчәкдә дә бирләшдирәчәкдир.

Бу амилләрдән, бу мәгамлардан истифадә етмәк истәјән груплара хәбәрдарлыг едирәм ки, буну етмәсинләр. Онлар буна наил ола билмәјәчәкләр. Биринчиси, бу имканы халглар өзү онлара верәјәчәк, икинчиси дә, биз верәјәчәјик. Азәрбајчан вањид республикадыр. Азәрбајчан Республикасында јашајан вәтәндашларын һамысы дилиндән, дининдән, јахуд милли көкләриндән асылы олмајараг ејни һүгуглара маликдирләр, онларын һәр бири ејни сәвијјәдә тәмсил олунур вә тәмсил олуначагдыр. Бу бирлији биз бундан сонра да горумалыјыг, сахламалыјыг.

Ја'ни демәк истәјирәм ки, ермәни ишгалчыларынын бизә гаршы тәчавүзүндән башга, республикамызда милли мүнасибәтләр проблеми олмамалыдыр. Әкәр һарадаса һансы бир һадисә баш верирсә, биз ағылла, камалла онун гаршысыны алмалы, она чаваб вермәли, ону һәлл етмәлијик вә белә кичик мәсәләләрин шишиб бөјүк бир һадисәјә чеврилмәсинә имкан вермәмәлијик.

Мән бир даһа гејд етмәк истәјирәм ки, бүкүнкү көрүшүмүз чох әһәмијјәтли топлантыдыр. Мән бу күн сизин гаршынызда, Азәрбајчан Республикасынын бүтүн вәтәндашларынын гаршысында чыхыш едәркән октјабрын 3-дә, 4-дә, 5-дә баш верән һадисәләри бир даһа хатырлајараг, јенә дә демәк истәјирәм ки, халгымызын һәмрә'јлији, бирлији һәр шеји — Азәрбајчан Республикасынын мүһарибәдән чыхмасыны да, Азәрбајчанын әразі бүтөвлүјүнү дә, мүстәгил республикамызын көләчәкдә фираван һәјат сүрмәсини дә һәлл едәчәкдир.

Октјабрын 4-дә, 5-дә Азәрбајчан халгынын, Азәрбајчан вәтәндашларынын өз милли һәмрә'јлијини, вәтәндаш һәмрә'јлијини нүмајиш етдирмәсини, чинајәткар гүввәләрә гаршы чыхмасыны јүксәк бир наилијјәт кими гејд едирәм вә әмин олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, әлдә олунан бу наилијјәт бундан сонра да јашајачаг, инкишаф едәчәк, биз һамымыз бу бирлији көз бәбәјимиз кими горујуб сахлајачағыг.

Октјабрын 4-дән 5-нә кечән кечә мәним мүрачиәтимә сәс верән Азәрбајчан вәтәндашларына вә о күнләрдә Азәрбајчанын

дөвләтчилијини горумаг үчүн ајаға галхан халгымыза, вәтәндашлара вә чинајәткар гүввәләрин лајигли чавабыны верән, онлара зәрбә вуран Азәрбајҹанын гәһрәман, чәсур оғулларына өз һөрмәт вә еһтирамымы билдирирәм. Кечирдијимиз о күнләрдә Азәрбајҹанын дөвләтчилијини горудуғунуза көрә, Азәрбајҹанын Президентинә дајаг олдуғунуза көрә, Азәрбајҹанын Президентини мүдафиә етдијинизә көрә һамыныза, бүтүн Азәрбајҹан халгына, бүтүн Азәрбајҹан вәтәндашларына бир даһа өз һөрмәтими, еһтирамымы, миннәтдарлығымы билдирирәм. Әмин олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, мән даим бу е'тибара, бу е'тимада лајиг олачағам.

Бурада чыхыш едәнләр мәним үнванымa хош сөзләр дедиләр. Тәшәккүр едирәм. Бурада дејилди ки, 17 миндән артыг мәктуб, телеграм кәлиб. Бунларын һамысында да Азәрбајҹанын мүстәгиллијинин, дөвләтчилијинин горунмасындан бәһс едилир, Азәрбајҹан Президентинә бир даһа е'тимад көстәрилир. Буна көрә дә мәктуб јазанларын, телеграм көндәрәнләрин, мүрачиәт едәнләрин һамысына тәшәккүрүмү билдирирәм. Әлинә гәләм алыб мәктуб јазмаг, телеграм вурмаг, әзијјәт чәкмәк — бунун өзү дә бир вәтәнпәрвәрликдир, бунун өзү дә бир шүчаәтдир. Она көрә дә бу вәтәндашларын һамысына өз хүсуси тәшәккүрүмү вә миннәтдарлығымы билдирирәм. Бу мәктубларын бир чохунда белә тәклифләр вар — һәмин тәклифләр бу күн бурада да сәсләнди ки, Һејдәр Әлијевә Милли Гәһрәман ады верилсин, Һејдәр Әлијевә филан фәхри ад верилсин. Мәсәлән, бу јахынларда мәнә хәбәр вердиләр ки, БДУ-да мәнә университетин фәхри доктору ады верилмәси барәдә гәрар гәбул олунуб. Мән сизә сәмими демәк истәјирәм, бүтүн бу хош арзулара, хош нијјәтләрә көрә һамыја миннәтдарам, һамыја тәшәккүр едирәм. Анчаг һамы да билсин, мәним үчүн халгын мәнә көстәрдији е'тимаддан вә е'тибардан јүксәк мүкафат јохдур. Башчылыг етдијим дөвләтдә мән өзүм үчүн башга бир мүкафат көрмүрәм. Она көрә дә, ҳаһиш едирәм, мәни дүзкүн баша дүшәсиниз, мән бу дөвләтин башчысы кими ән јүксәк мүкафат алмышам. Бу, халгын мәнә вердији јүксәк мүкафатдыр. Галан мүкафатлары Президент верир. Президент өзү-өзүнә мүкафат вермәз. Она көрә дә бу арзулара, бу сөзләрә көрә тәшәккүр едирәм. Әмин ола биләрсиниз ки, бу вәзифәни һәјата кечирдијим мүддәтдә ахырадәк мәним белә шеја еһтијачым олмајачаг вә бундан сонра һеч кәс бу барәдә өзүнү нараһат етмәсин.

Сизин һамыныза бир даһа өз һөрмәт вә мәһәббәтими, севкими билдирирәм, бүтүн Азәрбајҹан халгыны мәнә көстәрилән е'тимада көрә гучаглајырам, бағрыма басырам вә әмин олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, биз бундан сонра даһа чәсарәтли аддымларла ирәлијә кедәчәјик. Сағ олун.

АЗӘРБАЈЧАН ДӨВЛӘТЧИЛИЈИ ЈЕНИ ТӘЊЛҮКӘ ГАРШЫСЫНДА

Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији илә дөвләтимизин мүстәгиллијинин күнбәкүн мөһкәмләнмәси, һәр тәрәфдән көстәрилән бүтүн тәзјигләрә синә кәрмәси, республикамызын әразi бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк үчүн бејнәлхалг васитәчиләрин иштиракы илә Ермәнистанла сүлһ данышыгларынын апарылмасы, дүнјанын ири малијјә мәркәзләринин, нефт ширкәтләринин Азәрбајчана үз тутмасы һакимијјәт иддиасында олан күввәләри разы салмырды. Азәрбајчанын дөвләтчилијинин вә мүстәгиллијинин дахили вә харичи дүшмәнләри 1994-чү илин октјабр ајында баш тутмајан дөвләт чеврилиши нијјәтини 1995-чи илин мартында бир даһа, өзү дә јенә дә Дахили Ишләр Назирлији Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин васитәсилә һәјата кечирмәјә чәһд көстәрдиләр.

Бу дәфә Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин республиканын шимал-гәрб болкәсинә е'зам олунмуш һиссәси Газах вә Агстафа рајонларында јерли дөвләт һакимијјәти органларыны зәбт етди. Агстафада дојүшләр кетди, ган төкүлдү. Дөвләтин көрдүјү тәдбирләр нәтичәсиндә Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин Газахдакы гәраркаһы чинајәткарлардан тәмизләнди, дәстәнин 33 әмәкдашы һәбс едилди, 3 үзвү исә әмәлијјат заманы һәлак олду. Бундан әлавә, гулдур дәстәјә гошулмуш 200-дән чох чинајәткар тутулду. Дөвләт чеврилиши чәһдинин гаршысы алынаркән Азәрбајчан ордусунун 3 әскәри гәһрәманчасына һәлак олду.

Бу заман дахили ишләр назирinin мүавини Ровшән Чавадовун вә онун гардашы Маһир Чавадовун башчылыг етдикләри бир груп Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин

әмәкдашы вә онлара гошулмуш чинајәткар груплар Бакыда тәһлүкәли дөвләти чинајәтләр төрәдәрәк сабитлији поздулар. Чеврилиш чәһдинин иштиракчылары Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин 8-чи километр гәсәбәсиндәки базасыны истеһкама чевирмәк, гануни дөвләт органларыны девирмәк вә һакимијјәти әлә алмаг мәгсәдилә Президент сарајыны, парламентин, Дахили Ишләр Назирлијинин, Дөвләт Телерадио Верилишләри Ширкәтинин инзибати биналарыны силаһлы басгын јолу илә зәбт етмәк, рәһбәр вәзифәли шәхсләрә гаршы террор әмәлләри төрәтмәк үчүн планлар һазырламыш, бу мәгсәдлә 4 һүчумчу груп јаратмышдылар.

Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәси ағыр чинајәтләр төрәтдијинә көрә дахили ишләр назирinin 1995-чи ил 14 март тарихли әмри илә ләғв едилдикдән сонра дәстәнин бир һиссәси 8-чи километр гәсәбәсиндәки базаја топлашараг ганунлара итаәтсизлик етмәјә башлады. Мартын 15-дә дәстәнин 50-дәк үзвү Низами Рајон Полис Идарәсинә басгын етди, лакин онларын һүчуму дәф олунду. 2 полис әмәкдашы јараланды, һүчум едәнләрдән 2 нәфәр өлдүрүлдү.

Маһир Чавадовун евини горујан силаһлы дәстәнин зәрәрсизләшдирилмәси үчүн тәдбирләр кечириләркән 8 полис ишчиси јараланды, Маһир Чавадов өз дәстәси илә арадан чыха билди.

Јаранмыш вәзијјәтдә гаршыдурманын сүлһ јолу илә арадан галдырылмасы, гардаш гырғынынын гаршысынын алынмасы, динч әһалинин тәһлүкәсизлијинин тә'мин олунмасы мәгсәдилә, һабелә һуманизм принсипләрини рәһбәр тутараг Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев 1995-чи ил мартын 15-дә телевизија вә радио илә халга мүрачиәт едиб сабиг Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин 8-чи километр гәсәбәсиндәки базасында дөјүш мөвгеји тутмуш үзвләринә силаһы тәһвил верәрәк базадан чыхмаларыны тәклиф етди, буна әмәл олуначағы тәгдирдә онларын әфв едиләчәјини билдирди.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1995-ЧИ ИЛ МАРТЫН 15-ДӘ ТЕЛЕВИЗИЈА ВӘ РАДИО ИЛӘ ХАЛГА МҮРАҶИӘТИ

Һөрмәтли һәмвәтәнләр, бачылар вә гардашлар! Ахшамыныз хејир олсун. Бу ахшам республикамызын һәјатына аид бә'зи мүлаһизәләрими, фикирләрими сизинлә бөлүшмәк үчүн билаваситә телевизија вә радио илә сизә мүрачиәт едирәм.

Халгымыз, республикамыз дөвләт мүстәгиллијинин дөрдүнчү илини јашајыр. Баһар кәлир, биз бөјүк бајрам, милли бајрамымыз олан Новруз әрәфәсиндәјик. Шүбһәсиз ки, һәр бир бајрам шадлыг, севинч кәтирир вә күман едирәм, бу Новруз бајрамы да халгымыза, милләтимизә севинч, шадлыг кәтирәчәкдир. Анчаг дәрдимиз дә чохдур, кәдәримиз дә бөјүкдүр. Республикамыз алты илдән артыгдыр ки, мүһарибә шәраитиндә јашајыр. Бу мүддәтдә иткиләримиз олуб, шәһидләр вермишик. Дүнән ахырынчы чәршәнбә ахшамы иди, буна халгымыз арасында илахыры дејирләр. Бу күнләр шәһидләримизи хатырлајырыг, онларын руһуна дуалар охунур. Сизинлә көрүшүмүн әввәлиндә Азәрбајчанын мүстәгиллији, әразн бүтөвлүјү јолунда шәһид оланларын һамысынын хатирәсини јад едирәм вә Танрыдан онлара рәһмәт диләјирәм.

Алты илдән артыг кедән мүһарибәдә халгымыз бөјүк сынаглардан чыхмыш, ағыр мәрһәләләрдән кечмишдир. Инди дә бөјүк бир сынаг ичәрисиндәјик, бөјүк бир тарихи мәрһәләни јашајырыг. Сон вахтлар республикамызын һәјатында, шүбһәсиз ки, мүәјјән мүсбәт дәјишикликләр вар, бәлкә дә бә'зи наилијјәтләр вар. Анчаг бунлар аздыр. Үмумијјәтлә, республикамыз, онун игтисадијјаты ағыр сосиал бөһран ичәрисиндәдир. Бир милјондан артыг гачгын, мүһарибәдә әлил олмуш адамлар, игтисади-сосиал бөһран нәтичәсиндә ағыр игтисади вәзијјәтдә јашајанлар — бунлар һамысы бизи, шәхсән бир Президент кими мәни нараһат едир, ағрыдыр, ејни заманда бүтүн бу проблемләрин һәлл олунмасы үчүн даһа да чидди фәалијјәт көстәрмәјә дә'вәт едир.

Бүтүн бу һәјатымызын ичәрисиндә мүһүм һадисәләрдән бири ондан ибарәтдир ки, он ајдан артыгдыр атәшин кәсилмәсинә вә онун позулмамасына наил олмушуг. Он ајдан артыгдыр ки, чәбһәдә атәш јохдур, ган төкүлмүр, шәһидләр верилмир, матәмләрин арасы кәсилмишдир. Күман едирәм ки, 1988-чи илдән башлајан вә индијә гәдәр давам едән мүһарибәдә илк дәфә белә бир узунмүддәтли сүлһ халгымыз үчүн бөјүк гәнимәтдир. Биз бу фүрсәтдән, мүддәтдән сәмәрәли истифадә етмәјә чалышырыг. Мәгсәдимиз дә ондан ибарәтдир ки, мүһарибәјә данышыглар јолу илә сон гојаг, ишгал олунмуш торпагларымызы сүлһ јолу илә азад едәк, республикамызын әразн бүтөвлүјүнү тә'мин едәк. Бунлары инди бир даһа, тәкрарән, кениш сурәтдә сизә чатдырмаға еһтијач јохдур. Мәһз апардығымыз мәгсәдјөнлү, чидди, принсипиал сијасәт нәтичәсиндә, хүсусән харичи сијасәт сајәсиндә, Ермәнистанла мүнасибәтләримиз барәсиндә апардығымыз конструктив, ејни заманда принсипиал сијасәт нәтичәсиндә атәшкәсә наил олмушуг вә мәсәләнин сүлһ јолу илә һәлли үчүн бир чох јени наилијјәтләр әлдә етмишик.

Хатириниздәдир, кечән илин декабрында Будапешт Зирвә көрүшүндә Азәрбајчанын һәјаты үчүн чох бөјүк тарихи әһәмијјәти олан бир гәтнамә гәбул олунду. Бу, Ермәнистан — Азәрбајчан мүнагишәсинин дајандырылмасы үчүн АТӘТ-ин чохмилләтли бејнәлхалг сүлһү мүһафизә күввәләринин јаранмасы, Минск групунун фәалијјәтинин даһа да артырылмасы, Минск групунун ики сәдринин сечилмәси вә бунларын васитәсилә дә бөјүк сүлһ мүгавиләсинин һазырланыб һәјата кечирилмәси барәдәдир. Кечән илин декабрындан индијә гәдәр бу саһәдә чох иш көрүлмүшдүр. Көрүшләр, данышыглар, мүзакирәләр олмушдур. Бу күнләрдә Стокһолмда, Вјанада Минск групунун көрүшләри олачагдыр. Бизим нүмајәндәләр орада иштирак едир, иш көрүрләр. Бөјүк дөвләтләрин башчылары, онларын нүмајәндәләри илә, дипломатик миссијаларын рәһбәрләри илә мүтәмади олараг данышыглар апарырыг. Бунлар һамысы сизә мә'лумдур, бу барәдә вахташыры мә'лумат алырсыныз.

Билдијиниз кими, сон күнләрдә мән Данимарканын Копенһакен шәһәриндә олдум. Орада бу күн үчүн вә дүнјанын, бәшәријјәтин кәләчәји үчүн әһәмијјәтли бир топланты кечирилди. Дүнјанын сосиал проблемләринин һәлли илә бағлы Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын кечирдији бу Зирвә көрүшүндә бүтүн өлкәләрин дөвләт вә һөкумәт башчылары иштирак едирдиләр. Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын әлли иллик тарихиндә бу сәвијјәдә вә бүтүн дүнја үчүн, һәр бир вәтәндаш, халг үчүн мүһүм олан белә бир тәдбир кечирилмәмишди. Бу тәдбирдә мән дә иштирак етдим, Азәрбајҹан халгынын сөзләрини о бөјүк мәчлисин трибунасындан дүнјаја билдирдим, Азәрбајҹанын бүкүнкү вәзијјәтини, бизим төләбләримизи, наһишләримизи бәјан етдим. Орада дөвләт рәһбәрләри, һөкумәт башчылары илә бир чох көрүшләр олду. Бунлар мәтбуатдан сизә мә'лумдур. Бу көрүшләрин мәгсәди биринчи нөвбәдә Азәрбајҹанын бејнәлхалг аләмдә мөвгеләрини мөһкәмләндирмәк, Азәрбајҹан һәгигәтини дүнја өлкәләринин рәһбәрләринә билаваситә чатдырмаг, өлкәмизи танытмаг, онун бүкүнкү имканларыны бир даһа билдирмәк вә бунларын әсасында Азәрбајҹанла дүнја өлкәләри арасында әлагәләри инкишаф етдирмәк вә мөһкәмләндирмәк, Азәрбајҹаны дүнјаја даһа да кениш ачмагдан ибарәт иди. Күман едирәм ки, мәним орада олан көрүшләрим, данышыгларым, сөһбәтләрим бу истигамәтдә апардығымыз сијасәтдә јени бир аддымдыр вә бунун да мүсбәт нәтичәләри мүтләг олачагдыр. Мән буна үмидварам.

Шүбһәсиз ки, бу көрүшләрдә, данышыгларда јенә дә әсас мөвзу Азәрбајҹанын мүһарибә вәзијјәтиндән чыхарылмасы, Ермәнистанла Азәрбајҹан арасында олан мүнагишәјә сон гојулмасы, Ермәнистанын Азәрбајҹана гаршы тәчавүзүнә бизим е'тиразымыз иди. Дүнјаја бир даһа билдирдик ки, Ермәнистан Азәрбајҹана тәчавүз едиб, торпагларымызын бир гисмини ишғал едиб, Азәрбајҹанын бир милјондан артыг вәтәндашыны гачгын, дидәркин вәзијјәтинә салмышдыр. Һесаб едирәм ки, һәмин көрүшләрдә бүтүн имканлардан истифадә едәрәк бунлары дүнја ичтимаијјәтинә чатдыра билдим.

Мартын 12-дән 13-нә кечән кечә мән орадан гајытдым вә 13-дә Пакистана јола дүшмәли идим. Бу күнләрдә Исламабадда да

бизим үчүн чох әһәмијјәтли олан бир топланты — он мүсәлман өлкәси башчыларынын көрүшү кечирилир. Бу, игтисадијјатла әлагәдар ән'әнәви бир көрүшдүр. Мән һәмин көрүшә кетмәли идим, орада дејиләси сөзләримиз, мүзакирә олуначаг мәсәләләр вар иди. Тәәссүф ки, республикамызда јаранмыш вәзијјәт, — бир гәдәр сонра бу барәдә өз фикирләрими дејәчәјәм, — мәни бу сәфәрдән мәһрум етди. Чох тәәссүф. Чүнки Исламабад топлантысы республикамыз үчүн чох әһәмијјәтли бир Зирвә көрүшүдүр. Лакин нүмајәндә һеј'әтимиз орада иштирак едир.

1995-чи илин биринчи рүбү баша чатыр. Бу мүддәтдә көрдүјүмүз ишләр тәкчә Дағлыг Гарабағ илә, јахуд Ермәнистанла Азәрбајҹан арасындакы мүнагишә илә, Азәрбајҹанын мүһарибә шәраитиндән чыхарылмасы илә әлагәдар дејилдир. Һесаб едирәм ки, башга саһәләрдә дә бизим фәалијјәтимиз чох чидди, чох сүр'әтлә кедир. Мән бу илин әввәлиндә демишәм ки, 1995-чи ил Азәрбајҹан үчүн чох бөјүк дәјишикликләр или олмалыдыр. Биз бу ил игтисадијјатда, дөвләт гуручулуғунда, чәмијјәтдә демократик принсипләрин һамысынын там гәтијјәтлә һәјата кечирилмәсинә наил олмалыјыг. Дөвләт гуручулуғунун бүтүн саһәләриндә ислаһатлар кечирмәли, республикамызы демократија јолу илә, базар игтисадијјаты јолу илә даһа сүр'әтлә ирәли апармалыјыг.

Бу саһәдә бә'зи ишләр көрүлмүшдүр вә онлар көз габағындадыр. Билдијиниз кими, бизим мәгсәдимиз игтисадијјаты базар мүнасибәтләри јолу илә апармагдыр. Шүбһәсиз ки, бу, асан мәсәлә дејил. Јетмиш илдән артыг мүддәтдә сосиалист системи әсасында гурулмуш игтисадијјаты дәјишдирмәк, базар игтисадијјаты јолу илә апармаг чәтин бир мәсәләдир. Бу, бир күнүн, бир ајын иши дејилдир. Артыг бир нечә илдир ки, бу просес давам едир, анчаг һәлә бир наилијјәт јохдур. Лакин мәнә белә кәлир ки, наилијјәтләр узагда дејил, биз бунлара чатачағыг. Она көрә дә биз игтисади ислаһатлар апармалыјыг.

Бу бахымдан бир чох ишләр көрүлмүшдүр. Билирсиниз ки, бир нечә ај мүддәтиндә республиканын аграр бөлмәсиндә — кәнд тәсәррүфатында ислаһатлар апарылмасы мәсәләсини мүзакирә етдик. Комиссијалар јаранды, јерләрдә мүзакирәләр олду, үмумреспублика мүшавирәси кечирилди. Ганун лајиһәләри һа-

зырланды, мән онлара дәфәләрлә бахдым, комиссијаларла мәсләһәтләшмәләр апарылды. Нәһајәт, мән ики бөјүк ганун лајиһәсини Милли Мәчлисә тәгдим етдим, онлар гәбул олунду. Мән һәмин ганунлары тәсдиг етмишәм вә онлар ишләмәјә башламышдыр. Аграр ислаһатын әсаслары, колхоз вә совхозларын ислаһаты һагтында бу ганунларын һәјата кечирилмәси үчүн дөвләт комиссијасы јарадылмышдыр вә артыг фәалијјәт көстәрир. Кәнд тәсәррүфаты рајонларында рајон комиссијалары, кәндләрдә кәнд комиссијалары јарадылыр. Аграр ислаһат артыг практик шәкилдә һәјата кечирилир вә күман едирәм ки, бу, бизә бөјүк наилијјәтләр кәтирәчәкдир.

Базар игтисадијјатына кечмәк үчүн малијјә мәсәләләринин дә тәнзимләнмәси лазымдыр. Билирсиниз ки, гијмәтләрин сәрбәстләшдирилмәси, валјута тәнзимләнмәси, малијјә ишләринин дүнја стандартларына, базар игтисадијјатына ујғун олараг гурулмасы сәһәсиндә бир сыра фәрманлар вермишәм. Бурада бизим чох чәтинликләримиз олмушдур. Мә'лумдур ки, 1994-чү илин сон ајларында бөјүк инфљасијаја уғрадыг. Бу да тәсадүфи дејилди. Көрүлән тәдбирләр тәбии олараг белә вәзијјәт јаратмалы иди. Икинчи тәрәфдән исә буна тәхрибат сәбәб олду. Өлкәмиз тәкчә Ермәнистанын һәрби тәчавүзү илә гаршылашмамышды. Бизә гаршы һәр тәрәфдән тәхрибат едән гүввәләр вар: дахилдә дә, харичдә дә, игтисадијјатда да, ичтимаи-сијаси һәјатымызда да. Бунларын һамысыны көрдүк, гаршысыны алмаг үчүн лазыми тәдбирләр һәјата кечирдик. Бу күн мәмнунијјәт һисси илә гејд едә биләрәм ки, артыг малијјә системиндә мүәјјән сабитлик јараныр. Үч ајдан артыгдыр ки, манатын доллара, јә'ни дөнәрли валјутаја нисбәтән мәзәннәси сабитдир. Бу күн малијјә назири мәнә мә'лумат верди ки, сон бир һәфтәдә манатын мәзәннәси доллара нисбәтән һәтта 80 манат артмышдыр, јә'ни манат мөһкәмләнир. Бунлар игтисадијјатымызда баш верән чох мүһүм вә һесаб едирәм ки, мүсбәт һадисәләрдир.

Анчаг бу, ишимизин башланғычыдыр. Биз бу јолла кетмәлијик. Бундан өтрү исә бүтүн саһәләрдә ислаһатлар апарылмалыдыр. Ислаһатлар да өзәлләшдирмә јолу илә апарылмалыдыр. Билирсиниз ки, биз бу барәдә комиссија јаратмышыг. Мән Әмлак

Комитәсинин рәһбәрлијини дәјишдирмишәм, ораны мөһкәмләндирмишәм. Әмлак Комитәсинин сәдри ејни заманда Баш назирин мүавини тә'јин олунмушдур ки, бу саһә даһа да күчләнсин. Иш кедир, онлар мүәјјән лајиһәләр тәгдим едибләр. Мартын 7-дә кениш мүшавирә кечирдик вә демәк олар, сәккиз саат әрзиндә бу мәсәләни мүзакирә етдик. Хаһиш етдим ки, телевизија, мәтбуат васитәсилә бу мүшавирә, мүзакирә бүтүн ичтимаијјәтә чатдырылсын, һамы билсин. Чүнки дөвләт мүлкијјәтинин хүсуси мүлкијјәтә чеврилмәсиндән, мүлкијјәт формасынын дәјишилмәсиндән сөһбәт кедир. Инди дөвләтин әлиндә олан мүлкијјәт, бу игтисади потенсиал халғын зәһмәти, вәсаити илә јаранмышдыр, халға мәхсусдур. Она көрә дә өзәлләшдирмә елә кетмәлидир ки, халг бундан бәһрәләнсин, һәр бир вәтәндаш өз пајыны көтүрә билсин вә бу, игтисадијјатымызда бөјүк инкишафын әсасыны гојсун, ону дүнја игтисадијјатына бағлаја билсин, биз дүнја игтисадијјатында лајигли јеримизи тута биләк.

Мән һесаб едирәм ки, мартын 7-дә кечирилән мүшавирә бу саһәдә чох өнәмли бир јер тутур. Мән јаранмыш комиссијаја бир ај мөһләт вердим вә о, бу мүддәт әрзиндә өзәлләшдирмә програмыны һазырлајыб тәгдим етмәлидир. Һәмин програм тәгдим олунан кими бахылыб Милли Мәчлисин мүзакирәсинә вериләчәк, сонра исә мәним тәрәфимдән тәсдиг едиләчәк вә һәјата кечириләчәкдир. Күман едирәм ки, биз бу јолла чүр'әтлә, чәсарәтлә вә там инамла кедирик вә кедәчәјик. Анчаг мәним мөвгејим ондан ибарәтдир ки, бу өзәлләшдирмә, бу ислаһатлар елә кетсин ки, һәр бир вәтәндаш бундан мәнфәәт көтүрсүн, үмуми мүлкијјәтдән өз хүсуси мүлкијјәти үчүн пајыны ала билсин. Әмин ола биләрсиниз ки, бир Президент кими мән буну тә'мин едәчәјәм вә һәр бир вәтәндашын һүгугларынын горунмасы кешијиндә индијә гәдәр дајандығым кими бундан сонра да дајаначағам.

Анчаг бизим һәјатымызда чидди дәјишикликләр јаратмаг, демократијаны даһа сүр'әтлә инкишаф етдирмәк үчүн ичтимаи-сијаси тәдбирләр дә көрүлмәлидир. Мән гејд етдим, дөвләт гуручулуғу саһәсиндә биз бир чох ишләр көрүрүк вә көрмәлијик. Бунлардан ән башлычасы демократик әсасда јени парламент сечкиләринин кечирилмәсидир. Мән һесаб едирәм ки, бу ил сен-

тјабр, јахуд октјабр ајында Азәрбајҹан Республикасынын јени парламентинә сечкиләр кечирилмәлидир. Сечкиләрин там демократик кечирилмәси үчүн әсас, шәраит јарадылмалыдыр. Буну исә шүбһәсиз ки, сечкиләр һаггында ганун јарада биләҹәкдир. Һесаб едирәм ки, әлимиздә олан лајиһә даһа да тәкмилләшдирилмәлидир. Биз көрәк үмумхалг мүзакирәсинә елә бир лајиһә тәгдим едәк ки, о, республикамызда һәгиги демократијанын бәргәрар олмасы үчүн јахшы зәмин, јахшы әсас јаратсын. Мәним мөвгејим бундан ибарәтдир вә ону һәјата кечирмәк үчүн бүтүн имканларымдан истифадә едәҹәјәм.

Бир сөзлә, бу јахынларда сечки гануну мүзакирәјә вериләҹәк, сечкиләрә назырлыг кедәҹәк вә пајызда Азәрбајҹан Республикасынын парламентинә јени, демократик сечкиләр кечириләҹәкдир. Шүбһәсиз ки, сечкиләрдә бүтүн партијаларын, һәр бир вәтәндашын сәрбәст иштирак етмәсинә шәраит јарадылачагдыр. Мән өз тәрәфимдән бу күн буну бәјан едирәм вә бүтүн имканларымдан истифадә едәҹәјәм ки, һәр бир вәтәндаш сечмәк вә сечилмәк һүгугундан сәрбәст истифадә едә билсин. Шүбһәсиз ки, биз бу сечкиләри бүтүн дүнја ичтимаијјәти гаршысында ачыг-ашкар кечирәҹәјик. Бејнәлхалг тәшкилатлардан бизә мүрачиәтләр олмушдур вә биз дә онлара мүрачиәт етмишик. Онлар, һабелә демократија саһәсиндә бөјүк наилијјәтләри олан ајры-ајры дөвләтләр бизә көмәк едәҹәкләр. Биз бу көмәкдән истифадә едәрәк мүшаһидәчиләр дә'вәт едиб сечкиләри кечирәҹәјик.

Республикамызын демократија јолу илә кетмәси үчүн өлкәмизә јени, демократик Конститусија лазымдыр. Билдијиниз кими, Конститусија комиссијасы јарадылмышдыр вә мән онун сәдрijәм. Конститусијанын лајиһәләри назырланыр вә артыг бә'зи лајиһәләр вар. Күман едирәм ки, јахын вахтларда Конститусија комиссијасы бу лајиһәләрә бахачаг, республикамызын һәм милли ән'әнәләринә, һәм тарихи ән'әнәләринә, һәм бүкүнкү вәзијјәтинә, һәм дә јахын кәләҹәјинә, узаг кәләҹәјинә ујғун олан лајиһә үмумхалг мүзакирәсинә вериләҹәкдир. Әминәм ки, халгымыз мүдриклик көстәрәҹәк, һәрә өз сә'јини әсиркәмәјәҹәкдир вә биз тарихимиздә илк дәфә олараг мүстәгил Азәрбајҹан Республикасынын демократик Конститусијасыны гәбул едәҹәјик. Бу да бу ил көрәҹәјимиз бөјүк ишләрдән биридир.

Башга ишләр дә вар. Шүбһәсиз ки, дикәр саһәләрдә дә ислаһатлар апарылмалыдыр, мәһкәмә ислаһаты кечирилмәлидир, тәһсил гануну гәбул едилмишдир, бу саһәдә бә'зи ислаһатлар кечирилмәлидир вә с. Биз бунларын һамысынын үзәриндә ишләјирик вә бундан сонра да ишләјәҹәјик.

Бунларла јанашы, биз 1994-чү илдә вә бу илин өтән ајларында чох фәал харичи сијасәт апармышыг. Дүнјанын ән бөјүк дөвләтләри илә сых әлагәләр јаратмышыг, мүгавиләләр, ајры-ајры сазишләр имзаламышыг. Бөјүк дөвләтләрин, демәк олар, һамысынын башчылары илә мәним шәхси көрүшләрим, рәсми сәфәрләрим, бејнәлхалг тәшкилатларда көрүшләрим олмушдур. Бунлар һамысы республиканын бејнәлхалг аләмдә мөвгејини мәһкәмләндирмишдир. Копенһакендә олан сон көрүшләрим һаггында да сизә мә'лумат вердим. Бу ишләр кәләҹәкдә дә давам едәҹәкдир. Мән бир чох өлкәләрдән дә'вәтләр алмышам, бир чох дөвләтләрин башчыларыны Азәрбајҹана дә'вәт етмишәм. Биз бу саһәдә дә бөјүк ишләр көрәҹәјик вә мәнә белә кәлир ки, бунлар бејнәлхалг аләмдә Азәрбајҹанын мөвгеләрини мәһкәмләндирәҹәкдир.

Игтисадијјатда дахили имканлардан истифадә етмәк, истеһсалы галдырмаг, игтисади потенсиалы һәрәкәтә кәтирмәк тәдбирләри, шүбһәсиз, зәруридир вә биз бу саһәдә ишләјирик. Анчаг чәтинликләримизин үзәринә чәтинлик кәлир. Мүһарибә бизә бир чәтинлик јаратмышдыр, бир милјондан артыг гачгын Азәрбајҹана дикәр чәтинлик јаратмышдыр. Бу тәрәфдән дә алты-једди ајдыр ки, Русија илә дәмир јолу, автомобил јолу бағланмышдыр. Һава јолу, дәниз јолу да бағланмышдыр. Русија илә сәрһәдимиз дә бағланмышдыр. Мән мә'лумат вермишдим ки, Русија илә сәрһәдимизин бағланмасы бизә чох бөјүк игтисади зәрәр вурур. Чүнки бизим игтисадијјатымыз Русија вә Русија әразиси илә МДБ-нин башга өлкәләри илә, Авропа өлкәләри илә бағлыдыр. Игтисадијјатымыз һәмин өлкәләрин сәнајеси, үмумән игтисадијјаты илә чох интеграсијададыр. Инди бу әлагәләр гырылмышдыр. Бунлары һәрәкәтә кәтирмәк үчүн бизә јол, коммуникасија лазымдыр.

Əvvəllər dedijim kimi, Almatı körüşü zamanı mən bu barədə Rusijanın Prezidenti ҷənab Борис Јелтсинə мүраҷиәт етмишдим. Копенһакендə оларкән Русијанын Баш назири ҷənab Виктор Черномырдинлə көрүшдүм. Онунла үмумән, о ҷүмләдән сәрһədin тезликлə ачылмасы һаггында әтрафлы сөһбәт етдим. Бу күн мәнə мә'лумат вердиләр ки, орадан гајытдыгдан сонра ҷənab Черномырдин өз мүавинләринə мүвафиг көстәришләр вермишдир. Биз әлагәјə кирмишик вә бу мәсәләләрин һәлли үчүн лазыми тәдбирләр көрүрүк. Амма ејни заманда дахили имканларымыздан истифадә едәрәк, шүбһәсиз ки, бејнәлхалг тәшкилатларын имканларындан да истифадә етмәјә чалышырыг.

Бу бахымдан Авропа Шурасынын Азәрбајҷана индијә гәдәр етдији вә бундан сонра едәҷәји көмәк чох әһәмијјәтлидир. Бу да ондан ибарәтдир ки, биз Авропа Шурасындан 300 мин тон тахыл, ун көндәрилмәси һаггында гәрар алмышыг. Бунун бир гисми көндәрилмишдир. Мән сизə ачыг дејə биләрәм ки, инди республикамызын чөрәк тә'минаты әсасән Авропа Шурасындан алынан буғданын, унун һесабынадыр. Һәмин тахылын, унун галан һиссәси дə көндәриләҷәкдир. Бундан әлавә, Авропа Шурасындан 2000 тонадәк јағ, 2500 тона гәдәр әт көлмишдир. Бунлар һамысы республиканын тәчһизатына јөнәлдилмишдир. Бүтүн бунлар Авропа Шурасынын *республикаја мадди јардымыдыр*, әвәзсиз јардымыдыр. Ејни заманда Авропа Шурасы республикамыза тәхминән 80 милјон доллар кредит ајырмышдыр. Һәмин кредит һесабына тәхминән 25 милјон доллар дәјәриндә давадәрман алмышыг вә бунлар республикамыза көлир. Кредитин бир һиссәсини тахыл вә башга әрзаг мәһсуллары алынмасына јөнәлтмишик. Бунлар да Азәрбајҷана кәтирилир. Бүтүн бунлар республиканын игтисадијјатына көмәкдир. Шүбһәсиз ки, дүнјанын һуманитар тәшкилатлары мүтәмади оларағ бизим гачгынлара көмәк едирләр. Бу ишлә мәшғул олмаг үчүн хүсуси оларағ Баш назирин бир мүавинини тә'јин етмишəм. Иззәт Рүстәмов бу мәсәләләрлә чидди мәшғул олур. Бејнәлхалг *тәшкилатлардан* бундан сонра да көмәк көләҷәкдир.

Биз Бејнәлхалг Валјута Фонду, Дүнја Банкы илə кениш əмəкдашлыг едирик. Базар игтисадијјатына кечмəјимизə, ислаһатлар

апармағымыза көмәк көстәрәҷәкләри барәдә онларын бәјанатлары вар. Онлар мүәјјән шәртләр дə ирəли сүрмүшләр вə биз бунлары һəјата кечирмишик. Мən өзүм һəм Давосда оларкән, һəм дə кечən ил Инкилтәрәјə сəфәрим заманы, Њју-Јоркда оларкән һəм Авропа Јенидəнгурма вə Инкишаф Банкынын, һəм дə Дүнја Банкынын, Бејнəлхалг Валјута Фондунун рəһбәрləри илə данышыглар апармышам. Онларын нүмајəндələри Азəрбајҷана кəлмиш вə биз көрүшмүшүк. Бунларын нəтиҷəсиндə Бејнəлхалг Валјута Фонду Азəрбајҷана кредит вермəји гəрара алмышдыр. Күман едирəм ки, артыг апрел ајында Азəрбајҷана 70 милјон доллардан чох кредит вериләҷəкдир. Бунунла јанашы, Авропа Јенидəнгурма вə Инкишаф Банкы Јеникənд су-електрик стансијасынын тикинтиси үчүн 60 милјон доллардан артыг, Бакынын су тəчһизатындан өтрү 40 милјон доллардан чох кредит ајрылмасы һаггында гəрар гəбул етмишдир. Шүбһəсиз ки, бунларын һамысы Азəрбајҷанын игтисади-сосиал проблемləринин һəлли үчүн *атылан аддымлар, көрдүјүмүз ишləрин нəтиҷəсидир* вə кəләҷəк үчүн дə бөјүк бир зəмин, əсас јарадыр. Биз бу истигамəтдə һəрəкət едирик вə едəҷəјик.

Өтən ил сентјабрын 20-дə имзаланмыш нефт мүгавиләси фəалијјəтдəдир. Нефт ширкətləри консорсиуму бу ил үчүн јүз милјон доллардан артыг вəсаит ајырмышдыр вə онлар артыг ишə башлајырлар. Мən Копенһакенə кетмəздən өнчə консорсиумун рəһбəри ҷənab Терри Адамсла көрүшдүм. О мənə деди ки, биз көзлəдијимиздən дə чох наилијјətləр əлдə едирик. Мəсələн, "Чыраг" јатағында бизим бир платформамыз вар, онун истифадə олунмасы консорсиумла имзаланмыш мүгавиләјə дахил едилмишдир. 18 ај мүддətиндə ондан истифадə едиləрək орадан илк нефтин чыхарылмасы нəзəрдə тутулмушдур. Лакин көрүлən ишləр көстərир ки, биз орада бундан хејли əввəл нефт чыхарачағыг. Јə'ни мүгавилə артыг фəалијјətдəдир, консорсиумун иштиракчылары бу ишə һəвəслə киришмишләр. Дүздүр, бу мүгавилə бизə чох баһа отурду: иткиләр дə вердик, бизə чох тəзјигләр дə олду. Тəзјигләрə давам кətирдик, инди дə давам кətиририк. Тəзјигләр бу күн дə вар, анчаг нефт мүгавиләси ишləјир вə ишləјəҷəк, Азəрбајҷанын һəм јахын, һəм дə узаг кəләҷəји үчүн чох бөјүк мənфəət верəҷəкдир.

Анчаг Хәзәр дәнизинин Азәрбајчана аид һиссәсиндә даһа бир нечә чох зәнкин јатағымыз вар: "Шаһдәниз", "Гарабағ", "Нахчыван" јатаглары вә саирә. Артыг дүнјанын ән бөјүк нефт ширкәтләри Азәрбајчана үз тутур, онларын президентләри далбадал өлкәмизә кәлирләр. Мәнимлә көрүшүрләр, көрүшмәк истәјирләр. Давосда, Будапештдә, Копенһакендә оланда да мәнимлә көрүшмәк истәдиләр. Онлар бизимлә әмәкдашлыға чан атырлар. Јә'ни дүнјанын бөјүк ширкәтләринин Азәрбајчана е'тибары, инамы артмышдыр. Онлар бизимлә әмәкдашлыг етмәк истәјирләр вә биз дә бу әмәкдашлығы едирик. Дедијим һәмин нефт јатагларындан биркә истифадә олунмасы үчүн данышыглар кедир. Күман едирәм ки, јени мүгавиләләр бағланачаг вә бунлар һамысы Азәрбајчан игтисадијјатынын инкишафы үчүн бөјүк имканлар јарадачагдыр.

Инди нефт мүгавиләсиндән алынан илкин бонусдан валјутанын тәнзимләнмәси үчүн истифадә олунмасы игтисадијјатымыз үчүн бөјүк бир дајагдыр. Јә'ни һәјатымызын чәтинликләри илә јанашы, бу күнүмүз, кәләчәјимиз үчүн, нечә дејәрләр, мүсбәт ишләримиз дә көз габағындадыр. Бу ишләр бу күн дә, сабаһ да һәјата кечириләчәкдир. Там әминәм ки, биз бу ағыр вәзијјәтдән чыхачаг, бөјүк сүлһ мүгавиләсинә наил олачағыг. Там әминәм ки, торпагларымызын һамысыны керијә гајтарачағыг, гачгынларымыз өз јерләринә гајыдачаглар.

Анчаг тәәссүфләр олсун ки, биз бүтүн бу чәтинликләр ичәрисиндә јашајараг ағыр проблемләри һәлл едәркән һәм харичдән, һәм дахилдән тәхрибатларла растлашырыг. Харичдән бизә гаршы чүрбәчүр тәзјигләр вар. Ән бөјүк тәзјиг ондан ибарәтдир ки, Азәрбајчанын мүстәгиллијини лахлатмаг, ону, нечә дејәрләр, мүәјјән гәдәр азалтмаг истәјирләр. Мән дәфәләрлә демишәм вә бу күн вәтәндашларымын, халгымын гаршысында бир даһа дејирәм ки, Президент кими Азәрбајчанын мүстәгиллијинин горунмасыны бу күнә гәдәр тә'мин етдијим кими, бундан сонра да тә'мин едәчәјәм. Бөјүк-кичиклијиндән асылы олмајараг һеч бир дөвләт Азәрбајчанын мүстәгиллијини дајандырмаг үчүн көстәрдији тәзјигдән һеч бир нәтичә әлдә етмәјәчәкдир. Чүнки мән Азәрбајчан халгынын ирадәсинә архајынам вә өзүмүн дә ирадәмә әсасланырам. Өзүмүн дә ирадәм будур ки, Азәрбајчан халгы даим мүстәгил дөвләт чәрчивәсиндә јашамалыдыр, өз талејинин саһиби олмалыдыр вә талејини өзү һәлл етмәлидир. Азәрбајчанын тәбии сәрвәтләри, тәбиәти, Азәрбајчан халгынын интеллектуал имканлары, республикамызын игтисади потенсиалы өлкәмизин мүстәгил јашамағына имкан верир. Она көрә дә биз бу мүстәгиллији горујуб сахлајачағыг.

Мүстәгиллијимизә гаршы олан тәзјигләр тәкчә ајры-ајры даирәләрин тәзјиги дејил. Тәәссүф ки, Азәрбајчанын өз ичәрисиндән чыхан адамларын, вәзифә һәрисләринин дә мүстәгиллијимизә зәрбә вурмаг чәһдләринин шаһидисиниз. Кечән ил октјабрын 4-дә дөвләт чеврилиши етмәк истәјән адамлар, һәбсханадан гачанлар Москвада топлашмышлар. Әввәл гачанлар да орададырлар. Мән Москваны күнаһландырмырам. Бу ишдә Русијаны да күнаһландырмырам. Садәчә оларак, онларын топлашдыглары јери дејирәм. Онлар Азәрбајчан һагтында дүшүнмүрләр, шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн Азәрбајчаны гурбан вермәјә һазыр олдугларыны билдирирләр. Бу, мәтбуатдан мә'лумдур. Сон күнләр Мүтәллибовла Сурәт Һүсејнов "Аргументы и факты" гәзетиндә әл-әлә верәрәк бәјанат верирләр ки, куја онлар вәтәндаш иттифагы јаратмышлар. Бу бир даһа көстәрир ки, Азәрбајчанын мүстәгиллији онлар үчүн һеч бир шејдир, шәхси мәгсәдләринә наил олмаг үчүн һансы дөвләтә, һөкумәтә, һансы даирәјә истәсән сөз верирләр. Белә гүввәләр вар, онлар Азәрбајчанда сабитлији позмаг истәјирләр.

Бәли, ајры-ајры өлкәләрдә бизә дүшмән олан даирәләр Ермәнистанын бизә гаршы тәчавүзүнү даһа да күчләндирмәк үчүн, Азәрбајчаны парчаламаг, дағытмаг үчүн чәһдләр көстәрирләр. Дөвләт даирәләриндә, ајры-ајры ичтимаи даирәләрдә, сијаси даирәләрдә белә чәһдләр көстәрирләр. Тәәссүф ки, Азәрбајчандан олан, онун һүдудларындан кәнарда јашајанлар да, дахилдә јашајанлар да онлара рәвач, дәстәк верирләр. Бүтүн бу мүһафизәкар гүввәләр, Азәрбајчанын мүстәгиллијинә тәчавүз етмәк әзминдә олан бүтүн бу гүввәләр бирләширләр. Чүнки көрүрләр ки, Азәрбајчан артыг дөрдүнчү илдир мүстәгил дөвләт кими јашајыр, бүтүн бу тәзјигләрә синә кәрир вә мөһкәм дајанмышдыр. Онлар

Азәрбајҹан халгынын ирадәсини көрүрләр. Она көрә дә ичәридән дағытмаг истәјирләр, ҹүрбәҹүр гүввәләри һәрәкәтә кәтирирләр. Көрүрләр ки, әкәр тутдуғумуз програм бу ил һәјата кечириләрсә, игтисадијјатда бөјүк дәјишикликләр әмәлә кәләҹәк, халгын рифаһы јахшылашачаг, демократија јолу илә даһа да ирәлијә кедәҹәјик, игтисади ислаһатлар, сечкиләр кечириләҹәкдир, јени, әминәм ки, демократик парламент јараначагдыр. Азәрбајҹанын хошбәхт кәләҹәји үчүн бөјүк бир сәнәд олан јени Конститусија гәбул олуначагдыр.

Бунлара мане олмаг истәјән гүввәләр вар. Һәм харичдәки, һәм дә дахилдәки гүввәләр бундан өтрү ҹүрбәҹүр чиркин јоллара әл атырлар. Октјабрын әввәлиндә чеврилиш етмәк истәдиләр, баш тутмады. Ондан сонра јенә дә нијјәтләриндән әл чәкмәдиләр. Гәзетләрдә јазырлар ки, нә билим, он күндән сонра орада чеврилиш олачаг, он беш күндән сонра бурада чеврилиш олачаг, Новруз бајрамында, ондан әввәл, ондан сонра чеврилиш олачаг вә саирә. Тәәссүф ки, дахилдәки ајры-ајры мүхалифәт гүввәләри дә бундан истифадә едирләр. Анламырлар ки, әкәр Азәрбајҹанын мүстәгиллији әлдән кетсә, республика дағылса, онлар өзләри бундан да пис вәзијјәтә дүшәҹәкләр. Тәәссүф ки, буну анламырлар. Она көрә дә дахилдә ичтимаи-сијаси сабитлији позмаг истәјирләр.

Бәли, дүнјанын игтисади мәркәзләри, малијјә мәркәзләри, бөјүк өлкәләри, бөјүк ширкәтләри Азәрбајҹана үз тутмушлар. Азәрбајҹана инвестисија кәлир, Азәрбајҹан јүксәлә, инкишаф едә биләр. Бунун гаршысыны алмаг, буну позмаг истәјирләр. Бундан өтрү дә дахили сабитлији позмаға чалышырлар. Бәли, әкәр ичтимаи-сијаси сабитлик позуларса, һәмин ширкәтләр бураја инвестисија гојмајачаг, кәлиб бизимлә әмәкдашлыг етмәјәҹәкләр. Чүнки көрәк онларын үмиди, инамы олсун ки, бир ил, беш ил, он ил јох, ијирми, отуз, әлли ил бурада фәалијјәт көстәрәҹәк вә бизимлә мүштәрәк ишләјәрәк мәнфәәт көтүрәҹәкләр. Бу, тәбиидир, дүнја игтисадијјатынын ганунудур.

Она көрә дә бизә дүшмән олан гүввәләр артыг 1995-чи илдә үфүгдә сезилән дәјишикликләри көрүб баһимәјә дүшмүшләр вә һәмин дәјишикликләри позмаг үчүн чүрбәчүр чиркин јоллара әл

атыр, ичтимаи-сијаси сабитлији позмаг истәјирләр. Анчаг мән әминәм, инанырам ки, халгымыз буна јол вермәјәчәкдир. Дөзүмлү халгымыз, — бу исә онун ән јүксәк мә'нәви кејфијјәтләриндән биридир, — нә гәдәр ағыр вәзијјәтдә јашаса да, буна јол вермәјәчәкдир. Мән буна әминәм, инанырам ки, бизим сағлам гүввәләримиз буна јол вермәјәчәк, биз тутдуғумуз јолла кедәчәк вә бу мәгсәдләрә наил олачағыг.

Амма ејни заманда билмәк лазымдыр вә мән бу күн ачыг демәк истәјирәм ки, бә'зи гүввәләр һәддиндән артыг чызығындан чыхмышлар, һәддән артыг чинајәт едир вә дахилдә ичтимаи-сијаси вәзијјәти позмаг истәјирләр. Мән бир-ики саат әввәл Америка Бирләшмиш Штатларынын сәфирини онун хаһиши илә гәбул етдим. О да нараһатдыр. Дејир ки, бәли, сиз бөјүк чәтинликлә Ермәнистанла сүлһ јаратмаг истәјирсиниз, биз дә буну истәјирик, сизә көмәк едирик. Истәјирик ки, бурада сүлһ, әминаманлыг олсун. Анчаг сабитлик позулса, шүбһәсиз ки, бүтүн бунлар баш тутмајачагдыр. Ајдындыр, мән дә белә фикирдәјәм, Америка Бирләшмиш Штатлары да бу фикирдәдир, онун нүмајәндәси дә буну мәнә дејир.

Тәәссүф ки, бә'зи гүввәләр бунларын һеч бирисини нәзәрә алмырлар. Анчаг өз мәгсәдләри, газанчлары, чиркин нијјәтләри, нәјин баһасына олурса-олсун вәзифә тутмаг барәдә дүшүнүрләр. Онлар дағытмаға, парчаламаға доғру апарырлар, башга мә'нәвијјатла јашајырлар, халгын мә'нәвијјаты илә јашамырлар. Она көрә дә мән бу күн һәр шеји ачыг-ајдын демәк истәјирәм.

Бә'зи гүввәләр баш галдырыр вә сон күнләр республикада сабитлији позмаға чалышырлар. Габагда кедән куја Рөвшән вә Маһир Чавадов гардашларыдыр. Онлар Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсиндән истифадә едирләр. Бир дәфә бундан истифадә етмәјә чалышдылар. Бә'зи гүввәләрин әлиндә алət олдулар. Бир аз баша дүшдүләр, бир аз да биз онлары бағышладыг. Анчаг инди јенә баш галдырмышлар. Нә үчүн, нә истәјирләр? Ачыг демәк истәјирәм ки, 1994-чү ил октјабрын әввәлиндә дөвләт чеврилишинә чәһд көстәрән гүввәләрин бири дә Рөвшән Чавадов олмушдур. О, Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин бә'зи адамларыны әлә кечирәрәк Сурәт Һүсејновла бирликдә һәрәкәт ет-

мишдир. Дөвләт чевриливи дә мәһз орадан башланды. Кәлиб Прокурорлуғу тутдулар, ганунсуз һәрәкәтләр етдиләр. Республика прокуроруну дөјдүләр, Прокурорлуғун бинасыны дағытдылар, чинајәт етдиләр.

Ондан сонра чевриливин икинчи мәрһәләси башланды. Лакин мән халга мүрачиәт етдим. Халг Президент Апаратынын гаршысына топлашды. Рөвшән Чавадов баша дүшдү ки, о удузмушдур, бир шеја наил ола билмәјәчәк. Ики күн иди ки, онунла данышыг апарылырды. Мән онунла һәр шеји данышдым. Мән бу мәсәләни сүлһ јолу илә һәлл етмәк истәјирдим. О, данышыг апармаг үчүн һәр күн сөз верирди, лакин кәлмирди. Анчаг халг бура топлашанда о, өзү чыхыб бураја кәлди вә бәјан етди ки, о да Азәрбајчанын *дөвләтчилијинин тәрәфдарыдыр, республиканын* Президентини мүдафиә едир. Митингдә чыхыш етди вә бәјанатлар верди. Чох јахшы. Анчаг мәнә дә, һамыја да мә'лумдур ки, һәмин һадисәләрин башында о дурурду вә Сурәтин Кәнчәдә апардығы фәалијјәтлә онларын һәрәкәтләри бир-биринә бағлы иди. Шаһидләр вар ки, о бураја кәләндән сонра, бу бинадан Кәнчәјә зәнк едиб, орада чевриливә рәһбәрлик едән Сәфиханова билдириб ки, биз артыг өз тәдбирләримизи дајандырмышыг, сиз дә дајандырын. Биз Президентин тәрәфиндәјик. Ја'ни бүтүн бунлар һамысы әлагәли ишдир.

О, мәним јаныма кәлди, данышдыг. Һесаб етдим ки, кәнчдир, баша дүшдү. Јолуну азыб, дүзәлиб. Бәлкә гануну мүәјјән гәдәр позуб, — чүнки Прокурорлуг бинасынын дағыдылмасы һаггында галдырылмыш чинајәт иши индијә гәдәр давам едир, — дедим ки, кәлин бу мәсәләнин үзәриндән кечәк. Бир һалда ки, сәһв етмиш адам өз сәһвини баша дүшүб, анлајыбса, ону бағышламаг лазымдыр. Мән дә бағышладым, халг да бағышлады. Халг буну чох јахшы гәбул етди. Мән дә һесаб етдим ки, мәсәләләр һәлл олунду.

Сонра мән ону да, Усубову да дә'вәт етдим, икиси дә бир јердә кәлмишди. Дедим ки, кедин, әл-әлә вериб ишләјин. Нә олубса, кечмишдә галсын. Бизим нә гәдәр дәрдимиз вар, ән әсасы исә Ермәнистанын тәчавүзүдүр.

Азәрбајчаны парчаламаг истәјән гүввәләр чохдур: бири ичәримиздәдир, о бириси башга јердәдир. Бә'зи шејләрдә күзәштә кетмәлијик, бә'зи шејләри бағышламалыјыг. Бу күн сизә бир даһа дејирәм ки, мән чох шејләри бағышламышам. Һәтта бә'зиләри тәәччүбләнирләр ки, биз Һејдәр Әлијеви таныјырыг, 70-чи илләрдәки Һејдәр Әлијевлә индики арасында фәрг вар. Фәрг ондан ибарәтдир ки, о вахт о, даһа гәтијјәтли, даһа чидди, даһа кәскин иди. Амма инди һәм јумшагдыр, һәм дә бә'зи шејләри бағышлајыр.

Бунларын бир сыра сәбәбләри вар. Бу сәбәб дә ондан ибарәтдир ки, биз демократија шәраитиндә јашајырыг. О вахткы дөвләт гурулушу илә индики дөвләт гурулушу арасында фәрг вар. Мән демократија јолу илә кедирәм, Азәрбајчанда демократија *принсипләрини бәрғәрар едән бир адам кими чох шејләри* күзәштә кедирәм. Демократија јолу илә кетмәк, инсанлар арасында сүлһ, әмин-аманлыг, вәтәндаш һәмрә'лији, бирлији јаратмаг лазымдыр.

Мән һесаб едирәм ки, октјабр һадисәләриндә әсас чинајәткарлар Сурәт Һүсејнов вә онун әтрафында олан адамлардыр. Онлар чинајәт мәс'улијјәтинә чәлб олуначагларыны билдиләр, гачдылар. Бир һиссәси тутулду, 170-ә гәдәр адам һәбс олунду. Нәјә лазым иди ки, дөвләт чевриливи үчүн 170 адам һәбсханада јатсын? Бир гисми гачыб кизләниб. О чүмләдән дөвләт чевриливи едән, Сурәт Һүсејновун әтрафында олан адамлардан бә'зиләри орада-бурада кизләнибләр. Бу, нәјә лазымдыр? Нәјә лазымдыр ки, онлар кедиб мүһачирәтдә јашасынлар? Отуруб ишләмәк, әлә вермәк, халгын дәрдләрини һәлл етмәк лазымдыр. Анчаг бу инсанлар һәмин јолла кедә билмәдиләр. Онлар игтисадијјаты дағытмаг, шәхси мәгсәдләрини тә'мин етмәк, чиркин ишләр көрмәклә мәшғул идиләр. Мән онларын бә'зиләрини, мәним фәалијјәт даирәмә јахын оланлары тәрбијә етмәјә чалышдым, анчаг тәрбијә едә билмәдим. Чох тәәссүф. Онлар инди өз чәзаларыны алачаглар. Гачыб Москвада отуранлар һеч бир шеј едә билмәјәчәкләр, онлар да чәзаларына чатачаглар. Һагг-әдаләт намысынын чәзасыны верәчәкдир, мән буна әминәм.

Инди Рөвшән Чавадов јенидән ајаға галхыб. Сон вахтлар орада бир бәјанат верир, бурада бир бәјанат верир, өзүнү һәддиндән

артыг јарамаз апарыр. Биринчиси, Рөвшән Чавадов кимдир — дахили ишләр назиринин мүавини. Һәрә өз вәзифәси чәрчивәсиндә фәалијјәт көстәрмәлидир. Азәрбајчанда һеч кәсә әркөјүнлүк етмәјә имкан верилә билмәз, һеч кәс өзүнү әркөјүн ушаг кими һисс етмәмәлидир. Јенә дә дејирәм, һәрә өз вәзифәси чәрчивәсиндә ишләмәлидир. Рөвшән Чавадов исә дахили ишләр назиринин мүавини кими ишләмәјиб, чүрбәчүр ишләрлә мәшғул олуб.

Һәмин бу Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәси 90-чы илдә, һәлә совет һакимијјәти дөврүндә јараныб. Анчаг бунун фәрги јохдур: о, Азәрбајчанын ермәни тәчавүзүндән горунмасы үчүн јарадылыб. Бәли, чох сағлам әсасда јараныб. Анчаг ону јараданлар Рөвшән Чавадов дејил, башгалары олуб. О дәстәләр вурушублар, дөјүшүбләр, фәалијјәт көстәрибләр, шәһид верибләр. Бунлар һамысы халғын тарихиндә әкс олунуб. Мән о шәһидләрин руһу гаршысында бу күн дә баш әјирәм.

Орада бу күн дә чох сағлам фикирли, халғына, милләтинә, дөвләтчилијимизә сәдагәтли адамлар, кәнчләр вар. Онлар гијмәтләндирилир вә гијмәтләндириләчәкләр. Анчаг Рөвшән Чавадов вә онун гардашы Маһир Чавадов бу дәстәјә һеч бир мүнасибәти олмајан адамлардыр. Јә'ни дөвләт, вәзифә нөгтеји-нәзәриндән һеч бир әлагәси олмајан бир адам бу дәстәјә рәһбәрлик едир. Амма нә чүр рәһбәрлик едир? Онлар өз шәхси мәгсәдләри, газанчлары үчүн бундан истифадә едирләр, бу дәстәнин ичәрисиндә олан бә'зи адамлары позурлар. Бә'зиләри өзләри позулублар. Бә'зиләрини бунлар позублар. Бу барәдә Рөвшән Чавадова дәфәләрлә дејилиб. Һәмин октјабр һадисәләриндән сонра дејилиб ки, сән өзүн дүз јолда дејилсән. ХТПД-дә әјри јолла кедән адамлары да дүз јола кәтирмәк лазымдыр. Биз һеч кәси итирмәк истәмирик. Биз инди о гәдәр дә зәнкин дејилик ки, һәр аддымда бир адам итирәк.

Бунлар һамысы она дејилиб. Анчаг о өз иши илә мәшғул олмаг әвәзинә сијасәтлә мәшғул олмаға башлајыб, чүрбәчүр бәјанатлар вериб. Бизим ганунумуз вар: дөвләт органында, һүгугмүһафизә органларында, Дахили Ишләр Назирлијиндә ишләјән адам һеч бир сијаси партијаја мәнсуб ола билмәз, сијасәтлә мәшғул ола билмәз. Амма Рөвшән Чавадов мәшғул олур. Орада ону һәдәләјир, бурада башгасыны һәдәләјир: "Буну едәчәјик, ону едәчәјик". Беләликлә дә, республикада чашғынлыг јараныр.

Нечә олур ки, дахили ишләр назиринин мүавини назирә, дахили низам-интизама табе олмур? Өзүнү һәддиндән чох сәрбәст, јарамаз апарыр. Һеч бир гануна табе дејил. Нәјә көрә? Нә һагты вар, бу һагты она ким вериб? Әкәр күзәшт варса, күзәштдән нәтичә чыхармаг лазымдыр. Әкәр күзәшт олунандан сонра даһа пис јола кедәчәксәнсә, онда бу күзәшт олмајачаг. О, сон вахтлар бу саһәдә фәалијјәтини, өз чинајәт һәрәкәтләрини артырыб. Мәһз бунун нәтичәсидир ки, ХТПД-нин бә'зи үзвләри сон ајлар гаты чинајәткарлыг едирләр. Онларын бир чоху сон дөрдбеш ај ичәрисиндә һәбс едилиб, инди истинтаг алтындадырлар. Онларын бә'зиләри, о чүмләдән ХТПД-нин Газах бөлкәсиндә олан дәстәсинин үзвләри даим чинајәтлә мәшғулдурлар.

Бурада "Чәнуб" мehманханасы вар, онлар бу мehмanхананын бир һиссәсини зәбт едибләр. Мә'лумат верибләр ки, 60 нәфәрдиләр вә Газах рајонундан кәлибләр. Онлар орада нә едирләр? Ахы бу ХТПД нә илә мәшғулдур? Инди чәбһәдә бунларын мөвгеји јохдур. Чәбһәдә орду вар, дахили гошунлар вар. Онлар чәбһәни көзләјирләр вә мүһарибә апарырлар. Әкәр ХТПД дахили асајиши горумаг үчүн лазымдырса, дахили ишләр назиринин әмрини, көстәришләрини јеринә јетирмәлидир. Лакин онлар назирин көстәришләринә әмәл етмирләр. Өзләри нә истәјирләр, ону да едирләр, мафиоз груплара хидмәт едирләр, орадан өз мәнфәәтләрини көтүрүрләр вә чүрбәчүр чинајәтләр төрәдирләр.

Һәмин дәстәнин Газахда јерләшән үзвләри вә о бөлмәнин башчысы Елчин адлы бир адам гаты чинајәткардырлар. Мән буну сизә демәлијәм, е'тираф етмәлијәм ки, гаршысы алынмадығына көрә, биз онлара чох күзәшт етдијимизә көрә, бә'зи һалларда вәзијјәти кәркинләшдирмәмәк үчүн, чинајәтләринә ганун нөгтеји-нәзәриндән бә'зән чидди характер вермәдијимизә көрә онлар гудурублар. Белә һесаб едирләр ки, һәр шеј, һәтта дөвләт чеврилиши дә едә биләрләр.

Мартын 12-дән 13-нә кечән кечә мән Бакыја саат 1-дә кәлдим. Кечә саат 4-дә, һеч јатмамышдым, кәләндән сонра бир нечә ишлә мәшғул идим, Пакистана кетмәјә һазырлашырдым. Саат

4-дə мəнə телефонла зəнк етдиләр ки, Хүсуси Тə'јинатлы Полис Дəстəси Газахда вə Ағстафада ичра һакимијјəти органларыны зəбт едиб. Ағстафада дөјүш кедиб, ган төкүлүб. Бу ишлə мəшғул олмаға башладым. Ајдынлашдырдыг ки, бəли, онлар Газах рајон полис идарəсини тамамилə зəбт едиблəр. Орада олан бүтүн силаһлары әлə кечириблəр. Рајон Ичра һакимијјəтини зəбт едиблəр, Ичра һакимијјəти башчысыны говублар, кəтириб ораја өз дəстəләрини гојублар вə һеч кими јахына бурахмырлар. Рабитəни әлə кечириблəр, рабитə јохдур. Ағстафа рајонунда да вəзијјəт белə иди.

Дүздүр, Газахда полис мүгавимəт көстəрмəјиб, Ағстафада полис мүгавимəт көстəриб, нəтичədə ган төкүлүб. Онлар ган төкүблəр. Полис əмəкдашы һəлак олуб. Онлар тəрəфдəн дə һəлак олан вар. Сонра онлар һəрəкəтләрини күчləндирмəјə башлајыблар ки, Товузу да, Кəнчəни дə зəбт етсинлəр.

Мən бу ишлə сəһəрə гədəр мəшғул олдум, мəсəләни сүлһ јолу илə һəлл етмək истədим. Дахили ишлəр назирини биринчи мүавини Заһид Дүнјамалыјеви, Мүдафиə Назирлијинин рəһбəр вəзифəли ишчиси Иса Садыгову ораја көндəрдик. Рəвшəн Чавадовун өзүнə дə тəклиф едилди ки, ораја кетсин, — чүнки бу адамларын һамысы онунла бағлыдыр, — данышыглар апарсын. Анчаг данышыглар о јана галсын, мə'лумат вердиләр ки, кəлиб Ағстафа илə Товуз арасындакы "Чаваншир" ресторaны дејилән јери зəбт едиблəр, ораны тамамилə әлə кечириблəр, постлар гојублар, һеч кəси бурахмырлар, һакимијјəти девирирлəр.

Рəвшəн Чавадов орада нə иш көрүб-көрмəјиб, — билмирəм, өзбашына чыхыб кəлиб. Кəләндəн сонра да кедиб бурадакы ХТПД-нин ичəрисиндə отуруб.

Бизим нүмајəндəләр орада үч дəфə данышыглар апарыблар. Бу данышыглар нəдəн ибарəт олмушдур? Јахшы, чинајət еләмисиниз, буну сонра ајдын едəрик. Силаһлары гајтарын. Јеринизə гајыдын. Сизин базаныз Газахдадыр. Анчаг нə јерләринə гајыдырлар, нə дə силаһлары гајтарырлар. Нəһајət, дүнəн ахшам сөз вериблəр ки, сəһəр саат 9-да бүтүн силаһлары гајтарачағыг. Бизимкиләр дə дејиблəр ки, сəһəр саат 9-а гədəр дөзүрүк. Амма кечə јарысы онлар Товуздакы һəрби һиссəјə һүчум едиблəр. Шүбһəсиз ки, һəрби һиссə дə чаваб вериб, дөјүш башланыб.

Онлар бөјүк хүлја илə јашајырдылар ки, дөвлəт чеврилиши едиблəр вə һəтта куја 1993-чү илин ијун ајында Кəнчədən бураја һүчум олундуғу кими, онлар да орадан һүчум едəчəкләр. Саат 2-дəк давам едən дөјүшдə онлар дармадағын олунублар. Бизим орадакы гəһрəман, чəсарəтли дөјүшчүләримиз онлара чаваб вериблəр, беш зирehли техниканы кери алыблар. ХТПД бөлмəси 50-60 адамдан ибарəт имиш. Онлардан 49 нəфəрдən артыг адам һəбс олунуб, анчаг онлар зəбт етдикləри силаһлары орадакы ајры-ајры адамлара пајлајыблар, инди бу силаһлар кимин әлиндəдир — мə'лум дејил.

Бу дөјүшләрдə јенə ган төкүлүб. Бу ганы онлар төкүб. Бизим дөрд нəфəр кəнч дөјүшчү əскəримиз Азəрбајчанын дөвлəтчилијини, мүстəгиллијини, Конститусијасыны горујараг гəһрəманчасына һəлак олуб. Аллаһ онлара рəһмəт еләсин. Онларын шүчаəти унудулмајачагдыр. Дөвлəт онларын, бу кечən кечə һəмин гулдур дəстəсини дағыданларын хидмəтини јүксəк гијмəтləндирəчəкдир. Мən бу күн буну бəјан едирəм.

О гулдур дəстəсинин галан үзвləри гачыб ора-бура дағылыблар. Мənə дедиләр ки, онлар Күрчүстана кечмək истəјирлəр. Бу дөјүшләр Ермənистанла бизим сəрһəдимизин беш-алты километрлијиндə олан јерләрдə кедиб. Гулдурлар сəрһəд кəндləринə кедиблəр ки, орада кизләнсинлəр. Мən бу күн Күрчүстан дөвлəтинин рəһбəри чənаб Едуард Шеварднадзеjə зəнк вурдум, ондан хаһиш етдим. О дəрһал көстəриш верди. Ахшам мənə хəбəр вердиләр ки, гачыб Күрчүстана кечən ики нəфəр һəбс олуну вə бураја көндəрилир.

Сонра мən һисс етдим ки, бунлар, ола биләр, чəбһədə атəшкəси позсунлар, чүнки белə адамлар үчүн мүгəддəс бир шеј јохдур. Онлар чанидирлəр, чинајəткардырлар. Мən бу күн Ермənистан Президенти чənаб Левон Тер-Петросјана телефон етдим, онунла данышдым. О мəни əмин етди ки, һəр шеји баша дүшүрəм вə биз ешидирик, һисс едирик, орада — Газахда, Товузда олан һадисələри изləјирик, əмин ола биләрсиниз ки, биз атəшкəс режиминə садиг олачағыг вə һеч бир тəхрибата јол вермəјəчəјик.

Көрүрсүнүз, нəләр баш верир. О дəстənин үзвləри Товузу,

Кәнчәни алмаг вә бураја кәлмәк истәјирдиләр. Бурада да Рәвшән Чавадов гајыдыб, кедиб ХТПД-јә, дүнәндән орада отуруб, дәстә јығыр, дөвләт чевриliши едәчәјини бәјан едир, Президентин, Али Совет сәдринин исте'фасыны тәләб едир вә һәдәләјир ки, әкәр исте'фа олмаса, буна зорла наил олачаглар, Президенти дә өлдүрәчәкләр, вәтәндаш мүһарибәси олачаг...

Онлар бу вәтәндаш мүһарибәсинә башлајыблар. Рәвшән Чавадов вә онун дәстәси төкүлән ганларын күнаһкарыдырлар. Билирсиниз, ХТПД-нин јерләшдији 8-чи километрдәки базаја чинајәткарлары топлајырлар. Бу ағыр вәзијјәтимиздә кәнчләри тәрбијә етмәк әвәзинә чинајәтә сөвг едирләр, онлара силаһ пајлајырлар, дөвләт әлејһинә чыхмаг истәјирләр. Онлар Низами Рајон Полис Идарәсинә һүчум едибләр. Полис әмәкдашлары о һүчумун гаршысыны алыблар, гәһрәманлыг көстәрибләр. Ики нәфәр полис әмәкдашы јараланыб. Беләликлә, Ағстафада да, Газахда да, кәлиб Бакыда да ган төкүбләр. Дүздүр, ХТПД-дән дә бири һәлак олуб вә бәлкә дә о, күнаһсыз бир заваллыдыр. Аллаһ она да рәһмәт еләсин. О да вәтәндашымыздыр, о да Азәрбајчан Президенти кими мәним вәтәндашымдыр. Онун чинајәт јолуна дүшмәси өзүнүн күнаһы дејил, Чавадовларын күнаһыдыр. Бүтүн о төкүлән ганларда күнаһкар онлардыр.

Инди дәстә јығырлар, бәјанатлар верирләр. Бәли, мүхалифәтдә олан чүрбәчүр адамлар өзләрини ораја сохурлар, ораја мүхбирләр дә кедирләр. Дүнјаја бәјанат верирләр ки, Азәрбајчанда сабитлик позулуб, Азәрбајчанла әлагәләри кәсмәк лазымдыр. Белә данышыглар кедир. Көрүн нә зәрбәләр вururлар. Нәдән өтрү, нә үчүн? Рәвшән Чавадов нә иддиа илә јашајыр, о кимдир? Дөвләт башчысы олмаг истәјир. Һәтта бу күн онун бүтүн дүнјаја јајылмыш бәјанатыны кәтириб мәнә охудулар: о, һакимијјәтә кәләндән сонра һансы партијаларын онунла бир јердә республиканы идарә едәчәкләрини дејәчәкдир.

Билирсиниз, ваj Азәрбајчан халгынын күнүнә ки, бу бәдбәхт, заваллы инсанларын, халгын малыны оғурлајараг, ганыны сорараг гудурмуш, зәнкинләшмиш, һарынлашмыш адамлар кәлиб бу халга рәһбәрлик етмәк истәјирләр. Бу халг нә гәдәр бәдбәхт ола биләрмиш. Әслиндә белә дејил, онлар белә дүшүнүрләр. Тарих боју халгымызын даһи рәһбәрләри, сијаси хадимләри, сәркәрдәләри — халгын ичәрисиндән чыхыб Азәрбајчанын тарихинә дүшмүш адамлар олуб. Инди көрүн вәзијјәт нә јерә кәлиб ки, Рәвшән Чавадов вә онун кими һеч бир шеја гадир олмајан адамлар белә иддиаларла јашајырлар. Мәкәр онлар баша дүшмүрләр ки, индијәдәк Азәрбајчаны, бу халгы сојдуглары бәс дејил? Инди кәлиб дағытмаг истәјирләр.

Тәәссүф ки, бә'зи адамлар һәрәси өз мөвгејини тә'мин етмәк үчүн истәјирләр ки, јенә дә онлара һавадарлыг етсинләр. Бәли, хәлвәтдә онлара силаһ апаранлар да вар, биз буну мүшаһидә едирик. Башга шејләр етмәк истәјәнләр дә вар. Анчаг бунлар әбәсдир, бунларын һеч бири нәтичә вермәјәчәкдир.

Она көрә дә мән бу күн сизә һәгигәти чатдырырам. Азәрбајчанда Чавадов гардашларынын чинајәти нәтичәсиндә, онларын һимајәсиндәки ХТПД-дән олан чинајәткар адамларын чинајәти нәтичәсиндә ган төкүлүбдүр, Газах, Ағстафа рајонларында һакимијјәт органларына тәчавүз олунубдур. Бу күн дә Азәрбајчан дөвләтчилијинә тәчавүз етмәк һаггында, вәтәндаш мүһарибәси башланмасы һаггында бәјанатлар верилир.

Мән әминәм ки, Азәрбајчан дөвләти, онун дөвләт органлары бу тәчавүзләрин һамысына чаваб вермәјә һазырдыр. Әминәм ки, халгымыз, вәтәндашларымыз дәрк едирләр ки, Азәрбајчанын башына кәтирилән бу бәлалар бәсдир. 20 јанварда, ондан сонракы вахтларда, нәһајәт, кечән илин октјабр ајында нә бәлалар кәтирдиләр, бәсдир. Октјабр һадисәләриндән сонра Азәрбајчан Республикасынын бүтүн тәбәгәләриндән, рејонларындан мәнә Азәрбајчан Президентини мүдафиә едән, дәстәкләјән он минләрлә мәктуб, телеграм кәлиб вә бу күн дә кәлир.

Азәрбајчанда етник зиддијјәтләр јаратмаға чалышырдылар. Рәһим Газыјев, Сурәт Һүсејнов, Ајаз Мүтәллибов кими вә бурада отуран Рәвшән Чавадов кими адамлар етник груплары бир-бирinә вурмаға чалышырлар. Анчаг бу олмајачаг. Хатириниздәдир ки, мән ләзки халгынын нүмајәндәләри илә бурада көрүш кечирмишәм. Онлардан индијәдәк мәнә миннәтдарлыг мәктублары кәлир. О бириләриндән дә, һамысындан мәктублар кәлир. Мән демишәм вә бу күн бир даһа дејирәм: Азәрбајчан чохмилләтли, демократик бир дөвләтдир. Һәр бир инсан, һәр бир Азәрбајчан вәтәндашы бәрабәр һүгуга маликдир. Миллијјәтиндән асылы ол-

мајараг һәр бир вәтәндашымыз үчүн Азәрбајчан ана Вәтәндир. Мән бир Президент кими бах, бу принсипләрин кешијиндә дурмушам вә дурачағам. Һеч кәс дә үмид етмәсин ки, кимисә кимләсә тоггушдурачагдыр. Һеч кәс һеч кәслә тоггушмајачаг. Чүнки бу халг бир-бири илә бирләшмиш бир халгдыр. Һамысы азәрбајчанлыдыр, Азәрбајчан вәтәндашыдыр.

Күман едирәм ки, халғын милли бирлији, һәмрә'јлији, вәтәндаш бирлији бу чәтинликләрин арадан көтүрүлмәсинә шәраит јарадыр вә бизим үчүн көмәк олачагдыр.

Инди белә бир шәраит јараныб ки, Рөвшән Чавадов 8-чи километр гәсәбәсиндә отуруб, чинајәткар адамлары башына јығыб. Дүздүр, орада — һәмин о базада да, јә'ни ХТПД-дә хидмәт едәнләрин ичәрисиндә сәдагәтли, намуслу Азәрбајчан оғуллары вар. Мән онлара һөрмәт вә еһтирамымы билдирирәм. Бизә мә'лумдур ки, онлар Рөвшән Чавадовун бу чүр чиркин һәрәкәтләрини бәјәнмирләр, гәбул етмирләр. Анчаг онлар орада горху алтындадырлар, онлары һәдәләјирләр, дејирләр ки, ким биздән дејилсә, ону өлдүрәчәјик. Бах, орада бу чүр атмосфер јараныб. Бунлар һамысы бизә мә'лумдур. Күман едирәм ки, һеч кәс, намуслу, гејрәтли азәрбајчанлы чанындан горхмамалыдыр, Вәтән, дөвләт јолунда һәр кәс өз хидмәтини көстәрмәлидир.

Шүбһәсиз ки, нә гәдәр ган төкүлүбсә, нә гәдәр чинајәт едибләрсә дә, мән бу кәркинлијин давам етмәсинин тәрәфдары дејиләм. Әксинә, мән тәләб едирәм ки, онлар бу чинајәт әмәлләриндән әл чәксинләр.

Сон вахтлар Рөвшән Чавадов орада-бурада билдирмишдир ки, куја мәнимлә көрүшмәк истәјир. Билирсиниз ки, мәним иш режимим чох кәркиндир. Иҷтимаијјәт билир ки, мәним һәјатым ишлә бағлыдыр. Күман едирәм ки, буну сүбут етмәјә еһтијач јохдур. Һәјатымы сәрф етмишәм, сон нәфәсимә гәдәр дә халғымын бу вәзијјәтдән чыхмасына сәрф едәчәјәм. Вахтым аздыр, мәһдуддур. Мәнимлә көрүшмәк истәјән адамлар — харичдән кәләнләр, дахилдә олан адамлар, мәним өзүмүн көрүшмәк истәдијим адамлар чохдур. Буна бахмајараг, мән дедим ки, јахшы, әкәр доғрудан да, Рөвшән Чавадову нәсә нараһат едирсә, мән гәбул едиб онунла көрүшәрәм.

Түркијәнин бурада олан сәфири һөрмәтли Алтан Караманоғлу, — о да бу ишдән чох нараһатдыр, — мәним јаныма кәлди ки, Сиз Рөвшән Чавадовла данышын, сөһбәт един, о, нәдәнсә наразыдыр. Мән дедим ки, биз ахы она һөрмәт етмишик, она бу гәдәр күзәштә кетмишик. Нәдән наразыдыр, мәним јаныма кәлсин. Деди јахшы, гәбул един. Дедим гәбул едәрәм. Бир дәфә вахт тә'јин етдим — олмады. Һөрмәтли Алтан Караманоғлу сонра бир дәфә дә телефон етди. Мән дәгиг вахт тә'јин етдим: март ајынын 9-да саат 4-дә — бахмајараг ки, мартын 10-да Копенһакенә учмалы идим, ишләрим дә чох иди. Күндүз саат 4-дә Рөвшән Чавадов кәлмәди. Бу гәдәр һөрмәтсизлик олар? Сән кимсән? Дахили ишләр назиринин мүавини. Мәним бир көстәришим сәнин үчүн ганундур. Түркијәнин сәфири мәндән хаһиш едиб, мән дә гәбул етмишәм. Вахт тә'јин етмишәм, амма Рөвшән Чавадов кәлмәкдән имтина едир, иддиаларла јашајыр. Јә'ни демәк истәјирәм ки, онун күнаһларына бахмајараг, — онун ганунсуз һәрәкәтләри мәнә мә'лум иди, анчаг мән јашы ондан чох артыг олан бир адам кими башга шејләри кәнара гојурам, — дедим ки, јахшы, сөһбәт едәк, данышаг. Нә ајдын дејилсә, мән онун үчүн ајдынлашдырым, нә дәрди варса, мәнә десин. Имтина етди. Чүнки бөјүк иддиаларла јашајыр.

Анчаг ону бу күнә салан бә'зи адамлардыр. Онун голтуғуна верирләр, гызышдырырлар. Кедиб онун үчүн мүсабигә, нә билим нә кечирибләр. Бурада чамаат ачындан өлүр, инсанлар јашаја билмир, Рөвшән Чавадовун шәрәфинә турнир кечирирләр. Буну тәшкил едәнләр дә онун өзүнә дүшмән олан адамлардыр ки, ону бу күнә салырлар. Бунларын һамысыны бағышлајырам, үстүндән кечирәм. Јахшы, кәл, нә дәрдин вар данышаг.

Инди сон бәјанатларында даһа бөјүк иддиалар едир. Бунларын һамысына бахмајараг, мән һәр бир вәтәндашын һүгугунун кешијиндәјәм вә һәр бир вәтәндаша гајғы көстәрмәлијәм. Халг мәнә е'тимад көстәрдијинә көрә мән бу вәзифәни өһдәмә көтүрмүшәм. Бу мәним борчумдур вә бу борчу јеринә јетирмәк үчүн мән һәр шејә кедирәм. Она көрә дә әкәр бу күн дә онлар чиркин әмәлләриндән әл чәксәләр, силаһлары јерә гојсалар, шүбһәсиз ки, о чинајәткарларын бир гисмини бағышлајачағам. Бунлары да

бағышлајачағам. Јә'ни мән, бахмајараг ки, чох кәскин вәзијјәт јараныб, ичтимаијјәт Рөвшән Чавадова вә онун әтрафында олан о гулдурлара чох нифрәт едир, — јенә дә бу аддымы атырам.

8-чи километр бөјүк бир гәсәбәдир. Орада јүз минләрлә адам јашајыр. Мәнә мә'лумдур ки, о әтрафда јашајан адамлар ХТПД-дә олан о чинајәткарларын әлиндән боғаза јығылыблар, онлара нифрәт едирләр, горху алтында јашајырлар. Бу күн мәнә дејирләр ки, гулдурлар орадан чыхыблар, полис идарәсинә басғын едибләр. Бир мағазадан зорла шеј көтүрүрләр, кәлиб бир адамын әлиндән зорла шеј алырлар. Буна ким дөзәр? Әһмәдли гәсәбәсиндә дә јүз минләрлә адам јашајыр, онлар да бу чинајәткарларын әлиндән боғаза јығылыблар.

Инди нә едәк? Демәк, бир дәстәдән өтрү јүз минләрлә адамын һүгугларыны тапдалајаг? Буна һансы ганун јол верир? Аллаһ да, ганун да, вичдан да буна јол вермәз.

Маһир Чавадов октјабрын әввәлиндә чинајәт едиб, прокурор кими ишдән чыхарылыб, кечә-күндүз ејш-ишрәт ичиндәдир. Мәнә дејирләр ки, онун евинин гаршысында ХТПД-нин 25-30 нәфәр силаһлы адамы дурур. Нә үчүн? Һара кедирсә, 25-30 нәфәр ону мүшајиәт едир, нәдән өтрү? ХТПД дөвләт органында олан бир дәстәдир. Нә үчүн о, Маһир Чавадова хидмәт етмәли, ону горумалыдыр? Нә үчүн Маһир Чавадовун архасынча бу гәдәр адам кәзмәлидир? Рөвшән Чавадовун архасынча 15 нәфәр горугчу кәзир. Назирин чәми ики мүһафизәчиси вар. Бурада, Бакыда 2 милјондан артыг адам јашајыр. Мәкәр бунлар инсан дејилми? Онлары ана доғмајыбмы? Онлар Азәрбајчан вәтәндашы дејилми? Онлары ким мүһафизә едир? Һансы әсаса, нә әсаса, нә һүгуга көрә Маһир Чавадов чәмијјәтдә белә бир јер тутсун, истәдијини етсин? Нә үчүн ХТПД дәстәси ики гардашын әлиндә олсун, нә үчүн онлара хидмәт етсин?

Она көрә дә мән һесаб едирәм ки, дахили ишләр назири генерал Усубов дүнән тамамилә дүзкүн әмр вериб. Биринчиси, она көрә ки, бу дәстәнин инди, үмумијјәтлә, фәалијјәт көстәрмәк зәрурәти артыг итиб, јохдур. Икинчиси, она көрә ки, бу дәстәнин ичәрисиндә чохлу чинајәткар адамлар јығышыблар. Үчүнчүсү, она көрә ки, бу чинајәткар адамлардан өз чинајәткар мәгсәдләри үчүн истифадә едирләр. Шүбһәсиз ки, бу, әмрдә јазылыб. Мән дә ону дәстәкләјирәм, тәрәфдарыјам. Бу дәстәнин ичәрисиндә олан сағлам адамлар, дөвләтә хидмәт етмәк истәјән адамлар Дахили Ишләр Назирлијинин ајры-ајры бөлмәләриндә, структурларында ондан јахшы вәзифәләр алачаглар, хидмәт едәчәкләр вә онларын һүгуглары горуначагдыр. Чинајәт етмиш адамлар әкәр чинајәтләрини бојунларына алсалар, онлар да бағышлана биләрләр, анчаг бу вәзијјәтдә ХТПД-ни артыг сахламаг олмаз. Мән белә һесаб едирәм ки, бу әмр тамамилә дүзкүндүр.

Бунларын һамысыны нәзәрә алараг мән Рөвшән Чавадовун гејри-гануни һәрәкәтләринә үмуми ишимизин хатиринә, милли һәмрә'лик хатиринә узун мүддәт дөзмүшәм. Артыг бу күн дөзә билмәдим. Мән бу күн Рөвшән Чавадовун вәзифәсиндән азад едилмәси һагтында сәрәнчам вердим. Артыг Рөвшән Чавадов дахили ишләр назиринин мүавини дејил. ХТПД дә јохдур, анчаг о дәстәдә олан адамлар Дахили Ишләр Назирлијинин әмәкдашларыдыр. Һәмин назирлик дә үч күн мүддәтиндә онларын јерини мүәјјән едәчәкдир. Бунун үчүн исә онлар көрәк дахили ишләр назиринә табе олсунлар. Һалбуки әмр дүнәндән верилиб, онлар исә табе олмурлар, әксинә, куја ХТПД-нин шөһрәтини горумаг үчүн дәстә јығыб мүбаризә апармаг истәјирләр.

Билирсиниз, Азәрбајчанын тарихиндә чүрбәчүр гурумлар, дәстәләр, мүхтәлиф ордулар олуб. Һәрәсинин өз вахты, тарихдә һәрәсинин өз јери вар. ХТПД-нин дә Азәрбајчан тарихиндә өз јери вар. О өз миссијасыны вахтилә шәрәфлә јеринә јетириб вә о јери, тарихи наилијјәти, хидмәти һеч кәс унутмајыб вә унутмајачагдыр. Анчаг бу күн бу вәзијјәтә дөзмәк мүмкүн дејил. Рөвшән Чавадов да буну анламалыдыр вә ХТПД-дә олан шәхси һеј'әтин һамысы анламалыдыр.

8-чи километр гәсәбәсиндә јерләшән Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин үзвләринә — Дахили Ишләр Назирлијинин әмәкдашларына, Азәрбајчанын вәтәндашларына мүрачиәт едирәм: бу әмәлиниздән, чинајәткар ниҗјәтләриниздән әл чәкин, бу јолдан чәкинин, дүз јолда дејилсиниз. Төкдүјүнүз ганлар, етдијиниз чинајәтләр бәсдир! Тәклиф едирәм, ким мәним бу чағыры-

шыма сәс верирсә, орадан чыхсын вә о, чәмиҹәтдә дә, Дахили Ишләр Назирлиҹиндә дә өз јерини алачагдыр. Үмумиҹәтлә, дәстәҹә вә Рөвшән Чавадова дејирәм: бу чинајәткар әмәлләриниздән әл чәкин, тәслим олун! Силаһлар бу күн тәһвил верилмәли, орадан чыхыб һәрә өз јеринә кетмәли, тәслим олмалыдыр. Дөвләтлә дөвләтлик етмәк олмаз. Азәрбајчанын дөвләти вар, халг тәрәфиндән сечилмиш Президенти вар.

Мән дәфәләрлә демишәм, бу күн, көркинлик јаранан вахтда бир даһа дејирәм: Азәрбајчанын дөвләтчилиҹини сон дамла ганымадәк горујачағам вә Азәрбајчанын дөвләтчилиҹинә тәчавүз едән адамларын чәзасыны да ганун чәрчивәсиндә верәчәјәм. Буну билмәк лазымдыр. Анчаг мән һеч кими чәзаландырмаг истәмирәм. Истәјирәм ки, һеч кәс чинајәт төрәтмәсин, һеч ким дөвләтчилиҹә хәјанәт етмәсин. Буну истәјирәм, мүрачиәт едирәм, јол көстәрирәм. Јол да дедиҹим јолдур, башга јол јохдур. Күман едирәм ки, мәним бу мүрачиәтими Азәрбајчан ичтимаиҹәти гәбул едәчәк, Азәрбајчанын һөрмәтли адамлары, ағсаггаллары, ағыллы адамлары бүкүнкү мүрачиәтими дәрк едәчәк, гәбул едәчәк вә гиҹмәтләндирәчәкләр. Күман едирәм ки, Азәрбајчан халгы мәним сәсимә сәс верәчәкдир.

Бу күн биз јенә дә вәтәндаш мүһарибәсинин астанасындајыг. Бу вәтәндаш мүһарибәсини Рөвшән Чавадов бизә ачыг-ајдын е'лан етмишдир. Ган төкмүшдүр вә јерли мүхбирләрә, харичи мүхбирләрә вердиҹи бәјанатларда е'лан етмишдир ки, онлар вәтәндаш мүһарибәси төрәтмәјә һазырдырлар. Мән исә һесаб едирәм ки, бу, Азәрбајчан халгы үчүн јени бир фачиәдир. Сон илләрдә Азәрбајчан халгынын чәкдиҹи фачиәләр бәсдир. Она јени фачиәләр јаратмаг лазым дејилдир. Белә адамлар шәхси һиккәләриндән әл чәксинләр вә һамы бирләшәрәк Азәрбајчан халгыны бу ағыр вәзиҹәтдән чыхармаға чалышсын. Мән һамыны буна дә'вәт едирәм. Инанырам ки, халгын мүдриклиҹи, инамы, мүстәгиллиҹә бағлылығы бу күн дә бизи бу вәзиҹәтдән чыхарачагдыр.

Она көрә дә мән 8-чи километр гәсәбәсиндә јерләшән Хүсуси Тә'ҹинатлы Полис Дәстәсинин үзвләринә бир даһа мүрачиәт едирәм. Онлара тәклиф едирәм: бүтүн бу ниҹәтләрдән әл чәкин, силаһы јерә гоҹун, ев-ешиҹинизә кедин, сизин бүтүн тәһлүкәсизлиҹиниз тә'мин олуначагдыр. Әкс тәгдирдә дөвләтин ганунлары тәтбиг едиләчәкдир. Әкәр өтән кечә һәмин полис дәстәсинин үзвләри бизим данышыглара гулаг ассаҹдылар, өз јерләринә кетсәҹиләр, онлар бағышланачагдылар вә биз дә бу вәзиҹәтдән чыхачагдыг. Анчаг онлар азғынлашдылар, гудурдулар вә һесаб етдиләр ки, кәлиб Бакыны тутачаглар. Лакин һеч бир шеј едә билмәдиләр вә бу кечә дағылдылар. Инди Рөвшән Чавадов да әтрафындакы адамларда фикир формалашдырыр ки, Елчин, Газахдакы Хүсуси Тә'ҹинатлы Полис Дәстәси оралары тутуб кәлир. Јаландыр! Мән сизә дедим, 50 нәфәр адам, о чүмләдән икиси Күрчүстанда һәбс едилмишдир. Галанлары да ахтарылыр вә бу кечә сәһәрәдәк һамысы һәбс олуначагдыр. Орада Хүсуси Тә'ҹинатлы Полис Дәстәси јохдур. Рајонлар нормал вәзиҹәтдә ишләҹир, Газахда, Ағстафада,Товузда там сабитлик тә'мин едилмишдир. Бүтүн шәһәр вә рајонларда там сабитликдир.

Рөвшән Чавадов орада дејир ки, Ләнкәран галхыр. Һеч кәс галхмыр. Ләнкәран Азәрбајчан Президентини мүдафиә едир. Бу күн бүтүн бөлкәләрдән мәнә телефон зәнкләри олур вә дејирләр ки, биз Азәрбајчан дөвләтчилиҹини мүдафиә едирик, Азәрбајчан Президентинин архасындајыг. Дејирләр ки, Нахчыван галхыр. Ај, ај, ај! Нахчыван Азәрбајчан дөвләтчилиҹинин, Азәрбајчан Президентинин архасында мөһкәм дајанмышдыр, әмин олсунлар. Рөвшән Чавадов шајиә јајыр ки, куја Сумгајытда ону мүдафиә едирләр. Һеч кәс ону мүдафиә етмир.

Мәнә мә'лумдур ки, онун елчиләри бу күн Кәлбәчәрдән, Лачындан, Губадлыдан, башга јерләрдән олан гачгынларын јанына кетмишләр. Лакин гачгынлар онлары говмушлар. Әминәм ки, гачгынлар мәним сәсими ешидирләр, билирләр ки, мәним кечәм-күндүзүм онлары бу вәзиҹәтдән чыхармаға һәср олунмушдур вә бундан сонра да һәср едиләчәкдир. Мән өзүмү даим о чадырларда көрүрәм. Кечә јатанда да һесаб едирәм ки, о чадырда гачгын ушагла гучаглашыб јатырам. Амма бунлар халгы сојуб, гудуруб вә һарынлајараг инди кедиб гачгынлара мүрачиәт едирләр. Нә үзүнүз вар гачгынлара мүрачиәт едәсиниз? О дөвләти, вары, силаһлары халгын ганыны сорараг јығмысыныз. Инди бундан

халга гаршы истифадә етмәк истәјирсиниз. 8-чи километр гәсәбәсиндәки Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин үзвләринә ајдын олмалыдыр ки, онларын дедикләри шајиәдир, јаландыр. Азәрбајҹанын бүтүн бөлкәләриндә, бүтүн шәһәрләриндә, рајонларында там сакитликдир. Адамлар һәр јердә Азәрбајҹанын дөвләтчилијини мүдафиә етмәјә һазырдырлар. Бакыда да, һәр јердә дә буна һазырдырлар. Она көрә дә дәстәнин үзвләринә дејирәм: реаллығы нәзәрә алын, билин ки, сизи алдатмышлар, јолдан чыхармышлар. Алдандығыныза, јолдан чыхдығыныза көрә сизи әфв едирәм, бағышлајырам. Анчаг силаһларынызы гојуб орадан чыхын, әкс тәгдирдә ганун тәтбиг олуначагдыр.

Мән һесаб едирәм ки, бу күн вердијим мә'лумат, мәним мүлаһизәләрим Азәрбајҹан Республикасынын ичтимаијјәтинә вә бүтүн даирәләрә мүәјјән ајдынлыг кәтирир. Ејни заманда үмидвар олдуғуму билдирмәк истәјирәм ки, торпағыны, Вәтәнини севән һәр бир инсан, вәтәндаш бу күн көрәк дүшүнсүн: Вәтән нә вәзијјәтдәдир вә бу вәзијјәтдә онун ролу нәдән ибарәтдир? Она көрә дә ким мүхалифәтдәдир, һансы сијаси платформададыр — бунун әһәмијјәти јохдур. Азәрбајҹанда сијаси плүрализмдир, гәзетләр истәдијини јазыр, партијалар фәалијјәт көстәрир вә там зәманәт верирәм ки, бу партијалар парламент сечкиләриндә иштирак едәҹәкләр. Һәр һалда мән бу зәманәти бир Президент кими өз тәрәфимдән верирәм. Күман едирәм ки, бу, аз зәманәт дејилдир. Она көрә дә бу гарышыглыгдан һеч кәс өз мәгсәдләри үчүн истифадә етмәсин — һеч бир шеј чыхмајачагдыр. 4 октјабрда да бә'зиләри чалышдылар, лакин бир шеј чыхмады.

Кәлин һәр шеји бир кәнара гојаг, дөвләтчилијимизи, мүстәгиллијимизи мүдафиә етмәк јолунда әл-әлә верәрәк ирәлијә кедәк. Мән бүтүн Азәрбајҹан халгыны милли бирлијә, милли һәмрә'лијә дә'вәт едирәм. Әминәм ки, мәним сәсимә милјонларла адам сәс верәҹәкдир. Мән әминәм ки, халг Азәрбајҹан дөвләтчилијини, Азәрбајҹан Президентини мүдафиә едәҹәкдир. Мән әминәм ки, халг, бүтүн вәтәндашлар бу чинајәткарлара гаршы өз нифрәтини билдирәҹәкдир.

Сон олараг бир дә дејирәм: 8-чи километрдә силаһлар тезликлә јерә гојулмалы, һамы өз јеринә кетмәлидир.

Новруз бајрамы әрәфәсиндә Азәрбајҹан вәтәндашларына бир даһа сүлһ, әмин-аманлыг, хошбәхтлик арзулајыр, һәр бир вәтәндаша һөрмәт вә еһтирамымы билдирирәм. Бу күнләрдә һәлак олмуш Азәрбајҹан вәтәндашларынын руһуну јад едирәм, онлара Аллаһдан рәһмәт диләјирәм.

Кечәниз хејрә галсын. Хошбәхт күнләр наминә! Саг олун!

МҮСТӘГИЛ АЗӘРБАЈЧАН ӨЗ ДӨВЛӘТЧИЛИЈИНИ ГОРУМАҒА ГАДИРДИР

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин мүрачиәтиндән сонра сабиг Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин 60-дан чох үзвү Дахили Ишләр Назирлијинә вә Бакы шәһәр Баш Полис Идарәсинә көнүллү кәләрәк силаһларыны тәһвил вердиләр.

Лакин ләғв едилмиш Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин бир һиссәси Рөвшән Чавадов башда олмагла дәстәнин Бакы шәһәринин 8-чи километр гәсәбәсиндәки базасына топлашараг гануни һакимијјәтә гаршы әлдә силаһ ачыг чыхыш етди. Бу нијјәтлә базанын әтрафындакы јашајыш массивинин һәр јериндә силаһлы группар, патруллар, постлар вә пусгулар тәшкил едилди, евләрин дамларында вә балконларында атәш нөгтәләри гојулду, мәктәбләрин вә ушаг бағчаларынын јухары мәртәбәләри тутулду, даш тикилиләрин архасында пулемјот јувалары гурулду. 1995-чи ил мартын 16-да сабиг Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин башчылары вә шәхси һеј'әти әһалини ганунсуз митингә вә гануни һакимијјәтә гаршы ачыг чыхыша сөвг етмәјә чәһд көстәрдиләр.

Бунунла әлагәдар, һәмчинин силаһлы дәстәләрин шәһәрин мәркәзинә догру һәрәкәт етмәси еһтималынын гаршысыны алмаг мәгсәдилә һөкумәт гүввәләринин әтрафдакы комендант постлары Бакы гарнизонунун гошун һиссәләри һесабына күчләндирилди.

Мартын 16-дан 17-нә кечән кечә саат 2-дән башлајараг сабиг Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин силаһлы группары комендант постларына атәш ачдылар, аз сонра мүдафиә сипәрини јарыб шәһәрин мәркәзинә чыхмага чалышдылар. Бунун гаршысыны алмаг мәгсәдилә һөкумәт гүввәләри чаваб атәши ачмага мәчбур олдулар. Көрүлән тәдбирләр нәтичәсиндә гијамчыларын ирәлиләмәси дајандырылды. Чинајәткар дәстәнин силаһлы группары бүтүн әтраф биналарын вә тикилиләрин дамларыны тутараг, орадан снајпер түфәнкләриндән, автомат вә пулемјотлардан, гумбараатанлардан атәш ачараг мүлки әһалијә, о чүмләдән гадынлара вә ушаглара хәтәр јетирдикләринә көрә онларын базаја гајтарылмасы әсас вәзифә олду. Бүтүн чәтинликләрә бахмајараг силаһлы группар керијә, базанын әразисинә сыхышдырылдылар. Бәд нијјәтләриндән әл чәкмәјән Рөвшән Чавадов бир нечә әлалтысынын мүшајиәти илә мүһасирәдән чыхмага чәһд көстәрәркән јараланды вә өз чинајәткар әмәлләринин гурбаны олду.

Базада мүһасирәјә алынмыш силаһлылар сәһәр аг бајраг галдырараг тәслим олдулар. Азәрбајчанын дөвләтчилији вә мүстәгиллији үчүн чох бөјүк тәһлүкә төрәдән нөвбәти дөвләт чеврилиши чәһдинин гаршысы бу чүр алынды. Азәрбајчан Республикасынын мүстәгиллији горунду, харичдән дәстәкләнән сијаси гүввәләрин јени чиркин нијјәти баш тутмады, дөвләтимиз өз гүдрәтини нүмајиш етдирди, Конститусија гурулушуна гаршы јөнәлдилмиш һәрәкәтләр дәф олунду, ичтимаи тәһлүкәсизлик вә сабитлик бәрпа едилди.

1995-чи ил мартын 19-да Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин јанында мүшавирә кечирилди. Мүшавирәдә сабиг Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин март ајынын 16-дан 17-нә кечән кечә республикада дөвләт чеврилишинә чәһди илә баглы һадисәләр кениш мүзакирә едилди, онун нәтичәләринин арадан галдырылмасы үчүн тәдбирләр мүәјјәнләшдирилди.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев мүшавирәдә кириш сөзү сөјләди.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1995-ЧИ ИЛ МАРТЫН 19-ДА ПРЕЗИДЕНТ ЈАНЫНДА КЕЧИРИЛӘН МҮШАВИРӘДӘ КИРИШ СӨЗҮ

Мартын 17-дә чағырылан мүшавирәдә биз ајын 16-дан 17-нә кечән кечә республикамызда дөвләт чевриличи чәһди вә бу чәһдин гаршысынын алынмасы һаггында әтрафлы данышдыг, һәмин мүшавирәдә мәсәләләр һәм онун иштиракчылары үчүн, һәм дә республика ичтимаијјәти үчүн ашкар олду. Ајын 18-дә бу дөвләт чевриличи чәһдинин гаршысыны алан әсас гүввәләр — Мүдафиә Назирлији вә һәрби һиссәләр, һүгуг-мүһафизә органлары — Дахили Ишләр Назирлији, Баш Прокурорлуг, Милли Тәһлүкәсизлик Назирлији, Хүсуси Идарә вә башга органлар лазыми тәдбирләр көрмүшләр. Артыг бу күн бир чох мәсәләләрә ајдынлыг кәлир вә дөвләт чевриличинин нечә һазырланмасы, һәјата кечирилмәси һаггында да сәнәдләр әлдә едилмәкдәдир.

Көрүлмүш тәдбирләр барәсиндә мә'лумат вермәк үчүн, һабелә бә'зи тәдбирләрә даир лазыми гәрарлар гәбул етмәк үчүн мән бу мүшавирәни лабүд билмишәм. Истәрдим ки, биринчи нөвбәдә Мүдафиә Назирлијинин рәһбәрләри, бу дөвләт чевриличи чәһдинин гаршысыны алан командирләримиз гыса мә'лумат версинләр. Баш прокурорун вәзифәсини ичра едән Елдар Һәсәновун рәһбәрлији илә истинтаг ишинә башланмышдыр. Ону да, дахили ишләр назирини дә динләмәк олар. Башга да кимин сөзү олса, онлары да динләјә биләрик.

Бу һадисә республикамызын һәјатында чох ағыр, чидди вә фачиәли һадисәдир, һәм дә инди республиканын һәјатында бөјүк бир дөнүш јарадан һадисәдир. Она көрә дә бу күн мүәјјән мәсәләләри мүзакирә етмәк лазымдыр.

* * *

Мүшавирәдә Азәрбајчан Республикасынын мүдафиә назири Сәфәр Әбијев, мүдафиә назиринин биринчи мүавини, Баш Гәрарка һын рәиси кенерал Нәчмәддин Садыгов, алај командири полковник Рөвшән Әкбәров, батальон командири полковник Елдар Агајев, Бакы Али Командирлик Мәктәбинин рәиси кенерал Иван Ковалјов, мәктәб рәисинин мүавини полковник Шаир Рамалданов, республиканын Баш прокурору вәзифәсини ичра едән Елдар Һәсәнов чыхыш етдиләр.

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев мүшавирәјә јекун вурду.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН 1995-ЧИ ИЛ МАРТЫН 19-ДА ПРЕЗИДЕНТ ЈАНЫНДА КЕЧИРИЛӘН МҮШАВИРӘДӘ ЈЕКУН НИТГИ

Бүкүнкү мүшавирәдән нә кими нәтичә чыхарылмалыдыр? Биринчиси, һеч кәс һесаб етмәсин ки, һәр шеј битмишдир. Азәрбајчанын дөвләтчилијинә гәсд едән гүввәләр тәкчә ХТПД-нин базасында олан адамлар дејил. Онлары истигамәтләндирән, онлара һавадарлыг едән, онлары малијјәләшдирән, чинајәткар јола сөвг едәнләр вар. Бунлар һәм Азәрбајчанда, һәм дә онун харичиндәдирләр. Она көрә дә Вәтәнинә садиг олан һәр бир вәтәндаш билмәлидир ки, бу күн Азәрбајчанын һәјатында чох көркин вәзијјәт јаранмышдыр вә бу көркинлик һәлә арадан галхмамышдыр. Доғрудур, Азәрбајчанда тәхрибат етмәк истәјән, тәчавүз етмәк истәјән, онун дөвләтчилијини дағытмаг истәјән гүввәләрин истинад етдији, истифадә етдији ән горхулу һәрби һиссә дағыдылмышдыр. Анчаг јенә дејирәм, онлары бу ишә истигамәтләндирән гүввәләрин һамысы өз јериндәдир. Шүбһәсиз ки, инди онлар бөјүк зәрбә алмышлар, лакин өз чиркин ниҗјәтләриндән әл чәкмирләр.

Она көрə дə бүтүн вətəндашлар һəм сајыг олмалы, һəм дə чə-мијјətимиз, вətəндашларымыз сых бирləшмəлидир. Азəрбај-чанын дөвлətчилијини горумаг үчүн һəр кəс өз хидмətини кəс-тəрмəлидир. Сəһв јола дүшəн адамлары бир даһа доғру јола дə'вət едирəм. Рөвшəн Чавадовун јанына кедəрək ону гызыш-дыранлар, ону малијјələшдирəнləр, фачиəли вəзијјətə саланлар артыг көрдүлəр ки, белə əməlləрin нəтичəси јохдур. Бу күн бурада бизим кенераллар, забитлəр чыхыш етдиləр. Дөвлətчили-јимизи горумаг үчүн Азəрбајчанын силаһлы күввələrinин, дөв-лətin күчү вар, бу күч дə нүмајиш етдирилди.

Анчаг өзlərini куја мүхалифət һесаб едəрək чинајətlə мəш-ғул оланлар мүхалифət дејил. Мүхалифət сијаси мүхалифət ол-малыдыр, амма онлар чинајətкарлардыр. Бир јердə чинајət етди-lər — бағышланды. Икинчи јердə чинајət төрətдиlər — бағышланды. Көрүн инди нələrə əл атырлар! Əкəр биз бу күн сорушсаг ки, "Кимдир төкүлəн ганларын күнаһкарлары?", дејə биlərик ки, онлардыр вə онлардыр! Һəмин чинајəти һəјата ке-чирən адамларла бирликдə һагг-ədaлət məһкəməсиндə чаваб ве-рəчəкlər. Мən буна əминəм. Инанырам ки, истинтаг ədaлətli кедəчək вə онларын һамысынын ич үзү ачылачагдыр.

Ејни заманда ХТПД-дəн кəнарда галараг көнүллү сурətdə кə-тириб силаһлары тəһвил верənlərə, һөкумətə тəслим оланлара да тəклиф едирəм ки, халга хəјанət, чинајət һərəкətləриндən əл чəксинlər. Ким сијаси мүхалифətdə дајаныр-дајансын, анчаг чи-најətlə мəшғул олмасын. Инсанлары силаһлы дəстələrdə бирlə-шиб чинајət төрətмəјə сөвг етмəсинlər. Онлар — һəмин о То-фиг бəјlər, Фərман бəјlər бу чинајəти төрədənlərdən дə артыг чинајətкардырлар. Күман едирəм ки, онлар ən бөјүк дүшмənlər-дир, бу ганын ən бөјүк күнаһкарларыдыр. Бу фикри биз башга јердən көтүрмədик, Рөвшəн Чавадовун атасы Бəхтијар Чавадовун мəктубундан көтүрдүк. Бу, сəнəддир, елə-белə сөз, шајиə дејил-дир. Чох сəнədlər вар. Һамысы ачылачагдыр.

Амма ејни заманда мən мартын 17-дə дедијим кими, бу күн дə дејирəм: милли һəмрə'јлији, вətəндаш һəмрə'јлијини тə'мин ет-мək үчүн һəр кəс ајылсын, баша дүшсүн. Бəхтијар Чавадовун оғ-луна јаздығы мəктубда дедији кими, зијанын јарысындан гајытмаг

да бөјүк ишдир. Тамамилə мүдрик сөзlərdir, ата сөзləridir. Əсрlərdən-əсрlərə кечən бир ифадədир. Мən инди о сөзləри һəмин бу ишlərə гошулмуш адамлара дејирəм: зијанын јары-сындан гајытмаг да газанчдыр, гајыдын!

Ејни заманда һүгуг-мүһафизə органларына бир даһа тапшы-рырам ки, чидди тədбирlər көрсүнlər. Дахили Ишlər Назирли-јинин полис органларынын иши зəифдир. Онлар өз вəзифələrі-ни лајигинчə јеринə јетирə билмирlər, гачан адамлары тута бил-мирlər. Араларында хəјанət едənlər, сатғынлар да вар. Күман едирəм ки, əкəр бунлар там хəјанəткар дејилдирсə, садəчə олараг, һəм о тəрəфə, һəм дə бу тəрəфə баханлардырса, онлар да өзlərі үчүн нəтичə чыхарсынлар. Анчаг мən дахили ишlər назири Усубова тапшырырам ки, бүтүн бу дејиlənlərdən нəтичə чыхарсын. Назирликдəки хəјанəткар адамлар тезликlə ифша едилиб кənарлашдырылмалыдыр. Дахили Ишlər Назирлијинин там əксəријјəти сағлам гүввə кими бу тədбирlərin һəјата кечи-рилмəсинə сəфəрбəр едилмəлидир. Мən бу тапшырығы бүтүн һүгуг-мүһафизə органларына верирəм. Чидди ахтарышлар апарылмалыдыр. Баш прокурор вəзифəсини ичра едən Елдар Һə-сənов мəсələləри тамамилə дүзкүн гојур. Бунлары тə'чили олараг вə чидди һəлл етмək лазымдыр. Она көрə ки, кənарда галан һəр бир чинајəткар јени чинајət төрədə биlər. Нə гədər ки, белələринин һамысы тутулмамышдыр, чəмијјətdən тəчрид олунмамышдыр, чинајət етмək тəһлүкəси көз габағындадыр. Бу, бизим полис органларынын үмдə вəзифəсидир вə ону һəјата ке-чирмək лазымдыр.

Нəһајət, бир даһа билдирмək истəјирəм ки, Азəрбајчан дөвлə-тинин өзүнү горуја билмəси, Азəрбајчан дөвлətинин ирадəси нүмајиш етдирилди. Биз һагг јолундајыг, ədaлət јолундајыг. Биз мүстəгил дөвлətимизи горујуруг, онун инкишафыны тə'мин еди-рик вə бу јолда ким бизə мане олачагса, өз чəзасыны алачагдыр. Буна халгымыз да, ишlərimizə мане олан үнсүрlər, күввələr дə əмин ола биlərlər.

Халгымыза бəјан едирəм ки, һеч кимдə чашгынлыг јаран-масын. Дөвлət Азəрбајчан халгынын һүгугларынын горунмасы үчүн əлиндən кələnı едəчəкдир. Буну бəјан едир вə халгы буна əмин едирəм.

III

ФӘСИЛ

15 МАЙНЫ МИЛЛИ ГУРТУЛУШ КУНУ Е'ЛАН ЕДИЛМЭСИ ХАЛКЫН ГЭЛЭЧЭНДЭН ГОПАН ИСТЭКДИР

ЕЛИН КӨЗҮ ТӘРӘЗИДИР

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин олкәмиздә јенидән һакимијјәтә гајытдыгы вахтдан тәхминән дөрд ил кечирди. Бу илләр Азәрбајчанын јени тарихиндә ән бөјүк чәтинликләрин, дөвләтчилијимизин дагылмасына сәбәб ола биләчәк проблемләрин гаршыја чыхдыгы вә арадан галдырылдыгы бир дөврдүр. Һејдәр Әлијев мисилсиз сијаси мәһарәти, зәнкин дөвләтчилик тәчрүбәси, ити зәкасы вә узагы көрә билмәк бачарыгы сајәсиндә бу чәтинликләри вә проблемләри бир-бириниң ардынча јолуна гојараг өлкәмизи сон дәрәчә мүрәккәб вә гарышыг вәзијјәтдән чыхарды. 1993-чү илин августунда Әликрам Һүмбәтовун "Талыш-Муган Республикасы" иддиасына сон гојулду, 1994-чү илин октјабрында Сүрәт Һүсејновун, 1995-чи илин мартында исә Рөвшән вә Маһир Чавадов гардашларынын башчылыг етдикләри дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысы алынды, күнбәкүн күввәтләнән Азәрбајчан ордусунун чәбһәдәки угурлары сајәсиндә Ермәнистанла мүһарибәдә атәшкәс е'лан олунду, Дағлыг Гарабағ мүнагишәсинин республикамызын әразиси бүтөвлүјүнүн горуңмасы шәрти илә динчликлә низама салынмасына даир данышыгларын апарылмасына шәраит јаранды. Азәрбајчан бејнәлхалг бирлијин там һүгуглу үзвү кими лајиг олдугу јерини тутду, онун һагг иши дүнја мигјасында дәстәкләнмәјә башлады, дахили вәзијјәтин сабитләшдирилмәси нәтичәсиндә Хәзәр дәнизинин Азәрбајчан секторундакы нефт јатагларынын ишләнмәси барәдә харичи нефт ширкәтләри илә мүгавиләләр имзаланды, өлкәдә сијаси вә игтисади ислаһатларын, өзәлләшдирмәнин һәјата кечирилмәси имканы керчәкләшди, Азәрбајчанда һүгуги дөвләт вә вәтәндаш чәмијјәти гуручулугуна, инсан

hүгугларынын вә азадлыгларынын горунмасына, демократик тә'сисатларын јаранмасына јол ачан јени Конститусија гәбул едилди, илк дәфә олараг демократија шәраитиндә, мажоритар вә пропорсионал сечки системләри әсасында Милли Мәчлисә азад сечкиләр кечирилди. Харичи дөвләтләрин тәхрибатларына, вәтән вә торпаг дәллалларынын сатгынлыгына бахмајараг Азәрбајчанын мүстәгиллијинин дөнмәзлији вә әбәдилији тә'мин едилди.

Горхунч фәлакәтләрдән, дөвләтчилијини итириб әсарәт алтына дүшмәк тәһлүкәсиндән хилас олмуш Азәрбајчан халгы азад вә мүстәгил јашамаг имканыны она гајтармыш Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә кәлдији 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан едилмәси үчүн дөвләт һакимијјәти органларына мүрачиәтләр едирди. Мүрачиәтләрдә гејд олунурду ки, халгымызын, дөвләтчилијимизин талејинин һәлл едилдији агыр күнләрдә Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә тарихи гајыдышы сајәсиндә мүстәгиллијимиз чәтин сынаглардан чыхды, Азәрбајчан чох бөјүк бәлалардан хилас олду, өлкәмиздә дахили сабитлик, әмин-аманлыг бәрпа едилди. Азәрбајчанын дүнјаја таныдылмасы, игтисадијјатымызын дүнја игтисадијјатына интеграсијасы саһәсиндә һәлледичи аддымлар атылды. Халг бу тарихи күнү Азәрбајчан дөвләтчилијинин хиласы күнү кими гијмәтләндирир, Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији илә күнбәкүн мөһкәмләнән дөвләт мүстәгиллијимизин бөјүк милли сәрвәт олдугуну бәјан едирди. Бу, халгын сијаси јеткинлијинин, өз тарихинә дүзкүн гијмәт вермәсинин тәзаһүрү иди.

Президент Апаратына, Милли Мәчлисә дахил олмуш чохсајлы мүрачиәтләрин бир һиссәсини охучуларын нәзәринә чатдырырыг. Бу мүрачиәтләрдә халг тә'кидлә 15 ијунун гуртулуш күнү кими дөвләт бајрамы е'лан олунмасыны тәләб едир.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Нахчыван Мухтар Республикасы Али Мәчлиси депутатларынын вә Мухтар Республика ичтимаиҗјәтинин

М Ү Р А Ч И Ә Т И

Һөрмәтли депутатлар!

1997-чи ил ијунун 15-дә мүасир дүнјанын ән бөјүк сијаси хадимләриндән бири олан мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин халгын тәләби илә Азәрбајчанда икинчи дәфә һакимијјәтә гајыдышынын — өлкәнин сијаси бөһрандан, етник парчаланмадан, вәтәндаш мүһарибәсиндән, дөвләт чеврилиши чәһдләриндән, бир сөзлә, тарих сәһнәсиндән бир дөвләт кими силиниб кетмәк тәһлүкәсиндән гуртулушунун дөрдүнчү илдөнүмү тамам олду. Бу дөвр мүстәгиллијимиз үчүн мөһкәм һүгуги вә сијаси тә'минатын јарадылмасынын, дүнјәви вә һүгуги дөвләт гуручулуғунун, халгын һагг-әдаләтә, әмин-аманлыға говушмасынын, Дағлыг Гарабағ мүһарибәсиндә атәшкәсә наил олунмасынын, проблемин сијаси данышыглар јолу илә һәлл едилмәсинин, милли игтисадијјатын инкишафы үчүн әлверишли нефт контрактларынын имзаланмасынын — харичи сәрмајәнин Азәрбајчана јөнәлдилмәсинин, ири дөвләтләрин Азәрбајчанын һагг иши илә һесаблашмасынын реал сијаси салнамәсидир. Инди сизинлә бирликдә дөвләт мүстәгиллијимизин әбәдилији барәдә данышыр, ону шәксиз милли сәрвәтимиз кими гәбул едирик.

Азәрбајчан халгы узун мүддәт мүстәгиллик идејасы илә јашамыш, сијаси лидерин олмамасы үчбатындан 1918 — 20-чи илләрдә јаранмыш сијаси шәраитдән лазымынча фајдалана билмәмишдир. Азәрбајчан империја асылылыгы шәраитиндә јашадыгы дөврләрдә дә гәтијјәти вә милли көкә бағлылыгы олмајан рәһбәрләрин јарытмаз фәалијјәти нәтичәсиндә өз тарихи һагтына говушмамыш, өлкәнин мә'нәви-сијаси инкишафы хејли ләнкимишди.

1969-чу илдә чәнаб Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәлмәклә Азәрбајчан дирчәлиш, интибаһ јолуна гәдәм гојмуш, империја асылылығынын мә'нәви вә игтисади буховлары гырылмышды. Чәнаб Һејдәр Әлијев заманы габаглајараг 28 ил бундан әввәл Азәрбајчанын бүкүнкү сијаси мүстәгиллији үчүн игтисади дајагларын јарадылмасы саһәсиндә көркин иш апармышдыр. О дөврдә Азәрбајчанын бүкүнкү сијаси мүстәгиллијинин игтисади тәмәли олан 250-јә јахын сәнаје објекти истифадәјә верилмишдир.

ССРИ адлы мәканын дағылмасы вә бунун нәтичәсиндә Азәрбајчанын икинчи дәфә мүстәгиллик әлдә етмәси имканы тарихин ән мүрәккәб вә тәзадлы дөврүнә тәсадүф едир. Бу дөврүн сијаси мәнзәрәси бирмә'налы дејил. Сәриштәсиз рәһбәрлик, дахили чәкишмәләр, һакимијјәтсизлик мүһити дәрин сијаси бөһран јаратмыш, ермәни гәсбкарлары әразимизин бөјүк бир һиссәсини ишғал етмиш, бир милјондан артыг сојдашымыз өз вәтәниндә гачғына чеврилмишдир. Нә Вәзиров, нә Мүтәллибов кампанијасы, нә дә АХЧ — Мүсават груплашмасы өлкәни, халғы хилас етмәк игтидарында дејилди. Буна көрә дә 1993-чү илин ијунунда Азәрбајчан дөвләт мүстәгиллијини итирмәк, вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси гаршысында галанда халг ничат јолуну чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышында көрдү. Өтән дөвр сүбут едир ки, халг өз рә'јиндә јанылмамышдыр.

Чәнаб Һејдәр Әлијевин сијаси фәалијјәтинин һәр аны мүстәгиллијимизин мөһкәмләндирилмәси, милли дөвләт гуручулуғу тарихинин парлаг сәһифәсидир. О, јүксәк вәзифә дашымадығы, сырави вәтәндаш кими јашадығы дөврдә дә даим принсипиаллыг, гәтијјәт көстәрмиш, ганлы Јанвар гырғыны, Дағлыг Гарабағ барәдә һәгигәтләри бүтүн дүнјаја бәјан етмиш, сијаси нүфузу илә Нахчываны горумуш, һифз етмиш вә јашатмышдыр. Чәнаб Һејдәр Әлијев сијаси тә'гиб үчбатындан Нахчыванда јашајыб ишләдији мүддәтдә үмуми Азәрбајчан евимизин дә гајғысыны чәкмишдир. Бу дөврдә милли дөвләтчилик ән'әнәләринин бәрпа едилмәси, үчрәнкли дөвләт бајрағының, дикәр рәмзләрин гәбул олунмасы, Мухтар Республиканын адындан "Совет Сосиалист" сөзләринин чыхарылмасы, милли ордунун јарадылмасы, аграр ислаһатларын һәјата кечирилмәси, Нахчыванда Ермәнистанла

атәшкәс режиминин тәтбиг олунмасы чәнаб Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр.

Чәнаб Һејдәр Әлијев милли дөвләт гуручулуғуну практик шәкилдә керчәкләшдирмәклә јанашы, онун нәзәри вә идеоложи базасыны да јаратмышдыр. Дөвләт башчысынын јенилмәзлији, сијаси мүдриклији, аналитик тәфәккүрү, принсипиаллығы ону мүстәгиллијимизин гарантына чевирмишдир. Кечдијимиз тарихи дөвр бир даһа сүбут едир ки, гыса мүддәтдә өлкәни хаосдан, анархијадан сабит дөвләтчилијә јалныз Һејдәр Әлијев зәкасы гајтара биләрди, ермәни лоббисинин он илләрлә јаратдығы күчлү тәблиғат апаратынын гаршысыны јалныз Һејдәр Әлијев мүдриклији ала биләрди, бөјүк дөвләтләри Азәрбајчанын һагг сәсини ешитмәјә јалныз Һејдәр Әлијев чәсарәти вә гәтијјәти вадар едә биләрди.

Мүдрик Һејдәр Әлијевин сијаси һакимијјәтә гајыдышы милләти өзүнә, Азәрбајчаны Азәрбајчана гајтарды.

Бүтүн бунлары нәзәрә алараг, Мухтар Республика әһалисинин истәјини әсас көтүрәрәк, ичтимаијјәтин, әһалинин бүтүн тәбәгәләринин тәләбинә истинад едәрәк хаһиш едирик:

Чәнаб Һејдәр Әлијевин сијаси һакимијјәтә гајыдышы күнү — ијунун 15-и һәр ил Азәрбајчанын гуртулуш күнү кими гејд едилсин.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Сураханы рајон фәаллары јығынчағы иштиракчыларынын МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

1993-чү илин ијун ајындан бизи артыг дөрд ил ајырыр. Дөрд ил өнчә республикамыз ағыр имтаһан гаршысында галмышды. Сәриштәсиз адамларын мәнсәб һәрислији Вәтән тәәссүбүнү үстәләмиш, чәкишмәләр артдыгча өлкәдә нәинки сијаси, һәм дә физики вә мә'нәви тәразлыг позулмушду. Өлкәмиздә парчаланма просеси сүр'әтләнмәјә, торпагларымыз әлдән кетмәјә башламышды.

Халгымызын бөјүк гурбанлар бањасына әлдә етдији мүстәгиллијин итирилмәси тәһлүкәси артыг реал иди. Республикада ичтимаи-сијаси, игтисади бөһран дәринләшмиш, бүтүн сањәләри бүрүјәрәк Азәрбајчан адлы дөвләти дүнја хәритәсиндән силәчәк бир гүввәјә чеврилмишди.

О дөврүн һадисәләри јахшы јадымыздадыр. Азәрбајчан халгы мүдрик, чәсарәтли сијасәтчијә, тәчрүбәли рәһбәрә еһтијач һисс едирди. Азәрбајчан халгы мәһз Сизин шәхсиниздә өз хиласкарыны көрдү вә һамылыгла Сизи һакимијјәтә кәтирди. Сиз мүдриклик көстәрәрәк зәнкин тәчрүбәнизә архаланыб, халгы фәлакәтдән хилас етдиниз.

Сизин һакимијјәтә гајыдышыныз миниллик тарихә малик олан Азәрбајчан халгыны өзүнә гајтарды. "Ајаға галх, Азәрбајчан!" чағырышы мәһз Һејдәр Әлијевин кәлиши илә өз һәгиги мә'насыны кәсб етмәјә башлады.

Биз, Сураханы рајон зәһмәткешләри дә халгымызын ничатынын јалныз Сизинлә бағлы олдуғуну биләрәк һәјата кечирдијиниз дахили вә харичи сијасәти һәмишә дәстәкләдијимизи бәјан етмишик вә Сизин апардығыныз мүбаризә јүкүнүн бир һиссәсини дә өз үзәримизә көтүрмәјә чалышмышыг.

Сизин бөјүк сијасәтиниз нәтичәсиндә халгымызын сон илләр әмин-аманлыг, атәшкәс шәраитиндә јашамасы, республикамызын дүнја сијасәти мејданына инамла дахил олмасы, дүнја дөвләтләри тәрәфиндән е'тибарлы тәрәфдаш кими гәбул олунмасы, игтисадијјатымызда ирәлијә доғру аддымларын атылмасы, мәдәни ирсимизин вә мә'нәви сафлығымызын горунмасы, өлкәмизин һәрби гүдрәтинин артырылмасы истигамәтиндә кечә-күндүз, јорулмадан апардығыныз көркин мүбаризә өз бәһрәләрини вермәкдәдир. Инди бејнәлхалг форумларда Азәрбајчанын гүдрәтли төмсилчиси вар вә буна көрә дә биз Сизинлә фәхр едирик!

Ән ағыр дөврләрдә белә Сураханы рајон зәһмәткешләри һеч вахт сијаси авантүраја үјмамыш, һәгиги реаллығын, һагг-әдаләтин тәрәфиндә чыхыш етмиш, халгымызын бөјүк ганлар вә гурбанлар бањасына әлдә етдији истиглалы горумаг үчүн мүбаризә апармышдыр.

Сон дөрд илдә дөвләтчилијимизин әлејһинә јөнәлмиш тәсдлә-

рә гаршы илк сәсини учалданлар арасында бизим рајонун сакинләри дә олмушлар. Биз илк күндән Сизин бөјүклүјүнүзә үрәкдән инанмышыг вә Сизин атдығыныз һәр бир аддымы Азәрбајчан халгынын кәләчәји наминә олдуғу үчүн дәстәкләмишик, апардығыныз харичи вә дахили сијасәти бәјәндијимизи дәфәләрлә бәјан етмишик, инди дә бу фикримиздә галырыг вә һеч бир гүввә бизи бу јолдан дөндәрә билмәз! Биз бунунла фәхр едирик!

Биз, јығынчаг иштиракчылары тәклиф едирик ки, Азәрбајчан дөвләтинин мәһволма тәһлүкәсиндән гуртармасы, халгын өзүнүн өзүнә гајтарылмасы бахымындан 15 ијун гуртулуш күнү кими Азәрбајчанын дөвләт бајрамлары сырасына дахил едилсин. Бу күн бизим јенидән доғулма јаддашымыздыр. Бу күн бизим халгын өзүнә гајытмасы јаддашыдыр!

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Гарадағ рајон тәсәррүфат фәалларынын вә рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм сәдр вә депутатлар!

Һәр чүр чәтинликләрини көрдүјүмүз сон илләр мүстәгил вә суверен Азәрбајчан дөвләтини гурмаг уғрунда мүбаризә тарихимизин ән шанлы сәһифәләридир. Дәфәләрлә дејилдији кими, бу, азадлығымыза, милли мүстәгиллијимизә вә там суверенлијимизә кедән шәрәфли јолдур. Азәрбајчан халгы бу јолда өзүнүн гүдрәтли рәһбәри, түрк дүнјасынын бөјүк оғлу, ел ағсаггалы Һејдәр Әлијевә бөјүк инамынын ишығында аддымлајыр.

90-чы илләрин әввәлләриндә Азәрбајчанда баш верән ичтимаи-сијаси просесләр, сәриштәсиз сијаси командаларын һакимијјәти өлкәни ифлич вәзијјәтинә кәтирмишди.

1993-чү илин ијун ајында өлкәнин ағыр вә чәтин күнләриндә Азәрбајчан халгынын јекдил хаһиши илә чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајыдышы кәнч, мүстәгил вә суверен рес-

публиканын хошбәхт кәләчәјини тә'мин етди. Јалныз халгын тәләби илә чәнаб Һејдәр Әлијевин сијаси игтидара кәлмәји чәмијјәтимизин бүтүн саһәләриндә глобал дәјишикликләри һәјата кечирди. Мөһтәрәм Президентин мүдрик вә узагкөрән *сијасәти* Азәрбајчан дөвләтчилијини, демократик тә'сисатлары бәргәрар етмәклә, республикамызын вә халгымызын ишыглы кәләчәјини там мүәјјәнләшдирди.

Биз мүстәгил Азәрбајчанда һүгуги дөвләт гурмаг, ганунларын алилијини тә'мин етмәк, бүтүн вәтәндашлары ејни милли мәнафе әтрафында бирләшдирмәк, беләликлә дә, сијаси, игтисади вә мәдәни саһәләрдә һәгиги дөнүшә наил олмаг үчүн чәнаб Һејдәр Әлијевин кәркин әмәјинин шаһидијик. Онун мүдрик вә узагкөрән сијасәти нәтичәсиндә өлкәдә сабитлик јаранмыш, чәбһә бөлкәләриндә атәшкәсә наил олунмуш, әсаслы игтисади, сијаси дөнүшүн бүнөврәси гојулмушдур.

1993-чү ил ијунун 15-дә чәнаб Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан дөвләтчилији сүканына јенидән гајыдышы милли дөвләтчилик тарихимизә ән өнәмли һадисә кими дахил олмушдур. О күн суверен Азәрбајчан Республикасынын гуртулуш, ничат күнүдүр.

Азәрбајчан халгынын вә бүтөвлүкдә бүтүн түрк дүнјасынын бөјүк оғлу чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајыдышы милләтин гуртулушу, халгын, дөвләтин гуртулушу олду. Бу гајыдыш милли гејрәтин гајыдышы үчүн ән бөјүк стимул олду. Ејни заманда бу гајыдыш итирилмиш сон үмидләрин, өзү дә јеканә үмидләрин гајтарылмасынын, милләтин милли гуртулушунун тәмәлидир.

Дүнја өлкәләри арасында республикамызын танынмасы, онун игтисади гүдрәтинин јүксәлмәси бу гајыдышын бәһрәсидир. Биз әминик ки, мөһтәрәм Президентимизин сијаси тәчрүбәси халгымызын ән бөјүк арзусу олан "Гарабағ дүјүнү"нүн ачылмасыны да тә'мин едәчәкдир.

Јухарыда дејиләнләри нәзәрә алараг Гарадағ рајон ичтимаијјәти 15 ијун күнүнүн гуртулуш күнү кими дөвләтимизин тарихинә дахил едилмәси вә бу күнүн һәр ил бајрам едилмәси тәклифини ирәли сүрүр.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ, АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Бакы шәһәр Низами рајон ичтимаијјәтинин МҮРАЧИӘТИ

Азәрбајчанын тарихиндә әламәтдар, јаддагалан күнләр аз дејилдир. Лакин бу күнләрин ән өнәмлиси, ән мүгәддәси 1993-чү илин 15 ијунудур. Мәһз бу күн өлкә үчүн чох ағыр бир мәгамда, вәтәндаш мүһарибәси гығылчымларынын көзәрдији бир вахтда Азәрбајчан халгынын тә'киди илә мүстәгиллијимизин символу, һәјатыны халгынын јолунда гурбан вермәјә һазыр олан чәнаб Һејдәр Әлијев икинчи дәфә һакимијјәтә кәлди. Бу о дөвр иди ки, мүстәгиллик јолунда көврәк аддымларыны атан Азәрбајчан Республикасы "олум, ја өлүм" дилеммасы гаршысында галмышды.

Санки тарих тәкрар олунур. 1918-чи илдә бөјүк мүбаризә вә иткиләр сајәсиндә јарадылмыш Азәрбајчан Демократик Республикасыны дахили вә харичи дүшмәнләрин хәјанәткарлыгы үзүндән горујуб сахламаг мүмкүн олмады. 1991-чи илдә әлдә етдијимиз мүстәгиллији дә бешикдә боғмаг үчүн дахилдә вә харичдә түввәләр тапылды. Белә бир вахтда шәхси амбисијалар өн плана чәкилди, һакимијјәт иддиасында оланлар арасында сазиш күчләнди вә беләликлә, мүстәгиллијимизин талеји арха плана кечирилди.

Бу кәркинлијин илк синдрому 1993-чү ил ијунун 4-дә баш вермиш Кәнчә һадисәләри олду. О вахт һакимијјәтдә олан Халг Чәбһәсинин бәднам рәһбәрләри нәинки гардаш гырғынынын гаршысыны алмаға чалышмадылар, әксинә, гачмагы, арадан чыхмагы даһа үстүн тутдулар. Белә бир кәркин вә һәлледичи анда халг өз мүдриклијини көстәрди вә үрәјинин һөкмү илә үзүнү өз хиласкарына — Һејдәр Әлијевә тутуб ону тә'кидлә һакимијјәтә кәлмәјә дә'вәт етди.

·Сиз халгын талејини өз талејиниз һесаб едәрәк бу дә'вәтә разылыг вердиниз. Сизин һакимијјәтә кәлмәјиниз Азәрбајчанын

талејини дүзкүн мәчраја салды. Бу кәлишиниз хиласкарлыг миссијасы иди. Бу кәлишиниз 7 милјонлуг халғын арзуларынын һәјата кечмәси демәк иди.

Мөһтәрәм Президент! Сизин башчылығыныз алтында сон дөрд илдә чох бөјүк ишләр көрүлмүшдүр. Игтисадијјат инкишаф јолуна чыхмышдыр. Өзәлләшдирмә програмы инамла һәјата кечирилир. Халгла бирликдиниз сајәсиндә дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысы алынмыш, республиканы әјаләтләрә бөлмәк истәјәнләрин бәд ниҹҹәтләри алт-үст едилмишдир.

Мөһтәрәм Президент! Харичи сијасәт саһәсиндә уғурларыныз бизи гәлбән севиндирир. Дүнјанын апарычы өлкәләриндә сәфәрләриниз заманы Азәрбајчан һәгигәтләри сәсләнди, ермәни фашистләринин республикамыза гаршы апардығы гәсбкарлыг мүһарибәсинин маһиҹјәти ачыгланды. Мүстәгил дөвләтимизин башчысы кими сәсиниз Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатында ешидилди. Шәхсән Сизин тәшәббүсүнүзлә дүнјанын ири өлкәләринин ширкәтләри илә "Әсрин нефт мүгавиләсинин" имзаланмасы Азәрбајчаны бир даһа дүнјаја танытды.

АТӘТ-ин Лиссабон Зирвә топлантысында Дағлыг Гарабағ мүнагишәсинин сүлһ јолу илә һәлли илә бағлы Сизин газандығыныз сијаси уғур һәр јердә разылыгла гаршыланмышдыр.

Һөрмәтли Президент! Халг Сизи мүстәгиллијимизин баш ме'мары вә гуручусу кими таныјыр, севир, халга, Вәтәнә сәдагәтиниздән нүмунә көтүрүр. Сизин "Һәјатымын мә'насыны анчаг халга сәдагәтлә хидмәт етмәкдә көрүрәм", "Мән һәјатымын галан һиссәсини дә халғыма бағышлајырам", "Мәним ән бөјүк дајағым халгдыр" вә бу гәбилдән олан дикәр мүдрик кәламларыныз јалныз халғына бағлы бир гәлбин дәринликләриндән кәлән ифадәләрдир.

Мүстәгил республикамызын тарихиндә әламәтдар сәһифәләрдән бири дә өлкәдә вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысынын алындығы 1993-чү илин ијун күнләридир. О күнләр Һејдәр Әлијевин фәдакарлығы сајәсиндә өлкәни бүрүјән игтишашларын гаршысы алынмышдыр.

Бу бахымдан чәнаб Һејдәр Әлијевин икинчи дәфә һакимиҹјәтә

кәлиши күнү — 15 ијун 1993-чү ил унудулмаз вә мүгәддәс бир күндүр. Бу күн гуртулуш, мүстәгиллијимизә гајыдыш күнүдүр. Она көрә дә 15 ијунун һәр ил гуртулуш күнү кими дөвләт сәвијјәсиндә гејд олунмасынын рәсмиләшдирилмәси барәдә гәрар гәбул едилмәсини Сиздән хаһиш едирик.

Чәнаб Президент! Биз, топланты иштиракчылары бир вачиб мәсәлә илә әлагәдар да Сизә мүрачиәт едирик. Һазырда республикамызда ики рајон, — бири шаирин доғулдуғу Кәнчә шәһәриндә, бири дә Бакы шәһәриндә, — бөјүк сөз устасы Низаминин адыны дашыјыр. Бу, шаирин әбәди руһуна бөјүк һөрмәтин тәзаһүрүдүр. Бунунла јанашы, һәмин рајонлардан биринин адынын дәјишдирилмәси чох вачибдир. Һәм дә бу, рајонумузун 160 мин нәфәрдән чох әһалисинин арзусудур. Одур ки, Бакы шәһәриндәки Низами рајонунун адынын дәјишдирилмәси вә онун Һејдәрабад рајону адландырылмасы мәсәләсинә бахмағы Сиздән рича едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Јасамал рајон ичтимаиҹјәтинин
МҮРАЧИӘТИ

Биз бөјүк севинч вә фәрәһ һисси илә билдиририк ки, Азәрбајчан халғынын мүдрик оғлу Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин халғымызын тә'киди илә Азәрбајчанда јенидән һакимиҹјәтә кәлишиндән дөрд ил кечир.

Кечән дөврә нәзәр саларкән 1993-чү илин дәһшәтли ијун күнләриндә, Азәрбајчан дөвләтчилији харичи вә дахили дүшмәнләрин һүчумуна мә'руз галдығы бир заманда, Кәнчәдән башланан игтишашларын мәмләкәтдә өзбашыналыг, анархија јаратдығы бир шәраитдә республикамыз мәһв олмаг тәһлүкәси гаршысында иди. О заман игтидарда олан башабәла "рәһбәрләр" төрәдилмиш гардаш гырғынынын гаршысыны ала билмәдикләриндән өзләри дә анладылар ки, өлкәни бу ағыр, мүдһиш вәзиҹјәт-

dən jalnız Ḥejdər Əlijev kimi daḥi bir sijasətçi və dövlət xadimi çıxara biləp.

Azərbajҹan xalgı inanırdı ki, Sizin Bakıja kəlişinizdən sonra respublikada vəzijjət dəjişəҹək, ağıl, kamal, zəka galib kəlәҹək, ölkəmiz bu bəladan gurtarajҹagdır.

1993-ҹү il ijun ajının 15-dən xalg Sizin dүḥanız ilə paḥat nəfəs almağa başlamışdır. Ötən dөrd il ərzində Sizin rəḥbərlijiniz sajəsində kөrүlən işlərin migjası və bir ҹox talejүklү problemlərin ḥəlli xalgımızın gəlbində bir daha belə bir inam jaratdı: ulu Azərbajҹan xalgının bөjүk xilaskarı jalnız Ḥejdər Əlijevdir.

Siz oldugҹa ҹətin bir şəraitdə rəḥbərlijə gajıdışınızla ganlı ijun ḥadisələrinin, gardaş gırgının garşısını aldınız, Azərbajҹanı vətəndaş müḥaribəsindən, milli dövlətҹilijimizi məḥv olmag təḥlүkəsindən xilas edə bildiniz. Siz 1994-ҹү ilin oktjabrında və 1995-ҹi ilin martında kүҹlү silaḥ ҹəbbəxanalarına arxalanan və xariҹi ölkələrdən dəstək alan gүvvələrin iki dövlət ҹevrilişi ҹəḥdinin garşısını da bөjүk səркərdəlik məḥarəti ilə aldınız. Ḥejdər Əlijev gүdrəti bir daha sүbut etdi ki, o, ḥər bir addımında xalgına arxalanır.

Ḥөrmətli Prezident! Sizin birҹə ҹağırışınızla dövlətimizin milli ordusuna minlərlə Azərbajҹan oғulları könүllү daxil olaraг, ganlı dөjүş bөlkələrində xidmətə başladılar. Bununla da milli ordumuz məḥkəmlənməjə və daha da gүdrətli olmağa başladı.

Demokratik, müstəgil Azərbajҹanın ilk Konstitusijasının jaradılmasi və үmumxalg referendumu jolu ilə gəbul edilməsi də, ḥөrmətli Prezident, məḥz Sizin adınızla bağlıdır.

Bejnəlxalg aləmdə respublikamızın lajigинҹə təmsil edilməsində, dövlətimizin nүfuzunun jүksəldilməsində Sizin xidmətləriniz sajsız-ḥesabsızdır, ölҹүjəkəlməzdir.

Ona kөrə də Azərbajҹan dүnja migjasında demokratik, ḥүguri dövlət guran bir ölkə kimi sajılır və tanınır. Azərbajҹan xalgı jaxşı bilir ki, ölkəmizin igtisadi gүdrətinin

artmasında, elminin, mədənijjətinin, inҹəsənətinin, ədəbijjatının daha da inkişafında misilsiz xidmətlər kөstərən jalnız Ḥejdər səkasi və təşkilatҹılıғıdır.

Jүxarıda dejiləпləri nəzərə alараг biz möhtərəm Prezidentimizin 1993-ҹү il ijunun 15-də jenidən ḥakimijjətə gajıdışının gurtuluş күnү bajramı kimi gejd olunmasını təklif edirik.

AZƏRBAJҸAN RESPUBLIKASININ MILLI MƏҸLISINƏ

Nəriманov rajonu əmək kollektivlərinin MÜRAҸIƏTI

Ḥөrmətli millət vəkilləri!

Biz, Bakı şəḥəri Nəriманov rajonu əmək kollektivlərinin, ḥүgug-müḥafizə organlarının, ictimaijjətin, ḥabelə rajon ərazisində jerləşmiş ḥərbi ḥissələrin nümajəndələrinin toplantısı iştirakçıları sizə müraҹiət edərək, 15 ijunun milli gurtuluş күnү — үmumxalg bajramı kimi gejd olunmasını təklif edirik.

Məḥz bu күndən, 1993-ҹү il ijunun 15-dən möhtərəm ҹənab Ḥejdər Əlijevin tүkənməz enerjisi, jorulmaz fəalijjəti nəticəsində Azərbajҹan Respublikası dүnjanın apарıҹı dövlətləri ilə bərabərḥүguglu tərəfdaş kimi ҹıxış edərək, bu ölkələr sırasında өzүnə lajig jer tutmağa başlamışdır. Ḥəjatını xalgımızın xoş kələҹəji naminə fəalijjətə ḥəsr etmiş kөrkəmli şəxsijjətin — ҹənab Ḥejdər Əlijevin müstəgil Azərbajҹanımızın tarixində ḥəlledisi rolu təkziboluпmazdır. Bүtүn bunlar bizə əsas verir ki, bu күnүn milli gurtuluş күnү kimi gejd edilməsi təklifini irəli sүrək.

Үmidvarıg ki, təklifimiz Milli Məҹlisdə gəbul edilәҹəkdir.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ Ә'ЛАһӘЗРӘТ ЧӘНАБ һЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ, АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Јени Азәрбајчан Партијасы Сәбаил рајон тәшкилатынын МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

Мөһтәрәм сәдр!

Билдијиниз кими, ССРИ-нин дағылмасы илә әлагәдар оларағ Азәрбајчан 1991-чи ил октјабрын 18-дә өзүнүн дөвләт мүстәгиллији барәдә Конститусија Акты гәбул етди. 1991-чи ил декабр ајынын 29-да исә һәмин Акт үмумхалг референдумунда тәсдиг олунду. Лакин Азәрбајчанын мүстәгиллији вә суверенлији һүгуги сәнәдләрдә өз әксини тапса да, о дөврдә республикаја рәһбәрлик едән Ајаз Мүтәллибовун дәстәсинин мајмаглығы, шәр империјаларына сатгынлығы үзүндән мүстәгиллик јолунда һеч бир ирәлиләјиш олмады.

А.Мүтәллибов һакимијјәтини девирәрәк республика рәһбәрлијини әлә кечирмиш Әбүлфәз Әлијевин гаракүруһчу дәстәси Азәрбајчанын дөвләт мүстәгиллијинин инкишафы үзрә нәинки өз сәләфләриндән бир аддым белә ирәли кедә билмәди, һәтта республиканы парчаланмаг сәвијјәсинә кәтириб чыхарды. Ермәнистанын ишгалчылыг мүһарибәсинә вәтәндаш мүһарибәси дә әлавә едилди. Өлкәдә һәрч-мәрчлик, өзбашыналыг, сојгунчулуг мүһити јаранды. Он илләрлә топланмыш халг сәрвәтләри талан едилди, гулдур дәстәләри бүтүн республика әһалисини ваһимә ичәрисиндә сахлады.

Өлкәмизин вә халгымызын белә бир агыр күнүндә Азәрбајчанын милјонларла сағлам дүшүнчәли инсанлары өз гуртулуш үмидини Һејдәр Әлијев зәкасына, тәчрүбәсинә, вәтәнпәрвәрлијинә, мүдриклијинә бағлады, Һејдәр Әлијевин Нахчывандан Бакыја кәлмәсини, јенидән өлкә рәһбәрлијинә гајытмасыны тә'кидлә тәләб етди. Һејдәр Әлијевин Вәтәнинә, халгына гәлбән бағлылыгы имкан верди ки, о, халгын истәјинә әмәл етсин. Һејдәр Әлијев 1993-чү ил ијунун 15-дә Азәрбајчан Республикасынын Али Советинә сәдр сечилди. Һәмин күн мүасир дүнјада Азәрбајчанын вә Азәрбајчан халгынын инкишафынын тарихи дөнүш нөгтәси олду. Һејдәр Әлијевин јенидән республика рәһбәрлијинә тарихи гајыдышы Азәрбајчанын бүтөвлүјүнә, Азәрбајчан халгынын өз мәнлијинә, әмин-аманлыгына, дирчәлишинә, јүксәлишинә гајыдышы олду.

Дејилән һәгигәтләри нәзәрә аларағ, 15 ијун күнүнүн Азәрбајчанын гуртулуш күнү кими рәсмиләшдирилмәсини вә һәр ил онун бајрам кими гејд олунмасыны вачиб сајырыг. Бу барәдә минләрлә әмәк коллективинин мүрачиәтләринә гошулуруг.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Јени Азәрбајчан Партијасы Бинәгәди рајон тәшкилатынын МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли Муртуз мүәллим!

XX әсрдә Азәрбајчан халгына ики дәфә мүстәгиллик газанмаг вә өз дөвләтини јаратмаг имканы нәсиб олмушдур. Лакин әсрин әввәлләриндә Русија империјасы дағылдыгдан сонра јаранмыш Азәрбајчан Демократик Республикасы 23 ајдан сонра өз мүстәгиллијини итирди. Јашадығымыз әсрин сонунда Советләр Иттифагы дағылдыгдан сонра мүстәгиллик әлдә етмиш Азәрбајчан Республикасыны да һәмин тале көзләјирди. Белә ки, 1991-чи илдән 1993-чү илин ијунуна кими республикада анархија, һәрч-мәрчлик һөкм сүрмүш, 1993-чү ил ијунун 4-дә исә онун мәнтиги нәтичәси олан Кәнчә һадисәләри баш вермишди. Өлкә вәтәндаш мүһарибәси вә парчаланмаг тәһлүкәси гаршысында галмышды.

Јенә дә тарихи шәхсијјәт өз сөзүнү деди вә дөвләтчиликдә өз ролуну көстәрди. Вахтилә бөјүк Ататүрк Түркијәни вә түрк халгыны хилас етдији кими, бөјүк сијаси хадим, дәрин вә һәртәрәфли дөвләтчилик тәчрүбәси олан Һејдәр Әлијев дә Азәрбајчан дөвләтини вә Азәрбајчан халгыны горуду.

Бу даһи шәхсиҹјәтин халғын тәләби илә јенидән һакимиҹјәтә вә бөјүк сијасәтә гајытдығы күн — 15 ијун 1993-чү ил тарихи күндүр. Бу күн һәр бир Азәрбајҹан вәтәндашынын јаддашына үмид, ничат күнү кими һәкк олунмушдур.

Адәтән, һәр бир дөвләт вә милләт өз тарихини јаратмаг, ону көләчәк нәсилләрә чатдырмаг үчүн белә тарихи күнләри әбәдиләшдирир. 15 ијунун Азәрбајҹан дөвләтинин сахланылмасында мүстәсна ролуну вә бу күнүн Азәрбајҹан халғынын талеjиндә дөнүш, үмид нөгтәси олдуғуну нәзәрә алараг, бу тарихи күнүн әбәдиләшдирилмәси хаһиши илә Сизә мүрачиәт етмәји өзүмүзүн вәтәндашлыг борчу һесаб едир вә Сизи әмин едирик ки, хаһишимиз јеринә јетирилсә, халғын арзусу, истәји јеринә јетирилмиш олар.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН СӘДРИ ҸӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Сабунчу рајон ичтимаиҹјәти нүмајәндәләринин МҮРАҸИӘТИ

Мөһтәрәм сәдр!

1993-чү илин мүдһиш ијун күнләриндән дөрд ил кечир. Лакин заман кечдикчә һәмин һадисәләрин маһиҹјәтинин јени-јени мәгамлары үзә чыхыр. О заман өлкәјә рәһбәрлик едәнләрин сәриштәсизлиҹи, мүһарибәдәки мәғлубиҹјәтләр вә дахили чәкишмәләр Азәрбајҹаны дөвләт мүстәгиллиҹини итирмәк тәһлүкәси гаршысында гојмушду. О вахтлар халг көрүрдү ки, Азәрбајҹан учурума кедир, дағылыр, парчаланыр — о тәрәфдән Көнчә, бу тәрәфдән Лөнкәран һадисәләри башланыр, Рәһим Газыјевин дәстәси баш галдырыр.

Республиканын парчаланмаг тәһлүкәси мејдана чыханда халг ајылды, өз мүдрик ағсаггалы Һејдәр Әлијеви һараја чағырмалы олду.

1993-чү илин вахимәли ијун күнләринин ган-гадасы, ағрыачысы Азәрбајҹаны тәлатүмә кәтирмишди. Көнчәдән башланан игтишашларын бүтүн мәмләкәти һәрәкәтә кәтирәчәјини анлајан игтидар, сон мәгамда Һејдәр Әлијев феномени гаршысында әјилмәјә мәчбур олду.

Халғын мәнафеjини һәр шеjдән үстүн тутан мүдрик, танынмыш сијасәтчи Һејдәр Әлијевин халғын тәләби илә һакимиҹјәтә кәлмәси республикада јаранмыш һәрч-мәрчлиjә сон гојду.

Онун бачарығы, полад кими мөһкәм ирадәси илә кечән 4 ил әрзиндә ики дәфә дөвләт чеврилишинин гаршысы алынды, чәбһә хәттиндә атәшкәсә наил олунду, там дахили сабитлик јаранды, республикамызын харичи әлагәләри кенишләнди. Өлкәмиз дүнја бирлиjиндә өзүнүн лајигли jерини тутду, халғымыз информасија блокадасыны гырараг өзүнүн һагг ишини дүнја ичтимаиҹјәтинә чатдырды.

Бизим һамымыз дөрд ил бундан әввәл Һејдәр Әлијевсиз дөврү бүтүн иткиләри вә ағрылары илә јашамыш адамларыг. Она көрә дә һәмин илләрин тәнһалашма горхусуну, мәһкумлуг вахимәсини, сәһибсизлик һиссини милләтин јаддашындан һеч заман силиб унуда билмәрик.

Мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин һакимиҹјәтә кәлмәси илә халғымыз бүтүн бәлалардан гуртулду. 1993-чү ил ијунун 15-дә, Азәрбајҹан тарихинин вахимәли күнләриндә чәнаб Һејдәр Әлијев өз сөзүнү деди, гәти гәрарыны верди. Бу, тарих гаршысында Һејдәр Әлијев сијасәтинин чох уғурлу аддымларындан бири, милләтин, мәмләкәтин исә ничат, гуртулуш jолунун башланғычы иди.

Һөрмәтли сәдр!

Сабунчу рајонунун ичтимаиҹјәти бу күн Сизә вә бүтүн милләт вәкилләринә мүрачиәтлә хаһиш едир ки, Һејдәр Әлијевин халғымыз гаршысында мисилсиз хидмәтләри олдуғуну, 1993-чү ил ијунун 15-дә онун һакимиҹјәтә кәлмәси илә республикада өзбашыналыға, анархијаја сон гојулдуғуну нәзәрә алараг, һәмин күнүн һәр ил милли гуртулуш күнү кими гејд едилмәси мәсәләсинә бахасыныз.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Кәнчә шәһәр ичтимаиҹҹәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Азәрбајчан халгынын төләби илә өлкә рәһбәрлијинә гајыдышынызын 4-чү илдөнүмүнә һәср олунмуш Кәнчә шәһәр ичтимаиҹҹәти нүмајәндәләринин митинги бу тарихи һадисәнин шәһәр сакинләри тәрәфиндән олдугча јүксәк гијмәтләндирилдијини көстәрди, гајыдышын илк хејир-дуасынын кәнчәлиләр тәрәфиндән верилмәсиндән һамынын бөјүк гурур һисси кечирдијини бир даһа сүбут етди.

Дөрд ил әввәл — 1993-чү ил ијун ајынын 13-дә Кәнчәјә кәлишинизи јахшы хатырлајырыг.

Мөһтәрәм чәнаб Президент, өлкә рәһбәрлијинә гајыдышынызын 4-чү илдөнүмү Кәнчә шәһәриндә үмумхалг бајрамы кими гејд едилир, бу мүнасибәтлә кечирилән бүтүн тәдбирләрдәки чыхышларда белә бир јекдил фикир ифадә олунур ки, Һејдәр Әлијев шәхсиҹҹәтинин һәјаты, талеји Азәрбајчан халгынын XX әсрдәки талеји илә үст-үстә дүшмүш, Сизин јүксәлишиниз халгын јүксәлиши, Сизин чәтинликләриниз халгын ағрысы-ачысы олмушдур. Танры Сизи — мүдрик шәхсиҹҹәти мәһз халгымызын үзләшәчәји чәтинликләри дәф етмәк үчүн јаратмышдыр.

Өмрүнүн галан һиссәсини дә халгын азадлығына, хошбәхт кәләчәјинә һәср етмәк амалы илә јенидән бөјүк сијасәтә гајыдан чәнаб Һејдәр Әлијевин фәалиҹҹәтинин һәр күнү мүстәгиллијимизин горунуб мөһкәмләндирилмәси вә милли дөвләт гуручулуғу тарихинин шәрәфли сәһифәләридир.

Сизин иш тәгвиминизин һәр күнүнү тарихи күн һесаб едир, кениш сијаси төһлилә, мөһкәм мәнтигә әсасланан, Танрынын һөкмү илә дејилдији үчүн әљазмасы олмајан чыхыш вә мә'рузәләриниздән һәр бирини тарихи сәнәд кими гәбул едир, халгымызын ничат јолуну көстәрән мүдрик кәламларынызы, фикирләринизи дөнә-дөнә охујур, өјрәнир, ушагларымызы бу мүдрик фикирләрин тә'сири илә бөјүдүр, бу јолла өз кәләчәјимизи хилас едәчәјимизи һамымыз баша дүшүрүк.

Мөһтәрәм чәнаб Президент!

Халгымызын төләби илә өлкә рәһбәрлијинә гајыдышынызын 4-чү илдөнүмү мүнасибәтилә Сизи вә бүтүн Азәрбајчан халгыны Кәнчә сакинләри адындан үрәкдән тәбрик едир, бу тарихи күнү Азәрбајчан дөвләтчилијинин хиласы күнү кими гијмәтләндирир, мүстәгиллијимизин даһа да мөһкәмләнмәси, әразн бүтөвлүјүмүзүн тә'мин олунмасы уғрунда мүбаризәдә әтрафынызда сых бирләшдијимизи билдиририк. Бу јолда Сизә мөһкәм чансағлығы, узун өмүр арзулајырыг!

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Сумгајыт шәһәр ичтимаиҹҹәтинин МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм сәдр!

Һөрмәтли депутатлар!

Мүстәгиллик јолу илә инамла ирәлиләјән Азәрбајчан Республикасы үчүн 1993-чү ил ијунун 15-и олдугча әламәтдар, тарихи бир күндүр. Мәһз һәмин күндә халгын чағырышы илә чәнаб Һејдәр Әлијев јенидән һакимиҹҹәтә кәлди вә дөвләтимизи мәһв олмаг тәһлүкәсиндән хилас етди, халгы фачиәләрдән гуртарды. Сумгајытлылар о мүдһиш, тәлатүмлү күнләри — Вәзировун, Мүтәллибовун, Елчибәјин тарихин гара ләкәләринә чеврилән дөврүнү, вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсинин түғјан етдији горхулу чағлары бөјүк гәлб ағрысы вә сонсуз нифрәтлә хатырлајырлар.

Чох шүкүрләр олсун ки, мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевин мүдрик рәһбәрлији, узагкөрән сијасәти, даһилији сајәсиндә сон дөрд илдә мүстәгиллијимизә узанан мәкрли әлләр зәрәрсизләшдирилди, өлкәмиздә дахили сабитлик, әмин-аманлыг бәргәрар едилди, атәшкәсә наил олунду. Азәрбајчанын дүнјаја танытылмасы, игтисадиҹҹатымызын дүнја игтисадиҹҹатына интеграсијасы сәһәсиндә һәлледичи аддымлар атылды. Унутмаг олмаз ки, бүтүн бу фөвгәлбәшәр фәалиҹҹәт өз башланғычыны 1993-чү ил ијун

ајынын 15-дә тапмышдыр. Бу, тарихи реаллыг, керчәкликдир вә она көрә дә һәмин тарихи күн әбәдиләшдирилмәли, өз лајигли гијмәтини алмалыдыр.

Сумгајытлылар белә һесаб едирләр ки, 15 ијун гуртулуш күнү адландырылмалы вә һәр ил бөјүк бајрам кими тәнтәнә илә гејд едилмәлидир.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Әли Бајрамлы шәһәр фәалларынын МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли сәдр!

Әзиз вә мөһтәрәм Президент, Зати-алиләри Һејдәр Әлирза оғлу Әлијев халгымызын гуртулуш рәмзи, мүдрик вә мүбариз хиласкарыдыр.

Биз, Әли Бајрамлы фәаллар јығынчағынын иштиракчылары, өлкәмизин мүстәгиллији, торпагларымызын тохунулмазлығы, халгымызын ишыглы кәләчәји наминә чәнаб Һејдәр Әлијевин һәјата кечирдији дахили вә харичи сијасәтин чанлы шаһидләри 1993-чү илин 15 ијун күнүнү тарихи гајыдыш — Азәрбајчанын милли гуртулуш күнү һесаб едирик.

Мөһтәрәм Президент Һејдәр Әлијевин полад кими мөһкәм ирадәси, түкәнмәјән сәбри вә гәтијјәти сајәсиндә Вәтәнимиз, халгымыз 1993-чү илин ганлы ијун күнләриндә вәтәндаш гырғынындан, парчаланмагдан вә пәрән-пәрән олмагдан гуртулду.

Тарихин сынаг дөврү Һејдәр Әлијевин шәрәфли ады илә үзви сурәтдә бағлыдыр. Заманын бу мүрәккәб дөврүнүн чәтин сынагларындан халгымызын уғурла чыхмасы биз әлибајрамлыларын гәлбини риғәтә кәтирир, кәләчәјә олан инамыны артырыр. Сизи әмин едирик ки, Президентимизин һәјата кечирдији үмумбәшәри ишләрдә онун ән садиг, е'тибарлы көмәкчиләри олачаг, мүстәгиллијимизә мане оланлара гаршы мүбаризәнин ән чәркәләриндә кедәчәјик.

Халгымызын азадлығы, ничаты вә кәләчәји наминә хаһиш едирик ки, 15 ијун Азәрбајчанын милли гуртулуш күнү е'лан едилсин.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Ағдам үмумрајон топлантысы иштиракчыларынын МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

Бу күн биз чох мүһүм, јаддагалан бир тәдбирә — 1993-чү илин ијунунда Сизин республикаја гајыдышыныза һәср едилмиш јығынчаға топлашмышыг.

Биз, Ағдам рајонунун зәһмәткешләри јахшы билирик ки, Сиз тә'гиб вә тәзјигләрә мә'руз галмыш, чох бөјүк чәтинлик, көркинлик шәраитиндә јашајыб ишләмисиниз. Анчаг улу Танры Сизи о гәдәр мүдрик, никбин јарадыб ки, Сиз һеч вахт руһдан дүшмәмиш, һагг иши уғрунда мүбаризә јолундан бир ан да олсун кери чәкилмәмиш, әдаләтин гәләбә чалачағына инанмысыныз. Мәһз бу бөјүк инам, мүбариз руһ Сизин һәмишә бүтүн кешмәкешләрдән гәләбә илә чыхмағынызы тә'мин едиб.

Мөһтәрәм Президент! Сизин шәрәфли өмрүнүзүн, мүдрик фәалијјәтинизин Нахчыван дөврү өлкәмизин һәјатында мүстәсна рол ојнамыш, чох мүһүм мәрһәлә кими јаддашлара јазылмышдыр. Илк дөврдә Нахчыванда јашајыб ишләсәниз дә, гәлбиниз бүтүнлүкдә халгымызын гәлби илә бир дөјүнүрдү. Нахчыванда кедән милли дөвләт гуручулуғу просесләри А.Мүтәллибов кими империја нөкәрләринин сатғын, мәкрли мәгсәдләриниң гаршысыны гәтијјәтлә алырды.

Халгымызын көзү Нахчывана дикилмишди, үмиди Сизә иди. Она көрә дә 1993-чү илин ијун ајында милли мүстәгиллијимиз, дөвләтчилијимиз мәһв олмаг тәһлүкәси илә гаршылашанда, халг вәтәндаш мүһарибәси дәһшәти илә јашајанда хилас јолуну јалныз Сизин республикаја рәһбәрлијиниздә көрдү вә Сизә дөнә-дөнә мүрачиәт етди.

Möhtərəm Prezident! Sizin həyat və fəaliyyətinizin nümunəsində millətimizin özünə qayıdışını, imperiyadan müstəqilliyə qayıdışını ayдын көрүрүк və биздə белə бир үмид, инам jараныб ки, ишғал олунмуш торпагларымыз Сизин мəгсəдjөнлү сијасəтиниз нəтичəсиндə тезликлə азад едиləчəк və биз доғма оҹагларымыза гајыдачағыг.

Möhtərəm Prezident! Siz türk dünjasının nadir şəxsiyyəti, böjük oғlu, хиласкарысыныз. Sizin kəniш, чохсаһəли фəалиjjəтиниз бу күн һəр бир ағдамлы үчүн, гочадан чавана, зијалыдан зəһмəт адамына, дөjүшчүдən мəктəблијə гədəр һамы үчүн өjрənmək və өjrətmək bахымындан əvəzolunmaz elmi, sijasi mənbədir. Biz bu mənbədən istifadə etməklə kənчlərimizi Vətənə, torpaғa, milli müstəqilliyə, milli təəssүbkeшlijə gajıdış ruһunda tərbijə edəчəjik.

Möhtərəm Prezident! Sizin həjat və fəaliyyətinizin həр аны bizi vətənpərvər, mүbariz, dənməz olmaғa чağırır və халғымызын улу тарихинин парлаг сəһифəләринə чevrilir.

Bu şərəfli fəaliyyətiniздə Sizə чansaғlıғı, uzun өmүr, tutduғunuz һагг jолунда уғурлар arzulajırıg və topланты иштиракчыларынын, бүтүн ағдамлыларын үрəкдən kələn bir arzusunu Sizə чatdırmaғı өzümüzə borч bilirik.

Biz, ағдамлылар Azərbajчанын Azərbajчана, azərbajчанлылара, dövlətimizin milli dövlətчilijimizə, халғымызын milli təəssүbkeшlijə, Vətənə, torpaғa gajıdışını məһz Sizin 1993-чү илин ијун ајында Azərbajчана jenidən gajıtmaғınızla bağlajırıg. Gətijjətlə bildiririk ki, Sizin dахили və харичи сијасəтинизи үрəкдən bəjənir və mүdafiə edirik.

Чох һөрмətli Prezident! Ағдам рајонунун бүтүн əһалисинин фикрини ифадə едəрək тəклиф edirik ki, Sizin respublikamыza rəһbərlijə jenidən gajıtdығыныз 15 ијун күнү тарихимизə milli гуртулуш күнү кими jазылсын.

AZƏRBAJЧAN RESPUBLIKASYNYN PREZIDENTI ЧƏNAB ҺEJDƏR ƏLIJEVƏ

Ағчабəди рајон ичтимаиjjəти нүмајəндəләринин MÜRAЧIƏTI

Möhtərəm Prezident!

Respublikanын бүтүн зəһмəткешләри кими, ағчабəдилиләр дə Sizin jenidən һakimijjətə kəldijiniz 1993-чү илин tarixi 15 ијун күнүнү Azərbajчанын гуртулуш күнү кими гијмətləndirir və bajram edirlər. Чүнки məһz һakimijjətə kəlişiniz sajəsində torpaғlarımызын bölkələrə parчalanmasının, гардаш гырғынының, vətəndaш müһaribəsinin гаршысы алынды, өлкəmizdə əmin-amanlıg bərpa olunду.

Müstəqilliјimizin tə'min olunmasы, Azərbajчанын bejnəlхалг aləmdə nüfuzunun jүksəliши, dünja birliјinin bərabər һүгуглу үзвләриндən бири кими танынмасы, шəһрətләнməси Sizin adıныз və kərkin fəaliyyətinizlə bağlıdır.

Siz башабəла rəһbərlərin — Ə.Vəzirovun, A.Mütəllibovun, Ə.Elчibəjin һakimijjəti dəvrүndə харабалыглара чevrilmiш, R.Gazıjev, S.Һüsejnov, Ə.Һүmbətov кими vətən хаинләринин əli илə satılmыш торпагларымызын kери gajtarılmasы үчүн халғын үмид чырағы, инам və pənaһı olmusunuz.

Respublikamызын müstəqilliji уғрунда апардығыныз mübarizə, һəjata kечirdijiniz tarixi vəzifələr һamımыza jахшы mə'lumdur. Biz müstəqilliјimizin və dövlətчilijimizin əbədilijinə inanırıg. Чүнки Sizin кими müdrik бир rəһbərə, dünja sijasətчиlərinin ағсагалына, aловлу vətənpərvərə, mətin və iradəli dövlət хадиминə arxajıныг. Inanırıg ki, Sizin müdrik təfəkkүrүnүz, dərin zəkanыz, nurlu dүшүнчəniz халғымызы хошбəхт күнләрə говушдурачаг, торпагларымыз азғын дүшмəндən təmizlənəчəkdir.

15 ијун һəр бир ағчабəдили үчүн əziz və doғma күндүр. Bu күн бөjүк бир инсанын, müdrik шəхсиjjətin, dünja шəһрətli sijasətчинин jenidən һakimijjətə gajıdışı күнү, халғымызын үмид

чырағынын јанмасы, арзуларынын чин олмасы күнүдүр. Биз бу күнүн Азәрбајҹанын гуртулуш күнү е'лан едилмәсинин тәрәфдарыјыг вә бу мүнасибәтлә дә Сизә мүраҹиәт едирик.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЗАТИ-АЛИЛӘРИ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Гобустан рајон ичтимаиҹјәтинин
МҮРАҸИӘТИ

Њөрмәтли Президент!

1993-ҹү илин 4-14 ијун күнләри Азәрбајҹан халгынын јахшы хатириндәдир. Њәмин күнләр мүстәгиллијә јеничә гәдәм гојан, аддым-аддым мөһкәмләнән Азәрбајҹан Республикасынын мәһв олмаг тәһлүкәси гаршысында чырпындығы унудулмаз бир тарихдир. Бу 10 күн Азәрбајҹан адлы мәмләкәти мәһвәриндән чыхармышды. Республиканын һарадан вә ким тәрәфиндән идарә олундуғу мә'лум дејилди. Милли хәјанәткарларын, дөнүкләрин баш галдырдығы вә харичи дүшмәнләрин онлара ачыг вә кизли дәстәк вердији о күнләрдә сијаси просесләр чалхаланыр, јени-јени төлатүмләр, гасырғалар һадисәләри даһа да шиддәтләндирирди.

Азәрбајҹан торпаглары Ермәнистан силаһлы гүввәләри тәрәфиндән күнбәкүн, саатбасаат ишғал едилирди. Өлкәнин дахилиндә артыг гардаш гырғыны башланмышды. Азәрбајҹан дөвләтчилијинин мәһв олмасы, өлкәнин парчаланмасы тәһлүкәси јаранмышды. Бүтүн бунлар Азәрбајҹан халгыны һәдсиз нараһат едирди. Чүнки Азәрбајҹан әсрләр боју арзуладығы, газандығы мүстәгиллијини 1993-ҹү илин ијунунда итирә биләрди. Мәһз белә бир ағыр мәгамда Азәрбајҹан халгы јеканә дүзкүн јол сечәрәк Сизә — дүнја шөһрәтли сијасәтчијә, өзүнүн ағсаггалына үз тутду, она пәнаһ апарды. Сизин бөјүклүјүнүзүн, халгымыза, Вәтәнимизә олан мәһәббәтинизин нәтичәсидир ки, халгын талејинә биканә галмадыныз, онун дә'вәти илә јенидән Азәрбајҹанын рәһбәрлијинә гајытдыныз. Сизин һакимијјәтә гајыдышыныз тарихи зәрурәт иди. Бу гајыдышла халгымыз вә дөвләтимиз бөјүк фәлакәтдән гуртулду.

Мөһтәрәм Президент!

Әкәр Азәрбајҹан өзүнүн дөвләт мүстәгиллијини 1991-ҹи илдә газанмышдыса, 1993-ҹү илдә бу мүстәгиллик илк чәтин сынагдан чыхды. Азәрбајҹанын минләрлә вәтәндашы кими биз, гобустанлылар да инанырыг ки, бу илк гуртулушун ардынча торпагларымызын хиласы, ничаты, Азәрбајҹанын өз әразисинә там һаким олмасы кәлир. Биз инанырыг ки, Сизин узагкөрән, мүдрик сијасәтиниз нәтичәсиндә Азәрбајҹан мүстәгиллик јолунда инамла аддымлајачаг, халгымыз јени-јени уғурлар газаначагдыр.

Њөрмәтли Президент!

Сизин Азәрбајҹанын талеји илә бағлы 30 иллик фәалијјәтинизи биз јүксәк гијмәтләндирир, Һејдәр Әлијев күдрәтинин нә демәк олдуғуну ајдын дәрк едирик. Биз фәхр едир вә севинирик ки, өлкәмизә Һејдәр Әлијев кими бир шәхсијјәт рәһбәрлик едир. Бу бизим хош кәләчәјә олан инамымызы даһа да артырыр.

Биз, гобустанлылар да Азәрбајҹан халгынын сәсинә сәс верәрәк тәклиф едирик ки, 15 ијун республикамызда милли гуртулуш күнү е'лан едилсин вә бајрам кими һәр ил тәнтәнәли сурәтдә гејд олунсун.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Гәбәлә рајон ичтимаиҹјәтинин
МҮРАҸИӘТИ

Њөрмәтли Милли Мәҹлисин сәдри!

Њөрмәтли депутатлар!

XX әср Азәрбајҹан тарихиндә чох бөјүк һадисәләрлә зәнкин бир әср кими сона чатмагдадыр. Әсрин әввәлләриндә халгымызын 100 илдән артыг давам едән әсарәтинә сон гојулду. 1918-ҹи ил мајын 28-дә Азәрбајҹан мүстәгил дөвләт е'лан олунду. Анчаг Азәрбајҹанын бу мүстәгиллији узун сүрмәди. Дахили вә харичи гүввәләрин тәзјиги илә чәми 23 ајдан сонра Азәрбајҹанын мүстәгиллијинә сон гојулду.

Тарих бу әсрдә икинчи дәфә, 1991-чи илдә Азәрбајчана мүстәгиллик шансы верди. Анчаг бу дәфә дә Азәрбајчанда дахили чәкишмәләр, харичи тәзјигләр ара вермир, А.Мүтәллибов, Ј.Мәммәдов, И.Гәмбәр, Ә.Елчибәј кими сәриштәсиз рәһбәрләр бир-бирини әвәз едирдиләр. "Естафет" әлдән-әлә кечдикчә өлкәдә вәзијјәт даһа да ағырлашырды. 1993-чү илин биринчи јарысында Азәрбајчанда вәтәндаш гаршыдурмасы мүһарибә вәзијјәтинә кәлиб чатмышды.

Белә бир вахтда Азәрбајчан халгынын ирадәси илә халгын бөјүк оғлу вә үмидкаһы јенидән һакимијјәтә гајытды. 1993-чү ил ијун ајынын 15-дә Һејдәр Әлијев Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри сечилди. Елә һәмин күндән Азәрбајчанын мүстәгиллијинин, дөвләтчилијинин гуртулушу башланды. Һејдәр Әлијев дүһасы илә Азәрбајчан чох бөјүк бәлалардан хилас олду, дөвләтчилијини горуду вә бүтүн дүнјада танынды.

Халг һаглы олараг 1993-чү илин 15 ијун күнүнү гуртулуш күнү кими таныјыр. Биз, Гәбәлә рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри даһиш едирик ки, халгын арзусуна ујғун олараг 15 ијун тарихимиздә гуртулуш күнү кими гануниләшдирилсин, Милли Мәчлис һәмин күнү гуртулуш күнү е'лан етсин.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Коранбој рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли депутатлар!

Мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән өлкә рәһбәрлијинә гајыдышынын дөрдүнчү илдөнүмүнә һәср олунмуш үмумрајон топлантысы рајон ичтимаијјәтинин јекдил фикрини ифадә едәрәк билдирир ки, өмрүнүн галан һиссәсини дә халгынын азадлығына һәср етмәк амалы илә јенидән бөјүк сијасәтә гајыдан чәнаб Һејдәр Әлијевин фәалијјәтинин һәр күнү мүстәгиллијимизин горунуб сахланылмасы вә милли дөвләт гуручулуғу тарихинин шәрәфли сәһифәсидир. 1993-чү илин ијунунда, Азәрбајчанын горху вә ваһимә ичәрисиндә чырпындығы о күнләрдә Һејдәр Әлијевин халгын тәләби вә тә'киди илә Нахчывандан Бакыја кәлмәси, сонра Кәнчәјә кедиб һадисәләри бүтүн тәфсилаты илә өјрәнмәси гардаш гырғынына сон гојду.

Әкәр Азәрбајчан өзүнүн мүстәгиллијини 1991-чи илдә е'лан етмишдисә, 1993-чү илин ијунунда бу мүстәгиллик мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин мүдрик сијасәти нәтичәсиндә илк чәтин вә тарихи сынагдан чыхды. 1993-чү ил ијунун 15-дә мөһтәрәм Президентимизин јенидән һакимијјәтә гајыдышы илә тарихә јени бир дөвр јазылды, өлкәмиз вәтәндаш мүһарибәсиндән хилас олду, халгымыз вә дөвләтимиз чох бөјүк бир фәлакәтдән гуртулду. Мүдрик рәһбәримизин 1993-чү ил ијунун 15-дә јенидән һакимијјәтә гајыдышы илә халгын гырылмыш үмиди, инамы өзүнә гајытды.

Онун гајыдышы јени бир Азәрбајчан јаратды. 15 ијун күнү халгымызын тарихиндә, онун мүстәгиллик јолунда унудулмаз күн олачагдыр.

Һөрмәтли депутатлар! Топланты иштиракчылары адындан тәклиф едирик ки, мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајыдышы күнүнүн — 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасы барәдә мүвафиг гәрар гәбул едәсиниз.

Әминик ки, чәнаб Һејдәр Әлијевин дәрин тәфәккүрү, парлаг зәкасы, нурлу дүшүнчәси мүстәгиллијимизи әбәди горујачаг, Азәрбајчаны дүнја дөвләтләри чәркәсиндә өз лајигли јеринә чыхарачаг, Дағлыг Гарабағ проблеминин сүлһ јолу илә һәлли истигамәтиндә онун јеритдији сијасәт өз мүсбәт нәтичәсини верәчәкдир.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Күрдәмир рајон ичтимаиҹјәтинин
МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар!

XX әсрин сонунда республикамыз, халгымыз өзүнүн әсл милли мүстәгиллијини газанараг тарихин сон дәрәчә сәрт сынаглары илә үзләшмиш, талејинин әсл саһиби олмушдур.

Тәәссүфләр олсун ки, бу тарихи сынаг дөврүндә рәһбәрлијә идарәчилији билмәјән, халгдан узаг, сәриштәсиз, нашы һакимиҹјәт һәрисләри сохулмуш, Вәтәнимизә, дөвләтчилијимизә, игтисадиҹјатымыза, халгымыза ағыр зәрбәләр вурмушлар. Дахилдә чәкишмә апаран ајры-ајры силаһлы груплар 1993-чү илин ијунунда үз-үзә дајанараг Азәрбајчаны парчаланма вә мәһволма вәзиҹјәтинә кәтирмишдиләр. Белә бир сынаг мәгамында, милләтимизин, дөвләтчилијимизин талејинин һәлледичи анында Азәрбајчан халгы сон вә јеканә үмидкаһы, хиласкары, әзиз вә әвәзсиз рәһбәри чәнаб Һејдәр Әлијевә үз тутду.

Белә бир чәтин дөврдә өз мүдриклији, бөјүк сијаси тәчрүбәси илә дүнјада танынмыш Һејдәр Әлијев милли мүстәгиллијимизин вә дөвләтчилијимизин агибәтинә, милјонларын ачы талејинә биканә вә лагејд гала билмәзди.

Мәһз Һејдәр Әлијевин дүһасы, мүдрик вә чәсарәтли рәһбәрлији сајәсиндә Азәрбајчан дөвләтчилији мәһв олмаг тәһлүкәсиндән гуртарды, вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысы алынды. Бу һадисә халгымызын һәјатында милли гуртулуш олду, әслиндә Азәрбајчан Республикасынын суверенлијинин һәгигәтән бәргәрар олмасынын әсасыны гојду.

Она көрә дә Күрдәмир рајонунун ичтимаиҹјәти мөһтәрәм, севимли Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин республика рәһбәрлијинә кәлдији 15 ијун күнүнүн Азәрбајчан Республикасынын гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны тәклиф едир вә бу бајрам күнүнүн Милли Мәчлис тәрәфиндән тәсдигләнмәсини хаһиш едир.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Самух рајон зәһмәткешләринин
МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијев!

15 ијун 1993-чү ил Азәрбајчан халгынын тарихиндә силинмәз из гојмушдур. Халгымызын, дөвләтимизин талејинин һәлл олундуғу ағыр күнләрдә һакимиҹјәтә тарихи гајыдышыныз, сөзүн әсл мә'насында, мүстәгил Азәрбајчанын гуртулуш күнү олду. XX әср Азәрбајчан тарихинин ән мүрәккәб, кешмәкешли дөврүдүр. Парчаланмаг тәһлүкәси, вәтәндаш мүһарибәси дәһшәтләри илә үз-үзә дајанмыш Азәрбајчаны бу бөјүк бәлалардан јалныз Сизин дүһаныз хилас едә биләрди вә хилас етди. Сиз Кәнчә гијамына сон гојдунуз, ејни заманда 1993-чү илин ијунундан 1995-чи илин мартынадәк дөвләтчилијимизин мә'руз галдығы чевриліш чәһдләринин гаршысыны алдыныз.

Мәһз Сизин бөјүклүјүнүз, мүдриклијиниз, һејрәтамиз ишкүзарлығыныз, маһир сијасәтчи, дөвләт хадими вә феноменал шәхсиҹјәт кими нүфузунуз мүстәгил республикамызы 1918—1920-чи илләрин агибәтини тәкрар етмәкдән горуду.

О вахт халгымыз ағыр күнләр јашајырды. Бир тәрәфдән, игтидарын бачарыгсызлығы, дикәр тәрәфдән дә, С.Һүсејнов, Р.Газыјев, Ә.Һүмбәтов кими сатгынларын хәјанәти Азәрбајчаны там ифласа уғратмыш, ону дүнја хәритәсиндән силинмәк тәһлүкәси илә үз-үзә гојмушду.

Азәрбајчан халгы мәһз Сизин шәхсиниздә өз хиласкарыны көрдү вә һамылыгла Сизи һакимиҹјәтә кәтирди. Сиз бу чәтин вахтда үзәринизә тарихин ән ағыр јүкүнү көтүрдүнүз. Сизин халга, халгын исә Сизә олан инамы сајәсиндә Азәрбајчаны фәлакәт гапысынын астанасындан гајтардыныз. Сиз халга онун бөјүклүјүнү, галиб кәлмәк әзмини, һагг-әдаләтә инамыны гајтардыныз, әмин-аманлыг арзусуну һәгигәтә чевирдиниз вә һәр бир азәрбајчанлы өзүнү өз өлкәсинин, сөзүн әсл мә'насында, вәтәндашы һисс етмәјә башлады.

Биз, Самух рајон зәһмәткешләри дә халгымызын ничатынын

јалныз Сизинлә бағлы олдуғуну биләрәк һәмишә апардығыныз дахили вә харичи сијасәти дәстәкләмиш вә ағыр мүбаризә јүкүнүн бир һиссәсини өз үзәримизә көтүрмәјә чалышмышыг.

Зати-алиләринизин халғымызын хиласкары вә онун дөвләт мүстәгиллијинин гаранты олдуғуну артыг тарих өзү сүбут етмишдир. Сизин бу күн көрдүјүнүз бөјүк ишләр Азәрбајчанымызын сабаһкы гүдрәтинин өзүлү, бүнөврәсидир.

Сон илләр Азәрбајчанын әмин-аманлыг, атәшкәс шәраитиндә јашамасы, дүнја дөвләтләри тәрәфиндән е'тибарлы тәрәфдаш кими гәбул олунмасы, игтисадијјатымызда ирәлијә доғру аддымларын атылмасы, мәдәни ирсимизин вә мә'нәви сафлығымызын горунмасы, өлкәмизин һәрби гүдрәтинин артырылмасы истигамәтиндә кечә-күндүз јорулмадан апардығыныз көркин мүбаризә өз нәтичәсини вермәјә башлады. Инди бејнәлхалг форумларда Азәрбајчанын мүгтәдир тәмсилчиси вар вә буна көрә дә Сизинлә фәхр едирик.

Самух рајон зәһмәткешләри кәнд әмәкчиләринә көстәрдијиниз бөјүк гајғыдан хәбәрдардыр, дигтәт вә һимајәнизи даим һисс едирләр. Кәнд тәсәррүфаты саһәсиндә ислаһатларын апарылмасы, бу саһәдә һәјата кечирдијиниз тәдбирләр биз кәнд әмәкчиләрини руһландырыр, даһа јахшы ишләмәјә сәфәрбәр едир. Сиз сон дөврдә Азәрбајчанын јени инкишаф мәрһәләсинин тәмәлини гојдунуз. Бу, Азәрбајчан тарихинин јүксәлиш сәһифәләридир. Онун мүәллифи дә, јарадычысы да Сизсиниз.

Биз, јығынчаг иштиракчылары тәклиф едирик ки, Азәрбајчан дөвләтинин мәһволма тәһлүкәсиндән гуртармасы, халғын өзүнә гајытмасы бахымындан тарихи бир күн олан 15 ијун Азәрбајчан халғынын гуртулуш күнү кими дөвләт бајрамлары сијаһысына дахил едилсин.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Хочавәнд рајон ичтимаиҷјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

Азәрбајчан 1988—1993-чү илләрдә мәшәггәтләрә дүчар олду. Халг көзләмәдији, һаггында дүшүнмәдији бәлалара туш кәлди. Торпаг иткиси үрәјиндә тәпәр, инам олан адамлары әјди, илләрин ағыр сынағына чәкди. Сијасәт аләминдә ат ојнатмаг истәјән "демократлар", чәбһәчиләр ағласығмаз, дүшүнүлмәмиш кедишләр едир, Азәрбајчаны дүнја сијасәтиндән узаг салырдылар. Бунунла јанашы, ермәни фашистләри "бөјүк Ермәнистан" идејасыны реаллашдырмаг истәјир, дикәр тәрәфдән дә, дахили дүшмәнләр халғы олмазын бәлалара апарырдылар. 1993-чү илин ијунунда Кәнчә гијамы Азәрбајчаны "олум, ја өлүм" вәзијјәтинә кәтирмишди. Игтисадијјаты көкүндән батыран, дахили вә харичи сијасәтдә чидди уғурсузлуглара дүчар олан кечмиш игтидарын командасы артыг һөкумәти идарә едә билмирди.

Артыг халг гәрара кәлмишди ки, өлкәмизи тамамилә дағылмагдан вә мәһв олмагдан хилас етмәк үчүн дүнјанын бөјүк сијасәтчиси, халғымызын ифтихары Һејдәр Әлијев јенидән республика рәһбәрлијинә гајытмалыдыр. Милјонларын үрәјиндән гопан бу чағырыша чәнаб Һејдәр Әлијев биканә гала билмәзди. Вәтәнимизин бу чәтин күнләриндә халғымызын мүдрик оғлу өз зеһни, дүшүнчәси, тәчрүбәси илә һәмвәтәнләринин сәсинә сәс вериб 1993-чү илин ијунунда Бакыја кәлди. Бунунла да Азәрбајчанын истиглал, гуртулуш тарихинә шанлы сәһифәләр јазылмаға башланды.

Бәли, халг өз вәтәнпәрвәр оғлуна, рәһбәринә бел бағламагла сәһв етмәмишди. Ијун һадисәләриндән кечән дөврдә Ермәнистанла мүһарибәдә атәшкәсә наил олунмуш, "Әсрин мүгавиләси" имзаланараг дүнјанын ән бөјүк ширкәтләри Хәзәр нефтинин чыхарылмасына чәлб едилмиш, игтисади ислаһатлар апарыл-

мыш, дөвлөт чеврилишләринин гаршысы алынмыш, Азәрбајҹан дүнја бирлији өлкәләри сырасына инамла гошуларағ мүстәгил дөвлөтчилијини гурмаға башламышдыр. Вәтән вә халг гаршысында тарихи миссијасыны шәрәфлә јеринә јетирән ҹәнаб Һејдәр Әлијевин ән бөјүк хидмәтләриндән бири өлкә дахилиндә мөһкәм вә дөнмәз сабитлијә наил олмасыдыр.

Ҹәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә икинҹи дәфә гајыдышы тарихи бир зәрурәт иди. О, һакимијјәтә гајытды, Азәрбајҹанын талеји, гајғылары илә мәшғул олмаға башлады. Бу, тарихи бир һәгигәтдир ки, сон 30 илдә Азәрбајҹанын талеји Һејдәр Әлијевин талејиндән, тәрҹүмеји-һалындан кечир.

Бу күн халғын мөһтәрәм Президентимизә, Президентимизин дә халға бөјүк инамы вар. Ҹәнаб Һејдәр Әлијев илә халғын мәрамы, истәји ејнидир.

Халғын башынын үстүнү алан дәһшәтли бәлалар һөрмәтли Президентимиз 1993-ҹү ил ијунун 15-дә республика Али Советинин сәдри сечилән күндән бир-бир арадан галдырылды. Гардаш гырғынынын гаршысы алынды. Буну анҹаг зәнкин һәјат тәҹрүбәси, бөјүк билији, зәкасы олан, милләтини севән көркәмли сијаси хадим едә биләрди. Аллаһ, елә бил, о вахт һамымызын көзүнү ачды, Һејдәр Әлијевин бу милләтә нә дәрәҹәдә лазым олдуғуну бизә бир даһа сүбут етди.

Һөрмәтли Президент!

Сизин јенидән һакимијјәтә гајытдығыныз 1993-ҹү илин 15 ијун күнүнү биз гуртулуш күнү һесаб едирик. Хоҹавәнд рајон ичтимаијјәтинин, зијалыларынын иштиракы илә кечирилән топлантыда һәр ил 15 ијунун гуртулуш күнү кими гејд олунмасы барәдә Милли Мәҹлисә мүраҹиәт гәбул етмишик. Сиздән хаһиш едирик, белә бир гәрарын гәбул едилмәсинә разылыг верәсиниз.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҸӘНАБ Һ.ӘЛИЈЕВӘ

Газах рајон ичтимаијјәтинин
МҮРАҸИӘТИ

Әзиз вә мөһтәрәм Президент!

Тале елә кәтирмишдир ки, Сиз икинҹи дәфәдир Азәрбајҹан Республикасына рәһбәрлик едирсиниз. 1969—1982-ҹи илләрдә республиканын рәһбәри оларкән јеритдијиниз мәгсәдјөнлү сијасәт вә апардығыныз кәркин иш нәтиҹәсиндә Азәрбајҹанын ичтимаи-сијаси, игтисади вә мәдәни һәјатындакы наилијјәтләр халғымыза шан-шөһрәт вә баш уҹалығы кәтирмишдир. О заман тикилән мөһтәшәм сарајлар, ири завод вә фабрикләр, көзәл ме'марлыг вә инҹәсәнәт абидәләри, ачылан музејләр, әсасы гојулан нечә-нечә елми тәдгигат институтлары, али вә орта мәктәбләр Сизин адынызла бағлыдыр. Гәдирбилән халғымыз бу әвәзсиз хидмәтләринизи бөјүк миннәтдарлыг һисси илә бу күн дә хатырлајыр вә һеч вахт јаддан чыхармајаҹагдыр.

Мәһз бунун нәтиҹәсидир ки, 1993-ҹү илдә Азәрбајҹанда һакимијјәт бөһраны јаранан заман халг өлкә рәһбәрлијинә Сизин кәлмәјинизи тә'кидлә тәләб етди вә 1993-ҹү ил октјабрын 3-дә јекдилликлә Сизи республиканын Президенти вәзифәсинә сечди. Бу күнләрдә халғымыз бөјүк тарихи һадисәнин 4-ҹү илдөнүмүнү тәнтәнә илә гејд етди.

Азәрбајҹан мүстәгиллик газанандан бәри илк дәфә олараг Сизин бөјүк дөвлөтчилик тәҹрүбәниз вә кәркин әмәјиниз, апардығыныз мәгсәдјөнлү иш нәтиҹәсиндә өлкәдә сабитлик јаранды. Халғымызын минләрлә өвладынын өлүмүнә сәбәб олан мүһарибә дајандырылды, атәшкәс әлдә едилди. Азәрбајҹанда сүлһүн бәргәрар олмасы үчүн бир сыра бејнәлхалг тәшкилатларла сых әлагәләр јарадылды. Дүнјанын бөјүк дөвлөтләри илә дипломатик мүнасибөтләр јүксәк сәвијјәјә галдырылды. Азәрбајҹан һәгигөтләри дүнја ичтимаијјәтинә чатдырылды. Сизин мүдрик сијасөтиниз вә јорулмаз фәалијјәтиниз сајәсиндә бу ишләр бөјүк сә'ләә инди дә давам етдирилир.

Сизин 60—80-чи илләрдәки вә индики фәалиjjәтиниз Газах рајонунун зәһмәт адамлары, зијалылары вә бүтөвлүкдә Газах ичтимаиjjәти тәрәфиндән һәмишә jүксәк гиjмәтләндирилмишдир. Газах рајонунун игтисадиjjатынын, еләчә дә мәдәниjjәтинин инкишафына Сизин диггәт вә гајғыныз һәр ан һисс олунмушдур. О дөврдә Газахда инша олунан дәрjача, бир сыра заводлар, мәдәниjjәт сарајы, мәктәб вә jашајыш биналары Сизин газахлылара бәхш етдиjиниз көзәл һәдиjjәләрдир. Газах үзүмчүләри илә көрүшләриниз, Ағстафачај дәрjачасынын ачылышында иштиракыныз Газах ичтимаиjjәти үчүн хош хатирәjә чеврилмишдир.

Сизин индики фәалиjjәтиниз, апардығыныз дахили вә харичи сијасәт рајонумузун әһалиси тәрәфиндән рәғбәтлә гаршыланыр.

Һөрмәтли Президент! Газах әһалиси jахшы билир ки, сон вахтлар республикамызда jаранмыш гаршыдурма халгы вәтәндаш мүһарибәси астанасына кәтириб чыхармышды. О дәһшәтли, фаҹиәли вә мисли көрүнмәмиш һадисәләрин гаршысы билаваситә Сизин кәркин фәалиjjәтиниз вә мәгсәдjөнлү сијасәтиниз нәтиҹәсиндә алынмышдыр.

Мүһарибәнин гуртармасы, сүлһүн бәргәрар едилмәси, еләчә дә игтисади ислаһатларын һәjата кечирилмәси истигамәтиндә фәдакар әмәjиниз хош кәләчәjә үмидләримизи даһа да артырыр. Өлкә Президенти сечилән күндән рајонумузун проблемләринә, онун игтисади вә мәдәни һәjатына диггәт вә гајғынызы рајон әһалиси һәмишә һисс етмишдир.

Биз, газахлылар Азәрбајҹан зијалыларынын, елм вә тәһсил ишчиләринин мадди вәзиjjәтинин jахшылашдырылмасы һаггында мә'лум фәрманынызы бөjүк миннәтдарлыг һисси илә гаршыладыг. Сизин Азәрбајҹан халгына, о ҹүмләдән рајонумузун зәһмәткешләринә, зијалыларына, бүтүн Газах ҹамаатына көстәрдиjиниз диггәт вә гајғыjа ҹаваб олараг С.Ағамалыоғлу адына Азәрбајҹан Кәнд Тәсәррүфаты Академијасынын Газах филиалында Сизин һәjат вә фәалиjjәтинизи, 70-чи илләрдә Газах рајонунун ичтимаиjjәти илә көрүшләринизи, еләчә дә бу күн апардығыныз дахили вә харичи сијасәти әкс етдирән фотосәрки тәшкил олунмушдур.

Бундан башга, 1997-чи ил мајын 8-дә рајон зијалыларынын, мүһарибә вә әмәк ветеранларынын, кәнчләринин тә'кид вә тәләбләри илә Газах рајон Иҹра һакимиjjәти апаратында күшә тәшкил едилмиш, Сизин һәjат вә фәалиjjәтинизә һәср олунмуш кениш, мәзмунлу вә рәнкарәнк "Бөjүк өмрүн анлары" хатирә салонунун ачылышы олмушдур. Бүтүн бунлар бир даһа Сизин бөjүк шәхсиjjәтинизә вә фәдакар әмәjинизә газахлыларда олан мәһәббәтин вә еһтирамын дәрин төзаһүрүдүр.

Әмин ола биләрсиниз, Газах ичтимаиjjәти jахшы баша дүшүр ки, индики дөврдә ислаһатлара кетмәдән, дөвләт мүлкиjjәтинин өзәлләшдирилмәсини баша чатдырмадан, игтисадиjjаты инкишаф етдирмәдән, кәнд тәсәррүфаты мәһсуллары боллуғуну jаратмадан халгын рифаһ һалыны jүксәлтмәк мүмкүн дејилдир.

Мөһтәрәм Президент, Сизи әмин едирик ки, Азәрбајҹан дөвләтчилиjинин мөһкәмләндирилмәси, игтисадиjjатын дирчәлдилмәси, өзәлләшдирмәнин вә аграр ислаһатын һәjата кечирилмәси истигамәтиндә апардығыныз мәгсәдjөнлү сијасәтә рајонун зәһмәткешләри өз әмәли ишләри илә ҹаваб верәчәкләр.

Әзиз вә һөрмәтли Президент! Бүтүн Газах ичтимаиjjәти jахшы билир ки, доғма jурд-jувalарындан дидәркин дүшмүш сојдашларымыз Сизин апардығыныз кәркин вә мәгсәдjөнлү ишләрин бәһрәси олараг гыса мүддәтдә өз ев-ешикләринә гајыдачаг, үзүчү мүһарибәjә сон гоjулачагдыр. Әзаб-әзиjjәтләрә дүчар олмуш Азәрбајҹан халгы әмин-аманлыға вә фираван һәjата гајыдараг гуручулуг ишләри илә мәшғул олачагдыр.

Һөрмәтли Президент, биз, газахлылар Сизин дахили вә харичи сијасәтинизин һәjата кечирилмәсинә jардымчы олмағы өзүмүзә вәтәндашлыг борчу һесаб едирик.

Сизә дөвләтчилиjимизин, мүстәгиллиjимизин вә халгымызын көләчәjи наминә чәтин, һәм дә шәрәфли ишиниздә Газах ичтимаиjjәти адындан бөjүк уғурлар, узун өмүр, чансағлығы арзулајырыг вә тәклиф едирик ки, 15 иjун бајрам күнү кими гејд едилсин.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Ханлар рајон ичтимаиҹҹәти нүмајәндәләринин
М Ү Р А Ч И Ә Т И

Һөрмәтли сәдр!

Һөрмәтли депутатлар!

Бу күн мүстәгил Азәрбајчан Республикасы азад, суверен дөвләт гуручулуғу јолунда инамлы, гәтиҹҹәтли аддымлар атыр. Мүдрик рәһбәримизин мәгсәдјөнлү дахили вә харичи сијасәтинин бәһрәси кими республикамызда дахили сабитлик бәргәрар олмуш, дөвләтчилијимиз мөһкәмләнмиш, һүгуги дөвләт гуручулуғу вә ислаһатлар саһәсиндә бөјүк ишләр көрүлмүшдүр. Чәмиҹҹәтимиздә демократија вә плүрализм принсипләри бәргәрар едилир.

Һејдәр Әлијев халг тәрәфиндән һакимиҹҹәтә чағырыланадәк чинајәткарлыг баш алыб кедирди, о вахткы игтидар ичтимаи-сијаси просесләрин кедишинә нәзарәт едә билмирди. Халг милли фәлакәтин, гардаш гырғынынын башландығы, мә'нәвиҹҹатын мәһв олдуғу бир вахтда үмидини даһи сијасәтчимизә бағлады вә республикаја рәһбәрлијә чағырды. Белә бир ағыр, чәтин вә мәс'улиҹҹәтли бир дөврдә халгымызын гејрәтли оғлу республикамызы дүчар олдуғу бәлалардан хилас етди.

Һөрмәтли депутатлар!

Севимли Президентимизин республикаја рәһбәрлик етдији бүтүн мәгамларда халгла онун арасында бөјүк инам, гаршылыглы е'тимад вә мәһәббәт олмушдур. Халг һәмишә синәсини сипәр едәрәк даһи үмидкаһымызы ләјагәтлә мүдафиә едир вә едәчәкдир. Әзиз Президентимиз бизим үчүн һәр шеҹә гадир бир инсан вә мө'чүзәли варлығын тәмсилчисидир. Биз Азәрбајчан халгынын әзәмәтинин, вүгарынын, гәтиҹҹәтинин һөкмүнү, мүдриклијини ән парлаг шәкилдә чәнаб Һејдәр Әлијевин рәһбәрлијә јенидән гајыдышындан сонра көрмүшүк.

Бу күн Ханлар рајон ичтимаиҹҹәтинин нүмајәндәләри, ЈАП-ын Ханлар рајон тәшкилатынын чохсајлы үзвләри вә топланты иштиракчылары 15 ијуну — Президентимизин һакимиҹҹәтә јенидән гајыдышы күнүнү бөјүк сәмимиҹҹәт һисси илә гејд едир вә онун милли гуртулуш күнү е'лан олунмасыны тәклиф едирләр.

Һәмишә олдуғу кими, бу күн биз, Ханлар рајон ичтимаиҹҹәти вә топланты иштиракчылары мөһтәрәм Президентимизин јеритдији сијаси хәтти јекдилликлә бәјәнир, мүдафиә едир вә дәстәкләјирик. Мүстәгил Азәрбајчан Республикасынын чичәкләнмәси јолунда апардығы мүбаризәдә она уғурлар диләјирик. Инанырыг ки, Азәрбајчан дөвләти бејнәлхалг аләмдә нүфузлу дөвләтләрдән бири олачагдыр.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Абшерон рајон ичтимаиҹҹәтинин
М Ү Р А Ч И Ә Т И

Һөрмәтли чәнаб сәдр!

Дүнјада көклү дәјишикликләрә сәбәб олмуш һадисәләрлә зәнкин олан XX әсрин сонунда халгымыз азад јашамаг гәтиҹҹәтини сүбут едәрәк јенидән тарихи һаггына — өз милли мүстәгиллијинә наил олду. Лакин халг 1993-чү ил ијун ајынын илк күнләриндә әлдә етдији бу тарихи һаггыны —милли мүстәгиллијини итирмәк, мәһв олмаг тәһлүкәси илә үзбәүз дајанды.

Мүстәгиллилик јолунда илк аддымларыны атан Азәрбајчанын дахили дидишмәләр, рәһбәрликдә јол верилән кобуд нөгсанлар, вәтәндаш мүһарибәси вә парчаланма тәһлүкәси илә үзләшдији бир заманда халг өз мүдрик оғлу, јеканә гүдрәтли шәхсиҹҹәт, даһи сијасәтчи Һејдәр Әлирза оғлу Әлијеви јенидән Азәрбајчана рәһбәрлијә дә'вәт етди. Мүстәгил Азәрбајчанын о ағыр күнләриндә Һејдәр Әлијев бүтүн варлығы илә бағлы олдуғу доғма халгынын арзу вә тәләбини јеринә јетирәрәк јенидән бөјүк сијасәтә гајытды, республикада титаник фәалиҹҹәтә башлады. Аз вахт ичәрисиндә вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысы алынды, чәбһәдә атәшкәс әлдә едилди, Азәрбајчаны дағытмаға чалышан гүввәләр зәрәрсизләшдирилди. Өлкәдә ичтимаи-сијаси сабитлик бәргәрар олду. Азәрбајчан мүстәгил дөвләт кими дүнја бирлији дөвләтләри илә сых әлагәләр јаратды, бејнәлхалг тәшкилатларын әксәриҹҹәтинин үзвлүүнә гәбул едилди.

Бүтүн бунлар мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевин бөјүк гајыдышындан сонра мүмкүн олмушдур. Бу тарихи гајыдыш милләтин, халгын вә дөвләтин гуртулушудур. Бу гајыдыш итирилмиш бүтүн үмидләрин гајтарылмасы, халгымызын өзүнә гајыдышыдыр. Бу гајыдыш Азәрбајчан халгынын тарихиндә мисилсиз бир һадисә, республикамызын хиласы наминә атылан бир аддым олмушдур.

Бу күн Азәрбајчан өвладлары көркәмли дөвләт хадими, бөјүк сијасәтчи, халгымызын хиласкары, мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин халгын тәләби илә јенидән һакимијјәтә гајыдышыны һагглы олараг өзләринин гуртулуш күнү һесаб едирләр.

Һөрмәтли сәдр! Һөрмәтли депутатлар! Биз, Абшерон рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри дә республикамызын бир чох бөлкәләриндә кечирилән топлантылары алгышлајыр, онларла һәмрә'ј олдуғумузу билдиририк. Азәрбајчан дөвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәсиндә өз тарихи миссијасыны шәрәфлә јеринә јетирмиш мөһтәрәм Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы күнү олан 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасыны тәклиф едир вә бу барәдә Милли Мәчлисин мүвафиг гәрар гәбул етмәсини хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Астара рајон фәаллarынын МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли сәдр!

1993-чү илин ијун һадисәләри халгымызын јаддашындан һеч вахт силинмәјәчәкдир. Кечмиш игтидарын сәриштәсиз рәһбәрлији, өлкәни идарә етмәк габилијјәтинин олмамасы халгымыза күн кими ајдын иди. Өз күрсүләрини әлләриндә мөһкәм сахламаг үчүн кечмиш игтидарын нүмајәндәләри вә һакимијјәти әлә кечирмәк үчүн муздлу нөкәрә чеврилән Сурәт Һүсејнов, Рәһим Газыјев вә башгалары һәр чүр ријакар әмәлләр төрәтмәкдән белә чәкинмирдиләр. Кәнчәдә вә әтраф рајонларда төрәдилән фачиәләр артыг республикамызда вәтәндаш мүһарибәсинин аловландығындан хәбәр верирди. Халгын гәзәбини, өз һакимијјәтләринин сона јетдијини дујан Иса Гәмбәр, Пәнаһ Һүсејнов вә дикәрләри исте'фа вермәли олдулар. Бир иллик һакимијјәтләри дөврүндә дөвләтчилијимизи вә мүстәгиллијимизи даһа ағыр бәлалара дүчар етдикләрини е'тираф етмәјә чүр'әтләри олмаса да, халг онлара өз мәнфи гијмәтини верди.

Мүстәгил Азәрбајчанын о ағыр күнләриндә халгымыз Һејдәр Әлијевә пәнаһ кәтирди, она үмид бағлады. О бүтүн варлығы илә бағлы олдуғу доғма халгынын арзу вә тәләбини јеринә јетирәрәк јенидән Бакыја, республика рәһбәрлијинә гајытды. Һејдәр Әлијевин гајыдышы бүтүн Азәрбајчанда тој-бајрама чевриларди, гәлбләрдә үмид ишығы јандырды. 1993-чү ил ијунун 15-дә чәнаб Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан Республикасынын Али Советинә сәдр сечилмәси халгымызын истәк вә арзуларынын тәнтәнәсинә чевриларди. Биз дејәрдик ки, елә һәмин күн дә мүстәгил дөвләтимизин, халгымызын гуртулуш дөврү башланды. Онун мүдрик сијасәти, көркәмли сијаси вә дөвләт хадими кими фәалијјәти, нүфузлу вә күчлү шәхсијјәт олмасы сајәсиндә өлкәмиздә вәтәндаш мүһарибәсинин аловлары гыса вахт әрзиндә сөндүрүлдү. Һејдәр Әлијев кими дүнја шөһрәтли сијасәтчи, гүдрәтли вә төчрүбәли рәһбәр јанында өзүнүн сәриштәсизлијини, чәсарәтсизлијини дујан Әбүлфәз Әлијев кечә икән өз Президент постуну атараг узаг Кәләки кәндинә гачмасы илә елә зәнн етди ки, Һејдәр Әлијеви мејданда тәк гојачагдыр. Лакин халг онунла иди, халг онун әтрафында бирләшмишди. Чәнаб Һејдәр Әлијев бүтүн чәтинликләрә синә көрәрәк халгымызы төрәдилән фачиәләрдән хилас етди. Азәрбајчанда әсл милли ордунун формалашмасы, атәшкәсин јаранмасы, дөвләтчилијимизин вә мүстәгиллијимизин мөһкәмләндирилмәси, сијаси сабитлијин тә'мин олунмасы, игтисади ислаһатларын вә өзәлләшдирмәнин һәјата кечирилмәси вә дикәр мөһтәшәм ишләр онун ады илә бағлыдыр.

Биз, Астара рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри чәнаб Һејдәр Әлијевин мүдрик дахили вә харичи сијасәтини, чохчәһәтли вә јорулмаз фәалијјәтини үрәкдән бәјәнир, онунла там һәмрә'ј

олдуғумузу билдиририк. Һәр ил ијун ајынын 15-нин республикамызда гуртулуш күнү кими гејд олунмасы тәклифинә биз дә јекдилликлә тәрәфдар чыхырыг.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ, АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Ағсу рајон ичтимаиҹјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

1993-чү илин ијунундан артыг бизи дөрд ил ајырыр. Бу мүддәт тарих үчүн гыса бир вахт олса да, Азәрбајчан халғы вә дөвләти үчүн чох бөјүк әһәмиҹјәт кәсб едән бир дөвр олмушдур. Сиз о мүдһиш күнләрдә, республикаја биринчи шәхс симасында гајытдығыныз заман Азәрбајчан торпагларынын хејли һиссәси зәбт едилмишди. Кетдикчә азғынлашан ишғалчыларын гаршысыны ала биләчәк милли орду исә әслиндә јох дәрәчәсиндә иди. Мүстәгиллијимизин вә дөвләтчилијимизин талеји чидди тәһлүкә илә үзбәүз галмышды.

Вәтәндаш мүһарибәси гығылчымларынын аловландығы бир дөврдә халг Сизин шәхсиниздә өзүнүн хиласкарыны һакимиҹјәт башына кәтирди. Сиз тарих гаршысында халғын, онун мүстәгил дөвләтинин мөвчудлуғу кими талејүклү мәсәләнин мәс'улиҹјәтини өз үзәринизә көтүрәрәк, кәркин ишә башладыныз. Халғын төләби илә Сизин һакимиҹјәтә гајыдышыныз Азәрбајчаны бөјүк бәлалардан вә бир чох фәлакәтләрдән хилас етди. Сизин уғурлу дахили вә харичи сијасәтиниз, ән ағыр, мүрәккәб шәраитдә узагкөрәнликлә јеканә дүзкүн мөвге сечмәјиниз сајәсиндә Азәрбајчаны парчаламаг истәјән күввәләрин мәкрли планлары алт-үст едилди. Тәкчә ону гејд етмәк кифајәтдир ки, Сиз чох гәтиҹјәтлә көнч дөвләтимизин парчаланмасынын гаршысыны алараг һакимиҹјәти антиконститусион јолла девирмәјин гејри-мүмкүнлүјүнү сүбут етдиниз.

Һөрмәтли чәнаб Һејдәр Әлијев! Сизин рәһбәрлијиниз дөврүндә Азәрбајчанда дөвләт гуручулуғу саһәсиндә чох бөјүк тарихи әһәмиҹјәти олан һадисәләр баш вермишдир. Һүгуги, демократик чәмиҹјәт гуран Азәрбајчан дөвләтинин јени Конститусијасы үмумхалг сәсвермәси јолу илә гәбул едилмиш, Азәрбајчан тарихиндә илк дәфә олараг демократик јолла парламентә сечкиләр кечирилмиш, игтисади ислаһатлар истигамәтиндә, өзәлләшдирмә вә аграр саһәләрдә бир сыра мүһүм тәдбирләр көрүлмүшдүр. Сизин һакимиҹјәтә кәлишинизә гәдәр Азәрбајчан ордусу адыны дашыјан, ајры-ајры сијаси гүввәләрә хидмәт едән силаһлы груплашмалар нәинки Азәрбајчан әразиләрини мүдафиә етмәк мәгсәдинә хидмәт етмирди, һәтта јени-јени торпагларымызын һәррача гојулмасы, сатылмасы кими чох чиркин ојунларын иштиракчысына чеврилмишди.

Мәһз Сизин һакимиҹјәтә гајыдышыныздан сонра Азәрбајчан ордусунун јарадылмасы истигамәтиндә әсаслы тәдбирләр һәјата кечирилмишдир вә бу просес инди дә уғурла давам етмәкдәдир. Бу күн Сизи вә бүтүн халғымызы нараһат едән башлыча проблем Гарабағ мүнагишәсинин бирдәфәлик конкрет һәллиндән ибарәтдир. Итирилмиш торпагларымызын кери гајтарылмасы вә бир милјона јахын дидәркин сојдашымызын өз доғма ев-ешијинә гајтарылмасы истигамәтиндә дә Сизин һәјата кечирдијиниз мүдрик сијасәт бу күн мүсбәт нәтичәсини вермәкдәдир. Сизин харичи сијасәт саһәсиндә әлдә етдијиниз уғурлар күчлү арха газанмыш, Азәрбајчанын һагг сәси ән јүксәк сәвиҹјәләрдә, ән мө'тәбәр трибуналардан мүдафиә едилмәкдәдир. Бир вахтлар өзүнүн бејнәлхалг аләмдәки күчлү диаспору илә Азәрбајчаны тәлатүмләрә сүрүкләјән архалы Ермәнистан бу күн артыг диз чөкмәкдәдир. АТӘТ-ин Лиссабон Саммитиндә 53 дөвләтин Азәрбајчанын мөвгејинә дәстәк вермәси, Авропа Шурасынын Парламент Ассамблејасында Дағлыг Гарабағ мәсәләси илә бағлы республикамызын мөвгејини мүдафиә едән сәнәдин гәбул олунмасы бир даһа сүбут едир ки, Азәрбајчан дүнја дөвләтләринин е'тимадыны газана билмишдир.

Тарих Сизин Азәрбајҹан халгынын хиласкары вә онун дөвләт мүстәгиллијинин гаранты олдуғунузу сүбут етмишдир. Мәһз Сизин рәһбәрлијиниз сајәсиндә Азәрбајҹан халгы вә дөвләти тарихин ағыр сынагларындан шәрәфлә чыхмышдыр. Сиз, бөјүк Јараданын Азәрбајҹан халгына бәхш етдији даһи рәһбәр кими халгымызын әсрләрлә һәлл олунмамыш проблемләрини әсл сијаси мүдрикликлә һәлл етмишсиниз. Сизин адынызла дүнјанын сијаси хәритәсинә мүстәгил, демократик инкишаф јолу тутмуш вә ишыглы кәләҹәји олан Азәрбајҹан Республикасы дахил олмушдур. Сизин бу күн көрдүјүнүз бөјүк ишләр сабаһын гүдрәтли Азәрбајҹан дөвләтинин бүнөврәсини тәшкил едир.

Сизин јенидән Азәрбајҹан рәһбәрлијинә гајыдышыныз Азәрбајҹан халгынын талејиндә мүстәсна јер тутмуш, тарихә Азәрбајҹан дөвләтинин вә халгынын гуртулуш күнү кими дахил олмушдур. Одур ки, биз, јығынҹаг иштиракчылары бүтүн рајон әһалисинин ирадәсини ифадә едәрәк, тәклиф едирик ки, 15 ијун республикада гуртулуш күнү е'лан едилсин вә бајрам кими һәр ил тәнтәнәли сурәтдә гејд олунсун. Әминик ки, Сиз һәмишә олдуғу кими, бу күн дә халгын бу гануни тәләбинә мүсбәт чаваб верәҹәксиниз, Милли Мәҹлис исә белә бир гәрар гәбул едәҹәкдир. Һәмчинин, бөјүк рәһбәр, Сизин анадан олмағынызын 75-чи илдөнүмүнүн гејд едилмәси барәдә хүсуси гәрар гәбул олунмасыны тәклиф едирик.

Мөһтәрәм Президент! Сизи бир даһа әмин етмәк истәјирик ки, бүтүн Азәрбајҹан халгы кими, ағсулулар да Сизин дахили вә харичи сијасәтинизи дәстәкләјир, Азәрбајҹанын мүстәгиллији наминә мәгсәдјөнлү вә көркин фәалијјәтинизи алгышлајыр, нурлу кәләҹәји Сизин парлаг сијасәтиниздә вә әмәлләриниздә көрүрләр.

Бу тарихи вәзифәни јеринә јетирмәкдә Сизә, чәнаб Президент, узун өмүр, мөһкәм чансағлығы, сәадәт арзулајырыг.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН СӘДРИ ҸӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Биләсувар рајон ичтимаијјәтинин

МҮРАҸИӘТИ

Һөрмәтли сәдр!

Сон дөврдә Азәрбајҹан халгынын үзләшдији фаҹиәләрә, дүчар олдуғу бәлалара 1993-ҹү ил ијунун 15-дә сон гојулмаға башланмышдыр.

Мәһз һәмин күн халгымыз өз бөјүк оғлу, мүдрик сијасәтчи Һејдәр Әлијеви јенидән һакимијјәтә кәтирәрәк өз хошбәхтлијинин тәмәлини гојмушдур. Бу, садәҹә, Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә јенидән гајыдышы јох, Азәрбајҹан халгынын әсл милли гуртулушу иди.

1982-чи илдән сонракы дөврдә халгымызын дүчар олдуғу мүсибәтләр фәрсиз республика рәһбәрләринин тәгсири үзүндән баш вермишдир. АХҸ-нин бир иллик рәһбәрлији мүддәтиндә исә Азәрбајҹан Республикасы вәтәндаш мүһарибәси, мүхтәлиф әјаләтләрә парчаланмаг тәһлүкәси илә үз-үзә дајанмышды. Јахшы ки, сон анда халг ағы гарадан сечмәји бачарды. Үрәкдән инандығы, е'тибар етдији мүдрик оғлу Һејдәр Әлијеви јенидән һакимијјәтә кәтирди. Бунунла да халгымыз чох бөјүк бәлалардан хилас олду.

Һәмин тарихи хилас күнүндән өтән 4 ил бир даһа көстәрди ки, халг өз үмидләрини Һејдәр Әлијевә бағламагла нә гәдәр дүзкүн гәрар гәбул етмишдир. Артыг бөјүк вә мүдрик сијасәтчи Һејдәр Әлијевин көркин зәһмәти, мисилсиз сә'ји нәтичәсиндә мүстәгил Азәрбајҹан Республикасы бүтүн тәһлүкәләри архада гојараг инкишаф едир, өз мүстәгиллијини мөһкәмләндирир. Республикада там ичтимаи-сијаси сабитлик һөкм сүрүр. Өлкәмиз дахили вә харичи сијасәтдә бөјүк мүвәффәгијјәтләр газаныр. Һејдәр Әлијевин узагкөрән сијасәтини, Лиссабон Саммитиндәки гәләбәсини, мүхтәлиф нефт контрактларынын бағланмасыны, аграр ислаһатларын һәјата кечирилмәсини халг чох јүксәк гијмәтләндирир.

Бүтүн дүнја дөвләтләри тәрәфиндән онун көркәмли сијасәтчи кими гәбул олунмасы бизи үрәкдән севиндирир вә бундан дәрин ифтихар дујуруг. Инанырыг ки, мүдрик Президентимизин һәдсиз сә'ләри гондарма Гарабағ проблеминин, Ермәнистан — Азәрбајҹан гаршыдурмасының һәллиндә дә өз мүсбәт нәтиҹәләрини верәҹәк, торпагларымыз ишғалдан азад едиләҹәк, республикамызын әразі бүтөвлүјү тә'мин олуначагдыр.

Тарих һәмишә өз бөјүк шәхсијјәтләри илә јадда галыб, Һејдәр Әлијев дә XX әсрин ән бөјүк вә көркәмли сијасәтчиси, мүдрик рәһбәри кими халгымызын севимлиси олараг галаҹагдыр. Азәрбајҹан халгы бу бөјүк лидерин ел јолунда хидмәтләрини һәмишә бөјүк миннәтдарлыгла јад едәҹәкдир. 1993-ҹү ил ијунун 15-дә Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајыдышы исә тарихимизин ән шәрәфли күнләриндән бири кими, Азәрбајҹан дөвләтчилијинин хилас күнү кими галаҹагдыр.

Одур ки, биз, үмумрајон фәаллары јығынҹағынын иштиракчылары тәклиф едирик ки, Азәрбајҹан дөвләтини мәһв олмаг тәһлүкәсиндән гуртармыш 15 ијун гуртулуш күнү кими Азәрбајҹанын дөвләт бајрамлары сырасына дахил едилсин.

Биз мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин дахили вә харичи сијасәтини үрәкдән бәјәнир, ону дәстәкләјир вә онунла һәмрә'ј олдуғумузу билдиририк.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҸӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ, АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Бејләган рајон ичтимаиҹјәтинин МҮРАҸИӘТИ

1997-ҹи ил ијунун 15-дә мүасир дүнјамызын, зәманәмизин ән бөјүк сијаси хадимләриндән бири олан мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин халгын тәләби илә һакимијјәтә гајыдышынын өлкәни сијаси бөһрандан, етник парчаланмадан, вәтәндаш мүһарибәләриндән, дөвләт чеврилиши чәһдләриндән, бир сөзлә, дөвләт кими тарих сәһнәсиндән силиниб кетмәк тәһлүкәсиндән гуртармасынын дөрдүнҹү илдөнүмү тамам олду.

Бу тарих ејни заманда мүстәгиллијимиз үчүн мөһкәм һүгуги вә сијаси тә'минатын јарадылмасының, дүнјәви вә һүгуги дөвләт гуручулуғунун, халгын һагг-әдаләтә, әмин-аманлыға говушмасының, Ермәнистан — Азәрбајҹан мүһарибәсиндә атәшкәсә наил олунмасының, Дағлыг Гарабағ проблеминин сијаси данышыглар јолу илә һәлл едилмәси үчүн уғурлу аддымлар атылмасының, милли игтисадиҹјатымызын инкишафы үчүн әлверишли нефт контрактларының имзаланмасы һесабына харичи сәрмајәләрин Азәрбајҹана јөнәлдилмәсинин, дүнјанын апарычы дөвләтләринин Азәрбајҹанын һагг иши илә һесаблашмасының реал сијаси салнамәсидир. Бу күн бүтүн Азәрбајҹан халгы дөвләт мүстәгиллијимизин әбәдилији барәдә данышыр, ону шәксиз милли сәрвәтимиз кими гәбул едир. Һејдәр Әлијевин 1993-ҹү ил ијунун 15-дә сијаси һакимијјәтә гајыдышы милләти өзүнә, Азәрбајҹаны Азәрбајҹана гајтарды.

Биз, Бејләган рајон ичтимаиҹјәти нүмајәндәләринин үмумрајон топлантысының иштиракчылары бу дејиләнләри нәзәрә алараг, рајон әһалисинин бүтүн тәбәгәләринин истәјини, арзусуну вә ирадәсини ифадә едәрәк Азәрбајҹан Республикасының Президентиндән вә Азәрбајҹан Республикасының Милли Мәҹлисиндән хаһиш едирик:

Мөһтәрәм Президентимиз ҹәнаб Һејдәр Әлијевин Азәрбајҹанда сијаси һакимијјәтә гајытдығы 15 ијун күнүнүн һәр ил Азәрбајҹанын милли гуртулуш күнү кими дөвләт сәвијјәсиндә гејд едилмәсинә разылыг верилсин вә бу гәрар рәсмиләшдирилсин.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Губа рајон ичтимаиҹәтинин
МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

Түрк дүнјасы бәшәриҹәт тарихинә һәр јүзилликдә, һеч олмаса, бир бөјүк даһи бәхш едир ки, онун зијасы, фикир вә әмәлләри әсрләр боју јашајыр, нәсилләри, халглары вә милләтләри рәвнәгләндирир. XX әср бәшәриҹәтә Сизи — Азәрбајчанын мүдрик оғлуну, дөврүмүзүн ән бөјүк сијаси вә дөвләт хадимини бәхш етмишдир.

Јашадығымыз јүзилликдә халғымыз бир чох чәтинликләрин шаһиди вә иштиракчысы олмушдур. Лакин сон он илин һадисәләри бунларын ән дәһшәтлиси, ән чәтини вә тәбии ки, ән јаддагаланыдыр. Бу илләрдә Азәрбајчан халғы өз тарихинин ән ағыр дөврүнү јашајырды. Азәрбајчанын парчаланмасы, вәтәндаш мүһарибәсинин башланмасы тәһлүкәси варды, бир сыра харичи күввәләрин көмәји илә "бөјүк Ермәнистан" хүлјасынын керчәкләшмәси горхусу јаранмышды. "Олум, ја өлүм" ајрычы гаршысында галан Азәрбајчаны дүшдүјү вәзиҹәтдән чыхара билән күдрәтли бир сәркәрдәјә бөјүк еһтијач дујулурду. Ушагдан бөјүјә, фәһләдән зијалыја кими һамы инанырды ки, белә бир сәркәрдә Сизсиниз. Халғымызы, республикамызы бу ағыр вәзиҹәтдән јалныз вә јалныз Сиз — талејини халғын талејиндән ајры тәсәввүр етмәјән, бүтүн шүурлу фәалиҹәтини торпағынын, халғынын һагг ишинә һәср едән мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијев чыхара биләр.

Өтән мүддәтдә өлкәмизин һәјатында вә бејнәлхалг аләмдә баш верән һадисәләр халғымызын јанылмадығыны көстәрди. 1993-чү илин орталарындан бу күнә гәдәр кечдијимиз заманча ғыса, лакин мәзмунча бөјүк тарихи мәрһәләјә әлдә едилмиш наилиҹәтләрин зирвәсиндән нәзәр салсаг, дејә биләрик ки, Сиз Азәрбајчан халғыны һәм чәтин, һәм дә шәрәфли күнләр үчүн мүбаризәјә галдырдыныз. Онун әјилмиш гәддини дикәлтдиниз. Бүтүн бунлар јалныз вә јалныз Сизин ишыглы дүһаныз, зәнкин сијаси төчрүбәниз, халгла там вәһдәтдә олмағыныз, бејнәлхалг нүфузунуз, ән көркин вә һәлледичи анларда вәзиҹәти реал гиҗмәтләндирмәк бачарығыныз вә гәтиҹәтиниз сајәсиндә газанылмышдыр.

Губа рајонунун сакинләри Сизинлә һәмишә һәмрә'ҹдирләр. Сизин сијаси хәттинизи дәстәкләјир, мөвгејинизи мүдафиә едирләр. Инанырыг ки, Сизин рәһбәрлијиниз алтында Азәрбајчанын мүстәгиллији, дөвләтчилији әбәди олачаг, итирилмиш торпагларымыз кери гајтарылачаг, халг ән хошбәхт күнләрини јашајачагдыр. Мүстәгил Азәрбајчанын гаршысында дуран проблемләр нә гәдәр чәтин олса да, биз бу јолдан дөнмәјәчәк вә Сизин әтрафынызда даһа сых бирләшәчәјик.

1993-чү ил ијунун 15-дә Сизин һакимиҹәтә јенидән гајыдышыныз өлкәмизин вә халғымызын һәјатында чох бөјүк һадисәдир. Буна көрә дә биз истәјирик ки, һәр ил ијунун 15-и республикамызда милли гуртулуш күнү кими гејд олунсун. Губа ичтимаиҹәти нүмајәндәләри топлантысынын иштиракчылары инанырлар ки, рајонумузун 130 мин нәфәрлик әһалисинин арзусуну Сиз вә республикамызын Милли Мәчлиси нәзәрә алачагсыныз.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Гах рајон зәһмәткешләринин
МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли Милли Мәчлисин депутатлары!

Гах рајон зәһмәткешләри нүмајәндәләринин 1997-чи ил ијунун 24-дә кечирилән јығынчағында 1993-чү илин 4—5 ијун һадисәләри бир даһа әтрафлы тәһлил олунараг гејд едилди ки, мүстәгиллик јолунда јеничә аддымламаға башлајан Азәрбајчан 1993-чү илин ијунунда вәтәндаш мүһарибәси, парчаланмаг, мәһв олмаг тәһлүкәси гаршысында дајанмышды.

О заман бүтүн Азәрбајчан халғы кими, Гах әһалиси дә чидди нараһатлыг кечирир вә Вәтәнин хиласыны XX әсрин ән бөјүк сијасәтчиләриндән бири олан мөһтәрәм Һејдәр Әлијевин респуб-

лика рəhбəрлијинə гајыдышында көрүрдү. Биз hамымыз јахшы билирдик ки, халғымызы дүчар олдуғу бу бəлалардан јалныз чənаб Һејдəр Əлијевин бөјүк зəкасы, идарəчилик тəчрүбəси, вəтəндашлыг мөвгеји хилас едə биләр.

Чənаб Һејдəр Əлијев халғынын бөјүк оғлу кими Вəтəнин ағыр күнүндə кənарда гала билмəди, республиканын ағыр вə фачиəли күнləриндə бөјүк хиласкар кими Азəрбајчаны парчаланмагдан, мəhв олмагдан вə вəтəндаш мүhарибəси тəhлүкəсиндən хилас етди.

Чənаб Һејдəр Əлијевин дөвлəт гуручулуғу саhəсиндə həјата кечирдији тəдбирлəр, дөвлəт мүстəгиллијинə hүгуги вə сијаси тə'минат верən Конститусијанын гəбул олунмасы, күч дипломатијасы əвəзинə дипломатијанын күчүнə əсасланмасы, дүнја системиндə чүзи дəјишикликləри белə нəзəрə алмағы бачаран планетар тəфəккүр саhиби олмасы ону XX əсрин даһи шəхсијјəти кими бүтүн дүнјаја танытмышдыр.

Јахшы јадымыздадыр, Азəрбајчаны ермəниләрлə бирликдə бу ағыр вəзијјəтə саланлар чənаб Һејдəр Əлијеви дүшмənчəсинə гаршыладылар вə нəјин баһасына олурса-олсун онун сијасəтлə мəшғул олмасына, јенидən hакимијјəтə кəлмəсинə јол вермəмəјə чалышдылар.

Чənаб Һејдəр Əлијев сијаси hакимијјəтдən узаглашдырыландан сонра груп мараглары вə шəхси амбисијалар, дахили чəкишмələр, hакимијјətсизлик мүһити Азəрбајчаны бејнəлхалг мүһитдən тəчрид етди. Нə јүнкүл хасијјətli Ə.Вəзиров, нə өзүнə гуллуг етмəкдən башга һеч нə илə марагланмајан А.Мүтəллибов hакимијјəти, нə дə Мүсават — Халг Чəбһəси груплашмасы халғы хилас едə билмəди.

О заман Азəрбајчанда hакимијјətдə олан Вəтəн вə торпаг дəллаллары анлаја билмəздиләр ки, Азəрбајчан халғынын Һејдəр Əлијевə, халғын бөјүк оғлунун исə Азəрбајчан торпағына мəһəббətинин гаршысыны һеч бир гүввə илə алмаг олмаз.

Чənаб Һејдəр Əлијевин 1993-чү илин ијунуна гəдəр ағыр блокада шəраитиндə олан Нахчывандакы фəалијјəти бəдхаһлары даһа да сарсытды, халғымызын, хүсусən зəһмəткеш инсанларын она олан севкисини вə инамыны даһа да артырды.

Халғын јекдил тəләби илə чənаб Һејдəр Əлијевин 1993-чү ил

ијунун 15-дə Азəрбајчан Али Советинин сədри сечилдији күн халғымызын тарихиндə, һəгигəтən, əсаслы дөнүш күнү олмушдур.

Һөрмətли Милли Мəчлисин депутатлары! Гах рајонунун бүтүн əһалисинин јекдил фикрини ифадə едəрək сизə билдиририк ки, биз чənаб Һејдəр Əлијеви Аллаһын Азəрбајчан халғына ən бөјүк төһфəси кими гəбул едирик вə дəриндən дəрк едирик ки, о, Бакыја гајытмасајды, Азəрбајчанын дөвлəт сүкуну архасында дајанмасајды, бу күн халғымызын талеји суал алтында оларды.

Һөрмətли депутатлар! Биз, Гах рајонунун ичтимаијјəти бүтүн Азəрбајчан халғынын арзуларыны бир даһа ифадə едəрək, Милли Мəчлисдən халғымызын тарихинин əсаслы дөнүш мəгамы олан 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасыны хаһиш едирик.

АЗƏРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МƏЧЛИСИНИН СƏДРИ ЧƏНАБ МУРТУЗ ƏЛƏСКƏРОВА

Гусар рајон ичтимаијјətинин МҮРАЧИƏТИ

Һөрмətли сədр!

Мүстəгиллијимизə говушандан бəри халғымыз чох сынаглара, тəлатүмləрə мə'руз галды. 1993-чү илин ијунунадəк өлкədə өзбашыналыг, ганунсузлуг, анархија баш алыб кедирди. Өзləрини "демократ" адландыран "бəјləр"ин иши-күчү меjданлара топлашмаг, ағылсыз шүарлар, өзləринə мəхсус идеjалар сөjləмəк олуб. Бу гарышыглыглар, өзбашыналыглар республикамызын шимал бөлкələриндən, еləчə дə рајонумуздан јан кечмəjиб.

Артыг дөрд илдир ки, о һадисələr, горхулу күнlər архада галыб, һəјат өз ахарына дүшүб. Дөвлətчилијимизин горунмасында, мөһкəмləндирилмəсиндə, өлкədə əмин-аманлығын вə сабитлијин бəрпа олунмасында, Азəрбајчанын дүнја дөвлətləри чəркəсиндə сечилиб-сајылмасында зəманəмизин көркəмли дөвлət вə сијаси хадими, һөрмətли чənаб Һејдəр Əлијевин мисилсиз ролу вардыр.

1993-чү илин 15 ијуну — чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы күнү Азәрбајчан дөвләтчилијинин хилас едилдији, өлкәдә вәтәндаш мүһарибәси аловунун сөндүрүлдүјү күн, Азәрбајчан халгынын гуртулушу күнүдүр.

Биз, Гусар рајон ичтимаијјәти топлантысынын иштиракчылары белә һесаб едирик ки, Һејдәр Әлијев дөвләтимизин, халгымызын хиласкарыдыр.

Биз 1993-чү ил ијунун 15-ни Азәрбајчанын мүстәгиллик јолунда инкишафынын башланғычы сајырыг. Бизим фикримизчә, һәр ил ијун ајынын 15-нин гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси өлкә, халг гаршысында Һејдәр Әлијевин тарихи хидмәтләринин гијмәтләндирилмәси јолунда мүһүм аддым оларды.

Һөрмәтли сәдр! Сиздән дөнә-дөнә хаһиш едирик ки, бизим бу тәклифимизи өлкә парламентиндә халг елчиләринин мүзакирәсинә верәрәк мүвафиг гәрар гәбул едәсиниз.

Биз өлкәдә јаранмыш сабитлијә, әмин-аманлыға көрә мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевә өз тәшәккүрүмүзү билдиририк.

Биз, гусарлылар рәһбәримизи үрәкдән севир, онун харичи вә дахили сијасәтини там бәјәнир, дәстәкләјирик. Өлкә рәһбәрлијини әмин едирик ки, һөрмәтли Президентимизин әмәлләрини, һагг ишини һәр ан мүдафиә етмәјә, онунла бир чәркәдә мүбаризә апармаға һәмишә һазырыг.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Губадлы рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

Биз, Губадлы рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри Сумгајыт шәһәриндә кечирилән үмумрајон топлантысында бөјүк мәмнуниҗјәт вә разылыг һисси илә гејд едирик ки, мәһз Сизин республика рәһбәрлијинә гајыдышыныз Азәрбајчан халгыны бөјүк фәлакәтләрдән гуртарды, дөвләтчилијимизин горунмасыны, һәрчмәрчлијин вә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсинин арадан галдырылмасыны тә'мин етди.

Мөһтәрәм Президент! Сизин бүтүн һәјатыныз Азәрбајчан халгына тәмәннасыз хидмәт тимсалыдыр. Сизин республикамыза рәһбәрлик етдијиниз 1969—1982-чи илләрдәки фәалијјәтиниз индики нәслин јахшы јадындадыр. О вахткы гуручулуг ишләри өз әсәмәтинә вә вүс'әтинә көрә кечмиш ССРИ мәканында Азәрбајчаны чичәкләнән республикаја чевирди.

Мәһз һәмин илләрдә, ондан сонра исә Москвада, бөјүк бир дөвләтдә рәһбәр вәзифәдә ишләдијиниз дөврдә мәкрли гоншуларымыз олан ермәниләр вә онлара дәстәк верән гүввәләр Азәрбајчандан торпаг иддиаларыны Сизин бөјүк гүдрәтиниз гаршысында галдырмаға чәсарәт етмәдиләр. Бу илләрдә Сиз Азәрбајчанын бу күнү, кәләчәји үчүн фикирләшәрәк мүдрик, ағыллы вә узагкөрән сијасәт јеридирдиниз. О илләрдә бүтүн республика кими, Губадлы да игтисади чәһәтдән чох инкишаф етмиш, әһалинин күзәраны мүгајисәолунмаз дәрәчәдә јахшылашмыш, кәндләримизин симасы көкүндән дәјишмишди. Һијләкәр гоншуларымыз ермәниләр өз пахыллыг һиссләрини елә о вахт да кизләтмирдиләр.

Тәәссүф ки, Сиздән сонра республикаја рәһбәрлик нашы адамларын әлинә дүшдү. Хүсусилә елә бир вахтда ки, совет империјасы дағылыр, халглар мүстәгиллијә чан атырдылар.

Халгын мүстәгиллик вә азадлыг идејаларынын һәјата кечирилмәсинин гаршысыны алмаг үчүн о вахткы мәркәздән Азәрбајчана Әбдүррәһман Вәзиров, Ајаз Мүтәллибов кими гејрәтсиз адамлары рәһбәр тә'јин етдиләр.

Сијаси корлуғу үзүндән халғы фәлакәтә сүрүкләјән Ә.Вәзиров гара Јанвар фачиәсинин баиси олду, әли халгын ганына батды. Онсуз да халг "бамбылы" адландырдығы бу шәхсдән јахшы һеч нә көзләмирди. Чинајәткар Ә.Вәзировдан сонра һакимијјәтә кәлән, Јанвар һадисәләриндә ондан һеч дә аз чинајәти олмајан А.Мүтәллибов Хочалы фачиәсинин баиси олду. Бу дөврдә Губадлынын да башына чох фәлакәтләр кәлмиш, сәрһәд кәндләри јандырылмыш, адамлар киров көтүрүлмүш, јашајыш мәскәнләри

ермәнilәр тәрәфиндән мүнтәзәм атәшә тутулмушду. Буна бахмајараг республиканын фәрсиз рәһбәрләри һеч бир әсаслы тәдбир көрмәмиш, рајону тәпәдән-дырнаға гәдәр силаһланмыш ермәни гулдурлары гаршысында көмәксиз гојмуш, чох вахт өзләринин јахын адамлары Шаһин Мусајевин, Рәһим Газыјевин, Әликрам Һүмбәтовун вә башгаларынын васитәсилә рајонда тәхрибатлар төрәтмишләр.

Бунлара гаршы халгын һиддәт далғасындан истифадә едәрәк һакимијјәти зәбт едән Әбүлфәз Әлијев, Иса Гәмбәр вә Пәнаһ Һүсејнов өз сәриштәсизликләри илә республиканы даһа бөјүк фаҹиә гаршысында гојдулар. Дөвләтчилијимизин башы үстүнү бөјүк тәһлүкә алды, әслиндә вәтәндаш мүһарибәси башланды, торпагларымызын хејли һиссәсинин ишғал олунмасына шәраит јаранды.

Һакимијјәтдә оланлар ишғалчылары дәф етмәк әвәзинә халга вә онун сынанмыш лидери Һејдәр Әлијевә гаршы мүбаризә апарырдылар. Каһ халгын истәјинин гаршысыны Конститусија маддәси илә алмаға, каһ Нахчывана десант дәстәси көндәрмәјә чалышырдылар. Лакин бунларын һеч бири нәтиҹә верә билмәди.

1993-ҹү илин ијун ајында республиканы фәлакәтә кәтирәнләр халгын ирадәси илә һакимијјәтдән говулдулар. Белә фәлакәтли вахтда һамы ничат јолуну һөрмәтли ҹәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә кәлмәсиндә көрүрдү. Һәмишә халг јолунда әлиндән кәләни әсиркәмәјән мүдрик сијасәтчи Һејдәр Әлијев чәтин вә фаҹиәли бир вахтда һакимијјәтә кәлди. Бу гајыдыш халгын вә мүстәгил дөвләтчилијимизин гуртулушу иди. Әлбәттә, сијаси сабитлији позулмуш, игтисадијјаты виран едилмиш, торпаглары хәјанәт нәтиҹәсиндә ишғал олунмуш бир өлкәдә мәс'улијјәти өз үзәринә көтүрмәк асан дејилди. Үстәлик, вәтәндаш мүһарибәси башланмышды. Лакин бүтүн бунлара бахмајараг мәһз Һејдәр Әлијев дүһасы, мүдриклији мөвҹуд тәһлүкәни арадан галдырмаға, халгы бирләшдирмәјә вә дөвләтчилијимизи мөһкәмләндирмәјә гадир иди.

1993-ҹү илин ијун күнләриндән кечән дөвр буну әјани сүбут етди. Вәтәндаш мүһарибәси арадан галдырылды. Харичи дөвләтләрин дәстәји илә һакимијјәт чеврилиши етмәјә чаһд көстәрән

Сурәт Һүсејновун, Әликрам Һүмбәтовун, Рәһим Газыјевин, Рөвшән вә Маһир Ҹавадов гардашларынын чинајәткар әмәлләринин гаршысы алынды. Республикада ганунчулуг бәрпа едилди, чинајәткар дәстәләр өз лајигли ҹәзаларыны алды, әмин-аманлыг јаранды.

Азәрбајҹан халгы бүтүн бунларын мәһз мөһтәрәм Президентимиз ҹәнаб Һејдәр Әлијевин тарихи хидмәтләри сајәсиндә мүмкүн олдуғуну јахшы дәрк едир.

Губадлы рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин топлантысы Азәрбајҹан Республикасынын Президенти мөһтәрәм ҹәнаб Һејдәр Әлијевдән, Азәрбајҹан Республикасынын Милли Мәҹлисиндән мүдрик халг рәһбәри Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә јенидән гајыдышы күнү олан 15 ијунун Азәрбајҹан халгынын гуртулуш күнү кими гејдә алынмасыны хаһиш едир.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Лачын рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләри топлантысынын МҮРАҸИӘТИ

Мөһтәрәм сәдр, һөрмәтли депутатлар!

Биз Азәрбајҹанын әсрләр боју арзуладығы вә газандығы мүстәгиллијини 1993-ҹү илин ијун күнләриндә итирмәк, парчаланмаг тәһлүкәси илә үзләшдији о фәлакәтли вә ағыр мәгамда, өлкәнин сону көрүнмәјән вәтәндаш мүһарибәси, гардаш гырғыны астанасында дајандығы, республиканын "олум, ја өлүм" дилемасы гаршысында галдығы күнләрдә халгымызын бөјүк оғлу, Азәрбајҹан халгынын вә дөвләтчилијинин хиласкары, дүнја сијасәтинин корифеји ҹәнаб Һејдәр Әлијевин халгын талејинә биканә галмајараг, онун тәләби вә тәклифи илә Нахчывандан Бакыја кәлишини вә јенидән бөјүк сијасәтә гајыдышыны Азәрбајҹан халгынын, Азәрбајҹан дөвләтчилијинин гуртулушу, Азәрбајҹан дөвләтинин јенидән јаранмасы күнү кими гијмәтләндиририк. Чүнки бүтүн Азәрбајҹан халгы кими, биз лачынлылар да һәлә

Лачынлы күнләримиздә өлүмлә үзбәүз дајананда, блокада шәраитиндә јашајанда, республиканын о дөврдәки сәриштәсиз, сатгын, фәрсиз рәһбәрләриндән зәррә гәдәр көмәк көрмәјәндә гәлбимиздә јалныз вә јалныз чәнаб Һејдәр Әлирза оғлу Әлијеви фикирләшир, бизи бу бәлалардан јалныз онун кими бир дањинин азад едәчәјинә үмид бәсләјир вә о вахткы рәһбәрлијә өз е'тираз сәсимизи галдырараг чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытмасынын Азәрбајчан халгына һава вә су кими вачиб олдуғуну бәјан едирдик. Лакин чох тәәссүфлә гејд едирик ки, кресло һәрисләри, вәзифә дүшкүнләри Һејдәр Әлијев дүһасындан имдад диләјән лачынлыларын сәсини нәинки ешитмәди, әксинә, Лачыны хәјанәт нәтичәсиндә өз күрсүләринин гурбаны етдиләр.

Анчаг биз белә һесаб едирик ки, улу Танры бизә рәһм етди, елә бил, бизим көзүмүзү ачды, сәсимизи, имдадымызы, ачизанә јалварышларымызы ешитди вә Һејдәр Әлијевин бу милләтә нә гәдәр лазым олдуғуну бизә бир даһа әјани сүбут етди.

Әкәр чәнаб Һејдәр Әлијев һакимијјәтә көлмәсәјди, инди Азәрбајчан адлы бир мәмләкәтин адыны чәкмәк, онун һаггында данышмаг белә мүмкүн олмазды. Азәрбајчан дөвләти мәһв оларды.

Биз дөрк едирик ки, 1993-чү илин ијун һадисәләри, АХЧ—Мүсават игтидарынын сијаси сәриштәсизлији нәтичәсиндә гардаш ганы ахыдылмасы, өлкәнин реал парчаланма вә вәтәндаш мүһарибәси һәддинә чатдырылмасы дахили вә харичи дүшмән күввәләрин сон 8-9 ил әрзиндә көнч, мүстәгил республикамыза гаршы апардыглары тәхрибатлар зәнчиринин хүсуси вә тәһлүкәли бир һәлгәсидир. Мәһз халгын белә бир ағыр мәгамында чәнаб Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин өз хиласкар миссијасы илә бөјүк сијасәтә гајыдышы, халгын истәји вә арзусу илә јенидән өлкә рәһбәрлијинә көлиши Азәрбајчанда илләрлә давам едән һәрч-мәрчлијә, башыпозуглуға, сијаси һакимијјәтсизлијә, нашы сијасәтбазларын експериментләринә, һәрбиләшдирилмиш чинајәткар дәстәләрин гәтлләринә, өзбашыналыг вә дәрәбәјлик әмәлләринә сон гојду.

Артыг әлдән кетмәкдә олан дөвләт мүстәгиллијимиз, милли азадлығымыз Һејдәр Әлијевин мүдриклији, узагкөрән сијасәти сајәсиндә горунуб сахланды.

Мөһтәрәм Милли Мәчлис депутатлары! Биз, топланты иштиракчылары бөјүк фәрәһ вә ифтихар һисси илә билдиририк ки, чәнаб Һејдәр Әлијевин јорулмаз вә көркин сијаси-дипломатик фәалијјәти, дөвләтчилик тәчрүбәси, Азәрбајчан халгынын милли мараг вә идеаллары илә баглылыгы онун үммилли рәһбәр олдуғуну бүтүн дүнјаја, ејни заманда дахили вә харичи бәдхаһлара бир даһа сүбут етди.

Һөрмәтли депутатлар! Һејдәр Әлијевин үмумхалг севкиси, инамы вә дәстәји илә гануни, демократик јолла һакимијјәтә көлмәси, Азәрбајчанда дахили ичтимаи-сијаси сабитлик јаратмасы, таразлы вә уғурлу харичи сијасәт јеритмәси, чәмијјәтдә демократик принсипләри бәргәрар етмәси, дөвләт мүстәгиллијимизи горујуб сахламасы вә мөһкәмләндирмәси, һүгуги вә дүнјәви дөвләт гуручулуғу саһәсиндә јорулмаз фәалијјәти сон дөвр тарихимизин ән шәрәфли вә јаддагалан сәһифәсинә гызыл һәрфләрлә һәкк олунмалыдыр.

Биз һесаб едирик ки, тарихимизә гара ләкә кими дүшмүш 1994-чү илин октјабр, 1995-чи илин март дөвләт чеврилиши чәһдләри, чәнаб Һејдәр Әлијевин һәјатына суи-гәсд нијјәтләри онун сон дәрәчә тәдбирли, тәмкинли, сәбатлы вә узагкөрән сијасәти нәтичәсиндә баш тутмады. Милли дөвләтчилијимизин вә үмумән, халгымызын бу тарихи гәләбәләри мәһз бөјүк сијасәтчи, мүдрик шәхсијјәт олан чәнаб Һејдәр Әлијевин ады илә баглыдыр.

Мөһтәрәм Милли Мәчлис депутатлары! Чәнаб Һејдәр Әлијевин көрдүју бөјүк мигјаслы ишләр сајәсиндә инди Азәрбајчаны бүтүн дүнја таныјыр. Тәкчә бир факты гејд етмәк лазымдыр ки, АТӘТ-ин Лиссабон Зирвә көрүшүндә 53 дөвләтин Азәрбајчанын һагг ишини мүдафиә етмәси мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин шәхсијјәтинә олан һөрмәтин парлаг нүмунәсидир.

Бир данылмаз һәгигәтдир ки, Азәрбајчанда игтисадијјатын дирчәлмәси, дүнјанын әксәр өлкәләриниң республикамызла сых әлагәләр гурмасы, Азәрбајчана күлли мигдарда сәрмајәләр гојулмасы чәнаб Һејдәр Әлијевин көркин әмәји нәтичәсиндә мүмкүн олмушдур.

Мөһтәрәм сәдр, һөрмәтли Милли Мәҹлис депутатлары! Топланты иштиракчылары 15 ијунун һәр ил гуртулуш күнү кими тәнтәнә илә гејд олунмасы һагтында мәсәләни Милли Мәҹлисин күндәлијинә дахил етмәјинизи вә бу күнүн һәр ил бајрам едилмәси барәдә гәрар чыхармағынызы сиздән, Милли Мәҹлисин һәр бир үзвүндән сәмимијјәтлә хаһиш едирләр.

АЗӘРБАЈҶАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҶЛИСИНИН СӘДРИ ҶӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Лерик рајон ичтимаијјәтинин МҮРАҶИӘТИ

Республикамызын ичтимаијјәти Азәрбајҹан Республикасынын Президенти мөһтәрәм ҹәнаб Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајытдығы 15 ијун күнүнүн һәр ил милли гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси тәшәббүсү илә чыхыш едир.

Лерик рајонунун 64 минлик әһалисинин арзусуну ифадә едәрәк һәмин тәшәббүсү тамамилә бәјәнир вә мүдафиә едирик. 1993-ҹү ил ијун ајынын 15-дә халгымызын бөјүк оғлу, мүдрик ағсаггалымыз, дүнјанын ән көркәмли сијаси хадимләриндән бири олан ҹәнаб Һејдәр Әлијев республика Али Советинин сәдри сечиләрәк, јенидән һакимијјәтә гајытмагла Азәрбајҹаны ән дәһшәтли фәлакәтләрдән, ону бир дөвләт кими парчаланмаг вә дағылмаг тәһлүкәсиндән һәмишәлик хилас етди.

Лерик рајонунун ичтимаијјәти республиканын Милли Мәҹлисиндән 15 ијун күнүнүн республикамызын милли гуртулуш күнү кими гејд едилмәси һагтында гәрар гәбул олунмасыны хаһиш едир.

АЗӘРБАЈҶАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҶЛИСИНӘ

Тәртәр рајон ичтимаијјәтинин МҮРАҶИӘТИ

1993-ҹү илин 4 ијун һадисәләри биз тәртәрлиләрин јахшы јадындадыр. Азәрбајҹан дөвләтчилији һәмин вахт фәлакәт гаршысында иди. Белә бир тәһлүкәли анда Азәрбајҹан халгынын јеканә үмиди дөвләтә рәһбәрликдә зәнкин тәҹрүбәси олан мөһтәрәм Президентимиз ҹәнаб Һејдәр Әлијев иди. Һејдәр Әлијевин икинҹи дәфә һакимијјәтә гајыдышы тарихи бир зәрурәт олду.

1993-ҹү илин 9 вә 15 ијун күнләри Азәрбајҹан халгынын тарихиндә ән әзиз күнләрдир. Биз, тәртәрлиләр һәмин тарихи күнләри һәјатымызын ән шәрәфли вә хошбәхт анлары һесаб едирик. Чүнки халгымыз әсрләр боју арзуладығы мүстәгиллијини 1993-ҹү ил ијунун 4-дә итирмәк тәһлүкәси илә үзләшдији бир дөврдә, Вәтәнин дар күнүндә хиласкарымыз олан Һејдәр Әлијев халгын тәләби илә һакимијјәтә кәлди, өлкәмизи вәтәндаш мүһарибәсиндән, гардаш гырғынындан хилас етди.

Бу кәлишә бүтүн Азәрбајҹан севинди, әјилмиш гәддини дикәлтди, инамла, гүрурла ајаға дурду. Доғма Азәрбајҹанымызын тарихинә Азәрбајҹан халгынын мүдрик ағсаггалы, мүстәгиллијимизин хиласкары, дүнјанын танынмыш сијасәтчиси, азадлығын вә сүлһүн јенилмәз бајрагдары, инсан һүгугларынын мүдафиәчиси олан Һејдәр Әлијев дөврү јазылды. Улу Танры Азәрбајҹан халгынын үзүнә бир дә күлдү, онун хиласкарыны өзүнә гајтарды. Мөһтәрәм Президентимиз ҹәнаб Һејдәр Әлијевин дүһасы илә Азәрбајҹан дөвләтчилији мәһв олмаг тәһлүкәсиндән хилас едилди.

1993-ҹү илин 15 ијуну тарихә гуртулуш күнү кими дахил олду. Улу Танры Азәрбајҹаны јенидән дирчәлтмәк, онун мүстәгиллијини, азадлығыны горумаг үчүн чәтин вә шәрәфли вәзифәни мәһз мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин гадир әлләринә тапшырды.

Биз, тәртәрлиләр шаһидик ки, 1993-ҹү илин јајында мөһтәрәм Президентимиз ҹәнаб Һејдәр Әлијевин өлкә рәһбәрлијинә гајыдышындан сонра илләрлә давам едән сијаси һакимијјәт бөһра-

нына, анархија вә дәрәбәјлијә, өзбашыналыға сон гојулмуш, өлкәмиздә јени тарихи мәрһәлә, мүстәгиллијимизин мөһкәмләндирилмәси вә реал гуручулуг дөврү башланмышдыр.

Биз Һејдәр Әлијев сијасәтинә хәјанәти милләтә, халға, Азәрбајчан торпағына хәјанәт һесаб едирик. Биз әминик ки, һөрмәтли Президентимизин бөјүк нүфузу, дүзкүн сијасәти нәтичәсиндә торпагларымыз дүшмән тапдағындан азад едиләчәк, Дағлыг Гарабағ проблеминә сүлһ јолу илә сон гојулачагдыр.

Биз, тәртәрлиләр һөрмәтли Президентимиз Һејдәр Әлијевлә фәхр едир, өјүнүр, учалыр, јашајыр вә јарадырыг.

Тәртәрлиләрин арзу вә истәјини ифадә едәрәк, хаһиш едирик, 15 ијун дөвләт сәвијјәсиндә гуртулуш күнү, бајрам күнү кими гејд олунсун.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Исмајыллы рајон ичтимаијјәтинин

М Ү Р А Ч И Ә Т И

1993-чү илин ијун һадисәләриндән артыг 4 ил кечир. Һәмин күнләр тарихимизә, халгымызын јаддашына гара күнләр кими һәкк олунмушдур. Исмајыллылар јахшы хатырлајырлар ки, 1993-чү илин ијун ајында Кәнчәдә төрәдилмиш һадисәләр, вәтәндаш мүһарибәсинин башланмасы, гондарма "Талыш-Муған Республикасы"нын јарадылмасы чәһдләри республикамызын парчаланмасындан, гардаш гырғынындан хәбәр верирди.

Республикамызын мүстәгиллијини, халгымызын кәләчәк талејини тәһлүкә алтына алан ијун һадисәләри милли фачиәмизин башланғычы иди. Әслиндә бу һадисәләрин әсасы Ә.Вәзировун вә А.Мүтәллибовун һакимијјәти илләриндә гојулмуш, сәриштәсиз, өлкәни идарә едә билмәјән АХЧ — Мүсават һакимијјәти илләриндә исә даһа да мөһкәмләндирилмиш вә республикамызын

парчаланмасы үчүн реал зәмин јарадылмышды. О илләрдә өлкәдә һәрч-мәрчлик баш алыб кедирди. Һәр ан инсан һүгуглары кобудчасына позулурду. "Орду гуручулуғу" ады алтында ајры-ајры адамлара хидмәт көстәрән силаһлы дәстәләр торпагларымызы ермәни ишғалчыларындан азад етмәк, чәбһә бөлкәләриндә дөјүшмәк әвәзинә сојғунчулуг, гулдурлугла мәшғул олур, рајон вә кәндләримиз бир-биринин ардынча дүшмән әлинә кечирди. Халғын талејинә биканә галан мүтәллибовчулар, сүрәтчиләр вә өзләрини халгын "мүдафиәчиләри" адландыран "халг чәбһәчиләри" исә һакимијјәт уғрунда мүбаризә апарырдылар.

Бүтүн бунларын нәтичәсиндә 1993-чү илин ијун ајында вәтәндаш мүһарибәси башланды. С.Һүсејновун силаһлы дәстәләри республикамызын бир сыра рајонларыны әлә кечирәрәк Бакы шәһәринә јахынлашырдылар. Сүрәтчиләрин ваһимәси гаршысында Халг Чәбһәси башчыларынын сәриштәсизлији вә горхаглығы ачыг-ајдын һисс олунурду. Буна көрә дә јалныз өз шәхси мәнафеләрини горумаға чалышан "өлкә рәһбәрләри" халгын талејинә биканә галараг, ону башлы-башына бурахараг, фәрарилик етдиләр.

Нәһајәт, халгымыз өз ничат јолуну, гуртулуш јолуну Азәрбајчанын бөјүк оғлу, дүнја шөһрәтли көркәмли сијаси хадим чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә кәлмәсиндә көрдү. Кеч дә олса, һагг-әдаләт зәфәр чалды. 1993-чү ил ијунун 15-дән Һејдәр Әлијев јенидән өлкәјә рәһбәрлик етмәјә башлады. Азәрбајчан Республикасынын мүстәгиллији вә милли дөвләтчилијимиз мәһв олмагдан хилас едилди.

Һејдәр Әлијев һакимијјәтә гајытдыгдан сонра вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысы алынды, ганунсуз силаһлы дәстәләр ләғв олунду, өлкәдә сабитлик бәргәрар едилди. Онун мүдрик вә узагкөрән сијасәти нәтичәсиндә 1994-чү илин октјабрында вә 1995-чи илин мартында чеврилиш чәһдләринин гаршысы вахтында вә мәһарәтлә алынды.

Республикамызда вәтәндаш һәмрә'лији вә вәтәндаш бирлији јарадылды, дөвләтчилијимизин мөһкәмләндирилмәси, ганунла-

рын алилијинин тә'мин едилмәси, дөвләт гуручулуғу, ишғал алтында олан торпагларымызын сүлһ, данышыглар јолу илә азад едилмәси, өлкә дахилиндә чинајәткарлыға гаршы мүбаризәнин күчләндирилмәси вә республикамызын кәләчәји үчүн тәһлүкә төрәдә билән амилләрин арадан галдырылмасы истигамәтиндә мүһүм тәдбирләр һәјата кечирилди.

Һазырда республикамыз базар игтисадиҹјаты јолу илә инамла ирәлиләјир. Әһалинин сосиал мүдафиәсинин тәшкили сahәсиндә мүһүм аддымлар атылыр. Өлкәмизин һагг сәси дүнја өлкәләри тәрәфиндән ешидилир вә мүдафиә олунур. Бунун үчүн чәнаб Һејдәр Әлијевә өз дәрин миннәтдарлығымызы билдиририк. Бүкүнкү јығынчаг иштиракчылары, бүтүн исмајыллылар јахшы билирләр ки, ајры-ајры күввәләрин республикамызын кәләчәјә доғру инамлы аддымларынын гаршысыны алмаг чәһдләри бош вә мә'насыздыр. Чүнки һеч бир күввә өз Президентинин әтрафында сых бирләшән, ону мүдафиә едән халғын ирадәсинә галиб кәлә билмәз.

Өлкәмизин ән ағыр, ән чәтин күнләриндә һөрмәтли Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин һәјата кечирдији дахили вә харичи сијасәт хәттини үрәкдән бәјәнән вә мүдафиә едән исмајыллылар әминдирләр ки, мөһтәрәм Президентимизин рәһбәрлији алтында өлкәмиз өз мүстәгиллијини даһа да мөһкәмләндирәчәк, Азәрбајчан Республикасы ишыглы кәләчәјә доғру инамла ирәлиләјәчәкдир.

Бүтүн республика ичтимаиҹјәти кими, исмајыллылар да 1993-чү илин 15 ијунуну — Һејдәр Әлијевин һакимиҹјәтә гајыдышы күнүнү Азәрбајчан халғынын милли азадлыг, милли гуртулуш күнү һесаб едирләр. Буна көрә дә 15 ијунун Азәрбајчан Республикасынын гуртулуш күнү е'лан олунмасыны вә һәр ил үмумхалг бајрамы кими гејд едилмәсини хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Имишли рајон ичтимаиҹјәтинин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар!

Мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин 1969—1982-чи илләрдә республикаја рәһбәрлик етдији 14 ил Азәрбајчанын ичтимаи-сијаси, игтисади вә мәдәни һәјатынын бүтүн сahәләриндә, сөзүн һәгиги мә'насында, гуручулуг дөврү олмушдур. Һәмин 14 ил әрзиндә республика нәһәнк тикинти меjданына чеврилмиш, һәр јердә гуруб-јаратмагла Азәрбајчаны лаләзара чевирмәк һисси һөкм сүрмүшдүр. Республикамыз бүтүн сahәләрдә о вахт һеч кимин ағлына кәлмәјән бир јүксәлишә наил олмуш, инсанларын һәјат вә мәишәт шәраити, күзәраны јахшылашмышдыр.

Лакин һөрмәтли чәнаб Һејдәр Әлијевин республика рәһбәрлијиндә олмадығы дөврдә идарәчилији билмәјән, халгдан узаг дүшмүш, ону севмәк игтидарында олмајан ајры-ајры нашы һакимиҹјәт һәрисләри рәһбәрлији әлә кечирмиш, дөвләтчилијә, игтисадиҹјата чох чидди зијан вурмушлар.

Һакимиҹјәти халгдан үстүн тутан бу чәсарәтсиз вә тәчрүбәсиз рәһбәрләрин күнаһы үзүндән дүшмән ордусунун әли илә халғын күтләви гырғыны төрәдилмиш, республика торпагларынын хејли һиссәси дүшмән тапдағына верилмишдир. Нәтичәдә республиканын дахилиндә чәкишмә апаран ајры-ајры груплар 1993-чү илин ијунунда үз-үзә дајанараг Азәрбајчаны реал парчаланма вә мәһв олма вәзиҹјәтинә кәтирдиләр. Белә бир ағыр мәгамда Азәрбајчан халғы сон үмид јери кими чәнаб Һејдәр Әлијевә үз тутду. Мәһз Һејдәр Әлијев дүһасы өз мүдрик вә чәсарәтли рәһбәрлији сајәсиндә халғымызы вә Азәрбајчан дөвләтчилијини вәтәндаш мүһарибәси вә мәһволма тәһлүкәсиндән хилас етди. Бу һадисә халғымызын һәјатында милли гуртулуш олду.

Одур ки, мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан Республикасы Али Советинә сәдр сечилдији 1993-чү ил 15 ијунун гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны тәклиф едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҹЛИСИНИН СӘДРИ ҹӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Шамахы рајон ичтимаиҹҹәтинин МҮРАҹИӘТИ

Һөрмәтли Муртуз мүәллим!

Азәрбајчан Республикасынын Президенти мөһтәрәм ҹәнаб Һејдәр Әлијевин 1993-ҹү ил ијун ајынын 15-дә јенидән республика рәһбәрлијинә гајыдышы мүстәгил дөвләтимизин тарихиндә јени, парлаг мәрһәлә ачмышдыр.

Һәмин дөврдә өлкәдә фәлакәтли вәзиҹҹәт јаранмышды. АХҹ игтидарынын сәриштәсизлији вә фәрасәтсизлији ән гыса мүддәтдә халгы вәтәндаш мүһарибәси илә үз-үзә гојмуш, артыг республикада гардаш ганы ахыдылмышды. Республикамызын ајры-ајры бөлкәләриндә Сурәт Һүсејновун, Әликрам Һүмбәтовун вә дикәрләринин силаһлы гулдур дәстәләри мүстәгил дөвләти реал парчаланма һәддинә чатдырмышдылар. Өлкәдәки һәрҹ-мәрҹликдән, ордудакы башыпозуглугдан истифадә едән ермәни гәсбкарлары республиканын рајонларыны бир-биринин ардынча асанлыгла ишғал едирдиләр. Республика әслиндә, идарә олунмур, талејин үмидинә бурахылырды. Мүстәгиллијимизин гәсдинә дуран тәхрибатчы харичи вә дахили гүввәләр бу вәзиҹҹәтдән өз мәнафеләри үчүн истифадә едирдиләр.

Белә бир вәзиҹҹәтдә халг јеканә чыхыш јолуну өз даһи оғлуну вә сынанмыш рәһбәрини Бакыја, республика рәһбәрлијинә дә'вәт етмәкдә көрдү. Вәзиҹҹәтин һәдсиз дәрәҹәдә ағыр олмасына вә бүтүн имканларын әлдән верилмәсинә бахмајараг, Һејдәр Әлијев ону јетишдирән халгын, торпағын наминә белә бир чәтин вә тарихи вәзифәни өз үзәринә көтүрдү.

Һејдәр Әлијевин даһијанә рәһбәрлик сәриштәси, феноменал иш габилиҹҹәти вә гејри-ади сијаси тәчрүбәси ән гыса мүддәтдә мө'ҹүзәләр јаратды. Өлкәдә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсинин гаршысы алынды. Ермәнистанла апарылан чохиллик мүһарибәдә атәшкәс әлдә олунду. Һејдәр Әлијевин сә'ји вә рәһбәрлик бачарығы сајәсиндә харичи вә дахили дүшмәнләрин республикамыза гаршы төрәтдикләри тәһлүкәли тәхрибатлар зәрәрсизләшдирилди.

1994-ҹү илин октјабрында, 1995-чи илин мартында дөвләт чевриліши чәһдләри гәтиҹҹәтлә арадан галдырылды. Өлкәдә дахили сабитлик, милли вәһдәт вә вәтәндаш һәмрә'јлији бәргәрар олду.

Харичи сијасәтдә бөјүк уғурлар газанылды. Чәнаб Һејдәр Әлијев Азәрбајчанын һагг сәсини бүтүн дүнјаја јајды вә онун бејнәлхалг нүфузуну гат-гат артырды. Орду гуручулуғунда, игтисадиҹҹатын, елмин, мәдәниҹҹәтин инкишафында тарихи дирчәлиш әлдә едилди. Һејдәр Әлијев өлкә һәјатынын бүтүн саһәләриндә әсаслы ислаһатларын тәшкилатчысы вә илһамверичиси олду.

1993-ҹү илин 15 ијун күнү Азәрбајчан тарихинә интибаһ дөврүнүн башланғычы, мүстәгиллијимизин әсл төвәллүд күнү кими дахил олду. Бүтүн Азәрбајчан халгы кими, биз дә бирмә'налы шәкилдә белә һесаб едирик ки, һәмин күн халгымыз вә республикамыз үчүн әсл гуртулуш күнүдүр.

Биз, Шамахы рајон ичтимаиҹҹәтинин чохсајлы нүмајәндәләри Сизә мүрачиәт едәрәк мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин халғын төләби илә һакимиҹҹәтә гајыдышы күнү олан 15 ијунун дөвләт сәвиҹҹәсиндә гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны зәрури һесаб едир вә бу барәдә Милли Мәҹлисдә гәрар гәбул олунмасыны хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҹЛИСИНИН СӘДРИ ҹӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Зәрдаб рајон ичтимаиҹҹәтинин МҮРАҹИӘТИ

Һөрмәтли Милли Мәҹлисин сәдри!

1993-ҹү илин ијун һадисәләри бизим јаддашымызда елә бир из бурахмышдыр ки, о күнләри унутмаг һеч чүр мүмкүн дејилдир. Азәрбајчанын башы үстүнү гара булудлар алмышды. Өлкә вәтәндаш мүһарибәси әрәфәсиндә иди. Республиканын рәһбәр орган-

лары өлкәдә баш алыб кедән өзбашыналыгларын гаршысыны алмаг, кетдикчә әразимизин дәринликләринә доғру ирәлиләјән ермәни ишғалчыларынын тәчавүзүнә сон гојмаг, торпагларымызы мүдафиә етмәк үчүн һеч бир әсаслы тәдбир көрә билмирдиләр.

Халгы вә дөвләти дүшдүјү бу ағыр вәзијјәтдән хилас етмәк үчүн өлкә рәһбәрлијинә елә шәхсијјәт лазым иди ки, халг онун әтрафында бирләшә билсин. Мәһз белә ағыр күнләрдә халгын дәфәләрлә етдији тә'кидли мүрачиәтләрдән сонра Азәрбајчан халгынын көркәмли оғлу Бакыја кәлмәјә разылыг верди вә 1993-чү ил ијун ајынын 15-дә республика Али Советинин сәдри сечилди.

Халг инанырды ки, јалныз Һејдәр Әлијев кими көркәмли шәхсијјәт Азәрбајчан халгыны дүшдүјү бу фәлакәтдән хилас етмәк, республиканын әразі бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк үчүн гәти тәдбирләр көрә биләр. Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәлди вә аз мүддәтдә республиканы дүшдүјү ағыр вәзијјәтдән чыхарды, өлкәмизи бејнәлхалг аләмдә танытды. Онун чидди сә'ји нәтичәсиндә Азәрбајчанын һагг сәси мө'тәбәр трибуналардан ешидилмәјә башланды. Ермәнистанла мүһарибәдә атәшкәсә наил олунду, Гарабағ проблеминин сүлһ јолу илә һәлл едилмәси үчүн мүһүм дипломатик аддымлар атылды.

Президент Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында дөвләт гуручулуғу саһәсиндә мүһүм ишләр көрүлдү, игтисадијјатын бөһранлы вәзијјәтдән чыхарылмасы үчүн ислаһатлар програмы ишләниб һазырланды вә һәјата кечирилмәјә башланды. Чәнаб Һејдәр Әлијевин көрдүјү чидди тәдбирләр нәтичәсиндә өлкәдә баш алыб кедән өзбашыналыглара сон гојулду, чинајәткар шәхсләр тутулуб мәһкәмә органларына верилди. Халг асудә нәфәс алмаға башлады.

Өлкәмиздә бәргәрар олмуш бүкүнкү сабитлијә, гајда-гануна, газанылмыш наилијјәтләрә, дөвләт мүстәгиллијимизин горунуб сахланылмасына көрә биз чәнаб Һејдәр Әлијевә өз дәрин миннәтдарлығымызы билдиририк. Биз јахшы баша дүшүрүк ки, бүкүнкү сабитлији, әмин-аманлығы бизә о бәхш етмишдир.

Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә јенидән кәлиши күнү Азәрбајчан халгынын милли гуртулуш күнүдүр, милләтин өз инамынын өзүнә гајытмасы күнү, дөвләт гуручулуғумузун хиласы күнүдүр.

Буна көрә биз, зәрдаблылар Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы күнүнүн — 15 ијунун Азәрбајчанын гуртулуш күнү е'лан олунмасыны тәклиф едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Зәнкилан рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

Азәрбајчанда 1993-чү илин ијун ајынадәк һакимијјәтдә олан сәриштәсиз, бачарыгсыз рәһбәрләрин тәгсири үзүндән республикамыз, бүтөвлүкдә халгымыз бөјүк әзаб вә сарсынтылар кечирмишдир. Мәһз һәмин башабәла рәһбәрләрин сатгынлығы, горхаглығы нәтичәсиндә торпагларымызын 20 фаизи ишғал олунмуш, бир милјондан чох адам доғма очагларындан дидәркин дүшмүшдүр. Белә бир фачиәдән биз, зәнкиланлылар да ачы пај алмышыг.

Сиз 1969-чу илдә республикамыза рәһбәрлијә кәләндән сонра Зәнкилан рајону да сүр'әтлә инкишаф етмишдир. Шәхсән Сизин диггәт вә гајғыныз сајәсиндә 70-чи илләрдә Зәнкилан рајонунда хејли чохмәртәбәли инзибати вә јашајыш евләри, мәдәнијјәт сарајы инша едилмиш, абад јоллар салынмыш, кәнд тәсәррүфаты мәһсуллары истеһсалында әсаслы дөнүш јарадылмыш, 2 шәраб заводу тикилмиш, Ағ ојуг дүзүнә су чыхарыларағ мин һектарларла әкин саһәси суварылмышдыр.

Өз ачы талејинин үмидинә бурахылмыш биз, зәнкиланлылар 1993-чү ил ијунун 15-дә халгын тәләби илә һакимијјәтә гајыдышынызы Азәрбајчанын гуртулушу кими гаршыладыг. Сизин мөһкәм ирадәниз, ән чәтин анларда дүзкүн гәрар чыхармаг бачарығыныз сајәсиндә 1993-чү илин ијунунда вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысы алынды, дөвләтчилијимизә гәсд едән чинајәткар дәстәләр, онларын башында дуран Сурәт Һүсејнов ифша олунду, өлкәдә там сабитлик јаранды, игтисадијјат дирчәлмәјә башлады.

Мөһтәрәм Президент! Биз, Зәнкилан рајон ичтимаијјәтинин

нүмајәндәләри Сизин јенидән һакимијјәтә гајытдығыныз 1993-чү илин 15 ијунуну Азәрбајҹанын милли гуртулуш күнү сајараг хаһиш едирик ки, һәр ил һәмин күнүн Азәрбајҹанын милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасына разылыг верәсиниз.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Масаллы рајон иҹтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАҸИӘТИ

Һөрмәтли Милли Мәҹлисин депутатлары!

Мүстәгил Азәрбајҹанымызын јашадығы сон дөрд ил чох тәлатүмлү олса да, һамы, о чүмләдән Масаллы әһалиси јахшы хатырлајыр ки, 1993-чү илин јајында халгын хаһиши, мүраҹиәти вә тә'киди илә дүнјада танынмыш сијасәтчи, тәҹрүбәли дөвләт хадими Һејдәр Әлијев һакимијјәтә көлмәсәјди, өлкәнин талеји, мүстәгиллији, әразн бүтөвлүјү бөјүк тәһлүкә алтында галарды. 14 ил Азәрбајҹана рәһбәрлик етмиш Һејдәр Әлијев Көнчә һадисәләри заманы мөвчуд хаос шәраитиндә гардаш гырғыныны, парчаланманы вә милли әдавәти арадан галдырмаг вә өлкәнин бир чох кәскин проблемләрини һәлл етмәк үчүн талејүклү миссијаны өз үзәринә көтүрдү, халга, милләтә ничат верди. Беләликлә, республикамызын истиглал тарихиндә јени дөвр башланды.

Демократик дөвләтчилик гајғыларынын, јығылыб галмыш игтисади проблемләрин һәлли, ермәниләрин әразимизә тәчавүзүнүн дајандырылмасы, Азәрбајҹан һәгигәтләринин бүтүн дүнја иҹтимаијјәтинә чатдырылмасы, дахили сабитлијин тә'мин едилмәси сәһәсиндә мүбаризәнин јени сәһифәси мәһз өтән дөрд илдә мүдриклик, ағыл вә тәҹрүбәнин тәчәссүмү олан Һејдәр Әлијев шәхсијјәтинин һакимијјәтә көлиши вә онун көркин фәалијјәти илә бағлыдыр.

Һөрмәтли депутатлар! Биз, Масаллы әһалиси өлкә башчысы, дөвләт мүстәгиллијимизин гаранты вә символу Һејдәр Әлијевин апардығы дахили вә харичи сијасәти үрәкдән бәјәнир, онун рәһбәрлији алтында ислаһатлары лазымынча һәјата кечирмәјә чалышырыг вә инанырыг ки, республиканын көләчәји мәһз Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр.

Јығынчаг иштиракчылары әһалинин өксәријјәтинин рә'јини ифадә едәрәк Сиздән хаһиш едир ки, 1993-чү ил ијунун 15-дә чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышынын гуртулуш күнү кими гејд олунмасы барәдә гәрар верәсиниз.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Минкәчевир шәһәр иҹтимаијјәтинин МҮРАҸИӘТИ

Һөрмәтли чәнаб сәдр!

Һөрмәтли депутатлар!

Минкәчевир шәһәр иҹтимаијјәти 1993-чү ил 15 ијун күнүнү халгымызын һәјатында мүстәсна дәрәчәдә мүһүм рол ојнајан тарихи бир күн кими гијмәтләндирир. Һәмин күн, мүстәгиллик јолунда илк аддымларыны атан Азәрбајҹанын вәтәндаш мүһарибәси вә парчаланма тәһлүкәси илә үзләшдији бир заманда халг өз мүдрик оғлу, дүнја мигјаслы сијасәтчи чәнаб Һејдәр Әлирза оғлу Әлијеви јенидән республикаја рәһбәрлијә дә'вәт етди.

Мүдрик рәһбәримиз, ел ағсаггалы халгын чағырышыны гәбул едәрәк, онун ирадәсини һәр шејдән јүксәк тутараг республикада јаранмыш һәрч-мәрчлијә сон гојмаг үчүн һәр чүр өзијјәтләрә дөзүб јенидән һакимијјәтә гајытды, бизим һамымызы јаранмыш ағыр, тәһлүкәли вә горхулу бөлалардан хилас етди. Аз бир вахт әрзиндә торпагларымызда әмин-аманлыг јаранды, икиүзлү вәтән хаинләри ифша олунду, мүдрик сијасәтчи онлары халга танытды. Бу тарихи гајыдыш милләтин, халгын вә дөвләтин гуртулушу олду. Бу гајыдыш итирилмиш сон үмидләрин гајтарылмасы иди.

Үрәкләрдә үмид мәш'әли јандыран Һејдәр Әлијев өз халгынын адыны дүнјаја танытды. Бу гајыдыш игтисадијјатымызын јүксәлдилмәси, мәдәнијјәтимизин јенидән дирчәлдилмәси, дүнја бирлијиндә республикамызын өз лајигли јерини тутмасы, дүнја-

нын ән ири нефт ширкәтләри илә "Әсрин мүгавиләси"нин бағланмасы, бүкүнкү һәјатымызда сабитлијин бәрпасы үчүн тә'минат верди.

Көркәмли дөвләт хадими, халғымызын хиласкары Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышынын 4-чү илдөнүмү мүнасибәтилә республикамызын бир чох јерләриндә ичтимаијјәтин кечирдији топлантылары алғышлајан Минкәчевир шәһәр ичтимаијјәти нүмајәндәләринин јығынчағы 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасыны дәстәкләјир вә һәмин күнүн үмумхалг бајрамы кими һәр ил гејд едилмәси үчүн мүвафиг гәрар гәбул олунмасыны Сиздән хаһиш едир.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИРЗА ОҒЛУ ӘЛИЈЕВӘ, АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Хочалы рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли чәнаб Президент!

Бу күн мүстәгиллик јолунда тарихи бир мәрһәләни јашајан, күнбәкүн бејнәлхалг аләмдә өз нүфузуну артыраraг дүнја дөвләтләри арасында мүстәгил дөвләт кими тәмсил олунан республикамыз 1988-чи илдән бәри чох кешмәкешли бир дөвр јашамышдыр.

Узун илләр ССРИ мәканында јашамыш бир республиканын дикәр республикаја торпаг иддиасы зәмининдә башланмыш мә'лум Гарабағ һадисәләри о вахт республикаја рәһбәрлик едән шәхсләрин гәтијјәтсизлији үчбатындан кенишләнди.

Мәһз бу сәбәбдән Гарабағ һадисәләри сон нәтичәдә Ермәнистанла Азәрбајчан арасында ачыг мүһарибәјә чеврилди. О вахткы республика рәһбәрлији мөвчуд проблемин һәлли јолунда гәтијјәтли аддымлар атмаг, мәсәләнин һәлли үчүн мөвчуд имканлардан истифадә етмәк әвәзинә, хырда һиссләрә гапылараг өз шәхси мәнафеләри наминә Москванын садиг гулларына чеврилдиләр. Гарабағ һадисәләри фонунда республикада баш вермиш һәрч-мәрчлик Ә.Вәзировун, А.Мүтәллибовун, В.Һүсејновун, "халг фәдаиләри" адландырылан "демократик" гүввәләрин вәзифә ојунлары Азәрбајчан халғына гаршы дүшмәнчилик мөвгејиндә дајанмыш М.Горбачова вә онун әтрафында чәмләшмиш бир груп ермәнипәрәст гүввәләрә 20 Јанвар фачиәсини төрәтмәк имканы верди.

Бакы танкларын тыртыллары алтында әзилди. Һәлә Гарабағ һадисәләринин башландығы илк дөврләрдән халг өз ничатыны Һејдәр Әлијев шәхсијјәтиндә көрүр, онун республикаја рәһбәр олмасыны арзу вә тәләб едирди. Лакин мәсләки дајаз, тамаһы ити олан Москва гуллары вә сон мәгсәдләрини "мәһарәтлә" халгдан кизләдән үздәниraг "демократик" гүввәләр һәр вәчһлә Сизин гајыдышыныза имкан вермәмәјә чалышыр, сатира устады М.Ә.Сабир демишкән, "Милләт нечә тарач олур-олсун" мөвгејиндә дајанырдылар.

Республикада давам едән һакимијјәт бөһраны, күрсү давасы Гарабағда Хочалы, Гарадағлы, Мешәли, Ағдабан фачиәләри илә нәтичәләнди. Торпагларымызын мүдафиәси наминә ваһид орду јаратмаг әвәзинә, шәхси силаһлы гүввәләр тәшкил едилди. Јарадылмыш силаһлы гүввәләрдән торпагларын мүдафиәси үчүн дејил, шәхси мәнафеләри, сијаси амбисијалары һәјата кечирмәк үчүн истифадә олунду. Бу һәрч-мәрчлик, сијаси ојунбазлыг минләрлә Азәрбајчан вәтәндашынын вәһшичәсинә гәтлә јетирилмәсинә, он минләрлә сојдашымызын даими јашајыш јерләриндән дидәркин дүшмәсинә сәбәб олду. Республикада баш верән һакимијјәт дәјишикликләри һәр дәфә јени бир фачиәнин төрәнмәси илә нәтичәләнир, јени-јени гурбанлар верилир, торпаглар итирилирди. Һәрби күч тәтбиг етмәклә һакимијјәтә кәлмиш "демократик" гүввәләрин һакимијјәти дә ејни сонлугла баша чатды. Артыг республикамыз вәтәндаш мүһарибәси һәддинә чатдырылмыш, гардаш ганы ахыдылмышды.

Белә бир ағыр дөврдә халғын чағырышы илә Сизин јенидән республикамызда һакимијјәт башына кәлмәјиниз халғымызы баш верә биләчәк фачиәләрдән хилас етди. Азәрбајчанын мүстәгиллијинә гаршы гара гүввәләрин һазырладығы планлар мәһз

Сизин гәтијјәтиниз сајәсиндә пуча чыхарылды, республикамызда ичтимаи-сијаси сабитлик јарадылды. Садвалчылар, Ә.Һүмбәтовлар, Р.Газыјевләр, С.Һүсејновлар, Р.Чавадовлар лајигли чәзаларыны алмагла зәрәрсизләшдирилдиләр. Апарылан дүзкүн вә мәгсәдјөнлү харичи сијасәт сајәсиндә республикамызын бејнәлхалг аләмдә нүфузу артырылды. Әсрин мүгавиләси һесаб едилән нефт контракты имзаланды. Республикамыз игтисади, сијаси, информасија блокадасындан чыхарылды. Дүнјанын ән мө'тәбәр мәчлисләриндә Азәрбајчанын һагг сәси, нәһајәт ки, ешидилди вә Лиссабон Зирвә топлантысында дәстәкләнди.

Сизин рәһбәрлијинизлә Азәрбајчанын милли ордусу формалашдырылды вә азғынлашмыш ермәни силаһлы гүввәләринә лајигли чаваб вериләрәк атәшкәсә наил олунду.

Аз бир мүддәт әрзиндә көстәрилән проблемләрин һәллинә јалныз дүнја мигјаслы сијасәтчи, бөјүк дөвләтчилик тәчрүбәси олан ел ағсаггалы Һејдәр Әлијев гадир иди вә гадир олду да!

Мөһтәрәм чәнаб Президент!

Биз, даими јашајыш јерини тәрк етмиш, әсрин Хочалы фачиәсини јашамыш хочалылар республикамызын бүтүн әһалиси кими, Сизин дахили вә харичи сијасәтинизи дәстәкләјир вә мүдафиә едирик. Азәрбајчанын ермәниләр тәрәфиндән ишғал едилмиш торпагларынын јалныз Сизин мүдрик сијасәтиниз, дүнја мигјасында олан нүфуз вә һөрмәтиниз сајәсиндә азад олуначағына инанырыг.

1993-чү илин 15 ијун күнү республикамызын тарихиндә Азәрбајчан дөвләтчилијинин горунуб сахланылмасы вә онун мүстәгиллијинин әбәдијашар олмасы үчүн һәлледичи бир күн олдуғуна көрә һәмин күнүн дөвләт сәвијјәсиндә хүсуси статусда гејд едилмәси һәр бир вәтәнпәрвәр азәрбајчанлы кими, биз хочалыларын да арзусудур.

Биз, хочалылар јухарыда гејд олунанлары нәзәрә алараг республиканын Милли Мәчлисиндән 15 ијун күнүнүн бајрам күнү кими тәгвимә дахил едилмәсини вә бунун үчүн мүвафиг гәрар гәбул олунмасыны хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Дашкәсән рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли депутатлар!

80-чи илләрәдәк һеч кәс инана билмәзди ки, ССРИ кими нәһәнк бир дөвләт лахлајачаг, онун авангарды, даһа доғрусу, рәһбәр органы олан Коммунист Партијасы өз фәалијјәтини дајандырачаг. Лакин бу, тарихи бир зәрурәт иди. Чох тәәссүфләр олсун ки, ССРИ-нин парчаланмасы түрк дүнјасынын гаты дүшмәни, рүшвәтлә ермәниләрә сатылмыш, онларын чалдығы илә ојнајан М.С.Горбачовун дөврүнә дүшдү. О, ермәниләри гәти инандырмышды ки, әһалисинин бир һиссәсини ермәниләр тәшкил едән Азәрбајчанын әзәли торпағы Дағлыг Гарабағы гопарыб Ермәнистана илһаг едәчәк. Бу хүљада олан Горбачов вә онун дәмтутанлары тезликлә халгымызын күчлү е'тиразы, "Торпагдан пај олмаз!" шүары алтында чыхышлары илә гаршылашдылар. Буну көрдүкдә онлар Гарабағы Азәрбајчандан гопармаг үчүн һәрби күчә бел бағладылар. 1988-чи ил февралын 13-дә гондарма "Дағлыг Гарабағ мәсәләси" орталыға атылды. О күндән халгымызын башына һәр чүр бәлалар, мүсибәтләр көлмәјә башлады. Һәмин күндән Степанакерт гығылчымы алова чеврилиб һәр јаны бүрүдү. Бу һадисәләр Ермәнистанла Азәрбајчан арасында мүһарибә илә нәтичәләнди.

Бундан намәрдликлә истифадә едән харичи вә дахили дүшмәнләр республикамызы ичәридән дидиб парчаламаға башладылар. Үмуми дүшмәнә гаршы мүбаризәјә галхмаг әвәзинә, вәзифә күрсүсүнә чыхмаға чан атан наданлар силаһлы гулдур дәстәләри јаратдылар. Сурәт Һүсејнов Кәнчәбасарда, Әликрам Һүмбәтов исә Ләнкәранда һакимијјәти әлә кечирди. Азәрбајчан Халг Чәбһәсинин лидерләриндән олан Рәһим Газыјев кимиләри исә онлара һавадарлыг едирдиләр.

Бир сөзлә, о вахт бир-биринин ардынча республикада һакимијјәтә көлән Ә.Вәзиров, А.Мүтәллибов, Азәрбајчан Халг Чәбһәси-

нин лидерləри өлкəни идарə едə билмədиləр. Онлар халгы дүшдүjү бəладан гуртармаг игтидарында дејилдиләр. Башда Əбүлфəз Əлиjев олмагла АХЧ гурумунун сəриштəсизлиjи, бачарыгсызлыгы кет-кедə өзүнү даһа габарыг шəкилдə бүрүзə верирди.

Зəманəмизин көркəмли дөвлəт хадими, халгымызын мүдрик вə гəһрəман оғлу чənаб Һеjдəр Əлиjеви халг тə'кидлə Нахчывандан Бакыjа дə'вəт етди. Һамы билир вə инанырды ки, өлкəни дүшдүjү бу бəлалардан jалныз Һеjдəр Əлиjев чыхара биләр. Чənаб Һеjдəр Əлиjев халгы хилас етмək наминə бу тəклифи гəбул етди. 1993-чү ил иjунун 15-дə о, республика Али Советинə сəдр сечилди.

Һеjдəр Əлиjевин һакимиjjəтə көлмəсини истəмəjən вə рəһбəрлик дөврləринин сона чатдығыны баша дүшəн АХЧ лидерləри "вəзифələриниз дондурмаг" кими күлүнч, чəфəнк вə бəднам бир хүлjаjа дүшдүләр. Онлар республиканы ағыр вəзиjjəтдəн чыхармаг истəjənləриниз гаршысына сəдləр чəкирдиләр.

Бəли, Һеjдəр Əлиjевин jенидəн һакимиjjəтə көлмəси илə мүстəгиллиjимизин горунуб сахланмасы, дөвлəтчилиjимизин мөһкəмləндирилмəси дөврү башланды.

Бу күн АХЧ лидерləри дə, онун диқəр үзвləри дə е'тираф едирləр ки, 1993-чү илин иjунунда Һеjдəр Əлиjев һакимиjjəтə көлмəсəjди, Азəрбаjчанын бүтөвлүjү, бир дөвлəт кими jашамасы вə инкишаф етмəси бөjүк тəһлүкə алтында галачагды.

Республикамызын бүтүн вəтəндашлары вə харичдə jашаjан сојдашларымыз кими, биз, дашкəсəнлиләр дə Һеjдəр Əлиjевлə фəхр едир, севинир, сөзүн əсл мə'насында гүррəлəнирик.

Мөһтəрəм Президентимизин Нахчывандан Бакыjа гаjытмасы тарихə дөвлəтимизин гуртулуш күнү кими дахил олмушдур.

Биз, дашкəсəнлиләр сəсимизи республикамызын бүтүн вəтəндашларынын сəсинə гошараг тəклиф едирик ки, 15 иjун республикамызда гуртулуш күнү е'лан едилсин вə бajрам кими һəр ил тəнтəнəли шəкилдə кечирилсин.

АЗƏРБАJЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МƏЧЛИСИНƏ

Дəвəчи рајон ичтимаиjjəтинин МҮРАЧИƏТИ

Дүнjанын ən бөjүк сиjаси лидерləриндəн бири олан мөһтəрəм Президентимиз чənаб Һеjдəр Əлиjев халгын чағырышы илə Азəрбаjчанда икинчи дəфə һакимиjjəтə гаjытмыш вə jалныз бундан сонра өлкəмиздə сиjаси сабитлиjин бəрпасы мүмкүн олмуш, халгымыз вəтəндаш мүһарибəси тəһлүкəсиндəн узаглаша билмишдир. Бу гаjыдыш нəтичəсиндə һəр шеjдəн əввəл чəбһə бөлкələриндə атəшкəс əлдə олунмуш, Азəрбаjчанда һүгуги дөвлəт гуручулуғу ишləринə башланылмышдыр.

1969-чу илдə чənаб Һеjдəр Əлиjевин һакимиjjəтə көлиши узун мүддəт мүстəгиллик идеjалары илə jашамыш Азəрбаjчан халгынын тарихиндə əсаслы дөнүшүн бүнөврəсини гоjду. Чənаб Һеjдəр Əлиjев Азəрбаjчанын дирчəлишинə, игтисадиjjатын, кənд тəсəррүфатынын, сənаjенин инкишафына наил олмуш, дөврү габаглаjараг республикамызын көлəчəк сиjаси мүстəгиллиjи үчүн игтисади даjагларын jарадылмасы истигамətиндə көркин иш апармышдыр.

Азəрбаjчанын икинчи дəфə мүстəгиллик газанмаг имканы тарихин ən мүрəккəб вə кешмəкешли дөврүнə тəсадүф едир. Республиканын дахилиндə олан чəкишмələр вə һакимиjjətсизлик нəтичəсиндə ермəни гəсбкарлары əразимизин бөjүк бир һиссəсини ишгал етмиш, бир милjондан артыг сојдашымыз өз вəтəниндə гачгына чеврилмишди. Буна көрədир ки, 1993-чү илин иjунунда Азəрбаjчан дөвлəт мүстəгиллиjини итирмək əрəфəсиндə оларкəн халг ничат jолуну чənаб Һеjдəр Əлиjевин jенидəн һакимиjjətə гаjыдышында көрдү. Кечəн дөвр сүбут етди ки, халг өз рə'jиндə сəһвə jол вермəмишдир. Мөһтəрəм чənаб Һеjдəр Əлиjев һəм Азəрбаjчана рəһбəрлик етдиjи дөврдə, һəм дə Москвада сиjаси һакимиjjətдə олдуғу мүддətдə республикамызын игтисади инкишафы, бejнəлхалг аləмдə лаjигли jерини тутмасы үчүн əзмлə чалышмышдыр. Чənаб Һеjдəр Əлиjевин фəалиjjəти-

нин һәр күнү мүстәгиллијимизин горунуб сахланылмасы вә милли дөвләт гуручулуғу тарихинин парлаг сәһифәсидир.

Чәнаб Һејдәр Әлијев милли дөвләт гуручулуғуну әмәли сурәтдә реаллашдырмагла јанашы, онун нәзәри вә идеоложи базасыны да јаратмышдыр. Азәрбајчанын ағыр вә фачиәли күнләриндә халғын тәләби илә һакимијјәтә гајыдан Һејдәр Әлијев бөјүк хиласкар кими Азәрбајчаны өзүнә гајтармыш, ону парчаланмаг тәһлүкәсиндән, вәтәндаш мүһарибәсиндән гуртармыш, өз сијаси мүдриклији илә дөвләт чевриливши чәһдләринин гаршысыны алмышдыр.

Дүнјада ән мүдрик шәхсијјәтләрә хас олан кејфијјәтдир ки, онлар һакимијјәтә јенидән гајытмағы бачарырлар. Чәнаб Һејдәр Әлијев дә мәһз белә шәхсијјәтләрдән биридир. Бу гајыдыш игтисадијјатымызын јүксәлдилмәси, мәдәнијјәтимизин чичәкләнмәси, бүкүнкү һәјатымызда сабитлијин бәрпа олунмасы демәк иди. Мүдрик Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы милләтин өзүнә гајыдышыдыр. Бүтүн бу гејд олунанлары нәзәрә алараг, Дәвачи рајон ичтимаијјәтинин арзусуну әсас көтүрәрәк, Сиздән хаһиш едирик, мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин сијаси һакимијјәтә гајытдығы 15 ијун күнү һәр ил Азәрбајчанын гуртулуш күнү кими гејд олунсун.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Товуз рајон ичтимаијјәтинин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли Милли Мәчлис үзвләри!

Азәрбајчан Республикасынын Президенти, дүнја шөһрәтли сијаси хадим Һејдәр Әлијевин халг гаршысында мисилсиз хидмәтләри тарих сәһифәсинә гызыл һәрфләрлә нәгш олунмушдур. Бу, данылмаз, тәкзибедилмәз бир һәгигәтдир. Һәр кәс јахшы билир ки, Һејдәр Әлијев һәјатынын һәр мәгамы сон дәрәчә әламәтдардыр, фәгәт онун биографијасынын икинчи дәфә һакимијјәтә

гајыдыш факты хүсуси тарихи әһәмијјәтә маликдир. Бу елә бир дөвр иди ки, АХЧ һакимијјәти вә ондан әввәлки рәһбәрләр Азәрбајчаны мәһв олмаг, парчаланмаг астанасына кәтириб чыхармышдылар. Әбдүррәһман Вәзиров, Ајаз Мүтәллибов, Әбүлфәз Әлијев кими үздәниряг лидерләр халғы артыг фәлакәт кирдабынын дәринликләринә сүрүкләмишдиләр. Азәрбајчанын мүстәгиллик бајрағы, демәк олар ки, ајаглар алтына атылмышды. Гарабағ торпаглары сүр'әтлә дүшмәнә тәслим едилирди. Орду мәнфәәтпәрәст, позуг, сојғунчу дәстәләрдән ибарәт иди. Өлкә игтисадијјатынын дајаглары учурулуб дағыдылмышды. Сијаси вәзијјәт кәркинләшиб о вәзијјәтә чатмышды ки, мәмләкәтимизи ичәридән силкәләјиб мәһвә доғру апарырды. Гејри-гануни силаһлы груплашмалар Азәрбајчана гәним кәсилмишди. Бә'зиләринин *гызғын кресло давасы шәраитиндә* дөвләтчилијимиз сүгута уғрамаг һәддинә кәлиб чатмышды. Вәтәндаш мүһарибәси башланмаг үзрә иди, ган төкүлүрдү. Бүтүн бу һадисәләр милли талејимизи ағыр тәһлүкә алтына алмышды.

Шүкүрләр олсун ки, Танры Һејдәр Әлијеви Азәрбајчан үчүн, дәһшәтли бәлаларын гаршысыны алмаг үчүн һифз едиб горумушду. Мүдрик рәһбәрин һакимијјәтә јенидән кәлиши илә, кәркин, ардычыл сә'јләри илә, түкәнмәз дөвләтчилик исте'дады илә өлкәдә сијаси тәлатүм сакитләшди, инсанларын гәлбиндә "Вәтән јашајачаг, Азәрбајчан јашајачаг" үмидләри баш галдырды. Һејдәр Әлијев горхунч фәлакәтләри арадан галдырды, атәшкәсә наил олду, Азәрбајчаны парчаламаға чалышан күввәләри чиловлады, мә'лум октјабр вә март дөвләт чевриливши чәһдләрини дәф етди. Вәтәнимиздә тә'минатлы сабитлик јаранды. Дөвләт вә халг өз ордусуну мөһкәмләтмәјә, бејнәлхалг вә игтисади һәјатыны гајдаја салмаға башлады. Азәрбајчана дүшмән олан мәнфур күввәләрин Һејдәр Әлијевин һәјатына гәсд тәшәббүсләринә бахмајараг, рәһбәр өлүм-итим тәһлүкәсиндән чәкинмәдән һәр шејә дөзду, мүбаризәсини фәдакарлыгла давам етдирди.

Һејдәр Әлијевин сечдији дүзкүн сијасәт Азәрбајчаны дүнја бирлијинә говушдурмушдур. Мәһз Һејдәр Әлијевин зәһмәти вә чәфакешлији сајәсиндә дүнјанын бир сыра бөјүк дөвләтләри илә јарадылан сијаси вә игтисади әлагәләр Азәрбајчанын јени тарихинә — мүстәгиллик тарихимизә шәрәф кәтирмишдир.

Халгымыз анчаг бүтүн бунлардан сонра мүстәгил Азәрбајчанын дөвләт бајрағыны учалмыш һесаб етди. Бајраг һәгиги маһијјәтини дөвләтин гүдрәтиндә, мөһкәм сијаси сабитликдә, милли бүтөвлүкдә, е'тибарлы игтисади зәминдә, өлкәнин дөвләтләр сырасындакы шәрәфли мөвгејиндә тапыр. Бу нәзәрә алынарса, шәксиз демәк олар ки, Азәрбајчанын гуртулушу, Азәрбајчанын јени дөврдә мүстәгиллик тарихи мәһз Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр.

Азәрбајчанын индики наилијјәтләри 1993-чү илин 15 ијунундан — Һејдәр Әлијевин икинчи дәфә һакимијјәтә кәлишиндән сонра мүмкүн олмушдур. Бүтүн халгымыз кими, биз, товузлулар да 15 ијун күнүнү Азәрбајчанын милли гуртулуш күнү һесаб едир вә Милли Мәчлисдән бу тарихи күнүн гуртулуш бајрамы кими рәсмән сәнәдләшдирилмәсини хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Чәбрајыл рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләриниң МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли депутатлар!

Дүз дөрд ил бундан өнчә јеничә мүстәгиллик газанмыш республикамызда баш верән ичтимаи-сијаси һадисәләри, тәлатүмлү күнләри јахшы хатырлајырыг. Бир тәрәфдән, дүшмән даирәләрин өлкәмизи парчаламаг, јенидән империјанын мүстәмләкәсинә чевирмәк үчүн әввәлчәдән һазырланмыш мәкрли планы һәјата кечирмәси, мөвчуд вәзијјәтдән истифадә едән ермәни гәсбкарларынын бир-биринин ардынча рајонларымызы ишғал етмәси, түфејлиләри, таланчылары, вәзифә һәрисләрини өз әтрафында бирләшдирән, шәхси амбисијалары наминә торпагларымызы дүшмәнләрә тәслим етмәкдән белә чәкинмәјән АХЧ игтидарынын сәриштәсизлији, дикәр тәрәфдән, о заманкы игтидарын хејир-дуасы илә Милли Гәһрәман кими јүксәк ада "лајиг көрүлән" С.Һүсејновун Кәнчә гијамы, өлкәмизин чәнубунда "Талыш-Муған Республикасы"нын јарадылмасы чәһди, шималда "Садвал" тәшкилатынын баш галдырмасы, Р.Газыјев кими алчагларын сатгынлыгы республикамызы учурум гаршысында гојмушду. Дахилдә һөкм сүрән анархија, өзбашыналыг, баш верән күтләви игтишашлар мөвчуд вәзијјәти даһа да кәркинләшдирир, Азәрбајчанын парчаланмасыны, халгын мәһвә апарылмасыны даһа да сүр'әтләндирирди.

Һәмишә халгымызын һарајына чатан гүдрәтли шәхсијјәт кими чәнаб Һејдәр Әлијев бу чәтин күнләрдә дә онун сәсинә сәс верәрәк, республикамызы дүшдүјү бәладан гуртармаг үчүн мәс'улијјәти өз үзәринә көтүрдү. Онун бөјүк сијасәтә јенидән гајытмасы Азәрбајчанын тарихинә гуртулуш күнү кими әбәди һәкк олуначагдыр. Чүнки бу тарихи гајдыш дүшмәнләримизин чиркин нијјәтләрини пуча чыхарараг мүстәгиллијимизин, суверенлијимизин вә әразі бүтөвлүјүмүзүн горунуб сахланмасы үчүн мөһкәм тә'минат јаратды.

Чәнаб Һејдәр Әлијев 1993-чү ил ијунун 15-дә Азәрбајчан Али Советинин сәдри сечилдикдән, Президент сәлаһијјәтләрини өз үзәринә көтүрдүкдән сонра өлкәмиздә там әмин-аманлыг јарадылды. Һәр чүр өзбашыналыға, анархијаја сон гојулду, атәшкәсә наил олунду. Дүнја өлкәләри илә әлагәләр мөһкәмләнди, бејнәлхалг аләмдә Азәрбајчанын нүфузу дурмадан артмаға башлады. "Әсрин мүгавиләси" бағландыгдан сонра харичи инвесторларын республикамыза чәлб едилмәси илдән-илә кенишләнди. Аграр ислаһатын вә өзәлләшдирмә сијасәтинин мүвәффәгијјәтлә һәјата кечирилмәси нәтичәсиндә игтисадијјатымызда дөнүш јаранды.

Харичи сијасәтдә дә диггәти чәкән уғурлар әлдә едилди. Елә һесаб едирик ки, мөһтәрәм Президентимизин узагкөрән сијасәти тезликлә өз бәһрәсини верәчәк, Гарабағ мүнагишәси динч васитәләрлә һәлл олуначаг, мәчбури көчкүнләримиз өз доғма јурдларына гајыдачаглар.

Она көрә дә биз, чәбрајыллы мәчбури көчкүнләр республикамызын әмәк коллективләринин, мүәссисә, идарә вә тәшкилатларынын сәсинә сәс верир, 1993-чү ил 15 ијун күнүнү һәр ил гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси барәдә мүрачиәтләри бәјәнир вә мүдафиә едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Чәлилабад рајон ичтимаиҹҹәти нүмајәндәләриниң МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли депутатлар!

Биз, Чәлилабад рајон ичтимаиҹҹәтинин нумајәндәләри зәманәмизин көркәмли сијасәтчиси, халгымызын ләјагәтли оғлу, дөвләтимизин мүдрик рәһбәри чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимиҹҹәтә гајытмасынын дөрдүнчү илдөнүмү — гуртулуш күнү мүнасибәтилә сизә мүрачиәт едирик.

Билдијимиз кими, XX әср Азәрбајчан тарихинин ән мүрәккәб вә кешмәкешли дөврүдүр. Әсрин әввәлләриндә мүбаризәләр вә бөјүк иткиләр һесабына газанылмыш милли мүстәгиллијимизи горујуб сахламаг мүмкүн олмаса да, 1991-чи илдә халгымыз азад јашамаг гәтиҹәтини сүбут едәрәк, икинчи дәфә тарихи һаггына наил олду. Лакин 1918—20-чи илләрдәки сәһвләр мүстәгиллијимизин илк чағларында јенидән тәкрар едилди. Груп мараглары вә шәхси амбисијалар ön плана чәкилди, дахили сабитлик вә милли бирлик јарадылмады, пешәкар дипломатијанын јохлуғу вә харичи сијасәт саһәсиндә сәриштәсизлик үзүндән Азәрбајчан бејнәлхалг аләмдә тәкләнди. Амансыз дүшмәнә гаршы мүбаризәни һакимиҹҹәт уғрунда мүбаризә әвәз етди. Өзләрини Азәрбајчан Демократик Чүмһуриҹҹәти дөврүндә фәалиҹҹәт көстәрмиш әсас партијаларын мә'нәви вә һүгуги варисләри сајан Мүсават Партијасы, Халг Чәбһәси вә дикәр сијаси гүввәләр сәләфләринин тарихи сәһвләринин дә варисләринә чеврилдиләр. Нәтичәдә ермәни гәсбкарлары әразимизин 20 фаизини ишғал етдиләр, бир милјон сојдашымыз өз вәтәниндә дидәркинә чеврилди. 1993-чү илин ијунунда исә өлкә вәтәндаш мүһарибәси һәддинә чатды, милли мүстәгиллијимизин бир даһа итирилмәси тәһлүкәси јаранды.

Лакин халг һәлледичи анда гәти сөзүнү деди вә 14 ил республикаја рәһбәрлик саһәсиндә мисилсиз хидмәтләри олмуш чәнаб Һејдәр Әлијеви јенидән һакимиҹҹәтә кәтирди. ССРИ дөврүнүн сәрт гадағаларына бахмајараг, бир сыра мүһүм ишләри реаллашдырмағы бачаран бу даһи шәхсиҹҹәт халгын хиласкарына чеврилди. Өмрүнүн галан һиссәсини дә халгына һәср етмәк амалы илә бөјүк сијасәтә гајыдан чәнаб Һејдәр Әлијевин узагкөрәнлији, мүдрик дахили вә харичи сијасәти нәтичәсиндә Азәрбајчан реал мәһв олмаг тәһлүкәсиндән гуртулду. Харичи дөвләтләрин тәхрибатларына, Вәтән вә торпаг дәллалларынын сатғынлығына, Халг Чәбһәси, Мүсават вә башга партијаларын позучулуг фәалиҹҹәтинә бахмајараг, мүстәгиллијимизин дөнмәзлији вә әбәдилији тә'мин едилди, Азәрбајчан дүнја бирлијиндә мүстәгил харичи вә дахили сијасәт хәтти јеридән демократик, һүгуги, унитар вә дүнјәви өлкә кими бөјүк нүфуз газанды.

Бу, бир һәгигәтдир ки, Азәрбајчанын милли мүстәгиллијинин тарихи мәһз 1993-чү илин ијунунда башланыр. Чәнаб Һејдәр Әлијевин даһилији, мүдриклији, һејратамиз ишкүзарлығы, дүнја мигјасында маһир сијасәтчи, дөвләт хадими вә шәхсиҹҹәт кими танынмасы Азәрбајчаны 1918—20-чи илләрин агибәтиндән хилас етди. Мәһз Һејдәр Әлијев дүһасы нәтичәсиндә үч дәфә — 1993-чү илин ијунунда, 1994-чү илин октјабрында вә 1995-чи илин мартында вәтәндаш мүһарибәсинин вә дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысы алынды, Ә.Һүмбәтовун чәнубда, "Садвал" тәшкилатынын исә шималда өлкәни парчаламаг чәһдләринә сон гојулду, өлкәнин дахилиндә мөһкәм сабитлик јарадылды, Милли Мәчлисә демократик сечкиләр кечирилди, Азәрбајчан Республикасынын илк Конститусијасы гәбул едилди, дүнјанын ән ири өлкәләри илә чохлу сазишләр, о чүмләдән нефт контрактлары имзаланды вә дикәр глобал тәдбирләр һәјата кечирилди. Бу күн чәнаб Һејдәр Әлијев тәкчә милли дөвләт гуручулуғуну практик сүрәтдә керчәкләшдирмәклә кифајәтләнмир, һәм дә онун сијаси-идеоложи базасыны, мә'нәви-әхлаги бүнөврәсини вә стратежи истигамәтләрини елми-нәзәри шәкилдә ишләјиб һазырлајыр.

Биз тәмсил етдијимиз Чәлилабад рајонунун ичтимаиҹҹәти адындан тәклиф едирик ки, ијунун 15-и Азәрбајчанын милли гуртулуш күнү кими үмумхалг бајрамы е'лан олунсун. Бизим тәклифимизи нәзәрә алараг бу барәдә мүвафиг гәрар гәбул етмәјинизи хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

"Самур" Ләзки Милли Мәркәзи Хачмаз рајон тәшкилатынын МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли сәдр!

Артыг республикамыз мүстәгиллијә говушмуш, халгымызын азадлыг дујғулары һәгигәтә чеврилмишдир. Инди һөрмәтли дөвләт башчымыз чәнаб Һејдәр Әлијев өлкәмизи дүчар олдуғу вәзијәтдән гуртармаг үчүн јорулмадан чалышыр.

Һөрмәтли Президентимизин мүдриклији, һәјат тәчрүбәси, кечдији зәнкин вә мә'налы һәјат јолу Вәтәнини, халгыны севән һәр бир шәхс үчүн јахшы нүмунә вә өрнәкдир. Бу мүдрик инсанын дүнја мигјаслы нүфузу, мөһкәм ирадәси, узагкөрән сијасәти республикамызын бүтүн сакинләри кими, биз ләзкиләрин дә сабаһа, кәләчәјә олан инамыны гат-гат артырыр.

Биз мөһкәм инанырыг ки, бу дүнја шөһрәтли рәһбәрин башчылығы илә өлкәмизин әразі бүтөвлүјү тә'мин олуначаг, јурдјувасындан дидәркин дүшмүш сојдашларымыз торпагларына гајыдачаг, республикамыз дүнјанын инкишаф етмиш өлкәләриндән биринә чевриләчәкдир.

Өлкә игтисадијјатынын мөһкәмләндирилмәси илә әлагәдар мөһтәрәм Президентимизин уғурла һәјата кечирдији санбаллы ислаһатлар, милли мәдәнијјәт, инчәсәнәт ишчиләринин әмәјинә вердији јүксәк гијмәт, өлкәдә сабитлик, әмин-аманлыг јарадылмасы, милли мүнасибәтләрин даһа да јахшылашдырылмасы вә бу кими башга ишләр мәһз республикамызын Президенти мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр. Биз, ләзкиләр бу дүнја шөһрәтли сијаси вә дөвләт хадиминин мүһүм вә дәјәрли ишләрини јүксәк гијмәтләндирир, дахили вә харичи сијасәтини мөһкәм мүдафиә едир, һабелә онун Азәрбајчанын дөвләт башчысы вәзифәсинә јенидән гајыдышыны республикамызын гуртулуш күнү һесаб едирик. Бәли, республикамыз мәһз бу мүдрик инсанын гүввә вә бачарығы, ағыл вә зәкасы нәтичәсиндә мүстәгиллијә, суверенлијә говушмуш, дахили вә харичи дүшмәнләримизин дөвләт чеврилиши чәһдләринин, еләчә дә вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысы алынмышдыр.

Бүтүн бунлара көрә "Самур" Ләзки Милли Мәркәзинин Хачмаз рајон тәшкилаты республика Милли Мәчлисиндән һөрмәтли Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә јенидән гајытдығы күнүн — 15 ијунун һәр ил гуртулуш күнү кими гејд едилмәси һаггында гәрар чыхармасыны хаһиш едир.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Сабирабад рајон ичтимаијјәтинин МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм сәдр!

Дүнјада көклү дәјишикликләрә кәтириб чыхаран һадисәләрлә зәнкин олан XX әсрин сонунда икинчи дәфә өз милли мүстәгиллијини газанан Азәрбајчан халгы тарихин сон дәрәчә сәрт сынаглары илә үзләшмиш, өзүнү танымаг, өзүнә гајытмаг имканы әлдә етмишдир.

1988-чи илдән бәри Дағлыг Гарабағ проблеми илә үз-үзә гојулан Азәрбајчан өзүнүн дөвләт мүстәгиллијини далбадал бир нечә ил ағыр мүһарибә вә сосиал-игтисади бөһран шәраитиндә гејд едәрәк, чәтин мүбаризәләрлә долу һәјатымызда мисилсиз әһәмијјәтә малик олан кечид дөврүнү јашајыр. Бу дөвр әрзиндә баш верән һадисәләрин вә кедән просесләрин тәһлили көстәрир ки, милли сәрвәтимиз олан дөвләт мүстәгиллијинин әлдә едилмәси, горунуб сахланылмасы вә мөһкәмләндирилмәси Азәрбајчан үчүн асан баша кәлмәмишдир. Дүнјанын апарычы дөвләтләриндә рекиондакы кеосијаси мараглары өлкәмиздә кедән просесләрә чидди тә'сир көстәрмиш, дахилдәки сијаси һакимијјәт ојунлары, сәриштәсиз Вәзиров, Мүтәллибов вә Елчибәј игтидарларынын халг вә дөвләт мәнафејинә зидд фәалијјәти узунмүддәтли һакимијјәт бөһранына сәбәб олмушдур. Бүтүн бу мүддәт әрзиндә бу

чүр бөһранлы вәзијјәтдә марағы олан антиазәрбајҹан әһвал-руһијјәли дахили вә харичи күввәләр мүхтәлиф васитәләрлә халгымызын милли азадлығына, дөвләт мүстәгиллијинә мане олмаға чалышмышлар.

Лакин ифтихарла демәк олар ки, Азәрбајҹан халгы һәтта ән чәтин күнләрдә белә мүдриклик вә узагкөрәнлик көстәрәрәк өз һагг сөзүнү дејә билмишдир. Белә тарихи мәгамлардан бири дә 1993-чү илин јајында Азәрбајҹан реал парчаланма вә мәһволма тәһлүкәси гаршысында галдығы бир вахтда мүдрик сијасәтчи вә көркәмли дөвләт хадими Һејдәр Әлијевин халгын јекдил рә'ји илә һакимијјәтә гајыдышыдыр. Бу гајыдыш Азәрбајҹан халгынын тарихиндә мисилсиз бир һадисә, Азәрбајҹанын хиласы наминә атылан әвәзолунмаз бир аддым иди. Мәһз бу гајыдыш Азәрбајҹаны вәтәндаш гаршыдурмасындан, дөвләти милли-етник зәминдә парчаланма тәһлүкәсиндән, хошакәлмәз ән'әнәјә чеврилмәкдә олан мүтамәди һакимијјәт дәјишикликләриндән вә халгымызы үмидсизлик кирдабына јуварланмагдан хилас етди. Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә бу гајыдышы тәкчә Азәрбајҹан дөвләтчилији үчүн јох, һәм дә дүнја сијасәти, бејнәлхалг мүнасибәтләр үчүн әламәтдар дөнүшләрин башланғычыны гојду. Бејнәлхалг вә рекионал тәшкилатларла, дүнјанын апарычы дөвләтләри илә мүнасибәтләрдә Азәрбајҹан дипломатијасынын хејли дәрәчәдә фәаллашмасы һәмин тәшкилатларын вә дөвләтләрин өзләрини дә даһа чевик вә фәал мөвгеләр ахтарышына сөвг етди.

Бу күн Азәрбајҹан халгы өз мүдрик Президенти илә фәхр едир вә онун һакимијјәтә гајыдышы күнүнү һагглы олараг өзүнүн гуртулуш күнү һесаб едир.

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар! Биз, Сабирабад рајону ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри дүнја сијасәтиндә вә Азәрбајҹан дөвләтчилијинин мөһкәмләнмәсиндә өз тарихи миссијасыны шәрәфлә јеринә јетирән һөрмәтли Президентимиз Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы күнү олан 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасыны тәклиф едир вә бу барәдә Милли Мәҹлисин мүвафиг гәрар гәбул етмәсини хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН ДЕПУТАТЛАРЫНА

Көјчај рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАҸИӘТИ

Һөрмәтли депутатлар!

Һазырда республикамыз дөвләт мүстәгиллијинин алтынчы илини јашајыр. Јашадығымыз әср Азәрбајҹан халгынын тарихинин ән мүрәккәб вә кешмәкешли дөврүдүр. XX әсрин әввәлләриндә мүбаризәләр вә бөјүк иткиләр һесабына газанылмыш милли мүстәгиллијимизи горујуб сахламаг мүмкүн олмаса да, 1991-чи илдә халгымыз азад јашамаг гәтијјәтини сүбут едәрәк јенидән өз мүстәгиллијини әлдә етди.

Инди шәрәфли күнләри илә фәхр едән халгымыз јахын кечмишимизи, 1988—1993-чү илләри дә унутмур. Һәмин дөврдә Азәрбајҹанда башланмыш һәрч-мәрҹлик, АХҸ—Мүсават һакимијјәти дөврүндә бурахылмыш сәһвләр, Ермәнистанла мүһарибәдә мәғлубијјәтләр, әһалинин һәјат сәвијјәсинин күндән-күнә ашағы дүшмәси, республиканы дахилдән парчаламаг чәһдләри, халгымызын вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси илә үз-үзә галмасы 1993-чү илин ијунунда Азәрбајҹанын дөвләт мүстәгиллијини фәлакәт гаршысына кәтирмишди.

Азәрбајҹаны өз нүфуз вә тә'сир даирәсиндә сахламаға чалышан бә'зи харичи дөвләтләрин әлалтылары олан һәрби-сијаси күввәләр өз ијрәнҹ ниҗјәтләринә чатмаг үчүн өлкәни парчаламаг истәјирдиләр. Онларын арасында Сүрәт Һүсејнов, Рәһим Газыјев, Әликрам Һүмбәтов "үчлүү" даһа тәһлүкәли иди. Бу үздәнираг "вәтән оғуллары"ны нә Вәтән марагландырырды, нә дә торпаг. Чәбһәнин лидерләри исә өз һакимијјәтләрини сахламаг хатиринә елә илк аддымдан күзәштә кедир, дөвләтин, халгын мәнафејини унудурдулар.

Өлкәдә јаранмыш белә чәтин бир мәгамда милли фәлакәтин астанасында дајанан халг гәти сөзүнү деди: "Азәрбајҹаны фачиәләрдән јалныз Һејдәр Әлијев хилас едә биләр". Бу һөкмүн, гәтијјәтин архасында сынаглардан чыхмыш инам дурурду.

Белә бир тарихи шәраитдә халгын "олум, ја өлүм" мүбаризә-

синә jалныз мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијев кими бөјүк шәхсијјәт, пешәкар сијасәтчи рәһбәрлик едә биләрди. Өлкәни тәһлүкәдән хилас етмәк зәрурәти 1993-чү илин ијунунда ону Бакыја кәтирди. Халгын гәти тәләби вә тә'киди илә мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијев јенидән һакимијјәтә гајытды.

1993-чү илин ијун ајындан сонра мүдрик рәһбәримизин узагкөрән, мәгсәдјөнлү дахили вә харичи сијасәти нәтичәсиндә наилијјәтләримиз аз олмамышдыр, лакин әлдә етдијимиз наилијјәтләрин ән үмдәси будур ки, бә'зи харичи дөвләтләрин тәхрибатларына, Ә.Вәзиров, А.Мүтәллибов, С.Һүсејнов, Р.Газыјев, Ә.Һүмбәтов, Чавадов гардашлары кими вәтән хаинләринин сатгынлыгларына, Халг Чәбһәси, Мүсават вә башга партијаларын позучу фәалијјәтинә бахмајараг мүстәгиллијимизин дөнмәзлији вә әбәдилији тә'мин едилиб, Азәрбајчан дүнја бирлијиндә мүстәгил харичи вә дахили сијасәт хәтти олан демократик, һүгуги, унитар, дүнјәви өлкә кими чидди нүфуз газаныб.

Бу бөјүк шәхсијјәтин һакимијјәтә гајытдығы күндән бәри бөјүк тарихә чеврилән сон дөрд илдәки уғурларымыз гәлбимиздә һагглы олараг фәрәһ һисси доғурур. Онун һакимијјәтә гајыдышы халгымызын өзүнүн өзүнә гајыдышыдыр, 1988—1993-чү илләрдә тапдаланмыш мә'нәвијјатымызын бәрпа олунмасыдыр. Бу гајыдыш игтисадијјатымызын јүксәлдилмәси, мәдәнијјәтимизин јенидән дирчәлмәси, ичтимаи-сијаси һәјатымызда сабитлијин бәргәрар едилмәсидир.

Биз инанырыг ки, халгын күчүнә архаланан мөһтәрәм Президентимиз Азәрбајчаны тарихин чәтин сынагларындан мүвәффәгијјәтлә чыхарачагдыр. Онун мүдрик сијасәти вә көркин әмәји нәтичәсиндә бүтүн ишгал олунмуш торпагларымыз азад едиләчәк, әразі бүтөвлүјүмүз тә'мин олунача, јурд-јувалларындан дидәркин дүшмүш сојдашларымыз өз доғма јерләринә гајыдачаглар.

Биз һөрмәтли Президентимизә мөһкәм чансағлығы арзулајыр, өлкәмизин хошбәхт кәләчәји наминә апардығы дәјәрли фәалијјәтиндә она уғурлар диләјирик.

Мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы күнүн — 15 ијунун республикамызда милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасына даир гәрар вермәјинизи хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИРЗА ОҒЛУ ӘЛИЈЕВӘ

Нефтчала рајон ичтимаијјәти нүмајәндәләринин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли чәнаб Президент!

Азәрбајчан халгынын ирадәси вә чағырышы илә республиканы јаранмыш ағыр вә тәһлүкәли вәзијјәтдән хилас етмәк үчүн Сиз 1993-чү ил ијун ајынын 15-дә Азәрбајчан рәһбәрлијинә гајытмыш, республика Али Советинин сәдри вә үмумхалг сәсвермәси јолу илә Азәрбајчан Президенти сечилмисиниз.

Сизин гајыдышыныз вә өлкәнин Президенти кими мүдрик рәһбәрлијиниз нәтичәсиндә 1993-чү илин ијун ајындан бәри республиканын кечмиш рәһбәрләри Ә.Вәзировун, А.Мүтәллибовун вә Ә.Елчибәјин јаратдыглары һәрч-мәрчлијин, гардаш гырғынынын, өлкәнин парчаланмасынын вә дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысы гәтијјәтлә алынмыш, республикада әминаманлыг вә сабитлик бәрпа олунмуш, өлкәнин мүстәгиллијинин, суверенлијинин вә әразі бүтөвлүјүнүн горунмасы үчүн бөјүк вә санбаллы ишләр көрүлмүшдүр. Республикада ичтимаи-сијаси вә сосиал-игтисади вәзијјәт хејли јахшылашмыш, игтисади ислаһатларын һәјата кечирилмәсинә вә өзәлләшдирмәнин апарылмасына башланмыш, инфлјасијанын гаршысы бачарыгла алынмыш, әһалинин јашајыш сәвијјәсинин јүксәлдилмәси истигамәтиндә чох мүһүм аддымлар атылмышдыр.

Сизин мүдрик рәһбәрлијиниз алтында республикада дүнјәви вә һүгуги дөвләт гуручулуғу вә дөвләтчилијин мөһкәмләндирилмәси саһәсиндә бөјүк ишләр көрүлмүш, Азәрбајчанын јени Конститусијасы гәбул олунмуш, илк демократик парламент сечкиләри кечирилмишдир.

Сиз бејнәлхалг аләмдә танынан сијасәтчи вә рәһбәр кими халгымызын һагг иши уғрунда јорулмадан мүбаризә апарараг Азәрбајчаны бүтүн дүнјаја танытмыш, Лиссабон топлантысында уғурлу аддым атараг 53 дөвләтин диггәтини республикамыза чәлб етмиш, Ермәнистанын тәчавүзкар вә ишгалчы дөвләт олдуғуну бүтүн дүнјаја билдирмиш, топланты иштиракчысы олан дөвләт-

ләр тәрәфиндән Азәрбајҹанын әразиси бүтөвлүјүнү дәстәкләјән сәнәдин гәбул едилмәсинә наил олмусунуз.

Биз, нефтчалалылар Сизин дахили вә харичи сијасәтинизи, АБШ, Инкилтәрә, Франса, Чин, Алманија, Русија, Украјна вә МДБ өлкәләри башчылары илә апардығыныз данышыглары, көрдүјүнүз тәдбирләри үрәкдән бәјәнир вә јекдилликлә дәстәкләјирик.

Биз һөрмәтли Президентимизин сон дөрд илдә дөвләтчилијимизин вә мүстәгиллијимизин хиласы илә әлагәдар сәмәрәли вә көркин әмәјинин нәтичәсини көрүр вә Азәрбајҹан рәһбәрлијинә гајыдышыны мүһүм тарихи һадисә кими гијмәтләндирәрәк, 15 ијунун милли талејимиздә гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны вә һәр ил бајрам едилмәсини хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН СӘДРИ ҸӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Оғуз рајон ичтимаиҹјәтинин МҮРАҸИӘТИ

Һөрмәтли Муртуз мүәллим!

Республикамызын бүтүн ичтимаиҹјәти кими, Оғуз рајонунун әмәкчиләри дә 1993-ҹү илин 15 ијунуну Азәрбајҹан дөвләтинин тарихиндә силинмәз из салан бир күн кими гәбул едирләр. Мүбаризәләр, ахыдылан ганлар, бөјүк иткиләр һесабына әлдә едилмиш истиглалымызын мәһв олмасы тәһлүкәсинин гаршысынын алынмасы мәһз 15 ијундан башланды. Дahи сијасәтчи, Азәрбајҹан халгынын көркәмли оғлу Һејдәр Әлијевин халгын төләби илә јенидән һакимиҹјәтә көлмәси АХҸ игтидарынын бачарыгсызлығы нәтичәсиндә вәтәндаш мүһарибәси кирдабына сүрүкләнмиш јурдумузу тәһлүкәдән хилас етди. Һејдәр Әлијевин јенидән республика рәһбәрлијинә көлдији күндән мүдрик дахили вә харичи сијасәти нәтичәсиндә торпагларымызын ишғалынын гаршысы алынды, өлкәмиздә ичтимаи-сијаси көркинлик азалды,

гулдурлуғун, ганунсузлуғун, һәрҹ-мәрҹлијин чиловланмасына, һагг-әдаләтә, ганунчулуға инамын вә һөрмәтин бәргәрар едилмәсинә наил олунду. Мәһз чәнаб Һејдәр Әлијевин хидмәтидир ки, дөвләтимизин бејнәлхалг аләмдә нүфузу артмышдыр, дүнја ичтимаиҹјәти тәрәфиндән һүгугларымыз мүдафиә едилир, чәлб олундуғумуз мүһарибәнин сүлһ јолу илә гуртармасы реаллашыр. Бүтүн бу наилиҹјәтләрин төмәли 1993-ҹү ил ијунун 15-дә — Һејдәр Әлијевин һакимиҹјәтә гајытдығы күн гојулду.

Бунлары нәзәрә аларағ биз, Оғуз рајонунун әмәкчиләри дә республикамызын милјонларла әһалисинин арзусуна гошулуб 15 ијунун Азәрбајҹанын гуртулуш күнү кими дөвләт сәвиҹјәсиндә гејд олунмасыны хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Хызы рајон ичтимаиҹјәти нүмајәндәләринин МҮРАҸИӘТИ

Мөһтәрәм сәдр, һөрмәтли депутатлар!

Азәрбајҹан халгынын тарихиндә јаддагалан күнләрдән бири 1993-ҹү илин 15 ијун күнүдүр. Һәмин күн чаһаншүмул дөвләт сијасәтчиси, халгымызын мүдрик оғлу Һејдәр Әлијевин халгын арзусу вә истәји илә һакимиҹјәтә гајытмасы илә әламәтдар олмушдур. Чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимиҹјәтә көлмәси Азәрбајҹан халгынын өзүнә инамыны гајтарды.

О күн биз хызылыларын да јахшы јадындадыр, ахы горху вә сарсынтыларымыза һәмин күндән сон гојулду. Хызылылар һәләлик бајрам күнү кими рәсмиләшдирилмәјән һәмин күнү онсуз да бајрам тәнтәнәси илә гаршылајыр вә јола салырлар.

Биз, Хызы рајон ичтимаиҹјәтинин нүмајәндәләри Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин һакимиҹјәтә гајыдышы күнү олан 15 ијунун бајрам күнү е'лан олунмасыны тәклиф едир вә бу барәдә Милли Мәҹлисин мүвафиг гәрар гәбул етмәсини хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ, АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Фүзули рајон ичтимаиҹҹәти нүмајәндәләринин

МҮРАЧИӘТИ

Мөһтәрәм Президент!

Чох мәшәггәтләр, мүсибәтләр көрмүш Азәрбајчан халгы јүзилликләр, минилликләр әрзиндә чох ағыр имтаһанлардан чыхмыш, фачиәли күнләр кечирмиш, мәһрумиҹҹәтләрә мә'руз галмышдыр. Јашадығымыз јүзилликдә дә халгымыз бир чох чәтинликләрин шаһиди вә иштиракчысы олмушдур. Лакин сон онилликин һадисәләри бунларын ән дәһшәтлиси, ән чәтини вә тәбии ки, ән јаддагаланы олмушдур.

Башы үзәриндә гылынч ојнајан республикамызын талејиндә илк гара гығылчымлар 1988-чи илин әввәлләриндән чахмаға башлады. Бүтүн халгын көзү гаршысында өлкә бөјүк фәлакәтләр бурулғанына дүшдү. Башсызлыг, имкансызлыг республиканын талејини фәлакәтә апарырды. Республиканы, халғыны танымајан Әбдүррәһман Вәзировун, шөһрәтдән башы кичәлләнән Ајаз Мүтәллибовун, рәһбәрликдә тәчрүбәси вә сәрһиштәси олмајан ојунчаг Әбүлфәз Әлијевин јалан вә'дләри халгы бездирмишди. Јаранан кәркин ичтимаи-сијаси вәзиҹҹәт 1993-чү илин ијунунда сон һәддә чатмышды, артыг һакимиҹҹәт јухарыдан идарә олунмурду. Халг өлкәдә һөкм сүрән өзбашыналыгдан, саһибсизликдән, анархијадан безмишди. Һакимиҹҹәтин јухары пилләләриндә ара вермәјән чәкишмәләр дөјүш чәбһәләриндә мәғлубиҹҹәтләрлә мүшаҹиәт олунурду. Бир вахтлар мејданларда, митингләрдә чыхыш едәрәк, һакимиҹҹәтә кәләчәкләри тәгдирдә јалныз халга хидмәт едәчәкләрини бәјан едән чәбһәчиләр мәгсәдләринә чатандан сонра онларын өзләри дә, үзләри дә дәјишди. Садә адамлар даһа чәбһәчиләрә, игтидара инанмырдылар, әксинә, халг онлардан јаха гуртарачағы күнү сәбирсизликлә көзләјирди.

Милләт, вәтән, халг һәмишә өз бөјүк оғлу илә гүдрәтли олур. Халг ону фәлакәтдән гуртара биләчәк белә бир гүдрәтли, мүдрик рәһбәрини көзләјирди. Ушагдан бөјүјә, фәһләдән зијалыја

кими һамы инанырды ки, халгы, республиканы бу ағыр вәзиҹҹәтдән јалныз вә јалныз Сиз— талејини халгын талејиндән ајры тәсәввүр етмәјән, бүтүн шүурлу фәалиҹҹәтини Вәтәнинин, халгынын һагг ишинә һәср едән мөһтәрәм чәнаб Һеҹдәр Әлијев чыхара биләр.

Һөрмәтли Президент!

Халг дүзкүн фикирләширди. Һамы инанырды ки, Сизин республикаја кәлишинизлә өлкәдә чөвлан едән просесләр емосијанын дејил, ағлын, зәканын һөкмү илә идарә едиләчәкдир. 1993-чү ил ијунун 9-да халгын тәләби вә тә'киди илә Сизин Бакыја кәлишиниз Азәрбајчанын тарихиндә јени мәрһәлә иди. Бу тарихи јүкү, мәс'улиҹҹәти өзүнүздән башга һеч кәсин чәкә билмәјәчәјини һисс едән Сиз, мөһтәрәм чәнаб Һеҹдәр Әлијев, халгын чағырышыны гәбул етдиниз. Сәриштәсиз Әбүлфәз Әлијевин зәифлији үзүндән дағылмаг, парчаланмаг тәһлүкәсинә дүшән Азәрбајчанын бүтүн ағрыларына, јараларына Сиз мәлһәм олдунуз. Азәрбајчан өз әјилмиш гәддини дүзәлтди, мүстәгиллији, дөвләтчилији, әразн бүтөвлүјү уғрунда әсл мүбаризәјә башлады.

Мөһтәрәм Президент!

Азәрбајчан халгынын сабаһа инамы 1993-чү ил ијунун 15-дән, Сизин республика Али Советинин сәдри вәзифәсинә јекдилликлә сечилдиҹиниз күндән күч алды. Һеҹдәр Әлијев зәкасы, Һеҹдәр Әлијев мүдриклији, дүһасы Азәрбајчан халгыны һәм чәтин, һәм дә шәрәфли күнләр үчүн мүбаризәјә галдырды.

Кечилмиш јол көз габағындадыр. Сиз бизи Сурәт Һүсејнов, Рөвшән Чавадов, Рәһим Газыјев, Әликрам Һүмбәтов кими наһкор һәмјерлиләримизин, һәмчинин онларын харичдә отуран Ајаз Мүтәллибов, Әбдүррәһман Вәзиров кими һавадарларынын нечәнечә һүчумундан, кәтирдикләри фәлакәтләрдән хилас етдиниз.

Мөһтәрәм Президент!

Инди халгын истәји будур ки, Азәрбајчан халгынын һәјатында дөнүш күнү сајылан 15 ијун гуртулуш күнү е'лан едилсин вә һәр ил милли бајрам кими гејд олунсун.

Биз, топланты иштиракчылары инанырыг ки, рајонумузун јүз мин нәфәрлик әһалисинин үмуми арзусуну Сиз вә республиканын Милли Мәчлиси нәзәрә алачагсыныз вә һәр ил ијунун 15-и милли бајрам кими гејд олуначагдыр.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Азәрбајчан Елмләр Академијасы алимләринин вә Бирләшмиш Ветеранлар Шурасынын МҮРАЧИӘТИ

XX әсрин сонунда республикамыз, халгымыз өзүнүн әсл милли мүстәгиллијини газанараг тарихин сон дәрәчә сәрт сынаглары илә үзләшмиш, талејинин һәгиги саһиби олмушдур.

Тәәссүфләр олсун ки, бу сынаг дөврүндә рәһбәрлијә идарәчилији билмәјән, халгдан узаг, сәриштәсиз, нашы һакимијјәт һәрисләри сохулмуш, Вәтәнимизә, дөвләтчилијимизә, игтисадијјатымыза, халгымыза ағыр зәрбәләр вурмушлар. Бу надан рәһбәрләрин күнаһы үзүндән республиканын пајтахты Бакы шәһәриндә империја ордусунун әли илә халгын күтләви гырғыны төрәдилмиш, торпагларымызын 20 фаизиндән чоху дүшмән тапдағына дүшмүш, дахилдә чәкишмә апаран ајры-ајры силаһлы груплар 1993-чү илин ијунунда үз-үзә дајанараг Азәрбајчаны парчаланма вә мәһволма вәзијјәтинә кәтирмишдиләр. Белә бир ағыр сынаг мәгамында, милләтимизин, дөвләтчилијимизин талејинин һәлледичи анында Азәрбајчан халгы сон вә јеканә үмиди, хиласкары, әзиз вә әвәзсиз рәһбәри чәнаб Һејдәр Әлијевә үз тутду.

Мәһз Һејдәр Әлијев өз мүдрик вә чәсарәтли рәһбәрлији сајәсиндә Азәрбајчан дөвләтчилијини мәһволма тәһлүкәсиндән хилас етди, вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысыны алды. Бу һадисә халгымызын һәјатында милли гуртулуш олду, әслиндә Азәрбајчан Республикасынын суверенлијинин, һәгигәтән, бәргәрар едилмәсинин әсасыны гојду.

Она көрә дә Елмләр Академијасынын коллективи мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин республика рәһбәрлијинә кәлдији күнүн — 1993-чү ил 15 ијунун Азәрбајчан Республикасынын гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны вә бу бајрам күнүнүн Милли Мәчлис тәрәфиндән тәсдигләнмәсини хаһиш едир.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

М. Ә. Рәсулзадә адына Бакы Дөвләт Университетинин профессор-мүәллим вә тәләбә коллективинин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли депутатлар!

Мүасир Азәрбајчан дөвләтинин јарадычысы, халгымызын бөјүк рәһбәри, сон 30 иллик сијаси тарихимизә гуручу вә хиласкар кими дахил олмуш мүдрик ағсаггалымыз Һејдәр Әлијевин 1993-чү ил ијунун 15-дә халгын тә'киди илә һакимијјәтә тарихи гајыдышы, сөзүн әсл мә'насында, мүстәгил Азәрбајчанын гуртулуш күнү олду. Чүнки мәһз мөһтәрәм Һејдәр Әлијевин бөјүклүјү, мүдриклији, һејрәтамиз ишкүзарлыгы, дүнја мигјасында маһир сијасәтчи, дөвләт хадими вә феноменал шәхсијјәт кими нүфузу олмасајды, Азәрбајчаны 1918—1920-чи илләрин агибәти көзләјирди.

Буна көрә дә биз, Бакы Дөвләт Университетинин зијалылары, тәләбәләри чәнаб Һејдәр Әлијевин Вәтәнә хиласкар кими дөнмәсини алгышлајараг, Вәтәнимиз Азәрбајчанын өзүнә гајыдышыны хүсусилә вурғулајырыг.

Инкаредилмәз фактдыр ки, 1993-чү илин ијунунда Азәрбајчан парчаланмаг, вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси илә үз-үзә оланда өлкәни бу тәһлүкәдән јалныз вә јалныз Һејдәр Әлијев дүһасы хилас едә билди.

Күтлә емосијалары алтында һакимијјәтә кәлән сәриштәсиз АХЧ — Мүсават чүтлүјүнүн идарәчилији бир ил мүддәтиндә там ифласа уграды. Өлкәдә артыг вәтәндаш мүһарибәси башланмыш, гардаш ганы төкүлмүшдү.

Белә бир вахтда икинчи дәфә республика рәһбәрлијинә гајытмыш Азәрбајчанын мәрд оғлу чәнаб Һејдәр Әлијев өлкәмиздә баш галдыран сепаратчы гүввәләри мәғлуб етмиш, 1994-чү ил октјабр вә 1995-чи ил март ајларында дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысыны алараг гардаш гырғыныны арадан галдырмышды.

Үмумхалг е'тимады вә мәһәббәти мөһтәрәм Президентимизин

гәләбәсинин һәрәкәтверичи гүввәсинә чеврилди вә о, ичтимаи-сијаси сабитлик, демократик дөвләт вә вәтәндаш чәмијјәти јаранмасыны тә'мин етмәјә мүвәффәг олду.

Тарих мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевин халгымызын хиласкары вә дөвләт мүстәгиллијинин гаранты олдуғуну сүбут етмишдир. Белә ки, мәһз онун рәһбәрлији сајәсиндә халгымыз вә дөвләтимиз тарихин кешмәкешли сынагларындан даим шәрәфлә чыхмышдыр. Өлкә Президентинин бу күн көрдүјү бөјүк ишләр сабаһкы гүдрәтли Азәрбајчан дөвләтинин өзүлүнү тәшкил едир.

Биз, Бакы Дөвләт Университетинин профессор-мүәллим вә тәләбә һе'јәти әзиз вә мөһтәрәм Президентимизин милли тәһсил, елм вә мәдәнијјәтимизин инкишафына көстәрдији бөјүк гајғы вә һимајәни һәр ан көрүр вә һисс едирик.

Университетдә милли тәһсил саһәсиндә ислаһатларын апарылмасы, мүәллим вә тәләбәләрин сосиал мүдафиәсинин күчләндирилмәси, тәләбә көнчләрин тә'лим-тәрбијәси вә онларла ишин тәшкили саһәсиндә һәјата кечирилән тәдбирләр мөһтәрәм Президентимизин али тәһсилә, университетләрә гајғысынын бирбаша ифадәси олараг, биз тәһсил ишчиләрини даһа јахшы ишләмәјә сәфәрбәр едир.

Бакы Дөвләт Университетинин зијалылары вә тәләбәләри әминдирләр ки, халгымызын тә'киди, тәләби вә арзусу илә 1993-чү ил ијунун 15-дә һакимијјәтә гајыдараг тарихә республиканын гуртулуш күнүнү јазмыш Һејдәр Әлијев дүһасынын ишығында Азәрбајчан XXI әсрә дүнјанын нүфузлу дөвләти кими гәдәм гојачагдыр!

Бакы Дөвләт Университетинин чохминлик коллективи адындан тәклиф едирик ки, Милли Мәчлисин 1993-чү ил ијун ајынын 15-дә кечирилән ичласында халгын чағырышы вә тә'киди илә чәнаб Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри сечилмәси күнү Азәрбајчан халгынын гуртулуш күнү кими дөвләт сәвијјәсиндә үмуммилли бајрам е'лан олунсун вә рәсми дөвләт тәдбири кими гејд едилсин!

Бөјүк дөвләтчилик тәчрүбәсинә, көләчәји көрмәк бачарығына, чевик сијасәтә малик олан чох һөрмәтли Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевә улу Танрыдан узун өмүр, чансағлығы диләјирик!

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Н.Нәриманов адына Азәрбајчан Дөвләт Тибб Университети коллективинин МҮРАЧИӘТИ

Башы мин чүр бәлалар чәкмиш Азәрбајчан Республикасы 1988-чи илдән ермәни тәчавүзүнә мә'руз галыб. Бунунла белә, о артыг 6 илдир ки, мүстәгиллик газаныб. Бу мүстәгиллији горујуб сахламаг гурбанлар баһасына баша кәлиб. Харичи мүдахиләчиләрин төрәтдији фәлакәтләрә дүчар олан халг дахилдә олан хәјанәткар чаниләрин фитнәси нәтичәсиндә гардаш гырғыны, өлкә исә Сурәт Һүсејнов, Рәһим Газыјев, Әликрам Һүмбәтов кими Вәтән хаинләринин дөнүклүјү нәтичәсиндә парчаланмаг тәһлүкәси гаршысында галмышды. Бир-бирини әвәз едән мәсләксиз дөвләт башчылары чылыз мәнсәбпәрәстлик идејасындан узаға кетмәјән сијасәтсизликләри илә халгы учурума апарырдылар. Белә бир ағыр мәгамда халг өзүнә хиласкар лидер ахтарырды вә өлкәнин ничат јолуну јалныз мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин һакимијјәтә кәлмәсиндә көрүрдү. Халгын көзү тәрәзидир вә о һеч вахт јанылмыр. Нәһајәт, 1993-чү ил ијунун 15-дә республика Али Советинә сәдр сечилмәклә Һејдәр Әлирза оғлу Әлијев халгда кәләчәјә инам һисси јарада билди.

Мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевин 4 иллик фәалијјәти бир даһа сүбут етди ки о, бүтүн варлығыны, зәкасыны, билик вә бачарығыны дөвләтчилијимизин горунуб сахланмасына, сәрһәдләримизин тохунулмазлығына, демократијанын бәргәрар олмасына, халгын рифаһ һалынын јахшылашдырылмасына сәрф едиб.

Мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин сә'ји нәтичәсиндә гардаш гырғынынын, дөвләт чеврилишинә јөнәлмиш чохсајлы чәһдләрин гаршысы алыныб, Лиссабон Саммитиндә чох вачиб сијаси гәләбә әлдә едилиб. Мәһз онун гүдрәти, даһилији сајәсиндә дүнја дөвләтләри Азәрбајчана сивил дөвләт кими еһтирамла јанашырлар.

Јенидән һакимијјәтә кәлишијлә һәјатымызда чидди дөнүш јарадан мөһтәрәм Президентимизин һәкимләрә, елм адамларына

гајғысыны һәр ан дујур, һисс едирик. Биз даим онунла биркә олмуш вә онун сијасәтини дәстәкләмишик. Гәлбимиз һәмишә чәнаб Һејдәр Әлијевлә бир дөјүнүр. Она көрә дә Н.Нәриманов адына Дөвләт Тибб Универсситетинин профессор-мүәллим һеј'әти вә чохминлик төләбә коллективи адындан Милли Мәчлисдән хаһиш едирик ки, 1993-чү илин 15 ијун күнүнүн өлкәни дәһшәтли фәлакәтләрдән гуртаран чәнаб Һејдәр Әлијевин шәрәфинә гуртулуш күнү е'лан олунмасы һаггында тәклифимизи мүдафиә етсин вә бу барәдә гәрар версин.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Азәрбајчан Дөвләт Игтисад Институту коллективинин МҮРАЧИӘТИ

Доғма Азәрбајчанымыз мүстәгиллијә гәдәм гојандан бәри халгымызын башына чох мүсибәтләр кәлмишдир. 1993-чү илин ијунунадәк өлкәдә өзбашыналыг, анархија, ганунсузлуг һөкм сүрүрдү. 1993-чү илин ијун ајында Кәнчәдә баш вермиш һадисәләр, вәтәндаш мүһарибәсинин башланмасы, ондан бир гәдәр сонра чәнубда гондарма "Талыш-Муған Республикасы"нын јарадылмасы чәһдләри республикамызын парчаланмасы, гардаш гырғынынын башланмасы тәһлүкәсиндән хәбәр верирди. Республикамызын мүстәгиллијини, халгымызын кәләчәк талејини көлкә алтына алан ијун һадисәләри милли фачиәмизә јол ача биләрди. Мәһз белә тәһлүкәли күнләрдә халгымыз өз ничат јолуну, гуртулуш јолуну Азәрбајчанын бөјүк оғлу, дүнја шөһрәтли көркәмли сијаси хадими чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајытмасында көрдү.

Кеч дә олса, һагг-әдаләт зәфәр чалды. 1993-чү ил ијунун 15-дән чәнаб Һејдәр Әлијев јенидән өлкәјә рәһбәрлик етмәјә башлады. Азәрбајчан Республикасынын мүстәгиллији вә милли дөвләтчилијимиз мәһв олмагдан хилас едилди. Аз вахт әрзиндә торпагларымызда әмин-аманлыг јаранды, икиүзлү вәтән хаинләри ифша олунду, мүдрик сијасәтчи онлары халга танытды. Бу тарихи гајыдыш милләтин, халгын вә дөвләтин гуртулушу олду. Бу гајыдыш итирилмиш сон үмидләрин гајтарылмасы, милләтин милли гуртулушунун башланмасыдыр.

Бүтүн республика ичтимаијјәти кими, Азәрбајчан Дөвләт Игтисад Институтунун чохминлик коллективи дә Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы 1993-чү ил 15 ијун күнүнү Азәрбајчан халгынын милли азадлыг, милли гуртулуш күнү һесаб едир. Буна көрә дә 15 ијун күнүнүн Азәрбајчан Республикасынын гуртулуш күнү е'лан олунмасыны вә һәр ил үмумхалг бајрамы кими гејд едилмәсини хаһиш едирик.

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Бакы Метрополитени коллективинин МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли чәнаб Президент!

Бүтүн Азәрбајчан халгы, о чүмләдән Бакы Метрополитенинин чохминлик коллективи 1993-чү илин төлатүмлү, ваһимәли күнләрини дәһшәтли бир јуху кими хатырлајыр. Азәрбајчан о вахт гардаш гырғыны, вәтәндаш мүһарибәси әрәфәсиндә иди. Өлкәмизин башы үстүнү Тачикистан, Фәләстин синдрому алмышды.

Лакин халг чәтин анда хиласынын кимин әлиндә олдуғуну баша дүшдү вә Сизә, өзүнүн көркәмли оғлуна, Вәтәнин, елин ән бөјүк тәәссүбкешинә мүрачиәт едиб, Сизи халга рәһбәрлик етмәјә дә'вәт етди. Сиз Азәрбајчаны парчаланмаг, мәһв олмаг тәһлүкәсиндән хилас етдиниз.

Сизин икинчи дәфә һакимијјәтә кәлмәјиниз өлкәнин талејини дүзкүн мәчраја салды. Бу, Вәтәнимиз үчүн бөјүк гуртулуш иди.

Өлкәдә сабитлик јаратмаг саһәсиндә һәјата кечирдијиниз сијасәтә метрополитенчиләр һәмишә арха олмушлар. Бу өзүнү 1994-чү илин октјабр вә 1995-чи илин март һадисәләриндә даһа парлаг шәкилдә бүрузә верди. Дөвләтчилијимизи мүдафиә етмәк

үчүн Сизин халга мүрачиәтинизә илк сәс верәнләр сырасында биз, метрополитенчиләр дә вар идик.

Сизин гајыдышыныз Азәрбајчанын гуртулушу демәкдир. Бу тарих — 1993-чү илин 15 ијун күнү милләтимизин, дөвләтимизин гуртулуш күнүдүр. Белә һесаб едирик ки, бу күн Азәрбајчанын тарихиндә әбәди јашамалыдыр.

Буну нәзәрә аларағ биз, метрополитенчиләр тәклиф едирик ки, һәр ил 15 ијун күнү милли бајрам кими гејд едилсин, о күнә Азәрбајчан дөвләтчилијинин гуртулуш күнү ады верилсин.

ŞƏHİDLƏR
XIABANI

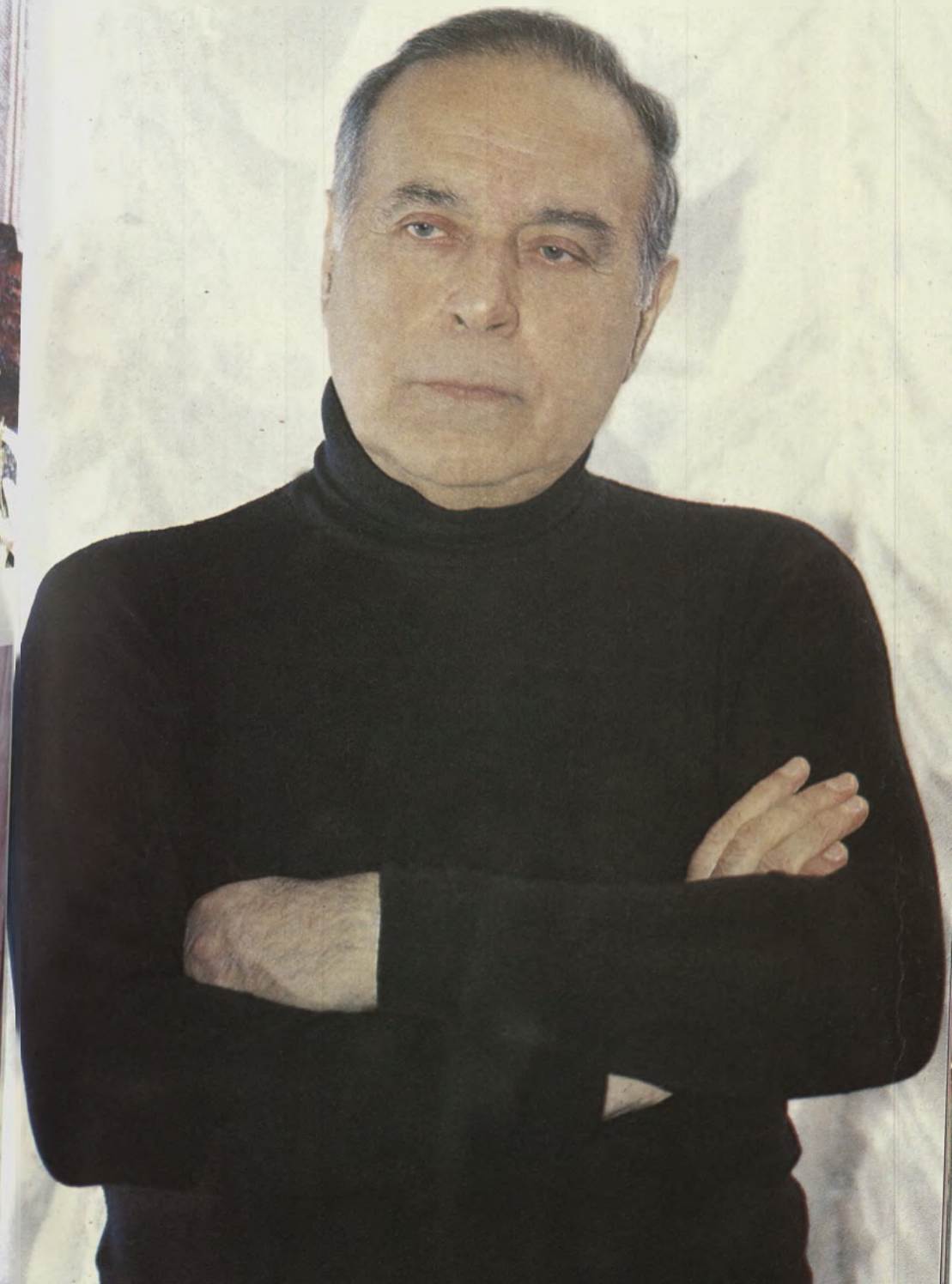

ADAM SMITH
INSTITUTE

100

150
Абай

ITOCHU
AMOCO
UNOCAL 76

DEUXIEME SOMMET DU CONSEIL DE L'EUROPE
STRASBOURG
10 - 11 OCTOBRE 1997

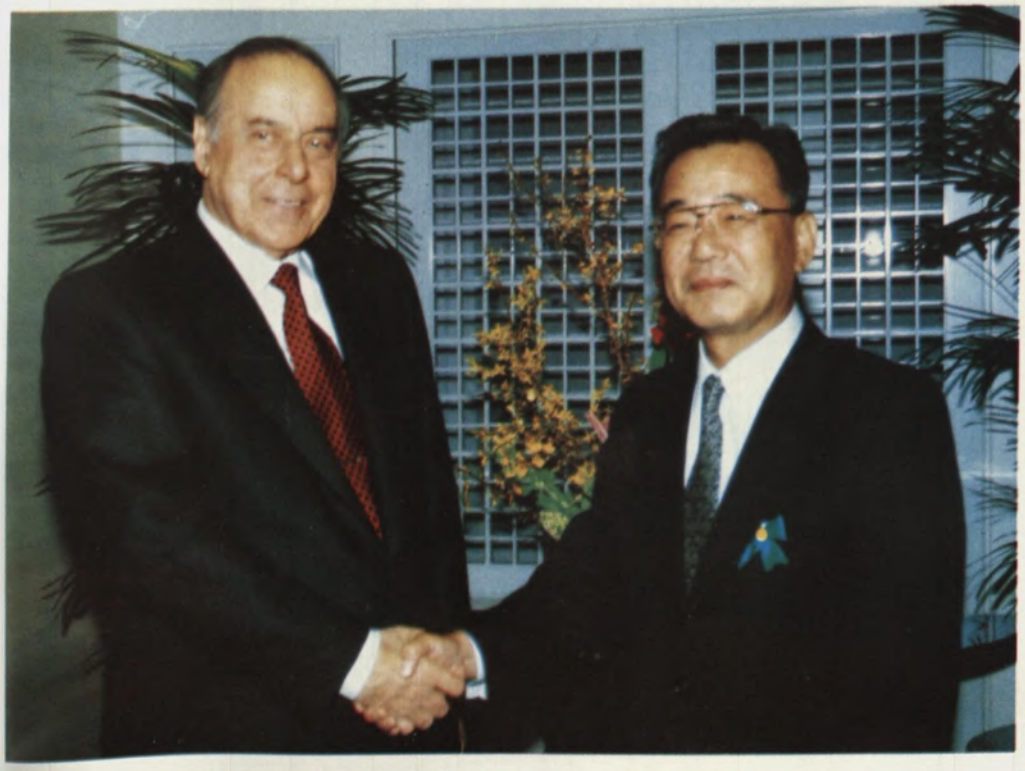

AZƏRBAYCAN BAKI
AIOC
12 NOYAE
BP
AMOCO
UNOCAL
LUKOIL
EXXON
TP
PENNZOIL
ITOCHU

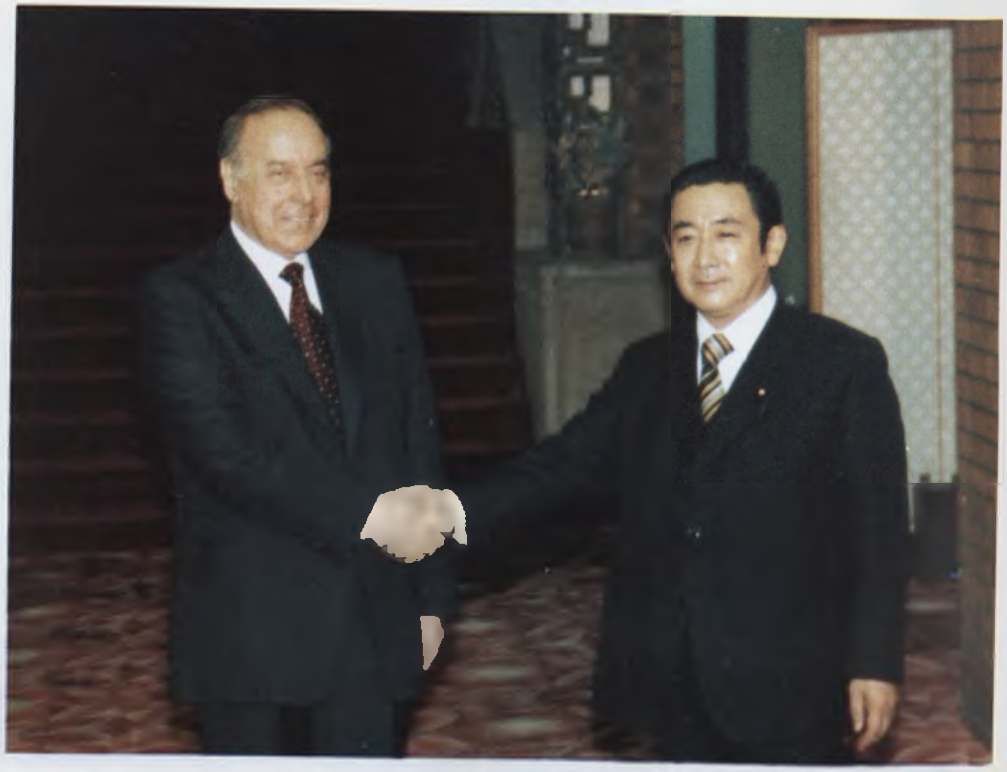

15 ИЈУН МИЛЛИ ГУРТУЛУШ КҮНҮДҮР. АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҶЛИСИНИН ИҶЛАСЫНДА

Азәрбајчан Республикасынын бүтүн бөлкәләриндән дахил олан чохсајлы мүраҹиәтләри нәзәрә алараг Милли Мәҷлис 1997-ҹи ил ијунун 27-дә өз иҷласынын күндәлијинә халгымызын мүдрик рәһбәри, дүнјанын ән коркәмли сијасәтчиләриндән вә довләт хадимләриндән бири олан Һејдәр Әлијевин өлкәмиздә һакимијјәтә гајытдыгы күнүн — Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри сечилмәси илә тарихә дүшмүш 15 ијунун милли гуртулуш күнү е'лан олунмасы мәсәләсини дахил етмишди.

Милли Мәҷлисин бу мәсәләјә һәср олунмуш иҷласы депутатларын јүксәк фәаллыгы шәраитиндә кечди, һамынын үмуми фикри белә олду ки, сон 4 илдә мүстәгил Азәрбајчан довләтчилијинин бојүк тәһлүкәләрдән хилас едилмәси, өлкәмизин дүнјанын сијаси хәритәсиндән силинмәсинин гаршысынын алынмасы, республикамызын мүстәгиллијинин мөһкәмләндирилмәси, онун бүтүн саһәләрдә инкишафына кениш јол ачан сијаси вә игтисади ислаһатларын мүвәффәгијјәтлә һәјата кечирилмәси, халгымызын һагг сәсини бүтүн дүнјаја чатдырмаг, "Даглыг Гарабаг мәсәләси"ни динчликлә һәлл етмәк үчүн угурлу аддымлар атылмасы вә башга мүһүм тәдбирләр Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин ады илә баглыдыр, она көрә дә бүтүн халгын арзусу нәзәрә алынараг 15 ијун милли гуртулуш күнү е'лан олунмалы вә рәсми бајрамлар сырасына дахил едилмәлидир.

Милли Мәҷлисин бу мүһүм мәсәләјә даир тарихи иҷласынын стенограмыны охучулара тәгдим едирик.

МИЛЛИ МӘҹЛИСИН СӘДРИ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВУН НИТГИ

Һөрмәтли милләт вәкилләри!

Дүнән бир чох депутатларын тәклифи илә Милли Мәҹлисин нөвбәдәнкәнар сессијасынын күндәлијинә олдугча бөјүк әһәмијјәт кәсб едән, Азәрбајҹан дөвләтчилији үчүн талејүклү бир мәсәләни — 15 ијун күнүнүн милли гуртулуш күнү е'лан олунмасы мәсәләсини дахил етмишик. Бу мәсәләнин мүзакирәсинә башламаздан әввәл мән сизинлә өз фикирләрими бөлүшмәк истәрдим.

Әсрләр боју халгымызын үлви арзусу олан Азәрбајҹанын дөвләт мүстәгиллији Азәрбајҹан халгынын милли сәрвәтидир. Бу сәрвәти азадлыг амалы илә јашајан халгымыз XX әсрдә ики дәфә әлдә едиб: 1918-чи ил мајын 28-дә вә 1991-чи ил октјабрын 18-дә.

Лакин Азәрбајҹанын илк дөвләт мүстәгиллији 1920-чи илин апрелиндә өз бешијиндә боғулмуш, Азәрбајҹан јенидән әсарәт алтына алынмышды. Бунун әсас сәбәбләри харичи дөвләтләрин империја сијасәти, јаранмыш мүрәккәб вәзијјәтдә мүстәгил Азәрбајҹан дөвләтчилијинин горунуб сахланылмасыны тә'мин едә биләчәк дөвләт сијасәти јеридилмәмәси вә мән дејәрдим, дөвләтин башында гүдрәтли сијаси лидерин олмамасы иди.

Азәрбајҹан халгы узун илләр империја режими шәраитиндә јашаса да, јенидән азадлыға говушмаг, мүстәгил Азәрбајҹан дөвләтчилијини бәрпа етмәк амалындан дөнмәди. Буну 1988—1990-чы илләрдә кечмиш ССРИ мәканында вүс'әт алан милли азадлыг һәрәкатында Азәрбајҹанын өндә кетмәси бир даһа сүбут етди. Азәрбајҹан халгы бу илләрдә һәр чүр сынаглардан, чәтинликләрдән кечәрәк јенидән өз азадлығыны әлдә етди, мүстәгил Азәрбајҹан дөвләти гурмаға наил олду. 1991-чи ил октјабрын 18-дә "Азәрбајҹан Республикасынын дөвләт мүстәгиллији һаггында" Конститусија Акты гәбул едилди.

Лакин бу дәфә дә мүстәгил Азәрбајҹан дөвләти сон дәрәчә чидди ичтимаи-сијаси проблемләрлә, игтисади чәтинликләрлә, һәрби гаршыдурма илә үзләшди. Тарихин тәкрарланмамасы, Азәрбајҹан халгынын өз дөвләт мүстәгиллијини горујуб сахлаја билмәси үчүн мүдрик дөвләт сијасәтинин һәјата кечирилмәсинә, өлкәдә ичтимаи-сијаси сабитлијин бәргәрар олмасына, мүһарибәнин дајандырылыб атәшкәс әлдә едилмәсинә, мүнагишәнин сүлһ јолу илә һәллинә, милли ордунун формалашдырылмасына, игтисади бөһрандан чыхмаг үчүн ислаһатлар јолуна кечилмәсинә бөјүк еһтијаҹ варды. Белә тарихи вәзифәләрин һәјата кечирилмәси халгын ирадәсини бир мәгсәдә јөнәлтмәји бачаран, јүксәк нүфуза, зәнкин сијаси сәриштәјә, рәһбәр гәтијјәтинә вә феноменал ишкүзарлыға малик бир шәхсин һакимијјәтә кәтирилмәсини, онун әтрафында үмумхалг бирлијинин јарадылмасыны зәрури едирди.

Хошбәхтликдән, Азәрбајҹанда белә бир шәхс вардыр — бу, Һејдәр Әлијев шәхсијјәтидир. Гәдирбилән халгымыз Һејдәр Әлијевин 1960—80-чи илләрдә өлкәјә нечә рәһбәрлик етдијини, онун өз милләти вә вәтәни гаршысында мисилсиз хидмәтләрини унутмамышдыр. Халг јахшы дәрк едирди ки, мүрәккәб сијаси шәраитдә Азәрбајҹан дөвләтинин Һејдәр Әлијев кими зәнкин дөвләтчилик тәчрүбәсинә, күчлү сијаси фәһмә, һејрәтамиз ишкүзарлыға малик бир лидерә бөјүк еһтијаҹы вар. Одур ки, һәлә 1988—90-чы илләрдә Бакыда кечирилән митингләрдә јүзләрлә инсан сијаси тә'гибләрдән горхмадан Һејдәр Әлијевин портретләрини бајраг едәрәк, онун сијаси һакимијјәтә гајтарылмасы тәләбини ирәли сүрүрдү.

Тәәссүф ки, бир сыра сијасәтбазлар, мејдан гәһрәманлары халгын ирадәсини өз шәхси амбисијаларына, кресло марагларына гурбан вердиләр. Истәр Әбдүррәһман Вәзиров, Ајаз Мүтәллибов вә онларын әтрафы, истәр Әбүлфәз Әлијев вә онун АХЧ гаракүруһу, истәрсә дә гәфил зүһур етмиш башга "сијаси лидерләр" вә онларын өз әтрафына топладығы группар һакимијјәти мәһз өз әлләринә алмаг иддиалары илә, халгын көз дикдији, үмид јери Һејдәр Әлијеви һәр вәчһлә сијаси мејдандан сыхышдырыб чыхармаға, ону халгдан тәчрид етмәјә чалышырдылар. Бу-

нунла да һәмин адамлар күчлү шәхсиҗҗәтдән өзләрини горумаг истәҗини вә тәбии ки, ејни заманда өз күчсүзлүкләрини, ачизликләрини нүмајиш етдирирдиләр. Бу адамларын көзүнү шәхси мараглар, амбисијалар елә өртмүшдү ки, онлар конкрет сијаси шәраитдә һакимиҗҗәти әлдә етсәләр дә, дөвләтин идарә едилмәсинин чох-чох чәтин олдуғуну анламаг белә истәмирдиләр. Беләликлә дә, 1990-чы илин Јанвар фачиәсиндән сонра шок вәзиҗјәтинә дүшмүш Азәрбајчан халгы јени, даһа бөјүк фәлакәтләрә дүчар олмаг мәчбуриҗјәтиндә галды.

Гыса мүддәтдә Азәрбајчан торпаглары ермәни тәчавүзкарларынын тапдағы алтына дүшмәјә башлады. Бир милјондан чох азәрбајчанлы өз вәтәниндә гачгына чеврилиб евсиз-ешиксиз галды. Өлкәни сијаси вә игтисади бөһран бүрүдү. Дәрәбәјлик, һәрчмәрчлик, бөјүјә һөрмәтсизлик, коррупсија, бандитизм, чәзасызлыг мүһити өлкәдә баш көтүрүб кедирди, аддымбашы инсан һүгугларыны тапдаланыр вә позулурду. Нәһајәт, 1993-чү илин биринчи јарысында Азәрбајчанда бөһран сон һәддинә чатды. АХЧ игтидарынын дөвләти идарәетмәдә сәриштәсизлији, чидди сијаси сәһвләри, талејүклү мәсәләләрә даир дүзкүн гәрарлар гәбул едә билмәмәси, халгдан ајры дүшмәси вә онун е'тимадыны тамамилә итирмәси һакимиҗјәти ифлич вәзиҗјәтә салды. Өлкә идарә едилмир, һәр кәс өз башынын чарәсини гылмаға чалышырды. Өз әтрафында ганунсуз силаһлы һәрби бирләшмәләр јаратмыш сијаси груплар һакимиҗјәт уғрунда чәкишмәни јенидән гызышдырмаға башламышдылар. Кәнчәдә 4 ијун һадисәләри, Сурәт Һүсејновун Бакыја гошун чәкиб АХЧ игтидарындан исте'фа тәләб етмәси, Әликрам Һүмбәтовун бәднам "Талыш-Муған Республикасы" јаратмаг иддиасы АХЧ һакимиҗјәтини "мат" вәзиҗјәтинә салмышды. Дикәр тәрәфдән, АХЧ игтидарынын өзүнү мүдафиә вә Сурәт Һүсејновун гүввәләрини тәрксилаһ етмәк мәгсәди илә милли орду һиссәләрини чәбһә бөлкәсиндән чыхарыб узаглашдырмасы ермәни тәчавүзкарларынын Азәрбајчанын јени-јени ја шајыш мәнтәгәләрини ишгал етмәсинә шәраит јарадырды. Мүстәгил Азәрбајчан дөвләтчилији мәһв олмаг, өлкә етник парчаланма, халг вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси гаршысында галмышды.

Белә бир вәзиҗјәтдә Азәрбајчан халгы јеканә гуртулуш јолуну һејдәр Әлијев шәхсиҗјәтиндә, һејдәр Әлијев зәкасында көрдү, һејдәр Әлијевин сијаси һакимиҗјәтә гајтарылмасы тәләбини даһа гәтиҗјәтлә гојду. Јаранмыш вәзиҗјәтдән чыхыш јолу тапа билмәјән, халг вә тарих гаршысында мәс'улиҗјәтдән јаха гуртармаға чалышан АХЧ игтидарынын халгын тәләбинә әмәл етмәкдән башга чарәси галмырды. Беләликлә, һејдәр Әлијев 1993-чү ил ијунун 9-да Бакыја кәлди.

Азәрбајчан халгынын азадлығынын, мүстәгил дөвләтчилијинин талејинин һәлл олундуғу ән ағыр күнләрдә — 1993-чү ил ијунун 15-дә һејдәр Әлијев өз халгынын ирадәсинә табе олараг Али Советин сәдри сечилмәклә Азәрбајчан рәһбәрлијинә гајытды. Бу, әслиндә һејдәр Әлијевин учурум астанасында галмыш мүстәгил Азәрбајчан Республикасыны, Азәрбајчан халгыны, онун милли азадлыг идеалларыны мәһв олмагдан хилас етмәк кими чох чәтин вә шәрәфли тарихи миссијаны көнүллү олараг өз үзәринә көтүрмәси демәк иди. Бу, сөзүн әсл мә'насында, "Өмрүмүн галан һиссәсини дә халгыма гурбан верирәм" дејиб мејдана атылан бөјүк үрәкли Вәтән оғлунун өз халгы, өз Вәтәни гаршысында мисилсиз фәдакарлығы иди.

Һејдәр Әлијевин һакимиҗјәтә гајыдышы вә дөвләт башчысы кими илкин фәалиҗјәти дөврүнү тәһлил етдикдә бу бөјүк шәхсиҗјәтин, зәнкин сијаси тәчрүбәјә малик дөвләт рәһбәринин Азәрбајчанын дүшдүјү вәзиҗјәтдә илк нөвбәдә һансы чидди мәсәләләрин һәлли илә мәшғул олмасы, нә кими сијаси хәтт јеритмәси, тәдбирләр көрмәси өз дәрин мәзмуну вә ичтимаи-сијаси дәјәри илә адамы һејрәтә кәтирир. Һејдәр Әлијев һәр шејдән әввәл, халгла әл-әлә верәрәк һакимиҗјәт бөһраныны арадан галдырмагла онун сөнмәкдә олан үмидини дирчәлтмәјә, сабаһа инамыны артырмаға, чәмиҗјәтдә јени мүбариз әһвал-руһиҗјә јаратмаға наил олду. Даһа сонра маһир сијасәтчи инчә бир кедишлә кифајәт гәдәр силаһлы гүввәси, дахилдән вә харичдән көмәји олан Сурәт Һүсејнову тәрксилаһ етди. Сепаратчы Әликрам Һүмбәтовун гулдур дәстәсини ган төкмәдән зәрәрсизләшдирди. Бунунла да Азәрбајчанда вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси арадан галдырылды.

Икинчи нөвбәдә, һејдәр Әлијев мүстәгил Азәрбајчан Республикасынын демократик чәмиҗјәт гурмаг имичини горумаг нами-

нә, Милли Мәчлисин Елчибәјин Президентлик сәлаһиҗјәтләрини аларағ она һәвалә етмәсинә бахмајараг, 1993-чү ил августун 29-да "Сиз Әбүлфәз Елчибәјә е'тимад көстәрирсинизми?" суалы илә үмухалг референдуму кечирилмәсини тәклиф етди. Һәмин референдумда Азәрбајчанын сәсвермә һүгугуна малик вәтәндашларынын 92,2 фаизи иштирак етди. Онларын 97,5 фаизи Әбүлфәз Әлијевә вә онун башчылыг етдији АХЧ игтидарына е'тимадсызлыг көстәрмәк барәдә өз тарихи һөкмүнү верди. 1993-чү ил октјабрын 3-дә исә *јенә дә харичи дөвләтләрин вә бејнәлхалг* тәшкилатларын, о чүмләдән БМТ-нин вә АТӘТ-ин нүмајәндәләринин вә експертләринин иштиракы илә Азәрбајчанда Президент сечкиләри кечирилди. Халгымыз бу сечкиләрдә өз јекдил ирадәсини бир даһа ифадә едиб чәнаб Һејдәр Әлијеви 98,8 фаиз сәс чохлуғу илә Президент сечди. Беләликлә, Һејдәр Әлијевин өлкәдә шәксиз лидер олдуғу бир даһа тәсдигләнди.

Үчүнчү нөвбәдә, Һејдәр Әлијев Али Баш Командан кими милли ордунун формалашмасы үчүн ән зәрури тәшкилати тәдбирләри һәјата кечирмәклә вә халга мүрачиәт етмәклә Азәрбајчан дөвләтинин мүдафиә әзмини күчләндирди. 1993-чү илин сонларында — 1994-чү илин әввәлләриндә Азәрбајчан ордусунун чәбһәдәки уғурлары халгын өз күчүнә инамына бөјүк тәкан верди. Һејдәр Әлијев елә илк күнләрдән Гарабағ мүнагишәсинин динч јолла һәлли үчүн гәти сијаси хәтт јеритди вә бунун нәтичәси олараг 1994-чү илин мајында атәшкәс јарадылды. 1996-чы илин декабрында фөвгәлдөвләтләрин лидерләри илә көрүшләрдә гәтиҗјәт нүмајиш етдириб, АТӘТ-ин Лиссабон Зирвә көрүшүндә сијаси гәләбә газанды.

Чәмиҗјәтин сафлашдырылмасы, өлкәдә демократијанын инкишаф етдирилмәси, һүгуги дөвләт гуручулуғу просесләри исә өлкә Президентиндән даһа ардычыл вә узунмүддәтли иш тәләб едирди. Һејдәр Әлијев феномени фәрсиз кечмиш игтидарлар дөврүндә *јарадылмасына рәвач верилмиш* ганунсуз силаһлы бирләшмәләрин зәрәрсизләшдирилмәси, Сурәт Һүсејновун чәһд көстәрдији дөвләт чеврилишинин гаршысынын алынмасы, ајры-ајры шәхсләрин әлиндә аләтә чеврилмиш, гулдурлуг јолу тутмуш Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин гијамынын јатырылмасы, һакимиҗјәт уғрунда мүбаризәдә зоракы васитәләрдән истифадә

кими гејри-гануни һәрәкәтләрә сон гојулмасы, өлкәдә әминаманлығын бәргәрар едилмәси илә бағлы бөјүк проблемләри гыса мүддәтдә һәлл етмәк әзминдә олдуғуну сүбут етди. Мәһз Һејдәр Әлијевин бу сабәдә чохшахәли фәалиҗјәти, һејрәтамиз ишкүзарлығы вә көстәрдији сијаси сајыглыг нәтичәсиндә дөвләт чеврилишинә гәсдләрин гаршысы алынды, мүстәгил Азәрбајчанын демократик дөвләт имичи горунуб сахланылды. 1994-чү илин октјабр вә 1995-чи илин март һадисәләри чәмиҗјәтдә негатив мејлләри үзә чыхармагла јанашы, халгла Президентин бирлијини, һәм Азәрбајчан халгынын, һәм дә Азәрбајчан дөвләти башчысынын һәр һансы кәркин вәзиҗјәтдә мүстәгил дөвләтчилик мөвгејиндән кери чәкилмәдијини вә чәкилмәјәчәјини бир даһа тәсдиг етди.

1995-чи илин нојабрында һүгуги дөвләт гуручулуғу сабәсиндә даһа бир мүһүм аддым атылды: мүстәгил Азәрбајчанын али ганунверичилик органына — Милли Мәчлисә мажоритар вә пропорсионал сечки системләри, үмуми, бәрабәр вә бирбаша сечки һүгугу әсасында чохпартијалы сечкиләр кечирилди. Елә һәмин тарихдә, *1995-чи ил нојабрын 12-дә* чәнаб Һејдәр Әлијевин рәһбәрлик етдији Конститусија комиссијасы тәрәфиндән һазырланмыш мүстәгил Азәрбајчанын илк Конститусијасы үмумхалг сәсвермәси јолу илә гәбул едилди. Бу али ганун Азәрбајчанын сијаси тарихиндә јени бир ера ачмагла, онун дөвләт мүстәгиллијинин, инсан азадлыгларынын вә демократик дәјәрләрин әсас тә'минатына чеврилди. Азәрбајчан Республикасы азад, суверен, мүстәгил дөвләтләр арасында өз јерини тутду.

Бу күн Президент Һејдәр Әлијевин дахили вә харичи сијасәти Азәрбајчанын кәләчәк инкишаф перспективләрини мүәјјән едир. Һејдәр Әлијев сијасәти вә фәалиҗјәти *бејнәлхалг* аләмдә Азәрбајчанын мүстәгиллијинин вә дөвләтләрарасы әмәкдашлығын тә'минаты кими гәбул олунур. Халгымыз Азәрбајчаны башыпозуг бир мәмләкәтдән сивил дөвләтләр тәрәфиндән гәбул едилән бир өлкә һалына чатдыран дөвләт башчысынын сә'ләрини үрәкдән бәјәниб дәстәкләјир.

Там әсасла дејә биләрик ки, Азәрбајчан халгынын икинчи дәфә газандығы истиглалынын вә мүстәгил дөвләтчилијинин горунуб сахланмасы, Азәрбајчан Республикасынын демократик, дүн-

јәви, һүгуги вә унитар бир дөвләт кими формалашыб мөһкәмләндирилмәси Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр. Бүтүн бунлары нәзәрә аларағ тәклиф едирәм ки, халғымызын мүдрик рәһбәри, дүнјанын ән көркәмли сијасәтчиләриндән вә дөвләт хадимләриндән бири олан Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы 15 ијун күнү Азәрбајҹан халғынын милли гуртулуш күнү е'лан олунсун.

Мән сөзүмү битирәрәк милләт вәкилләриндән бу мәсәлә илә әлагәдар өз фикирләрини сөјләмәји хаһиш едирәм.

ДЕПУТАТ ОРУҸ МӘММӘДОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли милләт вәкилләри! Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышынын дөрдүнҹү илдөнүмү Сабунчу рајонунда бајрам тәнтәнәси илә гејд едилмишдир. Рајонун елә бир сәнаје мүәссисәси, елә бир тәшкилаты олмамышдыр ки, орада митингләр, јығынҹаглар кечирилмәсин. Һәмин јығынҹагларда, митинглөрдә Президентимизин вә Милли Мәҹлисин үнванына мүраҹиәтләр гәбул олунмушдур. Ијунун 25-дә Бакыханов гәсәбәсиндәки дәмирјол стансијасында он мин адамын иштиракы илә митинг кечирилмиш, орада рајонун бир чох зәһмәткешләри, сакинләри иштирак етмишләр. Һәмин митингин кечирилдији әразі бајрамсајағы бәзәдилмишди, демәк олар ки, һәр јердән ора ахын олмушду.

Рајонун кәндләриндә, Нардаран гәсәбәсиндә бүтүн Бакы кәндләринин митинги кечирилмиш, орада да рајонун бүтүн фәаллары иштирак етмишләр. Һамы бир сәслә һөрмәтли Президентимиз Һејдәр Әлијевин рәһбәрлијә гајыдышы күнүнүн — 15 ијунун бајрам кими гејд едилмәсини Милли Мәҹлисдән хаһиш етмиш, Президентин үнванына мүраҹиәтләр вә телеграмлар көндәрилмишдир. Сабунчу рајонунун әразисиндән јүздән чох мүраҹиәт олмуш, јүз мин адам телеграм көндәрмишдир. Демәк олар ки, бүтүн митингләрдә мән дә чыхыш етмишәм. Орада сөз вермишдим ки, Милли Мәҹлисдә бу мәсәлә нә вахт мүзакирә олунса, мән дә чыхыш едиб бу барәдә өз фикирләримі дејәҹәјәм.

Билдијиниз кими, 1991-чи илдән башлајараг елә бу салонда да һәрҹ-мәрҹлик һөкм сүрүрдү, о јолдашлардан бә'зиләри инди дә бурада отурублар, онлар һакимијјәтин, демәк олар ки, тамамилә идарә едилмәдијини көрүрдүләр. Азәрбајҹанда јаранмыш хаосун арадан галдырылмасы үчүн Азәрбајҹанын ән көркәмли оғлу, бүкүнкү Президентимиз һөрмәтли Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытмасы тәләб олунурду. Һејдәр Әлијев һакимијјәтә гајытдыгдан сонра Азәрбајҹанда там сабитлик јаранмышдыр, һәр кәс өз аиләси илә бирликдә шәһәрә чыха билир, башга јерләрә кедир, тој мәҹлисләри кечирә билир. Анҹаг Һејдәр Әлијевин һакимијјәтдә олмадығы вахт комендант сааты гојулмушду, саат 8-дән, 9-дан сонра күчәләрә чыха билмәмәјимиз халғын јадындадыр. Буну һеч ким унуда билмәз. О дөврдә мүәссисәләрин нормал ишләмәмәси дә буна сүбут ола биләр.

Мән бүтүн Сабунчу рајонунун зәһмәткешләри адындан, о митингдә иштирак едән бүтүн адамлар адындан Милли Мәҹлисдән хаһиш едирәм ки, һөрмәтли Президентимизин һакимијјәтә гајытдығы 15 ијун күнү гуртулуш күнү е'лан олунсун вә бүтүн депутатларын бу тәклифә гошулмасыны арзулајырам. Чох саг олун.

ДЕПУТАТ МИНАЈӘ ӘЛИЈЕВАНЫН ЧЫХЫШЫ

Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышынын Азәрбајҹана нә вердијини сөјләмәздән әввәл бу гајыдышдан әввәлки дөврүн гыса тәһлилини вермәк истәјирәм. Азәрбајҹанын фәлакәт кирдабына јуварланмасы Әбдүррәһман Вәзировун бу өлкәјә башчы тә'јин едилмәси илә башланды. Торпагларын јох, ермәниләрин гајытмасыны "шад хәбәр" кими бәјан едән бу башсыз башчыны Азәрбајҹаны дағытмаг вә мәһв етмәк үчүн Москвадан гәсдән көндәрмишдиләр.

Јанвар фачиәси Вәзировун Азәрбајҹана нә мәгсәдлә көндәрилдијини бир даһа сүбут етди. Ајаз Мүтәллибов бу ган үзәриндә һакимијјәтә кәлди вә Азәрбајҹанын дүшдүјү фәлакәт кирдабыны даһа да дәринләшдирди. Онун Азәрбајҹаны тамам мәһв етмәјә имканы олмады, говулду.

Сонра Халг Чәбһәси һакимијјәтә кәлди. Мејданларда, митинг вә нүмајишләрдә өзләрини халгын ирадәсинин тәмсилчиси кими гәләмә верән АХЧ елә халг һәрәкаты далғалары үзәриндә дә һакимијјәтә кәлди, лакин өзүнүн бир иллик һакимијјәти дөврүндә һәмин инамы тамамилә итирди. Бу мејдан гәһрәманларынын нәинки сәриштәсизлији, һәтта чох бәд әмәлләри тезликлә ашкара чыхды. Бу "бәјләр" өзләрининн бир иллик һакимијјәти дөврүндә идарәетмә механизмини елә дағытдылар ки, Һејдәр Әлијев кими нәһәнк сијаси хадимә белә бу механизми бәрпа етмәк үчүн хејли вахт лазым олду. Дахили вә харичи сијасәтдә, Гарабағ мәсәләсиндә бурахылан кобуд сәһвләр, кадр сијасәтиндә вә дикәр сahәләрдә сәһвләр, орду ады илә јарадылан башыпозуг силаһлы дәстәләрин өзбашыналығы вә дикәр һәрәкәтләр АХЧ — Мүсават игтидарыны көздән салды.

Өлкә ифлич вәзијјәтинә дүшмүш вә артыг идарә олунмурду. Дахили ишләр назири Искәндәр Һәмидов өзү шәхсән адам дөјмәјә башлајандан сонра вәтәндашларын полисә инамы итмишди. Артыг һәр һансы чинајәткардан полисә шикајәт етмәк лүзумсуз сајылырды. "Назир адам дөјәндә сырави ишчиләр көр нә едәр" дејирдиләр. Өз доғма јурдуну — Кәлбәчәри ермәниләрдән хилас етмәк игтидарында олмајан бу назир Нахчывана, Һејдәр Әлијевә гаршы һәрби јүрүш һазырлајырды. Өлкәдә өзбашыналыг, һәрки-һәркилик, дәрәбәјлик баш алыб кедирди. Дахилдә һәр аддымбашы силаһлы дәстәләр үз-үзә дајандығы һалда, чәбһә бөлкәсиндә дүшмәнин габағына чыхмаг үчүн дөјүш сурсаты вә чанлы күввә чатышмырды. Бу өзбашыналыглардан истифадә едән күввәләр Азәрбајчаны парчаламаг чәһдинә киришдиләр.

Әликрам Һүмбәтовун үздәниряг "Талыш-Муған Республикасы" јаратмаг чәһди буна әјани мисалдыр. Бу вәзијјәтдән истифадә едән Сурәт Һүсејнов өз силаһлы дәстәләри илә Бакыја јүрүш етди. Өлкә вәтәндаш мүһарибәси, гардаш гырғыны әрәфәсиндә, "олум, ја өлүм" астанасында дајанды.

Гәфләт јухусундан ојаныб алдадылдығыны вә учурум кәнарына чатдырылдығыны көрән халг артыг дәрк етди ки, ону бу фәлакәтдән Дәдә Горгуд мүдриклији олан рәһбәр хилас едә биләр вә ону да дәрк етди ки, бу рәһбәр јалныз вә јалныз Һејдәр Әлијевдир. Халг Һејдәр Әлијеви көмәјә чағырды, Һејдәр Әлијевдән хаһиш етди ки, бу милләтә јијә дурсун, ону бу фәлакәтдән хилас етсин.

О дөврдә мән дә Вәтәнин башы үстүнү алан бу тәһлүкәни һисс едиб һарај чәкдим, үзүмү Нахчыванда јашајан Һејдәр Әлијевә тутуб ше'р јаздым. Ше'р 1992-чи илдә "Сәс" гәзетиндә чап олунду. Әлбәттә, ше'рдә Азәрбајчанын фачиәләрини әкс етдирәндән сонра Һејдәр Әлијеви бу милләтә јијә дурмаға чағырырдым. Билирәм, бура ше'р мәчлиси дејил, Милли Мәчлисдир. Лакин бу ше'рдә Һејдәр Әлијевин хиласкарлығындан данышылдығы үчүн бир нечә сәтри нәзәринизә чатдырмаг истәјирәм:

Һејдәр ата, һарајымы ешит бир,
Синәм дәрддән говр еләјиб шишибдир.
Нә бәладыр Азәрбајчан дүшүбдүр,
Јад әлләрдә Гарабаг тәк көзәли,
Күлләләниб шикәстәси, гәзәли.

Ше'рдә бу бәлалар садаландыгдан сонра сонлугда дејилирди:

Дајанмышыг саһилиндә бир көлүн,
Бирчә аддым, ја олумдур, ја олум.
Дәдәм Горгуд көрәкдир ки, бу јолун
Олумуну бу милләтә костәрә,
Галымыны бу милләтә костәрә.
Һејдәр ата, дадымыза чат инди,
Јијә олса, бу халг дагдан мәтиндир.
Горгуд олмаг шаһ олмагдан чәтиндир,
Һејдәр ата, кәл Горгуд ол милләтә,
Јетәр, сон гој чәкдијимиз зилләтә.

Һејдәр Әлијевин бөјүк сијаси хадим олдуғундан сөһбәт кедәркән 1993-чү илдә Александр Прохановун Москвада чыхан "Ден" гәзетиндә дәрч олунмуш "Азәрбајчанын дәрсләри" мәгаләсиндән бир нечә сәтри дә хатырлатмаг јеринә дүшәрди: "Партија вә һөкүмәтин бүтүн һакимијјәт пилләләрини кечән, бөјүк фөвгәлдәвләтин өз инкишафында әсас тутдуғу ашкар вә кизли ганунлары билән, тәнзимләмәнин инчә вә дәрин механизмләринә бәләд олан, милләтләрарасы дүнјанын пүнһан формулуну башa дүшән бу азәрбајчанлы дөвләт хадимини — Әлијеви Горбачов өз

бәднам Гарабағ нијјәтини һәјата кечирмәк јолунда, дөвләтин дашыны даш үстә гојмајыб ону дағытмаг јолунда бир манеә ким арадан көтүрмүшдүр".

Инди дә Һејдәр Әлијевин бөјүклүјүнү, даһилијини көрмәк истәмәјәнләрә, онун гајыдышынын Азәрбајчан үчүн нә демәк олдуғуну дәрк етмәк истәмәјәнләрә, јахуд гәсдән буну дананлара үзүмү тутуб дејирәм: сизин дә мәгсәдиниз Азәрбајчанын дашыны даш үстә гојмамагдыр. Һејдәр Әлијевин гајыдышынын бизә нә вердијини сајмагла гуртармаз. О, Азәрбајчаны парчаланмагдан хилас етди, вәтәндаш мүһарибәсинин, гардаш гырғынынын гаршысыны алды, бир вахт һагг сәси һеч јердә ешидилмәјән Азәрбајчанын һагғыны дүнјаја бәјан етди, атәшкәсә наил олду, дөвләт чеврилишинин гаршысыны алды. Лиссабон Саммитиндә бөјүк сијаси гәләбә газанды, дүнјанын сәмтини Азәрбајчана јөнәлтди.

Јенә тәкрар едирәм, бу гајыдышын бизә нә вердијини садаламагла гуртаран дејил. Гыса олараг дејә биләрәм ки, бу гајыдыш Азәрбајчаны Азәрбајчана верди, Азәрбајчаны Азәрбајчана гајтарды вә она көрә дә бу гајыдышын, јә'ни 15 ијунун рәсмән Азәрбајчанын гуртулуш күнү е'лан олунмасыны тәклиф вә тәләб едирәм. Сағ олун.

ДЕПУТАТ ТӘРЛАН МУСАЈЕВАНЫН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар! Күндәликдәки мәсәлә әтрафында данышмамаг мүмкүн дејилдир. Өзү дә саатларла данышмаг олар. Һәр биримизин хатириндә дәрин из бурахмыш, бөјүк һәјәчанла хатырладығымыз күнләр — дөрд ил әввәл республикамызда баш вермиш һадисәләр халгымызын гара күнләри ким тарихә дүшмүшдүр. Сәриштәсиз һөкумәт рәһбәрләринин учбатындан республикамызда һәрки-һәркилик, өзбашыналыг һөкм сүрүрдү. Өлкәнин мүәјјән әразиләриндә һәрә бир һөкмранлыг едир, халг горху ичиндә јашајырды. Бир тәрәфдә "Талыш-Муған Республикасы" јарадылыр, бир тәрәфдә дә торпагларымыз тикә-тикә, рајон-рајон ермәни ишғалчылары тәрәфиндән зәбт едилирди. Јурдсуз-јувасыз гачгынларымыз билмирдиләр ки, республикамызын һансы күшәсиндә јашасынлар ки, орада сакитлик, сабитлик олсун. О вахт бу мүмкүн дејилди. Мүстәгиллик әлдә етмиш кәнч дөвләтимиз парчаланма тәһлүкәси гаршысында иди. 1993-чү илин ијунунда Кәнчә һадисәләри республикамызын мүстәгиллијинин итмәсинин, халгымызын кәләчәк фаҹиәсинин башланғычы иди. Халг ничат истәјирди, өзүнә ағыллы бир рәһбәр тәләб едирди.

Халгын тәләби исә үрәји халгын, милләтин үрәји илә бир дөјүнән Һејдәр Әлијевин рәһбәрлијә гајытмасы иди. 1993-чү илин ијунунда Кәнчә һадисәләри заманы Һејдәр Әлијевин халгын тәләби илә республикамызын рәһбәрлијинә дә'вәт едилмәси, халғы вәтәндаш мүһарибәси бәласындан гуртармасы Аллаһ-тәала тәрәфиндән милләтимизә бир ничат олду. Һәмин күнү һеч вахт, һеч заман унутмајачағыг. Кеч дә олса, һагг өз јерини тутду, чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајыдышы күнү халгын гуртулуш күнү олду.

Артыг дөрд илдир ки, о горхулу күнләр архада галмышдыр. Мүстәгил республикамызын адынын гүдрәтли дөвләтләр ичәрисиндә чәкилмәси, дөвләтчилијимизин горунуб мөһкәмләндирилмәси, өлкәмиздә әмин-аманлығын, сабитлијин бәрпа олунмасы дөврүмүзүн көркәмли дөвләт вә сијаси хадими, һөрмәтли Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин апардығы ағыллы, мүдрик сијасәтин нәтичәсидир. Һејдәр Әлијев үч дөвләт чеврилиши чәһдинин гаршысыны алды, өз мүдрик, ағыллы тәдбирләри нәтичәсиндә вәтәндаш гырғынынын гаршысыны алды. Халг бир даһа инанды ки, Һејдәр Әлијев халгын хиласкарыдыр.

Халг өз Президентинә инаныр, она да инаныр ки, ағыллы, мүдрик дөвләт рәһбәримиз һамымызын дәрди олан Гарабағ проблемини сүлһ јолу илә һәлл едәчәк, ишғал олунмуш торпагларымызы кери гајтарачаг, әразн бүтөвлүјүмүзү тә'мин едәчәк, 1 милјон гачгынымыз өз јурд-јуваларына гајыдачагдыр. Халг инаныр ки, өз ағыллы Президентинин рәһбәрлији алтында республикамыз ән гүдрәтли дөвләтләрдән биринә чевриләчәкдир. Онда әһалимизин фираван јашајышы да тә'мин олуначагдыр.

Һөрмәтли Президентимизә узун өмүр, чансағлығы арзулајыр вә онун икинчи дәфә һакимијјәтә кәлдији күнү — 1993-чү илин 15 ијунуну халгын милли гуртулуш күнү кими гәбул едирәм. Диггәтинизә көрә чох сағ олун.

ДЕПУТАТ ЕЛДАР СӘФӘРОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли милләт вәкилләри! Бу күн Милли Мәчлисин мүзакирә етдији мәсәләни мән чох ганунаујғун сајырам вә буна мәним бир сыра әсасларым вардыр. Бу барәдә өз фикирләримми милләт вәкили кими сөјләмәк истәјирәм.

Сөзүн әсл мә'насында ијун ајынын 15-и Азәрбајчанын һәјатында, тарихиндә, мәдәниҗҗәтиндә, әдәбиҗҗатында, сәнәтиндә бир хилас күндүр, инсанлығын хиласы күндүр. Она көрә ки, ијун ајынын 15-нә гәдәр, јә'ни мөһтәрәм Президентимиз Һејдәр Әлијевин икинчи дәфә һакимиҗҗәтә гајыдышына гәдәр Азәрбајчанда баш вермиш һадисәләр, һәрки-һәркилик, сепаратчылыг мејлләри бизим һамымыза бәлли иди. Һакимиҗҗәтдә олан адамларын һәрәсинин өзүнә мәхсус силаһлы дәстәләри, о чүмләдән бир сыра сиҗаси партијаларын да силаһлы груплары вар иди. Бу груплар Азәрбајчан халгыны нараһат едир, онун һәјатыны позурду. Үстәлик, ермәни фашистләринин дә Азәрбајчан торпагларыны ишғал етмәси бөһран вәзиҗҗәти јаратмышды. Ајаз Мүтәллибовун дөврүндән башлајараг, Азәрбајчан Халг Чәбһәси — Мүсават Партијасы чүтлүјүнүн һакимиҗҗәти дөврү дә дахил олмагла, ијун ајынын 15-нә гәдәр ардычыл сурәтдә мәним сөјләдиҗим бу вәзиҗҗәт мөвчуд олмушдур. Бу сөзләр халгын, мән елә баша дүшүрәм ки, әксәриҗҗәтинин сөзүдүр.

Һејдәр Әлијев һакимиҗҗәтә кәлди, Азәрбајчан дөвләтчилијинин мәһв олмасынын гаршысыны алды. Сиз билирсиниз, о һәлә јеничә һакимиҗҗәтә кәлмишди, 2-3 күн иди, дәрһал Азәрбајчанын бир сыра рекионларында — һамымыза мә'лум олан рекионларында сепаратчылыг мејлләри баш галдырды. Буну гәсдән төрәдирдиләр вә Һејдәр Әлијевин һакимиҗҗәтини сарсытмаг үчүн мүхтәлиф чәһдләр көстәрирдиләр. О адамлара бәлли олмалы иди ки, аловлардан чыхмыш вә бүтүн кешмәкешли һәјаты әрзиндә фыртыналарын ичәрисиндән кечиб зиреһләнмиш Һејдәр Әлијеви һеч бир гүввә, һеч бир намәрд чәһди сарсыда билмәз.

Һејдәр Әлијев ијунун 15-дә һакимиҗҗәтә кәләркән онун јүрүтдүјү сиҗасәтин биринчи вә мән дејәрдим ки, ән әсас һиссәси ондан ибарәт олду ки, дахилдә сабитлик јарадылсын. Мөһтәрәм

Президентимиз чох көзәл билирди ки, дахилдә сабитлик јаратмадан уғурлу харичи сиҗасәт јүрүдә билмәрик. Сиҗаси сабитлик јарадылмасы үчүн илк нөвбәдә ганунсуз силаһлы дәстәләрин арадан көтүрүлмәси, ордунун формалашдырылмасы, һәрч-мәрчликлә мәшғул олан сиҗаси групларын зәрәрсизләшдирилмәси дахили сиҗасәтдә ән плана чәкилди. Дахили сиҗасәтдән башланан уғурлу харичи сиҗасәт бунунла әламәтдар олду ки, чәнаб Һејдәр Әлијев Азәрбајчан Халг Чәбһәсинин вә Мүсават Партијасынын һакимиҗҗәти дөврүндә харичи сиҗасәтдә јол верилмиш уғурсузлуглары арадан галдырмаг истигамәтини көтүрдү.

Һамымыза мә'лумдур ки, Халг Чәбһәсинин һакимиҗҗәтиндән әввәл Мүтәллибов харичи сиҗасәтдә Русијаја мејл едирди. Ејни охшар чәһәтә јол верән Әбүлфәз Әлијев һакимиҗҗәтдә оларкән јалныз Түркијәјә мејл етмәклә, башга дөвләтләрә дирсәк көстәрмәјә башлады. Бүтүн бунлар да харичи дөвләтләрдә Азәрбајчана гаршы, мән дејәрдим ки, мүәјјән дәрәчәдә јох, әсаслы сурәтдә фикир дәјишиклији јаратмышды. Кечмиш һакимиҗҗәтин апардығы уғурсуз сиҗасәтин нәтичәсиндә бә'зи МДБ дөвләтләри илә дә Азәрбајчанын әлагәләри тамам позулмушду. Мәһз Һејдәр Әлијев һакимиҗҗәтә кәләндән сонра бүтүн кечмиш һакимиҗҗәтләрдән галмыш бу ағыр мирасын арадан галдырылмасына бөјүк сә'ј көстәрди вә мүвәффәгиҗҗәт газанды.

Образлы ифадә етсәм, Һејдәр Әлијев ағыр бир дашын үстүнә әлини гојмады, ағыр дашын алтына әлини гојду вә о дашы галдырды, Азәрбајчаны хилас етди, Азәрбајчанын мәдәниҗҗәтини хилас етди, Азәрбајчанын мә'нәвиҗҗатыны хилас етди. Һејдәр Әлијев сиҗасәтинә ирад тутанлар Азәрбајчанын елминә, Азәрбајчанын мәдәниҗҗәтинә нә гәдәр ағыр зәрбә вурмушдулар. Академијаны бағлајанлар, сәнәт очагларынын лазымсыз олдуғуну бәјан едәнләр, мәнә белә кәлир ки, һәмин күнләри јахшы јашларында сахламалыдырлар. Онлара бир шеји дә хатырлатмаг истәјирәм — Һејдәр Әлијев илк нөвбәдә онларын өзүнү хилас етди. Мәним бу сөзү демәкдә әсасым вардыр. Она көрә әсасым вардыр ки, мәһз Һејдәр Әлијев олмасајды, — бир анлыг тәсәввүр етсинләр, — Сурәт Һүсејнов ким гијамчы, гулдур һәмин о Халг Чәбһәсинин башына нә ојунлар ачачагды. Мәһз Һејдәр Әлијев онларын өзүнү бундан гуртарды.

Дүнән бурада Мирмаһмуд ага деди ки, нәји гуртармысыныз, нәдән хилас олмусунуз? Азәрбајҹаны гуртармышыг, Азәрбајҹаны хилас едиб Һејдәр Әлијев. Һәм дә сизи о гулдурун әлиндән хилас еләјиб. Буну унутмаг олмаз. Әкәр гүввә вар идисә, дәјанәт вар идисә, дурајдыныз габағында, гојмајајдыныз Кәнчәдән 1 километр дә бу тәрәфә јерисин.

Мән һесаб едирәм ки, чәнаб Һејдәр Әлијев истәр 14 иллик һакимијјәти дөврүндә, истәрсә дә сон 4 илдәки һакимијјәти дөврүндә халгынын мәнафејинә зәррәчә ујғун олмајан бир иш көрмәмишдир. О даим халгын һәјаты илә бир олмушдур, халгынын мәнафејинә ишләмишдир. Мән буну хүсусилә вурғулајыб ачыг гејд етмәк истәјирәм ки, һакимијјәтин биринчи креслосунда олмасына бахмајараг, әввәлки вәзифәләриндә дә, һәтта дөвләт тәһлүкәсизлији органларында ишләјәндә дә о өз халгынын әлејһинә кетмәмишдир. Һәмишә Москва үчүн арзуедилмәз шәхс олан Һејдәр Әлијев ДТК органларында ишләдији мүддәтдә өз халгынын әлејһинә бир иш көрмүш олсајды, бу күн һәмин мараглы гүввәләр ону чох сакитчә ортаја гојуб Һејдәр Әлијеви халгын көзүндән салмаг истәјәрдиләр. Она көрә дә мән бир милләт вәкили олараг, бир вәтәндаш олараг өзүмү чох хошбәхт һисс еләјирәм ки, мәһз Һејдәр Әлијев кими бөјүк шәхсијјәтин мүасиријәм вә онунла бирликдә чағдаш дүнјада јашајырам.

Һөрмәтли милләт вәкилләри, олуб-кечәнләри унутмаг лазым дејил. Мәним дејәчәјим сөзләр вар, чүнки мәтбуат органларыны охујурам, о истеһза илә јазылан бә'зи сөзләрә чаваб вермәк истәјирәм. Јахшы јадымдадыр, 1992-чи ил мај ајынын 14-ү кечәси, — Азәрбајҹан Халг Чәбһәсинин гәрарқаһы индики Сәбаил рајон Иҹра һакимијјәтинин јанында јерләширди, — орада бөјүк бир митинг кечирилирди, сабаһ Ајаз Мүтәллибов һакимијјәтә кәлирди вә горхуја дүшмүшдүләр, онун гаршысыны ала билмирдиләр. Гурбан Мәммәдов чыхды вә белә бир фикир сөјләди ки, мәним халгым, чамаат, Азәрбајҹан Халг Чәбһәси идарә һеј'әтинин тапшырығы илә мән Нахчывана, Һејдәр Әлијевә үз тутдум, чәтин вәзијјәтдә ағсаггала мүрачиәт етдим, онун фикирләрини өјрәнмәк бизим үчүн вачиб иди. Чәнаб Һејдәр Әлијев мәнә чаваб верди ки, Гурбан Мәммәдов, һәр шеји сизин кәнчлијинизә, чаванлығыныза бағышлајырам вә сизи мүдафиә едирәм. Халг һәрәкатыны мүдафиә етмәк, Халг Чәбһәсини ондан әввәлки иртичадан горумаг, хилас етмәк үчүн о заман Һејдәр Әлијевин онлары дәстәкләдијини нәзәрдән гачырмаг олмаз.

Мән һесаб едирәм ки, бу күн мүзакирә олунан мәсәлә чох јериндәдир. Мән бу јахынларда Кәнчә вә Газах рекионларында бир чох рајонларда олмушам. Орада инсанлар бу мәсәләләри гејд едирләр вә көстәрирләр ки, һәгигәтән дә, ијун ајынын 15-и дөвләтчилијимизин хиласы күнүдүр. Она көрә дә Милли Мәчлисә мүрачиәтләр едирләр ки, дөвләтчилијимизин гуртулуш күнүнү е'лан етсин, рәсми олараг бајрам күнү кими тәгвимә дахил етсин. Диггәтинизә көрә чох саг олун.

ДЕПУТАТ МӘММӘД МӘММӘДОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар! 1993-чү илин јазында Азәрбајҹанда ичтимаи-сијаси дурумун кәркинлији вә драматизми өзүнүн ән јүксәк мәрһәләсинә чатмышды вә Азәрбајҹан, доғрудан да, реал фәлакәтләр гаршысында иди. 1993-чү илин јазында Азәрбајҹандакы вәзијјәти бир нечә чүмлә илә нечә сәчијјәләндирмәк олар? О заман Азәрбајҹанда вәтәндаш мүһарибәсинин реаллығы көз габағында иди. Азәрбајҹанын парчаланмасы артыг башланмышды. Чәбһәләрдә уғурсузлуглар, өлкәнин дахилиндә там ганунсузлуг, һәрч-мәрчлик, өзбашыналыг, гулдурлуг шәраитиндә, белә бир вәзијјәтдә Азәрбајҹанын мүстәгил дөвләт кими јашајыб-јашамамасы, "олум, ја өлүм" мәсәләси, доғрудан да, там ачыглығы илә ортада иди. 1993-чү илин јазында јухарылар артыг дөвләти идарә етмәји бачармырдылар вә республикада олан һадисәләрә нәзарәт едә билмирдиләр. Ашағылар исә нә етмәли олдугларыны билмирдиләр, үмидләрини мөвчуд игтидардан тамамилә үзәрәк чаш-баш галмышдылар.

Бах, белә бир шәраитдә, Азәрбајҹанда мөвчуд олан һәмин шәраитдә һәм о вахткы игтидар, һәм дә бүтүн халг күтләләри үзүнү Һејдәр Әлијевә чевирди. Лакин бурада мәгсәдләр башгабашга иди. Азәрбајҹан халгы белә бир ағыр, чыхылмаз вәзијјәт-

дә өз ничатыны, Азәрбајчанын бу шәраитдән чыхарылмасында јеканә үмидини Һејдәр Әлијевә бағламышды, игтидар исә Кәнчә һадисәләрини јатырмаг үчүн уғурсуз чәһдләрдән сонра өз һакимијјәтини мүвәггәти олса да, бир гәдәр узатмаг мәгсәди илә вә бәлкә дә өз талејини фикирләшәрәк Һејдәр Әлијевә үз тутмушду. Халгын чохсајлы мүрачиәтләриндән сонра, о заманкы игтидарын бир нечә дәфә хаһишиндән сонра 1993-чү ил ијунун әввәлләриндә Һејдәр Әлијев Бакыја кәлди вә ајын 15-дә Али Советин сәдри сечилди.

Сөзүн дүзү, Азәрбајчанын о вахт дүшдүјү вәзијјәтин ағырлығыны нәзәрә аларағ өлкәни гыса вахтда бу чүр шәраитдән чыхармағын мүмкүнлүјү инсан ағлына бәлкә дә кәлмирди вә белә бир вәзијјәтдә чох адамда мүәјјән шүбһәләр вар иди ки, Азәрбајчан бу ағыр фәлакәтләрдән нечә чыхачаг. Бунун үчүн мө'чүзә лазым иди. Лакин бу, әфсанәләрдә, нағылларда олан мө'чүзә дејил, реал мө'чүзә иди. О мө'чүзә, доғрудан да, баш верди. О мө'чүзә Һејдәр Әлијев мө'чүзәси иди ки, Азәрбајчаны дүшдүјү бу фәлакәтләрдән гыса бир вахтда чыхартды. Мәним јадымдадыр, Һејдәр Әлијев Али Советин сәдри сечиләркән гыса бир чыхышла бурада мүрачиәт еләјәндә бир сөз деди. О деди ки, мән пејғәмбәр дејиләм ки, Азәрбајчанда баш верән һадисәләрин нечә гуртарачағыны индидән сизә дејим, ону заман көстәрә биләр. Һејдәр Әлијев Азәрбајчанын гаршысында дуран проблемләри мәһз пејғәмбәрчәсинә вә доғрудан да, узагкөрәнликлә һәлл еләди.

Инди о вахтдан 4 ил кечир. Әввәла, Азәрбајчанда о вәзијјәт, о шәраит нијә јаранмышды? Әлбәттә, 4 ил кифајәтдир ки, мүәјјән тәһлилләр еләјәсән. Мәнә елә кәлир ки, бүтүн дикәр сәбәбләри илә јанашы, Азәрбајчанда һәмин шәраитин јаранмасынын башлыча сәбәбләриндән бири о заманкы игтидарын сәриштәсизлији, игтидарын бир чох нүмајәндәләринин, хүсусән Рәһим Газыјевин, Әликрам Һүмбәтовун, Сүрәт Һүсејновун (о да игтидарын нүмајәндәси иди) хәјанәти иди вә бу шәраит Азәрбајчаны 1993-чү илин јазында белә бир фәлакәт гаршысында гојмушду. Мән чох тәәччүбләнирәм, бу 4 ил кифајәт иди ки, о вахткы игтидарын нүмајәндәләри бурахдыглары сәһвләри һеч олмаса, мәтбуат васитәсиләми, мүәјјән чыхышларындамы, е'тираф еләсинләр. Нә исә, бу е'тирафы мән көрмүрәм.

Мән индики мүхалифәтин ичәрисиндә кифајәт гәдәр ағыллы адамлар олдуғуну һесаб едирәм. Лакин о вахт игтидарын ән јүксәк вәзифәдә олан нүмајәндәләриндән бири бах, бу Мәчлисдә чыхыш еләјәндә, телевизија васитәсилә дејәндә ки, әһалинин 90 фаизи бизи истәмәсә дә, биз һакимијјәтдән кетмәјәчәјик, мән елә баша дүшүрәм ки, бу сөз ағыллы нүмајәндәләрин һеч биринин хошуна кәлмирди. Мән елә баша дүшүрәм ки, телевизија верилиши кедә-кедә о вахткы игтидар нүмајәндәсинин, назирин о студијаја кирмәси, бүтүн халгы, о чүмләдән о вахткы игтидар нүмајәндәләрини тәһгир етмәси һәмин индики мүхалифәтин ағыллы нүмајәндәләриниң хошуна кәлмирди. Буну нә вар е'тираф еләмәјә?

Милли Мәчлисин ағсаггал депутатларындан бири кими мән истәјирәм бу мәсәләјә бир балача тохунум, өз фикирләрими дејим. Ахы, биз һамымыз Азәрбајчан халгынын өвладларыјыг. Ахы, сивил дөвләтләрин һамысында игтидар да вар, мүхалифәт дә вар. Бунлары бир сивил гајдада гурмаг лазымдыр. Јә'ни бу игтидарын 4 илдә Азәрбајчан халгы үчүн, Азәрбајчан дөвләти үчүн елә бир иши јохдурму, бир дәфә бирчә чүмлә илә ону тә'рифләјәсиниз ки, бу јахшыдыр?

Ахы, мүәјјән мәсәләләр вар ки, орада игтидар — мүхалифәт сөһбәти ола билмәз. Мәкәр Азәрбајчанын истиглал күнү мүхалифәт — игтидар сөһбәти ола биләр? Тәсадүф елә кәтирмишди ки, биз, Милли Мәчлисин бир груп нүмајәндәси Милли Мәчлисин сәдри Муртуз Әләскәров башда олмагла Истиглал күнүмүзү — ајын 28-ни Анкарада кечирирдик. Орадакы сәфирлијимиз Анкарада олан, Түркијәдә чәмләшән бүтүн сәфирликләрин нүмајәндәләрини, Түркијәнин бүтүн рәһбәрләрини, бүтүн партијаларын нүмајәндәләрини дә'вәт еләјиб, гәбул кечирди. Бизим индики мүхалифәтин нүмајәндәләри о мәчлисдә иштирак етмирдиләр, анчаг Анкарада идиләр. Онлар да өзләри 10-15 нәфәрлә Истиглал күнүнү гејд едирдиләр. Мәкәр Азәрбајчанын Истиглал күнү һамымызын Истиглал күнү дејил? Тәсәввүр етмәк олармы ки, Бакыда Түркијәнин Истиглал күнү сәфирликдә рәсми кечирилсин, Түркијәдә инди мүхалифәтдә олан бир партијанын башганы, ја башга нүмајәндәләри исә орада иштирак еләмәсинләр,

һарадаса ону кедиб гејд еләсинләр? Билирсиниз, бу мәсәләләрдә бир гајда-ганун јаратмаг лазымдыр. Ахы, биз Үзејир Һачыбәјовла, Нијази илә, Гара Гарајевлә фәхр еләјирик. Онлар Азәрбајчан халгынын бөјүк өвладларыдыр вә Азәрбајчан халгыны дүнјада танылдан инсанлардыр. Бәс нијә Һејдәр Әлијевә көрә һамымыз фәхр етмәмәлијик? Мән инанмырам, мүхалифәт нүмајәндәләри ичәрисиндә еләси олсун ки, Һејдәр Әлијев бејнәлхалг көрүшләриндә, дүнјанын апарычы сијасәтчиләри илә сөһбәтләриндә Азәрбајчанын мәнафејини мүдафиә еләдији үчүн фәхр еләмәсин. Фәхр еләјир, о да үрәјиндә фәхр еләјир, анчаг буну е'тираф еләсинләр.

Бу күн Һејдәр Әлијев һакимијјәтдәдир, 10 илдән сонра бәлкә сиз олачагсыныз. Биз Азәрбајчан халгыјыг, Азәрбајчан нүмајәндәләријик, бу ишдә бир гајда јаратмаг лазымдыр. Мән вахтыныз чох алмаг истәмирәм. Ону билирәм ки, Һејдәр Әлијевин јалныз 1993-чү ил ијунун 15-дән сонра Азәрбајчанда көрдүјү ишләр, — јә'ни Һејдәр Әлијевин 1993-чү илә гәдәр олмуш бүтүн хидмәтләрини һәтта кәнара гојсаг, — бунлар бизә әсас верир дејәк ки, нә гәдәр Азәрбајчан дөвләти вар, нә гәдәр Азәрбајчан халгы вар, о дөвләтин тарихиндә Һејдәр Әлијев ән көркәмли јерләрдән бирини тутачаг вә бу нәинки әлли ил, јүз илләрлә давам едәчәкдир.

Һејдәр Әлијевин узагкөрәнлијинә фикир верин. Вахтилә атәшкәс әлдә олунанда һамы, бәлкә индики игтидар нүмајәндәләриндән дә бә'зиләри нә исә шүбһә илә бахдылар: "Нә верир бу? Торпагларымыз әлдән кедә-кедә биз атәшкәс еләдик". Амма инди, үстүндән 3 ил кечәндән сонра көрүрүк ки, бу, минләрлә Азәрбајчан балаларыны өлүмдән хилас еләди. Инди көрүрүк ки, бу 3 или биз итирмәмишик. 3 илдә бүтүн дүнја Азәрбајчанын ағыр дәрдләрини, бәлаларыны билди. 3 илдә Һејдәр Әлијевин јорулмадан, доғрудан да, кечә-күндүз чалышмасы нәтичәсиндә инди Азәрбајчаны бүтүн дүнјанын апарычы дөвләтләри гәбул еләјирләр, мүдафиә еләјирләр, дәстәкләјирләр.

Дүнән телевизијада мән ешитдим ки, ермәни ассамблејасы Клинтона мәктуб көндәриб Президентимизин ораја кетмәси әлејһинә фикир сөјләјир. Демәк, Һејдәр Әлијевдән шәхсијјәт

кими горхурлар. Бу, Азәрбајчанын башынын учалығы дејил? Лиссабон Саммитиндә әлдә олунмуш мүвәффәгијјәти биз һамымыз алгышладыг. Бәс бизим мүхалифәт гәзетләри нијә јаздылар ки, бу, Азәрбајчан дипломатијасынын уғурсузлуғудур? Инди, үстүндән бир белә кечәндән сонра бүтүн дүнја гәбул еләјир ки, бу, доғрудан да, Һејдәр Әлијевин бөјүк гәләбәси имиш.

Әзиз јолдашлар, һәр инсан өз дәрракәсинә көрә габағы көрә биләр. Мәсәлән, мән, ола биләр, бир ај габағы көрә биләрәм. Һејдәр Әлијев бәлкә дә беш ил габағы көрүр. Нефт мүгавиләләрини јадыныза салын, "Әсрин мүгавиләси"ни јадыныза салын. Бәлкә дә орада Һејдәр Әлијевин јанында дуран игтидар нүмајәндәләринин бә'зиләри шүбһә илә бахырдылар. Амма үстүндән мүәјјән илләр кечиб, көрүрсүнүз ки, о нефт мүгавиләси тәкчә игтисади мүгавилә дејил. О, Азәрбајчанын сијасәтиндә мүһүм рол ојнады, бүтүн нүфузлу дөвләтләрин Азәрбајчаны дәстәкләмәсиндә онун бөјүк ролу олду.

Одур ки, вахтыныз чох алмајараг, мән дә тәклиф еләјирәм ки, 15 ијун, доғрудан, Азәрбајчанын гуртулуш күнүдүр, бу күнү биз гејд еләмәлијик, бајрам еләмәлијик. Мәнә елә кәлир ки, бу күн Азәрбајчанын тарихиндә узун әсрләр јашајачаг. Диггәтинизә көрә чох саг олун.

ДЕПУТАТ ФИКРӘТ ИСМАЈЫЛОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутат һәмкарлар! 15 ијун 1993-чү ил тарихинә һүгуги, тарихи, мә'нәви һагг газандырмаг үчүн мән бир чох мәсәләләри гыса, тезис шәклиндә хатиринизә салмаг истәјирәм. Она көрә ки, бурадакы депутатларын әксәријјәти о һадисәләрин иштиракчысы олуб, һамымыз да онларын мүшаһидәчиси олмушуг.

Һөрмәтли милләт вәкилләри, ермәниләрин XX әсрдә Азәрбајчана ахырынчы тәчавүзү чәнаб Һејдәр Әлијевин сијаси мејдандан узаглашдырылмасындан башлады. Һејдәр Әлијев сијаси һакимијјәтдән узаглашдырыландан сонра гондарма "Дағлыг Гарабағ мәсәләси" ортаја атылды. Азәрбајчанын о вахткы сәриштә-

сиз рəһбəрləрининн сəвиjjəсизлиjинə күвənən, Азəрбаjчанда чоғрафи-сиjаси, игтисади марағы олан дөвлəтлəр бу проблеми мүгавимəтсиз һəjата кечирмək үчүн Дағлыг Гарабағда, сəрһəд рajонларында Азəрбаjчан əһалисини тəрксилаһ елəдиләр. Бундан сонра дүнjа ичтимаиjjəтиндə Азəрбаjчанын мənфи образыны jаратмаг үчүн Сумгаjыт вə Бакы һадисələрини төрətдиләр. Азəрбаjчаны зор күчүнə көləлиjə, табелиjə салмаг үчүн 20 jанвар һадисəси төрəдилди. Бу, Азəрбаjчан халғынын ирадəсини гырмады. Сонра һакимиjjəтə кələнləр өз ағалары илə данышыглар əсасында Азəрбаjчанын дахилиндə тəхрибатлара башладылар.

Бу тəхрибатлар һансылардыр? Дөвлəтə табе олмаjан силаһлы дəстələрин jарадылмасы, торпагларын сатылмасы. Бүтүн бунлар Азəрбаjчан халғыны мəһв етмək үчүн иди. Бунларын кулминасиjа нөгтəси 4 иjун һадисəси, Кəнчə гиjамынын башланмасы иди. Сурəт Һүсеjновун дəстəси һүчум чəкəрək Бакыjа jахынлашмышды. Наваһыда атылан топларын сəси Бакыда ешидилирди. Белə демək олар ки, Азəрбаjчан мəһв олмаг əрəфəсиндə иди. Əкəр 5 күн дə jубадылсаjды, бүкүнкү Азəрбаjчанымыз дүнjа хəритəсиндən силинмəли иди, етник принсипләр əсасында бөлүнмəли иди: "Талыш-Муған Республикасы", "Шимал əjаləти" вə с. Белə бир мəгамда чəнаб Һеjдəр Əлиjев халғын чағырышы, халғын төләби, тə'киди илə өз көмək əлини Азəрбаjчана чатдырды. Һеjдəр Əлиjевин биринчи аддымы Кəнчədə гиjамын jатырылмасы, гардаш ганы төкүлмəсинин гаршысынын алынмасы олду. Сонракы аддымы атəшкəсə наил олмаг иди. Азəрбаjчан о вахт о игтидарда дејилди ки, архасында бөjүк рус империјасы олан ермəниләрлə мүһарибə апарсын. Бу мүһарибəни давам етдирмək Азəрбаjчанын мəһви демək иди. Һеjдəр Əлиjев атəшкəс мəсələсини дə бачарыгла һəлл етди. Ондан сонра чəнаб Һеjдəр Əлиjев һərбин ганунлары əсасында орду гуручулуғуна башлады, Азəрбаjчан дөвлəтчилиjини бəрпа етмəjə башлады.

Бунлары чох сајмаг олар. Демək, о мəгамда камил бир инсан лазым иди ки, Азəрбаjчаны бу фəлакəтдən гуртарсын. Мən бурада Шəргин бөjүк дүһасы олан Хəjjама мүрачиəт едирəм. Дејир, камил инсан кимдир? Чанлылар арасында инсанлығын тачы камил инсандыр. Камил инсан да дүнjаjа кəлир халғыны, вəтəни-

ни хилас етмək үчүн. Бəли, бу күн Һеjдəр Əлиjевə там мəс'улиjjəтлə камил бир инсан демəjə һаггымыз вар. Бəли, орду арасында чахнашма, "бəj"ləрин, чаванларын, һеч бир идарəчилик, дөвлəтчилик төчрүбəси олмаjан адамларын jығышыб Азəрбаjчана "башчылыг елəмəси" ахырда фəлакəтə кəтирди. Дејир, һансы һөкмдара ədаləтли, мүдрик һөкмдар демək олар? О һөкмдара ки, е'тигадла гүввəни бирləшдирсин. Əкəр гүввə е'тигады əвəз елəjирсə, е'тигад исə гүввəнин варлығыны даныр, инкар едирсə, о өлкəдə ган төкүлмəлидир. Бу, мин ил бундан габаг Шəргин дүһаларынын дедиjи сөздүр.

Бəли, Азəрбаjчанда бу һадисə баш верди. О вахткы игтидар Əликрам Һүмбəтовун, Искəндəр Һəмидовун, Сурəт Һүсеjновун дəстələрининн варлығыны данырды, кизлəдирди, дејирдиләр биз һакимиjjəти мүдафиə едирик, идарə елəjирик. Jох, буну елə гүввə идарə елəjирди ки, ахыры да ган төкүлмəси илə нəтичələнди. Мən һесаб едирəм ки, Һеjдəр Əлиjевин 1993-чү ил иjунун 15-дə jенидən һакимиjjəтə гаjытмасы, догрудан да, Азəрбаjчанын гаракүруһчу гүввələрин əлиндən алынмасы демəкдир.

Мən дə бу күнləрдə республикамызда бир чох мүəссисəлəрдə, идарələрдə, ичтимаи-сиjаси тəшкилатларда кечирилəн митингləрдə ирəли сүрүлəн тəклифləрə гошулараг 15 иjунун Азəрбаjчан тарихиндə бајрам күнү, əламətдар бир күн кими гејд олунмасыны хаһиш едирəм. Сағ олун.

ДЕПУТАТ ХЕJРƏДДИН ГОЧАJЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмətли Милли Мəчлис! Мən Һеjдəр Əлиjевин һакимиjjəтə гаjыдышындан əввəлки гаjыдышы барədə, республикаjа гаjытмасы барədə данышмаг истəjирəм. Билдиjиниз кими, Һеjдəр Əлиjев Москвада jашаjаркəн Горбачовун вə онун əлалтыларынын нəзарəти алтында иди. Бир нөв һəбсдə jашаjан кими jашаjырды. О заманлар Һеjдəр Əлиjев Игор Мурадjан адлы бир ермənидən мəктуб алмышды. Мəктубун мəзмуну белə иди ки, Һеjдəр Əлиjев, — өзү дə о, jолдаш-зад демирди, һеч бир һөрмətлə мүрачиət елəмирди, садəчə олараг, Һеjдəр Əлиjев jазырды, — биз Сизи

өлдүрә биләрик. Нечә ки, бундан әввәлки Азәрбајҹан рәһбәрләрини, Шәрг рәһбәрләрини террор јолу илә өлдүрмүшүк, Сизи дә өлдүрә биләрик. Лакин биз Сизи өлдүрмүрүк, сахлајырыг ки, Сиз мүттәһимләр күрсүсүндә отурасыныз. Вә бундан сонра, Һејдәр Әлијев һакимијјәтдән узаглашандан сонра, — әлбәттә, ермәниләр 30 ил бунун уғрунда мүбаризә апармышлар, — Аганбекјанын о бәјанатындан сонра Гарабағ мәсәләси галхды вә Һејдәр Әлијев бир мүддәт Москвада галмалы олду. Һејдәр Әлијев Москвада галаркән бу мәктублардан чох алырды вә она чох һәдә-горху кәлирдиләр. Буна бахмајараг о, Азәрбајҹана гајытмаға чалышырды. Дәфәләрлә тәјјарәјә билет алмышды, сәһв еләмирәмсә, ешитдијимә көрә, 39 билет алмышды. 38-чи билетлә кәлә билмәмишди, 39-чу билетлә, нәһајәт, кәлмәјә наил олмушду.

Мәним јадымдадыр ки, Ајаз Мүтәллибовун әјјашлары — о үзүтүклү адамлар аеропорта чыхмышдылар ону гаршыламаға вә орада јазмышдылар ки, Һејдәр Әлијев, Сиз Бакыја гајытмајын, биз Сизин кәлмәјинизи истәмирик вә саир вә илахыр... тәһгирамиз ифадәләр. Онда мән онларын јанында идим. Бир гадын онлара деди ки, ахы, Һејдәр Әлијев о депутат отағындан чыхса, сиз сичан кими һәрәниз бир јерә кирмәјә мәчбур олачагсыныз. Бәс сиз утанмырсыныз ки, бу бөјүк шәхсијјәти белә гаршылајырсыныз? Онлар о гадына чаваб верә билмәјәндә башга бир гадын деди ки, көрүрсүнүзмү, сиз бир гадына белә чаваб верә билмирсиниз, амма Һејдәр Әлијеви, халгын бу бөјүк оғлуну белә налајиг гаршылајырсыныз.

Һејдәр Әлијев Азәрбајҹана кәлди вә һәмин күнүн кечәси Ајаз Мүтәллибовун адамлары тәрәфиндән ҳәбәрдарлыг олунду ки, о, Бакыда јашаја билмәз. Ја кәрәк Нахчывана кетсин, ја да Москваја гајытсын. Она суи-гәсд олунмасы көзләнилирди. Һејдәр Әлијев һәмин кечә Нахчывана кетди, сәһәри күн биз дә ора дә'вәт олундуг вә Һејдәр Әлијеви халгын нечә гаршыладығыны көзләримизлә көрдүк. Бүтүн халг Һејдәр Әлијевин пишвазына чыхмышды, бүтүн халг ону көзләјирди. Һејдәр Әлијев көрүшләрә кедирди, инсанлар онунла мәһәббәтлә көрүшүрдүләр. Мән бунун шәхсән шаһиди олмушам вә биз онунла мүхтәлиф јерләрдә кечирилән көрүшләрдә иштирак еләмишик.

Нахчыванда о, сакит јашајырды вә сијасәтә гајытмаг фикри дә јох иди. Көзүмүзүн габағында олду ки, минләрлә адам сессијалар заманы Али Мәчлисин габағына чыхыб Һејдәр Әлијевин Али Мәчлисин сәдри сечилмәсини истәјирди вә нәһајәт, халгын истәјини нәзәрә алан Һејдәр Әлијев е'тираз еләмәди вә Али Мәчлисә сәдр сечилди. Сечиләндән сонра Азәрбајҹанда 91 нәфәрин имзасы илә "Һејдәр Әлијев, Азәрбајҹан Сизин сөзүнүзү көзләјир" адлы мәктуб јазылды. Мәлум олдуғу кими, бу мәктуба чохлары гол чәкмәдиләр. Гол чәкмәјәнләрин бир чоху да сонрадан һакимијјәтдә мүәјјән мөвге тутан адамлардыр, инди дә һакимијјәтдә мөвге тутурлар вә һәмин адамлар инди Һејдәр Әлијев һаггында ағыздолусу данышырлар. Инди мән бу суалы онлара да верирәм вә үмумијјәтлә, чыхыш еләдијим салонларда да һәмишә суал вермишәм ки, бәјәм, Азәрбајҹанда елә 91 нәфәр зијалы вар иди? Бәс галан зијалылар Һејдәр Әлијевин кечмиш фәалијјәтини көрмәмишдиләрми? Онлар Һејдәр Әлијевин бу фәалијјәтини нијә унутмушдулар, нијә гијмәтләндирә билмәмишдиләр, нијә кәнарда дајанмышдылар вә она атылан бөһтанлара нечә дөзүрдүләр?!

Һәмин заманларда Һејдәр Әлијев һаггында Азәрбајҹан коммунист мәтбуатында, һабелә "Правда" гәзетиндә рүсвајчы фељетонлар дәрч олунурду. Әфәндијев фамилијалы бир нәфәр һәкимин имзасы илә орада бир мәгалә дәрч едилмишди вә сонрадан мә'лум олмушду ки, Әфәндијев белә бир шеј јазмајыб. Садәчә олараг, Әфәндијев Азәрбајҹанда сәһијјәнин вәзијјәти барәдә мәгалә јазыбдыр вә бундан истифадә еләјән "Правда" гәзети бир илдән сонра Һејдәр Әлијеви вурмаг мәгсәдилә онун һаггында елә бөһтанчы бир материал дәрч едибдир. Азәрбајҹан гәзетләри дә јарыша кирмишдиләр ки, көрәк, кимләр Һејдәр Әлијеви даһа чох ләкәләјә биләр. Азәрбајҹанда Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији вахтында чинајәткар кими ләкәләнмиш, һәбс олунмуш адамлар бирләшиб Һејдәр Әлијевин ишини јохлатдырмаг, ону ләкәләмәк үчүн Азәрбајҹан Коммунист Партијасынын Мәркәзи Комитәсиндә хүсуси гәрар гәбул еләмишдиләр. Бу адамлар инди дә јашајырлар вә онлар шаһиддирләр, бүтүн Азәрбајҹан шаһиддир ки, белә шејләр олубдур. Һејдәр Әлијевин кәлишинә нә гәдәр мане олмаға чалышыблар.

Нәһаҹәт, Һејдәр Әлијев халгын тәләби илә һакимиҹҹәтә кәлди вә һеч ким демәсин ки, Һејдәр Әлијевин һакимиҹҹәтә кәлмәсиндә мәним ролум олуб, јахуд партијанын ролу олуб. Һејдәр Әлијев өзү дә дејир, — Һејдәр Әлијеви һакимиҹҹәтә халг кәтириб, о мәһз халгын истәји илә һакимиҹҹәтә кәлиб. Онун көрдүјү ишләр һагтында данышмаға, она гијмәт вермәјә мәним ихтијарым, гүдрәтим чатмыр. Лакин бирчә ону дејә биләрәм ки, једди илдир, биз бу барәдә јазырыг, һәлә онун бирини дә гијмәтләндирә билмәмишик. Она көрә Һејдәр Әлијев һагтында сөз ачанда сон дәрәчә еһтијатла данышмаг лазымдыр, ону гијмәтләндирмәји бачармаг лазымдыр. Бә'зи адамлар данышырлар, саг олсунлар ки, Һејдәр Әлијев һагтында мүәјјән фикирләри сөјләјирләр, халга чатдырырлар, ким нәји билир, ону да дејир. Она көрә мән онлара өз миннәтдарлығымы шәхсән чатдырырам. Анчаг Һејдәр Әлијев һагтында данышанда сон дәрәчә дигтәтли олмаг лазымдыр, мәс'улиҹҹәтли олмаг лазымдыр.

Демәли, Һејдәр Әлијев Бакыја кәлди вә Нахчыванда Али Мәчлисин сәдри оландан сонра халгын тәләби илә һакимиҹҹәтә гајытды. Бүтүн һадисәләри сиз билирсиниз. Мән даһа бунлары садаламаг истәмирәм. Көрүлән ишләр барәдә данышылды, инди биз Һејдәр Әлијевин кәлишини гуртулуш һесаб едирик вә буна бизим чохлу әсасымыз вар. Буну да бураја дедиләр — нәјә көрә.

Мәнә елә кәлир, ән бөјүк гәләбә о вахт олачаг ки, бизим торпагларымыз кери гајыдачагдыр. Бизим депутат јолдашымыз Фикрәт Исмајылова мән о күн дедим ки, о даһа бөјүк гуртулуш олачаг. О, мәним сәһвими дүзәлтди, деди ки, о гуртулуш јох, гәләбә олачагдыр. Бу гуртулуш олмаса, о гәләбә дә ола билмәзди. Чүнки Һејдәр Әлијев кәлди, халгы бу чәтин вәзиҹҹәтдән гуртарды. Бу гуртулуш олмаса, о гәләбәјә кедән јол да ола билмәзди. Мән күман едирәм вә инанырам ки, торпагларымыз да гајыдачаг, Һејдәр Әлијев үзәринә дүшән ән бөјүк миссијаны да јеринә јетирәчәкдир.

Һејдәр Әлијев бүтүн һәјатыны халгына һәср етмишдир. Мән она чансағлығы арзулајырам, 15 ијунун — онун гајыдышы күнүнүн халг тәрәфиндән бајрам едилмәсини, халгын тәләби илә бајрам едилмәсини тәбии сајырам вә тәклиф едирәм ки, һәмин күн Милли Мәчлис тәрәфиндән бајрам кими гәбул олунсун.

ДЕПУТАТ ЗЕЈНӘБ ХАНЛАРОВАНЫН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли милләт вәкилләри, бачы вә гардашларым! Әлбәттә, мәним үчүн чох чәтиндир, мән бизим милләт вәкилләри кими тәмтәраглы сөзләр демәјәчәјәм. Бир ону дејә биләрәм ки, Һејдәр Әлијев дүнјада бир шәхсиҹҹәт кими таныныр, онун сијасәтиндән данышырлар, онун бөјүклүјүндән данышырлар вә бәлкә дә бизим данышыгларымыз бир дәрјанын гаршысында бир дамла кими ола биләр. Мән ону дејә биләрәм ки, Һејдәр Әлијевин Азәрбајчана кәлиши сүлһ, әмин-аманлыг кәтирди. Ган төкүлмәди, гардаш гырғынынын габағы алынды, көзләрин јашы бир аз гуруду.

Мән бир һадисәнин шаһиди олдум. Бир күн Президентимизлә бир јердә бизи дә Шәһидләр хијабанына чағырмышдылар. Бир гаҹын отурмушду оғлунун гәбри өнүндә, ағлајырды. Биләндә ки, Һејдәр Әлијев Шәһидләр хијабанына зијарәтә кәлиб, јахынлашды, — ону телевизија илә көстәрмишдиләр, елә һамы көрүбдүр, мән өзүм орада идим,— деди ки, сәнин јорғун көзләринә гурбан олум, бала, мәнә ичазә вер, сәнин башына доланым. Бир вар ки, сөздә доланыр, дејир "башына доланым", — бу вар бизим халгымызда: "сәнин башына доланым", "сәнин гаданы алым", — анчаг бу гоча арвад Президентин башына фырланырды. Онунла кәлән гонаглар һамысы мәәттәл галмышды. Тәрчүмәчи гызын сөзләрини ешитдим, гонаглар сорушурду ки, бу нијә белә фырланыр онун башына. Деди ки, көрүн, рәһбәрә нә гәдәр бөјүк мәһәббәти, нә гәдәр бөјүк севкиси вар, дүнјанын һеч јериндә белә бир шеј олмајыб. Сонра мән ешитдим ки, гоча арвад ач иди. Бәли, ач галыр, амма дејир — "гурбан олум сәнин јорғун көзләринә". Һејдәр Әлијев Гур'ана әл басыб, Конститусијаја әл басыб. Һәр күн бизим, бүтүн халгын көзүнүн габағындадыр, кечирдији көрүшләрлә, кәркин фәалиҹҹәти илә бүтүн дүнја халгларынын һүсн-рәғбәтини газаныб. Бунунла биз фәхр етмәлијик.

Мән дејәрдим ки, Азәрбајчанын тарихиндә чох бајрамлар вар. Бу бајрамларын ән јахшысы, ән көзәли, әлбәттә, 15 ијун олачаг. Мән онун тәрәфдарыјам. Мән дә үрәкдән севинирәм, халгымыз кими севинирәм, онун тәрәфдарыјам. Саг олун.

ДЕПУТАТ ӘЛИ ҺӘСӘНОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли Мәчлис иштиракчылары! 1993-чү илин 15 ијунундан данышмамышдан габаг мән истәрдим бир балача кери гајыдым вә чалышачағам өз фикрими чох гыса билдирим. Чүнки бурада данышмаг истәјән чохдур.

1978-чи илдә Сумгајыт шәһәриндә тикилән ири бир сәнаје објекти бурахылыш објекти е'лан едилмишди вә һәмин објектә мән бир чавабдеһ шәхс кими тәһким олунмушдум. О дөврдә ССРИ Дөвләт Мадди-Техники Тәчһизат Назирлији вар иди, биз она "Госснаб" дејирдик. Мән бу објектин комплектләшдирилмәси илә әлагәдар ораја е'зам олунмушдум. Бир һәфтә орада мәшғул оландан вә бу објектин проблемләрини һәлл едәндән сонра бир проблем һәлл олунмамыш галмышды вә бу мәсәлә барәдә биз "Госснаб"ын сәдринә мүрачиәт етдик ки, бәс о објектдә бөјүк һәчмдә јүксәк кәркинликли кабел чатышмыр вә мәсәлә бурада һәлл олунмур. О, күн тә'јин еләди вә бүтүн шө'бә рәисләрини дә'вәт еләди, мән дә дә'вәт олундум ора. Һәмин проблем мүзакирә олунду. Шө'бә рәисләриндән бири тәклиф верди ки, бу кабел бурада, Москвада јохдур, анчаг Газахыстанда бир бурахылыш објектиндә вар вә истифадә олунмур. Орадан чыхармаг олар, чүнки о објект бу ил тәһвил верилмәјәчәк. Дикәр бир шө'бә рәиси деди ки, бу, Кунајевин објектидир вә Кунајев дә Сијаси Бүронун үзвүдүр, сонра биз она чаваб верә билмәрик. Һәмин назирин дедији сөзү мән бу күн јада салмаг истәјирәм. О деди ки, "хорошо, снимите оттуда, передайте Азербайджану, эта— алиевская республика". Мән өзүм бу мәсәләнин чанлы шаһидијәм вә онларча бу чүр фактларын шаһиди олмушам, белә проблемләри Сумгајыт шәһәри үчүн һәлл едәндә вә ачығыны сизә дејим, дара дүшәндә чох вахт Һејдәр Әлијевин адындан истифадә етмишәм вә һәмишә мүсбәт нәтичәси олуб.

О ки галды 1993-чү илә, бурада чох мисаллар кәтирилир, мән вахт апармаг истәмирәм, анчаг 93-дән дә бир епизоду јада салмаг истәјирәм. 93-чү илдә мәним таныдығым бир чох инсанлар өз өвладларыны чөлә-бајыра бурахмырдылар. Јә'ни республикада јаранмыш о криминокен вәзијјәтлә әлагәдар инсанлар өз өвладларыны бајыра бурахмаға, садәчә, горхурдулар. Һәтта ахшам һәр биримиз гајыдыб евә кәләндә, өз өвладымызы сағ-саламат көрәндә севинирдик. Бунлар да бизим көзүмүз гаршысында олан һадисәләрдир, јә'ни бундан чох вахт кечмәјиб вә мән һесаб еләјирәм, бунлары јаддан чыхармаг да олмаз.

Бу күн һәр бир азәрбајчанлы, бахмајараг һарада јашајыр,— Азәрбајчандамы, Америкадамы, дикәр бир өлкәдәми,— һарада јашајырса, онун үмдә, ән мүгәддәс борчу бу шәхсијјәти дүнја ермәниләринин һүчумундан вә тәчавүзүндән горумагдыр. Јә'ни биз һејдәр Әлијев шәхсијјәтинә еһтирам вә һөрмәт еләјириксә, дүнја ермәниләринин она гаршы гурдуглары тәхрибатлары позмаға һәр биримиз әмәли көмәк көстәрмәлијик. Биз көрүрүк — бу шәхсијјәтә гаршы ермәни тәхрибаты илбәил, күнбәкүн артыр. Мән белә һесаб еләјирәм ки, бу күн дүнја ермәниләри Азәрбајчандан јох, бу шәхсијјәтдән горхур вә чәкинирләр. Онлар билирләр, нә гәдәр ки, Һејдәр Әлијев шәхсијјәти вар, ермәни тәчавүзүнү, ермәни гәсбкарлығыны, ермәниләрин гејри-објектив сијасәтини бүтүн дүнја ичтимаијјәтинә ачыглајан шәхс вар. Она көрә дә мән һесаб еләјирәм ки, бу шәхсијјәтин һәртәрәфли горунмасы бу күн һәр бир азәрбајчанлы үчүн мүгәддәс бир борчдур.

15 ијун 1993-чү ил Азәрбајчан халгынын о дөврдә дүчар олдугу вә дүчар ола биләчәји бәлалардан хилас олдугу бир күндүр. Мән мүстәгил бир депутат кими, бурада верилән тәклифләрин һамысына гошулурам вә һәмин тәклифләри мүдафиә едирәм. Сағ олун.

ДЕПУТАТ ШАИТДИН ӘЛИЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли Мәчлис үзвләри! Милли Мәчлисин фәалијјәт көстәрдији мүддәт әрзиндә бурада бир чох мәсәләләр мүзакирә олунмушдур. Лакин бу күнләр халгын мүрачиәтләрини нәзәрә аларағ, Милли Мәчлисдә 15 ијунун гуртулуш күнү кими гејд олунмасы мәсәләсинин мүзакирәсинин тарихи әһәмијјәти вардыр. Мән елә билирәм ки, бу, Милли Мәчлисин тарихиндә өз хүсуси јерини тутачагдыр. Биз 15 ијун гуртулуш күнүнүн нә

үчүн бајрам кими гејд едилмәсини, халғын мүрәчиәтләринин нә үчүн бу гәдәр чох олмасыны дәрк етмәк үчүн Азәрбајҹанын мүстәгиллик газандыгдан сонра атдығы аддымлара нәзәр салмалы вә Азәрбајҹанын ичтимаи-сијаси һәјатында баш вермиш тарихи һадисәләри хатырламалыјыг.

Һамыја јахшы мә'лумдур ки, Азәрбајҹан 1991-чи илдә мүстәгиллик һаггында Конститусија Актыны гәбул етдији заман өлкәмиздә ичтимаи-сијаси вәзијјәт чох кәркин иди. О дөврдә, сөзүн әсл мә'насында, һакимијјәт уғрунда мүбаризә кедирди. Бир тәрәфдән, һакимијјәтдә олан гүввәләр һакимијјәти сахламаға чалышыр, дикәр тәрәфдән исә, башга гүввәләр һакимијјәти девирәрәк өз әлләринә алмаг уғрунда мүбаризә едирдиләр. Даһа доғрусу, кресло давасы кедирди. Мәһз бу дөврдә ермәни гәсбкарлары кресло чәкишмәсиндән истифадә едәрәк бир-биринин ардынча бизим торпаглары ишғал едир, рајон вә шәһәрләримиз ермәни гәсбкарларынын ишғалы алтына дүшүрдү. Бу шәһәр вә кәндләрин ишғал олунмасынын мүәјјән сәбәбләри вар иди. Әсас сәбәбләрдән бири дә о иди ки, бә'зи гүввәләр дикәр гүввәләрин ачығына, мүәјјән һакимијјәти јыхмаг үчүн шәһәрләрин вә рајонларын дүшмән тәрәфиндән алынмасында, елә бил ки, ермәниләрә көмәк едирдиләр.

Бүтүн бунлар халғын јахшы јадындадыр, халг буну дәфәләрлә демишдир вә шаһидләр бунун һамысыны билирләр. Белә бир дөврдә — 1992-чи илдә Халг Чәбһәси һакимијјәтә кәлди. Кечмиш Милли Мәчлисин үзвү кими һәмин Милли Мәчлисин фәалијјәти вә Халг Чәбһәсинин о вахткы фәалијјәти мәним јахшы јадымдадыр. Елә бир вәзијјәт иди ки, республикада һакимијјәтсизлик јаранмышды, кимин Президент олмасы санки мә'лум дејилди. Чүнки о дөврдә истәр дахили ишләр назири, истәр дөвләт катиби, истәр Баш назир вә истәрсә дә Али Советин сәдри Президентин сәлаһијјәтинә дахил олан мәсәләләрлә мәшғул олурдулар. О дөврдә баш алыб кедән өзбашыналыглар барәдә кимә мүрәчиәт едилмәсиндә бошлуг әмәлә кәлмишди. Ән бөјүк нөгсан чәһәтләрдән бири дә о иди ки, кимлијиндән, бачарығындан асылы олмајараг бүтүн рәһбәр кадрлар дәјишдирилир, онларын јеринә "Халг Чәбһәсинин үзвүдүр" дејә бачарыгсыз, сәриштәсиз адамлар тә'јин олунурдулар. Бу адамларын да фәалијјәти кәтиријб она чыхарырды ки, там һакимијјәтсизлик һөкм сүрүрдү, јерләрдә хаос вәзијјәти јаранмышды, чамаат, әһали арасында наразылыг артырды.

О дөврдә һәтта Милли Мәчлисин ичәрисиндә бөјүк чәкишмәләр кедирди, интизамсызлыг вар иди, Милли Мәчлисин рәһбәрлијинин дә сөзүнә гулаг асмырдылар. Милли Мәчлис үзвләринин арасында ајры-ајры груплар әмәлә кәлмишди. Бүтүн бу гармагарышыг вәзијјәт она кәтириб чыхарырды ки, республикада ичтимаи-сијаси кәркинлик һаггында, чәбһә бөлкәләриндә вәзијјәт һаггында Милли Мәчлисә дүзкүн мә'луматлар верилмирди. Јадымыза салаг Хочалы һадисәси. Хочалы һадисәси баш верәндә о вахткы һакимијјәт — "бир һадисә баш вермәмишдир, орада чәми 2 нәфәр һәлак олмушдур" дејирди. Халг Чәбһәсинин һакимијјәти дөврүндә Кәнчәдә о бојда һадисә баш верәндә Милли Мәчлисә бу барәдә һеч бир мә'лумат верилмәди.

Лакин Милли Мәчлисин бә'зи үзвләри өзләринин әлдә етдији мә'луматлар әсасында бурада чыхыш едәрәк бизә мә'лумат верирдиләр. Јахшы јадымдадыр, чәнаб Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәләндән сонра Кәнчә һадисәләри мүзакирә едилән заман мән Иса Гәмбәрә суал вердим ки, бәс нә үчүн Милли Мәчлисә бу һагда мә'лумат вермәдиниз? Бәлкә Милли Мәчлис бу һадисәнин гаршысыны аларды. О заман деди ки, јәгин биз бу мәсәләдә сәһв етмишик. Демәк истәјирәм ки, о дөврдә бу мәсәләләр халгдан, һәтта Милли Мәчлисдән кизләдилирди. Һәр бир дејилән сөз дүшмән сөзү кими гәбул едилирди, санки бу, халгын зиддинә дејилмиш сөздүр.

Бүтүн бунлар исә она кәтириб чыхарырды ки, истәр-истәмәз республиканын ајры-ајры бөлкәләриндә мөвчуд һакимијјәтә гаршы наразылыг галхырды, бунун да нәтичәсиндә, билдијиниз кими, бу наразылыгдан истифадә едән Сүрәт Һүсејнов һакимијјәти өз әлинә алмаг үчүн Кәнчәдә гијам галдырды. Артыг вәтәндаш мүһарибәси башланмышды, јә'ни гардаш-гардаша дүшмән кәсилмишди. Јахшы јадымдадыр, о вахт һәмин гијамда иштирак едәнләрдән бири — Рәһим Газыјев тез-тез Милли Мәчлисә кәлиб дејирди ки, бу дәгигә кириб һамымызы гырачаглар, бу дәгигә филан мәсәлә олачаг вә с. Белә-белә, өлкә һакимијјәтсиз галмышды, һеч ким һеч нә билмирди.

Məhz belə dövrdə xalq bu vəziyyəti başa düşərək elə bir şəxsiyyət axtarırdı ki, o, dövlətə rəhbərlik etsin və xalq onun ətrafında sıx birləşsin. Belə bir şəxsiyyəti xalqımız cənab Heydər Əliyevin simasında görürdü. Məhz 15 iyunda cənab Heydər Əliyev jekdilliklə Ali Soveti sədri seçildi. Jaxşı jadımdadır ki, iyunun 12-də cənab Heydər Əliyevin Ali Sovetə sədr seçilməsi məsələsinə baxılanda o deди ki, mən kedib, Kənçədəki vəziyyəti jaxından öjrəniб, ondan sonra kəlib öz sözümү dejəçəjəm. Doğrudan da, o zaman orada olду və ondan sonra, 15 iyunda öz razılığını verdi və Milli Məçlis ону jekdilliklə Ali Soveti sədri seçdi.

Ondan sonrakı dövrlərdə respublikamızın həyatında — istər daxili siyasət, istərsə də xarici siyasət sahəsində qazanılan müvəffəqiyyətlər hamımızın közү qabağındadır və biz bu kün fəxrlə deyə biləրik ki, respublikamız dünja miqyasında öz sözünү demiш, müstəqil dövlət kimi dünja miqyasında, beynəlxalq aləmdə tanınmışdır. Beynəlxalq aləmdə respublikamızın müstəqil dövlət kimi öz jerini tapması üçün biz hamımız Azərbajçan Prezidenti cənab Heydər Əliyevə minnətdarıq.

Muртuz müəllim, Sizin də közəl jadınızdadır, bu jaxınlarda parlament nümajəndə hej'əti Türkijədə oldu. Izmir valisi bizimlə körüşərkən söhbət zamanı belə bir söz işlətdi ki, XX əsrin əvvəlində türk aləminə Atatürk kəlmişdisə, XX əsrin sonunda türk aləminə Heydər Əliyev kimi güdrətli bir şəxsiyyət kəlmişdir. Bəli, biz bununla fəxr edirik. Bu kün Heydər Əliyev təkçə türk aləmində jox, bütün dünjada körkəmli ağsaqqal, böyük siyasətçi kimi tanınır və sajılır. Onun daha bir müvəffəqiyyətinin nəticəsi kimi, böyük bir siyasətçi olmasının sübuta kimi Lissabon Sammitini közümüzün qabağına kətirək. Orada iştirak edən 53 dövlətin başçıları cənab Heydər Əliyevin təklifini müdafiə etdilər. Cənab Heydər Əliyevin apardığı xarici siyasət nəticəsində bu kün bütün dünja dövlətlərinə artıq mə'lum olmuşdur ki, Ermənistan təcavüzkardır.

Cənab Heydər Əliyev mənim jaşadığım və millət vəkili seçildijim Əzizbəjov rajonu ilə də sıx bağlıdır. O vaxt cənab Heydər Əliyev respublikaja rəhbərlik edərkən Əzizbəjov rajonunda da çoxlu binalar tikilmişdir. Bakıda salınan jaşıllıqların hamısı onun adı ilə bağlıdır. O, rəhbərlijə jenidən qajıtdıqdan sonra da respublikamızda körülən jeni quruçuluq işləri hamının közү qabağındadır.

Mən də bu kün bütün xalqın istəjinə tərəfdar çıxaraq, millət vəkili seçildijim Əzizbəjov rajonu səhmətkeşlərinin mürəçiətini Milli Məçlisə çatdıraraq, 15 iyunun qurtuluş künү kimi, milli bajram kimi qejd olunmasını müdafiə edirəm.

DEPUTAT MÜBARIZ QURBANOVUN ÇIXIŞI

Hörmətli Milli Məçlis, hörmətli sədr! Mən bu məsələ haqqında danışarkən istərdim ki, bir sıra tarixi müqajisələr aparım və bə'zi tarixi məqamlar üzərində dajanım. Ilk öncə qejd edim ki, hazırda dünjada 5 mindən çox xalq və 200-dən juxarı dövlət var. Mə'lumdur ki, hər bir millətin, hər bir xalqın özünün stratejı məqsədləri var. Tarixdən bildijiniz kimi, Azərbajçan milləti öz dövlətçilijini çar Rusijasının müstəmləkəçilik siyasəti ilə itirmişdi və çar Rusijasının Azərbajçana müdaxilə etdiji dövrdə Azərbajçanın içtimai-siyasi vəziyyətinə nəzər salsaq, məhz həmin dövrdə Azərbajçanda ara müharibələrinin ketdijini, Azərbajçanın ajrı-ajrı xanlıqlara parçalandığını müşahidə edə biləրik. Məhz bu parçalanma Azərbajçanın xarici dövlətlər tərəfindən istila edilməsinə, onun müstəmləkəjə çevrilməsinə kətiriб çıxarmışdı.

Uzun bir müddət ərzində millətimiz, xalqımız azadlıq və istiqlal uğrunda mübarizə apармışdır. Bu mübarizə kah açıq şəkildə, üsjanlar formasında, kah da kizli formada davam etmişdir. Hamımıza bəllidir ki, əsrimizin əvvəlləriндə xalqımız ilk dəfə olaraq özünün demokratik çümhuriyyətini qura bilmişdi. Lakin təəssüf ki, o dövrdə çümhuriyyətin rəhbərlərinin bə'zi subjektiv səhvləri, daha çox isə bejnəlxalq miqyasda kedən proseslər nəticəsində həmin dövlətimizi

горујуб сахлаја билмәмишик. Халгымыза, бир аз да поетик десәк, белә бир шәраит, белә бир арзу вә истәјин реаллашмасы XX әсрин ахырларында нәсиб олмушдур вә бу күн бизим үмуммилли вәзифәләримизин ән мүһүмләриндән бири милли мүстәгиллијимизи горујуб сахламагдан, Азәрбајчаны рекионда күчлү дөвләтләр сәвијјәсинә чатдырмагдан ибарәтдир.

Милли азадлыг һәрәкаты мүхтәлиф јолларла кедә биләр. Тарихдә о бә'зән үсјанлар, ачыг дөјүшләр формасында кедир. Милли азадлыг һәрәкаты ејни заманда паралел сурәтдә кедә биләр. Империјалар ја үсјанлар вә мүхтәлиф зиддијјәтләр нәтичәсиндә чөкүр, ја да јашамаға гадир олмур вә сөкүлүб дағылырлар. Совет империјасы һәм ашағыларын тәзјиги, һәм дә бу империјанын бејнәлхалг мигјасда кедән просесләрлә узлашмамасы нәтичәсиндә, онун дахилиндә кедән чүрүмә просесләри нәтичәсиндә мәһв олараг дағылды. Тәбии ки, буна Азәрбајчанда кедән милли азадлыг һәрәкаты да өз төһфәсини вермишдир вә бизим милли азадлыг һәрәкатымыз, халг һәрәкатымыз, мән һесаб едирәм ки, бош јердә јаранмамышдыр.

Бизим милли азадлыг һәрәкатымыз халгымызын дәјәрли оғулларынын јаздыглары әсәрләрин нәтичәси иди, халгын бејниндә, милли шүурунда милли истиглал идејаларынын олмасынын нәтичәси иди, халгын күчлү игтисадијјата, күчлү потенсиала, мөһкәм вә күчлү кадрлара малик олмасынын нәтичәси иди. Мәһз бу нәтичәләри јаратмаг үчүн фәалијјәт көстәрмәк лазым иди.

Мән һесаб едирәм ки, 60—80-чи илләрдә, Һејдәр Әлијевин республикаја рәһбәрлик етдији дөврдә Азәрбајчанда милли кадрларын јетишдирилмәсиндә, ејни заманда милли игтисадијјатын дирчәлдилмәсиндә газанылмыш наилијјәтләр вә милли идејаларын дашыјычылары олан зијалыларымызын, јазычыларымызын, шаирләримизин әсәрләринин нәшр олунмасы вә бә'зән бунларын јајылмасына манечилик төрәдилмәси нәтичә е'тибары илә Азәрбајчанда мүәјјән бир тәбәгә, мүсбәт мә'нада милләтчи вә милли мүстәгиллик идејаларынын дашыјычысы олан бир тәбәгә — зијалылар тәбәгәси јаратмышды. Мәһз бу зијалылар тәбәгәсинин олмасы Ермәнистанын Азәрбајчана гаршы әразиддиаларыилә чыхыш етдији дөврдә, Азәрбајчана гаршы ачыг тәчавүз

етдији бир дөврдә халгы, милјонларла инсаны мејдана топлаја билмишди.

Мәһз бунун нәтичәси иди ки, Азәрбајчан халгы һәмин дөврдә совет рәһбәрләринин Азәрбајчанын башы үзәриндән онун әразисини Ермәнистана вермәк чәһдини позмушду. Мәһз бунун нәтичәси иди ки, Азәрбајчан халгы бөјүк төчавүзә мә'руз галмасына бахмајараг, 1990-чы илин јанварында совет гошунларынын Бакыја јеридилмәсинә бахмајараг өз милли мүстәгиллик идејаларындан дөнмәмишдир.

Мән 70-чи илләри, төләбәлик илләримми, јәни о дөврү көзләрим гаршысына кәтирирәм. Һәмин дөврдә бизим мүәллимләримиз аудиторијада Азәрбајчан тарихи һаггында, Азәрбајчанын милли сојкөкү һаггында, Чәнуби Азәрбајчан һаггында ачыг-сачыг фикирләр сөјләјә билмирдиләр. Бунунла бағлы кизли төләбә дәрнәкләри фәалијјәт көстәрирди. Белә бир фәалијјәтә имкан јарадылмасы о дөврдә республикаја рәһбәрлик едән шәхсин сајәсиндә мүмкүн иди.

Сиз билирсиниз ки, о дөврдә совет режиминә гаршы чыхан бир сыра шәхсләр тә'гибә мә'руз галырдылар вә Совет Иттифагында чохсајлы диссидентләр вар иди. Бир дәфә Президент Һејдәр Әлијевә журналистләр суал верәндә ки, Азәрбајчанда диссидентләр нә үчүн олмамышдыр, о чох јахшы бир чаваб верди. О деди ки, биз диссидент овуна чыхмамышдыг. Доғрудан да, о дөврдә Азәрбајчанда совет режиминә гаршы ачыг-ачығына ше'рләр јазан, әсәрләр јазан, фикирләрини дејән чохсајлы зијалыларымыз вар иди. Бу зијалылар бу күн дә вар, бу күн дә Президент Һејдәр Әлијевин сијасәтини мүдафиә едәнләр ичәрисиндәдирләр вә һәмин шәхсләри мән адбаад садаламаг нијјәтиндә дејиләм. Бунлар һамыза мә'лумдур вә бу дөврдә бөјүк зијалылар ордусунун, зијалылар дәстәсинин тә'гибә мә'руз галмамасы, гејд етдијим кими, милли идејаларын, милли мүстәгиллик идејаларынын халгын бејниндә көк атмасына, јер тапмасына сәбәб олмушду ки, бунлар да сонра бөјүк халг һәрәкатына кәтириб чыхармышды.

Инди мүвәггәти олараг Азәрбајчан әразиләринин ишгал алтында галмасына бахмајараг, әкәр Азәрбајчанда белә идејалар,

белә милли руһлу шәхсләр вә бу идеjаларын дашыjычылары олмасаjды, о дөврдә совет рәһбәрлиjи Азәрбаjчанын әразисини бәлкә дә һүгуги бахымдан Ермәнистана бирләшдирмәк шансы әлдә едә биләрди. Мәһз халгын тәзjиги илә бунун гаршысы алынды.

Сонракы дөврүн тарихи һаггында бурада чохлу фикирләр сөjләнилди. Мән бу фикирләрин һамысына гошулурам. Бунлар мә'лум һәгигәтләрдир. Мән башга бир мүгаjисә дә апармаг истәрдим. Һәр бир халг өз мүстәгиллиjини горумаг, милли истиглалына говушмаг үчүн күчлү шәхсиjjәтә, күчлү идеjаjа вә бу идеjанын дашыjычысы олан чохсаjлы инсанлара, шәхсләрә малик олмалыдыр. Азәрбаjчанда бу күн милли мүстәгиллиjи горуjа биләчәк, Азәрбаjчаны күчлү дөвләтә чевирә биләчәк ән көркәмли шәхсиjjәтимиз, ән көркәмли лидеримиз чәнаб Һеjдәр Әлиjевдир. Бу инкаролунмаз бир фактдыр. Бу күн Азәрбаjчанын бejнәлхалг аләмдә тутдуғу jер, Азәрбаjчан һәгигәтләринин дүнjаjа чатдырылмасы, Азәрбаjчанын үзләшдиjи проблемләрин һәлл едилмәси үчүн Президентин көрдүjү ишләр буну бир даһа тәсдиг едир. Үмумиjjәтлә, биз милләт олараг, халг олараг индики тарихи шәраитдә өз миссиjамызы jеринә jетирмәлиjик. Бу нәслин ән бөjүк миссиjаларындан бири милли мүстәгиллиjи горуjуб сахламагдыр, икинчи миссиjасы ишғал олунмуш торпаглары кери гаjтармаг вә азад, демократик, күчлү игтисадиjjата малик дөвләт гурмагдыр. Бу, Азәрбаjчан халгынын индики нәслинин әсас стратежи мәгсәдләридир. Нөвбәти нәсилләримизин, тәбии ки, өз мәгсәдләри, өз вәзифәләри олачагдыр.

Бу миссиjаны, бу фәалиjjәти һәjата кечирмәк үчүн, jенә дә гejд едирәм ки, күчлү шәхсиjjәт лазымдыр. Бу күчлү шәхсиjjәт халгын бүтүн тәбәгәләри тәрәфиндән гәбул едилмәли, бejнәлхалг аләмдә өз jерини тәсдиг етмәлидир вә бу күчлү шәхсиjjәтин мөһкәм сосиал даjағы олмалыдыр. Бунлар олмадан, аjдын мәсәләдир ки, Азәрбаjчан халгы бу мәгсәдләрә наил ола билмәз.

1993-чү илин иjун һадисәләри әрәфәсиндә кедән просесләр һаггында бурада дejилди. Мән бир мәсәләни дә гejд етмәк истәjирәм ки, 1988-чи ил һадисәләри заманы, jә'ни Ермәнистанын Азәрбаjчана гаршы әразиддиаларынын башландығы дөврдә ермәни тәблиғаты Азәрбаjчанда, о чүмләдән Бакыда белә шүарлар, белә фикирләр jаjдылар ки, Азәрбаjчаны Ливана, Бакыны исә Бejрута чевирмәк лазымдыр. Ермәни тәхрибатынын, ермәни кәшфиjjатынын вә онлары һимаjә едәнләрин әсас мәгсәдләриндән бири бу иди. О дөврдә дә бизим бир сыра шәхсләримизин мәтбуатда вердиjи мүсаһибәләрдә бу, ачыгча билдирилир вә көстәрилирди ки, ермәниләрин вә онлары һимаjә едәнләрин әсас мәгсәди Азәрбаjчанда милли зәминдә тогушмалар төрәтмәк, аjры-аjры рекионлар арасында, паjтахтла әjаләтләр арасында мүнагишәләр jаратмаг вә бу кими башга фитнәләрин көмәjи илә Азәрбаjчанда елә бир хаос вәзиjjәти jаратмагдыр ки, бу вәзиjjәт Азәрбаjчан халгынын дахили һәjатыны гejри-сабит һала кәтирсин вә ермәниләр өз ниjjәтләринә наил ола билсинләр. Ермәниләрин һәjата кечирдиjи бу ссенари, мән дejәрдим ки, Азәрбаjчанын мүстәгиллик газанмасындан сонра да давам етдирилир.

Мән үмумиjjәтлә, һесаб еләjирәм ки, Азәрбаjчан 1991-чи илин 18 октjабрында мүстәгиллик актыны гәбул етсә дә, биз о күнү мүстәгиллик акты күнү кими гәбул етсәк дә, әсл мүстәгиллиjимизин мөһкәмләндирилмәси вә давам етдирилмәси, мүстәгиллиjин дөнмәзлиjинин тә'мин едилмәси мәсәләләри, демәк олар ки, бу сон 4 илдә реаллашдырылыб. Jә'ни илк дөврдә мүстәгиллик әлдә едилдикдән сонра һакимиjjәтдә олан гүввәләр — Мүтәллибов күруһу вә онун әтрафындакылар әслиндә мүстәгиллиjи дахилән истәмәjән адамлар иди. Онлар вассал тәбиәтли инсанлар иди вә Азәрбаjчаны истәнилән бир дөвләтин вассалына чевириб шәхси һакимиjjәтләрини горумаг истәjирдиләр. Бунун сүбутларындан бири "ГКЧП" һадисәләри заманы Мүтәллибовун вә онун әтрафындакыларын тутдуғу мөвгедир. Jә'ни бунлар мә'лум һәгигәтләрдир.

Мән бир дәфә чыхыш едәндә демишдим, бу дәфә дә дejирәм — Азәрбаjчанда һәмин дөврдә һакимиjjәт уғрунда мүбаризә кедирди. Һакимиjjәт уғрунда мүбаризә едән гүввәләр ичәрисиндә халг һәрәкатынын фонунда ортаjа чыхан шәхсләр АХЧ игтидары кими һакимиjjәтә кәлмишдиләр. Һәмин игтидар о дөврдә Азәрбаjчанын үзләшдиjи проблемләрин һәлли илә әлагәдар бөjүк сәһвләрә jол вермишди вә онларын сәһвләринин бир һиссәси

субјектив идисә, објектив сәһвләр дә вар иди. АХЧ игтидарынын нүмајәндәләри дөвләтчиликдән вә дөвләт тәчрүбәсиндән узаг олан шәхсләр иди вә дөвләтин идарә едилмәси, бејнәлхалг мигјасда кедән ојун гајдаларыны, рекионда кедән просесләри билмирдиләр вә буна көрә дә о дөврдә харичи сијасәтлә бағлы, мәсәлән, Президент Елчибәјин бә'зи дөвләтләр, рекионлар барәсиндә дедији шүарлар вә с. онларын һәмин рекионларда вә дүнјада кедән глобал просесләри билмәмәсинин әламәти иди. Мәһз бунларын нәтичәсиндә Азәрбајчан о дөврдә бир сыра уғурсузлугларла үзләшди.

Әлбәттә, Азәрбајчан үчүн 1990-чы илдә үзләшдији проблеми һәлл етмәк шансы даһа чох иди, әкәр һәмин дөврдә Азәрбајчанда һакимијјәт башында дүнја просесләрини вә ојун гајдаларыны көзәл билән, даһа конкрет десәк, дүнја сијасәтинин гроссмејстери сәвијјәсинә галхан шәхс дурмуш олсајды. Бу тарихдир, бу һәгигәтдир вә мән әминәм ки, 50 илдән сонра Азәрбајчан тарихини арашдыранлар фактлары үст-үстә гојанда буну бир даһа тәсдиг едә биләрләр. Јә'ни бу дөврү характеризә едәркән мән демәк истәјирәм ки, бу дөврдә бир тәрәф — һакимијјәти идарә едә билмәјәнләр һакимијјәт иддиасы илә чыхыш еләјәрәк онун уғрунда мүбаризә апарырдыларса, дикәр тәрәф вассал сијасәти јеритмәк тәрәфдарлары иди ки, бунларын да башында Мүтәллибов дурурду. Сонралар о, мүсаһибәләриндә һәтта буна да разы иди ки, Бакыја кенерал-губернатор кими дә олса, гајытсын, тәки она һакимијјәт верилсин.

Дикәр бир ганад Һејдәр Әлијев ганады иди ки, Һејдәр Әлијев дә бир шәхсијјәт олараг дүнја сијасәтини, Азәрбајчанын дахили сијаси вәзијјәтини көзәл билән бир шәхсдир вә онун һакимијјәтә кәлиши мәнтиги бир һадисәдир. Һәмин дөврдә Азәрбајчанын бир сыра сијаси күввәләринин, о чүмләдән бир сыра шәхсләринин, зијалыларынын, халгын бөјүк әксәријјәтинин Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытмасыны тә'кидлә тәләб етмәси вә халгын ирадәси илә онун һакимијјәтә гајытмасы, мән дејәрдим, тарихи бир зәрурәт иди вә бөјүк бир нәтичә иди.

Президент Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышынын хүсуси күн кими, бајрам кими гејд едилмәси, милли гуртулуш күнү ки-

ми гејд олунмасы нә үчүн лазымдыр? Чүнки 15 ијунда онун һакимијјәтә гајыдышы Азәрбајчан үчүн хаосдан гуртулуш иди, гејри-сабитликдән гуртулуш иди, бејнәлхалг аләмдә тәкләнмәкдән гуртулуш иди, дахилдә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсиндән, һәтта башланмыш вәтәндаш мүһарибәсиндән, милли зәминдә тоггушмалардан гуртулуш иди. Она көрә дә Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы күнүнүн хүсуси бајрам кими гејд олунмасы тәклифләри тәбиидир, мәнтигидир вә биз белә тәклифләрә, ајры-ајры әмәк коллективләринин, халгын ајры-ајры тәбәгәләринин, зијалыларын вә сырави шәхсләрин мүрачиәтләринә гошулмалыјыг, буна өз мүсбәт мүнасибәтимизи билдирмәлијик. Биз буна өз мүнасибәтимизи билдирмәклә, јә'ни бу күнүн гејд олунмасы барәдә ајрыча гәрар гәбул етмәклә халгын сәсинә сәс вермиш оларыг. Тәмсил етдијим Демократик Истиглал Партијасы адындан бу тәклифә гошулурам, ејни заманда 6 №-ли Јасамал сечки даирәсиндән олан сечичиләримин мәнә мүрачиәтләринә, рајон ичтимаијјәтинин мүрачиәтләринә гошуларағ мән дә тәклиф едирәм ки, 15 ијун Азәрбајчан халгынын тарихинә милли гуртулуш күнү кими дахил едилсин. Сағ олун.

ДЕПУТАТ ИБРАҺИМ ГАФАРОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли милләт вәкилләри! Тарихдә белә бир һәгигәт вар ки, һәр бир халгын азадлыг әлдә етмәси, мүстәгиллик газанмасы нисбәтән асан олса да, ону горујуб сахламаг, мөһкәмләтмәк, дүнјанын сивил дөвләтләри сырасына чыхмаг чох чәтин олур. Чүнки һәр бир халгын дахили вә харичи дүшмәнләри вар вә онлар һәмишә чалышырлар ки, јени јаранмыш мүстәгил дөвләт арадан көтүрүлсүн. Бу, Азәрбајчан халгынын тарихиндә дә баш вермишдир. 1918-чи илдә јарадылмыш мүстәгил, азад дөвләтимиз 23 ајдан сонра ләғв едилмиш, өлкәмиз истила олунмушду. XX әсрин сонунда, 1988-чи илдән бүтүн кечмиш ССРИ-дә кедән көркин просесләр нәтичәсиндә 1991-чи ил октјабрын 18-дә Азәрбајчан јенидән мүстәгил дөвләт е'лан олунду. Бу дөвләт дә өзүнү сахлаја билмирди. Һәм сәриштәсиз дөвләт башчыларынын

тәгсири үзүндән, һәм дә харичи дүшмәнләрин тә'сириндән бу дөвләт јашаја билмирди вә нәһајәт, 1993-чү илин ијун күнләриндә чох ағыр күнләрини јашајырды.

Шүкүр Аллаһа ки, Азәрбајчан халгынын Һејдәр Әлијев кими даһи шәхсијјәти вар вә мәһз буна көрә дә халгымыз хошбәхтдир. Мән јери кәлмишкән, гејд етмәк истәјирәм ки, даһи шәхсијјәтләр тарихдә тез-тез јетишмир. Бир мисал чәкмәк истәјирәм. Бөјүк рус философ-јазычысы, публисист Кертсенин даһи шәхсијјәтләр һаггында чох дәјәрли бир фикри вар, дејир ки, даһи шәхсијјәт тәбиәтин һадисәсидир. О һәләм-һәләм јетишмир. О һансы халгда варса, олубса, о халг хошбәхтдир.

Бу барәдә биз дә хошбәхтик, бизим халгымыз да хошбәхтдир ки, нәһајәт, XX әсрин 60-чы илләриндән башлајараг дөвләт башчысы сәвијјәсинә јүксәлмиш вә әсрин сонуна кими дүнјанын ән күчлү шәхсијјәтләриндән бири олмуш Һејдәр Әлијев бизә бәхш едилмиш вә 1993-чү ил ијун ајынын 15-дә јенидән һакимијјәтә гајытмышдыр.

Бир ан фикирләшмәк лазымдыр, 1993-чү ил ијун ајынын әввәлиндә Һејдәр Әлијев Бакыја кәлмәјә разылыг вермәсәјди, онда Азәрбајчанын, Азәрбајчан халгынын талеји нечә олачагды — ону бир Аллаһ билир. Биз дә билирик ки, өлкәмиз тамамилә дағылыб мәһв олмаг сәвијјәсинә дүшәчәкди. Амма халгыны севән, торпағыны севән бөјүк Һејдәр Әлијев, нәһајәт, һакимијјәтә гајытдыгдан сонра бу бәлалар арадан галдырылды. Јолдашларын әксәријјәти бу барәдә кениш данышыбдыр. Мән дә һесаб едирәм ки, һөрмәтли Президентимиз Һејдәр Әлијевин гајыдышы, онун Али Советә сәдр сечилмәси күнү, һәгигәтән, бајрам күнүнә чевриlмәлидир. Мән билдирмәк истәјирәм ки, бу күнләрдә, јәни 18 ијунда Сабирабадда чох јүксәк сәвијјәдә бөјүк бир топланты кечирилди. Ора һәддиндән чох адам јығышмышды. Онлар бу мәсәләнин мүзакирә едилдијини ешидиб кәлмишдиләр. Чүнки һәм сабирабадлылар Һејдәр Әлијевин бөјүк достудур, һәм дә Һејдәр Әлијев сабирабадлыларын бөјүк достудур. 70-чи илләрдә 12 дәфә Сабирабадда олмушдур. Һејдәр Әлијев Азәрбајчаны нечә тикмишдисә, Сабирабады да јенидән тикмишди.

Сабирабадда чох бөјүк ишләр көрүлмүшдүр вә мөһтәрәм Президентимиз Сабирабад чамаатынын хатирәсиндә чох көзәл изләр бурахмышдыр. Чамаатын тә'кидлә, һамысынын бир ағыздан мәнә тапшырығы бу олду ки, Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы 15 ијун күнү гуртулуш күнү, дөвләт бајрамы кими гејд олунсун вә кәләчәкдә бу бајрам чох јүксәк сәвијјәдә, бөјүк шәнликләр ичәрисиндә кечсин, давам еләсин.

М.ӘЛӘСКӘРОВ. Чох саг олун. Фасиләјә чыхмаздан әввәл мән истәрдим ки, гәрар лајиһәсини һазырламаг, редактә етмәк үчүн ашағыдакы тәркибдә бир ишчи групу јарадылсын: Вилајәт Гулијев, Мүбариз Гурбанов, Имамверди Исмајылов, Сәјјад Салаһов, Фатма Абдуллазадә, Низами Худијев.

ДЕПУТАТ МИКАЈЫЛ МИРЗӘЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Мән бөјүк Чәфәр Чаббарлынын мүдрик бир сөзүнү хатырлатмаг истәјирәм: "Диләклә нәтичә арасында кечилмәз бир јол вар ки, ону да бир нечә тарихи сималар кечмишләр вә тарих онларла фәхр едир." XX јүзилликдә диләклә нәтичә арасындакы һәмин кечилмәз јолу фәдакарлыгла кечән шәхсијјәт бу күн бизә бәллидир вә тарих һәмин шәхсијјәтлә — Һејдәр Әлијевлә фәхр еләјир.

XX јүзиллик сона јетир вә биздән — халгын адындан данышмаг һаггы олан милләт вәкилләриндән һәр сөзә бөјүк мәс'улијјәт, һәр ишә конкрет һесабат тәләб едир. Бу тарихи мәс'улијјәти һисс едәрәк бәјан едирәм ки, Азәрбајчан она аг күн ағламыш оғуллары илә XX әсрин тарихи гаршысында үзүағдыр; әсримизин парлаг шәхсијјәтләри олан Мәммәд Әмин Рәсулзадә, Һүсејн Чавид, Мирзә Чәлил, Мирзә Әләкбәр Сабир, Үзејир Һачыбәјли, Сәмәд Вургун, Јусиф Мәммәдәлијев, Рәсул Рза, Хәлил Рза вә башгалары бу халгын үзағлыгыдыр. Мән ән парлаг шәхсијјәтләри садалајырам вә бүтүн бунларын зирвәсиндә, әлбәттә, Азәрбајчан дөвләтчилијини гуран вә бөјүк гәһрәманлыгла горујуб сахлајан чәнаб Һејдәр Әлијев дурур.

Бу данылмаз вә гачылмаз һәгигәтдир. Бизим верәчәјимиз не-

сабат мәһз буна көрә мәс'улиҗәтлидир... Исаја пејғәмбәрлик верилмишди, шејтанлар ону аздырыб кәтирдиләр бир бијабана. 40 күн ач сахладылар вә 41-чи күн Исанын үрәји үзүлдү, јемәк истәди. Буну дујан шејтанлар "Бәс дејирләр сән Аллаһын оғлусан? Дашлара де, чөрәк олсун, је" — дедиләр. Иса чаваб верди ки, "шејтан, инсан тәкчә чөрәклә јашамаз, о һәм дә Аллаһын ағзындан чыхан сөзлә јашајар". Бу күн кечид дөврүнүн чәтинликләрини јашајан халг өлкә башчысынын дилиндән чыхан һәр сөзә инаныр вә иман кәтирир. Елә бу инамын өзүнү мән бөјүк гуртулушун башланғычы һесаб едирәм.

Мирмаһмуд Фәттајевин "Бу күн Милли Мәчлис Һејдәр Әлијевин ады илә 15 ијуну гуртулуш күнү е'лан етмәклә нәјә наил олмаг истәјир? Нәдән гуртулдунуз?" бәјанатына Елдар Сәфәров, Мүбариз Гурбанлы вә Мәммәд Мәммәдов јахшы чаваб вердиләр. Мән бир шеји әлавә еләјирәм ки, һәмин күн Азәрбајчан Колумбијаја, јә'ни наркобизнес өлкәсинә чеврилмәкдән, халг исә тирјәкчи олмагдан гуртулду. Чох шејдән гуртулуб — бунлары садаладылар бурада вә Елдар Сәфәров чох доғру деди ки, бу халг өзү гуртулмагла бәрабәр, һәм дә АХЧ — Халг Чәбһәси сабунсуз кәндирдән гуртулду. Сабунсуз бир кәндир көзләјирди онлары вә сабунсуз кәндирдән гуртулдулар. Һансы дөвләтдән вә дөвләтчиликдән данышырсыныз? Бир дөвләтдә ки, бир дивизија сәнин дахили ишләр назирини, Баш прокуроруну һәбс едә, милли тәһлүкәсизлик назиринин голларына гандал вура, әмәкдашларынын башына мин бир ојун ача? Сиз нәдән данышырсыныз? Нә илә өјүнүрсүнүз?

Мән һәрдән өз-өзүмә дүшүнүрәм ки, биз инди Мәммәд Әмин Рәсулзадәни бөјүк Һејдәр Әлијевә гысганырыг, гаршы-гаршыја гојуруг. Көрәсән, бөјүк Мәммәд Әмин Рәсулзадә инди кәлсәјди, бу күн мүхалифәтдә дајананлар Мәммәд Әмин Рәсулзадәјә гаршы да белә мүхалифәтдә дајанардылармы? Бүтүн рәнкләри унудуб јалныз гара рәнки көрәрдиләрми? Бу һәгигәтдир вә биз бу һәгигәтләрин ичәрисиндән чыхмыш адамларыг, бунларын һамысыны билирик. Фәгәт дејә билмирик, она көрә ки, сөз вар ев ичиндә, сөз вар ел ичиндә. Мән нечә илдир Милли Мәчлисдәјәм, мән о сөзү ев ичиндә олан сөз кими үрәјимә тәпирәм,

үрәјимдә өлдүрүрәм, она көрә ки, сөз бирдән ағзымдан гуш кими учар, ел биләр. Елин дә ағзындан алыб дүшмән биләр.

Амма бу күн өзүмүз билмәлијик ки, бизим бир сыныг тавалағымыз вар иди. Сыныг тавалагдан кәлиб унитар дөвләтчилијә чыхмышыг. Бир Мирзә Хәзәримиз вар иди. Тутмушдуг үзүмүзү Мирзә Хәзәрә һамымыз: Мирзә Хәзәр, ајағынын алтында өлүм, гурбан олум, гырырлар бизи, дүнја бизим сәсимизи ешитмир. Вә Мирзә Хәзәр дејирди: даныш, бачы, даныш, гардаш, даныш. Бундан башга бизим гулағымыз бир сәс ешидирдими? Бу "даныш" сөзүндән, тәсәллисиндән башга бизим сөзүмүзү ешидән вардымы? Амма инди биз дүнја илә, дүнјанын бөјүк дөвләтләри илә чијин-чијинәјик, дүнјанын әли бизим әлимиздәдир, бизим әлимиз дүнјанын әлиндәдир. Даһа башга нә истәјирик? Әјри ахтарырыг јапышмаға, бир дүз көрүнмүр көзүмүзә. Мән чох даныша биләрәм. Сакит дә даныша биләрәм, емосионал да даныша биләрәм. Сакит дә данышмаг, емосионал да данышмаг мәним гануни һагтымдыр. Мән бу халгын сәнәткарыјам, сәнәтчисијәм. Мән сөзү чүрүтмәдән тәклиф еләјирәм ки, Милли Мәчлисин өз күндәлијинә салдыгы бу мәсәлә бу күн сәсә гојулсун — 15 ијун гуртулуш күнү е'лан олунсун. Саг олун.

ДЕПУТАТ ГӘРИБ МӘММӘДОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар! 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасы мәсәләсинин күндәлијә салынмасыны мәндән әввәл чыхыш еләјән һөрмәтли һәмкарларым кими, мән дә мүдафиә едирәм вә халгын сәсинә, һәмкарларымын сәсинә сәс верәрәк бу фикри мүдафиә едирәм.

Биз бу күн 1993-чү илин ијун һадисәләрини мүзакирә еләјирик. Лакин ијун һадисәләринин көкү бир гәдәр дә дәриндәдир, јә'ни әввәлки илләрә кедиб чыхыр. Мөһтәрәм Һејдәр Әлијев Сијаси Бүродан вә о вахт фөвгәлдөвләт сајылан ССРИ-нин рәһбәрлијиндән узаглашдырылмышды. О дөврдә Азәрбајчанын гара күнләри башланды. Һәм мәркәзи мәтбуатда, һәм дә республика мәтбуатында һүчумлар, бөһтанлар, ифтиралар башланды. Мән

һәмин дөврдә, 1987—88-чи илләрдә Москва шәһәриндә јашајырдым. Орада "ВДНХ" метро стансијасындан чыханда өзүмү чох пис һисс еләјирдим. Чүнки һәр күн гәзетләр, иш о јерә чатмышды ки, һәтта "Селскаја жизн" гәзети дә Һејдәр Әлијевдән, Азәрбајчандан јазырды. Бу, бир азәрбајчанлы кими мәнә чох пис тә'сир едирди. Сөзсүз ки, мән буна өз е'тиразымы билдирирдим. Тәк мән јох, тәгдирәлајиг һалдыр ки, мәндән башга о Академијанын јатагханасында галан дикәр милләтләрин нүмајәндәләри дә бу һүчумлара гаршы өз е'тиразыны билдирир, мәни мүдафиә едирдиләр вә јазырдылар. Һәмин дөврдә евдән хәбәр кәлди ки, мәни Мәркәзи Комитәдән ахтарырлар. Сән демә, 11 нәфәрин сијаһысыны дүзәлдибләр, — онларын да биринчиси мәнәм, — ишдән чыхармаг һаггында. Директор мәни ахтарыр.

Мән нијә буну мисал чәкирәм? 1988-чи илин һадисәләрини јадыныза салырам. О шәраитдә Мәркәзи Комитәнин катиби Вәзировун күлүнч мәшғулијјәтинә фикир верин: институтун лабораторија рәһбәрини ахтарыр ки, ону ишдән чыхарсын. Нијә? Јазылан бөһтанлара чаваб вериб, она көрә. Дедијим будур ки, о дөврдәки шәраитдә торпагларымызын әлдән кетмәсини, Гарабаг мәсәләсини бир јана гојуб, кичик, јарамаз ишләрлә мәшғул иди. Дикәр тәрәфдән, о бири мәшғулијјәтләрини дә һамыныз билирсиниз — гоз ағачы әкилмәси, һамам мәсәләси, зибил јешикләри, селлофан торбалар вә с. Бунларын һамысынын биз чанлы шаһидләри олмушуг.

Сонра кәлән Ајаз Мүтәллибов ондан һеч дә габаға кетмәди. О да гәрәзчилик, — бурада дејилди, тәкрар еләмәк истәмирәм, — башга-башга һәрәкәтләр етди.

Тарихимизин сонракы даһа бир ләкәли сәһифәси АХЧ һакимијјәти дөврүдүр. Бунларын мәшғулијјәти нәдән ибарәт иди? Елм мә'бәди олан Академијаны бағламаг. Узун мүддәт Академијада ишләмәләринә бахмајараг, лаборантлыг сәвијјәсиндән јухары галхмајан Иса Гәмбәрин, Пәнаһ Һүсејновун иш-күчләри Академијаны бағламаг һаггында план чызмаг, орада-бурада ичласлар кечирмәк иди. Һәмин дөврдә Академијанын рәһбәрлији гәтијјәтлә мүбаризә апарды. Мән дә о "215 КЛ" студијасында ики дәфә чыхыш еләдим, бу јарамаз һәрәкәтләрә е'тираз етдим. Онларын

идејасы бу иди ки, Академијанын президенти олмаг үчүн һөкмән дејил ки, сән академик оласан, лаборант олмаг да кифајәтдир, сүпүркәчи дә сечилә биләр.

Сонра ијун һадисәләри башланды. Бу һадисәләр бизим көрдүјүмүз рәһбәрликләрин фәалијјәтинин мәнтиги нәтичәси иди. Ијун һадисәләри олмалы иди, чүнки о чүр јол кечиб кәлмишдик. Ијун һадисәләри Кәнчә һадисәләриндән башланыр. "Талыш-Муған Республикасы", Гусар, Балакән һадисәләри, Бакыда Чавадов гардашларынын чинајәтләри — бунларын һамысы Азәрбајчана гаршы јөнәлдилмиш, Азәрбајчан әлејһинә гурулмуш бөјүк планын ајры-ајры һәлгәләри иди. Мәгсәд исә бир иди: Азәрбајчан дөвләтчилијини јыхмаг, суверенлији мәһв етмәк.

Нәһајәт, 1993-чү ил ијун ајынын 9-да һөрмәтли чәнаб Һејдәр Әлијев халгын, зијалыларын тәклифи вә дә'вәти илә, һәм дә игтидарда олан АХЧ һакимијјәтинин дә'вәти илә Бакыја кәлди вә бу өзбашыналыға, АХЧ-нин өз хадимләринин дедији кими, "безпредел"ә сон гојду. Һәм дахили, һәм дә харичи сијасәт сабитләшмәјә, өлкәјә харичи инвестисија ахмаға башлады вә с. Бу барәдә һәмкарларым данышды, мән сизин вахтынызы алмаг истәмирәм.

Сон ики әсрдә бизим башымыза чох бәлалар кәлиб. Доғрудур, биздә унутганлыг вар, анчаг бунлар унудулмамалыдыр. Бу јөндә, јә'ни дөвләтчилијимизи мүдафиә етмәк истигамәтиндә телеширкәтин јени рәһбәрлијини, һөрмәтли Низами Худијеви алгышлајырам вә онун фәалијјәтини бәјәнирәм. Сон дөврдә телеширкәт дөвләтчилијимизи мүдафиә етмәк истигамәтиндә чох ишләр көрүб. Елә дүнәнки верилишләр бүкүнкү мүзакирәмизи дәгигләшдирмәк үчүн гијмәтли материал иди.

Јекун олараг ону демәк истәјирәм ки, мән дә һәм сечичиләрин, һәм бүтүн халгын мүрачиәтләринин, һәм дә бурадакы мүзакирәнин нәтичәси олараг мөһтәрәм Һејдәр Әлијевин Али Советә сәдр сечилмәси күнү олан 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан едилмәсини, Елдар Сәфәровун, Хејрәддин Гочанын сөзләрини, чәнаб Һејдәр Әлијевә вердикләри гијмәти дәстәкләјирәм вә гуртулуш күнүнүн бајрам кими кечирилмәсини мүдафиә едирәм. Диггәтинизә көрә саг олун.

ДЕПУТАТ СӘЈЈАД САЛАЋОВУН ЧЫХЫШЫ

Бүтүн халгларын тарихиндә чәтин анлар олуб вә о халгларын јетишдирдији бөјүк шәхсијјәтләр бу чәтинлији дујараг, анлајараг, һәмин ағыр јүкүн алтына өз чијинләрини верәрәк, мәнсуб олдуглары халгы, милләти бу чәтинликдән хилас едибләр. Бу, Алманијада Бисмаркдыр, Франсада мүһарибәдән сонра Шарл де Голлдур, Түркијәдә Ататүркдүр вә нәһајәт, Азәрбајчанда халгымызын бөјүк оғлу Һејдәр Әлијевдир. Адыны чәкдијимиз бөјүк шәхсијјәтләр кими, Һејдәр Әлијев дә өз үзәринә дүшән тарихи вә илаһи миссијаны гәтијјәтлә јеринә јетирди вә буну тарих артыг сүбут еләјиб. Биз бә'зән мүбаһисәләримиздә гаршымыздакы оппонентә, јахуд мүбаһисә тәрәфинә дејирик ки, тарих кәлә-чәкдә көстәрәр, сүбут еләјәр. Амма һәјатда елә һадисәләр, елә просесләр вар ки, тарихин һөкмүнә, јахуд мәһүрүнү басмағына о гәдәр дә еһтијач галмыр, һәјат, јашадығымыз дөвр буну бүтүн кәскинлији илә, бүтүн һәгигәти илә бәјан едир.

1993-чү илдән бәри өлкәмиздәки дахили сабитлик, игтисадијјатда, о чүмләдән кәнд тәсәррүфатында нәзәрә чарпан ирәлиләјиш, кечән илин ахырларында дахили мәһсул истеһсалынын артымы Һејдәр Әлијевин нәһәнк фәалијјәтинин бүтүн истигамәтләрини вә 1993-чү илин 15 ијунундан бәри онун Азәрбајчан халгыны һансы мүсибәтләрдән, һансы чәтинликләрдән хилас етдијини әјани әкс етдирир. Һејдәр Әлијев дөрд илдә нечә дәфә дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысыны алараг нәинки дөвләт һакимијјәтини горуду, һәмчинин кәләчәк нәсилләри ағыр бәлалардан гуртарды, Азәрбајчан дөвләтчилијини горујуб сахлады.

Мән Милли Мәчлисин үзвләринә, ејни заманда бир чох журналистләрә бир мәгамы хатырлатмаг истәјирәм. Рәфаел мүәллимин саг тәрәфиндәки јердә Сурәт Һүсејнов отурурду вә ичласларын биринде Ибраһим Ибраһимлинин кәскин чыхышындан сонра о, үзүнү чевирәрәк нүмајишкаранә шәкилдә вә бу Мәчлисин ешидә биләчәји сәслә деди: "Јахшы еләјирсән, белә данышырсан. Мәним ән бөјүк күнаһым одур ки, кәлән кими сизин һамынызы Азадлыг мејданында дар ағачындан асмадым." Мән хаһиш едирәм, бу сөзү унутмајасыныз.

Гуртулуш күнүнүн бир мүһүм чәһәти дә Азәрбајчан халгынын вә Азәрбајчан дөвләтчилијинин тарихиндәки бу мәгамдыр. Үмумијјәтлә, дүнјада һәм сијасәтлә, һәм дә ејни заманда дөвләт гуручулуғу илә мәшғул олмаг аз-аз сијасәтчијә нәсиб олуб. Һејдәр Әлијев о сијасәтчиләрдәндир ки, бунларын һәр икиси илә уғурла мәшғул олуб, виран гојулмуш бир өлкәни, мәһв олмаг тәһлүкәси гаршысында галмыш бир өлкәни о чәтинликләрдән чыхарараг, инди дүнјанын ән сајылан өлкәләриндән биринә чевириб вә бунунла өзүнүн фөвгәлинсан олдуғуну бир даһа сүбут едибдир. Бисмаркын мәшһур бир кәламы вар: "Шәхсијјәти олмајан халгын милли азадлыг идеjалары уғрунда мүбаризәси ағласығмаздыр." Халг әввәлчә шәхсијјәт әтрафында бирләшир, сонра идеjалар барәдә дүшүнүр. Бәли, халгымыз өзүнүн мүдрик шәхсијјәти, бөјүк е'тибар еләдији вәтәндашы әтрафында бирләшди, сонра исә онун идеjаларынын маһир дәстәкләјичисинә чеврилди.

Марсел Прустун "Итирилмиш шәһәрин ахтарышында" адлы романында белә бир фикир вар: "Танры бәхти јер үзүндә бүтүн инсанлар үчүн ејни бөлүб. Фөвгәлинсанлар исә ади инсанларла мүгајисәдә о Танры бәхтиндән, јә'ни һамыја ејни бөлүнмүш бәхтдән истифадә едәрәк гәринәләрә сығмајан кәһкәшанлар јарадырлар." Һејдәр Әлијев дә Азәрбајчан адланан мәмләкәтин кәһкәшанында бир нечә улдуз јандырыб вә бу улдузларын да сајы артмагдадыр. Бунлар нефт контрактларыдыр, сијаси сабитликдир, 1994-чү илин ваһимәли чөрәк нөвбәләринин гуртармасыдыр, бензин гытлығынын сон һәддә чатмасынын гаршысынын алынмасыдыр вә өлкәдә газанылмыш бир сыра дикәр уғурлардыр ки, артыг буну бизим дүшмәнләримиз дә е'тираф еләјирләр. Азәрбајчанын имичи бүтүн дүнјада артыр. Дөвләтимиз өзүнүн чох мөһкәм, санбаллы мөвгејини горујуб сахламагда вә рејтингини артырмагда давам едир.

Мәндән әввәл чыхыш едән һәмкарларым бу мәсәләләрә бир чох бахымлардан јанашдылар вә мән дә Һејдәр Әлијевин бундан сонракы гәләбәләринә инамымы ифадә едәрәк чыхышымы мәшһур бир сијасәтчинин кәламы илә гуртарырам. Бу ифадә Чөрчиллиндир: "Бу, һәлә сон дејил, сонун әввәли дә дејил. Бу, әввәлин сонудур."

ДЕПУТАТ ШИРЗАД ӘЈЈУБОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли милләт вәкилләри! Азәрбајҹан халгынын тарихиндә хош күнләр, јә'ни бајрам кими гејд олунан күнләр чох аздыр вә бу күнләрдән бири дә һамымызын гәбул еләдијимиз, үмумијјәтлә, тарихин гәти сынағындан чыхан вә 70 илдә бу халга унутдурулмаға чалышылан 28 Мај күнүдүр ки, артыг һеч вахт Азәрбајҹан халгынын јаддашындан силинмәјәҹәк бир күнә чевриліб. Дини мәрасимләримизи нәзәрә алмасаг, 1991-чи илдә мүстәгиллик актынын гәбул едилмәси күнү дә бу күнләрә дахилдир.

Лакин чох мүһиш вә фаҹиәли ишгалларла бағлы күнләр дә вар ки, онлары да хатырлајырыг, јаҹа салырыг. Еләҹә дә бу күн тәклиф олунан мәсәләдир ки, мүзакирәјә чыхарылыб, јә'ни 15 ијунун гуртулуш күнү кими гејдә алынмасы мәсәләсидир. Һеч ким, шәхсән мән дә белә хош күнләрин әлејһинә дејиләм вә бу күнләр тарихин сынағындан, јә'ни тарихи миссијасыны јеринә јетирән һадисәләрлә бағлы чыхмалыдыр вә чыхыр. Мән белә һесаб еләјирәм ки, бу күнүн гејд олунмасынын, јә'ни 15 ијун барәдә гәрар ки, бу күн көзләнилир вериләҹәк, мүхалифәт дә онун әлејһинә дејил вә мән шәхсән өзүмү дә дејирәм. Һесаб еләјирәм ки, бу тәклифи верәнләр бир гәдәр тәләсибләр.

Һамымызын хатириндәдир ки, далбадал олан дөвләт чевришләринин, еләҹә дә 4 ијун гијамына кәтириб чыхаран чевришләрин һамысынын башында Гарабағ һадисәси дурур. Далбадал дәјишән дөвләт башчылары, едилән гијам чәһдләри, еләҹә дә 4 ијун гијамы — бунларын һамысы Азәрбајҹанын ән бөјүк фәлакәти, бәласы олан Гарабағла бирбаша бағлыдыр. Мән инанмырам, елә бир шәхс олсун ки, Азәрбајҹаны Гарабағсыз, Азәрбајҹан халгынын, Азәрбајҹан дөвләтинин гуртулушуну Гарабағын гуртулушу олмадан тәсәввүр етсин. Еләҹә дә Гарабағын ән гијмәтли даш-гашы олан Шушанын азадлығыны көрмәдән, мән бунү тәләсик һесаб едирәм.

Әлбәттә, бу тәклифи верәнләр бир вахтлар Һејдәр Әлијевә Милли Гәһрәман ады верилмәсини тәклиф еләмишдиләр. Онда өзү белә чаваб верди ки, мән өзүм башгаларына Милли Гәһрәман

ады верирәм. Көрүнүр, чох тә'кидләрдән сонра разылыг вериб ки, — дејә билмәрәм, мә'луматым јохдур, — бу мәсәлә мүзакирә олунсун. Чох јахшы, мүзакирә олунсун вә әксәриҹјәтин чыхышларындан көрүнүр ки, јәгин, гәбул олуначаг. Бу тәклифи верәнләр, бу тәклифә сәс верәнләр вә бүкүнкү игтидарын нүмајәндәләри белә бир тарихи миссијаны бојунларына көтүрүрләр. Мән дә 15 ијунун тарихин ағыр сынагларындан чыхыб әбәди олараг Азәрбајҹан халгынын јаддашында һәкк олунмасыны арзулајырам.

Мән арзулајырам ки, бу тәклифи верәнләр вә мүдафиә еләјәнләр, әлләриндә күлли-ихтијар вәсаити оланлар, һеч олмаса, бундан сонра бир гәдәр нәфсләрини богсунлар вә халгын бу тәклифини нәзәрә алыб, — мүзакирә олунур, гәрара алыначаг, — онун башга тәклифләрини, шикајәтләрини дә нәзәрә алсынлар. Чүнки бу күнүн әбәди олмасында халгын рифаһынын јахшылашмасы, халгын дәрд-бәласына диггәтлә гулаг асылмасы вачиб амилләрдән биридир.

Тез-тез белә фикир сәсләнир ки, мүхалифәт индики игтидарын, — игтидар дејәндә башда чәнаб Һејдәр Әлијев дурур, — мүсбәт фәалиҹјәтини гејд еләмир. Тәәссүф еләјирәм ки, чохмәртәбәли, чохпилләли тә'рифләр арасында бу сезилмир, амма вар. Вә гејд еләјим ки, һәмин бу күнлә бағлы, — јә'ни бу күн әкәр Гарабағын гуртулушу илә кечирсә, бу күнүн, 15 ијунун гејд олунмасы барәдә дејирәм, — бир нечә ај бундан әввәл вә бир нечә дәфә мүхалифәт Гарабагда саваплар јеридән аловланарса, оз мәһдуд фәалиҹјәтини бир гәдәр дә мәһдудлашдырачағыны бәјан еләјиб вә бу озү о демәкдир ки, 15 ијунун әбәдиләшдирилмәси үчүн мүхалифәт оз көмәјини, оз әлини узадыр. Гејд еләјим ки, әкәр 15 ијун күнү тарихин сынағындан чыхачагса, әбәдиләшәчәксә, — бурада бир нечә һәмкарымын чыхышларында да гејд едилди ки, Һејдәр Әлијевин һакимиҹјәтә кәлмәсиндә АХЧ игтидарының вә башда Әбүлфәз бәјин ролу олуб, јә'ни дә'вәт еләјибләр, — бу 15 ијунда елә АХЧ-нин о вахткы игтидарының, еләчә дә Әбүлфәз бәјин ролу, пајы даһа чох олачаг. Саг олун.

М.ӘЛӘСКӘРОВ. Һөрмәтли Ширзад Әҗҗубов, мән Сизә билдирмәк истәјирәм ки, 15 ијун Азәрбајҹанын гуртулушунун башланғычыдыр. Һеҹдәр Әлијевин һакимиҗҗәтә гајытмасы Азәрбајҹаны өлкәмиздә баш верән бу һадисәләрдән, бәлалардан гуртарды. Бу просес давам еләјир вә мән әминәм ки, Гарабағ мәсәләси дә һәлл олуначаг, бүтүн башга мәсәләләр дә.

Анҹаг биз ону билирик ки, бу гыса мүддәт әрзиндә, 1993-ҹү ил 15 ијундан кечән дөвр әрзиндә Азәрбајҹанда әлдә едилмиш наилиҗҗәтләр, сабитлик — һамысы ону сүбут едир ки, Һеҹдәр Әлијевин рәһбәрлији олмасајды, Азәрбајҹанда гардаш гырғыны баш верәрди, Азәрбајҹан парчаланарды, дағыларды. Сиз буна шүбһә еләјирсиниз? Буну һамы тәсдиг еләјир. Һеҹдәр Әлијевин кәлиши Азәрбајҹаны бүтүн бу бәлалардан гуртарды.

Галды Гарабағ мәсәләси, Сиз ону билин ки, Гарабағ мәсәләси ади иш дејил. Гарабағ бөјүк дөвләтләрин сијасәтинин гурбаны олубдур. Гарабағ проблеми анҹаг ермәни ишғалы дејил, бир сыра харичи гүввәләрин тә'сири илә әмәлә кәлиб. Гарабағ мәсәләси дә динҹ јолла һәлл олуначаг, Азәрбајҹанын әразн бүтөвлүјү дә тә'мин едиләчәк, Азәрбајҹанда игтисади, сијаси инкишаф да олачагдыр. Буна шүбһә етмәјә һеч бир еһтијаҹ јохдур. Анҹаг бу күнү биз Азәрбајҹанын гуртулуш күнүнүн башланғычы кими гәбул едирик. Бу, бөјүк просесдир, бу просес давам еләјир. Бәли, Һеҹдәр Әлијев јенә дә бүтүн варлығы илә Азәрбајҹанын мүстәгиллијинин горунмасы кешијиндә дуруб.

ДЕПУТАТ ЈАШАР РЗАЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Әлбәттә, бу, данылмаз һәгигәтдир ки, 1993-ҹү ил ијунун 15-дә Азәрбајҹанын һәјатында чох бөјүк тарихи һадисә баш верди вә көркәмли шәхсиҗҗәт, Азәрбајҹан халгынын көзләдији чәнаб Һеҹдәр Әлијев һакимиҗҗәтә гајытды вә бу һадисә,— халг тәрәфиндән бу ифадә башланыб дејилмәјә, — доғрудан да, гуртулуш олду вә тарихә дә јәгин ки, белә бир гуртулуш һадисәси кими дахил олачаг. Гуртулуш дејәндә, бу, әлбәттә, биринчи нөвбәдә Азәрбајҹанын мүстәгиллијинин гуртулушу иди, чүнки мүстәгиллик

бизә верилән бир гисмәт иди. О гисмәт әлдән кедирди, ону горујуб сахламаг үчүн һүнәр лазым иди, шәхсиҗҗәт лазым иди, лидер лазым иди. Белә бир лидер дә кәлди вә о, мүстәгиллији горујуб сахлады.

Гуртулуш дејәндә, дөвләтчилијимизин гуртулушу һаггында дүшүнүрүк. Мүстәгилликдән данышырыгса, мүстәгил дөвләт јаратмалы идик, дөвләтчилијимиз олмалы иди, күчлү дөвләтчилик јаранмалы иди. Демократик, һүгуги чәмиҗҗәт јаратмаг истәјириксә, илк нөвбәдә күчлү вә сабит дөвләт олмалыдыр вә бу мә'нада гуртулуш, әлбәттә, дөвләтчилијимизин гуртулушу иди. Гуртулуш дејәндә бу, һәмин дөврдә башланан вә кетдикчә шиддәтләнмәси көзләнилән вәтәндаш мүһарибәсиндән гуртулуш иди, халгы бирбиринә гаршы гојмагдан гуртулуш иди, гардашы гардаша гаршы гојмагдан гуртулуш иди. Гуртулуш Азәрбајҹаны парчаланмаг тәһлүкәсиндән хилас едән бир гуртулуш иди, сепаратчылыгдан хилас едән бир гуртулуш иди вә һәмин дөврдә Азәрбајҹанын ичтимаи-сијаси һәјатынын хиласы демәк иди, Азәрбајҹанда јаранмыш партијаларын хиласы демәк иди, онларын мүхтәлиф тәзјигләрдән, зоракылыгдан вә репрессијалардан хиласы демәк иди. Биз гуртулушу бу мә'нада да баша дүшмәлијик.

Бурада гејд олундуғу кими, һәмин дөврдә гуртулушун илк мансәләриндән бири, Һеҹдәр Әлијевин һакимиҗҗәтә кәлмәсинә гаршы илк күчлү аксијалардан бири, әлбәттә, чәнуб бөлкәсиндә сепаратчылыг һадисәси кими өзүнү көстәрән һадисә иди. Һәмин дөврдә — ијунун 15-дә чәнаб Һеҹдәр Әлијев һакимиҗҗәтә кәләркән чәнуб бөлкәсиндә белә бир һадисә баш верди. Jә'ни силаһлы дәстәнин көмәји илә бир груп адам Ләнкәранда һакимиҗҗәти әлә алды вә бир нечә күн сонра Русијанын "Вести" програмы дәрһал бүтүн кечмиш ССРИ мәканына белә бир мә'лумат јајды ки, Ләнкәранда "полковник" Әликрам Һүмбәтовун, jә'ни өзүндән "полковник" Әликрам Һүмбәтовун башчылығы илә Халг Чәбһәсинин һакимиҗҗәти деврилмиш вә "Талыш-Муған Республикасы" е'лан олунмушдур. "Талыш-Муған Республикасы", әлбәттә, биринчи нөвбәдә, һәмин дөврдә һакимиҗҗәтә кәлән чәнаб Һеҹдәр Әлијевин хәттинә гаршы јөнәлдилмиш бир аксија иди вә мән дејим ки, бу, тарихән тәкрар олунан бир аксија, јенидән ортаја атылан бир карт иди.

Белә бир карт әввәлләр дә атылмышды. 1918-чи илдә Азәрбајчан Демократик Чүмһуријјәти јаранаркән һәмин чүмһуријјәти арадан галдырмаг үчүн 1919-чу илин мај ајында Һәштәрхандан Хәзәр дәнизи васитәсилә Ләнкәрана кәлән болшевик матрослар орада "Муған Совет Республикасы" адлы бир гурум јаратмышдылар. Мәгсәд Азәрбајчан Демократик Чүмһуријјәтинә зәрбә вурмаг иди. Лакин халг арасында сосиал дајағы вә базасы олмадығы үчүн һәмин гурум үч ајдан сонра дағылды. Бу дәфә дә "Талыш-Муған Республикасы"нын халг арасында сосиал дајағы вә базасы олмадығы үчүн ики ајдан сонра дағылды вә чәнаб Һејдәр Әлијевин бу мәсәләјә мүдрик вә бөјүк сијаси хадим кими јанашмасы нәтичәсиндә бу мәсәлә халгын гүввәси илә һәлл олунду.

Һәмин күнләрдә, ағыр дөврдә, ја'ни бир тәрәфдән, Гарабагдакы хәјанәтләр, бир тәрәфдән, чәнубда бу сепаратчылыг һәрәкаты шәраитиндә, дикәр тәрәфдән исә, харичи вә дахили дүшмәнләрин марыгда дурдуғу вә бу кими башга аксијаларын олдуғу бир дөврдә бүтүн бунларын һамысыны һәлл етмәк, әлбәттә, бөјүк ирадә, бөјүк гүввә, бөјүк ағыл вә бөјүк тәчрүбә тәләб еләјирди. *Һәмин дөврдә* чәнаб Һејдәр Әлијев халга мүрачиәт еләди. Августун 13-дә халг онун мүрачиәтини ешитди. Августун 16—17-дә Милли Мәчлисин ичласында чәнаб Һејдәр Әлијевин сәдрлији илә һәмин мәсәлә кениш мүзакирә олунду вә она сијаси гијмәт верилди. Ән нәһајәт, августун 22—23-дә Ләнкәран чамааты вә зонанын дикәр рајонларынын гејрәтли өвладлары ајаға галхдылар вә Әликрам Һүмбәтовун ојунчаг гурумуну дағытдылар. Һәмин ојунчаг гурум, мән јенә тәкрар еләмәк истәјирәм, харичдәки вә дахилдәки дүшмән гүввәләр тәрәфиндән һазырланмыш бир гурум иди. Бу гурумун идеологу биринчи нөвбәдә Ајаз Мүтәллибов иди. Әликрам Һүмбәтов тез-тез ону хатырладырды вә ону Азәрбајчанда рәһбәр көрмәк истәдијини кизләтмирди. Бу гурумун идеологларындан бири Рәһим Газыјев иди — тез-тез Ләнкәрана кедирди вә өз мәсләһәтләри илә Әликрам Һүмбәтову истигамәтләндирирди. Бу гурумун әсас идеологларындан бири дә Сурәт Һүсејнов иди. Онларын мәгсәди кеч-тез гүввәләрини бирләшдириб Бакыја кәлмәк вә Һејдәр Әлијев һакимијјәтини девириб өз истәдикләри адамы һакимијјәт башына гојмаг иди.

Чох јахшы ки, ағыллы вә мүдрик сијасәт нәтичәсиндә, халгын

күчү илә *һәмин гурум дармадағын едилди.* Һәмин күн, августун 23-дә Ләнкәран чамааты — минләрлә адам ичра һакимијјәтинә догру кедәндә вә орада 3500 нәфәрлик силаһлы дәстәси олан, танклары, топлары олан Әликрам Һүмбәтова гаршы горхмадан кедәндә, о бинаја дахил оланда, һәлә јухары мәртәбәләрдә кәркин мүбаризә кетдији заман ашағыда артыг Һејдәр Әлијевин *портрети асылмышды.*

Әлбәттә, о тарихи күндә биз чәнаб Һејдәр Әлијевин мүдрик рәһбәрлији алтында чох бөјүк, чох чидди бир сынагдан чыхдыг. Одур ки, биз һамымыз, шәксиз вә шүбһәсиз, ијунун 15-ни гуртулуш күнү кими, тарихи бир күн кими гәбул еләјирик, она сәс верәчәјик.

Мән бизим Ләнкәран чамаатынын, тәмсил еләдијим чамаатын фикрини бурада бир даһа ифадә еләјирәм. Онлар чохдан бу фикирдә идиләр ки, доғрудан да, биз белә бир бајрамы гејд етмәлијик.

Чыхышымы битирәркән һәмин күнләрдә, ја'ни 23 август һадисәләри дөврүндә чәнаб Һејдәр Әлијевин мүрачиәтиндән бир чүмләни охумаг истәјирәм: "Азәрбајчанын мүстәгиллији, дөвләтчилији, Азәрбајчан Республикасынын бүтөвлүјү һәр бир адамын һәјатындан гат-гат јүксәкдир. Мәним дә һәјатымдан јүксәкдир. Мән дә мүстәгил Азәрбајчанын довләтчилијини, суверенлијини, бүтөвлүјүнү горумаг үчүн һәјатымы гурбан вермәјә һазырам". Бу сөзләр һәмин күнләрдә бүтүн халгы сәфәрбәр етмишди вә адамлар Азәрбајчанын бүтөвлүјүнү горумаг үчүн, Азәрбајчанын әрази бахымындан парчаланмасынын гаршысыны алмаг үчүн ајаға галхмышдылар.

Мән өз һәмкарларым кими бу тәклифә гошулурам вә 15 ијунун Азәрбајчанын гуртулуш күнү кими бајрам олунмасына сәс верәчәјәм.

ДЕПУТАТ БӨЈҮКАҒА ГУРБАНОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли милләт вәкилләри! Бу күн бизим мүзакирә етдијимиз мәсәлә Азәрбајчан халгынын тарихиндә, мән дејәрдим ки, ән әламәтдар һадисәләрдән биридир. 15 ијунун гуртулуш күнү

е'лан едилмәси илә бағлы республикамызын һәр јериндә мүһүм тәдбирләр һәјата кечирилир.

Халғымыз мөһтәрәм Һејдәр Әлијевин Али Советә сәдр сечилдији күнүн дөвләт бајрамы кими гејд олунмасыны тәләб едир. Бәли, республика ичтмаијјәтинин бу тәләби һаглыдыр вә гәбул едилмәлидир. Чүнки мөһтәрәм Президентимизин јенидән һакимијјәтә кәлмәси әјаләтләрә парчаланмаг тәһлүкәси илә үз-үзә галан, силаһлы гулдур дәстәләринин әлиндә ојунчаға чеврилән, һәр күн онларча шәһид верән өлкәмизи бу бәлалардан хилас етди.

"Мән һәјатымын галан һиссәсини дә халгыма һәср едирәм" дејән мөһтәрәм Президентимиз, һәгигәтән дә, бүтүн варлығыны, гүввәсини халгымызын тәрәггисинә, мүстәгил республикамызын мөһкәмләнмәсинә һәср етмишдир. Сон дөрд ил әрзиндә республикамызын һәјаты әһәмијјәтли вә дәјәрли, ән бөјүк дөвләтләрин јүксәк гијмәтләндирдији һадисәләрлә зәнкиндир. Бу әламәтдар һадисәләр илк нөвбәдә Азәрбајчан Президентинин ардычыл вә мәгсәдјөнлү фәалијјәти сајәсиндә ермәни тәблиғатынын ифша едилмәси, бејнәлхалг аләмдә Дағлыг Гарабағ әтрафында јаранмыш фикирләрин арадан көтүрүлмәси, дүнјанын ән бөјүк дөвләтләринин Азәрбајчанын өз һагг иши уғрунда мүбаризә апардығыны бир даһа јәгин етмәси вә АТӘТ-ин Лиссабон Зирвә топлантысында 53 дөвләтин Азәрбајчанын әразиси бүтөвлүјүнү танымасы, Дағлыг Гарабағын Азәрбајчанын ајрылмаз тәркиб һиссәси олдуғуну тәсдиглөмәси илә бағлыдыр. Бүтүн бунлар Азәрбајчан Президенти Һејдәр Әлијевин мәгсәдјөнлү сијасәтинин мәнтиги нәтичәләридир.

Һејдәр Әлијев јенидән һакимијјәтә гајыданда Азәрбајчанда реал вәзијјәт нечә иди? О заман өлкәмиз, сөзүн һәгиги мә'насында, әјаләтләрә парчаланмаг тәһлүкәси илә үзләшмишди. Сурәт Һүсејновун гијамчы дәстәләри, Әликрам Һүмбәтовун "Талыш-Муған Республикасы" јаратмаг хүлјасы, шималдан сепаратчылыг тәхрибаты Азәрбајчаны реал тәһлүкә гаршысында гојмушду. Өлкәни бу тәһлүкәдән јалныз вә јалныз дөврүн танынмыш сијасәтчиси Һејдәр Әлијев хилас едә биләрди вә хилас етди дә.

Һејдәр Әлијевин дөвләтчилик тәчрүбәси барәсиндә данышаркән бир мисал чәкмәк истәрдим. Мән Милли Мәчлисин сәдри

чәнаб Муртуз Әләскәровун Күрчүстана сәфәри заманы нүмајәндә һеј'әтинин тәркибиндә идим. Күрчүстан Президенти чәнаб Едуард Шеварднадзе илә көрүшүмүздә онун дедији бир фикри сизин нәзәринизә чатдырмаг истәјирәм. Чәнаб Шеварднадзе деди ки, XX әср лидерләр әсридир. Һејдәр Әлијев дә әсримизин лидеридир. Мән бунунла демәк истәјирәм ки, Азәрбајчан Президенти чәнаб Һејдәр Әлијев һаггында тәкчә азәрбајчанлылар дејил, башга милләтләр дә фәхрлә данышырлар. Биз Президентимизин јеритдији мәгсәдјөнлү сијасәти даим көрүр вә һисс едирик. Мәһз Президент Һејдәр Әлијевин јеритдији мәнтиги сијасәтин нәтичәсидир ки, бу күн дүнјанын ән нүфузлу дөвләтләри Азәрбајчанла әмәкдашлыг едирләр. Мәһз онун сијасәтинин нәтичәсидир ки, Азәрбајчан адлы мәмләкәтин имзасы дүнја дөвләтләринин имзалары ичәрисиндә таныныр вә сечилир. Бу күн һүгуги дөвләт гуручулуғу јолунда инамла ирәлиләјирик. Бу инамы биздә халгымызын көркәмли шәхсијјәти Һејдәр Әлијевин јеритдији сијасәт јаратмышдыр.

Бу күн биз инамла дејирик ки, халгымыз вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсиндән хилас олмушдур, өлкәмиз мүстәгиллик јолунда бүтүн манеәләри дәф едәрәк дөвләтчилик ән'әнәләрини мөһкәмләндирир. Бунлар һамысы мәһз Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр.

Мән дә дикәр һәмкарларым кими, 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасының тәрәфдарыјам. Һесаб едирәм ки, талејин бизә бағышладығы бу мәгамдан вә халгымызын тәләбиндән истифадә едәрәк бу тәклифи тәсдиглөмәлијик. Мән милләт вәкили кими Хачмаз — Худат сечки даирәсинин сечичиләри адындан, өз адымдан 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан едилмәсинә сәс верирәм вә һәмкарларымы да бу тәклифә сәс вермәјә чағырырам. Тәклиф едирәм ки, 1998-чи илдә Президентимизин анадан олмасының 75 иллијинин, гуртулуш күнүнүн беш иллијинин дөвләт сәвијјәсиндә гејд едилмәси үчүн бу күн Милли Мәчлис гәрар гәбул етсин.

ДЕПУТАТ ШАЊЛАР ӘСКӘРОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар! Азәрбајчан мүстәгил дөвләт кими өзүнүн шәрәфли вә мүрәккәб дөвләт гуручулуғу дөврүнү јашајыр. Бу күн биз тарихимизин парлаг бир күнүнү јашајырыг вә тарихимизин парлаг бир сәһифәсини дә јазырыг. Мән әминәм ки, бизим гәбул едәчәјимиз гәрар тарихи бир гәрар олачагдыр. Бизим гәбул етдијимиз гәрары тарих дә гәбул едәчәкдир. Мәним бу нәтичәјә кәлмәјимә ашағыдакы дәлилләр әсас верир. Мән бу дәлилләри вахта гәнаәт үчүн тезис шәклиндә диггәтинизә чатдырмаг истәјирәм.

Чәнаб Һејдәр Әлијевин 1993-чү илин ијунунадәк һәјатына диггәт јетирсәк, ади инсан үчүн характерик олмајан бә'зи чәһәтләри көрмүш оларыг. 14 ил республикаја рәһбәрлик етдији дөврдә түкәнмәз енержи, потенсиал саһиби олдуғуну нәһәнк гуручулуг ишләри илә нүмајиш етдирди. Сијаси Бүроја үзв сечилмәк, ССРИ Назирләр Совети сәдринин биринчи муавини тә'јин олунмаг мүсәлман үчүн, азәри үчүн, түрк үчүн гејри-мүмкүн бир иш иди. О, буну мүмкүн етди. Чәнаб Һејдәр Әлијевә гәдәр һеч кәс Сијаси Бүронун гәзәбиндән, һиккәсиндән, тәзјигиндән чаныны саламат гуртара билмәмишди. Аллаһ она көмәк олду — о, бундан саламат гуртарды. Тротскинин, Бухаринин вә онларча дикәр лидерләрин һәјатыны, агибәтини јадыныза салмаг истәјирәм.

Һејдәр Әлијев 1990-чы илләрдә ССРИ-нин дағылачағыны һесаблады, габагчадан көрдү, милјонларла адамы габаглајараг Совет Иттифагы Коммунист Партијасынын сыраларыны тәрк етди. Бу факт әтрафында һәр биримизин фикирләшмәјә, мүгајисә етмәјә имканымыз вардыр. 1992-чи илин октјабр ајында Аллаһ-тәала ону дахили дүшмәнләрдән горуду.

Бүтүн бу сајдығым фактлара вә дәлилләрә гәлбән инанараг 1993-чү ил ијунун 29-да "Сәс" гәзетиндә Сәјјад Аранла сөһбәтимдә бу кәлиши хиласкарын, ничат верәнин, гуртулуш верәнин Азәрбајчана кәлиши кими гијмәтләндирдим. Бу үч фовгәлбәшәри габилијјәт Аллаһ-тәала тәрәфиндән горунанлара вә халгынын дар күнүндә ону хилас едәнләрә верилир.

Чәнаб Һејдәр Әлијевин 1993-чү ил ијун ајынын 9-дан сонракы

фәалијјәти көзүмүзүн габағындадыр. Һејдәр Әлијев Азәрбајчаны вәтәндаш мүһарибәсиндән хилас етди, кәнчләримизи гырғындан гуртарды. Һејдәр Әлијев Азәрбајчаны парчаланмагдан хилас етди, дөвләтимизи дағылмагдан хилас етди, хәритәмизи парчаланмагдан хилас етди. 1993-чү илин август ајында телевизија васитәсилә халга мүрачиәт етди вә илк мө'чүзәсини көстәрди. Мүасир силаһла силаһланмыш 3500 әскәри олан ордуну телевизија васитәсилә тәрксилаһ етди. Дүнјада көрүнмәмиш мө'чүзә баш верди. Күнәш шүалары алтында буз әријән кими Әликрам Һүмбәтовун ордусу чәнаб Һејдәр Әлијевин сөзүнүн күчү алтында әриди. Һејдәр Әлијев Гарабағ проблеминин һәллинин үч јолундан — сүлһ, һәрб-сүлһ, һәрб јолундан сүлһ јолуну сечди, кәнчләрин һәјатыны горуду. Бу, һәр бир евә, аиләјә оғул бәхш етмәјә бәрабәрдир. Нәинки мүсәлманларын, һәтта христианларын ону үлви вә бәшәри мәһәббәтлә севдикләринин дәфәләрлә шаһиди олмушуг. Бу, мәнчә, тарихдә бәнзәри олмајан бир һалдыр. Мүхалифәт нүмајәндәләри дә она олан һөрмәтини кизләдә билмирләр.

Чәнаб Һејдәр Әлијев бөјүк сијасәтчи олдуғу кими, һәм дә бөјүк философдур, үммилли лидердир, мүстәгил Азәрбајчан дөвләтинин банисидир.

Әзиз депутат һәмкарларым, бүтүн бу дедикләрим вә демәдикләрим әсас верир ки, халгын сәсинә сәс верәк вә 15 ијун күнүнүн Азәрбајчан халгынын гуртулуш күнү олмасы һаггында гәрар гәбул едәк.

ДЕПУТАТ РИЗВАН ЧӘБИЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли Мәчлис үзвләри! Бу күн елә бир мәсәләни мүзакирә еләјирик ки, онун әтрафында һәр биримиз саатларла сөһбәт ача биләрик. Анчаг мән өз фикримми гыса ифадә етмәк истәјирәм вә ондан башламаг истәјирәм ки, суалы бу шәкилдә гојум — әкәр чәнаб Һејдәр Әлијев 1990-чы илин әввәлләриндән Азәрбајчанда һакимијјәтә кәлсә иди, Азәрбајчан нә газана биләрди? Тәәссүф ки, о дөврдә һакимијјәт башында

олан мәнфәәтпәрәстләр, вәзифәпәрәстләр бу бөјүк шәхсијјәтин һакимијјәтә кәлмәсинә һәр чүр манечилик төрәтдиләр вә Азәрбајчанын торпагларынын итирилмәсинә, өлкәдә хаос вәзијјәтинә шәраит јаратдылар. Әкәр чәнаб Һејдәр Әлијев 1993-чү илдә јох, 1990-чы илдә һакимијјәтә кәлмиш олсајды, ермәни тәчавүзүнүн гаршысы алынарды вә бу күн Азәрбајчанын гаршысында даһа кениш имканлар ачыларды, о, даһа бөјүк мүвәффәгијјәтләр газана биләрди.

Мәним јадыма ушаглыг илләриндә көрдүјүм филмдән бир епизод дүшүр. Орада Сталин кешишлә сөһбәт еләјир вә кешишә истеһза илә дејир ки, һаны бәс сизин Аллаһыныз, әкәр сизин Аллаһыныз вар идисә, нијә биз аллаһсызларын һакимијјәтә кәлмәсинә имкан верди? Кешиш Сталинә о дөвр үчүн чох чәсарәтли бир чаваб верир. Дејир ки, биз Аллаһ гаршысында о гәдәр күнаһлар ишләтдик ки, Аллаһ-тәала бизи чәзаландырмаг үчүн сизи көндәрди. Мән бу фикри инкишаф етдирәрәк демәк истәјирәм ки, бизим һәр биримизин о гәдәр күнаһымыз олду ки, бизи чәзаландырмаг үчүн Аллаһ-тәала Мүтәллибовлары, Халг Чәбһәсинин лидерләрини көндәрди ки, биз тарихдә нә гәдәр бөјүк сәһвләр еләдијимизи вә күнаһа батдығымызы дәрк едәк.

Халг өзүндә о гүввәни тапды. Халг баша дүшдү ки, бу өлкәни хаосдан, анархијадан гуртара билән јеканә бир шәхсијјәт вар вә о шәхсијјәти дә'вәт етмәк лазымдыр. Дүнән Мирмаһмуд Фәттајев бурада суал верди, даһа доғрусу, бизи иттиһам еләди ки, сиз өзүнүзү күлүнч вәзијјәтә гојмајын — ахы, нәдән гуртулмусунуз? Бурада она мүхтәлиф чаваблар верилди. Мән о чаваблардан һамысы илә разыјам вә Мирмаһмуд ағаја үзүмү тутараг дејирәм ки, мәкәр сиз, доғрудан да, көрмүрдүнүз ки, өлкә һансы вәзијјәтә кәлмишди вә өлкәни бу вәзијјәтә салан кимләр иди, — сиз өзүнүз дејилдиниз? Бәјәм һәмин чәнабларын јадындан чыхыбдыр ки, беш ил әввәл Азәрбајчанда нә вәзијјәт јаранмышды? Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәләнә гәдәр олан дөврү јадыныза салырам —әслиндә, Азәрбајчан хәритәдән силинмәк сәвијјәсинә кәлиб чыхмышды. Бурада дедиләр, мән тәкрар еләмәк истәмирәм, гыса шәкилдә дејирәм ки, Ләнкәранда бир "республика" гурулурду, бу јандан "ләзки" проблеми ортаја атылмышды, Бакыда руслары сүни сурәтдә гызышдырырдылар, "күрд проблеми"ндән данышырдылар вә Сурәт Һүсејновун да топлары, түфәнкләри фактик олараг Бакыја тушланмышды. Өлкә дағылмаг тәһлүкәси гаршысында иди.

Азәрбајчаны бу ағыр вәзијјәтдән, бу фәлакәтдән ким гуртара биләрди? Бу, јалныз үстүндә улу Танрынын һимајәси олан бир шәхсијјәтин һүнәри ола биләрди. О да Һејдәр Әлирза оғлу Әлијев иди вә халг өз хиласкарыны һакимијјәтә кәтирди.

Мәнә елә кәлир, дүнән дејилән вә бу күн дә Ширзад Әјјубовун чыхышында мүәјјән контурлары көрүнән бә'зи фикирләрин әксинә олараг биз көстәрмәлијик ки, о дөврдә Һејдәр Әлијев Азәрбајчаны дөвләт сәвијјәсинә јүксәлмиш хәјанәтләрдән хилас еләди, сијасәт дәллалларындан хилас еләди. Бәјәм јаландыр ки, һәмин дөврдә өлкәнин, ордунун сирләри дүшмәнләрә верилирди? Јадыныздадырса, Милли Мәчлисдә гәбул олунан гәрарлар артыг ертәси күн ермәни кәшфијјаты васитәсилә Јеревана чатдырылырды. Бәјәм бунлар јаддан чыхыб? Бәјәм јаландыр ки, дөјүшә кедән әскәрләримизи архадан күлләләјиб автоматларыны сатырдылар, — бу да јаддан чыхыб? Бәјәм јаландыр ки, Милли Гәһрәман сәвијјәсинә галдырылан мүәјјән адамларын, "Гатыр Мәммәд"ин зирзәмисиндән јүзләрлә азәрбајчанлы әскәрин мејити тапылмышды? Һәмин мејитләри о, өз сањибләринә пулла сатырды вә бу фачиәләри төрәдән адамлар бу күн ја дөвләт гаршысында, ја милләт гаршысында, ја халг гаршысында чаваб верибләрми? Чаваб вермәјибләр. Амма бу күн онларын үзләри јохдур ки, кимләрисә иттиһам еләсинләр. Бу күн онларын һеч бир чәсарәти олмамалыдыр ки, дөвләти, дөвләтчилијимизи хилас еләјән бир шәхсијјәтин — Һејдәр Әлијевин Азәрбајчаны бу хаосдан гуртармасына истеһза илә, кинајә илә јанашсынлар.

Мәним јахшы јадымдадыр, Муртуз мүәллим, Сизин дә јадыныза олар, "чәбһәчиләр" һакимијјәт башында оланда бир вахт Нахчыван Мухтар Республикасынын мухтар республика статусуну ләғв еләмәк барәдә бөјүк һај-күј галдырмышдылар. Бу иди бунларын дөвләт идарәчилији?! Бу, ермәни дәјирманына су төкмәк дејилдими? О дөврдә Нахчыван Мухтар Республикасынын мухтар республика статусуну ләғв еләмәк, әслиндә Нахчыванын

ермәниләр тәрәфиндән истиласына кәтириб чыхара биләрди. Јахшы ки, бүтүн бунлара сон гојан бир адам, чәнаб Һејдәр Әлијев халгын тәләби илә һакимијјәтә кәлди вә өлкәдә сабитлији тә'мин еләди, өлкәни бу хаосдан, һәрч-мәрчликдән гуртарды.

"Демократија" демәклә демократија олмур. Демократија трибуналардан дејилән ширин сөзләрлә баша кәлмир, һасил олмур. Демократија ишдә, әмәлдә көстәрилир вә мән там әминликлә дејирәм ки, чәнаб Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәләндән сонра Азәрбајчан бир өлкә кими демократик дәјәрләрә јијәләниб, онун демократик имичи бүтүн дүнјада бәргәрар олубдур, артыг Азәрбајчан демократик бир республика кими танынмагдадыр. Бурада дедиләр, мән о фикри бир дә тәсдиг еләјирәм ки, Азәрбајчанын мүстәгиллији, әслиндә, чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә кәлмәси илә бәрпа олунду, мүстәгиллијинин итирилмәси тәһлүкәси совушду.

Јадыныздадырса, әсрин әввәлиндә Азәрбајчан бир дәфә өз мүстәгиллијини итирмишди вә әкәр чәнаб Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәлмәсә иди, һәмин вәзијјәт еjни илә әсрин сонунда баш верә биләрди. Амма улу Танры бизә гыjмады ки, бир әсрдә ики дәфә өз мүстәгиллијимизи итирәк, аналарымызын намаз үстүндә еләдији дуалары ешитди вә бөjүк хиласкары — чәнаб Һејдәр Әлијеви көндәрди. Франсызлар дејирләр ки, һәгигәт үчүн күн ишығы лазым дејил. Һәгигәт үчүн кечәнин гаранлығы лазымдыр ки, о, апајдын көрүнсүн. Чәнаб Һејдәр Әлијевин бөjүклүjү дә Азәрбајчанын чәтин күнләриндә, ағыр күнләриндә, өлкәмизин сәмасыны гара булудлар өртәндә ортаја чыхды. Ағыр күнләрдә, чәтин күнләрдә Һејдәр Әлијев милли гәһрәман кими даjанды, халгы тәшкил еләди, мүбаризәjә галдырды, ардынча апара билди вә ону бүтүн манеәләрдән кечирә билди. Мән әминәм ки, Азәрбајчан халгы чәнаб Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында һәлә чох мүвәффәгиjjәтләр газаначаг.

Мән Күрдәмир сечки даирәсиндәки сечичиләримин фикрини Милли Мәчлисә чатдырырам. Орада мәнә дејибләр ки, бу, Милли Мәчлисә jох, Һејдәр Әлијевә jох, бизә лазымдыр. Бу күн 15 ијун күнүнүн милли гуртулуш күнү е'лан олунмасы Азәрбајчанын рәһбәрлијинә, Милли Мәчлисә, депутатлара jох, халга лазымдыр. Чүнки халг өз тарихи јаддашыны бәрпа етмәк истәjир, кәләчәк нәсилләр гаршысында өз мәс'улиjjәтини дәрк сдәрәк белә бир аддым атыр. Бурада дејилир ки, куjа бу мәсәләни Милли Мәчлис галдырыр. Мән белә һесаб едирәм ки, бу, Милли Мәчлисин галдырдығы мәсәлә дејил, халгын тәләбидир вә биз дә бу тәләбә гошулмалыjыг. Диггәтинизә көрә саг олун.

М.ӘЛӘСКӘРОВ. Чох саг олун, Ризван мүәллим. Бәли, биз буну халгын тәләби илә едирик. Мүхтәлиф тәбәгәләрдән олан jүзләрлә, минләрлә вәтәндаш, ичтимаи-сиjаси тәшкилатлар, дөвләт тәшкилатлары, еләчә дә ajры-ajры бөлкәләрдән дөвләт һакимијjәти органларына, о чүмләдән Милли Мәчлисә мүрачиәт еләjирләр ки, бу күн бajрам кими гејд едилсин. Бу мәктубларын, телеграмларын арды-арасы кәсилмир, бу күн дә давам едир. Бунларын бир гисмини мәтбуата вермишик. Һәлә нә гәдәри говлугларда галыб ки, биз онлары мәтбуата вериб чап етдирмәлијик. Бу, халгын тәләбидир. Дәрк еләмәк лазымдыр ки, буну бүтүн Азәрбајчан халгы тәләб едир, анчаг Милли Мәчлисин арзусу дејилдир. Буну халг тәләб еләjир вә биз дә халгын арзусуну jеринә jетирмәлијик.

ДЕПУТАТ ФӘЗАИЛ АГАМАЛЫЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли милләт вәкилләри! Бу күн мүзакирәjә чыхардығымыз мәсәлә — 15 ијунун милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасы, тарихә дүшмәси вә рәсмиләшдирилмәси тарихи зорурәтдән доған бир һалдыр вә тәсадүфи дејилдир ки, артыг нечә күндүр, күтләви информасија васитәләриндә, хүсусилә республика телевизијасында бу истигамәтдә чидди ишләр кедир. Телевизијанын бу саһәдә хидмәтләрини мән ajрыча гејд етмәк истәрдим. Мән бир милләт вәкили кими, 1997-чи ил мајын 8-дә "Ики саһил" гәзетиндә дәрч олунмуш "Лидер феномени" јазысында вә ијунун 4-дә "Халг гәзети"ндә дәрч олунмуш јазыда бу истигамәтдә фикирләримин кениш тәһлилини вермишәм.

Бәли, 15 ијун күнү Азәрбајчан тарихинә дөвләтчилијимизин

хиласы, гуртулушу күнү кими дахил олубдур вә Милли Мәчлис бу мәсәләни рәсмиләшдирмәлидир. Мән һөрмәтли һәмкарларымын диггәтини ијун әрәфәсинә гысача да олса чәлб етмәк истәрдим. Азәрбајчан Халг Чәбһәсинин вә Мүсават Партијасынын һакимијјәтинин сон күнләриндә республика фактик олараг идарәедилмәз хаотик бир вәзијјәтә дүшмүшдү. Һакимијјәтдә баш верән зиддијјәтләр, мөвге уғрунда кедән дөјүшләр, Мүсават Партијасынын, Азәрбајчан Халг Чәбһәсинин вә онун ичәрисиндә бир груп кими фәалијјәт көстәрән "Јурд"ун сијаси елитада јер, һакимијјәт уғрунда мүбаризәси маһијјәт е'тибары илә өлкәнин сијаси һакимијјәтинин нүфузуна хејли зијан вурмуш, өлкәнин идарә олунмасыны хејли дәрәчәдә мәһдудлашдырмышды. Дикәр тәрәфдән, чәбһәдә баш вермиш уғурсузлуглар вә хүсусилә Кәлбәчәрин ишғалы Азәрбајчан Халг Чәбһәси — Мүсават һакимијјәтинә чидди вә сарсыдычы зәрбәләр вурду. Һәмин дөврдә рајон сәвијјәләриндән тутмуш һакимијјәтин али сәвијјәләринә гәдәр Азәрбајчан халгынын гаршысында вахты илә бөјүк вә'дләр верән, лакин бу вә'дләри јеринә јетирмәји бачармајан, әксинә, рүшвәтхорлуға, коррупсијаја гуршанан инсанлар кетдикчә Азәрбајчан халгынын көзүндән дүшмәјә башлады вә Азәрбајчан Халг Чәбһәси— Мүсават һакимијјәти өзүнүн сосиал дајагларындан тәдричән мәһрум олду. Ән тәһлүкәли чәһәт онда иди ки, бу һакимијјәтин ичәрисиндән јетишмиш олан, онун јетишдирмиш олдуғу, миф сәвијјәсинә галдырдығы ајры-ајры адамлар, јә'ни Сүрәт Һүсејнов, Рәһим Газыјев, Әликрам Һүмбәтов маһијјәт е'тибары илә Азәрбајчан Халг Чәбһәсинә гаршы Азәрбајчан милли һөкүмәтинин дүшмәнләри илә, јә'ни харичи дүшмәнләри илә ејни планда, ејни истигамәтдә һәрәкәт едирдиләр.

Һадисәләрин тәһлили көстәрирди ки, Азәрбајчан Халг Чәбһәси —Мүсават һакимијјәтинин сону јетишмишди. Бу просес 1993-чү илин 4 ијунунда Кәнчәдә баш вермиш гијамла башланды. Сиз тәсәввүр еләјин ки, Сүрәт Һүсејнов бир нечә, јә'ни 3-4 нәфәрлә ајры-ајры рајонларда һакимијјәти тута-тута Бакынын кәнарына кәлиб чыха билди. Бир Көјчај истисна олмагла, рајонларын һеч бириндә мүгавимәт көстәрилмәди. Көјчајдакы мүгавимәт дә чох епизодик олду. Вахты илә халгын дәстәкләдији, халгын һакимијјәтә кәтирдији Азәрбајчан Халг Чәбһәси — Мүсават игтидары халгын инамыны итирмәклә ифласа уғрады. Вәзијјәт сон дәрәчә мүрәккәб иди. О дөврдә Сүрәт Һүсејновун, Ајаз Мүтәллибовун, Әликрам Һүмбәтовун, Рәһим Газыјевин һакимијјәтә кәлмәси реаллыға чеврилмишди вә онлар Москванын ајры-ајры империјапәрәст гүввәләри тәрәфиндән чидди дәстәкләнирди. Москваја Азәрбајчанда елә бир һакимијјәт лазым иди ки, Москванын стратежи марагларына хидмәт еләсин, ојунчаг бир һакимијјәт, ојунчаг бир режим олсун. Күчлү әлә, бөјүк төчрүбәјә вә бөјүк дипломатик бачарыға малик олан Һејдәр Әлијевин республикада һакимијјәтә кәлмәси, һеч шүбһәсиз ки, Москваја да, Москваны бурада дәстәкләјән адамлара да мане олурду.

Азәрбајчан халгы ән чәтин анларда дүзкүн јол сечмәји бачарыр вә ону сечир. Азәрбајчан халгынын чох фәлакәтли бир мәгамында, Азәрбајчанын дөвләтчилијинин, мүстәгиллијинин итирилдији бир анда халгымыз өзүнүн доғру јолуну сечди вә чәнаб Һејдәр Әлијеви Нахчывандан Бакыја дә'вәт етди. Бу һәм дә заманын төләби иди. Бу, Азәрбајчан халгынын хиласындан доған мәнтиг иди. Азәрбајчан халгынын сабаһа олан үмидиндән доған бу чағырышла, бу гајдышла әслиндә Азәрбајчан дөвләтчилијинин хиласы мәрһәләси башланды.

1993-чү илин ијун ајындан башланмыш гуртулуш бу күн дә давам еләјир вә бу, узун бир просесдир. Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә кәлиши илә илк нөвбәдә, дөвләтчилијә гаршы чыхан гүввәләрдән хилас олмаг уғрунда мүбаризә башланды. Азәрбајчан халгына хәјанәт едән, "Талыш-Муған Республикасы"нын идеологу, башчысы Әликрам Һүмбәтов тәрксилаһ едилди, Рәһим Газыјев әмәлләринә көрә чинајәт мәс'улијјәтинә алынды вә һәбс олунду. Ән чидди гүввә олан Сүрәт Һүсејнов исә 1994-чү илин октјабрында ган төкүлмәдән, халгын тәзјиги илә, халгын сәси илә һакимијјәтдән узаглашдырылды. Нәһајәт, 1995-чи илин мартында Азәрбајчан дөвләтчилији үчүн чох чидди тәһлүкә олан Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсинин гијамы јатырылды. Бүтүн бунлар Азәрбајчан дөвләтчилијинин хиласы иди, Азәрбајчан милли дөвләтчилијинин гуртулушу иди. Нәтичәдә, өлкәдә сијаси сабитлик јаранды.

Һеч шүбһәсиз ки, Азәрбајҹан дөвләтини горујуб-сахламаг, онун әразн бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк үчүн харичи амилләри дә нәзәрә алмаг лазым иди. Бу бахымдан республиканын Президенти чәнаб Һејдәр Әлијев бөјүк бир сә'ләһ, бөјүк бир енержи илә харичи сијасәтин бүтүн чәһәтләрини диггәтлә өлчүб-бичәрәк, Азәрбајҹаны принсип е'тибары илә информасија блокадасындан хилас етди, Азәрбајҹан һәгигәтләрини бүтүн дүнјаја е'лан етди, дүнја ичтимаијјәтиндә Азәрбајҹан һаггында објектив рә'ј формалашдырды. Бу күн дүнјанын ири дөвләтләри Азәрбајҹанын марагларыны мүдафиә едирләрсә, ишғал олунмуш торпагларымызын гајтарылмасы мәсәләсиндә Азәрбајҹаны дәстәкләјирләрсә, биз мүбалиғәсиз демәлијик ки, бүтүн бунларын һамысы республика Президенти чәнаб Һејдәр Әлијевин шәксиз, шәриксиз вә тарихи хидмәтләридир.

Нәһајәт, 1995-чи илдә мүстәгил республикамызда илк Конститусијанын гәбул олунмасы, илк парламент сечкиләринин кечирилмәси гуртулушумузун, дөвләтчилијимизин там тә'минаты кими чидди бир һадисәјә чеврилди. Бундан сонра — 1996-чы илдә Азәрбајҹанда игтисади ислаһатлар дөврү башланды.

Бүтүн бунлардан, әлбәттә, чох данышмаг олар. Дејиләнләрин һамысыны јекунлашдырараг белә бир нәтичәјә кәлмәк олар ки, бу күн Азәрбајҹан дөвләтчилијинин мөвчудлуғунун, газанмыш олдуғумуз азадлығын горунуб сахланылмасынын вә Милли Мәчлисин — мүстәгил дөвләтин ганунвериҹи органынын үзвләри кими бизим бурада фәалијјәтимизин башлыча тә'минатчысы чәнаб Һејдәр Әлијевдир. Бу, һеч кимдә шүбһә доғурмамалыдыр.

Бәли, 15 ијун милли гуртулуш күнү кими гејд едилмәлидир. Лакин Азәрбајҹанын әразн бүтөвлүјүнүн тә'мин олунмасы барәдә мән чәнаб Ширзад Әјјубова демәк истәрдим ки, Азәрбајҹанын ишғал олунмуш бөлкәсинин азад едилмәси гуртулуш күнү адлана билмәз. Һәмин торпагларын гајтарылмасы, ишғалдан азад олунмасы Азәрбајҹанда гәләбә күнү кими гејд едилә биләр. Мән тамамилә әминәм ки, чәнаб Һејдәр Әлијев һәмин гәләбә күнүнү тә'мин едәчәк вә биз Милли Мәчлисдә буну мүзакирә едиб гәләбә күнү барәдә дә гәрар гәбул едәчәјик.

Сөзүмүн сонунда мән депутат сечилдијим Сумгајыт шәһәринин сечичиләри адындан, рәһбәрлик етдијим Ана Вәтән Партијасынын бүтүн үзвләри адындан Азәрбајҹан халгынын бүтүн тәбәгәләринин тәләби илә 15 ијунун Азәрбајҹан халгынын гуртулуш күнү кими гәбул едилмәсинин вә бајрам едилмәсинин бу күн Милли Мәчлисдә тәсдиг олунмасыны хаһиш едирәм. Хаһиш едирәм, бу мәсәлә сәсә гојулсун, тәсдиг олунсун.

ДЕПУТАТ ӘЛИ ӘЛИРЗАЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли һәмкарлар! Доғрудан да, бу күн гојулан мәсәлә тарихи зәрурәтдән ирәли кәлир. Бу, халгын тәләбидир, заманын тәләбидир. Гуртулуш күнү һеч дә ади күн дејил. Бу, ичтимаи-сијаси просесләрин нәтичәсидир. Гуртулуш күнү Азәрбајҹанын узунмүддәтли инкишафынын, бүтүн о зиддијјәтләринин ән ахырынчы нөгтәсидир. Әлбәттә, гуртулуш күнүнү биз, әсасән, Һејдәр Әлијев шәхсијјәти илә бағлајырыг. Она көрә ки, Һејдәр Әлијев Азәрбајҹанын гуртулушунун әсас банисидир. Үмумијјәтлә, әкәр биз Һејдәр Әлијевин фәалијјәтинә нәзәр салсаг, о, Азәрбајҹанын бүтүн саһәләрдә инкишафынын рәһбәри, онун бир дөвләт кими формалашмасынын әсас хадимидир. Һејдәр Әлијев 70-чи илләрдән бәри Азәрбајҹанын бөјүк игтисади потенсиалынын формалашмасында әсас рол ојнамышдыр.

Һејдәр Әлијевин Азәрбајҹанын гуртулушу саһәсиндә фәалијјәти тәкчә 15 ијунла јох, онун Азәрбајҹана икинчи дәфә гајыдышы илә башланыр. Һејдәр Әлијев Азәрбајҹана гајыданда вә Нахчыванда јашајанда Азәрбајҹанын ајрылмаз һиссәси олан Нахчыванын гуртулушу илә мәшғул олмушду. Нахчыван чоғрафи-сијаси бахымдан ағыр вәзијјәтдә олдуғу вахт Аллаһ ону Нахчывана көндәрмишди. О, нахчыванлылары о дөврдә һәм ермәни тәчавүзүндән, һәм дә блокада вәзијјәтиндән гуртармышдыр. Һејдәр Әлијев Нахчывандакы фәалијјәти дөврүндә Азәрбајҹанда бир чох ганунларын, о чүмләдән ислаһатлар һаггында ганунларын, Азәрбајҹанда баш верәчәк просесләри тәнзимләјән бир чох сәнәдләрин гәбулу үчүн зәмин јаратмышдыр.

Нәһајәт, 1993-чү илин ијун һадисәләриндән сонра Һејдәр

Әлијевин Азәрбајчан рәһбәрлијинә гајытмасы зәрурәтә чевриди. Буна разылыг верән Һејдәр Әлијев, доғрудан да, Азәрбајчаны гуртулуш күнүнә кәтирди. Нәдән гуртарды Һејдәр Әлијев Азәрбајчаны? Һејдәр Әлијевә гәдәр олан вәзијјәт нечә иди? Вәзијјәт елә иди ки, өлкәдә вәтәндаш мүһарибәси башланмышды, Азәрбајчан ајры-ајры өлкәләр тәрәфиндән блокада шәраитиндә иди. Һеч кәс Азәрбајчана мәһәл гојмурду. Бундан башга, Азәрбајчанын дахилиндә игтисадијјатын дағылмасы просеси кедирди.

Бүтүн бунлары билән вә нәзәрә алан Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәлдикдә Азәрбајчанын бу вәзијјәтдән чыхарылмасынын стратекијасыны һазырлады. Бу стратекијаны мәһз Һејдәр Әлијев ким шәхсијјәт һазырлаја биләрди. Һејдәр Әлијевдән габагкы рәһбәрләр буну едә билмәздиләр, чүнки белә бир стратекијаны һазырламаг үчүн зәнкин тәчрүбәјә малик олмалысан, дәрин ағыла вә зәкаја, мүдриклијә малик олмалысан. Бунларын һамысы Һејдәр Әлијевдә вардыр. Азәрбајчанын имканларына, зијалы гувәсинә, әмәк еһтијатларына бәләд олан Һејдәр Әлијев бу стратекијанын башында дајанды вә биз бу 4 илдә баш верән ирәлиләјиши, инкишафы мәһз Һејдәр Әлијевин апардығы сијасәтин нәтичәси ким гијмәтләндиририк.

Бу 4 илдә нә баш вермишдир? Биз игтисади дағынты дөврүндән артыг сабитләшмә дөврүнә кечмишик. Буну ади рәгәмләрлә исбат етмәк олар. Тәсәввүр един ки, 1994-чү илдә әкәр инфлјасијанын сәвијјәси илдә 16 дәфә артырдыса, инди инфлјасија дүнја стандартлары сәвијјәсинә дүшүб. Азәрбајчанда 70-чи илләрдә јүксәк инкишаф етмиш игтисадијјат сон илләрдә тамамилә дағылмышды, бүтүн мүәссисәләр ифлас вәзијјәтиндә иди. Харичи дөвләтләр Азәрбајчанын игтисадијјатыны танымырдылар вә белә бир өлкәнин игтисадијјатына јахын дүшмүрдүләр. Һејдәр Әлијев бизи бу бәладан гуртарараг, индики шәраитдә Азәрбајчана чохлу инвестисија гојулмасына наил олмушдур. Инди артыг бир чох дөвләтләр Азәрбајчанда иш көрмәјә, сәрмајә гојмаға кәлирләр. Әлбәттә, бунунла бәрабәр, дахилдә игтисадијјатын инкишафы баш вермишдир. Бунларын һамысынын әсас сәбәби Һејдәр Әлијевин дөвләти идарә етмәкдә, игтисадијјаты идарә етмәкдә дәгиг принсипләридир.

Мән Һејдәр Әлијевин идарәчилик принсипләрини ашағыдакы

ким сәчијјәләндирә биләрдим. Һејдәр Әлијев биринчи нөвбәдә бизим тарихи хүсусијјәтләримизи нәзәрә алыр. Азәрбајчанда бүтүн саһәләрдәки потенсиаллары нәзәрә алыр, онлары гијмәтләндирир вә билир ки, бунлардан һансы јолла истифадә етсәк, кәләчәкдә перспективли истигамәтләрдә бөјүк сәмәрә илә ишләмәји бачарарыг.

Һејдәр Әлијев кәләчәјә прагматик бахараг мөвчуд вәзијјәти дәјишдирмәк габилијјәтинә маликдир. Бунун үчүн о, хүсуси механизмләр һазырламаға башлады. Онун игтисади идарәетмә, бүтөвлүкдә идарәетмә методолокијасы тарихи методолокијадыр, варислик методолокијасыдыр. Һејдәр Әлијев идарәчилик үслубунда әввәлләр формалашмыш нә варса, онун мүсбәт чәһәтләрини көтүрмәји төвсијә едир вә өз ишиндә тәблиғ едир. Биз бу күн мәсәләләрә мәһз бу мөвгеләрдән јанашмалыјыг. Бундан башга, Һејдәр Әлијев игтисадијјатын, үмумијјәтлә, республиканын бүтүн проблемләринин һәллиндә әдаләт принсипләрини һәјата кечирир.

Мән Һејдәр Әлијеви илк дәфә Москвадан гајыдышы заманы гаршыламышам. Онунла фәхр едирәм. Чох хошбәхтәм ки, Һејдәр Әлијев Нахчыванда ишләдији мүддәтдә онун төвсијәләри илә, онун көстәришләри илә бә'зи ишләрдә иштирак етмишәм. Тәсәввүр един ки, һәлә о вахт Нахчыван шәраитиндә торпаг ислаһаты кечирмишди, о шәраитдә һејвандарлығын бүтөвлүкдә өзәлләшдирилмәси програмыны һазырламышды. Билирсиниз ки, инди Нахчыванда бу просесләр даһа кениш вүс'әт алмышдыр. Инди бу просесләр бүтүн Азәрбајчанда вүс'әт алмышдыр. Она көрә дә Һејдәр Әлијевин фикирләри, кејфијјәт дәјишиклији методолокијасы чох јүксәкдир вә биз бундан истифадә етмәлијик. Бундан башга, индики шәраитдә Азәрбајчан игтисадијјатының сабитлији, Азәрбајчанын бејнәлхалг сәвијјәдә танынмасы, дахили сабитлик бизим наилијјәтләримиздир.

Мән дә тәклиф еләјирәм ки, гуртулуш күнү гејд олунсун. Биз Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында, онун тәчрүбәсини, онун көстәришләрини әсас көтүрәрәк чалышачағыг ки, торпагларымыз азад олсун. Биз Азәрбајчанын там мүстәгиллијини, онун игтисади-сијаси мүстәгиллијини тә'мин едәчәјик. Мән әминәм ки, бунун үчүн имканлар вар вә биз буна наил олачағыг.

ДЕПУТАТ САБИР РҮСТӘМХАНЛЫНЫН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли Мәчлис үзвләри! Сөһбәтләр, тәәссүф ки, бир-бирини тәкрар еләјир вә бурада, көрүнүр, тәкрардан гачмаг да чәтиндир. Сон 4 илин бүтүн күнләри Азәрбајҹан Президенти Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр вә о күнләрин һәр һансы биринин тарихиләшдирилмәсиндә, ја'ни онун ады илә бағлы тарихиләшдирилмәсиндә елә бир гејри-адилик јохдур вә буна биз тәбии бахырыг. Һејдәр Әлијевин Нахчывандан Бакыја гајытмасы, Азәрбајҹанын чәтин күнләриндә һакимијәти әлә алмасы чох бөјүк тарихи һадисә иди вә бу һадисә данылмаздыр. Онун о вахт Бакыја гајытмасыны хаһиш еләјәнләрдән бири дә мән олмушдум вә мәним мүхалифәтчилијим илә бунун һеч бир зиддијәти јох иди. Чүнки Азәрбајҹанын талеји һәлл олунанда мүхалифәт — игтидар сөһбәти арха плана кечир. Ону да нәзәрә алмаг лазымдыр ки, һәмин күнләрдә Һејдәр Әлијевин өзү дә мүхалифәт мөвгејиндә иди.

Һејдәр Әлијевин бүтүн һәјат јолу бизим көзүмүзүн габағында кечиб — онун 45 јашында Азәрбајҹанда Мәркәзи Комитәјә биринчи катиб кәлмәси дә, сонралар Москваја, Сијаси Бүроја сечилмәси дә. О вахт бу һадисә, ја'ни онун Москваја сечилмәси үмумхалг бајрамы кими гејд олунурду, тәкчә Азәрбајҹанда јох, бүтүн түрк дүнјасында мәтбуат бу барәдә јазырды. Ја'ни Азәрбајҹанын бир гәринәлик талеји, һәјаты Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр вә бу инкаролунмаздыр. Мән һәр шеји бир кәнара гојуб, мәдәнијјәтлә бағлы адам олдуғума көрә Һејдәр Әлијевин тәкчә мәдәнијјәт саһәсиндә ишләрини хатырлајанда, тәкчә бунлар бир инсанын талеји үчүн, һәјаты үчүн, онун өмүрлүк шөһрәти үчүн, башучалығы үчүн бәсдир. Азәрбајҹанын тарихиндә һеч ким әдәбијјата вә мәдәнијјәтә Һејдәр Әлијев гәдәр гајғы илә јанашмајыб. Буну Мүбариз бәј бурада деди. Бүтөв бир нәслин милли шүурунда рол ојнамыш вә Азәрбајҹаны бүкүнкү мүстәгиллијә һазырламыш әдәбијјат, елм хадимләри 30 илә јахын мүддәтдә мәһз Һејдәр Әлијевин гајғысы сајәсиндә кениш гол-ганад ачыб фәалијјәт көстәрибләр.

Мәним јадыма дүшүр јазычыларын гурултајлары, јадыма дүшүр мәдәнијјәт хадимләринин мүхтәлиф топлантылары, — бурада вә Москвада, — онларын һәр бириндә Һејдәр Әлијевин нитгләри парлаг бир тарихи сәнәддир вә јүксәк пешәкар әдәбијјатшүнаслыг мөвгејиндә дајаныр. Низаминин, Нәсиминин, Фүзулинин, Үзејир Һаҹыбәјовун, Сәмәд Вурғунун вә башга бөјүкләримизин һәр бир јубилеј тәнтәнәсиндә Һејдәр Әлијевин чыхышы вә сөһбәтләри һәмишә бизим гонагларымызы һејрәтә кәтириб. Онлар бизә ачыг е'тираф едирдиләр ки, сиз хошбәхт јазычыларсыныз ки, дөвләтинизин башында әдәбијјаты бу чүр дујан адам дурур. Һүсејн Чавидин вәтәнә гајыдышы, репрессија гурбанларына бәраәтләр, онлара гојулан һејкәлләр... Һејдәр Әлијевин шәхсијјәти Азәрбајҹаны бүтөвлүклә 37-чи ил репрессијасындан гуртармышдыр, ја'ни бу иш әслиндә бүтөвлүклә онун ады илә бағлыдыр. Азәрбајҹан дилинин Конститусијаја салынмасы, сон илләрдә Азәрбајҹанын мүстәгиллијинин горунмасы, мүдафиәси, торпагларымызын хиласы үчүн Һејдәр Әлијев чох бөјүк әзијјәт чәкиб. Бу һамымызын көзүмүзүн габағындадыр вә мән бир нечә харичи сәфәрдә онун, демәк олар ки, дөзүлмәз режимлә бу ишләри апардығынын шаһиди олмушам. Бир сөзлә, бу гуртулуш күнү Һејдәр Әлијевин һалал һаггыдыр вә мән дә она сәс верәчәјәм.

Амма мәни нараһат еләјән бә'зи мәсәләләри демәјә дә билмәрәм вә бунлары бурада Мәчлис үзвләринә чатдырмалыјыг. Мән шүбһә етмирәм ки, Һејдәр Әлијев, доғрудан да, халгын мәһәббәтини газанмыш адамдыр вә халг ону бөјүк бир мәһәббәтлә севир. Амма мән бу мәһәббәти белә бир кампанијаја чевирмәк шәклиндә, — бу мәним шәхси мүнасибәтимдир, — гәбул еләмирәм. Елә һесаб еләјирәм ки, бу, Һејдәр Әлијевин бөјүк һөрмәтини артырмыр, әслиндә о һөрмәтә бир аз хәләл кәтирир. Бу мәсәләјә халг мәһәббәти кими һеч ким һеч нә дејә билмәз. Лакин бу кампанијалар бә'зән дөвләтин дајагларыны сарсытмаг истәјәнләрин, әмәли илә әслиндә дөвләтә вә Президентә хидмәт еләмәјәнләрин, дөвләтчилији сарсытмаг истәјәнләрин вә Президентә дә дәфәләрлә хәјанәт еләмиш адамларын өзләринә бәраәт күрсүсүнә чеврилир. Биз телевизорда кимләрин сифәтләрини көрүрүк? Чәмијјәтдә һеч бир һөрмәти олмајан, әјри, оғру, халг

малынын таланчысы олан адамлар трибуналара даһа чох чан атырлар, чүнки елә һесаб еләјирләр ки, Президент һаггында әндазәсиз мәдһијјәләр демәклә өзләринә вә чинајәтләринә зиреһ кејиндирирләр. Тәәссүф ки, бу мејл күндән-күнә мәһкәмләнир.

Халгын лајигли өвладлары, дүнјанын танынмыш ичтимаи хадимләри, дөвләт башчылары Һејдәр Әлијевин тә'рифини чохдан вериблөр вә инди дә онун гијмәтини верирләр. Халг арасында һөрмәти олмајан адамларын тә'рифи илә ону бөјүтмәк мүмкүн дејил. Чамаат, һамы таныјыр, ким һансы тәрчүмеји-һалын саһибидир, ким һансы јолла кәлиб. Һејдәр Әлијевин һеч кимин тә'рифинә, әслиндә, еһтијачы јохдур. О өзү һәмишә тарихә објектив мүнасибәтин тәрәфдары олуб. Мән чох истәрдим ки, Һејдәр Әлијевә куја көмәк еләмәк истәјән, она тә'риф дејән адамлар онунла халгын арасына кирмәсинләр.

Биз Азәрбајчанын мүстәгиллик акты илә Азәрбајчан Демократик Республикасыны бәрпа еләмишик вә о республиканы гуранларын хидмәтләрини Һејдәр Әлијев өз чыхышларында дөнә-дөнә көстәриб. Лакин бу күн о принсипләри унудуб, дејәк ки, Рәсулзадәнин шәклини кизләдиб, тез Һејдәр Әлијевин шәклини башынын үстүндә асанлар, инанын ки, сабаһ ајры бир һәвәсә, ајры бир ешгә дүшә биләрләр. Мән чох истәрдим ки, Һејдәр Әлијевин шәклинин јанында һәмишә бизим мүстәгиллијимиз јолунда гурбан кетмиш, өмрүнү бу мүстәгиллијә сәрф етмиш адамларын шәкилләри дајансын. Бу, Һејдәр Әлијеви кичилтмир, ону бөјүдүр.

Бир дәстә адам белә тәсәввүр јаратмаг истәјир ки, Һејдәр Әлијеви онлардан башга севән јохдур. Ону һакимијјәтә онлар кәтириб вә с. Һејдәр Әлијев гајыданда, бу салона кирәндә онун башына јығышанлары сиз хатырлајын. Мәним јадыма кәлир, бурулған кими һамы кәнардан кечирди, һеч ким она јахын дүшмүрдү. Онун голуна кириб шәкил чәкдирән,— һәмин шәкилләр дурур, јәгин ки, — кимләр иди? Бу күн һәр чүр тә'рифләр сөјләјән адамларын һеч бири о вахт она јахын дүшмүрдү. Бу күн нәјә көрә һәмин адамларла Һејдәр Әлијевин арасына кирир бә'зи адамлар?

Азәрбајчанын талеји Азәрбајчанын игтидарынын вә мүхалифәтинин бирлијиндәдир. Азәрбајчанын талеји Азәрбајчаны дүшүнән бүтүн адамларын бирлијиндәдир. "Һејдәр Әлијеви бир дәстә севир, о бири дәстә севмир" принсипи дүзкүн дејил. Мәним букүнкү чыхышымы апарыб она чатдырсынлар ки, Сабир белә дејир, — хејр, мән өз фикрими һәмишә демишәм, мән ону һамыдан чох севән адамлардан биријәм вә онун шәхсијјәти илә фәхр едирәм. Амма мән Азәрбајчанын кәләчәјинә јанырам. Мән јанырам ки, бә'зи адамлар бу күн көзүмүзүн габағында Азәрбајчаны тәбәгәләрә бөлүрләр; бир-биринә дүшмәнчилик, гисасчылыг мөвгеји баш алыб кедир. Сабаһ бу гисасчылыг нәсилдән-нәсилә кечәчәк, бу игтидардан о бири мүхалифәтә, о мүхалифәтдән о бирисинә кечәчәк. Биз ушагларымызы нә илә тәрбијә едирик? Она көрә дә һамыны дүшмән е'лан еләмәк дүзкүн дејил. О верилишләрә бахырыг — һамы сәһв еләјиб вә о чәтин вәзијјәтдә, мүстәгиллик јолларында баш ачмаг чәтин иди. Амма һамыны дүшмән е'лан еләмәклә биз ермәнини доста чевиририк. Елә бил, ермәни һеч бизим дүшмәнимиз олмајыб, бу мүһарибәни дә, һәр шеји дә өзүмүз удузмушуг.

Она көрә хаһиш едирәм ки, биз довләтчилик етикасына, бөјүк-кичик етикасына, Президент вә халг етикасына, Президент—Милли Мәчлис етикасына риајәт еләјәк. Мән дејирәм ки, Һејдәр Әлијев бу тә'рифә 100 фаиз лајигдир. Амма онсуз да о тә'рифи халг вериб, тарих вериб, кәлин, тарихин бу һөкмү илә һесаблашаг, сәс верәк вә бу мәсәлә јекунлашсын.

Галды ки, — мән буну Мәчлисә аид еләмирәм, үмумијјәтлә, республикада кедән просесләри дејирәм, — мән һесаб еләјирәм ки, — јенә дејирәм, — кәләчәјимиз гаршыдурмада јох, милләтин бирләшмәсиндәдир вә милләти јалныз бөјүк шәхсијјәтләр бирләшдирә биләр. Һејдәр Әлијев XX әсрин ахырында Азәрбајчанын гисмәтидир, талејидир, кәлиб вә онун бөјүк имканлары вар бу милләти бирләшдирсин, һамыны өз әтрафына јығсын. Һәм Азәрбајчанын мүстәгиллији, һәм дә торпагларымызын хиласы јолу онунла бағлыдыр.

Мән дә истәрдим ки, Һејдәр Әлијев өмрүнүн бу мүдрик

јашында милләтимизин кәләчәјини нәзәрә алыб, бүтүн бу дејиләнләрин һамысыны нәзәрә алыб, елә аддымлар атсын ки, бош тә'рифләрлә јох, өз мүдриклији илә һәрәкәт еләсин вә милләтимизи, доғрудан да, хошбәхт күнләрә апарсын. Чох сағ олун.

ДЕПУТАТ НИЗАМИ ХУДИЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли Милли Мәчлисин депутатлары! Һамыныза мә'лумдур ки, Азәрбајчан халгы әсрләр боју өз милли азадлығы вә мүстәгил дөвләтинин јаранмасы уғрунда мүбаризә апарыб. Бу арзу вә истәк 1918-чи ил мај ајынын 28-дә кечәкләшди вә Азәрбајчан Демократик Чүмһуријјәти јарадылды. Чох тәәссүф ки, бу чүмһуријјәтин өмрү чох аз — 1 ил 11 ај олду. Нәһајәт, дүнјада баш верән ичтимаи-сијаси һадисәләр вә ССРИ адланан нәһәнк империјанын дајагларынын сарсылмасы нәтичәсиндә 1991-чи ил октјабр ајынын 18-дә Азәрбајчанда икинчи дәфә мүстәгил дөвләт — Азәрбајчан Республикасы јарадылды.

Лакин бу республиканы горумаг, сахламаг, дөвләтчилијимизи мөһкәмләндирмәк вә инкишаф етдирмәк јоллары чох да һамар олмамышдыр. Бејнәлхалг иртича күввәләриндән дәстәк алан ермәни шовинизми бизим о заманкы республика рәһбәрлијинин бачарыгсызлығындан, тәшкилатчы олмамағындан вә мајмаглығындан истифадә едәрәк торпагларымызын 20 фаизини ишғал етди, 1 милјондан артыг гачғынымыз јаранды. Өлкә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси гаршысында галды. Азәрбајчан "олум, ја өлүм" тәһлүкәси илә үзләшди.

Белә бир вахтда, һәлә бундан да әввәл халгын мүбариз сәси боғулурду. Јәгин, сиз телевизија екранларына бахырсыныз, 1990-чы илдән, ондан да әввәл, 1992-чи илдән халг Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытмасыны вә бу бәлалы өлкәјә рәһбәрлик етмәсини арзулајырды. Һәр јердә — Шушада, Ағдәрәдә, Лачында вә инди ишғал алтында олан бир чох дикәр торпагларымызда митингләр кечирилир вә халг Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајтарылмасыны тәләб еләјирди. Чох тәәссүф ки, о заман Азәрбајчан халгынын бөјүк бир һиссәсинин бунлардан хәбәри јох иди, чүнки о лентләр кизләдилиб халга чатдырылмырды. Халгын бөјүк һиссәси бунлардан хәбәрсиз олуб.

Белә бир ағыр вәзијјәтдә, нәһајәт, Азәрбајчан халгы өзүндә бөјүк бир күввә вә инам тапараг бөјүк сијасәтчи Һејдәр Әлијеви тәләб еләди вә ону һакимијјәтә гајтарды. Бу күн һеч кәсә сирр дејилдир ки, Һејдәр Әлијев гыса бир заман кәсијиндә Азәрбајчан адлы кәмини ону тәһдид едән суалты гајалар арасындан мәһарәтлә кечириб тәһлүкәсиз лимана чатдырмышдыр. Һадисәләрин вә тарихи шәраитин објектив тәһлили көстәрир ки, надир дөвләтчилик зәкасына, инчә сијаси дујума, күчлү мәнтигә, бөјүк идарәчилик тәчрүбәсинә малик Һејдәр Әлијевин баш верән һадисәләрин кедишинә шәхси мүдахиләси олмаса иди, дүнјанын сијаси хәритәсиндә Азәрбајчан адлы дөвләтин варлығына чохдан сон гојулмушду.

Чағдаш заманда дөвләт башчымызын түкәнмәз әзми һесабына өлкәмиздә јени игтисади, сијаси, дөвләт, һүгуги тә'сисатлар јарадылыр, бејнәлхалг һүгуг нормалары вә бәшәри принсипләр гәрарлашыр. Республиканын сосиал-игтисади һәјатында мүһүм ислаһатлар һәјата кечирилир. Гәтијјәтлә демәк олар ки, Һејдәр Әлијевин фәалијјәти дөврүндә Азәрбајчан милли интибаһа гәдәм гојмушдур. Бу факты өлкәнин мүһарибә вәзијјәтиндә олмасы белә көлкәдә гоја билмир. Артыг Азәрбајчан дөвләти сосиал-игтисади програмларын реаллашмасында, нәһәнк гуручулуг просесиндә тәканвериҹи ролуну ојнамаг үчүн реал имканлара маликдир.

Бу күн бүтүн Азәрбајчан халгы чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы күнүн милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны тәләб едир. Республикамызын бүтүн бөлкәләриндә кечирилән күтләви митинг вә јығынчагларда чыхыш едән сајсыз-һесабсыз сөјдашларымыз чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы күнүн милли гуртулуш мәрһәләсинин башланғычы олдуғуну дөнә-дөнә вурғулајырлар. Ел көзү тәрәзидир. Бәли, халг чәнаб Һејдәр Әлијевин республикаја рәһбәрлик етмәјә башладығы күн раһат нәфәс алды, ону көзләјән тәһлүкәләрдән хилас олду, Азәрбајчанын гаршысында кениш үфүгләр ачылдығыны дәрк етди. Чүнки халг өз сынанмыш оғлуну јахшы таныјырды, онун нә-јә гадир олдуғуну чох көзәл билирди.

О вахтдан дөрд ил кечиб. Азәрбајҹан танынмаз дәрәҹәдә дәјишмиш, һәјат өз ахарына дүшмүшдүр. Мүһарибәнин гәләбә илә баша чатачағына бөјүк инам јаранмышдыр. Бејнәлхалг аләмдә ичтимаи фикир Азәрбајҹанын хејринә дәјишмишдир. Буну бу күнләрдә Америка Бирләшмиш Штатларына сәфәрдән гајытмыш Ермәнистан лидерләри дә мәтбуат вә телевизијада ачыгча е'тираф етмишләр. Ҹәнаб Һејдәр Әлијевин хиласкарлыг миссијасынын һәм достларымыз, һәм дә харичи дүшмәнләримиз тәрәфиндән ачыг е'тирафы гәләбәдән, торпагларымызын азад едиләҹәји күнүн јахында олмасындан хәбәр верир.

Алманија торпагларыны милитаризм әсасында бирләшдирмиш көркәмли дөвләт хадими Отто Бисмарк демишдир ки, гылынч вә ганла әлдә олунаны гылынч вә ганла кери гајтармаг олар. Бу күн Отто Бисмарк вә Һејдәр Әлијев мәнтиги үз-үзә дајанмышдыр. Һејдәр Әлијев дүһасы силаһ вә ганла алынмыш торпагларымызы ағыл вә зәка илә керијә гајтармаг уғрунда титаник сә'јләрлә тәкбашына мүбаризә апарыр. Бүтүн дөвләтләр, нүфузлу бејнәлхалг тәшкилатлар Азәрбајҹанын ҹәнаб Һејдәр Әлијевин дәмир мәнтиги, парлаг зәкасы әсасында формалашдырылмыш әдаләтли сијаси платформасыны вә мөвгејини гәбул етмишләр. Гарабағ проблеминин Һејдәр Әлијев платформасы әсасында һәлл едиләҹәји, башга сөзлә десәк, ганла вә гылынчла алынан торпағын ағыл вә зәка илә гајтарылачағы күн јахындадыр. Буна биз өз варлығымызла инанырыг.

Азәрбајҹан Президентинин парлаг сијаси зәкасы Азәрбајҹаны јени јола чыхармыш, ардычыл сијаси кедишләр өлкәни бејнәлхалг бирлијин нүфузлу субјектинә чевирмишдир. Бу истигамәтдә ҹәнаб Һејдәр Әлијевин фәалијјәти дүнјанын ән бөјүк сијаси хадимләринин фәалијјәти илә һәмаһәнкдир. Вахтилә ағыр истиглалијјәт мүбаризәси апаран Шимали Америка ордусунун башында дуран Чорч Вашингтон гәләбәдән сонра сакит бир күшәјә чәкилмишди, лакин Америка халгы ону тә'кидлә Президент күрсүсүнә кәтирди. Вашингтонун сәдрлији илә һазырланан Конститусија бу күн дә гүввәдәдир. Өлкә игтисадијјатынын низама салынмасында онун хидмәтләри әвәзсиздир. Елә буна көрә Америка Бирләшмиш Штатларында Чорч Вашингтонун ады илә бағлы һәр бир һадисә, еләҹә дә онун дөвләт башчысы сечилдији күн дөвләт сәвијјәсиндә бајрам кими гејд олунур. Түркијәнин дүшмән һүҹумуна мә'руз галдығы ән ағыр мәгамда мүхтәлиф партијалары вә сијаси гурумлары өз әтрафында бирләшдириб сәнкәрләрә атылан, гәһрәман түрк әскәрләри илә биркә Түркијәни мәһв олмаг тәһлүкәсиндән хилас едән Мустафа Камал Паша Ататүркүн парлаг фәалијјәти әсрин сонунда дикәр бир түрк оғлу — ҹәнаб Һејдәр Әлијев тәрәфиндән санки ејниликлә тәкрар олунду. Ататүркүн Самсунда һәрәката башладығы 19 мај күнү Түркијәдә Ататүркү аным күнү кими кениш гејд едилир, бајрам олунур. Ататүркүн һакимијјәтә кәлиши дә ән бөјүк бајрам кими гејд олунур.

Икинчи дүнја мүһарибәсиндән сонра Алманијанын харабалыгларыүзәриндә учалдылан мөһтәшәм алман дөвләти өз шан-шөһрәти үчүн федерал канслер Конрад Аденауерин фәалијјәтинә борчлудур. Конрад Аденауерин 1949 — 1963-чү илләрдә һәјата кечирдији ислаһатлар, нәһәнк гуручулуг програмы маһијјәт е'тибары илә ҹәнаб Һејдәр Әлијевин фәалијјәти илә јахындан мүгајисә олуна биләр. Јери кәлмишкән, Икинчи дүнја мүһарибәси дөврүндән даһа бир сәчијјәви мисал. 1940-чы ил мајын 10-да Уинстон Чорчилл Бөјүк Британијанын Баш назири сечилди. О күн Инкилтәрә тарихинә әбәди һәкк олунуб. Ијунун 22-дә Инкилтәрәнин мүттәфиги Франса Алманија илә мүһарибәдә мәғлуб олду вә Бөјүк Британијанын вәзијјәти кәркинләшди. Чөрчилл јазыр ки, Франса мәғлуб оландан сонра Инкилтәрәдә мәғлубијјәт, мәһволма тәһлүкәсиндән милли гәтијјәт јаранды вә бу һисс Инкилтәрәни хилас етди. Ијунун 18-дә Ичмалар Палатасында чыхыш едән Чөрчилл демишдир: "Франса уғрунда дөјүшләр сона јетди, инди Британија уғрунда дөјүшләр башланмалыдыр. Она корә дә өз борчумузу елә јеринә јетирмәлијик ки, Британија империјасы мин ил јашаса белә, адамлар десинләр ки, бу бизим ән јахшы дөврүмүздүр". Чөрчилл өз өлкәси үчүн әвәзедилмәз хидмәтләр көстәрди. Онун ады да, һакимијјәтә кәлдији күн дә тарихә әбәди һәкк олунуб.

Тарихә нәзәр саларағ гәтијјәтлә дејә биләрик ки, мөһтәрәм Президентимиз ҹәнаб Һејдәр Әлијев Вәтән, халг вә чәмијјәт гар-

шысында өз борчуну, һәјати борчуну ләјагәтлә јеринә јетириб вә бу күн дә ләјагәтлә јеринә јетирмәкдәдир.

Һөрмәтли Милли Мәчлисин депутатлары! Бу күн парламентдә бир чох фикирләр сәсләнди ки, мән онлара өз мүнасибәтими билдирмәк истәрдим. Биринчиси, гуртулуш күнүнүн гејд едилмәси. Буну 15 ијун күнү илә бирбаша бағламаг тамамилә тәбиидир, чүнки Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы күн Азәрбајчанда гуртулуш мәрһәләсинин башланғыч күнү иди. Биз буну о мәрһәләнин һәмин күнү кими јох, о гуртулушун башланғыч күнү кими гејд еләјирик, чүнки ондан сонра баш верән бир чох тәһлүкәли һадисәләрин, чевриліш чәһдләринин һамысынын гаршысы чәнаб Һејдәр Әлијевин күчлү сә'ји, дәрин зәкасы вә тәшәббүсү нәтичәсиндә алынды. Она көрә дә гуртулуш бүтөв мәрһәләдир, 15 ијун исә гуртулушун башланғыч күнүдүр. Бу, милләтин гуртулушудур, милли республиканын гуртулушудур. Она көрә дә бу күнүн милли гуртулуш күнү кими гејд едилмәси тамамилә тәбиидир вә мисал чәкдијим сивил дөвләтләрин әксәријјәтиндә белә бир күн вар. Мән һәлә Чини демирәм — Мао Тседунун һакимијјәтә гајытдығы күн, Кубаны демирәм — Фидел Кастронун һакимијјәтә гајытдығы күн онларын сағлығында да гејд олунур. 1919-чу илдә Ататүркүн Самсунда һәрәката башладығы күн, — һәлә онун агибәти билинмирди ки, нә олачаг, — о күн Ататүркүн сағлығында вә бу күн дә бајрам кими гејд едилир вә Түркијәнин хиласы күнү кими гејд олунур. Һәмин күнә Түркијәдә, Самсунда университет ады верибләр. Орада 19 Мајыс Университетиндә мән дәрс демишәм, һәмин күнә күчә ады верибләр, һәмин күнә мүхтәлиф идарә вә тәшкилат адлары верибләр.

Бәли, биздә дә 15 ијун мәһз белә бир мүгәддәс күн һесаб олунмалыдыр. Бурада сәсләнир ки, Гарабағ алынандан сонра олсун. Чох көзәл чаваб верилди ки, бәли, Гарабағ алынандан сонра о, гәләбә күнү олачагдыр вә онда мөһтәрәм Президентимизин һејкәли Бакынын ән јүксәк нөгтәләриндә гојулачагдыр. О, башга бир күн, мүгәддәс, бөјүк күн олачагдыр. О бөјүк күнә кедән јол мәһз бу күндән, 15 ијундан — гуртулуш күнүндән башланыр. Буну биз һамымыз билмәлијик.

Икинчи бир мәсәләни дә мән хүсуси гејд еләмәк истәјирәм.

Чәнаб Һејдәр Әлијевин чәсарәти, 4 ијун һадисәләри һансымызын јадындан чыха биләр? 17 март һадисәләри һансымызын јадындан чыха биләр? Бөјүк Азадлыг мејданында чәнаб Һејдәр Әлијев өз һәјатыны тәһлүкә гаршысында гојуб, Сурәт кими чани, гатил онун бөјрүндә дура-дура, онун гулдур автоматчылары орада, архада дура-дура, өз һәјатыны тәһлүкә гаршысында гојуб Сурәтин үзүнә деди ки, јарамырсан, бурадан кетмәлисән. Буну ким дејә биләрди? Һејдәр Әлијев бүтүн халгы топлады Президент сарајынын гаршысына. Бу, Һејдәр Әлијев күчү иди, бу, Һејдәр Әлијев дүһасы иди. Буну һеч ким бачара билмәзди. Белә бир шәхсијјәтин һакимијјәтә гајыдышы күнү бајрам олунмалыдыр.

Сонра, екс-президентдән сөһбәт ачырлар, өзү-өз адыны гојуб екс-президент. Индијә гәдәр, — дөрд илдир бурада јохдур, кедиб учгар кәнддә отуруб, — дејирди мән бурада Президентәм. Бәс Президентсәнсә, Һејдәр Әлијев һәјатыны тәһлүкәјә гојуб, өзү мүбаризәјә атыланда сән "аста гачан намәрддир" дејиб нијә түпүрдүн дабана, намә'лум истигамәтдә јох олдун? Бир-ики күндән сонра кәндиндән сәсин чыхды. Дүнән биз телевизијада көстәрдик. Ајыб дејилди? Отуруб орада, дејир ки, "Президент һәр һансы бир кәмидә, бункердә отуруб дөвләти идарә еләјә биләр". Бу Кәләки кәнди бизим Нахчывандадыр, мән ораны јахшы таныјырам, ора јағыш јағанда һеч тракторла да кетмәк олмур. О кәнддә нә чүр идарә еләјәчәксән? Бакыда һакимијјәт тахтында отуруб идарә еләјә билмәдин, өлкә дәјди бир-биринә, инди отуруб кәнддә дејирсән ки, мән бу өлкәни кәнддән идарә еләјәчәјәм. Күлмәлидир белә сөһбәтләр.

Мән гәтијјәтлә демәк истәјирәм — бир милләт вәкили кими белә һесаб едирәм ки, чәнаб Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан вә Азәрбајчан халгы гаршысындакы тәмәннасыз вә мисилсиз хидмәтләринин әвәзини вермәк гејри-мүмкүндүр. Биз садәчә олараг онун һакимијјәтә кәлдији күнү Азәрбајчанын парчаланма вә мәһволма тәһлүкәсиндән хиласолма мәрһәләсинин башланғычы күнү кими рәсмиләшдирмәклә гисмән дә олса өз вәтәндашлыг борчумузу јеринә јетирмиш оларыг. Халг ијунун 15-нин милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны арзулајыр. Халгын ирадәсини јеринә јетирмәк лазымдыр.

Һөрмәтли депутатлар, бу күн халғымызын һәјатында мүһүм бир һадисәдир вә ичазә верин, ики-үч дәгигәјә фикрими јекунлашдырым. Үзр истәјирәм, Сабир Рүстәмханлыны мән бир сәнәткар, јазычы, шаир кими јүксәк гијмәтләндирирәм, лакин бурада бу күн еләдији популист чыхыш мәни чох тәәччүбләндирди. Она көрә тәәччүбләндирди ки, Сабир мүәллим дејир, телевизија екранларында ләјагәти олмајан, хидмәти олмајан адамлар чыхыш еләјир. Демократијадан данышан сизләрсиниз дә, демократијадыр, кәлин сиз дә данышын. Бәјәм гојмуруг? Бурада данышдығынызы бүтүнлүклә телевизија илә верәчәјик вә халг да ешидәчәк. Кәлин, орада да данышын. Галды кимсә кәлиб данышыр, онун шәхсијјәти мүәммалыдырса, — лап јахшы да, сиз көрурсүнүз ки, ким кимдир. Белә олан һалда популист чыхыш еләјиб бунун бүтүн күнаһыны информасија васитәләринин, телевизијанын, гәзетләрин үстүнә јыхмаг лазым дејил. Ким кимдир — мејдан вар, бујурсун, данышсын. Демократијадыр, биз онларын һамысына шәраит јарадарыг.

ДЕПУТАТ ФӘРӘМӘЗ МАГСУДОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли милләт вәкилләри! Мөһтәрәм Президентимизин халғын инадлы тә'киди илә һакимијјәтә гајыдышыны республикамызда чохдан бајрам едирләр. Бу күн биз буну рәсмиләшдирмәлијик. Республикамызын минләрлә тәшкилатында олдуғу кими, Елмләр Академијасынын әмәкдашлары да бу фикрә там јекдилдирләр, үрәкдән ону бәјәнирләр. Академијанын 8 минлик коллективи бу мәсәләни мүзакирә еләјиб. Мән онларын Милли Мәчлисә мүрачиәтини Муртуз мүәллимә чатдырмышам. О мүрачиәтдә дејилир ки, чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытдығы күн милли гуртулуш күнү кими бајрам едилсин. Чүнки Һејдәр Әлијев бу дөрд иллик фәалијјәти илә көстәрди ки, Азәрбајчан халғыны ағыр тарихи сынагдан мәһз о, үзуаг чыхара биләрди.

Сабир Рүстәмханлы, јадындадырмы, Кәнчә һадисәләринә һәср едилмиш парламент ичласындан чыхдыг, сәнин машынына

әјләшдим. О мејдан гәһрәманлары биз миндијимиз машыны ашырмаг истәјирдиләр. Бу идими демократија, бу идими сизин "сәриштәли" дедијиниз адамлар? Мәни машындан чыхарыб итәләјә-итәләјә Милли Мәчлисин бинасына салдылар. Бизи киров көтүрдүләр.

Һејдәр Әлијев һәлә 70-чи илләрдә өзүнүн ким олдуғуну бу халга көстәриб. О заман Һејдәр Әлијев Азәрбајчанын мүстәгиллијинин әсасыны гојмушду. Инди һәмин идејаны һәјата кечирир.

Азәрбајчанын ермәни төчавүзүнә мә'руз галдығы илк күнләрдә дүнјада һагг сәсимизи һеч ким ешитмирди. Нечә тәкләндијимизи, мә'нән әзилдијимизи өзүнүз јахшы хатырлајырсыныз. Информасија блокадасындан чыха билмирдик. Харичи гүввәләрин әлиндә ојунчаға чеврилмишдик. Һејдәр Әлијев һакимијјәтә гајытмағы илә бунлара сон гојду. Азәрбајчанын һагг сәсини бүтүн дүнјада ешитмәјә башладылар. Буну сизин һеч бириниз еләјә билмирдиниз. Сабир Рүстәмханлы, мән сәни демирәм, һакимијјәтдә олмуш вәзировлары, мүтәллибовлары, "чәбһәчи"ләри вә башгаларыны дејирәм — бунлар да истәјирдиләр о јериши јерисинләр. Амма бу јериши јеримәји бачармаг лазымдыр. Һејдәр Әлијевдә олан дәмир мәнтиг, тәһлил габилијјәти, мүхтәлиф кедишләри габагчадан көрмәк бачарығы, дипломатик фәһм, — бајаг Әли Әлирзајев јахшы деди, — игтисади потенсиала бәләд олмасы, бундан мәһарәтлә истифадә етмәси һамымыза мә'лумдур. Сиз јахшы билирсиниз ки, Һејдәр Әлијев 70-чи илләрдә Азәрбајчаны дүнјанын ән инкишаф етмиш өлкәләри сәвијјәсинә чыхармышды. Онун тикдирдији заводлар, Азәрбајчан интеллектинә көстәрдији гајғы мә'лум фактлардыр.

Сиз өзүнүз јахшы билирсиниз ки, Һејдәр Әлијев һакимијјәтә гајыдана кими кечирдијимиз о кәркин күнләрдә ән ағыр зәрбә Азәрбајчан зијалысына дәјди. Мәһз Һејдәр Әлијев Азәрбајчан интеллектини мәһв олмагдан гуртарды. Онун Азәрбајчан алимләри илә 31 јанвар көрүшү Азәрбајчанын елм мә'бәди Академијаны учурумдан гуртарды. Һејдәр Әлијев алим адына јүксәк гијмәт верди. Буну бүтүн халг билир.

Гәзетләри охујун, чамаатын ичәрисинә кедин. Чамаат дејир ки, Аллаһ-тәала бизим өмрүмүздән кәссин, онун өмрүнә чаласын. Бу, билирсиниз, нә олан сөздүр? Инсан һәјаты дүнјада ән

бөјүк не'мәтдир. Өзү дә буну мәнфәәт, мәнсәб, јалтагланмаг үчүн демирләр. Буну гоча гарылар, көркәмли елм адамлары, ағсаггаллар дејирләр. Бу, Һејдәр Әлијевә халгын мәһәббәтини көстәрир. Она көрә дә мән хаһиш едирәм, бурада дүшүнүлмәмиш, һеч бир әсасы олмајан сөзләр данышмајын. Биз бу мәсәләни сәсә гојмалыјыг вә халгын тәләби илә бу күнү Азәрбајчанын милли гуртулуш күнү е'лан еләмәлијик.

Икинчиси, сиз өзүнүз јахшы билирсиниз, елә сизин өзүнүзә халгдан, чамаатдан нә гәдәр мүрачиәт олунду ки, 10 мај күнү — Һејдәр Әлијевин ад күнү милли бајрам кими гејд едилсин. Бу, халгын үрәјиндән көлирди. Үрәк сәмимијјәти ријa билмәз. Јадыныздадырмы, Һејдәр Әлијев октјабр һадисәләри заманы кечә вахты деди ки, дөвләт тәһлүкә гаршысындадыр, мән сизи Президент сарајынын өнүнә чағырырам. Бүтүн халг бу чағырыша сәс верди.

Кәнчәдә, сизин сөзүнүзлә десәк, гијам баш вермишди. Сизин Елчибәјиниз, ја башга бириниз чамааты чағырсајды, адамлар ора көләчәкдими?! Әксинә, сизин халгдан ајрылмағыныз сизи мәғлуб етди. Сүрәти бура кәтирән Сүрәтин күчү дејилди. Сүрәтин әтрафындакылар беш-он нәфәр авантүрист иди. Амма халгын сиздән наразы олмасы о адамларын бура көлмәсинә имкан верди. Она көрә дә инсан данышанда көрәк сөзүнә гијмәт версин. Халгын һиссләринә гара јахмаг олмаз. Чамаат Һејдәр Әлијевә мәһәббәтини кизләтмир. Мән буна көрә тәклиф едирәм, мәсәләни сәсә гојаг вә 15 ијун күнүнү бајрам кими гејд едәк. Сизи инандырырам ки, сабаһ бүтүн Азәрбајчан халгы бизә "сағ ол!" дејәчәк, "әһсән!" дејәчәк. Чох сағ олун.

ДЕПУТАТ ИМАМВЕРДИ ИСМАЈЫЛОВУН ЧЫХЫШЫ

Ән бөјүк тарих, ән бөјүк архив, ән бөјүк јаддаш гоча вә улу тарихин өзүдүр. Һәр шејин замана, тарихә еһтијачы вар. Бу күн Азәрбајчанда XX әсрин реаллығы Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр. XX јүзиллијин 74 или Һејдәр Әлијевин өмүр илләридир, өмүр пилләләридир. Јә'ни бу 74 иллик өмүр китабына нәзәр саланда фикир верирсән ки, Һејдәр Әлијев өмрүнү шәрәфлә, ләјагәтлә јашајыб, өмрү боју Азәрбајчан халгына шәрәф вә ләјагәтлә хидмәт еләјиб.

Бу күн Азәрбајчан реаллығы Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр. Һејдәр Әлијев дөврүндә Азәрбајчан кәндләринин вә шәһәрләринин көркәми дәјишди. Гапылар, бачалар, дарвазалар, сүтунлар гурулду, кәнди либасыны дәјишди.

70—80-чи илләрин зијалысы, әкәр образлы десәк, Һејдәр Әлијевин шинелиндән чыхыб. Биз һамымыз о дөврдә охумушуг. Агзымыз чөрәкли, әлимиз дипломлу олмушуг, елми ишләр мүдафиә еләмишик, мүәјјән вәзифә пилләләриндә ишләмишик. Она көрә дә һамымызын бејниндә, гәлбиндә бир Һејдәр Әлијев феномени јашајыр. Мән десәм дә, демәсәм дә, тә'рифләсәм дә, тә'рифләмәсәм дә, — бунлара Һејдәр Әлијевин еһтијачы јохдур, — заман, тарих Һејдәр Әлијевин өз гијмәтини вериб.

Һејдәр Әлијев көлди вә Азәрбајчаны һакимијјәт бөһранындан гуртарды. Һејдәр Әлијев чохларына дөвләти вә дөвләтчилији идарә етмәјин јолларыны көстәрди. Һакимијјәт бөһраны дөврүндә һакимијјәти нечә сахламағын, халга нечә мүрачиәт еләмәјин, дөвләт апараты илә нечә ишләмәјин јолларыны көстәрди. Инди бу илләрә баханда фикирләширик ки, көр, нә гәдәр һавајы илләр отүрмүшүк! Бу бинанын өзүнү дә бизә Һејдәр Әлијев тикиб. Лакин бурада онун әлејһинә тамашалар чыхардыг, һәдјанлар данышдыг.

Бакынын микрорајонларыны да, Әһмәдли, "Күнәшли" массивләрини дә, али мәктәбләри дә, гонагларын јанында үзүмүзү ағ еләјән "Күлүстан" сарајыны да Һејдәр Әлијев тикиб. Нә тикибсә, халг үчүн тикиб, нә гурубса, халга галыб. Она көрә дә Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан халгы гаршысында хидмәтләри бөјүкдүр.

Амма һәрдән фикирләширсән ки, дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысыны ала-ала, бу гәдәр ишләри көрә-көрә, бир-бириниң ардынча харичи сәфәрләрә кедә-кедә, бир елә вахты Һејдәр Әлијев һарадан тапыр, бунлара сәбирлә, төмкинлә нечә дөзә билир? Јә'ни бу енержи дә, Һејдәр Әлијевин озү дә Аллаһын верқисидир. Аллаһын Азәрбајчан халгына кондәрдији јеканә нүмајәндәсидир ки, халгы бу фәлакәтдән вә бәладан гуртара билсин. Дүнјанын һеч бир әразисиндә ермәни кими бәднам чоғрафи

гоншу јохдур. Лакин бир тәрәфдән бағлајан Аллаһ бир тәрәфдән дә ачыр. Јә'ни ермәни кими бәднам гоншуну вердији јердә, Аллаһ Һејдәр Әлијев кими дә мүдрик ағсаггалы вә сијасәтчини, рәһбәри көндәрир ки, халгы бу фәлакәтдән гуртарсын.

Һөрмәтли һәмкарларым, әзиз достлар, һамынын бир зәриф, бир сыныг, бир мүгәддәс јери вар. Һејдәр Әлијев дә Азәрбајчан халгынын әзизләринин, башга јердә дәфн олунан әзизләримизин чәназәләрини кәтирди Азәрбајчана.

Азәрбајчанын мүстәгиллији, Азәрбајчанын һәмрә'јлији, сүлһү вә сабитлији, ишғал олунмуш јурдларымызын кери гајтарылмасы Һејдәр Әлијевин али мәрамыдыр. Мән Аллаһдан арзу едирәм ки, XX әсрин XXI әсрә говушдуғу бир мәгамда Һејдәр Әлијеви бу халга чох көрмәсин.

Онун рәһбәрлији алтында, онун зәкасынын ишығы вә нуру алтында елләримиз доғма јерләринә гајытсын. Бу гајыдыш, бу гуртулуш халгын торпаға, елә гајыдышыдыр. Бу гуртулуш јурдлары ишғал олунмуш, һакимијјәт бөһранындан безмиш халгын гуртулушудур, азадлығы вә мүстәгиллијидир. Ким бу халгын азадлығыны вә мүстәгиллијини, һәмрә'јлијини, сүлһ вә сабитлик шәраитиндә јашамасыны истәјирсә, Һејдәр Әлијевин бајрағы алтында бирләшмәлидир.

ДЕПУТАТ СУДЕИФ ИМАНВЕРДИЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли Милли Мәчлисин депутатлары! Бу күн мүзакирә олунан мәсәлә, мәнә елә кәлир ки, бураја тәсадүфән чыхмајыб. Бу, халгын сәсидир вә мүхтәлиф јолларла, ахыры Мәчлисә кәлиб чыхмалы иди. Мән сизин вахтынызы чох алмајачағам. Бу күн биз чох јахшы, чох дәрин, мә'налы чыхышларын шаһиди олдуг. Анчаг бир нечә сөз дә мән демәк истәјирәм.

Халгын көзү тәрәзидир. Сон бир нечә ил, јашадығымыз бу тарихи күнләр сүбут етди ки, Азәрбајчан халгы чох дәрин зәкаја малик бир халгдыр. Һәр инсан дуруб она бөјүклүк едә билмәз. Халгымыз о вәзифәјә, о күрсүјә, о рәһбәрлијә лајиг олмајан инсаны мүхтәлиф јолларла о мөвгедән итәләјиб чыхарыр, өз јерinə апарыб гојур. Халгын зәкасынын гүввәси иди ки, Һејдәр мүәллими, бу гәһрәман инсаны Вәтәнимиз үчүн чәтин дөврдә, — һәлә Коммунист Партијасы јашајырды, онун КГБ-си, прокурорлуғу, полиси јашајырды, — совет дөвләтинин бүтүн күч гурумлары бу мүдрик шәхсијјәтин әлејһинә чыхыш етдији бир вахтда ону Али Советә депутат сечди. Халгын гүввәсинә бах! Мән һәмишә о рекионун — Нахчыван маһалынын инсанлары гаршысында баш әјирәм ки, онлар о дөврдә, мән һесаб едирәм, бүтүн Азәрбајчан халгынын үрәјиндә олан һисси, истәји һәјата кечирә билдиләр.

Сонра, Ләнкәранда баш вермиш һадисәләрә фикир верин. Рәһбәрлијә гәдәм гојмуш Һејдәр мүәллимин фикрини билән кими о гәһрәман инсанлар һеч бир шејдән горхуб чәкинмәјәрәк, бир күндә Әликрамы дәстәсилә бирликдә сырадан чыхардылар. Бу, халгын Һејдәр мүәллимә олан јүксәк инамыдыр. Сонракы илләр, сонракы һадисәләр һамысы көстәрди ки, кимин, нечә дејәрләр, халгын тәрәзисинә үјғун кәлмәјән нијјәти варса, һамысы боша чыхмалыдыр. Елә дә олур, елә дә олмалыдыр.

Мән һесаб едирәм ки, биз бу күн бир нөв күнәшин инсанлар үчүн нә гәдәр хејирли олмасы мәсәләси илә мәшғулуг, буну мүзакирә еләјирик. Бу тәклиф халгын үрәјиндәндир. Мән дә һесаб еләјирәм ки, 15 ијун милли гуртулуш күнү кими гејд олунмалыдыр.

ДЕПУТАТ ВЛАДИМИР ТИМОШЕНКОНУН ЧЫХЫШЫ

Чох һөрмәтли сәдр, мөһтәрәм һәмкарлар! Бу күн депутатларын дорд ил әввәл баш вермиш бир һадисәни јекдилликлә тәгдир етмәсини гејд етмәк хошдур. Сијасәтчи дүһасы нормал вә тәнтәнәли шәраитдә дејил, ән чох екстремал шәраитдә јохланылыр вә белә шәраитдә өз мәһарәтини нүмајиш етдирмәк гат-гат чәтиндир. Республика Президенти Зати-алиләри Һејдәр Әлијевич Әлијевин нүмунәси онун дүһасына парлаг сүбутдур. Инсан фикринин бүтүн чаларларыны ифадә етмәк, әһвал-руһијјәни олдуғу кими чатдырмаг үчүн рус дилинин кифајәт гәдәр зәнкин олмасына бахмајараг, сөзүн дүзү, бу күн мән Президентә өз дә-

рин һөрмәтими, мәһәббәт вә сәдагәтими ифадә едә биләчәк кәлмәләр тапмагда чәтинлик чәкирәм.

Өз адымдан, чохминлик коллектив адындан — демәк олар, һәр ај топлашдығымыз православларын вә милли азлыгларын адындан билдирмәк истәјирәм ки, Президентин харичи сијасәт хәттини, республикада апарылан игтисади ислаһатларын истигамәтини тамамилә вә бүсбүтүн дәстәкләјирик.

Бунунла бәрабәр, өз јолдашларым, һәмкарларым гаршысында әмин етмәк истәјирәм ки, бир вәтәндаш кими, бир һәрбчи кими мән Азәрбајчан халгынын, онун силаһлы гүввәләринин ән јахшы ән'әнәләринә лајиг олачағам, јалныз хејирхаһлыг едәчәјәм, Азәрбајчан халгы барәдә һәгигәти јајачаг вә достлуғу мөһкәмләндирәчәјәм. Азәрбајчан халгынын мәнә көстәрдији сәмимилијә, гајғы вә диггәтә сон дәрәчә јүксәк сәдагәтлә чаваб верәчәјәм.

Бунунла бәрабәр, һәмкарларыма мүрачиәт етмәк истәјирәм. Чох тәәссүфләнирәм ки, бу күн биз кечмиш замандан бу гәдәр данышараг, мүһүм бир мәсәләјә тохунмадыг вә кәләчәк тәһлүкәсизлијимиздән сөһбәт ачмадыг. Тарих бизә елә бир имкан вермишдир ки, Һејдәр Әлијевич кими лидерә, дөвләт рәһбәринә малик олдуғумуз һалда биз бу имкандан истифадә едәрәк, бу күн милли идејамызын дирчәлдилмәси барәдә дүшүнмәли идик. Мән милли идејадан данышаркән милләтимизи башга милләтләрә гаршы гојмағы дејил, чатмаг истәдијимиз мәгсәдләри вә бу мәгсәдләрә чатмаг јолларыны тәсәввүр етмәји нәзәрдә тутурам.

Милли идеја һәмишә халг күтләләринин руһунун сон дәрәчә јүксәлмәсинә тәкан вермишдир. Мән Бөјүк Вәтән мүһарибәсини мисал көстәрмәјәчәјәм, ән ахырынчы мисалы — Чечнистаны көстәрәчәјәм. Чөвһәр Дудајеви вә чечен халгыны көзләриниз гаршысына кәтирин. Мән һеч нәји шәрһ етмәјәчәјәм, һәр шеј мә'лумдур. Илләр өтүб кечәчәк, дәрсликләр јазылачаг, һадисәләр тарихин сәһифәләринә чевриләчәк вә бунларын һамысы өјрәниләчәкдир. Халг күтләләринин руһуну јүксәлтмәдән орду гурмаг гејри-мүмкүндүр, әразиләри кери гајтармаг гејри-мүмкүндүр.

Мән бурада бүтүн тәһсил, мәдәнијјәт, инчәсәнәт ишчиләринә мүрачиәт етмәк истәрдим. Бах, бизим һамымызда мәһз белә бир

руһ олмалыдыр. Нә демәк истәдијими баша дүшүн. Ахы, биз инди елә бир зәманәдә јашајырыг ки, һәмишә һәрб сәнәти киши идеалы мә'нәвијјатынын формалашмасына јол ачмышдыр. Лакин бу күн, тәәссүфләр олсун, гејд етмәк лазымдыр ки, биздә тичарәтчи пешәсинин нүфузу Вәтән мүдафиәчисинин нүфузундан јүксәкдә дурур.

Бу бахымдан икинчи бир мәсәлә. Әкәр тәһлүкәсизликдән бөјүк мә'нада, бу мәсәләнин кениш сәпкидә баша дүшүлмәси мә'насында данышмалы олсаг, мән күман едирәм ки, биз ону республикамызын дүнја бирлијинин игтисади вә малијјә структурларына сүр'әтлә дахил олмасында көрмәлијик. Мән ајдын тәсәввүр едир вә баша дүшүрәм ки, игтисади јүксәлиш олмадан бу мәсәләни һәлл етмәк олмаз. Чох истәрдим ки, Милли Мәчлис республикада апарылан ислаһатлар үчүн, игтисадијјатын вәзијјәти үчүн, һәр шеј үчүн мәс'улијјәти Президентлә бөлүшсүн. Бә'зән мәнә елә кәлир ки, биз бүтүн мәсәләләрин һәллини Президентдән көзләјирик.

Бу бахымдан чох истәрдим ки, ганунвericилик вә ичра һакимијјәтләринин мүнасибәтләри күнүмүзүн тәләбләринә ујғун олсун.

ДЕПУТАТ РӘФАЕЛ АЛЛАҺВЕРДИЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли Милли Мәчлисин депутатлары! Һазырда республикамызда кечирилән топлантыларда, коллективләрин јығынчагларында ваһид бир фикир гәти сәсләнмәкдәдир — 15 ијун өлкәмиздә гуртулуш күнү кими гејд олунсун. Бир милләт вәкили кими, пајтахтын вәтәндашы кими мән өзүмүн вә шәһәр ичтимаијјәтинин фикрини сизә чатдырмағы лазым билирәм. Рәһбәрлијә гајыдышы илә Һејдәр Әлијевин республиканы, Азәрбајчан халгыны һансы бәлалардан вә фәлакәтләрдән гуртардығындан мәним һәмкарларым бурада фактларла данышдылар. Мән онлары тәкрарламаг истәмирәм.

Амма бирчә мәгамы сизин диггәтинизә чатдырмағы өзүмә борч билирәм. О јердә ки, һеч бир гәләбәјә, һеч бир дирчәлишә инам олмады, гуртулуша доғру ады атмаг белә мүмкүн дејил.

Ким дејә биләр ки, Јанвар һадисәләриндән сонра истәр Мүтәллибов һакимијјәтинә, истәр Јагуб Мәммәдов, Иса Гәмбәров, Әбүлфәз Әлијев һакимијјәтләринә инам вар иди? Мәнчә, бу адыны чәкдијим республика башчыларынын әтрафындакы адамлардан башга һеч кәсин буна инамы јох иди. Адыны чәкдијим адамларда да өзүнә инам јох, тәсәлли вар иди.

Халгда инам 1990-чы илин јанвар һадисәләри илә әлагәдар Һејдәр Әлијевин Москвада вердији бәјанатдан сонра јаранды. Һејдәр Әлијевин Москвада Азәрбајчанын даими нүмајәндәлијиндәки чыхышы касетә јазылыб Бакыда әлдән-әлә кечирди. Һамы дәрд-гәм ичиндә олса да, Һејдәр Әлијевин чыхышындан тәсәлли тапыр, бир-биринә көзајдынлыгы верирди. Мән бу просесин шаһидијәм.

Һејдәр Әлијевин биринчи дәфә Москвадан Бакыја кәлиши һеч јадымдан чыхмаз. О, һава лиманындан бирбаша Шәһидләр хијабанына кетди, әтрафында да чәми 2-3 нәфәр адам вар иди. Инандырырам сизи ки, Хијабана зијарәтә кәләнләр дәрд-гәми јаддан чыхарыб бир нечә дәгигә әрзиндә Һејдәр Әлијевин әтрафына јығылдылар. Орада оланларын һәр бири онун әлини өпмәк, онун сәсини ешитмәк, онун фикрини билмәк арзусунда иди. О да хатиримдәдир ки, гоча бир киши һасарын үстүнә чыхыб јашына ујғун олмајан күчлү, нә'рәли сәслә гышгырды: "Ај чамаат, ајылын, шәһидләр, балалар, ешидин, Һејдәр Әлијев кәлиб, хиласкарымыз кәлиб." Инанын, 50-дән чох јашым вар, мән биринчи дәфә көрүрдүм ки, гәбиристана, шәһидләрин мәзарларыны зијарәтә кәлән инсанларын үзүндә севинч һисси вар. О севинч она көрә иди ки, ора топлашанларын үрәјиндә үмид һисси, инам һисси ојанмышды. Инанырдылар ки, шәһидләрин ганы јердә галмајачаг, торпагларымыз дүшмәнин тапдағы алтында галмајачагдыр. Бу инсанлар севинчләрини кизләтмәк истәмирдиләр, чүнки билирдиләр ки, шәһидләрин дә бу ан руһлары шаддыр, һисс едирләр ки, онларын гисасыны алан шәхсијјәт Азәрбајчан торпағына гәдәм басыб, үмиди гајтарыб.

Билирсиниз, мән мүхалифәтдән чыхыш едән депутатлара бирчә ону чатдырмаг истәрдим ки, гуртулуша илк аддым 1993-чү илин 15 ијунунда јох, 1990-чы илдә Һејдәр Әлијевин Москвада

чыхышы илә атылды. Мәһз о вахт халг бу гуртулушун варлығына инанды. Ондан сонракы һадисәләр халгда инамы чохалдыб, чошдуруб Һејдәр Әлијеви һакимијјәтә кәтирди. Бәли, ајры-ајры шәхсләр јох, бүтүн Азәрбајчан халгы Һејдәр Әлијеви һакимијјәтә кәтирди. 15 ијун да бу чағырышын, бу һәрәкатын, халгын истәјинин нәтичәси иди. Һәмин халг да бу күнү — 15 ијуну милли гуртулуш күнү е'лан едир.

Биз бу күн халгын истәјини рәсмиләшдирмәлијик. Мән дүнән дедим, јенә тәкрар едирәм — әкәр буну етмәсәк, халгы үмумхалг топлантысы кечирмәјә вадар едәчәјик вә халг өзү бу күнү бајрам е'лан едәчәк. Биз исә сизинлә өзүмүзү халгдан ајырмыш олачағыг.

Бүтүн Бакыда кечирилән митингләрин вә топлантыларын иштиракчылары адындан хаһиш едирәм — бу күн биз халгын е'тимадыны, тапшырдығы вәзифәни лајигинчә јеринә јетирмәлијик. Мән дә һесаб еләјирәм ки, бу күн буна сәс вермәк лазымдыр. Чыхыш еләјәнләрин сајы чох олса да, һамысы үрәјинин сөзүнү демәлидир вә бу күн бу бајрамы е'лан етмәлијик.

ДЕПУТАТ ФИКРӘТ САДЫГОВУН ЧЫХЫШЫ

Бу фактдыр, бу олубдур вә биз буну еләмәлијик. Буну халг өзү истәјир. Халг буну тә'кидлә истәјир. Бүтүн гәзетләрдә, журналларда, радиода, телевизијада буну һәр күн дејирләр вә биз буну гејд еләмәлијик. Бунун икинчи бир алтернативи јохдур.

Мән бурада бизим мөһтәрәм Президентимизин үнванына дејиләп хош сөзләрдән разыјам, онлардан гат-гат артыг да демәк олар вә јәгин ки, дејиләчәкдир дә.

Һәлә Гарабағ һадисәләри башланында, әкәр јадыныздадырса, бизим гаты дүшмәнимиз олан ермәниләриң вахтилә Мәркәзи Комитәсинин биринчи катиби Дәмирчијан демишди ки, ај бәдбәхт ермәни милләти, сиз нә фикирләширсиниз? Азәрбајчан чәтинлијә дүшәндә Һејдәр Әлијев кәләчәк вә Азәрбајчаны бу чәтинликдән гуртарачаг. Јәгин ки, бу, гәзетләрдә вар иди. Мән дәгиг демәсәм дә, о бу чүр бир ифадә ишләтмишди. Онлар билир-

диләр ки, Азәрбајчанын Һејдәр Әлијеви вар, Азәрбајчанын ағыр күнүндә о кәләчәкдир вә кәлди дә. Кәлмәји илә дә гуртулушумуз башланды. Она көрә бурада буну кимсә десә дә, демәсә дә бу, фактдыр вә бу олмалыдыр.

Јенә бизим гаты дүшмәнләримиз — Америкадакы ермәни диаспорунун башчылары мөһтәрәм Президентимизин АБШ-а дә'вәт едилмәсиндән нечә горхуја дүшүбләрсә, чанфәшанлыгла чалышырлар ки, дөвләтимизин башчысы ора кетмәсин вә бизим Америка илә мүнасибәтләримизин јахшылашмасына мане олсунлар. Бунлар һамысы Һејдәр Әлијев дүһасынын парлаглығыны вә ермәниләрин бу парлаглыгдан горхуја дүшдүкләрини көстәрир. Әкәр билмәсәјдиләр ки, Һејдәр Әлијев ораја кедиб дүһасынын күчү илә Азәрбајчанын мәсәләләрини јахшы һәлл едә биләчәк вә Азәрбајчанын хејринә тәдбирләр көрә биләчәк, буну еләмәздиләр. Она көрә дә Һејдәр Әлијев дүһасына гијмәт вермәк үчүн бурада нә гәдәр данышсаг да, нә гәдәр көзәл сөзләр сөјләсәк дә, мән белә фикирләширәм ки, биз онун әсл гијмәтини тапа билмәјәчәјик. Чүнки онун гијмәти бүтүн дејиләнләрдән чох-чох јүксәкдир.

Она көрә һамымыз көрәк фәхр еләјәк, өјүнәк ки, Азәрбајчанын Һејдәр Әлијев кими оғлу вар, фәхр еләјәк, өјүнәк ки, Азәрбајчан Һејдәр Әлијев кими бир оғулу јетишдирибдир. Фәхр едәк, өјүнәк ки, бизим халгымыз дүнјаја Һејдәр Әлијев кими көркәмли бир хадим бәхш едибдир вә о, азәрбајчанлы олараг тарихләрдә галачагдыр.

Биз һамымыз дејирик ки, Президентимиз Һејдәр Әлијев чаныны да, ганыны да, бүтүн вахтыны да, имканларыны да, сағламлығыны да сәрф едиб, бу ишләри көрүбдүр. Һәгигәтән дә, бөјүк ишләр көрүбдүр. Бунлар јазылыбдыр, дејилибдир. Биз бурада Һејдәр Әлијевин еләдикләрини дејирик. Бәс биз нә еләмишик? Кәлин көрәк, бу күн Һејдәр Әлијевин ишләрини, республикамызын мүдафиәсини мөһкәмләндирмәк үчүн, игтисадијјатымызын инкишафы үчүн һәрәмиз нә еләмишик? Кәлин буну еләјәк вә дејәк ки, бах, биз бу иши көрдүк. Кәлин ону фикирләшәк вә һәрәмиз өз ишимизи көрәк. Чалышаг ки, халг үчүн бир шеј еләјә билək вә јадда галан бир иш олсун. Бу ишимизлә Һејдәр Әлијевә арха ола биләрик. Онун көрдүјү ишин миндә бирини көрә билсәк, бәлкә ишини бир аз асанлашдыра биләрик.

Бурада мәним јадыма бир рәвајәт дүшүр. Бир күн бир пејғәмбәрин еви јаныр. Көрүрләр ки, бир гарға кедиб саман атыр ора. Анчаг сәрчә дә кедир бир дамчы су кәтириб атыр — сөндүрмәк үчүн. Кәлин, биз һамымыз нә гәдәр бачарырыг, хејир ишләр көрәк, о гарғаларын һамысыны гова биләк вә һамымыз халгымыза нә гәдәр бачарырыгса, көмәк едәк. Биз белә етсәк, халгымызын мүдафиәсини мөһкәмләндирә биләрик, торпагларымызын азад олунмасыны сүр'әтләндирә биләрик вә мөһтәрәм Президентимизә там мә'насы илә арха ола биләрик.

Мән бүтүн сечичиләрим адындан, кимјачыларын адындан дејирәм ки, бу гуртулуш күнү бир фактдыр, мөһтәрәм Президентимизин ады илә бағлыдыр вә биз бу гуртулуш күнүнү гејд еләмәлијик. Мән дә хаһиш едирәм ки, јолдашлар сөзләрини дејәндән сонра мәсәлә сәсә гојулсун вә гуртулуш күнүнү е'лан едәк.

ДЕПУТАТ СӘТТАР СӘФӘРОВУН ЧЫХЫШЫ

Мән сечичиләримин тә'киди илә чыхыш еләјирәм. Һөрмәтли депутат һәмкарларымын нәзәринә чатдырмаг истәјирәм ки, 1993-чү илин орталарында республикамызын бир сыра рајонларында баш вермиш һадисәләр һаггында биз јалныз күтләви информасија васитәләриндән мә'лумат алырдыг. Лакин мәним сечичиләрим һәмин һадисәләрин иштиракчысыдырлар вә Бакыја үз тутмуш силаһлы дәстәләр билаваситә Учар вә Көјчај рајонларының әразисиндән кечирди. Нә чүр вәзијјәт јаранмышды? Бу барәдә бә'зи јолдашларын мә'луматы јохдур. Мән гысача демәк истәјирәм ки, һәмин вәзијјәтә ән дүрүст гијмәти верән о вахтын игтидарындакы адамлар олмушлар. Онлар бир чүмлә илә дејибләр ки, һәмин вахт "безпредел" иди. Һәгигәтән, белә иди. Сечичиләрим мәнә дејирдиләр ки, кими истәјир чыхарыр, кими истәјир вәзифәјә гојурдулар. Көјчајда исә атышма баш верди вә Көјчај рајон Ичра һакимијјәти башчысынын муавини һәмин атышмада һәлак олду.

Һөрмәтли јолдашлар, Азәрбајҹан халгы мүдрик халгдыр вә һәјатынын ән ағыр күнләриндә өз талејини кимә е'тибар еләмәји дүрүст мүәјјән етди. Мән ҹәнаб Һејдәр Әлијеви тә'рифләмәк фикриндән узағам вә елә һесаб еләјирәм ки, ҹәнаб Президентин шәхсән мәним тә'рифимә еһтијачы јохдур. Онун фәалијјәтинә ән дүзкүн гијмәти верән 7,5 милјонлуг Азәрбајҹан халгыдыр. Диггәтинизи бирҹә мәсәләјә чәкмәк истәјирәм ки, белә мүһүм күнләри гејд етмәјин ән јахшы үсулу диггәти һәлл олунмамыш мәсәләләрә јөнәлтмәкдән ибарәтдир.

Һесаб едирәм ки, Азәрбајҹан халгы гаршысында, Азәрбајҹан дөвләтчилији гаршысында чох мүһүм вә чидди вәзифәләр дурур. Дағлыг Гарабағ проблеминин һәлл олунмасы, дөвләтчилијимизин даһа да мөһкәмләндирилмәси, инкишафы, игтисадијјатымызын даһа да сағламлашдырылмасы вә инкишафы, халгымызын һәјат сәвијјәсинин јүксәлдилмәси саһәсиндә чох иш көрүлмәлидир. Мәнә елә кәлир ки, буна һеч кимдә шүбһә јохдур. Һөрмәтли Президентимизин сә'ји нәтичәсиндә республикамызда јаранмыш сијаси сабитлијин әлверишли имканларындан биз республикамызын гаршысында дуран проблемләрин һәлли үчүн бачарыгла истифадә етмәлијик. Бурада дүзкүн сијасәт јеритмәк, мүдрик сијасәт јеритмәк һәлледичи рол ојнајыр.

Мән диггәти она чәлб етмәк истәјирәм ки, јалныз Президент дејил, ејни заманда бизим һәр биримиз милләт вәкили кими Азәрбајҹанын мүстәгиллијинин, дөвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси, Азәрбајҹан игтисадијјатынын инкишафы үчүн мүәјјән бир хидмәт етмәлијик, мүәјјән бир фәалијјәт көстәрмәлијик.

Һејдәр Әлијевин күчү онун халга архаланмасындадыр. Әввәлки просесләрә нәзәр салсаг, көрәрик ки, ән талејүклү мәсәләләрин һәллиндә о, халга архаланыбдыр. Халга архаланан адам һәмишә галиб кәлир. Она көрә дә мүдрик Президентимизин сијасәтинин реаллашмасы үчүн һәр биримиз фәаллыг көстәрмәлијик.

Мәнә елә кәлир ки, республикамызда харичдән малијјәләшмә һесабына фәалијјәт көстәрән, харичи өлкәләрин бә'зиләринин резидентинә чеврилмиш бә'зи адамлар бизим инкишафымыза мүсбәт тә'сир көстәрә билмәзләр. Мән нәјә диггәтинизи чәлб еләмәк истәјирәм? Азәрбајҹан әһалисинин 1 милјонундан чоху чадырларда гачгын, көчкүн вәзијјәтиндә јашајыр. Бизим бә'зи

вәтәндашларымыз исә бу 1 милјонлуг әһалинин талеји илә мәшғул олмаг әвәзинә өзкә милләтин, — мән ермәни милләтини нәзәрдә тутурам, — талеји барәдә дүшүнүр, онун "һүгугларынын позулмасы" һаггында бејнәлхалг аләмдә бөһтан јајырлар. Белә олармы? Биз һамымыз халгымызын мәнафеји үчүн ҹәнаб Президентимизин јорулмаг билмәдән чалышдығы ишин реаллашмасы уғрунда фәал мүбаризә апармалыјыг.

Мән Учар вә Көјчај әмәкчиләри адындан, онларын фикирләрини ифадә едәрәк Милли Мәчлисин бүтүн үзвләрини 15 ијунун милли гуртулуш күнү кими гәбул олунмасына чағырырам.

ДЕПУТАТ АКИФ ШАЊБАЗОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли Милли Мәчлисин депутатлары! Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытмасы күнүнүн —15 ијун 1993-чү ил тарихинин гуртулуш күнү бајрамы е'лан олунмасы барәдә нөвбәдәнкәнар сессијанын күндәлијинә салынмыш бу мәсәлә үзрә бирмә'налы фикир артыг формалашмагдадыр. Бу фикри ифадә едәнләр сијаси әгидәсиндән, идеја истигамәтиндән, Президентә садиглијиндән асылы олмајараг өз сөзләрини сөјләјирләр. 1992—93-чү илләрин һадисәләриндә иштирак етмиш, бу күн үчүн аз-чох зәһмәти олмуш һәр бир Азәрбајҹан вәтәндашы бу күнү мә'нәви һаггы сајыр. О һадисәләрә бу күнүн призмасындан бахмаг чох асандыр, чыхыш етмәк вә сөз демәк ондан да асандыр. Лакин мә'нәви һаггы олмајан, гејри-чидди характерли, шәхси мәнафе бахымындан сијаси әгидәсини дәјишән, халг ичәрисиндә бу вә ја дикәр мә'нада танынан адамларын Президент Һејдәр Әлијев барәдә чыхыш етмәси, сијаси маневрлә мүхтәлиф мәтбуат органларына јазылар вермәси ән азы мә'нәвијјатсызлыгдыр.

1993-чү илдә һакимијјәтә гајытмаг, дөвләти чинајәтин гаршысыны алмаг вә бу күн дә чәтин шәраитдә өлкәјә рәһбәрлик етмәк ади вәтәндаш иши дејилдир. Буна фитри исте'дада малик, өмрүнү халгдан әсиркәмәјән, зәнкин идарәетмә тәчрүбәсинә малик бир шәхс гадирдир. Кичик дөвләтә нәһәнк бир сәркәрдә лазымдыр. О шәхс мәһз Һејдәр Әлијевдир.

Кечән дөрд илин наилијјәтләри тәһлил едилмәли вә гуртулуш

күнү е'лан олунмасына мүнасибәт билдирилмәлидир. Бу бахымдан вахта риајәт етмәк мәгсәди илә һәмин мүддәтдә көрүлән ишләр барәдә фикрими тезис шәклиндә билдирмәк истәјирәм. Азәрбајчанын әјаләтләрә парчаланмасынын гаршысы алынды, әразн бүтөвлүјүнү тә'мин етмәк үчүн һәлледичи ишләр көрүлдү. Азәрбајчан, сөзүн һәгиги мә'насында, вәтәндаш мүһарибәсиндән гуртулду, милли зәминдә тоггушмаларын гаршысы алынды, вањид орду јарадылды, ајры-ајры гулдур дәстәләри мәһв едилди, атәшкәсә наил олунду. Бејнәлхалг тәшкилатлар, дүнјанын инкишаф етмиш нәһәнк дөвләтләри Азәрбајчанын мүстәгиллијини таныдылар. Дағлыг Гарабағ мәсәләсинин һәлли илә әлагәдар дипломатик наилијјәтләр әлдә олунур. Чохпартијалы систем јарадылды, Конститусија гәбул олунду, парламентә демократик сечкиләр кечирилди, әсрин нефт мүгавиләси бағланды, ичтимаи-сијаси вәзијјәт сабитләшди, сабитлији әсас көтүрән инкишаф етмиш дөвләтләр Азәрбајчана сәрмајә гојмаға башладылар. Манатын мәзәннәси мөһкәмләнди вә бу мөһкәмлик јенә давам едир. Артыг Азәрбајчан Авропа Шурасына дахил олмаға, демәк олар ки, там һазырдыр.

Бу дедијим вә демәдијим мүсбәт ирәлиләјишләр данылмаз фактлардыр. Бунлар бу күн дә, кәләчәкдә дә тарихә чеврилә чәкдир, еjни заманда, кәләчәк сијасәтчиләримиз үчүн идарәетмә тәчрүбәсинә чеврилир. Садаладығым фактлар кифајәт едәрәк мәнә әсас верир ки, 1993-чү ил ијунун 15-дә Һејдәр Әлијевин халгын тәләби илә һакимијјәтә гајытмасынын гуртулуш күнү кими һәр ил бајрам едилмәсинин тәрәфдары олдуғуму билдирим. Бу, Азәрбајчан халгынын Президентә верәчәји икинчи мандат олачагдыр. Ону да билдирирәм ки, бу мандатда биләсуварлыларын да пајы вардыр.

ДЕПУТАТ ЕЛДАР ИБРАЊИМОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар! Мән дә 15 ијунун гуртулуш күнү кими гәбул едилмәсинин вә бајрам е'лан олунмасынын тәрәфдарыјам. Мән 10 күн бундан габаг — ајын 17-дә халгын тә'кидини телевизордан көрүрдүм вә чамаат арасында

оланда билирдим ки, халг буну тәләб еләјир. Илк дәфә олараг 10 күн бундан габаг мән бу тәклифи ирәли сүрдүм вә миннәтдарам ки, депутат һәмкарым Сәфјар Мусајев буну мүдафиә еләди. Дүнән һөрмәтли депутатларымыз Минаjә ханым, Рәфаел мүәллим вә башга депутатлар да буну мүдафиә еләдиләр. Сизә дә "чох сағ олун!" дејирәм, Муртуз мүәллим.

Бу гануну, бу гәрары биз гәбул етмәлијик. Она көрә һөрмәтли депутатлар өз сөзләрини демәлидирләр ки, бу гәрар гәбул олунсун, чүнки бу, доғрудан да, әсаслы бир гәрардыр.

Мән узун-узады данышмаг истәмирдим вә данышмаға да еһтијач јох иди. Лакин бир мәсәлә вар, инди онунла әлагәдар сизә мә'лумат верәчәјәм. Бизим депутат јолдашлар да, гејри јерләрдә сијасәтчиләр дә бә'зән Һејдәр Әлијеви кимләрләсә мүгајисә едирләр. Әлбәттә, һәр бир адамын өзүнүн фикридир, шәхсән мән һеч вахт Һејдәр Әлијеви һеч кәслә мүгајисә еләмәрәм. О бахымдан ки, Һејдәр Әлијев зәманәмизин әвәзедилмәз вә мүгајисәедилмәз бир шәхсијјәтидир. Һејдәр Әлијев бу күн Азәрбајчана сығмајан бөјүк бир сијасәтчидир, дүнја сијасәтинә рәһбәрлик еләјән, дүнјанын ән бөјүк президентләринин һөрмәт бәсләдији бир шәхсијјәтдир. Бәли, Азәрбајчан халгы бунунла фәхр еләјир вә она көрә дә тәләб еләјир ки, онун ады илә бағлы олан 15 ијун, һәгигәтән, халгымызын, дөвләтимизин гуртулуш күнү е'лан едилсин.

Мән истәјирәм ки, әсрин әввәлинин һадисәләрини јада салаг. 1918-чи илдә мүстәгил дөвләтимиз јарандыса да, чәми 23 ај јашады. Јә'ни мүстәгил дөвләт јаратмаг о вахт бәлкә дә асан олмушду, амма сахламаг чәтин олду. Әсас мәсәлә ону јаратмаг јох, сахламагдыр.

Лакин демәк олар ки, мүстәгил дөвләтимизин илк бајрағы 1991-чи илин ахырында Азәрбајчанын гәдим дијары Нахчыванда чәнаб Һејдәр Әлијев тәрәфиндән галдырылды вә мән дејәрдим ки, мүстәгиллијин ән мүһүм атрибуту кими бу дөвләтин дә башланғычы әсасән о бајрагдан олду. Сөз јох ки, о вахтдан бу күнә гәдәр мүстәгиллијимизин даһа да инкишаф етдирилмәсиндә чәнаб Һејдәр Әлијевин бөјүк уғурлары вар вә мән һәлә бу просесләр кедән вахт, јә'ни кечмиш Милли Мәчлисдә депутат олан

вахт вә индијә гәдәр, — мәним чох јахшы хатиримдәдир ки, о заман һакимиҷјәт дәјишиклији олан вахт, јә'ни 1992-чи илин 18 мајында, бурада әјләшән депутатларын чоху шаһиддир, — бәли, мән о вахтлар да бу халгын јеканә үмидини, пәнаһыны вә гуртулушуну Һејдәр Әлијевдә көрүрдүм. Она көрә о вахт чәнаб Һејдәр Әлијевин намизәдлијини ирәли сүрдүм вә орада јолдашларын әксәриҷјәти буну мүдафиә еләди. Лакин чох тәәссүфләр олсун ки, бу мәсәлә кечмәди. Јәгин, бу да бир тарих иди, бу да лазым иди ки, гој, бизим халгымыз инсанлары танысын.

Һөрмәтли депутатлар, бу күн әлимә бир гәзет дүшүбдүр. Бу, "Јени Мүсават"ын хүсуси бурахылышыдыр — Әбүлфәз Елчибәји тәблиғ еләјирләр. О, бурада јазыр ки, мән, үмумиҷјәтлә, Азәрбајчанын һәр бир бөлкәси үчүн дарыхырам, бирдән үрәјимдән кечир ки, Загаталада олум, бирдән Товуз үчүн дарыхырам, орада чох олмушам. Демәк, һәлә верилән торпаглардан дојмајыб, истәјир ки, бу торпаглар да верилсин. Даһа бир торпаг галмышды ки, дарыхасан, кәлиб һәмин торпағы да көрәсән?

Дүнән бизим мүхалифәтдә олан һәмкарларымыз ағыз долусу дејирдиләр ки, нијә бу сөзләр данышылыр, нәјә лазымдыр? Әлбәттә, чох лазымдыр, сиз дә, Әбүлфәз Елчибәјиниз өзү дә о вахт каһиш етдиниз. Бәли, Һејдәр Әлијев һакимиҷјәтә халгын тә'киди илә кәлди, амма сизин каһишиниз илә дә кәлди. Кәлән кими дә гачдыныз. Чох саг олсун Низами Худијеви ки, телевизорда чох јахшы јарыш дүзәлдибдир — көрәк ким-кими кечир. Елә, доғрудан да, чох јеріндә көстәрилир — Елчибәј чыхыб гачды. Бәс белә бир адам гачандан сонра бунун нәјини тәблиғ еләјирсиниз? Һәлә өзү дә Азәрбајчанын рајонлары үчүн "дарыхыр." Дүшмәнә вердикләри рајонлар үчүн хәчаләт чәкмәкдәнсә, башга рајонлар үчүн дарыхмаға, елә билирәм ки, һеч бир еһтијач да јохдур.

Һејдәр Әлијевин апардығы бөјүк сијасәт нәтичәсиндә Азәрбајчан Республикасынын бу күн харичи сијасәтдә чох бөјүк уғурлары вар вә бүтүн дүнја президентләри онунла мәсләһәтләширләр — једди милјонлуг халгын рәһбәри кими јох, Һејдәр Әлијев кими, мүдрик бир адам кими. Бәли, һеч бир адамла мүгајисә олуна билмәјән бир инсан кими онунла мәсләһәтләширләр.

Азәрбајчанда олан сабитлик, игтисади ислаһатларын чох јахшы сүр'әтлә кетмәси, Азәрбајчанын харичи сијасәтинин бөјүк аддымларла ирәлиләмәси — бүтүн бунлары нәзәрә алыб, мәндән габаг чыхыш еләјән јолдашларын фикринә мән дә шәрик олурам вә бир даһа каһиш едирәм ки, гуртулуш күнү барәдә бу күн гәрар гәбул еләјәк.

ДЕПУТАТ РАМИЗ МЕҺДИЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли милләт вәкилләри! Бизи 1992—93-чү илләрин мүдһиш һадисәләриндән дүз дөрд ил ајырыр. Кечән дөрд илдә Азәрбајчан халгы мүтәмади олараг һәмин һадисәләри хатырламыш, тәһлил етмиш, топланты вә јығынчагларда, мүхтәлиф күтләви информасија васитәләриндә дөнә-дөнә мүзакирә етмишдир. Президент Апаратына дахил олан минләрлә мүрачиәт вә телеграмда һәмин дәһшәтли һадисәләрин сәбәбкарлары, о дөврдә Азәрбајчан дөвләтинин дүчар олдуғу милли фәлакәтин мүхтәлиф чәһәтләри вә нәтичәләри кениш тәһлил олунмуш вә өз гијмәтини алмышдыр. Бүтүн бу мүрачиәт вә мәктубларда халг һәмин дөврүн һадисәләрини чох доғру тәһлил едир вә бунлара дөвләт сәвиҷјәсиндә гијмәт верилмәсини тәләб едир. Дахил олан мүрачиәтләрдә 1993-чү ил ијун ајынын 15-дә чәнаб Һејдәр Әлијевин Али Советин сәдри сечилмәси күнүнүн Азәрбајчанын хиласы вә гуртулушу күнү е'лан едилмәси тәләб олунур. Халг тәләб едир ки, үдрәтли шәхсиҷјәт, дүнја мигјаслы сијасәтчи, әвәзедилмәз дөвләт хадими Президент Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан дөвләти, Азәрбајчан халгы гаршысында олан бөјүк хидмәтләринә дөвләт сәвиҷјәсиндә гијмәт верилсин. Бу мәсәләнин Милли Мәчлисин бүкүнкү ичласынын мүзакирәсинә чыхарылмасы да халгын билаваситә бу мүрачиәт вә тәләбләринә әсасланыр.

Суал олунур: Азәрбајчан дөвләти вә халгы нәдән хилас едилиб вә бу гуртулуш нә илә бағлыдыр? Биринчиси, өз мүстәгил дөвләтчилијини итирмәк тәһлүкәсиндән. Һәмин вахт бир тәрәфдән, сәриштәсиз АХЧ игтидарынын јарытмаз фәалиҷјәти өлкәни

бүтүн сащәләрдә — сијаси, игтисади, милли, тәһлүкәсизлик, мә'нәви вә саир сащәләрдә гаршысыалынмаз фәлакәтә дүчар етмишди, дикәр тәрәфдән, республиканын бу ағыр вәзијјәтиндән истифадә едән харичи дүшмәнләр бә'зи дахили гүввәләрин көмәји илә өз чиркин мәгсәдләрини һәјата кечирмәјә чалышырды вә бу чиркин мәгсәдләр һәјата кечмәк үзрә иди.

Азәрбајчан бөјүк бир тарихи ләкә вә рүсвајчылыгдан да хилас олду. Кәнчә, чәнуб, шимал бөлкәләри Бакыја, Бакы Кәнчәјә, Нахчывана ноталар көндәрир, онлары силаһла һәдәләјир, мүхтәлиф силаһлы дәстәләр һакимијјәт уғрунда әкс сәнкәрләрдән бир-бирини атәшә тутурду. Бүтүн бу гүввәләр өз јарамаз амбисијаларынын һәјата кечирилмәсинә Азәрбајчан халғыны, онун ајры-ајры һиссәләрини чәлб етмишди вә вәтәндашлары бир-бирinә гаршы силаһ ишләтмәјә тәһрик едирди. Азәрбајчан гардаш гырғынындан, рүсвајчы вәтәндаш мүһарибәсиндән хилас олду.

Әһали мә'јуслугдан, мүстәгил дөвләтчилијә вә фираван кәләчәјә инамсызлыгдан, бәдбинликдән гуртулду. Артыг һеч кимә вә һеч бир мә'нәви дәјәрә, һеч бир гүввәјә инам галмамышды. Бүтүн бу һадисәләрдән вә о мүдһиш ијун күнләриндән кечән дөрд илдә халг һәлә тәзә-тәзә өзүнә гајыдыр, о дәһшәтли күнләрин тә'сириндән хилас олур.

Азәрбајчан дәһшәтли сепаратизмдән вә ајры-ајры ханлыглара, әмирликләрә парчаланмагдан хилас олду, өз ваһид дөвләтчилијини горумаг имканы әлдә етди.

Азәрбајчан бүтүн сащәләр үзрә халғын үмуми сәвијјәсиндән гат-гат ашағы олан, онун нә игтисади, сијаси, тәһлүкәсизлик, дөвләтчилик, нә дә мә'нәви тәләбатыны гәтијјән өдәмәјән сәриштәсиз, сәвијјәсиз вә нәһајәт, мүстәгил Азәрбајчан дөвләтинин тәләбләрини һеч бир сащәдә өдәмәјә гадир олмајан адамларын һакимијјәтиндән хилас олду.

Азәрбајчан һакимијјәтә гејри-конститусион јолла кәлмәк, силаһ вә тәзјиглә һакимијјәт дәјишиклијинә наил олмаг ән'әнәсиндән вә мејлиндән хилас олду. Бирдәфәлик һәм дахилдә, һәм дә харичдә һамы билди ки, Азәрбајчан дөвләти өзүнүн вә әһалисинин тәһлүкәсизлијини горумаға гадирдир. Президент чәнаб Һејдәр Әлијевин кәркин фәалијјәти вә мүдрик сијасәти нәтичәсиндә Азәрбајчан халғы сәриштәсиз АХЧ игтидарынын республикамыз әтрафында јаратдығы антиазәрбајчан бирлијиндән вә бејнәлхалг мигјасда тәчрид едилмәкдән хилас олду. Бу күн дүнјанын ән бөјүк дөвләтләри белә, Азәрбајчаны нәинки таныјыр, һәтта онунла бәрабәр һүгуглу мүнасибәтләр гурмаға чалышырлар.

Азәрбајчан сәриштәсиз мүһарибә нәтичәсиндә күнаһсыз өвлад ганы төкүлмәсиндән, халғымыз исә гапылара шәһид чәназәләри дашынмасындан хилас олду. Бу күн халғымыз узагкөрән харичи сијасәтин, атәшкәсин сајәсиндә торпагларымызын тезликлә сүлһ јолу илә кери алынмасы инамы илә јашајыр. Бу сијаһыны истәнилән гәдәр давам етдирмәк олар. Лакин һесаб едирәм ки, елә сөјләдикләримиз дә кифајәтдир ки, биз халғын тәләбини нәзәрә алаг, 15 ијуну Азәрбајчанын гуртулуш күнү кими дөвләт сәвијјәсиндә гејд едәк. Диггәтинизә көрә саг олун.

ДЕПУТАТ ҺӘСӘН ҺӘСӘНОВУН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сədр, һөрмәтли милләт вәкилләри! Азәрбајчанда мүстәгиллијин илк дөврүндә әмәлә кәлмиш вәзијјәт дүнја дөвләтләри вә сијасәтчиләри арасында белә бир фикир јаратмышды ки, мүстәгил Азәрбајчан дөвләтинин мөвчудлуғунда о заманкы Азәрбајчан рәһбәрләриндән чох, дүнја дөвләтләри вә бејнәлхалг тәшкилатлар мараглыдырлар.

Һејдәр Әлијев һакимијјәтә гајыдаркән мән АБШ-да, БМТ-дә ишләјирдим. Азәрбајчанын бөһранлы заманында мәһз орада, дүнја сијасәтинин мәркәзиндә Һејдәр Әлијевә вә Азәрбајчана мүнасибәтин шаһиди олдум.

1993-чү ил ијун ајынын 25-дә дүнјанын ән нүфузлу гәзетләриндән бири олан "Њју-Јорк тајмс"да Азәрбајчанда јаранмыш вәзијјәти тәһлил едән бөјүк бир мәгалә дәрч едилмишди. Јәгин ки, Һејдәр Әлијеви шәхсән һеч танымајан, амма онун һагтында лазыми гәдәр мә'луматы олан мүәллиф өз мәгаләсиндә Һејдәр Әлијевин лекитим дөвләт башчысы олдуғуну гејд едәрәк, вурғулајырды ки, мәһз Һејдәр Әлијевин кәлиши бу кәнч, имканлы, амма башыбәлалы дөвләти сүгутдан гуртарар, Азәрбајчаны гуртулуш јолуна чыхарар.

Дүнјанын али сијаси органы олан БМТ-нин Тәһлүкәсизлик Шурасы о күнләр Азәрбајчанда јаранмыш вәзијјәти мүзакирә едәрәк, Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә кәлишини гуртулуш кими гијмәтләндириб, онун шәхсијјәтиндә Азәрбајчана дәстәк верди.

Һејдәр Әлијев һакимијјәтә кәләркән, сәнәтинин сәррафытәк бир нечә күн әрзиндә Азәрбајчанын сөнмәкдә олан сөзүнү өз күр сәси илә дүнјаја чатдырмаға башлады вә онун чәсарәтли дөвләтчилик дәст-хәтти инди дә дајанмадан давам едир.

Һејдәр Әлијевин АБШ-а дә'вәтини ермәни диаспору нараһатлыгла, һәтта горху илә гаршылајыр. Онлар АБШ Президентиндән тәләб едирләр ки, Һејдәр Әлијевин АБШ-а дә'вәтини ләғв етсин, чүнки о, өз аловлу сөзү илә Америка халгынын фикрини дәјишәчәк. АБШ-ы өз әјаләтләри сајан ермәнilәр Һејдәр Әлијевин кәлишиндән нечә дә сарсылырлар!

Дүнја дөвләтләринин нүмајәндәләри вә дүнјанын көркәмли шәхсијјәтләри илә үнсијјәтдән мәнә ајдын олур ки, дүнја артыг чохдандыр, Һејдәр Әлијевин кәлишини халгымыз вә дөвләтимиз үчүн гуртулуш сајыр.

"Нәдән гуртулушдур?" суалына мән белә чаваб верәрдим:

— Азәрбајчанын анархијадан, хаосдан, һәрч-мәрчликдән, ичтимаи-сијаси һәјатдакы дәрәбәјликдән, өзбашыналыгдан вә ганунсузлугдан, гејри-профессионал дөвләтчиликдән вә сәриштәсиз идарәчиликдән,

— ваһид дөвләтимизин вә милләтимизин парчаланмасындан,

— дөвләтчилијимизин, мүстәгиллијимизин, милли мә'нәвијјатымызын, игтисадијјатымызын сүгутундан,

— тарихимизи унутмагдан вә кәләчәјимизә бәдбинликдән,

— дөвләт вә һөкумәт башчыларынын бир-бири илә дидишмәсиндән,

— перманент дөвләт чеврилишләриндән, милли ордумузун силаһлы дәстәләрә парчаланмасындан вә әһалинин бир тәбәгәсинин силаһланыб, јердә галан һиссәсинә зорла һаким олмасындан, гардаш гырғынындан вә вәтәндаш мүһарибәсиндән,

— тәчавүзә мә'руз галдығымыз бир һалда күнаһландырылмағымыздан, о дөврдә гәбул олунмуш 907-чи маддәнин ардынча кәлә билән онларча ембарго маддәләриндән,

— дөвләтимизин демократик имичинин ифласындан вә дүнја дөвләтләри бирлијиндән тәчрид едилмәсиндән, һәтта гоншу дөвләтләрлә ачыг-ајдын дүшмәнчиликдән,

— мүстәгиллик јолунда сојугганлы сијасәт әвәзинә популист-романтик бахышлардан,

— дүнја сијасәт мејданында ермәниләрә ачыг-ајдын удузмагдан вә јени-јени торпагларымызын ишғалынын давам етмәсиндән,

— халгын адындан данышыб, халга лагејд галмагдан, халгын бирлијиндән данышыб, халгы "бәјләрә" вә "гејри-бәјләрә" парчаламагдан, халгын адыны дашыјыб, халгдан үз дөндәрмәкдән.

Тарихин бу долғун, зиддијјәтли, ағыр, чәтин дөрд или әрзиндә дөвләтимиз там мүстәгиллијә доғру шәрәфли јол кечиб. Дөвләтләрарасы мүнасибәтләрдә әсассыз иддиалардан һүгугумузун бәрпасына гәдәр, дүшмәнчиликдән достлуға гәдәр, мәгсәдсиз сијасәтдән мәгсәдјөнлү сијасәтә гәдәр, сајмамазлыгдан гајғыкешлијә гәдәр, бәрабәрсизликдән бәрабәрһүгуглу мүнасибәтләрә гәдәр, лагејдликдән стратежи тәрәфдашлыға гәдәр мүстәгиллијимизи вә дөвләтчилијимизи күввәтләндирән бир сычрајыш јолу кечмишик.

15 ијун күнүнүн милли гуртулуш күнү кими тәсдиг едилмәси јалныз тарихи һадисәләрә һөрмәт етмәклә вә гијмәт вермәклә мәһдудлашмыр. Бу һәмчинин халгымызын кәләчәк нәсилләринә бизим нәслин чатдырмаг истәдији хәбәрдарлыг вә тарихи-мә'нәви мирасдыр.

ДЕПУТАТ СӘФЈАР МУСАЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли милләт вәкилләри! Бу күн Милли Мәчлисдә 15 ијуну гуртулуш күнү кими гејд етмәк мәсәләсинин мүзакирәсини мән јүксәк гијмәтләндирирәм. Она көрә ки, Азәрбајчанын бүтүн вәтәндашлары чәнаб Президентә вә Милли Мәчлисә көндәрдикләри телеграм вә мәктубларда гәти сурәтдә тәләб едирләр ки, 15 ијун Азәрбајчан халгынын тарихиндә гуртулуш күнү кими гејд едилсин. Халгын сәсини ешитмәк, онун ира-

дәсини јеринә јетирмәк һәр бир милләт вәкилинин, о чүмләдән мәним мүгәддәс борчумдур.

Нәјә көрә 15 ијун гуртулуш күнү кими гејд олунмалыдыр? Бу суала чаваб вермәк үчүн 15 ијуна гәдәр республикада мөвчуд олмуш ичтимаи-сијаси вәзијјәти тәһлил етмәк лазымдыр.

15 ијуна гәдәр Азәрбајчанын вәзијјәти олдугча ағыр иди. Азәрбајчан дөвләти ифлич вәзијјәтиндә иди, өлкәдә һакимијјәтсизлик вә дәрәбәјлик һөкм сүрүрдү. Азәрбајчан дөвләтинин варлығы суал алтында иди. Азәрбајчаны ағыр вәзијјәтә салмыш амилләр әсас е'тибары илә ашағыдакылардан ибарәт иди:

Биринчиси, өлкәдә артыг вәтәндаш мүһарибәси башланмышды.

Икинчиси, Азәрбајчан артыг ајры-ајры рекионлара парчаланмышды. Белә ки, Әликрам Һүмбәтовун гулдур дәстәләри "Талыш-Муган Республикасы" е'лан етмиш, шималда сепаратчылар тәрәфиндән "Ләзкистан дөвләти" јаратмаг идејасы ирәли сүрүлмүшдү. Фактик олараг Азәрбајчан ајры-ајры рекионлара парчаланмышды.

Үчүнчүсү, чәбһәдә чидди дөјүшләр кедирди. Азәрбајчан ордусу далбадал мәғлубијјәтә уғрајырды. Она көрә ки, өлкәнин низами ордусу јох иди. Орду ајры-ајры сијаси гүввәләрә хидмәт едирди.

Дөрдүнчүсү, өлкәдә зоракылыг һөкм сүрүрдү. Зоракылыг ајры-ајры сијаси гүввәләрин идеолокијасына чеврилмишди.

Бешинчиси, фактик олараг Азәрбајчанын харичи дөвләтләрлә әлагәси сыфыр дәрәчәсиндә иди. Харичи дөвләтләрин әксәријјәти Азәрбајчанын һагг ишини мүдафиә етмирди.

Алтынчысы, өлкәнин игтисади вә сосиал вәзијјәти кетдикчә ағырлашырды.

Белә негатив һалларын мејдана кәлмәси республиканы чох ағыр вәзијјәтә салмышды. Өлкәни бу ағыр вәзијјәтдән гуртармаг үчүн халгын тәләби илә чәнаб Һејдәр Әлијев 1993-чү ил ијунун 9-да Бакыја кәлди, ијунун 15-дә Али Советин сәдри сечилди. Онун рәһбәрлији алтында Азәрбајчан гыса мүддәт әрзиндә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсини арадан галдырды, өлкәнин ајры-ајры рекионлара парчаланмасынын гаршысы алынды, низами орду тәшкил олунду, гулдур дәстәләри ләғв едилди, мүһарибәјә сон гојулду вә кәнч Азәрбајчан дөвләтинин харичи дөвләтләрлә

әлагәләри бејнәлхалг һүгуг нормаларына ујғун олараг бәрпа едилди.

Азәрбајчан фактик олараг өз мүстәгиллијини вә суверенлијини горујуб сахлаја билди. Гуртулуш һәлә гәләбә демәк дејил, лакин гуртулуш бөјүк гәләбәјә доғру јолда ән уғурлу аддымдыр. Бу бахымдан мән дә бир милләт вәкили кими 15 ијунун гуртулуш күнү кими гејд едилмәсинин тәрәфдарыјам.

М.ӘЛӘСКӘРОВ. Чох сағ олун. Күман едирәм ки, бунунла да ишимизи јекунлашдыра биләрик. 40-а јахын адам чыхыш етди вә бу чыхышларда һамы јекдилликлә бир фикрә тәрәфдар чыхды ки, 15 ијун Азәрбајчан тарихиндә милли гуртулуш күнү е'лан олунсун вә бајрам күнләри сырасына дахил едилсин. Бизим гәрар лајиһәмиз вардыр. Ишчи групу адындан сөзү Вилајәт Гулијевә верирәм.

(Депутат Вилајәт Гулијев гәрар лајиһәсини охуду).

М.ӘЛӘСКӘРОВ. Тәклиф вардыр ки, бу гәрар лајиһәси әсас кими гәбул едилсин. Хаһиш едирәм, әсас кими гәбул олунмасына мүнасибәт билдирин.

(Гәрар лајиһәси әсас кими гәбул едилди).

Гәрара нә кими әлавәләр, тәклифләр вардыр? Әсас кими гәбул едилди, амма әлавә тәклифләр вермәк олар. Бујурун.

ДЕПУТАТ ЈУСИФ ҺҮМБӘТОВ. Муртуз мүәллим, комиссија чох көзәл гәрар лајиһәси һазырлајыбдыр, чох долғун бир лајиһәдир. Анчаг мәнә елә кәлир ки, һәмин гәрар лајиһәсиндә биз јалныз 1993-чү ил ијун ајынын 15-дән сонракы дөврү әһатә еләјирик. Бу сәнәдин долғун олмасындан өтрү јахшы оларды ки, 1960—80-чи илләрдә чәнаб Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында республикада игтисади, мәдәни, сосиал потенсиал јаранмасы да әкс етдирилсин.

Мәсәлән, мән сизә бир нечә факты көстәрмәк истәјирәм. 1960—80-чи илләрдә, чәнаб Һејдәр Әлијев республикаја рәһбәрлик етдији дөврдә милли кәлир 2,5 дәфә артмышды. Адамбашына ичтимаи мәһсул истеһсалынын артымы 2 дәфәдән чох олмуш-

ду. О дөврдә республикада сәнаје истеһсалы 2,7 дәфә артмышды ки, бу да әввәлки 30 илдә истеһсал олунан мәһсулун һәчминдән тәгрибән 2 дәфә чох иди. Кәнд тәсәррүфатында артым 2,7 дәфә олуб. Бу 13 илдә, јә'ни чәнаб Һејдәр Әлијев республикаја рәһбәрлик еләдији дөврдә 50 илдә олдуғундан 1,4 дәфә чох әсаслы вәсаит гојулмушду. 250 ири мүәссисә, фабрик, завод, истеһсал објекти јарадылмышды. 18,5 милјон квадрат-метр мәнзил тикилиб истифадәјә верилмишди ки, бу да, башга сөзлә, Бакы кими бөјүк бир тәзә шәһәрин салынмасына бәрабәрдир. О дөврдә 2 милјон 200 мин адам јени мәнзил алмышды. Һәмчинин бизим мәдәнијјәтимизин инкишаф етдирилмәси, тарих абидәләримизин горунуб сахланмасы, ејни заманда јениләринин јарадылмасы, республикада бејнәлхалг сәвијјәли ичтимаи-сијаси вә мәдәни-күтләви тәдбирләрин кечирилмәси, Азәрбајчаны дүнјаја таныдан бөјүк шәхсијјәтләрин јубилејләринин дүнја мигјасында гејд едилмәси — бунлар һамысы чәнаб Һејдәр Әлијевин *1960—80-чи* илләрдәки гуручулуг ишләринин бәһрәсидир. Бунлар сәнәддә һөкмән өз әксини тапмалыдыр.

Гәрарда Халг Чәбһәсинин тәнгиди чох дүзкүндүр, һәлә чох аз тәнгид олунубдур. Лакин о дөврдә һакимијјәтә кәтирилән Әбдүррәһман Вәзировун, Горбачовун чәнаб Һејдәр Әлијевә гаршы гәрәзли һәрәкәтләри лајиһәдә көстәрилмәјибдир. Горбачовун о мәкрли планы, јә'ни чәнаб Һејдәр Әлијеви Азәрбајчан халгындан тәчрид еләмәк, бунунла да халгымызы башсыз гојмаг вә халгын кәләчәкдә мүстәгил дөвләт гурмаг имканыны онун әлиндән алмаг планы сәнәддә көстәрилмәлидир. Вәзиров дөврү дә орада өз әксини тапмалыдыр, чүнки бу, чох рүсвајчы бир дөврдүр. О, әлини өз халгынын ганына батырыбдыр. Бу, һөкмән көстәрилмәлидир. Ајаз Мүтәллибовун дөврү дә орада өз әксини тапмалыдыр. Бах, бунларын һамысындан сонра бу сәнәд долғун, тарихи бир сәнәд кими орталыға чыхарылмалыдыр.

ДЕПУТАТ МАКСИМ МУСАЈЕВ. Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар! Мән дә мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин 1960—1980-чи илләрдә республикамыз вә халгымыз гаршысында көстәрдији хидмәтләрин гәрар лајиһәсиндә әкс етдирилмәсини лазым билирәм. Хатиримдәдир ки, 1969-чу ил ијулун 14-дә Азәрбајчан КП МК-нын пленуму олду. Тәшкилат мәсәләсинә бахылды. Пленум Вәли Ахундову Азәрбајчан Елмләр Академијасы президентинин мүавини сечилмәси илә әлагәдар тутдуғу вәзифәдән вә Бүро үзвлүјүндән азад етди, Һејдәр Әлијеви Мәркәзи Комитәнин биринчи катиби вә Бүро үзвү сечди.

Кәлин јада салаг, о дөврдә республика һансы вәзијјәтдә иди? Халг тәсәррүфатынын инкишафына даир планлар јеринә јетирилмирди, истәр иттифаг, истәрсә дә республика табелијиндә олан идарә вә назирликләр бир чох саһәләрдә әввәлки илләрә нисбәтән керидә галмыш, өз ишләрини хејли писләшдирмишдиләр. Әмәк мәһсулдарлығы ашағы дүшүр, мәһсулун маја дәјәри галхыр, машын механизмләри там күчү илә ишләмир, пешә саһибләринә гајғы көстәрилмир, јерли еһтијатлардан истифадә олунмур, технолоҗи интизама вә әмәк интизамына риајәт едилмирди. Кәнд тәсәррүфатында мәһсулдарлыг сүр'әтлә ашағы дүшүрдү, колхозларда вә совхозларда мал-гара вә гушларын сајы, һејвандарлыг мәһсулларынын истеһсалы азалырды. Халг тәсәррүфатында дөвләт тәрәфиндән мәркәзләшдирилмиш әсаслы вәсаит гојулушу вә подратчы тикинти тәшкилатларынын иллик планлары јарыбајары јеринә јетирилирди. Халгын мадди вәзијјәтини јахшылашдырмаг үчүн вәсаит өз мәгсәдинә сәрф едилмирди. Халг маарифи, елм вә мәдәнијјәт саһәсиндә көзә чарпан һеч нә јох иди. Нөгсанлара көз јумулурду. Ишә тәнгиди мүнасибәт унудулмушду.

Белә бир вәзијјәтдә Һејдәр Әлијев республиканы гәбул етди вә сечиләндән аз сонра, јә'ни август ајынын әввәлләриндә республиканын ачыначаглы вәзијјәтини пленумда халга бәјан етди. Онун чыхышындан бәлли олду ки, кадрларын ашағы өзәк һиссәләриндә фәаллыг јохдур, әмәк вә истеһсалат интизамсызлығы илә мүбаризә апарылмыр, кадрлар ирәли чәкиләркән шәхси сәдагәт, јерличилик, гоһумлуг әламәтләри вә ја достлуг мүнасибәтләри үстүнлүк тәшкил едир. Бачарыгсыз вә нүфузуну итирмиш кадрлар бир јүксәк күрсүдән әсассыз олараг дикәр јүксәк күрсүјә кечирилир. Даими вә јарарлы кадр еһтијаты јох дәрәчәсиндәдир. Вәзифәли шәхсләр вәтәндашларын әризә вә шикајәтләри-

нә сәтһи вә вичдансыз мүнасибәт бәсләјирләр. Бир чох кадрлар ичтимаи вә шәхси һәјатда өз ишләринә тәләбкарлыгла јанашмырлар. Она көрә дә кәнч нәслин бир һиссәси Русијанын шәһәрләринә ахын едир.

Август пленумундан сонра кәркин иш башланды вә демәк олар ки, 1970-чи илләрдә Азәрбајчанда бөјүк вә шанлы ишләр көрүлдү. Халг тәсәррүфатына рәһбәрликдә, елмин вә мәдәнијјәтин инкишафында вә дикәр саһәләрдә гүсурлар ашкара чыхарылыб арадан галдырылды. Мәнфи һалларын јајылмасы, план интизамынын позулмасы Азәрбајчанын инкишафыны ләнкитдији үчүн бу саһәдә кәркин иш апарылды. Азәрбајчанын нүфузунун ССРИ мигјасында ашағы дүшмәсинин гаршысы алынды. Проблемләри, чәтинликләри, нөгсанлары ләғв етмәк, республиканын керилијини арадан галдырмаг, игтисади, сосиал, мәдәни гуручулуғу өн мөвгеләрә чыхармаг Һејдәр Әлијевин өһдәсинә дүшдү вә бу иши о, мәһарәтлә јеринә јетирди. Сағлам гүввәләри бирләшдирәрәк бүтүн халғы республиканын әсаслы јүксәлиши уғрунда мүбаризәјә чәлб етди. О вахт керилији арадан галдырмаг үчүн бөјүк мәрдлик, гәтијјәт, әзмкарлыг, мәгсәдјөнлүк, әмәксевәрлик вә јениликчилик тәләб едилирди. Һејдәр Әлијев бунларын һамысыны етди.

Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији дөврүндә јүксәк ихтисаслы кадрлар јетишдирилди, онларда билик, пешә һазырлығы, мөһкәм мә'нәви кејфијјәтләр, ишә сәдагәт, әмәк фәаллығы вә ичтимаи фәаллыг вәһдәт һалында бирләшдирилди. Беләликлә, Азәрбајчан Республикасы танынды, азәрбајчанлыларын габилијјәти ССРИ үчүн бәлли олду. Буна көрә дә бу хидмәтләрини нәзәрә алараг ону ССРИ Назирләр Совети сәдринин биринчи муавини тә'јин етдиләр.

Хатиримдәдир ки, 1982-чи ил декабр ајынын 3-дә Һејдәр Әлијев пленумда кениш нитг илә чыхыш етди. Пленумда республиканын бүтүн зәһмәткешләри адындан Һејдәр Әлијевә ишләдији дөврдә бөјүк вә сәмәрәли фәалијјәтинә, республикаја бачарыгла рәһбәрлик етдијинә көрә, игтисадијјат, елм, мәдәнијјәт саһәсиндә диггәтәлајиг мүвәффәгијјәтләр газанылмасында, халғын рифаһынын јүксәлдилмәсиндә, республикада сағлам мә'нәви-сијаси шәраит, ишкүзарлыг, јарадычылыг шәраити јарадылмасында бөјүк шәхси хидмәтинә көрә сәмими миннәтдарлыг вә тәшәккүр билдирдиләр.

Пленумда јекдилликлә әмин едилди ки, топланмыш мүсбәт тәчрүбә әсасында газанылмыш бу мүвәффәгијјәтләр зәнкинләшдирилиб инкишаф етдириләчәк, республикамызын тәрәггиси наминә һәр бир шәхс әлиндән кәләни едәчәкдир. Лакин тәәссүф ки, сонралар белә олмады, әдаләтсизлик баш алыб кетди, республика унудулду, Һејдәр Әлијевә гаршы нашүкүрләр чохалды.

Һәмин пленумда Һејдәр Әлијевин ишләдији дөврә нәзәр салынды. Мә'лум олду ки, 14 илә јахын бир дөврдә республикада нәһәнк ишләр көрүлмүшдүр. Һөрмәтли һәмкарым Јусиф Һүмбәтов рәгәмләри садалады, тәкрар етмәк истәмирәм. Бирчә шеји гејд етмәји лазым билирәм ки, бүтүн бунлар олмасајды, чәнаб Һејдәр Әлијев көрдүју бөјүк ишләрлә халғын нүфузуну газанмасајды, халг да чәтин вәзијјәтә дүшәндә ону көмәјә чағырмазды. Чәнаб Һејдәр Әлијеви јенидән һакимијјәтә гајтаран халғын она бәсләдији инам олду. Һамы билирди ки, республиканы бөһрандан чыхармаг үчүн чәнаб Һејдәр Әлијевин бүтүн лазыми кејфијјәтләри: зәнкин дөвләт идарәчилији тәчрүбәси, сәриштәси, тәләбкарлыгы, ән башлычасы исә халга мәһәббәти вардыр.

Бүтүн бунлары нәзәрә алараг мән истәрдим ки, Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан наминә хидмәтләри тәһлил едиләркән онун әввәлки рәһбәрлик дөврү унудулмасын вә о дөврдә көрүлмүш ишләр ачыг-ашкар гејд едилсин. Мән тәклиф сдәрдим ки, мүвафиг елми тәдгигат институтлары һәмин дөврү вә ондан сонракы дөврү тәһлил етсин вә она оз елми гијмәтини версинләр. Бунлар бизим Азәрбајчанын вә халгымызын тарихидир.

М.ӘЛӘСКӘРОВ. Чох саг олун. Мән белә һесаб сләјирәм ки, әлбәттә, Һејдәр Әлијевин 1960—80-чи илләрдәки фәалијјәти бу сәһәддә оз әксини тапмалыдыр. Онун о дөврдәки фәалијјәтини, еләчә дә сонракы илләрә аид сизин дедијиниз мәсәләләри, мән күман едирәм ки, редаксија комиссијасы нәзәрә ала биләр. Кимин башга тәклифи вардыр?

ДЕПУТАТ ЊАДЫ РӘҺӘБОВ. Њәгигәтән, лајиһә чыхышларда сәсләнән фикирләри бүтөвлүкдә өзүндә әкс етдириб, долғун лајиһәдир.

Әлбәттә, ирәли сүрүлән фикирләр дә ора әлавә едилсә, даһа долғун олар. Бир фикир бу күн бурада сәсләнмәди, мән истәјирәм ону да гејд еләјим. О фикир нәдән ибарәтдир? Мән буну өз көзүмлә көрмүшәм. 1993-чү илә гәдәр сабиг ССРИ-нин әразисиндән Азәрбајчана күтләви сурәтдә азәрбајчанлылар ахышырды. Онлары сыхышдырырдылар, Русијанын бир сыра шәһәрләриндән, Күрчүстандан бураја күтләви ахын вар иди. Дүнјанын бир сыра өлкәләриндә азәрбајчанлылар өзләрини тәнһа һисс едирдиләр. Мәһз Һејдәр Әлијев һакимијјәтә көләндән сонра бүтүн харичи өлкәләрә сәфәрләри заманы һөкмән орада азәрбајчанлыларла көрүшүр, — мән о көрүшләрин шаһиди олмушам, — орада онларын гурумларынын јаранмасына чалышыр. Инди азәрбајчанлылар харичи өлкәләрдә өзләрини тәнһа һисс еләмирләр. Онлар өзләринин һәгиги лидеринин олдуғуну билирләр. Тәклифим одур ки, лајиһәнин кириш һиссәсиндә бу фикир мүтләг әкс етдирилсин. Јә'ни бу гуртулуш бүтүн азәрбајчанлыларын, дүнја азәрбајчанлыларынын гуртулушудур.

ДЕПУТАТ БАБАХАН МУРАДОВ. Әввәла, сәһв еләмирәмсә, биз бу күнү бајрам күнү кими тәсдиг еләјирик. Она көрә дә, мәнә елә көлир ки, сәрләвһәдә белә јазмалыјыг: Милли гуртулуш бајрамы күнү. Чүнки биз буну бајрамлар сырасына салмаг истәјириксә, ады да көрәк бајрам олсун. Икинчи тәклифим — гәрар һәм дилинә көрә, һәм дә һәчминә көрә гәрарлыгдан чыхыр, олур бөјүк бир мә'рузә. Мәнә елә көлир, буну гәрар формасына вә гәрар дилинә салмаг лазымдыр.

М.ӘЛӘСКӘРОВ. Мән һесаб едирәм ки, редаксија комиссијасы бу дејилән тәклифләрин үзәриндә ишләјәчәк вә сәнәдин ахырынчы вариантыны тәгдим едәчәкдир. Бүтөвлүкдә гәрар лајиһәсини сәсә гојурам. Хаһиш едирәм, бир дә мүнасибәтинизи билдирин.

(Гәрар гәбул едилди).

Әлавә олараг демәк истәјирәм ки, бу гәрарла јанашы Милли

Мәчлисдә биз ганун да гәбул етмәлијик. Чүнки о күн анчаг ганунла бајрам күнү е'лан едилә биләр. Хаһиш едирәм, ганун лајиһәсинә дә мүнасибәт билдирин.

(Ганун гәбул едилди).

Бунунла да Милли Мәчлисин нөвбәдәнкәнар ичласы өз ишини баша чатдырыр.

15 ијун күнүнүн Азәрбајҹан халгынын милли гуртулуш күнү е'лан едилмәси һаггында

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН ГӘРАРЫ

XX әср Азәрбајҹан халгынын тарихиндә хүсуси бир мәрһәлә тәшкил едир. Бу әсрдә Азәрбајҹан халгы ики дәфә — 1918-ҹи ил мајын 28-дә вә 1991-ҹи ил октјабрын 18-дә империја әсарәтинә гаршы мүбаризә нәтиҹәсиндә милли азадлыгына, дөвләт мүстәгиллијинә наил олуб.

Лакин Азәрбајҹанын илк дөвләт мүстәгиллијини бир сыра тарихи, ичтимаи-сијаси сәбәбләр үзүндән, о ҹүмләдән дүнјанын јенидән бөлүшдүрүлмәси илә бағлы империалист даирәләрин јүрүтдүју сијасәтин вә болшевик ишгалынын нәтиҹәсиндә горујуб сахламаг мүмкүн олмамышдыр. Милли дөвләтчилик ән'әнәләринин формалашмамасы вә дикәр амилләр дә өз ролуну ојнамыш, нәтиҹәдә бүтүн мүсәлман шәргиндә илк демократик республика олан Азәрбајҹан харичи вә дахили дүшмәнләрә гаршы мүбаризәләрлә долу 23 ајлыг мөвҹудлугдан сонра өз дөвләт мүстәгиллијини итирмишдир.

Азәрбајҹан халгы јетмиш илдән артыг Совет режими шәраитиндә јашаса да, итирилмиш азадлыгыны гајтармаг, дөвләт мүстәгиллијини бәрпа етмәк амалындан һеч вахт дөнмәмишдир. Узун илләр боју империја идарәчилијинин сијаси вә идеоложи тәзјигинә мә'руз галмасына бахмајараг Азәрбајҹан халгы дилини вә динини горумуш, милли мәдәниҹјәтини инкишаф етдирмиш, мүттәфиг республика шәклиндә дә олса өз дөвләтчилијини сахламышдыр.

Хүсусилә 1960—1980-ҹи илләрдә бу просесләр даһа кениш вүс'әт алмыш, өлкә игтисадиҹјатынын мөһкәмләндирилмәси, дөвләт гуручулуғу, мәдәни вә мә'нәви јүксәлиш саһәсиндә мүһүм ишләр көрүлмүшдүр.

Бу дөврдә милли кәлир 2,5 дәфә артмыш, ејни заманда сәнаје истеһсалы 2,7 дәфә артараг әввәлки 30 илдә истеһсал едилән мәһсулун һәчминдән тәгрибән 2 дәфә чох олмушдур. Кәнд тәсәррүфатында үмуми мәһсул 2,7 дәфә чохалмышдыр. Игтисадиҹјатын инкишаф етдирилмәсинә әввәлки 50 илдә олдуғундан 1,4 дәфә чох әсаслы вәсаит гојулмуш, 250 ири завод вә фабрик тикилиб ишә салынмышдыр. Минләрлә азәрбајҹанлы кәнч кечмиш Совет Иттифагынын апарычы елм вә тәдрис очагларына көндәрилмиш вә јени истеһсал саһәләри илә бағлы ихтисаслара јиҹәләнмишдир. Милли кадр корпусу јарадылмыш, дөвләт идарәчилији тә'сисатлары мөһкәмләндирилмиш, елм, сәһиҹјә, тәһсил, мәдәниҹјәт вә инчәсәнәт саһәләриндә чидди уғурлар газанылмышдыр. Азәрбајҹанын пајтахты Бакы һәмин дөврдә дүнја мигјасында танынан мәдәниҹјәт мәркәзинә чеврилмиш, азәрбајҹанлылар өзүнәмәхсус тарихи, мәдәниҹјәти, ән'әнәләри олан бир милләт кими танынмышлар.

1960—1980-ҹи илләрдә Азәрбајҹанда сөзүн һәгиги мә'насында бөјүк гуручулуг вә јарадычылыг епохасы, һәјатын бүтүн саһәләриндә күчлү инкишаф вә тәрәгги дөврү јашанмышдыр. Бүтүн бунларын нәтиҹәси иди ки, кечмиш ССРИ мәканында јалныз ики республика — Русија Федерасијасы вә Азәрбајҹан кечмиш Иттифаг бүдҹәсиндән һеч бир дотасија алмадан јашајырды. Бу исә Азәрбајҹанын сијаси мүстәгиллијә апаран јолда ән мүһүм вә һәлледиҹи мәрһәлә олан игтисади мүстәгиллијә там наил олдуғуну көстәрирди. Мүстәгил дахили сијасәт јеридилмәси нәтиҹәсиндә Азәрбајҹанын сијаси, игтисади вә милли-мәдәни инкишафы үчүн сон дәрәчә бөјүк ишләр көрүлмүш, ән башлыҹасы исә халгын милли мәнлик шүурунун инкишаф етдирилмәси, тарихи ән'әнәләринин горунмасы, дилинин, мәдәниҹјәтинин, әдәбиҹјатынын тәрәггиси, милли өзүнәмәхсуслугларынын, адәт-ән'әнәләринин јашадылмасы истигамәтиндә мүһүм ирәлиләјишләр әлдә олунмушду.

Бу илләрдә Азәрбајҹанда милли өзүнүдәрк просеси хүсусилә күввәтләнмишди. Һәмин просес өлкә рәһбәри тәрәфиндән һәссаслыг вә узагкөрәнликлә идарә олунур вә тәнзимләнирди. О дөврдә кечмиш ССРИ-нин бир чох республикаларында арамсыз "дисси-

дент ову" апарылдығы һалда, Азәрбајҹанда јарадычы зијалылар үчүн сәрбәст дүшүнҹә вә иш шәраити һөкм сүрүрдү. Өлкәдә күчлү игтисадијјат вә ишкүзар кадр потенсиалы јарадылмыш, әһалинин рифаһ һалы даһа да јахшылашдырылмыш, бунлар исә јахын кәләҹәкдә Азәрбајҹанда мүстәгил дөвләт гурулмасы үчүн әсаслы зәминә чеврилмишди. Азәрбајҹан халгы XX әсрдә илк дәфә Һејдәр Әлијевин шәхсиндә өзүнүн күчлү үммилли лидерини јетишдирмиш вә онун әтрафында сых бирләшмишди.

Лакин 1980-чи илләрин икинчи јарысында фитнәкар вә икиүзлү Михаил Горбачовун һакимијјәтә кәлиши илә кечмиш ССРИ-нин түрк-мүсәлман халгларына, илк нөвбәдә исә бу халгларын шәксиз лидери олан Һејдәр Әлијевә гаршы мәкрли планлар һазырланмаға вә һәјата кечирилмәјә башланды. Совет режими шәраитиндә түрк-мүсәлман халгларына бәсләнән ән'әнәви өкеј мүнасибәт Горбачов һакимијјәти дөврүндә даһа да күчләнди. Кечмиш Сов.ИКП рәһбәрлији вә ССРИ һөкүмәти мүсәлман республикаларының игтисади вә мәдәни инкишафына шәраит јаратмыр, бу республикаларын халглары илә икинчи дәрәҹәли вәтәндашлар кими рәфтар едирдиләр. Һәмин дөврдә ССРИ-нин али рәһбәрлијиндә тәмсил олунан Һејдәр Әлијевин бу мәсәләдә тутдуғу принсипиал, һуманист вә гәтијјәтли мөвге онун Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун вә ССРИ һөкүмәтинин тәркибиндән исте'фасы илә нәтичәләнди.

Бунун ардынҹа Михаил Горбачовун вә онун әтрафындакы милләтчи ермәни даирәләринин Азәрбајҹана тәзјигләри даһа да күчләнди. Азәрбајҹаны парчаламаг, онун инкишафының гаршысыны алмаг, әһалисини сону көрүнмәјән етник мүнагишәјә чәлб етмәк мәгсәди илә гондарма Дағлыг Гарабағ проблеми ортаја атылды. Милли гејрәтдән вә мәнликдән узаг олан, Азәрбајҹанын дүчар едилдији мүсибәти сона гәдәр дәрк етмәјән космополит Әбдүррәһман Вәзировун Москванын чанишини кими Азәрбајҹана көндәрилмәси проблеми даһа да дәринләшдирди. Онун һакимијјәти дөврүндә Азәрбајҹан торпагларының ишғалынын әсасы гојулду. Азәрбајҹан халгының милли вә тарихи марагларыны горумаға, өлкә вәтәндашларыны мүдафиә етмәјә гадир олмајан о заманкы Азәрбајҹан КП МК вә

Азәрбајҹан һөкүмәти мәркәзин бир чох һалларда Азәрбајҹанын зијанына олан гәрарларыны кор-коранә јеринә јетирмәкдән башга бир иш бачармырдылар.

Кечмиш ССРИ рәһбәрлијинин Азәрбајҹана мүнасибәтдә јол вердији тарихи әдаләтсизлик, республика рәһбәрлијинин фәрсизлији, Дағлыг Гарабағ проблеминин һәллиндә јол верилән кобуд сәһвләр халгын сәбир касасыны долдурду. Халг мејданлара ахышараг һәм Совет рәһбәрлијинә, һәм дә онун јерләрдәки чанишинләринә өз кәскин е'тиразларыны билдирди. Азәрбајҹанда кечмиш ССРИ рәһбәрлијинә е'тимадсызлыг, еләчә дә милли азадлыг һәрәкатынын илк рүшејмләри Гарабағ проблеми илә бағлы мејдана чыхды. Проблемин һәлл едилмәмәси бу е'тимадсызлығы вә мүбаризә әһвал-руһијјәсини даһа да артырды.

Халг һәлә 1988-чи илин илк митингләриндән башлајараг Азәрбајҹанын үзләшдији чидди проблемләри һәлл етмәјә гадир сијасәтчини көрүр вә онун јенидән Азәрбајҹан рәһбәрлијинә гајытмасыны арзулајырды. Јүзләрлә адамын митинг вә нүмајишләрә Һејдәр Әлијевин портретләри илә чыхмасы бу арзунун үмумхалг мигјасында, ачыг шәкилдә ифадәси иди. Бу арзу мүнагишә зонасында — Дағлыг Гарабағын вә әтраф рајонларын азәрбајҹанлы әһалиси арасында даһа кәскин сурәтдә вә гәтијјәтлә ифадә олунурду. Бүтүн Азәрбајҹан халгы өз бөјүк оғлуна — Һејдәр Әлијевә гаршы јерли вә мәркәзи мәтбуат сәһифәләриндә апарылан гәрәзли кампанијаја гәти е'тиразыны дөнә-дөнә билдирмишди.

Лакин һәмин дөврдәки сатгын республика рәһбәрлији, мәркәзин е'тимадыны газанмаг үчүн дәридән-габыгдан чыхан Вәзиров — Мүтәллибов алјансы милли бирлик һаггында, халгы дүшдүјү ағыр вәзијјәтдән гуртармаг һаггында дүшүнмүрдүләр. Онларын халгын талејинә там лагејдлији, о заманкы ССРИ рәһбәрлијинә јарынмаг наминә јол вердикләри милли хәјанәт, фәалијјәтсизлик вә принсипсизлик 1990-чы ил јанварын 20-дә Бакыја совет гошун һиссәләринин јеридилмәси вә Азәрбајҹан халгының әдаләтли, һаглы тәләбләринин ган ичиндә боғулмасына кәтириб чыхармышды.

Һәмин дөврдә Москвада јашајан Һејдәр Әлијев сүлһсевәр

Азәрбајҹан халгына гаршы силаһ тәтбиг едилмәсини гәтиҹәтлә писләјән бәјанатла чыхыш етмиш вә Азәрбајҹанын һагг сәсини дүнјаја јајмышды. Москвада вердиҝи бәјанатларла 20 јанвар чинајәтинин маһиҹјәтини вә ону төрәдән гүввәләрин ниҹјәтләрини ајдын шәкилдә көстәрмишди.

Совет гошунларынын Бакыда төрәтдикләри вәһшиликләрә бахмајараг, Азәрбајҹан халгыны өз јолундан дөндәрмәк мүмкүн олмады. 20 јанвар шәһидләринин ганы баһасына һакимиҹјәтә кәлән Мүтәллибов режими Әбдүррәһман Вәзировун јеритдиҝи милли хәјанәт вә тәслимчилик сијасәтини даһа кениш мигјасда давам етдирди.

Москванын тәзјигләринә вә Мүтәллибов режиминин төрәтдиҝи бүтүн тәһлүкәли манеәләрә бахмајараг, 1990-чы илин јајында Һејдәр Әлијев Вәтәнә дөндү. Азәрбајҹанда коммунист идеолокијасынын һәлә дә дөвләт сәвиҹјәсиндә давам етдирилдиҝи бир шәраитдә о, артыг милли вә бәшәри инкишаф јолунда сипәрә чеврилмиш бу идеолокијадан гәтиҹјәтлә имтина етди. Халг өз бөјүк оғлуна е'тимад көстәрәрәк ону јекдилликлә Азәрбајҹан Али Советинә депутат сечди. Али Советин ичласларында Дағлыг Гарабағ проблеминин һәлли, республиканын кәләҹәк сијаси вә игтисади мүстәгиллиҝи илә бағлы програм маһиҹјәтли нитгләрлә чыхыш етди. Лакин тәәссүф ки, бурнунун учундан узағы көрмәјән о заманкы игтидар бу фундаментал, узагкөрән тәклифләри дәрк едиб гијмәтләндирә билмәди.

1991—1993-чү илләрдә Һ.Әлијевин Нахчывана рәһбәрлик етмәси Азәрбајҹанын бу гәдим күшәсинин ермәни ишғалындан хилас олмасында мүһүм рол ојнады. Бу дөврдә Нахчыван әввәлчә Азәрбајҹан КП-нин, сонра исә АХЧ-нин јаратдығы антидемократик режимләрдә демократијанын горунуб сахландығы јеканә јер иди. Һәмин дөврдә Азәрбајҹан Республикасынын үчрәнкли бајрағы илк дәфә Нахчыван Али Мәчлиси үзәриндә галдырылмышды.

1991-чи ил октјабрын 18-дә Азәрбајҹан Республикасынын Дөвләт мүстәгиллиҝи һаггында Конститусија Акты гәбул едилди. Бу сәнәдлә Азәрбајҹан һүгуги бахымдан мүстәгиллик әлдә етсә дә, әслиндә халгын мандаты олмадан һакимиҹјәти әлә кечирмиш Мүтәллибов режими империјаја јарынмаг сијасәти јеридирди. Ермәнистанын Азәрбајҹана гаршы ачыг тәчавүзүнүн гаршысыны алмаг, Дағлыг Гарабағда јашајан азәрбајҹанлыларын тәһлүкәсизлиҝини тә'мин етмәк, орду гуручулуғуна башламаг вә дикәр бу кими тәдбирләри һәјата кечирмәк әвәзинә Ајаз Мүтәллибов јалныз өз шәхси һакимиҹјәтини горумаға чалышырды.

Халг һәрәкаты далғасында сијаси сәһнәјә кәлән нашы, сәриштәсиз АХЧ лидерләри илә Мүтәллибов күрүһү арасында һакимиҹјәт давасы кедирди. Өлкәдә хаос, өзбашыналыг һөкм сүрүрдү. Ајры-ајры шәхсләрә, сијаси груплара мәнсуб ганунсуз силаһлы дәстәләрин јарадылмасы Азәрбајҹаны вәтәндаш мүһарибәсинә сүрүкләјирди. Јаранмыш вәзиҹјәтдән истифадә едән Ермәнистан Азәрбајҹан торпагларынын ишғалыны кенишләндирирди. АХЧ илә Ајаз Мүтәллибов арасында һакимиҹјәт давасы Азәрбајҹанда XX әсрин ән бөјүк фачиәләриндән олан Хочалы сојгырымы илә нәтичәләнди. Һакимиҹјәтдән рүсвајчылыгла узаглашдырылан Мүтәллибов режимини һеч бир дөвләт идарәчилиҝи тәчрүбәси олмајан, митинг трибуналарындан кәлән вә тезликлә Азәрбајҹаны даһа бөјүк проблемләрлә үз-үзә гојан АХЧ игтидары әвәз етди.

АХЧ-нин мејдан гәһрәманлары өзләрини иддиалы шәкилдә милли азадлыг һәрәкатынын лидерләри адландырсалар да, әслиндә өлкәдә кедән просесләр, милли азадлыг һәрәкатының, мүстәгиллик мејлләринин күчләнмәси бүтүн кечмиш ССРИ мәканында, һәтта дүнја мигјасында чәрәјан едән просесләрлә сых бағлы иди.

Белә бир шәраитдә Азәрбајҹан халгы сынанмыш лидери Һејдәр Әлијевин һакимиҹјәтә гајытмасыны даһа бөјүк тә'кид вә гәтиҹәтлә тәләб етмәјә башлады. Әслиндә халгын бу тәләби һәлә 1988-чи ил митингләриндән башлајараг мүтәмади шәкилдә ирәли сүрүлүрдү. Јүз минләрлә адам милләт вә дөвләт үчүн белә бөһранлы мәгамда Һејдәр Әлијев тәчрүбәсиндән, сијаси фәһминдән вә узагкөрәнлиҝиндән истифадә олунмасыны, онун јенидән сијаси һакимиҹјәтә гајытмасына имкан верилмәсини тәләб едирди. Лакин нә совет империјасынын садиг бујругчулары олан јерли коммунист "рәһбәрләр", нә дә силаһлы чеврилишләр јолу илә

мүәммалы шәкилдә һакимијјәтә кәлмиш јаланчы демократик гүввәләр милли дөвләт гуручулуғунда, милли һәмрә'лик вә бирлик јолунда сон дәрәчә мүһүм амил олан Һејдәр Әлијев фениндән фајдаланмаг истәмирдиләр. Чүнки биринчиләр үчүн өз ағаларынын әмр вә тапшырыгларыны сәдагәтлә јеринә јетирмәк, икинчиләр үчүн исә әлләринә кечирдикләри һакимијјәт күрсүсүнү нә јолла олурса-олсун горујуб сахламаг һәр шејдән вачиб иди. Халгын вә дөвләтин таљеји онлар үчүн о гәдәр дә әһәмијјәтли дејилди. Онлар Һејдәр Әлијевин нечә бөјүк бир күввә олдуғуну, Азәрбајчаны дүшдүјү бәлалардан јалныз онун чыхара биләчәјини кифајәт гәдәр баша дүшүрдүләр, лакин һакимијјәт һәрислији, һәдсиз амбисијалар вә милли мараглара там лагејдлик бу империја бујругчуларына вә әјаләт сијасәтчиләринә лајиг олмадыглары һалда тутдуглары јери үмуммилли мәнафеләр наминә халгын һәгиги лидеринә, мүдрик рәһбәринә вә јолкөстәричисинә гајтармаға имкан вермирди. Истәр Әбдүррәһман Вәзиров, Ајаз Мүтәллибов вә онларын әтрафы, истәр Әбүлфәз Әлијев вә онун АХЧ гаракүруһу, истәрсә дә гәфил зүһур етмиш дикәр башабәла "сијаси лидерләр" вә онларын өз әтрафына топладығы груплар халгын јеканә үмид јери олан Һејдәр Әлијеви һәр вәчһлә сијаси мејдандан сыхышдырыб чыхармаға, ону халгдан тәчрид етмәјә чан атыр вә бу јолла да өзләрини күчлү шәхсијјәтдән горумаг истәјирдиләр. Бу адамлар вәзифә иддиасы илә ади бир һәгигәти белә дәрк етмәк истәмирдиләр ки, конкрет ичтимаи-сијаси шәраитдә һакимијјәтин әлдә едилмәси мүмкүн олса да, онун идарә едилмәси чох-чох чәтиндир. Белә бәднам "сијасәтчиләрин" үздәнираг фәалијјәти нәтичәсиндә Азәрбајчан гыса мүддәт әрзиндә 1960—1980-чи илләрдә газанылмыш бир сыра наилијјәтләрдән мәһрум олду. 1990-чы илин јанвар фачиәсиндән сонра шок вәзијјәтинә дүшмүш Азәрбајчан халгы јени, даһа бөјүк фәлакәтләрә дүчар олмаг мәчбуријјәтиндә галды.

Гарабаг проблемини һәлл етмәк вә өлкәдә демократик дәјишикликләр апармаг вә'ди илә һакимијјәти әлә кечирән гүввәләр нәинки өз вә'дләринә әмәл етмәдиләр, һәтта гыса мүддәт әрзиндә өлкәни фәлакәт кирдабына, вәтәндаш мүһарибәси вә парчаланма һәддинә кәтириб чыхардылар. Онларын бир иллик һакимијјәти дөврүндә Азәрбајчанын стратежи чәһәтдән әһәмијјәтли әразиләри итирилди, јени әразиләри иткиләри үчүн реал тәһлүкә јаранды. Орду гуручулуғу саһәсиндә конкрет һеч бир иш көрүлмәди. Дөвләт гуручулуғу кими сон дәрәчә мүһүм саһә башлы-башына бурахылды, халгын мәнафеји унудуларағ, ајры-ајры шәхсләрин истәк вә иддиаларына мејдан ачылды. Харичи сијасәт хәттинин мүәјјәнләшдирилмәсиндә јол верилән кобуд сәһвләр вә ифрат субјективизм һаллары Азәрбајчанын дүнја мигјасында тәкләнмәсинә, бир сыра рекион дөвләтләри илә гаршылыглы мүнасибәтләриниң кәркинләшмәсинә кәтириб чыхарды. Өлкәдә дөвләтә дејил, ајры-ајры шәхсләрә хидмәт едән силаһлы дәстәләр јаранды. Бу исә һәмин шәхсләрин Конститусијаја зидд јолла һакимијјәтә кәлмәләри, гејри-сабитлик вә һәрч-мәрчлик үчүн зәмин јаратды, Азәрбајчанын бир мүстәгил дөвләт кими варлығыны тәһлүкә алтына алды.

Өзләрини демократ адландыран вә халг адындан данышмаг сәлаһијјәтинин јалныз онлара мәхсус олдуғуну иддиа едән бир груп сијасәтбазын һакимијјәти дөврүндә өлкәдә игтисади бөһран дәринләшди, халгын һәјат сәвијјәси хејли писләшди. Һакимијјәтин бүтүн пилләләриндәки фәрсизлик, тәчрүбәсизлик вә нашылыг, кадр сијасәтиндә необолшевизм мејлләри вә кобуд сәһвләр јаланчы "демократик" игтидарын бүтүн маһијјәтини, онун халгдан узаглығыны, сосиал дајаглардан мәһрум олдуғуну ашкара чыхарды. Беш илдән артыг давам едән бөһран 1993-чү илин әввәлләриндән башлајараг даһа кәскин характер алды. Дахилдәки позучу гүввәләрин вә харичдәки тәһрикчиләрин фәал әмәкдашлығы сајәсиндә Азәрбајчанын парчаланмасынын әсасы гојулур, етник гаршыдурмалар вә вәтәндаш мүһарибәси үчүн зәмин һазырланырды. Артыг Азәрбајчанда һөкумәт бөһраны дејил, дөвләт бөһраны јаранмышды. АХЧ — Мүсават режими бу горхулу просесин гаршысыны алмагда ачиз иди.

Нәһајәт, 1993-чү илин биринчи јарысында Ермәнистанын силаһлы гүввәләри тәрәфиндән Кәлбәчәрин ишғалы Азәрбајчанда бөһраны сон һәддә чатдырды. Бунунла бир сырада өлкә дахилиндә һәрч-мәрчлик, гулдурлуг, коррупсија, бандитизм баш алыб кедирди, чәзасызлыг мүһити јаранмышды, аддымбашы ин-

санларын һүгуглары тапдаланырды. АХЧ игтидарынын дөвләти идарәетмәдә сәриштәсизлији, чидди сијаси сәһвләри, талејүклү мәсәләләрдә дүзкүн гәрарлар гәбул едә билмәмәси, халгдан ајрылмасы вә онун е'тимадыны тамамилә итирмәси һакимијјәти ифлич вәзијјәтинә кәтирди. Өлкә идарә едилмир, һәр кәс өз башынын чарәсини гылмаға чалышырды. Өз әтрафында ганунсуз силаһлы һәрби бирләшмәләр јаратмыш сијаси группар һакимијјәт уғрунда чәкишмәни јенидән гызышдырмаға башламышдылар.

АХЧ — Мүсават игтидары бир даһа өз фәрсизлијини нүмајиш етдирәрәк Кәнчәдә сон дәрәчә уғурсуз әмәлијјат кечирди. Нәтичәдә Сурәт Һүсејнов кими сатғынын башчылыг етдији һәрби дәстәләр халгдан дәстәк көрмәјән АХЧ — Мүсават игтидарынын исте'фасыны тәләб едәрәк, Кәнчәдән Бакыја јүрүш едиб, јолүстү рајонларда јерли һакимијјәти өз әлләринә алырдылар. Дикәр тәрәфдән, Азәрбајчана архадан зәрбә вурараг "Талыш-Муған Республикасы" е'лан едән Әликрам Һүмбәтов вә онун әтрафында бирләшән сепаратчы гулдур дәстәләри чәнуб бөлкәсиндә ағалыг едирдиләр. АХЧ — Мүсават игтидарынын өзүнү горумаг, Сурәт Һүсејнов вә Әликрам Һүмбәтовун исә һакимијјәт уғрунда мүбаризәдә гүввәләрини сәфәрбәр етмәк мәгсәдилә милли орду һиссәләрини чәбһә бөлкәсиндән чыхармалары нәтичәсиндә ермәни тәчавүзкарларынын Азәрбајчанын јени-јени јашајыш мәнтәгәләрини ишғал етмәсинә шәраит јаранырды. Мүстәгиллијини јеничә әлдә етмиш Азәрбајчан бир дөвләт кими дағылмаг, дүнјанын сијаси хәритәсиндән силинмәк тәһлүкәси гаршысында галмышды. Өлкә әразиси етник парчаланма, халгымыз вәтәндаш мүһарибәси кими реал тәһлүкә гаршысында галмышды.

Белә бир вәзијјәтдә сәбри түкәнмиш Азәрбајчан халгы Һејдәр Әлијевин сијаси һакимијјәтә гајытмасы тәләбини даһа гәтијјәтлә ирәли сүрдү. Һәр күн Азәрбајчанын мүхтәлиф јерләриндән Нахчывана нүмајәндәләр јолланыр, телеграмлар көндәрилир, Һејдәр Әлијев һакимијјәтә, чәтин вахтда халгын һајына чатмаға дә'вәт едилирди. Халг јеканә чыхыш јолуну өз бөјүк оғлунун шәхсијјәтиндә, гәтијјәт вә зәкасында көрүрдү. Халг вә тарих гаршысында мәс'улијјәт һиссиндән горхуја дүшән, о бири тәрәфдән, өзүнүн јаратдығы проблемләр мәнкәнәсиндән чыхыш

јолу тапа билмәјән АХЧ — Мүсават режими халгын бу һаглы тәләбинин гаршысында давам кәтирә билмәди. Ијунун 9-да Һејдәр Әлијев Бакыја кәлди, артыг илк тәзаһүрләри мејдана чыхмыш вәтәндаш мүһарибәси аловуну сөндүрмәк үчүн Кәнчәјә кетди, бөјүк чәтинликләр вә ираги гүввә даһасына бөһранын сәнкидилмәсинә наил олду. 1993-чү ил ијунун 15-дә мүстәгил Азәрбајчанын сијаси тарихинин ән мәс'ул вә шанлы күнләриндән бири јашанды. Азәрбајчан Республикасы Милли Мәчлисинин ичласында Һејдәр Әлирза оғлу Әлијев Али Советин сәдри сечилди.

Азәрбајчан халгынын азадлығынын, мүстәгил дөвләтчилијинин мүгәддәратынын һәлл едилдији ән ағыр күнләрдә Һејдәр Әлијевин өз халгынын ирадәсинә табе олараг өлкә рәһбәрлијинә гајытмасы әслиндә онун мүстәгил Азәрбајчан Республикасыны, Азәрбајчан халгыны, милли азадлыг һәрәкатында газанылмыш тарихи наилијјәтләри мәһв олмагдан хилас етмәк кими чох чәтин вә шәрәфли бир миссијаны көнүллү олараг өз үзәринә көтүрмәси иди. Бу, сөзүн әсл мә'насында, "өмрүмүн галан һиссәсини дә халгыма гурбан верирәм" дејиб мејдана атылан бөјүк үрәкли Вәтән оғлунун өз халгы, өз Вәтәни гаршысында мисилсиз фәдакарлығы иди.

Лакин АХЧ — Мүсават режиминдән Һејдәр Әлијевә сон дәрәчә ағыр мирас галмышды. Сијаси ојунлара вә һакимијјәт чәкишмәләринә чәлб едилмиш орду чаш-баш дүшүб өз дојүш габилијјәтини итирмишди. Нашылыг вә сәриштәсизлик нәтичәсиндә дөвләт апараты, демәк олар ки, дағылмыш, идарәетмә вә нәзарәт функсијасындан мәһрум олмушду. Белә бир шәраитдә лекитим дөвләт һакимијјәтинин тәмсилчиси олан кечмиш Президент Әбүлфәз Әлијев өз командасынын фәлакәт һәддинә кәтирдији өлкәни бөһранлы вәзијјәтдән чыхармагда Һејдәр Әлијевә көмәк етмәк әвәзинә кизли олараг горхагчасына пајтахтдан гачыб Азәрбајчанын учгар даг кәндләриндән биринә сығынмағы даһа үстүн тутду. 1993-чү илин ијун күнләриндә Азәрбајчан тәкчә сијаси, һәрби, игтисади дејил, һәм дә мә'нәви бөһран ичәрисиндә иди. Чәмијјәтдә үмидсизлик вә инамсызлыг әһвал-руһијјәси көк атмаға башламышды. Һејдәр Әлијевин гаршысында јалныз өлкәни бөһран вәзијјәтиндән чыхармаг дејил, һәм дә халгын ке-

ниш тәбәгәләрини Азәрбајҹан дөвләтчилији идејасы әтрафында бирләшдирмәк, она үмид вә инам ашыламаг, гәтијјәт вә мүбаризлик тәлгин етмәк вәзифәси дајанырды.

Азәрбајҹан дөвләтчилијинин хиласкары кими јенидән сијаси һакимијјәтә гајыдан Һејдәр Әлијев өз сарсылмаз ирадәси, әзми, зәнкин дөвләтчилик тәҹрүбәси вә сијаси фәһми илә тезликлә бу мүһүм вәзифәләрин өһдәсиндән кәлмәјә там гадир олдуғуну көстәрди. 1993-ҹү илин августунда Азәрбајҹанын әразі бүтөвлүјүнү ҹәнубдан тәһдид едән ојунҹаг "Талыш-Муған Республикасы" иддиасына халғын ирадәси илә силаһ ишләтмәдән сон гојулду.

Дикәр тәрәфдән, кәнч мүстәгил Азәрбајҹан Республикасынын демократик әсаслар үзәриндә гурулмасы наминә Һејдәр Әлијев 1993-ҹү ил ијунун 24-дә Милли Мәҹлисин гәрары илә Әбүлфәз Әлијевин Президентлик сәлаһијјәтләринин она һәвалә едилмәсинә бахмајараг, 1993-ҹү ил августун 29-да Президентә е'тимад мәсәләсинә даир референдум кечирилмәсинин тәшәббүскары олду. Һәмин референдумда Азәрбајҹанын сәсвермә һүгугуна малик вәтәндашларынын 92,2 фаизи иштирак етди, онларын 97,5 фаизи Әбүлфәз Әлијевә вә онун башчылыг етдији АХЧ — Мүсават игтидарына е'тимадсызлыг көстәрмәк барәдә өз тарихи һөкмүнү верди.

Бөјүк чәтинликләрә бахмајараг халг күчлү шәхсијјәтин, бөјүк дөвләт хадиминин, Гарабағ проблеми дә дахил олмагла Азәрбајҹан халғы вә дөвләтчилији гаршысында дуран мүһүм проблемләри һәлл етмәјә гадир шәхсијјәтин сијаси һакимијјәтә гајыдышындан сонра сабаһа даһа бөјүк үмид вә инамла бахмаға башлады. Мәһз бу үмид вә инамла Азәрбајҹан халғы 1993-ҹү ил октјабрын 3-дә јекдилликлә Һејдәр Әлирза оғлу Әлијеви Азәрбајҹан Республикасынын Президенти сечди.

Сијаси һакимијјәтә гајытдығы илк күндән Һејдәр Әлијев елә бир дөвләт гурмаға башлады ки, бу дөвләт һәм өзүнү, һәм дә вәтәндашларыны горумаға там гадир олдуғуну дөнә-дөнә сүбут етмишдир. Елә буна көрә дә Азәрбајҹан дөвләтчилијинә гаршы Сурәт Һүсејновун башчылығы илә 1994-ҹү илин октјабрында, онун мәкрли нијјәтинин давамчылары олан Ҹавадов гардашларынын башчылығы илә 1995-ҹи илин март ајында галдырылан

гијамлар Президентин вә халғын јекдил ирадәси илә дәфһал јатырылды. Хүсусилә 1995-ҹи илин мартында Маһир вә Рөвшән Ҹавадов гардашларынын Хүсуси Тә'јинатлы Полис Дәстәсиндән истифадә етмәклә дахилдәки барышмаз мүхалифәтин вә харичдәки һавадарларынын фәал јардымы илә Һејдәр Әлијев һакимијјәтини девирмәк, Азәрбајҹанда ојунҹаг Дөвләт Шурасы гурмаг вә өлкәнин мүстәгиллијинә сон гојмаг чәһдләри Президент тәрәфиндән Азәрбајҹанын сијаси тарихиндә бәнзәри олмајан сојугганлыг вә гәтијјәтлә дәф олунду. Президенти суи-гәсд јолу илә арадан көтүрмәк вә беләликлә дә онун јүрүтдүјү Азәрбајҹанын дөвләт мүстәгиллији сијасәтинә сон гојмаг истәјән гара гүввәләрин әл атдығы гејри-инсани үсуллар һеч бир нәтичә вермәди вә халг тәрәфиндән сонсуз нифрәтлә гаршыланды. 1988-ҹи илдән бәри дәфәләрлә өзүнүн дөвләт вә һөкумәт башчыларына гаршы митингләр, нүмајишләр, пикетләр дүзәлдән халг илк дәфә Һејдәр Әлијевин Президентлији дөврүндә лекитим дөвләт һакимијјәтини, лекитим Президенти мүдафиә үчүн издиһамлы митингә топлашды. Һејдәр Әлијев халғын Президенти олдуғуну, халг исә она олан дәрин һөрмәт вә мәһәббәтини сөздә дејил, әмәлдә нүмајиш етдирди.

1993-ҹү илин сону — 1994-ҹү илин әввәлләриндә Азәрбајҹан ордусунун чәбһәдәки уғурлары, 1994-ҹү илин мајында атәшкәс һаггында разылығын әлдә едилмәси, һәмин илин сентјабрында Бакыда дүнјанын апарычы нефт ширкәтләри илә "Әсрин мүгавиләси"нин бағланмасы, дөвләт апаратынын тәкмилләшдирилмәси вә милли ордунун гурулмасы, өлкәдахили вәзијјәтин сабитләшмәси, дүнја мигјасында Азәрбајҹана марағын артмасы вә дүнјанын ири дөвләтләринин Азәрбајҹанын һагг ишини дәстәкләмәјә башламасы, маһир сијасәтчинин Лиссабон Саммитиндә сијаси гәләбәси, Азәрбајҹан Президентинин уғурлу харичи сәфәрләри бу инамы даһа да күввәтләндирир. Сон дәрәчә мүрәккәб вә гарышыг бир шәраитдә сијаси һакимијјәт сүкана архасына кечән Һејдәр Әлијев гыса мүддәт әрзиндә Азәрбајҹаны өз вәтәндашлары үчүн сакитлијин, вәтәндаш һәмрә'лијинин, әмин-аманлығын һөкм сүрдүјү, демократик тә'сисатларын фәалијјәти үчүн кениш шәраит јарадылдығы бир өлкәјә, харичи

сәрмајәчиләр үчүн исә әлверишли имканлар ачан, һәртәрәфли әмәкдашлыға һазыр олан бир тәрәфдаша чевирди. Фәлакәт гаршысында галан Азәрбајҹан күчлү үммилли лидерин әзми вә ирадәси илә дүшдүјү ағыр вәзијјәтдән гүртарды, гыса мүддәт әрзиндә бејнәлхалг бирлијин там һүгуглу үзвләриндән биринә чевирилди. Дүнја сијасәтчиләри арасында өз јери олан Азәрбајҹан Президенти бөјүк нүфузу вә сијаси ирадәси сајәсиндә рәһбәри вә гуручусу олдуғу дөвләтә дә белә бир нүфуз газандырмаға наил олду. Бир әсрдә икинчи дәфә милли дөвләтчилији дағылмаг тәһлүкәси гаршысында галан Азәрбајҹан халғы јалныз Һејдәр Әлијев дүһасына архаланараг өз дөвләтини горуду, гурду вә мөһкәмләндирди. Халг өз бөјүк, сынанмыш лидеринин сајәсиндә милли гуртулуша наил олду.

Һејдәр Әлијев дөвләт гуручулуғу саһәсиндә башладығы бөјүк иши мәнтиги шәкилдә давам етдирәрәк мүстәгил Азәрбајҹан Республикасынын илк Конститусијасынын һазырланмасына рәһбәрлик етди. Азәрбајҹанын сијаси тарихиндә јени бир ера ачан вә онун дөвләт мүстәгиллијинин, чәмијјәтдә инсан азадлығынын вә демократик дәјәрләрин әсас гарантына чевирилән бу Конститусија 1995-чи ил нојабрын 12-дә референдум јолу илә гәбул едилди. Илк дәфә оларағ демократик шәраитдә чохпартијалылыг әсасында Азәрбајҹан парламенти — Милли Мәчлиси сечилди. Азәрбајҹан Республикасы дүнјанын азад, суверен, мүстәгил дөвләтләри арасында өзүнә лајиг јерини тутду.

Јахын тарихи кечмишин бүтүн чәтинлик вә мәһрумијјәтләрини өз көзләри илә көрмүш Азәрбајҹан халғы 1993-чү ил ијунун 15-дән сонра өлкәси вә өзү үчүн тамамилә јени бир тарихин јазылдығыны вә јашандығыны көрүр вә бу онун өз лидеринә олан инамыны, севкисини гат-гат артырыр. Бу да тәсадүфи дејилдир ки, Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин сијаси һакимијјәтә гајыдышынын һәр бир илдөнүмү тарихиндә өлкәмизин бүтүн бөлкәләриндән Азәрбајҹан Республикасынын Милли Мәчлисинә, Президент Апаратына, башга дөвләт органларына, күтләви информасија васитәләринә көндәрилән мәктубларда, мүрачиәтләрдә 1993-чү ил 15 ијун күнүнүн Азәрбајҹан халғынын милли гуртулуш күнү е'лан едилмәси илә бағлы чохсајлы тәклифләр верилир. Халғын бу истәји милли гуртулушу үчүн өз Президентинә миннәтдарлығынын ифадәсидир.

Азәрбајҹан Республикасынын Милли Мәчлиси јухарыда көстәрилән нәзәрә алараг, Һејдәр Әлијевин 1993-чү ил ијунун 15-дә өлкә рәһбәрлијинә гајыдыш күнүнү Азәрбајҹан халғынын вә мүстәгил Азәрбајҹан дөвләтинин гуртулушунун башланғычы кими гејмәтләндирәрәк **гәрара алыр:**

Азәрбајҹан Республикасынын Президенти мөһтәрәм Һејдәр Әлијевин өлкәнин дәрин ичтимаи-сијаси вә игтисади бөһрандан чыхарылмасында, вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысынын алынмасында, Азәрбајҹан Республикасынын дөвләт мүстәгиллијинин горунмасында вә мөһкәмләндирилмәсиндә, дөвләтимизин бејнәлхалг аләмдә бөјүк уғурлар газанмасында, Азәрбајҹан дөвләтчилијинин наилијјәтләриндә мүстәсна хидмәтләри гејд едилсин вә 15 ијун күнү Азәрбајҹан халғынын милли гуртулуш күнү е'лан едилсин.

Азәрбајҹан Республикасы Милли Мәчлисинин сәдри
М. ӘЛӘСКӘРОВ

Бакы шәһәри, 27 ијун 1997-чи ил.

Азәрбајҹан халғынын милли гуртулуш күнүнүн е'лан едилмәси илә әлагәдар Азәрбајҹан Республикасынын бә'зи ганунверичилик актларына әлавәләр едилмәси һаггында

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ГАНУНУ

Азәрбајҹан халғынын милли гуртулуш күнүнүн е'лан едилмәси илә әлагәдар Азәрбајҹан Республикасынын Милли Мәҹлиси **гәрара алыр:**

1. Азәрбајҹан Республикасынын Әмәк Ганунлары Мәҹәлләсинин (Азәрбајҹан Республикасы Али Советинин Мә'луматы, 1971-ҹи ил, № 23, маддә 190; 1973-ҹү ил, № 17—18, маддә 158, № 24, маддә 216; 1975-ҹи ил, № 7, маддә 52, № 15, маддә 125; 1977-ҹи ил, № 5—6, маддә 34, № 13, маддә 91; 1978-ҹи ил, № 9, маддә 77, № 14, маддә 139; 1980-ҹи ил, № 1—2, маддә 3, № 6, маддә 83, № 19, маддә 191, № 21, маддә 223; 1982-ҹи ил, № 24, маддә 288; 1983-ҹү ил, № 11—12, маддә 111, № 23, маддә 215; 1984-ҹү ил, № 1—2, маддә 13; 1985-ҹи ил, № 12, маддә 143; 1986-ҹы ил, № 12, маддә 72, № 13, маддә 90; 1987-ҹи ил, № 6, маддә 47, № 19, маддә 179, № 21, маддә 215; 1988-ҹи ил, № 5—6, маддә 31, №8, маддә 59, № 11—12, маддә 114; 1990-ҹы ил, № 13—14, маддә 172; 1991-ҹи ил, № 2, маддә 5, № 3, маддә 47, № 5, маддә 80, № 9—10, маддә 151, № 21—22, маддә 373; 1992-ҹи ил, № 3, маддә 42, № 14, маддә 561, № 19, маддә 846, № 21, маддә 924; һабелә 1996-ҹы ил, № 14-I ГД, № 161-I ГД, № 222-I ГД; 1997-ҹи ил, № 279-I ГД, № 280-I ГД вә № 281-I ГД Азәрбајҹан Республикасынын ганунлары) 66-ҹы маддәсинин биринҹи һиссәсинә вә "Азәрбајҹан Республикасынын бајрамлары һаггында" Азәрбајҹан Республикасы Ганунунун (Азәрбајҹан Республикасы Али Советинин Мә'луматы, 1992-ҹи ил, №11, маддә 885) 1-ҹи бәндинә "28 мај — Республика күнү" ифадәсиндән сонра ашағыдакы мәзмунда јени абзас әлавә едилсин:

"15 ијун — Азәрбајҹан халғынын милли гуртулуш күнү"

2. Бу Ганун дәрҹ едилдији күндән гүввәјә минир.

Азәрбајҹан Республикасынын Президенти
Һејдәр ӘЛИЈЕВ

Бакы шәһәри, 27 ијун 1997-ҹи ил.

ХАЛГ МӘҺӘББӘТИНИН ИФАДӘСИ

15 ијунун Азәрбајҹан халгынын милли гуртулуш күнү е'лан едилмәси барәдә Милли Мәҹлисин гәрарыны вә Азәрбајҹан Республикасынын Ганунуну өлкә ичтимаијјәти бөјүк миннәтдарлыг һисси илә гаршылады. Республиканын һәр јериндән Президент Апаратына, Милли Мәҹлисә јүзләрлә тәбрик телеграмы көндәрилди. Телеграмларда бир даһа тәсдиг едилирди ки, өлкәни парчаланмаг тәһлүкәсиндән, Азәрбајҹаны бир довләт кими јох олмаг фаҹиәсиндән мәһз Һејдәр Әлијев кими даһи сијасәтчи гуртара биләрди. 1993-ҹү ил ијунун 15-дә Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајытмасы Азәрбајҹан Республикасынын хошбәхт кәләҹәјинә тә'минат јаратмыш, бүтөвлүкдә халгын, ајрылыгда һәр кәсин талејиндә јени сәһифә ачмагла әсл милли гуртулуш олмушдур. Республикада сабитлијин бәргәрар едилмәси, мүһарибәдә атәшкәс е'лан олунмасы, бејнәлхалг аләмдә газанылмыш бөјүк гәләбәләр дә Һејдәр Әлијевин ады илә баглыдыр. Она көрә дә һамы Милли Мәҹлисин 1997-ҹи ил 27 ијун тарихли гәрарыны вә Азәрбајҹан Республикасынын Ганунуну халгын оз рәһбәринә бәсләдији мәһәббәтин ифадәси һесаб едир, белә тарихи актлары гәбул етдијинә көрә милләт вәкилләринә оз миннәтдарлыгыны билдирирди. Әһалинин мүхтәлиф тәбәгәләринин нүмајәндәләри әмин едирдиләр ки, Азәрбајҹан халгынын аг күнләрә чыхарылмасы наминә Һејдәр Әлијевин һәјата кечирдији мүдрик довләт сијасәтини там бәјәнир вә дәстәкләјирләр.

15 ијунун Азәрбајҹан халгынын милли гуртулуш күнү е'лан едилмәси илә әлагәдар довләт һакимијјәти органларына дахил олмуш тәбрик телеграмларынын бир нечәсини охуҹулара тәгдим едирик.

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҸӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм Президент!

Саатлы рајону зијалыларынын вә кәнд зәһмәткешләринин биркә јыгынчагы белә һесаб едир ки, мүстәгиллик јолунда илк аддымларыны атан Азәрбајҹанын дахили дидишмәләр, вәтәндаш мүһарибәси вә парчаланма тәһлүкәси илә үзләшдији бир заманда халгын өз мүдрик оғлуну, бөјүк сијасәтчи Һејдәр Әлирза оғлу Әлијеви республикада јенидән рәһбәрлијә дә'вәт етмәси мәһз бу күн әлдә олунмуш бүтүн наилијјәтләрин, уғурларын вә гәләбәләрин әсасыдыр. Дөрд ил бундан әввәл Азәрбајҹанда мөвҹуд олан ағыр довләт бөһраны, вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси, харичи гүввәләрин мүстәгиллијимизи әлимиздән алмаг истәји, һакимијјәт давасы артыг архада галмышдыр.

Сизин зәканыз, сәриштәниз, чәтин мәгамда нечә һәрәкәт етмәји бачармаг габилијјәтиниз сајәсиндә халгымыз бүтүн бунлардан хилас олду. 1994-ҹү илин октјабрында довләт чеврилиши чәһдинин гаршысы алынды. 1995-ҹи илин мартында икинчи белә бир чәһд дәф едилди. Бир нечә террор актынын гаршысы алынды. Азәрбајҹан довләтчилији јолунда әлдә олунан ән бөјүк наилијјәт ондан ибарәтдир ки, инди республикада ичтимаи-сијаси сабитлик һөкм сүрүр, халг әмин-аманлыг вә рahатлыг шәраитиндә јашајыр.

1995-ҹи илин нојабрында мүстәгил Азәрбајҹанын илк Конститусијасы гәбул едилмишдир. Өлкәмиздә демократик принсипләр бәргәрар олмуш, Азәрбајҹан дүнјанын әксәр довләтләри илә дипломатик әлагәләр јаратмышдыр. Республикамызын мүстәгил довләт кими имиҹи күндән-күнә артыр.

Өлкәмиз сүлһпәрвәр өлкә, халгымыз сүлһсевәр халгдыр. Азәрбајҹан дүнјанын бир чох довләтләри илә әлагәләри јалныз бу принсипләр әсасында даһа да инкишаф етдирмәјә чалышыр.

Үч илдир ки, атәшкәс әлдә олунмушдур. АТӘТ-ин Будапешт вә Лиссабон зирвә көрүшләри бизим үчүн наилијјәт сајылан тарихи һадисәләрдир. Милли ордунун јарадылмасы сәһәсиндә көрүлән ишләр өз бәһрәсини верир.

Азәрбајчанда дөвләт гуручулуғу просесиндә дә уғурлар әлдә едилмишдир. Өлкәмиздә апарылан игтисади ислаһатлар, өзәлләшдирмә програмы, "Торпаг ислаһаты һаггында" Ганунун һәјата кечирилмәси, харичи тичарәтин либераллашдырылмасы, сәһибкарлыға кениш јер верилмәси, мөһтәрәм Президент, мәһз Сизин уғурлу харичи вә дахили сијасәтинизин бәһрәсидир. Бу күн МДБ өлкәләри ичәрисиндә инфлјасијанын ән ашағы сүр'әти Азәрбајчандадыр.

Хәзәрин Азәрбајчан секторундакы нефт-газ јатагларындан истифадә олунмасы үчүн имзаланмыш мүгавиләләр бүтүн дүнјанын марағыны Азәрбајчана јөнәлдир.

Биз, јығынчаг иштиракчылары бүтүн бу уғур вә наилијјәтләрин әсас көкүнү Сизин јенидән һакимијјәтә гајыдышынызда көрүрүк. Бу гајыдыш әслиндә халгымызын өзүнә гајыдышыдыр. Бу гајыдыш Азәрбајчанын мүстәгил дөвләт кими дүнја дөвләтләри арасында сајылыб-сечилмәсиндә мисилсиз рол ојнамышдыр. Тәнәззүлә уғрамыш игтисадијјатын башлыча сәһәси олан малијјә сијасәтиндә ислаһатлар апарылмасынын тәмәли гојулмушдур. Нефт контрактларынын бағланмасы, харичи ширкәтләрин республикамыза сәрмајә гојмасы, Бејнәлхалг Валјута Фондунун принсипләринә ујғун малијјә ислаһатлары апарылмасы бөјүк әһәмијјәтли ишләрдир.

Биз һесаб едирик ки, бу гајыдыш милләтин гуртулушу, халгын, дөвләтин гуртулушудур, милли гејрәтин гајыдышы үчүн ән бөјүк стимулдур. Бу гајыдыш итирилмиш үмидләрин бәрпасыдыр.

Бүтүн бунлар бөјүк һәјат тәчрүбәсинә, феноменал сијаси фәһмә, дөнмәз әгидәјә, бејнәлхалг аләмдә јүксәк нүфуза малик бир шәхсијјәтин — Чаванширләрин, Шаһ Исмајылларын лајигли вариси олан Сизин јенидән һакимијјәтә гајыдышынызла бағлыдыр.

Она көрә дә Саатлы рајону зијалыларынын вә кәнд зәһмәткешләринин биркә јығынчағы һәр ил ијунун 15-ниң Азәрбајчан

халгынын милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасы барәдә Милли Мәчлисин гәрарыны өз арзуларынын һәјата кечмәси кими гијмәтләндирир.

Саатлы рајонунун зијалылары вә кәнд зәһмәткешләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм Президент!

1993-чү илин 15 ијуну халгымызын тарихинә ән шәрәфли бир күн кими јазылды. Сәксәнинчи илләрин орталарындан һәмин күнә гәдәр Азәрбајчан фачиәләр, мәһрумијјәтләр долу күнләр, илләр јашады, өз азадлығы, истиглалы уғрунда чохлу ганлар ахытды, чәтин сынаглара синә көрди. Азәрбајчана дүшмән кәсиләнләр вә онлара гул олан дахили гүввәләр милләтимизи, халгымызы диз чөкдүрмәк нијјәтиндә идиләр. Республикамыз ачыгашкар парчаланмаг, мәһв олмаг гаршысында иди.

Белә бир чәтин мәгамда, "олум, ја өлүм" дилеммасы гаршысында дајанмыш вә һәр чүр мәһрумијјәтләрдән, әзаблардан безикмиш халг Сизин јенидән һакимијјәтә кәлмәјиниздә тә'кид етди, чүнки онун јеканә үмиди өзүнүн бөјүк оғлуна — Сизә иди. Халгымыз гәти билирди ки, јалныз Сиз онун инамыны, үмидини доғрулдачаг, Азәрбајчаны бәлалардан хилас едәчәксиниз. Халгымыз үчүн һәмин чәтин күнләрдә Сиз ону дарда гојмадыныз, она арха, дајаг дурдунуз, ону фәлакәтдән гуртардыныз. Бунунла да бүтүн дүнја Һејдәр Әлијев бөјүклүјүнүн, чәсарәтинин, гәтијјәтинин шаһиди олду.

Өтән мүддәтдә Азәрбајчан дирчәлди. Әзаб јүкүнү чијинләриндән атмаға башлајан халгымыз Сизин мүдрик рәһбәрлијиниз алтында инкишаф, тәрәгги јолуну тутду. Артыг республикамыз гүдрәтли бир дөвләт кими дүнјада таныныр. Халг бу күн там инаныр ки, онун талеји е'тибарлы әлдәдир, Сизин зәканызын нуру илә ишыгланан јолла бундан сонра да инамла ирәлиләјәчәк, ајдынлыға, хош сабаһлара говушачаг.

Бүтүн халгымыз кими, биз рабитәчиләр дә һәр ил 15 ијунун Азәрбајҹан халгынын милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасы барәдә Милли Мәҹлисин гәрарыны алгышлајыр, Сизин мүдрик дахили вә харичи сијасәтинизи дәстәкләјирик. Бир даһа Сизи әмин едирик ки, халгымызын инкишафы наминә көрдүјүнүз бүтүн ишләрдә јардымчыныз олачағыг.

Азәрбајҹан Республикасы Рабитә Назирлијинин коллективи

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН СӘДРИ ҸӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Мөһтәрәм сәдр!

1988-ҹи илдән бәри баш верән һадисәләр — Ермәнистанда сојдашларымыза гаршы төрәдилән вәһшиликләр, "сапы өзүмүздән олан балталар"ын, һакимијјәт һәрисләринин хәјанәткар һәрәкәтләри нәтичәсиндә торпагларымызын 20 фаизинин ишғал олунмасы, 1 милјондан артыг көчкүнүн талеји, Хочалы сојгырымы бизә чох шеј өјрәтди. 1993-ҹү ил ијунун әввәлләриндә мүстәгил Азәрбајҹанын мөвҹудлуғу түкдән асылы иди. О вахт халгымыз ағыр күнләр јашајырды. Бир тәрәфдән, игтидарын бачарыгсызлығы, дикәр тәрәфдән, С.Һүсејнов, Р. Газыјев, Ә.Һүмбәтов кими сатғынларын хәјанәти республикамызы вәтәндаш мүһарибәси кирдабына сүрүкләмишди. Халг өз хиласыны анчаг Һејдәр Әлијевдә көрүрдү. Азәрбајҹан халгы үчүн бу кешмәкешли вә мүрәккәб дөврдә бөјүк мө'ҹүзә баш верди — халғын тә'киди вә тәләби илә ҹәнаб Һејдәр Әлијев һакимијјәтә гајытды вә мүдрик инсан, тәчрүбәли дөвләт хадими кими нәинки Көнчә гијамына сон гојду, һәм дә дөвләт чеврилиши чәһдләринин гаршысыны алды, мүстәгиллијимизи горуду.

Республиканын бүтүн әһалиси, о ҹүмләдән сијәзәнлиләр јахшы билирләр ки, дағылмаг, парчаланмаг тәһлүкәси гаршысында олан мүстәгил Азәрбајҹан Республикасы бүкүнкү мөвҹудлуғуна көрә мөһтәрәм Президентимиз, бөјүк сијасәтчи ҹәнаб Һејдәр Әлијевә миннәтдар олмалыдыр.

Гыса мүддәтдә һәр чүр мәһрумијјәтләрә мә'руз галмыш халг 1993-ҹү илин 15 ијунуну һәгигәтән, өзүнүн гуртулуш күнү һесаб едир.

Республиканын бүтүн зәһмәткешләри кими биз, сијәзәнлиләр дә 15 ијунун Азәрбајҹан халгынын милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасыны бәјәнир вә мүдафиә едирик.

Сијәзән рајон фәаллар јығынчағынын иштиракчылары

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН СӘДРИ ҸӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Мөһтәрәм ҹәнаб Муртуз Әләскәров!

Сизи вә Милли Мәҹлисин бүтүн депутатларыны 15 ијунун милли гуртулуш күнү е'лан едилмәси мүнасибәтилә тәбрик едирик вә Сизә дәрин миннәтдарлығымызы билдиририк. Мөһтәрәм Президентимизә вә Сизә мүвәффәгијјәтләр вә чансаглығы арзулајырыг.

Дашкәсән рајонунун мәдәнијјәт ишчиләри

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Биз Азәрбајҹан Республикасынын хошбәхт кәләчәјинә инанырыг. Халг үчүн чаныны әсиркәмәјән, милләтин хошбәхтлији вә сәадәти јолунда бүтүн гүввә вә бачарығыны сәрф едән мөһтәрәм Президентимизин парлаг дүһасы, исте'дады сон дорд илдәки угурлу дөвләтчилик фәалијјәтиндә өз бәһрәсини верди. Ијунун 15-нин милли гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси барәдә Милли Мәҹлисин гәрарыны дүзкүн вә әдаләтли һесаб едирик.

Коранбој рајонундакы "Н" һәрби һиссәсинин дөјүшчүләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЏЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Һөрмәтли Муртуз мүәллим!

15 ијунун гуртулуш күнү кими Азәрбајҹанын дөвләт бајрамлары сырасына дахил едилмәси мүнасибәтилә Сизә вә Милли Мәҹлисин депутатларына дәрин тәшәккүрүмүзү билдиририк. 15 ијун бизим халгын өзүнә гајыдышыдыр. 1993-ҹү ил ијун ајының 15-дә Азәрбајҹан халгының даһи вә күдрәтли оғлу Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы өлкәмизин хошбәхт кәләҹәјинә тә'минат јаратды, Азәрбајҹан дөвләтини мәһв олмаг тәһлүкәсиндән гуртарды. 15 ијун гуртулуш күнүнүн халгымызын милли бајрамлары сырасына дахил едилмәси һамымызын үрәјинҹәдир.

Һачыгабул рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЏЛИСИНӘ

Чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајытдығы 15 ијунун гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси барәдә халгын мүраҹиәтләринә вә тә'кидинә әсасән Милли Мәҹлисин гәбул етдији гәрар Ағстафа рајон ичтимаијјәти тәрәфиндән бөјүк разылыгла гаршыланмышдыр. Республикамызын мүстәгиллијинин горунуб сахланмасында, вәтәндаш мүһарибәсинин, торпагларымызын ермәни гәсбкарлары тәрәфиндән зәбт едилмәсинин гаршысынын алынмасында, чох мүһүм нефт мүгавиләләринин имзаланмасында, еләҹә дә Гарабағ проблеминин сүлһ јолу илә һәлл олунмасында һөрмәтли Президентимиз Һејдәр Әлијевин әмәји әвәзсиздир.

Јухарыда көстәриләнләри нәзәрә алараг 15 ијуну гуртулуш күнү кими тәсдиг етмәјиниз мүнасибәтилә Сизә өз миннәтдарлығымызы билдиририк.

Ағстафа рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЏЛИСИНӘ

Тарихимизин бу әламәтдар күнләриндә Бәрдә ҹамаатының тә'киди илә сизә мүраҹиәт етмәји лазым билдик. Әвәзсиз хидмәтләри илә милли дөвләтчилијимизин рәмзинә чевриlmиш һөрмәтли Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин халгын тәләби илә өлкә рәһбәрлијинә гајыдышының милли гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси барәдә Милли Мәҹлисин гәрары Бәрдә рајонунда да дәрин разылыг һисси илә гаршыланмышдыр. Кениш халг күтләләринин билаваситә тәшәббүсү вә хаһиши илә гәбул едилмиш бу гәрар һаггын тәнтәнәси, әдаләтин бәрпасыдыр.

Бәрдә ҹамааты Милли Мәҹлисин бу әдаләтли гәрарына ҹаваб олараг өлкәнин инкишафына, мүстәгил дөвләтчилијимизин мөһкәмләнмәсинә јени әмәк төһфәләри вермәк әзиндәдир. Тарлалардан рекорд мигдарда тахыл јығылыр, рајонун игтисадијјатында мүстәсна рол ојнајан памбыгчылыг тәсәррүфатларында бол мәһсул јетишдирилир, аграр ислаһатлар уғурла давам етдирилир. Бир даһа Сизә Бәрдә ҹамаатының, бурада мәскунлашмыш он минләрлә көчкүнүн вә гачгынын дәрин разылығыны билдирир вә әмин едирик ки, бәрдәлиләр һөрмәтли Президентимизин әтрафында сых бирләшмишләр вә онун һәјата кечирдији бүтүн тәдбирләрдә вар гүввә илә иштирак едирләр.

Бәрдә рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЏЛИСИНӘ

15 ијунун милли гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси барәдә Милли Мәҹлисин гәбул етдији гәрар коллективимизин бүтүн үзвләринин үрәјиндән олмушдур. Гәрары үмумхалг истәјинин тәнтәнәси кими гәбул едирик. Чәнаб Һејдәр Әлијевин 1993-ҹү ил ијунун 15-дән сонракы дөврдә фәалијјәти һәр биримизин, бүтөвлүкдә өлкәмизин һәјатында мүһүм мәрһәлә олмуш, онун јенидән һакимијјәтә гајыдышы республиканы вәтәндаш мүһарибәсиндән,

парчаланмагдан вә дөвләтчилијимизи мәһв олмагдан гуртармышдыр. Буна көрә дә Милли Мәчлисин 27 ијун тарихли гәрарыны мөһтәрәм Президентимизин хидмәтләринә халг тәрәфиндән верилән лајигли гијмәт һесаб едир, белә тарихи гәрары гәбул етдији үчүн Милли Мәчлисә өз миннәтдарлығымызы билдиририк.

Чәлилабад рајонунун тибб ишчиләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасы барәдә Милли Мәчлисин гәбул етдији гәрары үрәкдән бәјәнир вә Сизә өз миннәтдарлығымызы билдиририк.

Јардымлы рајон Агрокомбинатынын коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Һөрмәтли Муртуз мүәллим!

Республикамызын Президенти, түрк дүнјасынын көркәмли сијаси хадими, дүнја сијасәтинин апарычыларындан бири, халгымызын фәхри вә хиласкары чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајыдыш күнү олан 15 ијунун халгын төләб вә тә'киди илә гуртулуш күнү е'лан едилмәси Јени Азәрбајчан Партијасы Шәки тәшкилатынын 9 миндән чох үзвүнүн үрәјиндән кәлән арзуларын ифадәси олду. Бу әламәтдар күнүн тә'сис едилмәси вә бајрам кими тәгвимә салынмасы бизи сон дәрәчә севиндирди. Буна көрә дә биз Сизә вә Сизин шәхсиниздә Милли Мәчлисин бүтүн депутатларына сонсуз миннәтдарлығымызы билдиририк.

ЈАП-ын Шәки тәшкилаты

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Һөрмәтли сәдр, һөрмәтли депутатлар!

Дөвләтчилијимизин вә халгымызын хиласкары чәнаб Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә гајытмасы ади күн дејил. Бу, гуртулуш күнү кими Азәрбајчанын јени тарихинә гызыл һәрфләрлә һәкк олунан күндүр. Милли Мәчлисин бу мүнасибәтлә гәбул етдији гәрары биз, кәлбәчәрлиләр дә алгышлајыр, мөһтәрәм Президентимизә, Сизә демократик ганун јарадычылығында мүвәффәгијјәтләр арзулајырыг.

Шәмкир рајонунда мәскунлашмыш 1300 нәфәр кәлбәчәрли гачгын

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

15 ијун күпүнүн бајрам едилмәси илә бағлы Милли Мәчлисин гәбул етдији гәрары үрәкдән бәјәнир вә буна көрә Сизә оз дәрин миннәтдарлығымызы билдиририк.

Салјан рајон Сосиал Мүдафиә Мәркәзинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Һөрмәтли сәдр!

XX әсрин мүдрик шәхсијјәти, севимли Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин республика рәһбәрлијинә кәлдији 1993-чү ил 15 ијун күнүнүн Азәрбајчан Республикасынын гуртулуш күнү кими Милли Мәчлисдә тәсдиг едилмәси биз Шамахы ағсаггалла-

рыны һәддиндән артыг фәрәһләндирди вә үрәкдән севиндирди. Буна көрә Сизә вә Милли Мәчлисин бүтүн депутатларына өз миннәтдарлығымызы билдиририк.

Шамахы рајон Ағсагталлар Шурасы

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм Президент!

Дөрд ил бундан әввәл бир дөвләт кими јох олуб кетмәк тәһлүкәси гаршысында галанда бүтүн Азәрбајчан халгы өз үмидини Сизә — халгымызын мәрд оғлуна, дүнја шөһрәтли сијасәтчијә бағлады.

Биз, Загатала рајонунун чохмилләтли мәдәни-маариф ишчиләри бөјүк гүрур һисси илә билдиририк ки, Сиз чох ачыначаглы ичтимаи-сијаси, сосиал-игтисади вәзијјәтә дүчар олдуғумуз бир вахтда — 1993-чү ил ијунун 15-дә јенидән һакимијјәтә кәлдиниз. Белә мүрәккәб шәраитдә доғма Вәтәнимизи фәлакәтдән јалныз Һејдәр Әлијев дүһасы хилас едә биләрди. Халгына, Вәтәнинә садиг олан мүдрик сијасәтчи кими халгын тә'киди вә чағырышы илә һакимијјәтә кәлмәјиниз Азәрбајчаны гардаш гырғынындан, парчаланма тәһлүкәсиндән хилас етди.

Сизин гәтијјәтли вә дөнмәз мөвгејиниз нәтичәсиндә бүтүн дүнја Азәрбајчаны мүстәгил бир дөвләт, Азәрбајчан халгыны исә мүбариз бир халг кими таныды.

Биз, мәдәни-маариф ишчиләри јахшы билирик ки, мәһз Һејдәр Әлијевин сијаси-игтисади хәтти өлкәмизи мәһвдән, халгымызы бәлалардан гуртарды, аз вахтда бөјүк уғурлар әлдә етди. Сизи әмин едирик ки, чохмилләтли мәдәнијјәт ишчиләри Сизин апардығыныз мәгсәдјөнлү сијасәти бундан сонра да дәстәкләјәчәк вә әтрафынызда сых бирләшәчәкләр.

15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасы барәдә Милли Мәчлисин гәрарыны бәјәнир вә мүдафиә едирик.

Загатала рајонунун мәдәни-маариф ишчиләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Һөрмәтли Муртуз мүәллим!

Јени Азәрбајчан Партијасынын јарадычысы, көркәмли ичтимаи-сијаси хадим, мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевин 1993-чү ил ијунун 15-дә Азәрбајчан рәһбәрлијинә гајыдышынын Азәрбајчан халгынын милли гуртулуш күнү кими гејд едилмәси барәдә Милли Мәчлисин гәрар гәбул етмәсини алгышлајырыг. Бу тарихи гәрар һөрмәтли Президентимизә үмумхалг мәһәббәтинин парлаг тәзаһүрүдүр. Биз әминик ки, мүдрик Президентимиз Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији сајәсиндә халгымыз вә дөвләтимиз тарихин чәтин сынагларындан шәрәфлә чыхачаг, јени гәләбәләр газаначагдыр.

ЈАП-ын Имишли рајон тәшкилаты

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм Президент!

Азәрбајчан халгы милли мүстәгиллијинин алтынчы илини јашајыр. Бу мүддәт әрзиндә республикамыз нечә дәфә сынаглара мә'руз галмыш, бир сыра јерсиз һакимијјәт дәјишиклији нәтичәсиндә өлкә әлдән-әлә кечмиш, вәтәндаш мүһарибәси вә дөвләтчилијимизин итирилмәси тәһлүкәси јаранмышды. Сизин јенидән һакимијјәтә гајыдышыныз бүтүн бунлара сон гојду, өлкәдә сабитлији тә'мин етди. Ағыллы вә мүдрик сијасәтинизин мәнтиги нәтичәси кими, бу күн республикамыз дүнја меридианларында инамла аддымлајыр. Үчрәнкли бајрағымыз апарычы дүнја дөвләтләринин бајраглары илә бир чәркәдә далғаланыр, һимнимиз дүнја дөвләтләринин најтахтларында сәсләнир. Сизин рәһбәрлијинизлә гәбул едилмиш Конститусијамыз сивил дөвләтләрин га-

нунлары сырасында дајаныр. Халгымыз Сиздән — дүнјанын ән күчлү сијаси хадиминдән чох шеј көрүб, чох шеј газаныб вә бу күн дә бүтүн үмидләрини Сизә бағлајыр. Биз әминик ки, өмрүнүн галан һиссәсини дә халгына бағышлајан Президентимиз ишғал олунмуш торпагларымызын гајтарылмасыны, Гарабағ мүнагишәсинин сүлһ јолу илә һәллини тә'мин едәчәкдир.

Сизин өлкә рәһбәрлијинә јенидән кәлишиниз халг арасында "бамбылы" ләгәби илә танынмыш Әбдүррәһман Вәзировун, сәриштәсиз идарәетмәси илә "ад" чыхармыш Ајаз Мүтәллибовун, "бөјүк ојунларын кичик пешкасы" ифадәсинин мүәллифи кими "шөһрәт" тапмыш Јагуб Мәммәдовун, ган һәриси Чавадовларын, бошбөјин Сурәт Һүсејновун, Рәһим Газыјевин, Әликрам Һүмбәтовун ич үзүнү халга ачыб көстәрди. Бунларын вурдуғу мә'нәви зијанын арадан галдырылмасы исә Сизин гисмәтинизә јазылды. Сиз бу чүр адамларын — һакимијјәт һәрисләринин, Хочалы һадисәсини, ганлы 20 Јанвар фачиәсини төрәдәнләрин, ејни заманда силаһ күчүнә һакимијјәтә кәлмиш Халг Чәбһәси лидерләринин, мә'насыз, мәнтигсиз чыхышлары илә халгы дүз јолдан сапдыранларын, силаһлы дәстәләр јаратмагла милли мәнафеләри өз ијрәнч мәгсәдләринә гурбан верәнләрин гаршысына полад сәдд чәкдиниз.

Һөрмәтли Президент! Сиз халгымызын динчлији, әмин-аманлығы үчүн мөһкәм бүнөврә јаратмысыныз. Кечид дөврүнүн објектив игтисади-сијаси чәтинликләринин арадан галдырылмасы үчүн һәјата кечирилән мәгсәдјөнлү тәдбирләр, игтисади мүгавиләләр, Лиссабон Зирвә көрүшүндәки уғурлар, нефт контрактлары Сизин көркин әмәјинизин нәтичәсидир.

Рајонумузун ичтимаијјәти Сизин фәалијјәтинизи јүксәк гијмәтләндирир вә јахын тарихи кечмишдә, јә'ни 1980—81-чи илләрдә рајонумузда олдуғунуз вахтлары, кәнд әмәкчиләри илә көрүшләринизи, онлара вердијиниз дәјәрли мәсләһәтләри јахшы хатырлајыр. О заман Сизин Ағдаша кәлишиниз рајонумузун игтисадијјатының јүксәлмәсиндә бөјүк рол ојнамышды.

Мөһтәрәм Президент!

Сизин јенидән һакимијјәтә гајыдышыныз республикамызы вә

халгымызы бир чох бәлалардан хилас етди, өлкәмиздә инкишафын вә тәрәггинин әсасыны гојду. Буна көрә дә биз, Ағдаш рајон ичтимаијјәти 1993-чү ил ијунун 15-нин милли гуртулуш күнү кими гејд олунмасы барәдә республика Милли Мәчлисинин гәрарыны бәјәнир вә мүдафиә едирик.

Ағдаш рајон ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

"15 ијун күнүнүн Азәрбајчан халгынын милли гуртулуш күнү е'лан едилмәси һаггында" Азәрбајчан Республикасы Милли Мәчлисинин 1997-чи ил 27 ијун тарихли гәрары республика Әдлијјә Назирлијинин коллективи тәрәфиндән дәрин разылыг вә миннәтдарлыг һисси илә гаршыланмышдыр. Биз бу гәрары халгымызын мүдрик, узагкөрән вә гејрәтли оғлу, дүнјанын танынмыш сијасәтчиси мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијевә Азәрбајчан халгынын дәрин һөрмәт вә еһтирамынын тәзаһүрү кими гијмәтләндирир вә һаггын, әдаләтин тәнтәнәси һесаб едирик.

Азәрбајчанын ән јени тарихинә гызыл һәрфләрлә һәкк едилмиш 15 ијун әсл гуртулуш күнү олараг, һәр биримизин, бүтөвлүкдә халгымызын талејиндә јени сәһифә ачмыш, дөвләтчилијимизи мәһвдән, республикамызы вәтәндаш мүһарибәси вә парчаланмаг тәһлүкәсиндән хилас етмишдир.

Республика Әдлијјә Назирлијинин коллективи јекдилликлә гејд едир ки, чәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә гајыдышы Азәрбајчан халгыны фачиәдән гуртарараг, мүстәгиллијимизин мөһкәмләнмәсини вә дөнмәзлијини тә'мин етди. Азәрбајчанын һагг сәсинин дүнјаја чатдырылмасы вә Азәрбајчан адлы мәмләкәтин дүнја дөвләтләри сырасында лајигли јер тутмасы чәнаб Һејдәр Әлијевин мүстәсна хидмәтинин — фәдакарчасына әмәјинин вә гәтијјәтли мүбаризәсинин нәтичәсидир.

Бүтүн Азәрбајҹан халгы кими, бизим коллектив дә әминдир ки, мәһз мөһтәрәм Президентимизин мүдрик сијасәти Азәрбајҹанын ән ағыр проблеми олан Гарабағ проблеминин һәллини вә дикәр чәтинликләрин арадан галдырылмасыны тезләшдирәчәкдир.

Коллективимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин һәјат вә фәалијјәтинин мүһүм бир һиссәсини әкс етдирән "Гајыдыш" вә "Мүстәгиллијимиз әбәдидир" китабларынын нәшрини дә алгышлајыр. Биз белә һесаб едирик ки, бу әсәрләр мүасир дөврүмүзүн реал тарихини әкс етдирмәклә јанашы, Һејдәр Әлијев мәктәбинин динләјичиләри үчүн, тарихчиләр вә политологлар үчүн, дилчиләр вә кениш ичтимаијјәт үчүн чох бөјүк әһәмијјәтә маликдир.

Коллективимизин јекдил фикри беләдир ки, чәнаб Һејдәр Әлијев Азәрбајҹан Республикасына өмүрлүк рәһбәрлик етсин. Биз гаршыдан кәлән Президент сечкиләриндә чәнаб Һејдәр Әлијевә алтернатив бир шәхс көрмүрүк, она көрә дә јекдилликлә онун јенидән Президентлијә намизәдлијини ирәли сүрәчәк вә мүдафиә едәчәјик.

Азәрбајҹан Республикасы
Әдлијјә Назирлијинин коллективи

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Республика кәнчләринин вә идманчыларынын, һәмчинин Кәнчләр вә Идман Назирлији системинә дахил олан мүәссисә, идарә вә тәшкилат коллективләри нүмајәндәләринин мүрачиәтини дә нәзәрә алараг 15 ијуну милли гуртулуш күнү кими Азәрбајҹанын дөвләт бајрамлары сырасына дахил етдијинизә көрә сизә өз миннәтдарлыгымызы билдиририк.

Мәһз бу күн халгын тәләби вә чағырышы илә чәнаб Һејдәр Әлијевин өлкә рәһбәрлијинә гајытмасы мүстәгил Азәрбајҹаны 1988—1993-чү илләрдә онун башына кәтирилән мүсибәтләрдән,

нифрәт вә гәзәб далгасы доғурмуш һакимијјәт, вәзифә һәрисләриниң бәд әмәлләриндән, өлкәмизин башы үстүнү алмыш гардаш гырғыны, вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәсиндән хилас етди.

Бу күн республикада һөкм сүрән әһвал-руһијјә бир даһа сүбут едир ки, 15 ијун милли гуртулуш күнү кими бүтүн дүнја азәрбајҹанлыларынын ән әзиз бајрамы олачагдыр.

Азәрбајҹан Республикасы
Кәнчләр вә Идман Назирлијинин коллективи

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Чох һөрмәтли Президент!

Милли азадлыг һәрәкаты нәтичәсиндә Азәрбајҹан Республикасы өз дөвләт мүстәгиллијинә наил олмушдур. Лакин мәһз Сизин өз хиласкарлыг борчунузу јеринә јетирмәк үчүн республика рәһбәрлијинә гајыдышыныз бу көврәк мүстәгиллијин реаллашмасына, халгымызын башы үстүндә азадлыг күнәшинин әбәди доғмасына имкан верди.

Республикамыз мүстәгиллик тарихинин алтынчы илини јашајыр. Мүрәккәб просесләрин кедишиндә милләтин өз варлыгыны горујуб сахламасы мәһз Сизин республикаја тәкрар гајыдышыныз нәтичәсиндә мүмкүн олду. Сиз халгын ирадәсини һәр шејдән јүксәк тутараг, республикада јаранмыш һәрч-мәрчлијә сон гојмаг, сијаси сабитлик јаратмаг үчүн һәр чүр әзијјәтләрә дөздүнүз, халгы агласығмаз фачиәләрдән хилас етдиниз. Дүшүнүлмүш, уғурлу харичи сијасәт нәтичәсиндә дүнјанын гүдрәтли дөвләтләри, бејнәлхалг ичтимаијјәти Азәрбајҹан һәгигәтләрини гәбул етмәјә мәчбур олдулар. Ејни заманда, Азәрбајҹан халгыны һәм чәтин, һәм дә шәрәфли күнләр үчүн мүбаризәјә галдырдыныз. Онун әјилмиш гәддини, сынмыш гүруруну дикәлтдиниз.

Бүтүн бунлар Азәрбајҹан кәндлисиндә дә өз күчүнә инам, сабаһа үмид јаратды, онун голуна гүввәт, үрәјинә тәпәр верди. Сизин рәһбәрлијиниз алтында апарылан аграр ислаһатлар рес-

публика аграр-сәнаје комплексинин базар игтисадијјаты принсипләринә уjғун инкишафынын тәмәлини гоjду.

Мөһтәрәм Президент! Биз, республиканын аграр бөлмәсинин бүтүн әмәкчиләри вә Кәнд Тәсәррүфаты Назирлијинин коллективи республика ичтимаијjәтинин рә'jинә гошуларағ Сизин Азәрбаjчан Республикасы Али Советинин сәдри сечилдијиниз 15 ијун күнүнүн Азәрбаjчан халгынын милли гуртулуш күнү кими дөвләт сәвијjәсиндә үмуммилли баjрам е'лан едилмәси һаггында Милли Мәчлисин гәрарыны үрәкдән бәjәнир, бу гәрарын гәбул едилмәсинә разылыг вердијинизә көрә Сизә өз тәшәккүрүмүзү билдиририк. Һамынын үрәjиндән хәбәр верән белә бир гәрар гәбул етдијинә көрә Милли Мәчлисә дә үрәкдән миннәтдарыг.

Биз, топланты иштиракчылары кәлән ил Сизин 75 иллијинизи үмумхалг баjрамы кими гејд етмәjә һазырлашырыг. Сизин өмүрлүк республика Президенти сечилмәjиниз тәклифини үрәкдән бәjәнир вә бу тәклифи гызғын мүдафиә едирик.

Рәһбәрини севә билмәjән инсан милләтини севә билмәз. Ағыллы рәһбәри олмаjан халг бирләшә билмәз. Милләт бир дағдырса, рәһбәр онун зирвәсидир, учалығыдыр.

Улу Танрыдан Сизә узун өмүр, мөһкәм чансағлығы арзулаjырыг.

Азәрбаjчан Республикасы
Кәнд Тәсәррүфаты Назирлијинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм Президентимиз!

"Азәрбаjчан Һава Jоллары" Дөвләт Консернинин чохминлик коллективи Сизин jенидән һакимиjjәтә гаjыдыш күнүнүзүн — 15 ијунун рәсми дөвләт баjрамы кими гејд олунмасыны бөjүк тарихи һадисә кими гиjмәтләндирир, Азәрбаjчан Республикасы Милли Мәчлисинин бу барәдә гәрарыны бәjәнир вә мүдафиә едир.

Тарихи зәрурәтдән доған 15 ијун — Азәрбаjчан халгынын

милли гуртулуш күнү үмумхалг истәjинин вә ирадәсинин тәсдиги вә тәчәссүмүдүр.

Сизин гаjыдышыныздан дөрд ил кечиб. Бу дөрд илдә Азәрбаjчан танынмаз дәрәчәдә дәjишмиш, республиканын һәjаты өз ахарына дүшмүшдүр. Ән өнәмлиси будур ки, дүнjанын бүтүн дөвләтләри, нүфузлу бejнәлхалг тәшкилатлары Сизин дәмир мәнтигиниз, парлаг зәканыз сајәсиндә формалашмыш мүстәгил Азәрбаjчанын әдаләтли сијаси мөвгеjини гәбул етмишләр. Гарабағ проблеминин дә Сизин зәканыз сајәсиндә һәлл едиләчәjинә бүтүн варлығымызла инанырыг. Чүнки Сизин фәалиjjәтиниз дүнjанын ән бөjүк сијаси хадимләринин фәалиjjәти илә һәмаһәнкдир.

Ишинизин вә гајғыларынызын һәддиндән чох олмасына бахмajараг Сиз бир күн белә диггәт вә гајғынызы "Азәрбаjчан Һава Jоллары" Дөвләт Консерниндән вә онун чохминлик коллективиндән әсиркәмирсиниз. Бунун нәтичәсидир ки, тикинтиси узун мүддәт дајандырылмыш аеровағзал комплексинин иншасына jахын вахтларда башланачагдыр. Нахчыван һава лиманынын jенидән гурулмасы вә "Бакы аеропортуна тә'чили көмәк" програмынын һәjата кечирилмәси илә бағлы БМТ Инкишаф Програмынын миссијасы да Сизин тәшәббүсүнүздән доғмушдур. "АЗАЛ" бу күн Сизә архаланараг дүнjанын ән ири авиаширкәтләри илә рәгабәтә гошулмушдур.

Бүтүн бунлара көрә дә 15 ијун баjрамы Азәрбаjчанын бүтүн авиаторлары үчүн икигат фөвгәл'адә бир һадисәдир.

15 ијун күнү билаваситә Сизин адыныз вә фәалиjjәтинизлә бағлы олдуғу үчүн Сизи вә мүстәгил Азәрбаjчан халгыны бир даһа үрәкдән тәбрик едир, Сизә узун өмүр арзулаjырыг.

"АЗАЛ" Дөвләт Консернинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Њөрмәтли Президент!

1993-чү илин ијунундан бизи 4 ил ајырыр. Бу, гыса бир мүддәт олса да, Азәрбајчан халгы, дөвләти үчүн мүстәсна әһәмијјәт кәсб едир, онун талеји, бир дөвләт, бир халг кими мөвчудлуғу, өзүнүтәсдиги бахымындан тарихдә һәмишә галачагдыр.

О дөврүн һадисәләри бу күн дә бизим көзүмүзүн габағындадыр. Азәрбајчан халгына онун дөвләтчилијини горуја биләи, мүдрик, ејни заманда чәсарәтли вә күчлү сијасәтчи, халгын инанч јери ола биләчәк гүдрәтли бир рәһбәр кәрәк иди. О, мәһз Сизин шәхсиниздә өз хиласкарыны көрдү.

Сиз зәһмәткешләрин инамына сөјкәнәрәк, бөјүк сијасәтинизә вә тәчрүбәнизә архаланараг, кәркин әмәјиниз нәтичәсиндә Азәрбајчан халгыны фәлакәтдән хилас етдиниз.

Сон дөрд илдә Сиз Азәрбајчанын јени инкишаф ерасынын тәмәлини гојдунуз. Бу, Азәрбајчан тарихинин тәкамүл сәһифәләридир вә онун мүәллифи дә, јарадычысы да Сизсиниз!

Биз, бу јығынчағын иштиракчылары һәмин тарихи һадисәләрин шаһидләри кими Азәрбајчан дөвләтинин мәһволма тәһлүкәсиндән гуртармасы, халгын фачиәдән хилас олмасы бахымындан 15 ијунун милли гуртулуш күнү кими Азәрбајчанын дөвләт бајрамлары сырасына дахил едилмәсини алгышлајыр, Сизә узун өмүр, чансағлығы, халгымызын сәадәти наминә кәркин фәалијјәтиниздә уғурлар арзулајырыг.

"Азәртунелметротикинти" Дөвләт Ширкәтинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ЊЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Чох һөрмәтли Президентимиз!

"Азәренержитикинтигурашдырма" Дөвләт Ширкәтинин чохминлик коллективи Сизин республика рәһбәрлијинә гајыдыш күнүнүз олан 15 ијунун рәсми дөвләт бајрамы кими гејд олунмасы барәсиндә Азәрбајчан Республикасы Милли Мәчлисинин гәрарыны јүксәк гијмәтләндирир, үрәкдән бәјәнир вә дәстәкләјир.

Бу гәрар бүтүн халгын гәлбиндә вә нәзәриндә онсуз да бајрам олан бир күнү бајрам күнү кими рәсмиләшдирдији үчүн үмумхалг истәјинин вә ирадәсинин тәсдиги вә тәчәссүмүдүр.

15 ијун сөзүн һәгиги мә'насында Азәрбајчан халгынын вә дөвләтчилијинин гуртулуш күнүдүр, 60—80-чи илләрдә Сизин рәһбәрлијинизлә республикада вүс'әт алмыш гуручулуг ишләринин давам етдирилмәсинин башланғыч күнүдүр.

Коллективимиз о дөврдә Азәрбајчан Республикасында енеркетика гуручулуғу саһәсиндә Сизин фәалијјәтинизи бөјүк минnәтдарлыг һисси илә јада салыр. Сизин билаваситә рәһбәрлијиниз алтында һәмин илләрдә Шәмкир СЕС-ин вә Азәрбајчан ДРЕС-ин тикилмәси мүстәгиллик әлдә олунандан сонра республиканын електроенеркетика саһәсиндә чидди проблемләрлә үзләшмәсинин гаршысыны алды.

Ишинизин вә гајғыларынызын чох олмасына бахмајараг, Сизин бу күн дә енеркетика гуручулуғуна диггәт вә гајғынызын нәтичәсидир ки, Јеникәнд СЕС-ин узун мүддәт дајандырылмыш тикинтиси һазырда јүксәк сүр'әтлә давам етдирилир. Бу мә'нада 15 ијун бајрамыны енеркетикләр икигат бајрам һесаб едирләр.

Бу бајрам билаваситә Сизин адыныз, бөјүклүјүнүз, хиласкарлыгыныз вә мүдриклијинизлә әлагәдар олдуғу үчүн Сизи, Азәрбајчан халгыны бир даһа тәбрик едир вә һәдсиз севинчимизи билдиририк.

"Азәренержитикинтигурашдырма"
Дөвләт Ширкәтинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм чәнаб Президент!

Дөвләт Статистика Комитәсинин коллективи ијунун 15-нин Азәрбајчанын гуртулуш күнү е'лан едилмәсини бөјүк севинч вә руһ јүксәклији илә гаршыламышдыр. Сәриштәсиз рәһбәрләрин, өз мәнафејини милли мәнафедән вә Вәтәнин талејиндән јүксәк тутанларын, торпагларымызын ишғал олунмасына рәвач верәнләрин әлиндә ојунчаға чеврилмиш халг вә Вәтән өз гуртулушуну Сизин Азәрбајчана гајыдышынызла тапды. Сизин гајыдышыныз Вәтәнимизин бүтөвлүјүнүн, торпагларымызын азад едилмәсинин јеканә тә'минаты олараг халгымыза күч вә дәјанәт, милләтә бүтөвлүк кәтирди.

О халг хошбәхтдир ки, өз хиласкарыны тапыб она архалана билир. Јеканә хиласкарымызы бизә бәхш етдијинә көрә Аллаһа һәмишә шүкүрләр етмәлијик.

1993-чү илин 15 ијуну бүкүнкү вә кәләчәк нәслин хатирәсиндә даим парлајан бир улдуза чевриләчәкдир. Вәтәнини, халгыны, онун намус вә гејрәтини хилас едән рәһбәр о халгын даими гибләкаһыдыр. Сизин рәһбәрлијинизә, ағсаггаллығыныза вә мүдриклијинизә сөјкәнән халг хошбәхтдир.

Дөвләт Статистика Комитәсинин ишчиләри адындан халгымызы бу бөјүк бајрам мүнасибәтилә тәбрик едир, Сизә, чәнаб Президент, чәтин вә мүгәддәс ишиниздә уғурлар арзулајырыг.

Дөвләт Статистика Комитәсинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЗАТИ-АЛИЛӘРИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм Президент!

Азәрбајчан өзүнүн чохәсрлик тарихи әрзиндә дәфәләрлә талејин сәрт вә амансыз сынагларына синә көрмиш, Вәтәнимиз вә

дөвләтчилијимиз кешмәкешли күнләр јашамыш, лакин халгымыз һәмишә азадлыг вә мүстәгиллик јолунда гаршысына чыхан әдаләтсизликләри вә чәтинликләри дәф етмәјә өзүндә күч тапмышдыр.

XX әсрин сонунда јашадығымыз вә һәр биримизин талејинә мәһз Сизин адынызла јазылмыш тарихи илләр бир даһа сүбут етди ки, Азәрбајчан халгыны тутдуғу истиглалијјәт јолундан артыг һеч ким дөндәрә билмәз. Дөрд ил әввәл Вәтәнимизин парчаланмаг, дөвләтимизин дүнја хәритәсиндән силинмәк тәһлүкәси илә үзләшдији бир вахтда, тале бәлкә дә илк дәфә олараг, мәрһәмәтини биздән әсиркәмәди, Азәрбајчана гуртулуш бәхш етди. Бу гуртулуш Сиз идиниз, Сизин гајыдышыныз иди. Бу, Сизинлә бәрабәр һаггын, әдаләтин, милләтин өзүнә инамынын гајыдышы иди. Сизин хиласкар кәлишиниз халгымыза тәпәр, сабаһымыза үмид верди. Биз инанырыг ки, гуртулуш күнүмүзүн бешинчи илдөнүмү итирилмиш торпагларымызын азад едилмәси, инсанларын өз доғма очагларына дөнүш или олачаг.

Бу, Сизин апардығыныз мүдрик харичи сијасәтин нәтичәси олачагдыр. Сиз өлкә дахилиндә дә көстәрдијиниз өлчүјәкәлмәз хидмәтләрлә тәкчә сабитлијин бәргәрар олунмасыны тә'мин етмәклә кифајәтләнмир, һәм дә демократик вә игтисади ислаһатларын илһамверичиси вә тәшкилатчысы кими чыхыш едирсиниз.

Билаваситә өзәлләшдирмә саһәсиндә чалышан адамлар кими, биз буну һәр күн көрүр вә һисс едирик. Сизин јүксәк тәләбкарлығыныз, ејни заманда күндәлик гајғыныз бизи даһа фәал, мәс'улијјәтли вә бу ишин өнчүлләри олмаға чағырыр.

Үч ајдан артыгдыр ки, комитәмизин јерли гурумлары 15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасы мәсәләсини мүзакирә едир вә онун мүсбәт һәллини дәстәкләјирләр. Биз бунунла бағлы Милли Мәчлисин гәбул етдији гәрары алғышлајыр вә Сизин мүдрик сијасәтинизи бәјәндијимизи билдиририк.

Дөвләт Әмлак Комитәсинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Мөһтәрәм чәнаб Президент!

Дөрд ил өнчә өлкәмиздә игтисади, сосиал вә сијаси кәркинлик Ермәнистанын торпагларымызы ишғал етмәсинә, гачғын вә көчкүнләримизин сајынын сүр'әтлә артмасына, республиканын әслиндә игтисади блокадаја алынмасына, дөвләт вә игтисадијјат структурларында гаршылыглы әлагәләрин позулмасына, мүхтәлиф сијаси гүввәләрин һакимијјәт уғрунда чарпышмасына, башда Әбүлфәз Әлијев олмагла АХЧ игтидарынын һакимијјәти ифлич вәзијјәтә кәтирмәсинә, һәрч-мәрчлијин бүтүн саһәләрә сирајәт етмәсинә сәбәб олмушду. Нәтичә е'тибарилә ијунун 4-дә баш верән Кәнчә һадисәләри мәмләкәтимизин парчаланмасыны реаллашдырмыш, вәтәндаш мүһарибәсини гачылмаз етмишди.

Үмумхалг тәләбләри гаршысында дајана билмәјән о вахткы игтидарын јалварыш долу тә'кидли дә'вәтләри илә сәчијјәләнән гајыдышыныз өлкәдә јаранмыш вәтәндаш гаршыдурмасынын лабүд гардаш гырғынына — вәтәндаш мүһарибәсинә чеврилмәсинин, дөвләтимизин вә дөвләтчилијимизин ган чанағында боғулмасынын гаршысыны алды.

1993-чү ил ијунун 15-дә республиканын ағыр вә чыхылмаз вәзијјәтиндә бөјүк бир тарихи мәс'улијјәти үзәринизә көтүрәрәк республика рәһбәрлијинә гајыдышыныз үмидсизлик ичәрисиндә чырпынан халгымызда дүчар олдуғу бәлалардан гуртулмаг инамы јаратды.

1994-чү илин октјабрында вә 1995-чи илин мартында күчлү силаһ чәббәханаларына архаланмагла дөвләтимизә вә милләтимизә хаин мөвге тутмуш, харичдән идарә олунан гүввәләрин бүтүн чиркин планларыны даһи узагкөрәнлијинизлә, гејри-ади зәканызла, шәхси гәтијјәтинизлә вә халгла олан вәһдәтинизлә алт-үст етдиниз. Ермәнистанла апарылан чохиллик мүһарибәдә атәшкәсин әлдә олунмасы, харичи вә дахили дүшмәнләримизин республикамыза гаршы төрәтдикләри тәһлүкәләрин арадан галдырылмасы, өлкә игтисадијјатында тәнәззүлүн гаршысынын

алынмасы Сизин бөјүк рәһбәрлик мәһарәтинизин бариз нүмунәсидир.

Һөрмәтли чәнаб Президент!

Сизин бәјан етдијиниз "Азәрбајчан халгынын чәкдији фачиәләр бәсдир, она јени фачиәләр јаратмаг лазым дејил. Әкәр кимсә Азәрбајчанын дөвләтчилијинә хәјанәт едәчәксә, мән сон дамла ганымадәк онунла мүбаризә апарачағам. Азәрбајчанын дөвләтчилијинин, мүстәгиллијинин кешијиндә бир вәтәндаш кими дә, бир Президент кими дә дурмушам, дурачағам вә бу јолда һәр дәгигә, һәр ан шәһид олмаға һазырам" сөзләриниз һәр бир Азәрбајчан вәтәндашыны чәсарәтли сәркәрдәнин әскәри олмаға чағырыр.

Рәһбәрлијә гајыдышыныздан сонракы дөвр сүбут етди ки, республика һәјатынын бүтүн саһәләриндә вәзијјәт там дәјишмиш, халгын итмиш инамы өзүнә гајытмыш, харичи дүшмәнләримиз, онларын јерли нөкәрләри — Ајазлар, Рөвшәнләр, Сурәтләр, Рәһимләр анламышлар ки, Азәрбајчанын Һејдәр Әлијев кими сәркәрдәси, рәһбәри вар.

Чәнаб Президент!

Сиз дүнја мигјаслы сијасәтчи кими тарихи салнамәмизин әсасыны бир даһа 1993-чү ил ијунун 15-дә гојдунуз. Һагг-әдаләтин бәрпасы, халгын һәјат руһунун јенидән ојанмасы, "Әсрин мүгавиләси"нин имзаланмасы, дүнјанын ән нүфузлу дөвләтләри тәрәфиндән һагг ишимизин дәстәкләнмәси вә дикәр нөһәнк ишләр Сизин адынызла бағлыдыр.

Сизин дүһаныздан гидаланан дөвләтчилијимизин көкләри узаглара кедиб чыхыр. Сијаси мүстәгиллик газаначағымызы һәлә әввәлләр даһијанә узагкөрәнликлә дујараг, кәләчәкдә онун мөһкәм дајаглар үзәриндә гурулмасы үчүн лазыми игтисади төмәл — интеллектуал потенсиал, мәдәнијјәт, елм-төһсил очаглары вә нәһәнк сәнаје објектләри јаратмысыныз.

Һакимијјәтә тәкрар кәлишинизлә Азәрбајчанын Азәрбајчана гајытмасы, ермәни лоббисинин илләрлә јаратдығы гәрәзли тәблиғат системинин дармадағын едилмәси, Азәрбајчанын һагг сәсинин бүтүн дүнја дөвләтләри тәрәфиндән ешидилмәси вә дәстәкләнмәси Сизин јүрүтдүјүнүз харичи сијасәтин јеканә дүзкүн сијасәт олдуғуна сүбутдур.

Комитәмизин чохсајлы коллективи Сизин көмрүк органларына вердијиниз төвсијәләрдән, тутдуғунуз һаглы иradлардан лазыми нәтичә чыхарараг өз ишиндә чидди дөнүш јаратмагла көстәрдијиниз е'тимады доғрултмаг үчүн мөвчуд имканлардан максимум истифадә едир. Фәалијјәтимизи дөвләтчилијимизин, онун игтисади дајагларынын мөһкәмләндирилмәси јолунда јеритдијиниз сијасәтдән ирәли кәлән вәзифәләр јөнүмүндә гурур, төкмилләшдирир, ејни заманда 15 ијунун милли гуртулуш күнү е'лан едилмәси барәдә Милли Мәчлисин үмумхалг дәстәји алан гәрарыны Сизин халгымыз гаршысында чаһаншүмул хидмәтләринизә верилән лајигли гијмәт кими гаршылајырыг.

Тарихи әһәмијјәтли фәалијјәтинизин бизим үчүн әвәзедилмәз мәктәб вә өрнәк олдуғуну хатырладыб, Сизә узун өмүр, чансағлығы, халгымызын талејүклү мәсәләләринин һәллиндә јени-јени уғурлар арзулајырыг.

Өлкәмиздә бәргәрар олмуш сабитлијә, гајда-гануна, газанылмыш наилијјәтләрә, дөвләт мүстәгиллијимизин горунуб сахланылмасына көрә Сизә дәрин миннәтдарлығымызы билдиририк. Сизи үрәкдән севир, харичи вә дахили сијасәтинизи бәјәнир вә дәстәкләјирик.

Дөвләт Көмрүк Комитәсинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘЧЛИСИНӘ

Һөрмәтли сәдр!

Һөрмәтли депутатлар!

Мүстәгиллик јолунда уғурла ирәлиләјән Азәрбајчан Республикасы вә онун вәтәндашлары үчүн 1993-чү ил ијунун 15-и олдуғча әламәтдар тарихи күндүр. Мәһз һәмин күн халгын чағырышы илә јенидән һакимијјәтә гајыдан мөһтәрәм чәнаб Һејдәр Әлијев Азәрбајчаны парчаланмаг, мәһв олмаг тәһлүкәсиндән хилас етди.

15 ијунун гуртулуш күнү е'лан олунмасыны дәстәкләјир вә һәр ил онун тәнтәнә илә гејд едилмәсини алгышлајырыг.

Дөвләт Елм вә Техника Комитәсинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘЧЛИСИНИН СӘДРИ ЧӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Һөрмәтли Муртуз мүәллим!

15 ијун күнүнүн Азәрбајчан халгынын милли гуртулуш күнү кими бајрам едилмәси барәдә Милли Мәчлисин гәбул етдији гәрар "Азәрконтракт" Дөвләт Контракт Корпорасијасы Сәһмдар Чәмијјәти коллективинин үрәјиндән олмушдур. Бу гәрары үмумхалг истәјинин тәнтәнәси кими гәбул едирик.

Чәнаб Һејдәр Әлијевин 1993-чү ил ијунун 15-дән сонракы фәалијјәти дә һәр биримизин һәјатында, бүтөвлүкдә өлкәнин һәјатында мүһүм мәрһәлә олмуш, онун јенидән һакимијјәтә гајыдышы республиканы вәтәндаш мүһарибәсиндән, парчаланмагдан вә дөвләтчилијимизин мәһвиндән гуртармышдыр. Буна көрә дә Милли Мәчлисин гәрарыны мөһтәрәм Президентимиз чәнаб Һејдәр Әлијевин хидмәтләринә халг тәрәфиндән верилән лајигли гијмәт һесаб едир, белә тарихи гәрары гәбул етдији үчүн Милли Мәчлисә өз миннәтдарлығымызы билдиририк.

Биз Азәрбајчан халгынын хошбәхт кәләчәји, Азәрбајчан дөвләтинин даһа да мөһкәмләндирилмәси јолунда јорулмаз фәалијјәтиниздә Сизә јени уғурлар, чансағлығы арзулајырыг.

"Азәрконтракт" Дөвләт Контракт Корпорасијасы Сәһмдар Чәмијјәтинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Һөрмәтли Президент!

Биз, Азәрбајчан Дөвләт Дәмир Јолу Идарәси коллективи үмуми јығынчағынын иштиракчылары дәмир јолунун чохминлик коллективи адындан 15 ијун күнүнүн Азәрбајчан халгынын милли гуртулуш күнү кими тәгвимә дахил едилмәсини бәјәндијимизи вә мүдафиә етдијимизи билдиририк.

1993-чү илин 15 ијуну Азәрбајчан Республикасынын тарихинә ән әламәтдар һадисә, халгын јаддашына унудулмаз күн кими дахил олмушдур. Һәмин дөвр һамынын јадындадыр. Азәрбајчан мүстәгиллијини вә дөвләтчилијини итирмәк тәһлүкәси илә үзләшмишди. Сәриштәсиз, үздәниряг сијасәтчиләрин дағыдычы фәалијјәти нәтичәсиндә республикада реал парчаланма вә вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси төрәнмишди.

Бир тәрәфдән, Ермәнистан силаһлы гүввәләринин торпагларымызы ишғал етмәси, дикәр тәрәфдән, өлкәдахили чәкишмәләр, сепаратчылыг һаллары вә һакимијјәт уғрунда мүртәче даирәләрин ијрәнч мүбаризәси республикада көркин вә чәтин вәзијјәт јаратмышды. Белә бир вахтда Азәрбајчан халгы мәһз Һејдәр Әлијевин симасында өз хиласкарыны көрдү вә Сизи республика рәһбәрлијинә дә'вәт етди.

Халг бу дә'вәтиндә јанылмамышды. Сизин јенидән бөјүк сијасәтә гајытмағыныз тарихимизин ән шәрәфли мәрһәләси кими әламәтдардыр. Мәһз Сизин рәһбәрлијиниз алтында дөвләтимизә гаршы харичи вә дахили тәчавүзләр аз вахтда дәф едилмиш, Азәрбајчан демократик инкишаф јолу сечмиш дүнја дөвләтләри сырасында өз лајигли јерини тутмушдур. Бунунла, мөһтәрәм Президент, Сиз мүстәгил дөвләт гурмаг, ону горумаг, вәтәндашларын һүгуг вә азадлыгларыны тә'мин етмәк бачарығынызы бүтүн дүнја гаршысында парлаг сурәтдә нүмајиш етдиргиниз.

Талејүклү проблемләри халгын хејринә јалныз дүнја сијасәтини дәриндән билән шәхсијјәтләр һәлл едә биләрләр. Сиз белә шәхсијјәтләрдәнсиниз вә Азәрбајчанын әдаләтли мүбаризәсинин

дүнја дөвләтләри тәрәфиндән бүтүн сәвијјәләрдә гәбул едилмәсинә наил олмусунуз. Бу, нүфузлу бејнәлхалг тәшкилатлардакы мәзмунлу чыхышларынызын, харичи дөвләт башчылары илә кечирдијиниз чохсајлы көрүшләринизин, күндәлик көркин вә сәмәрәли әмәјинизин мәнтиги нәтичәсидир.

Азәрбајчан ады илк нөвбәдә Сизин шәхсијјәтинизлә бағлыдыр. Сизин апардығыныз уғурлу сијасәт нәинки өлкәмиздә, һәм дә харичдә рәғбәтлә гаршыланыр.

Јашадығымыз көркин вә мәс'улијјәтли күнләрдә бүтүн Азәрбајчан халгы кими, Азәрбајчан дәмирјолчулары да һәр ан Сизинлә бир олмуш, өз рәшадәтли әмәји илә Сизи дәстәкләмишләр. Сизин күвәндијиниз вә өзүнүзә арха билдијиниз Азәрбајчан халгынын вә онун дәмир јолу системиндә чалышан оғул вә гызларынын сәдагәтинә там әмин ола биләрсиниз.

Азәрбајчан Дөвләт Дәмир Јолу Идарәсинин коллективи

АЗӘРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ЧӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Азәрбајчанын јарадычы рәссам зијалылары 1993-чү илин ијун һадисәләрини јахшы хатырлајырлар. Республикада һакимијјәтсизлик һөкм сүрүрдү, игтисадијјат дағылмышды, вәтәндаш мүһарибәси тәһлүкәси вар иди. Гаршыдурманын сон һәдди кими артыг Кәнчәдә ган төкүлмүшдү.

Азәрбајчан үчүн белә ағыр бир шәраитдә халгымыз өзүнүн сынанмыш оғлуна, көркәмли сијаси хадим кими бүтүн дүнјада шөһрәт тапмыш чәнаб Һејдәр Әлијевә мүрачиәт етди. О вахт Азәрбајчан Республикасы Али Советинин сәдри вәзифәсинә сечилән чәнаб Һејдәр Әлијев Вәтәнин чәтин күнүндә гејри-ади ишкүзарлыгла халгыны ағыр тәһлүкәдән хилас етди. Бу, һәмчинин Азәрбајчанын дөвләтчилијинин, мүстәгиллијинин, республиканын кәләчәјинин хилас едилмәси иди.

Азәрбајчанын јарадычы зијалылары Милли Мәчлисдә 15 ију-

нун милли гуртулуш күнү е'лан едилмәсини үрәкдән бәјәнир вә алгышлајырлар. Республикамызын варлығынын, дөвләтчилијимизин көз бәбәји кими горунуб сахландығы бу тарихи күн әбәди олараг јаддашлара көчмәлидир.

Азәрбајҹан Рәссамлар Иттифагы

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҸӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ, АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МИЛЛИ МӘҸЛИСИНӘ

Азәрбајҹан Техники Университетинин профессор-мүәллим һеј'әти 1993-ҹү илин ваһимәли ијун күнләрини, мүстәгиллијимизин, дөвләтчилијимизин тәһлүкә алтында олдуғу дөврү јахшы хатырлајыр. Сәриштәсиз адамларын рәһбәрлијинин нәтиҹәси кими өлкәнин ҹәнубунда гејри-гануни "Талыш-Муған Республикасы"нын е'лан олунмасы, гәрбиндә әразиләримизин дүшмәнә верилмәси, шималында торпагларымызын парчаланмаға башланмасы, өлкәдә вәтәндаш мүһарибәсинин аловланмасы јени гурулмуш Азәрбајҹан Республикасынын дүнја хәритәсиндән силинмәсинә сәбәб олачагды.

Белә бир ағыр вахтда халг өз хиласыны, кәләҹәјини, ниҹатыны өз мүдриклији, сијаси тәҹрүбәси илә дүнјада танынан, дөвләтчилијимизә, мүстәгиллијимизә вә халгымыза бөјүк истәји вә инамы олан Һејдәр Әлијев дүһасында көрдү. Халг ҹәнаб Һејдәр Әлијевин һакимијјәтә кәлмәсини сәбирсизликлә көзләјирди.

Бу бир һәгигәтдир ки, Азәрбајҹанын сабаһа инамы 1993-ҹү ил ијунун 15-дән сонра јаранмаға башлады. Бу, Азәрбајҹан халгынын вә дөвләтинин гуртулуш күнү иди. Белә бир вахтда рәһбәрлији өз үзәринә көтүрмәк шәхсијјәтдән бөјүк мәс'улијјәт, мүдриклик, ағыл вә ирадә тәләб едирди.

Мөһтәрәм Президентимиз ҹәнаб Һејдәр Әлијев өз мүдриклији,

ағыл вә ирадәси илә Азәрбајҹанын шөһрәтинин, нүфузунун бүтүн дүнја мигјасында артмасына сәбәб олмуш, мәдәнијјәтимизин, тәһсилимизин вә елмимизин инкишафына тәкан вермишдир.

Азәрбајҹан Техники Университетинин чохсајлы профессор-мүәллим һеј'әти бүтүн бунлары нәзәрә алараг ијунун 15-нин Азәрбајҹан халгынын милли гуртулуш күнү кими гејд едилмәси барәдә республика Милли Мәҹлисинин гәрарыны бәјәнир вә мүдафиә едир.

Азәрбајҹан Техники Университетинин профессор-мүәллим һеј'әти

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҸӘНАБ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВӘ

Нәсрәддин Туси адына Азәрбајҹан Дөвләт Педагожи Университетинин профессор-мүәллим вә тәләбә коллективи республика Милли Мәҹлисинин ијунун 15-нин милли гуртулуш күнү е'лан олунмасы барәдә гәрарыны дәрин разылыг һисси илә гаршыламышдыр.

Милли тарихимизин көркәмли сималарындан, мүасир дүнјанын устад сијасәтчиләриндән бири олан ҹәнаб Һејдәр Әлијевин дөрд ил әввәл һәмин күн халгын тә'киди илә јенидән һакимијјәтә гајытмасы һәр биримиздә асајиш вә тәрәгги үмиди доғурмуш, Азәрбајҹанын дөвләт мүстәгиллији јолу илә ирәлиләмәсинин е'тибарлы зәмини олмушдур. Вәтәндаш мүһарибәси кирдабына јуварланан, әразисинин бешдә бири ишғал алтында олан, әһалисинин једдидә бири гачғына чевриләп бир өлкә үчүн бу, һәгигәтән, гуртулуш иди, дахили дидишмәләрдән сијаси сабитлијә, сијаси бошбоғазлыгдан вә дәрәбәјликдән сијаси-һүгуги мәдәнијјәтә кечидин мүждәси иди. Республикамызын сон дөрд илдә кечдији инкишаф јолу бу гәнаәти тәсдиг едир.

Дахили асајиш, бејнәлхалг игтисади мүгавиләләр, харичи си-

јаси әлагәләрин мөһкәмләниб дәринләшмәси, Азәрбајҹан — Ермәнистан мүнагишәсинин динч јолла тәнзимләнмәси имканынын јаранмасы тарихимизин бу мәрһәләсинин башлыча мәзмунудур вә әсл гуртулушдур.

Биз әминик ки, һәр ил ијунун 15-нин милли гуртулуш күнү кими гејд едилмәси газандығымыз јени игтисади, сосиал, сијаси вә мә'нәви наилијјәтләрин һесабатына, бу имканы керчәкләшдирән улу ағсагғалымыз чәнаб Һејдәр Әлијевин халғымыз гаршысында тарихи хидмәтләринә дәрин миннәтдарлығын парлаг тәзаһүрүнә чевриләчәк.

Н.Туси адына Азәрбајҹан Дөвләт Педагожи Университетинин коллективи

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ МӘҸЛИСИНИН СӘДРИ ҸӘНАБ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВА

Азәрбајҹан Елми Тәдгигат Офталмолокија Институтунун коллективи 15 ијун күнүнүн милли гуртулуш күнү е'лан олунмасы барәдә Азәрбајҹан Республикасы Милли Мәҹлисинин гәрарыны үрәкдән бәјәнир вә алғышлајыр.

1993-ҹү илин 15 ијун күнү халғымызын бөјүк оғлу, дүнја сијасәтинин маһир устасы, тарихин Азәрбајҹана бәхш етдији бөјүк шәхсијјәт Һејдәр Әлијевин јенидән һакимијјәтә кәлмәси илә әлагәдар халғымызын, Вәтәнимизин, һәгигәтән, азад олмасы күнүдүр. Бу бизим тарихә һәкк олунмуш бајрамымыздыр. Һагг өз јерини тапды. Сизә ишләриниздә мүвәффәгијјәтләр арзулајырыг.

Азәрбајҹан Елми Тәдгигат Офталмолокија Институтунун коллективи

МҮНДӘРИҸАТ

Мүдрик рәһбәримиз 5

I ФӘСИЛ. Азәрбајҹан "олум, ја өлүм" ајрычында . . . 13

Гуртулушун башланғычы 15

Һ.Ә.Әлијевин Азәрбајҹан Республикасы Али Советинин сәдри сечилмәси һаггында Азәрбајҹан Республикасы Милли Мәҹлисинин гәрары 17

Азәрбајҹан Республикасы Али Советинин сәдри Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин Азәрбајҹан Республикасы Милли Мәҹлисинин 1993-ҹү ил 15 ијун тарихли ичласында чыхышы 17

Азәрбајҹан халғынын бирлији сарсылмаздыр 24

Азәрбајҹан Республикасынын Ләнкәран, Астара, Масаллы, Лерик, Јардымлы, Ҹәлилабад вә Биләсувар рајонларында јарамыш вәзијјәт һаггында Азәрбајҹан Республикасы Милли Мәҹлисинин гәрары 27

Азәрбајҹан Республикасы Президентинин сәлаһијјәтини һәјата кечирән Азәрбајҹан Республикасы Али Советинин сәдри

Һејдәр Әлијевин 1993-чү ил августун 23-дә телевизија илә халга мүрачиәти 33

Халг ирадәсинин тәнтәнәси 48

Азәрбајчан Республикасы Президенти сечкиләри үзрә Мәркәзи сечки комиссијасынын мә'луматы 50

Вәтәнә, дөвләтә, халга сәдагәт анды 52

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлирза оғлу Әлијевин 1993-чү ил октјабрын 10-да андичмә мәрасиминдә нитги 52

Дүнја Азәрбајчан халгынын севинчинә шәрик олур 63

Азәрбајчан Республикасынын өзүнү мүдафиә етмәјә күчү вар 70

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин 1993-чү ил нојабрын 2-дә телевизија вә радио илә халга мүрачиәти 73

II ФӘСИЛ. Азәрбајчаны мүстәгиллик јолундан һеч бир гүввә дөндәрә билмәз 97

Узагкөрән дөвләт сијасәтинин нәтичәси 99

Хәзәр дәнизинин Азәрбајчан секторундакы "Азәри", "Чыраг" јатагларынын вә "Күнәшли" јатағынын дәринликдә јерләшән һиссәсинин харичи нефт ширкәтләри консорсиуму илә биркә ишләнмәси һаггында Сазишин имзаланмасы мүнасибәтилә 1994-чү ил сентјабрын 20-дә "Күлүстан" сарајында кечирилмиш тәнтәнәли мәрасимдә Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин нитги 101

Азәрбајчан дөвләтчилији ағыр сынаг гаршысында 113

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин 1994-чү ил октјабрын 4-дә телевизија вә радио илә халга мүрачиәти 115

Халг өз Президентинин чағырышына сәс верир 124

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин 1994-чү ил октјабрын 4-дә Президент сарајы гаршысында Бакы зәһмәткешләринин митингиндә чыхышы 125

Дөвләт чевриливши чәһди писләнир 131

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин 1994-чү ил нојабрын 28-дә халг нүмајәндәләринин үмумреспублика топлантысында кириш сөзү 132

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин 1994-чү ил нојабрын 28-дә халг нүмајәндәләринин үмумреспублика топлантысында јекун сөзү 142

Азәрбајчан дөвләтчилији јени тәһлүкә гаршысында 168

Азәрбајчан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин 1995-чи ил мартын 15-дә телевизија вә радио илә халга мүрачиәти 170

Мүстәгил Азәрбајчан өз дөвләтчилијини горумаға гадирдир 200

Азәрбајҹан Республикасынын Президенти
Һејдәр Әлијевин 1995-ҹи ил мартын 19-да
Президент јанында кечирилән мүшавирәдә
кириш сөзү 202

Азәрбајҹан Республикасынын Президенти
Һејдәр Әлијевин 1995-ҹи ил мартын 19-да
Президент јанында кечирилән мүшавирәдә
јекун нитги 203

III ФӘСИЛ. 15 ијун милли гуртулуш күнү
е'лан едилмәси халгын гәлбиндән
гопан истәкдир 207

Елин көзү тәрәзидир 209

15 ијун милли гуртулуш күнүдүр.
Азәрбајҹан Республикасы
Милли Мәҹлисинин иҹласында 305

15 ијун күнүнүн Азәрбајҹан халгынын милли
гуртулуш күнү е'лан едилмәси һаггында
Азәрбајҹан Республикасы Милли Мәҹлисинин
гәрары. 412

Азәрбајҹан халгынын милли гуртулуш күнүнүн е'лан
едилмәси илә әлагәдар Азәрбајҹан Республикасынын
бә'зи ганунвериҹилик актларына әлавәләр едилмәси
һаггында Азәрбајҹан Республикасынын
Гануну 426

Халг мәһәббәтинин ифадәси 428

Тәртибчиләр

Агшин Бабајев
Һафиз Бабајев

Чапа имзаланмышдыр 12.03.98. Кағыз форматы 60x90 1/16.
Шәрти чап вәрәги 29.0. Учот-нәшр вәрәги 34,0
Сифариш 542. Тираж 2000

"Азәрбајҹан" нәшријјаты
370146 Бакы, Мәтбуат проспекти, 529-чу мәһәлләә